

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

Journal of Mani Chettha Ram

Wat Chommani

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2569)

Vol 9 No.1 (January – February 2026)

P-ISSN : 2774-0455 (Print)

E-ISSN : 2774-0978 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม

เจ้าของ

111/1 วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000 โทร 06-10186156

e-mail: manichettharam@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระเทพกิตติมุนี, ดร.

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระราชรัตนาลงกรณ์, รศ.ดร.

เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระศรีวิชิโรโมลี

รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระสุธีวีริชคุณ

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

พระครูสุตรัตนภรณ์

เจ้าอาวาสวัดจอมมณี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาฐิติวัตร หนังกิจ, ดร.

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

กองบรรณาธิการ

พระศรีญาณวงศ์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระครูภาวนาธรรมโมชิต, ดร.

เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

พระครูปริยัติสุวรรณวัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระนัสสนะ ส่างช้าง, ดร.

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระมหาจำนงค์ สิริวิญญู, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาฐิติวัธส์ หมั่นกิจ, ดร.

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. อีร์ภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชธร ตู้อทองคำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พลตรี ดร.วัลลภ มณีเชษฐา

มหาวิทยาลัยเนชั่น

ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

ดร.ธีรดนัย กัปโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูกาญจนาภรณ์ ปุณัณรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิพงษ์ บัวช้อย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาสายัณห์ ดิถีขปณฺโณ

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พรเทพ เข้มเครือ

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ณรงค์ฤทธิ์ ดีทองหลง

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ฝ่ายกฎหมาย

ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

นิติกรกรชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ออกแบบปก

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

จัดรูปเล่ม

พระวินัย นาคา

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ใน
พระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 13180
โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2569 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย จำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 70 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 58 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 8 เรื่อง และบทวิจารณ์หนังสือ จำนวน 4 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่านบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูสุตรัตนภรณ์
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ฉ)
สารบัญ	(ช-ฅ)

บทความวิจัย

การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอน 1-14
อ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

DEVELOPING OF ENGLISH READING AND WRITING ABILITIES BY USING THE
MURDOCH INTEGRATED APPROACH (MIA) OF GRADE 6 STUDENTS IN
SCHOOL NETWORK 8 (SRINALAD) UNDER THE UBON RATCHATHANI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

ศักรินทร์ เหล็กกล้า, ระพีณ ชูชื่น และ ปิยะรัตน์ นุชผ่องใส

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกัน 15-27
คุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-
ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

MANAGERIAL SKILLS FOR 21ST CENTURY SCHOOL ADMINISTRATORS FOR
ENSURING INTERNAL QUALITY ASSURANCE IN EXCELLENT SCHOOLS IN
SCHOOL NO. 3 , NON KLANG-DON CHIK NETWORK UNDER UBON
RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

กิตติชัย วงศ์ทวี และ เมธาวี โชติชัยพงศ์

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการ 28-39
ปฏิบัติงานของครู สหวิทยาเขตหอยไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS FOR
EFFECTIVENESS IN TEACHER PERFORMANCE IN HOR TRAI NETWORK
UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE UBON
RATCHATHANI AMNAT CHAROEN

อรรถัย กันทะมา และ เมธาวี โชติชัยพงศ์

แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 40-52

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNAL QUALITY ASSURANCE IMPLEMENTATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SUKHOTHAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

เจนจิรา เพ็ชรมาก และ ประจวบ ขวัญมัน

การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา 53-65

INTEGRATING OF DASABHIDHRAJADHAMMA FOR GOOD GOVERNANCE OF THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION, SONGKHLA PROVINCE

วัฒนพล จาระโท และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม)

การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 66-79

PARTICIPATORY SCHOOL ADMINISTRATION OF PHU NAM RIN SCHOOL GROUP UNDER UTTARADIT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กิตติศักดิ์ ปาฟอง และ กาญจนา ภาสุรพันธ์

การพัฒนาการบริหารการศึกษาระบบประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 80-93

THE DEVELOPMENT OF INTERNAL QUALITY ASSURANCE SYSTEM WITH PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY STRATEGY ACCORDING TO PDSR MODEL TO RAISE THE QUALITY OF EDUCATION OF SAHAWITTAYAKOM SCHOOL UNDER KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุกฤตยา ปงกันทา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 94-105

COMMUNITY PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF THE PRACHARATH SANG-SOOK TEMPLE MODEL: A CASE STUDY OF SAMKONG

TEMPLE, KO TAE0 SUB-DISTRICT, MUEANG SONGKHLA DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE

พระปลัดเอกรินทร์ สุเมโธ (สุขธร) และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร

แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา
ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 106-118

GUIDELINES DEVELOPMENT THE PERFORMANCE OF THE EVALUATION OF
POSITIONS AND ACADEMIC STATUS OF TEACHERS AND EDUCATIONAL
PERSONNEL OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS, THE NETWORK FOR PROMOTING
EFFICIENCY IN EDUCATION MANAGEMENT, SPECIAL EDUCATION CENTER,
EDUCATIONAL SERVICE AREA 7

ปริญญา รังผึ้ง และ ประจวบ ขวัญมัน

จากนุ่นขาวสู่ชุดดำ: การเปลี่ยนผ่านของคติความเชื่อและวัฒนธรรมการไว้ทุกข์ 119-132
ในสังคมไทย

FROM WHITE CLOTH TO BLACK ATTIRE: THE TRANSFORMATION OF
BELIEFS AND MOURNING CULTURE IN THAI SOCIETY

สิริรัตน์ ดอนจันทร์โคตร, ศิวกร อินญา และ ยิ่งสรรค์ หาพา

การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัด 133-144
สงขลา

A PROMOTION OF POLITICAL COMMUNICATION BASED ON THE
BUDDHIST WAY OF LIFE IN NAKHON SONGKHLA CITY MUNICIPALITY,
MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ศิวาพร กมลชัยสุข และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร

การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ 145-161
ทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช

STRENGTHENING PEOPLE'S VALUES AGAINST CORRUPTION AND
POLITICAL MISCONDUCT IN MEUNG NAKHON SI THAMMARAT DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

วนิษา หนูทองแก้ว และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร

การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคปัจจุบัน 162-171
CLASSROOM MANAGEMENT AND STUDENT SUPPORT SYSTEMS IN THE
MODERN ERA

กนกอร ทองศรี

**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ สังกัด 172-184
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 2**

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THAKHAI DISTRICT UNDER CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นางลักษณ์ สมศรี, นิวัฒน์ น้อยมณี และ กัญญา เอี่ยมพญา

**การประยุกต์ใช้หลักสัจธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย 185-198
อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา**

APPLICATION THE 6 SARANIYADHAMMA PRINCIPLES IN THE ADMINISTRATION OF THE THAMMAYUT NIKAYA SECT, MUEANG SONGKHLA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE.

พระครูวิจิตรธรรม และ กัณตภณ หนูทองแก้ว

**การใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่า 199-209
นา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา**

AN APPLICATION OF GHARAVASA-DHAMMHA IN DAILY LIFE OF THE PEOPLE IN THANA SUBDISTRICT, KAPONG DISTRICT, PHANG NGA PROVINCE

พระครูวินัยธรพิทยา สุภธมโม (จันทนเสถียร) และ สุปรียา ชำนาญพิพิธ

**การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพ 210-219
ครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู**

LANGUAGE AND CULTURAL REQUIREMENTS TEACHING PRACTICE FOR STUDENTS IN THE GRADUATE DIPLOMA IN TEACHING PROGRAM.

กนกกร ทองศรี

**การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ ความสุขในการทำงานของ 220-234
ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1**

SAFETY MANAGEMENT IN SCHOOLS AFFECTING TEACHERS' WORK HAPPINESS UNDER THE NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

กุลชญา ประเทศา และ จรีพร นาคสัมฤทธิ์

**การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 235-248
ประถมศึกษาสงขลา เขต 3**

PROCUREMENT MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อนุสรณ์ หลีปุม และ ศิลป์ชัย สุวรรณมณี

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ 249-260

THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ENHANCE PRESENTATION MEDIA FOR MUSIC AND DANCE PERFORMANCES

ปราศญา สายสุข และ วรณวิภา มัธยมนันท์

ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ 261-273

FACTORS AND ORGANIZATIONAL MANAGEMENT AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF ADMINISTRATIVE WORK IN LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN AMNAT CHAROEN PROVINCE

กฤษณ์ เจียงคำ, วลัยพร สุขปลั่ง และ ภิมภวิมล ปรมัตถ์วรโชติ

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 274-288

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

DEVELOPMENT OF INDICATORS OF DEMOCRATIC LEADERSHIP UNDER THE JURISDICTION OF THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICES IN THE UPPER NORTHEASTERN REGION

โกสย ไซสิงห์ และ กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ

การพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 289-306

THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS' ABILITY TO DESIGN CREATIVITY-ENHANCING ACTIVITIES FOR YOUNG CHILDREN THROUGH ACTIVE LEARNING

ชมพูพรวร มิ่งมงคล และ สยมพร ทองเนื้อดี

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ACTIVE LEARNING) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 307-319

ACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER NONG PHAI DISTRICT, PHETCHABUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

มนูญพงศ์ ชัยพันธ์, ชมพูพรวร มิ่งมงคล, มานิตย์ ชัยพันธ์, พิษญาดา ดำแก้ว และ บุณยณัฐ บัวราช

แนวทางพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา 320-333

เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7

GUIDELINES DEVELOPMENT OF QUALITY ASSURANCE ADMINISTRATIVE ACCORDING TO THE STANDARDS OF EDUCATIONAL MANAGEMENT PROCESS FOR SPECIAL EDUCATION CENTER, EDUCATIONAL SERVICE AREA 7

สุวิญา โพธิ์ยะ และ ประจวบ ขวัญมัน

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ 334-347
ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

THE GUIDELINES FOR DEVELOPING CONDUCTING THE INDEPENDENT STUDY OF STUDENTS IN THE MASTER OF EDUCATION PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION SCHOOL OF EDUCATION UNIVERSITY OF PHAYAO

ทัศนีย์ ไหมวงศ์, โสภา อำนวนรัตน์ และ สันติ บุรณะชาติ

แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลัก 348-360
ภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

THE GUIDELINES FOR PROMOTING LEARNER-CENTERED INSTRUCTION BASED ON THE BHAVANA DHAMMA IV IN THE BANGLAMUNG IV SCHOOL GROUP UNDER THE CHONBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE III

พระครูสังฆรักษ์พัชร์ ฐิตสีโล (สุวรรณฝ้าย), พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติธนาโน) และ พระ
ครูภาวนาวิมลบัณฑิต (สมบัติ ธนปัญญา)

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้น 361-372
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี

THE CURRICULUM DEVELOPMENT FOR A TRAINING PROGRAM ON HYDROPONIC VEGETABLE CULTIVATION FOR LOWR SECONDARY SCHOOL STUDENTS AT TRIAM UDOM SUKSA PATTANAKARN SARABURI SCHOOL

สุวิทนา สงวนรัตน์, เกศราพร วัญญู, และธนพร แถวไธสง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับ 373-388
ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก

STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SUPER LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE TAK MUNICIPALITY EDUCATION DIVISION

ณัฐนันท์ ทองดี และ จารุวรรณ นาดัน

แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 389-404

SYSTEMATIC ACADEMIC ADMINISTRATION GUIDELINES FOR SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE NONGKHAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

เทพฤทธิ์ แก้วถาวร และ ชีระเดช จิราธนทัต

แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1 405-419

GUIDELINES FOR THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SCHOOL UNDER NONG BUA LAM PHU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

นนทนันท์ คมขำ และ ชีระเดช จิราธนทัต

แนวทางการนิเทศภายในสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 420-432

INTERNAL SUPERVISION GUIDELINES FOR SMALL SCHOOLS UNDER THE UDON THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ยศพนธ์ ชัยงาม และ ชีระเดช จิราธนทัต

การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรม ที่มีต่อแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร 433-447

THE EFFECT OF MODEL-BASED LEARNING MANAGEMENT IN THE TOPIC OF CHROMOSOME AND GENETICS MATERIALS ON MENTAL MODEL AND LEARNING ACHIEVEMENT OF GRADE 10 STUDENTS AT PRANKRATIA PITTAYAKOM SCHOOL IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

กฤษณะ ทศนียานนท์, ดวงเดือน สุวรรณจินดา และ จุฬารัตน์ ธรรมประทีป

การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ เพื่อเตรียมความพร้อม ของครูใน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบคอนตัมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี 448-461

A COMPREHENSIVE NEEDS ASSESSMENT OF TEACHER READINESS FOR PROMOTING QUANTUM LEARNING IN EXTRA-LARGE SECONDARY

SCHOOLS UNDER THE SARABURI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE

วิภารัตน์ ชิวกุล, วรณวิศา สืบสุนทรณ์ คล้ายจำแลง, และ รัชพล วิทยานนท์

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง 462-474THE PEOPLE'S OPINIONS TOWARDS POLITICS IN NAKHAOSIA
SUBDISTRICT, NAYONG DISTRICT, TRANG PROVINCE.

ณัฐวัฒน์ กิตติธนาชูพันธ์ และ ลิทธิพงษ์ ลิทธิภัทรประภา

**มาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง: ศึกษากรณี รูปแบบ ขั้นตอนหรือ
วิธีการตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาทางปกครอง
พ.ศ.2542 475-487**MEASURES FOR THE REVOCATION OF ADMINISTRATIVE ORDERS: A
STUDY OF FORM, PROCEDURE, OR METHOD UNDER THE ACT ON
ESTABLISHMENT OF ADMINISTRATIVE COURTS AND ADMINISTRATIVE
COURT PROCEDURE B.E. 2542

สมาน กาบมาลา

**การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ
เลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 488-502**A DEVELOPMENT OF CITIZEN'S POLITICAL PARTICIPATION AFFECTING
IN EXERCISING THE RIGHT TO VOTE IN LOCAL ELECTIONS OF WANGWON
SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, KANTANG DISTRICT,
TRANG PROVINCE

ฉัตรชัย เฟื่องสุวรรณ, กันตภณ หนูทองแก้ว และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม)

**ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัด
สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู 503-515**NEEDS ASSESSMENT FOR HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OF
COLLEGE ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF VOCATIONAL
EDUCATION IN NONGBUALAMPHU PROVINCE

ศิวกกร อินภูเขา, ประจิตร มหาหิง และ ยิงสรรค์ หาพา

**ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7ES เสริมด้วยผังกราฟิก ที่มีต่อ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬา
แห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี 516-524**

THE EFFECTS OF 7 ES LEARNING CYCLE MANAGEMENT SUPPLEMENTED WITH GRAPHIC ORGANIZER ON ACHIEVEMENT OF FACULTY EDUCATION STUDENTS, THAILAND NATIONAL SPORTS UNIVERSITY UDON THANI CAMPUS

จิราวรรณ พาชอบ

การศึกษารอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี 525-540

AN INVESTIGATION OF GROWTH MINDSET TOWARD ENGLISH LANGUAGE LEARNING AMONG STUDENTS IN THE BILINGUAL ELEMENTARY EDUCATION PROGRAM, FACULTY OF EDUCATION, PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

เปรมพล วิบูลย์เจริญสุข, สรรเสริญ เล้าหลิตย์ และสุมาลี งามสมบัติ

การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 541-554

THE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING WORK MOTIVATION OF GENERATION Y TEACHERS UNDER THE OFFICE OF SAMUT PRAKAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

สุรวิทย์ กลัดมี, ดลศักดิ์ ไทรเล็กทิม และ จีรพร นาคลัมฤทธิ์

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการ เรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร 555-566

APPROACHES FOR SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON SCHOOL AS A LEARNING COMMUNITY CONCEPT UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

ณัฐวุฒิ รุปลุง และ จีรพร นาคลัมฤทธิ์

กลยุทธ์การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 567-579

BRANDING STRATEGIES FOR PRIVATE KINDERGARTEN SCHOOLS IN BANG KHAE DISTRICT UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION

อันทรา จำปาเกตุ และ จีรพร นาคลัมฤทธิ์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอาง ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 580-591

MARKETING MIX FACTORS AFFECTING COSMETIC PURCHASE DECISIONS OF LOEI RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS

รวิพัฒน์ มั่นทรา, อาริรัตน์ ภูธรธรมะ, พรรณธวัชรณ บุตรดีสุวรรณ, จันทมาศ ทาอ่อน, กุลสตรี คิดคำนวณ และ อรณิชา เล็กสมทิต

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง 592-604

CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SINGBURI ANGTHONG

ชยุต มีสมบัติดี และ จริพร นาคสัมฤทธิ์

แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของครู : 605-616

กรณีศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

GUIDELINES FOR ENHANCING TEACHERS' READINESS TO USE ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) : A CASE STUDY OF A LARGE-SIZED SCHOOL IN BANGKOK

วิมลศิริ บุญเฉลียว, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และ สุดารัตน์ สารสว่าง

กลยุทธ์การจัดการงานอีเวนต์กีฬาย่างยั่งยืนด้วยปัญญาประดิษฐ์จากมุมมอง การรับรู้และการยอมรับของผู้เข้าร่วม กรณีซีเกมส์ ครั้งที่ 33 617-628

AI-DRIVEN STRATEGIES FOR SUSTAINABLE SPORTS EVENT MANAGEMENT EVIDENCE FROM THE 33RD SOUTHEAST ASIAN GAMES IN BANGKOK

รัศมี อัจฉริยไพศาลกุล และ พัชรมน คำนูนเอนก

ความท้าทายและแนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็ก ท่ามกลางการ เปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก 629-641

CHALLENGES AND ADAPTIVE APPROACHES OF SMALL-SIZED EDUCATIONAL INSTITUTIONS AMIDST GLOBAL GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS

ศิริประภา ชัยพิเดช, วรรณวิศา สืบบุญธรรม คล้ายจำแลง และ สุชาดา นันทะไชย

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาวะของพนักงานร้าน 7-ELEVEN ใน เขตกรุงเทพมหานคร 642-655

EFFECTS OF SHIFT WORK ON THE WELLNESS OF 7-ELEVEN EMPLOYEES IN BANGKOK

สรัญญา บัลลังก์

แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา 656-669
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

THE GUIDELINES OF SOFT SKILL DEVELOPMENT FOR THE 21ST CENTURY
 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SAKON NAKHON
 PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

กิ่งกาญจน์ พันธุ์เสนา และ พนายุทธ เขยบาล

การประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติโรงเรียน 670-682
บ้านจำปา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

AN EVALUATION OF THE MORAL AND ETHICAL TRAINING PROGRAM:
 “SELF-GUIDED MORALITY, ETHICS FOR NATIONAL CITIZENSHIP” AT BAN
 CHAMPA SCHOOL UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY
 EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กรรณิการ์ เสือแสง, วีระยุทธ ขาตะกาญจน์ และอรรครา ธรรมาธิกุล

การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 683-691
ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาหนองบัวลำภู

A STUDY OF THE NEEDS AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR A DIGITAL
 STUDENT SUPPORT SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE NONG BUA
 LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE.

เซวณศักดิ์ พฤษภทเวศ

การประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศโรงเรียนคลอง 692-704
พนสฤษฎีพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

THE EVALUATION OF THE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCY
 DEVELOPMENT PROJECT AT KHLONGPONSARITPITTAYA SCHOOL UNDER
 THE TRANG-KRABI SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

ฐิติพันธ์ ชวงค์ยิ่งไพศาล, วีระยุทธ ขาตะกาญจน์ และอรรครา ธรรมาธิกุล

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนโรงเรียน 705-717
หมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุ
ราษฎร์ธานี เขต 3

EVALUATION OF THE PROJECT OT ENHANCE STUDENTS POTENTIAL
 THROUTH ENHANCE READING AND ENJOYABLEWRITING ACTIVITIES AT
 BAN PA MAI PHRE RATTHAPRASONG 1 SCHOOL SURAT THANI PRIMARY
 EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ดรรารัตน์ เรืองนวล, วีระยุทธ ขาตะกาญจน์ และ พณภุช บุญพบ

แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 ของ 718-728
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
หนองบัวลำภู

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL LEARNING
COMMUNITIES IN THE 21ST CENTURY OF SMALL PRIMARY SCHOOLS
UNDER THE NONG BUA LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE

เชวงศักดิ์ พุทธิเกษม

RESEARCH STRATEGIES FOR ETHNIC VILLAGE CULTURAL TOURISM 729-745
BRANDS UNDER THE BACKGROUND OF RURAL TOURISM: A CASE
STUDY OF MOYANG VILLAGE, GUIZHOU PROVINCE

YANG MAI1 AND ANUCHA PANGKESORN

A STUDY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DEVELOPMENT OF 746-759
A “COMMUNICATIVE CHINESE” COURSE FOR THAI STUDENTS
BASED ON TAYLOR'S PRINCIPLES AND LEARNING OUTCOMES

Fanghua Ouyang and Usaporn Klinkasorn

THE RELATIONSHIP BETWEEN INTEGRATED TEACHING STRATEGY 760-772
AND STUDENTS' COMPREHENSIVE ABILITY IN MODERN COLLEGE OF
NORTHWEST UNIVERSITY

LIU XIZHUO, WICHIAN INTARASOMPUN, AND NUTTAMON PUNCHATREE

บทความวิชาการ

หากเจ้าอาวาสต้องมาจากการเลือกตั้ง : ความเป็นไปได้ อุปสรรค และเงื่อนไข 773-786
ความสำเร็จ

IF AN ABBOT WERE TO BE CHOSEN BY ELECTION: POSSIBILITIES,
CHALLENGES, AND CONDITIONS FOR SUCCESS

พระปลัดมนู ฐานจาโร (ช่วยคิด), พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโฆสฺส) และ ฉัตรชัย แนวพญา 787-799
กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
ที่ยั่งยืน

THE COMMUNITY EMPOWERMENT PROCESS FOR SUSTAINABLE WATER
RESOURCE MANAGEMENT

ประสาน เจริญศรี, ณปภัช พัทธกรโชติ และ บรรณวัชร พลคำ

ก้าวตามรอยพระบาทด้วยศาสตร์แห่งพระราชา สู่การพัฒนาการบริหาร 800-813
การศึกษาให้ยั่งยืน

THE KING'S PHILOSOPHY FOR SUSTAINABLE EDUCATIONAL ADMINISTRATION

คุณากร พันธะศรี

อัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ้าทอลายไขโคคลั่งสู่การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย 814-829

THE PWO KAREN CULTURAL IDENTITY OF SAI KHLONG SA WOVEN TEXTILES TOWARDS CONTEMPORARY COMMERCIAL PRODUCT MANAGEMENT

ปรีณธ์ ชินโชติ, อภิเชษฐ์ ขำเลิศ, นงลักษณ์ เพิ่มชาติ, อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ และ ธิรวุฒิ แสงมณีเดช

โมเดล WICS ในการพัฒนาผู้นำภาครัฐและเอกชนในยุค AI-DRIVEN 830-840

THE WICS MODEL FOR DEVELOPING LEADERSHIP IN THE PUBLIC AND PRIVATE SECTORS IN THE AI-DRIVEN ERA

นิติธร จันทเดช, ปัจฉัย ปิยะชน, รัชดาวรรณ ฐะนุติ และริชาร์ด มีเดอส์

พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน : แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม 841-853

BUDDHIST PHILOSOPHY AND COMMUNITY DEVELOPMENT: A PARTICIPATORY APPROACH TO SUSTAINABILITY

จริยา ทองคำ, พระปรกณ สมาจาโร (นุชม่วง) และ พระครูบรรชัยวัฒน์

การบริหารเชิงพุทธ : ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม 854-869

BUDDHIST MANAGEMENT : LEADERSHIP BASED ON DHARMA

จริยา ทองคำ, พระปรกณ สมาจาโร (นุชม่วง) และ พระครูบรรชัยวัฒน์

ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่สร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ: โอกาสและความท้าทาย 870-883

THE IMPACT OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

กัมพล นะวัน, สุกันต์ แสงโชติ, วิวัฒน์ ทองวาด, วัฒนา มูลเมืองแสน และ วาริน วรรณวงศ์

บทวิจารณ์หนังสือ

สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ 884-893

HOLISTIC WELL-BEING ACCORDING TO BUDDHISM

พระครูสุตรัตนวาที (พชรพล วิถีธรรม) และ พระครูสุธีสารบัณฑิต

เทคโนโลยีแก้ทุกข์ 894-906

THE TECHNOLOGY OF RELIEVING SUFFERING

พระมหาฉัตรชัย ชยญาณเมธี และ พระครูสุธีสารบัณฑิต พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ BUDDHISM AS THE FOUNDATION OF SCIENCE	907-917
พวงเพชร วัฒนวิเชียร และ พระครูสุธีสารบัณฑิต พุทธวิธีในการสอน BUDDHIST METHODS OF TEACHING	918-928
พระครูปริยัติธรรมวงศ์ (อำพล มุลอวิชา) และ พระครูสุธีสารบัณฑิต คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	929-948

การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธี
สอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด)
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3*

DEVELOPING OF ENGLISH READING AND WRITING ABILITIES BY
USING THE MURDOCH INTEGRATED APPROACH (MIA) OF GRADE 6
STUDENTS IN SCHOOL NETWORK 8 (SRINALAD) UNDER THE UBON
RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

ศักรินทร์ เหล็กกล้า,¹ ระพิน ชูชื่น² และ ปิยะรัตน์ นุชผ่องใส³

Sakkarin Lekkla¹ Rapin Chuchuen² and Piyarat Nuchongsai³

¹⁻²บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

¹⁻²Graduate School Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Sakkarin.110941@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่องการอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและเขียนก่อนและหลังเรียน และ 3. ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่ากุงใหญ่ จำนวน 18 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 10 แผน แบบทดสอบ 25 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจ 15 ข้อ ซึ่งมีความเชื่อมั่นและความสอดคล้องอยู่ในระดับสูงการทดลองใช้เวลา 4 สัปดาห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/82.44 ตามเกณฑ์ 80/80 และ 2) ความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชา

* Received 26 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 1 November 2025

ภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ, วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA)

Abstract

This study aimed to 1) evaluate the effectiveness of English learning plans on reading and writing using the Murdoch Integrated Approach (MIA) according to the 80/80 criterion, and 2) compare students' reading and writing abilities before and after instruction, and 3. examine students' satisfaction with the implemented learning plans. The participants were 18 grade 6 students from Ban Pa Kung Yai School. The research instruments comprised 10 learning plans, a 25-item achievement test, and a 15-item satisfaction questionnaire, all demonstrating high reliability and validity. The study was conducted over a period of four weeks. Data were analyzed using the mean, standard deviation, and Dependent Samples t-test.

The following results were found 1) The effectiveness of the English language learning management plan on reading and writing using the Murdoch integrated reading (MIA) is 80.56/82.44, according to the standard of 80/80. And 2) The ability to read and write in English using the Murdoch integrated reading approach (MIA) after the lesson was significantly higher than before the lesson at the .05 and 3. Satisfaction with the English learning management on reading and writing using the Murdoch integrated approach (MIA) method was overall at a high level

Keywords: Grade 6 Students, English Reading and Writing Abilities, Murdoch Integrated Approach (MIA)

บทนำ

ทักษะการอ่านและการเขียน เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิต การศึกษา การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี ซึ่งภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญ การอ่านช่วยให้รับข้อมูล แสวงหาความรู้ เสริมสร้างความคิด และประสบการณ์ การอ่านและเขียนจึงเป็นเครื่องมือ พัฒนาความคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสื่อสารของนักเรียนความเข้าใจเนื้อหาที่อ่าน

สำคัญยิ่งกว่าการอ่านออกเสียงเพียงอย่างเดียว (คุชกู๋ นานา, 2553) ผู้เรียนต้องใช้ความคิด เชื่อมโยงความรู้เดิมกับเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปสู่การเขียนและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การอ่านและการเขียนเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวอักษรและสมอง การคิดวิเคราะห์ช่วยให้ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ดีขึ้น (วันเพ็ญ วัฒนฐานะ, 2557)

วิธีสอนอ่านแบบ MIA (Murdoch Integrated Approach) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่าน การคิด การแก้ปัญหา และกิจกรรมบูรณาการ 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยเน้นการ อ่าน (Murdoch, 1986) การสอน MIA มี 7 ขั้นตอน: 1. ถามคำถามนำ 2. รู้จักคำศัพท์ 3. อ่านเนื้อเรื่อง 4. เข้าใจเนื้อเรื่อง 5. ถ่ายโอนข้อมูล 6) ทำแบบฝึกหัดและเรียงโครงสร้าง 7. ประเมินผลและแก้ไข สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ พูลสวัสดิ์ (2564) พบว่า นักเรียน ประถมศึกษาที่เรียนด้วย MIA มีผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและเขียนเพื่อความเข้าใจและวิเคราะห์ สูงขึ้นหลังเรียนการอ่านและเขียนเพื่อความเข้าใจจึงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาความรู้ ในทุกสาขาวิชาทักษะเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการ พัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์สรุปแล้ว การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการอ่านแบบ MIA เป็นเครื่องมือ สำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษและความคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

สภาพปัจจุบันปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนบ้าน ป่ากงใหญ่ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมของครูเป็นสำคัญ ผู้วิจัยศึกษากระบวนการ เรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์และยกระดับคะแนนทดสอบ (Murdoch, 1986) วิธีสอน อ่านแบบบูรณาการ MIA เน้นการฝึก 4 ทักษะคือ ฟัง พูด อ่าน เขียน พร้อมแบบฝึกหัดที่กระตุ้น กระบวนการคิดและการเขียนตอบเป็นของตัวเองงานวิจัยพบว่า MIA ช่วยพัฒนา ความสามารถในการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทั้งในระดับ ประถมศึกษา (สุกัญญา ภารตรัตน์, 2560) นักเรียนกลุ่มอ่อนสามารถตีความ แปลความหมาย สรุปใจความ และตอบคำถามได้ดีขึ้น พร้อมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียน (ณอมเพ็ญ ชูบัว, 2554) สรุปว่า วิธีสอนอ่านแบบ MIA เป็นแนวทางที่มีประสิทธิผลในการ พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจและการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชา ภาษาอังกฤษกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนา ความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเม ออร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เพื่อพัฒนา ความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 11 ห้องเรียน นักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 245 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปากงูใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 คือ ห้อง ป.6/1 จำนวนนักเรียน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ประกอบด้วย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 แผน ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง Banana's Daily Routine

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง You're wake up story

- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง Brush My Teeth
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง My Breakfast
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง Monsters Shopping trip
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง You Know Chocolates
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง I Like Camera
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง Delicious fish balls
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง Sticky Rice and Somtum
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง Cabbages are Beneficial

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ข้อ ประกอบไปด้วย ชุดคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (multiple choices) จำนวน 15 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ แบบอัตนัยเป็นแบบทดสอบโคลซ จำนวน 25 ข้อ คะแนนเต็ม 25 คะแนน

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้เกณฑ์เรียงลำดับคะแนนจากมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบ้านป่ากุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 18 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 25 ข้อ ประกอบไปด้วย ชุดคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (multiple choices) จำนวน 15 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษแบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน คะแนนเต็ม 25 คะแนน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำผลคะแนนการทดสอบที่ได้เป็นคะแนนก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 ดำเนินการสอนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบ้านป่ากุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 18 คน ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พร้อมรวบรวมคะแนนจากกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบ้านป่ากุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 18 คน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ไปทดสอบหลังเรียน (Post-Test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 25 ข้อ ประกอบไปด้วยชุดคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (multiple choices) จำนวน 15 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษแบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนนคะแนนเต็ม 25 คะแนน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) แล้วนำผลคะแนนการทดสอบที่ได้เป็นคะแนนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.4 ดำเนินการสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert มี 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.5 นำผลที่ได้จากการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อสรุปผลการทดลองตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ E1/E2

4.2 เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples

4.3 วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ให้ 5 คะแนน เมื่อผู้เรียนพึงพอใจมากที่สุด

ให้ 4 คะแนน เมื่อผู้เรียนพึงพอใจมาก

ให้ 3 คะแนน เมื่อผู้เรียนพึงพอใจปานกลาง

ให้ 2 คะแนน เมื่อผู้เรียนพึงพอใจน้อย
 ให้ 1 คะแนน เมื่อผู้เรียนพึงพอใจน้อยที่สุด
 เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อ มีรายละเอียดดังนี้
 คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง นักเรียนพึงพอใจมากที่สุด
 คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง นักเรียนพึงพอใจมาก
 คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง นักเรียนพึงพอใจปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง นักเรียนพึงพอใจน้อย
 คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง นักเรียนพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ

ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละจากคะแนนความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-10 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ

n = 18

คะแนนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6													
เลขที่ (1-18)	ก่อนเรียน (25)	แผนที่1 (10)	แผนที่2 (10)	แผนที่3 (10)	แผนที่4 (10)	แผนที่5 (10)	แผนที่6 (10) (10)	แผนที่7 (10)	แผนที่8 (10)	แผนที่9 (10)	แผนที่10 (10)	รวม (100)	หลังเรียน (25)
1	12	8	9	8	8	8	9	8	8	8	9	83	22
2	13	9	9	9	8	8	9	8	6	9	9	84	17
3	9	9	8	8	8	9	9	7	8	8	9	83	19
4	13	8	7	8	9	8	9	8	9	8	7	81	20
5	14	8	8	6	9	8	7	8	9	6	9	78	21
6	11	8	9	7	8	6	9	8	8	8	7	78	19

7	12	8	9	8	8	8	7	8	8	9	9	82	21
8	14	7	9	8	8	9	9	8	8	7	9	82	22
9	12	7	8	9	7	7	9	8	8	8	8	79	18
10	14	8	9	8	8	8	8	8	9	9	9	84	23
11	14	8	8	8	7	9	9	8	7	8	8	80	19
12	13	8	8	9	8	8	8	8	6	9	8	80	22
13	11	8	8	8	8	9	8	8	9	8	7	81	21
14	13	7	8	8	7	8	7	6	8	8	9	76	23
15	12	8	9	8	8	8	9	8	8	8	9	83	20
16	11	8	9	9	7	8	9	7	8	8	8	81	19
17	14	8	7	8	8	8	8	6	8	8	8	77	23
18	13	7	6	7	9	8	8	9	8	8	7	78	22
รวม	225	135	148	144	134	145	151	139	143	145	149	1450	371
$\bar{x}$	12.50	7.89	8.22	8.00	7.94	8.06	8.39	7.72	7.94	8.06	8.28	80.56	20.61
S.D.	1.04	.61	.69	.56	.63	.97	.96	.83	.76	.66	.85	2.17	1.29
P	50.00	75.00	82.22	80.00	74.44	80.55	83.88	77.22	79.44	80.55	82.77	80.56	82.44
ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 80.56/82.44$													

จากตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ประสิทธิภาพ กระบวนการของแผนการจัดการเรียนรู้ (E_1) เท่ากับ 80.56 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ของ แผนการจัดการเรียนรู้ (E_2) เท่ากับ 82.44 ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ จึงมี ประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/82.44ตามเกณฑ์ 80/80

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธี สอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบค่า t-test (Dependent Samples) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธี สอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน

n = 18

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	25	12.50	1.04	17.216*	.000
หลังเรียน	25	20.61	1.29		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สรุปผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ดังนี้ โดยลำดับที่ 1 ครูชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ก่อนเข้าสู่บทเรียนในแต่ละกิจกรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับที่ 2 นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับที่ 3 นักเรียนเรียนอย่างมีความสุขและชอบวิชาภาษาอังกฤษ มากขึ้น ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/82.44 ตามเกณฑ์ 80/80 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างห้อง ป.6/1 จำนวน 18 คน สามารถทำคะแนนในกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 10 กิจกรรมได้ดี คิดเป็นร้อยละ 80.56 และสามารถทำคะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษหลังเรียนได้สูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 82.44 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยกำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้มีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

(ภาษาอังกฤษ) โดยใช้สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 1 ต.1.1 เรื่อง ภาษาเพื่อการสื่อสาร มีศึกษาเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับธรรมชาติและสนใจของนักเรียน และผู้วิจัยได้นำวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) ที่เป็นกระบวนการ 7 ขั้น มาใช้ในการจัดกิจกรรม เช่น ขั้นทำความเข้าใจกับคำศัพท์ (finding the meaning of vocabulary) ผู้วิจัยให้นักเรียนหาความหมายของคำศัพท์โดยใช้พจนานุกรมและคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นความหมายของคำศัพท์ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (self-access) จากสื่อเอกสารจริง (authentic material) ในสถานการณ์จริง (real situation) เน้นการสื่อสารความหมาย (focus on meaning) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นภัสนันท์ ไกรทอง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.44/84.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75.2 ค่าดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.7747 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 77.47 และมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการทดลองเป็น วิธีสอนที่เป็นกระบวนการ 7 ขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาดังกล่าวของ Brown (2000) ที่กล่าวว่า เด็กได้มาซึ่งภาษาหรือเกิดภาษาขึ้นใช้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ผู้ใหญ่คนอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกันที่ทำให้ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุกัญญา ภารตรัตน์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลท่าม่วง โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ MIA การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลท่าม่วง โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ MIA หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลท่าม่วง โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ MIA หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการ

ทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชนม์ศิริ ตันไสว (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ กลวิธีการเรียนรู้แบบ MIA สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการเรียนรู้แบบ MIA เท่ากับ 78.90/80.48

3. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากวิธีสอนการอ่านแบบ MIA (Murdoch Integrated Approach) เป็นวิธีสอนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองตามขั้นตอนที่ครูผู้สอนได้เตรียมไว้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะสำคัญของการสอนโดยวิธีนี้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละชั่วโมงให้อยู่ในรูปแบบบูรณาการทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะคือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน แต่จะมีทักษะการอ่านที่เป็นจุดเน้นในการสอนส่วนทักษะอื่นแม้ว่าจะไม่ได้เป็นจุดเน้น ก็จะได้รับพัฒนาไปพร้อมกัน จึงทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) อยู่ในระดับมาก สอดคล้องผลงานวิจัยของ นภัสนันท์ ไกรทอง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 83.44/84.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่าน ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) อยู่ในระดับมาก

จากการอภิปรายผลการวิจัยวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) เป็นวิธีสอนที่สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่ากุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อกซ์ (MIA) เป็นวิธีสอนอ่านที่สามารถบูรณาการทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ตรงกับแนวทฤษฎีการสอน ภาษาเพื่อการสื่อสาร (communicative approach) และสามารถทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์อีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ซึ่งพบว่า วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) เป็นวิธีสอนที่สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่ากุงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะให้เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในขั้นที่ 5 ขั้นถ่ายโอนข้อมูล (transferring information) เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนนำความรู้หรือข้อมูลที่ได้จากการอ่านมานำเสนอใหม่ในรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมของข้อมูล ขั้นตอนนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้อ่านนำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านเนื้อเรื่องแล้วสามารถนำมาเขียนเพื่อสื่อความหมายได้อย่างสร้างสรรค์ เช่น สมรรถนะสำคัญของนักเรียน ซึ่งระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ว่า ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเป็นระบบที่ได้มาจากการอ่านเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) เป็นวิธีสอนอ่านที่สามารถบูรณาการทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ตรงกับแนวทฤษฎีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (communicative approach) และสามารถทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์อีกด้วย จึงควรค่าแก่การนำมาศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 8 (ศรีนาลาด) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.56/82.44 ตามเกณฑ์ 80/80 2. ความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์

(MIA) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ดังนี้ โดยลำดับที่ 1 ครูชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ก่อนเข้าสู่บทเรียนในแต่ละกิจกรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับที่ 2 นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนวิชา ภาษาอังกฤษ เรื่อง การอ่านและการเขียน โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับที่ 3 นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข และชอบวิชาภาษาอังกฤษ มากขึ้น ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ครูผู้สอนนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม ดังนี้ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของ เมอร์ดอกซ์ (MIA) เป็นการสอนที่บูรณาการทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะ คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน จึงเหมาะกับการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา แต่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับปฐมวัย เนื่องจากนักเรียนในระดับปฐมวัย ยังไม่มีความพร้อมที่จะใช้ทักษะการอ่าน และครูผู้สอนควรใช้สื่อเอกสารจริง (authentic material) โดยการสืบค้นจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และตรงกับความสนใจของนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูควรชี้แจงถึงวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ตลอดทั้งการวัดผลและการประเมินผลให้นักเรียนเข้าใจ และครูควรเลือกเนื้อหาให้เหมาะกับระดับชั้นและปรับเนื้อหาการใช้ภาษาให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรในแต่ละระดับชั้น

1.2 การสอนด้วยวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้ฝึกการบูรณาการทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน โดยครูจัดทำภาระงาน (Task-Works) ให้นักเรียนได้บูรณาการทักษะทั้ง 4 ด้าน

1.3 ครูผู้สอนควรนำวิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกซ์ (MIA) ไปทำการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในทุกระดับชั้นเพราะเป็นวิธีสอนที่สามารถบูรณาการได้ทั้ง 4 ทักษะ ทางภาษา ทั้งการฟังการพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งตรงตามแนวทฤษฎีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

เอกสารอ้างอิง

กัญญา ภารตรัตน์. (2560).หลักการสอนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน.กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
ชนม์ศิริ ต้นไสว. (2565).การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษจากเรื่องเล่าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,14(3),65-83.

- ดุขฎี นานาร. (2553).การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและความคงทนในการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการอ่านแบบ SQ3R .ในวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณอมเพ็ญ ชูบัว. (2554).การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยวิธีสอนแบบ MIA.วารสารวิชาการ,4(14),32-43.
- นภัสนันท์ ไกรทอง. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ดอกค (MIA). ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วราภรณ์ พูลสวัสดิ์. (2564).การจัดการเรียนรู้แบบ MIA เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตพิบูลบำเพ็ญ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันเพ็ญ วัฒนฐานะ. (2557).การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ3R เพื่อพัฒนาความเข้าใจในการอ่านและศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดตะปอนน้อย จังหวัดจันทบุรี.ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุกัญญา ภารตรัตน์. (2560).การศึกษาความสามารถในการอ่าน-การเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลท่าม่วง โดยใช้วิธีสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ดอกค.ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Brown, D. (2000). Using journal writing to enhance reflective practice. New Directions for Adult and Continuing Education,(90),71–82.
- Murdoch, G. S. (1986). A more integrated approach to the teaching of reading. English Teaching Forum,24(1),9–10.

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่าย
สถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3*

MANAGERIAL SKILLS FOR 21ST CENTURY SCHOOL ADMINISTRATORS
FOR ENSURING INTERNAL QUALITY ASSURANCE IN EXCELLENT
SCHOOLS IN SCHOOL NO. 3, NON-KLANG-DON CHIK NETWORK
UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 3

กิตติชัย วงศ์ทวี¹ และ เมธาวี โชติชัยพงศ์²

kittichai wongthawee¹ and Methavee Chotchaipong²

¹⁻²บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

¹⁻²Graduate School Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: okw1993@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) แนวทางการพัฒนาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารและครูในเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 126 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่น .95 เก็บข้อมูลได้ครบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 2) ผู้บริหารควรใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำแผนพัฒนาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ส่งเสริมการตระหนักรู้ด้านการประกันคุณภาพภายในและเผยแพร่ผลการ

* Received 26 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 1 November 2025

ประเมินผ่านสื่อออนไลน์ ใช้กระบวนการ PDCA เพื่อสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในสถานศึกษา พัฒนาทักษะการคิดนอกกรอบเพื่อสะท้อนคุณภาพที่แท้จริง และดำเนินการประเมินคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง

คำสำคัญ: ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา, การประกันคุณภาพภายใน

Abstract

This research aimed to study the 21st-century managerial skills of school administrators and to develop guidelines for internal quality assurance in excellent schools. The samples consisted of 126 administrators and teachers from School Network 3, Non-Klang-Don Chik, under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 3. A questionnaire was used as the research instrument, with an IOC value of 1.00 and a reliability coefficient of 0.95. All data were completely collected, representing 100 percent of the sample. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The following results were found: 1) The 21st-century managerial skills of school administrators for ensuring internal quality assurance in excellent schools were generally practiced at a high level. And 2) Administrators should apply SWOT analysis to identify strengths, weaknesses, opportunities, and challenges in educational quality development, formulate clear development plans aligned with the school's context, and promote awareness of internal quality assurance. They should also disseminate evaluation results through online media, employ the PDCA process to build a culture of quality within the school, develop creative thinking skills to reflect genuine quality, and conduct continuous internal quality assessments at least once per semester.

Keywords: 21st-century managerial skills, administrators, internal quality assurance

บทนำ

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะผู้บริหารต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหาร และทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคปัจจุบัน การบริหารการศึกษายุคใหม่เน้นการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีนโยบายที่ถูกทิศทาง และเรียนรู้สารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ชัยยนต์ เพาพาน, 2565) ผู้บริหารจึงต้องมุ่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารและการจัดการตนเอง เพื่อให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมืออาชีพ ทักษะที่สำคัญตามแนวคิดของ Katz (1995) ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค มนุษยสัมพันธ์ และความคิดรวบยอด ผู้บริหารที่มีทักษะเหล่านี้จะสามารถแก้ปัญหาและขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืน (อรอุมา ดวงจันทร์, 2567)

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการแสดงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562) กระบวนการนี้มุ่งสร้างความมั่นใจต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคมว่าการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) อย่างไรก็ตาม ระบบเดิมมีความซ้ำซ้อนและไม่สอดคล้องกับภาระงานจริงของสถานศึกษา จึงมีการปรับปรุงโดยออกกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2565 เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น (รสา สำเภาเงิน, 2560) ทั้งนี้ การประกันคุณภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2565)

โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีโรงเรียนในสังกัด 15 โรงเรียน ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบห้า (พ.ศ. 2567-2571) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานต่อเนื่อง การจัดการเรียนรู้อย่างขาดความมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดแหล่งเรียนรู้และสื่อการสอนที่เพียงพอ รวมถึงความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนยังมีจำกัด ผลการประเมินภายในอยู่ในระดับพอใช้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยผู้บริหารต้องมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อยุคเทคโนโลยี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3, 2567)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะในการบริหารงานด้านต่าง ๆ สูงจะมีส่วนช่วยให้การบริหารสถานศึกษาประสบ

ผลสำเร็จและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนและสถานศึกษา ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน จึงสนใจศึกษาเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนให้มีคุณภาพที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

1. ประชากรและ กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 15 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ขึ้นคำแนะนำจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) คือ จำนวน 126 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และครูผู้สอน จำนวน 111 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ใน 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency)

2.2 มีขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

ศึกษาเอกสาร และแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของ Katz (1995) และศึกษาหลักการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ ตามกรอบแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ร่างแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด

1. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

2. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 3 ท่าน

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถาม ดังนี้

ให้ +1 ถ้าผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

ให้ 0 ถ้าผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

ให้ -1 ถ้าผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

3. นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์กับข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) คัดเฉพาะข้อที่ผ่านเกณฑ์ .50 ขึ้นไป พบว่า มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนบ้านนาจาน ซึ่งเป็นโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 2 นาจาน-ระเว-ทรายมูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (r) โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) โดยใช้สูตรของ Pearson และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach พบว่า แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .95

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการนำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ด้วยตนเอง และรับกลับคืนด้วยตนเอง

3.3 ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา ทำการบันทึกคะแนน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

3.4 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ภายในปีการศึกษา 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำไปแปลผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ

4.3 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร

สถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาขั้นตอนที่ 1 ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ และอันดับของทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

n = 126

ด้านที่	ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
1.	ทักษะด้านเทคนิควิธีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.50	.43	มาก	3
2.	ทักษะด้านเทคนิควิธีเพื่อพัฒนาการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา	4.41	.47	มาก	5
3.	ทักษะด้านเทคนิควิธีเพื่อพัฒนาการประเมินคุณภาพ	4.33	.44	มาก	6
4.	ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.48	.40	มาก	4
5.	ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา	4.56	.45	มากที่สุด	1
6.	ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการประเมินคุณภาพ	4.53	.37	มากที่สุด	2

7.	ทักษะด้านความคิดรวบยอดเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.31	.44	มาก	7
8.	ทักษะด้านความคิดรวบยอดเพื่อพัฒนาการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา	3.92	.58	มาก	9
9.	ทักษะด้านความคิดรวบยอดเพื่อพัฒนาการประเมินคุณภาพ	4.25	.54	มาก	8
รวม		4.37	.16	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการประเมินคุณภาพ และ 3. ทักษะด้านเทคนิควิธีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ทักษะด้านความคิดรวบยอดเพื่อพัฒนาการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

2. ผลการศึกษาขั้นตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีดังนี้ ผู้บริหารควรใช้ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทาย เพื่อปรับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสร้างความตระหนักในการประกันคุณภาพภายใน มีการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์และรายงานในระบบ ITA จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและมีทักษะการคิดนอกกรอบเพื่อสะท้อนคุณภาพของสถานศึกษาอย่างแท้จริง มีการใช้วงจรการพัฒนาคุณภาพ (PDCA) ในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และทำการประเมินคุณภาพภายในอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้งอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

อภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ส่วนใหญ่มีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการประเมินผล และการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการติดตามตรวจสอบความเจริญก้าวหน้าของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำรายงานการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิลาวรรณ ดงสิงห์ (2566) ได้เสนอไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพที่เกิดจากการบริหารในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะที่โดดเด่นเหมาะสม มีความสามารถของผู้บริหารในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ โดยอาศัยการทำงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์การ

2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ มีดังนี้ ผู้บริหารควรใช้ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทาย เพื่อปรับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสร้างความตระหนักในการประกันคุณภาพภายใน มีการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์และรายงานในระบบ ITA จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและมีทักษะการคิดนอกกรอบเพื่อสะท้อนคุณภาพของสถานศึกษาอย่างแท้จริง มีการใช้วงจรการพัฒนาคุณภาพ (PDCA) ในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และทำการประเมินคุณภาพภายในอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้งอย่างต่อเนื่อง จากข้อเสนอการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ ข้างต้น ผู้บริหารสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้ความรู้ความคิดที่ดี มีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาตนเองโดยการเข้ารับการอบรมและศึกษาเพื่อเรียนรู้เทคนิคและแนวทางใหม่ ๆ จะช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานขององค์การ ใช้เทคนิคและเครื่องมือทางการบริหารที่หลากหลายเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน ร่วมกันจัดวางบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมคิดและร่วมลงมือปฏิบัติจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของทีม จึงจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิทธิชัย ขำละม้าย (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1.ศึกษาทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 และ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้การบริหารงานยุคใหม่ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดการร่วมมือในการปฏิบัติงาน ระดมความคิด ประชุมหารือเพื่อถ่ายทอดข้อมูลความรู้เพื่อการประชาสัมพันธ์แก่สาธารณะได้อย่างมีอาชีพ เพื่อให้การทำงาน ตามนโยบายของสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้บริหารแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีวิธีการสื่อสารที่ดีกับบุคลากรทุกระดับ สามารถสร้างความสัมพันธ์ทำให้เกิดการประสานงานในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดการรับรู้ร่วมกัน มีปฏิริยาตอบสนอง และเกิดความร่วมมือกัน สถานศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเกี่ยวกับในการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะการบริหารที่สอดคล้องกับการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 และสามารถบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้ ดังนี้ ผู้บริหารควรใช้ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทาย เพื่อปรับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสร้างความตระหนักในการประกันคุณภาพภายใน มีการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์และรายงานในระบบ ITA จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและมีทักษะการคิดนอกกรอบเพื่อสะท้อนคุณภาพของสถานศึกษาอย่างแท้จริง มีการใช้วงจรการพัฒนาคุณภาพ (PDCA) ในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และทำการประเมินคุณภาพภายในอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้งอย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ
2. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เป็นเลิศ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 3 โนนกลาง-ดอนจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีดังนี้ ผู้บริหารควรใช้ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทาย เพื่อปรับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสร้างความตระหนักในการประกันคุณภาพภายใน มีการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์และรายงานในระบบ ITA จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและมีทักษะการคิดนอกกรอบเพื่อสะท้อนคุณภาพของสถานศึกษาอย่างแท้จริง มีการใช้วงจรการพัฒนาคุณภาพ (PDCA) ในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และทำการประเมินคุณภาพภายในอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้งอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้แนวคิดการประเมินคุณภาพแบบองค์รวมที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา มีการกำหนดกระบวนการและวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ด้านการศึกษาและการประเมิน เพื่อกำหนดกรอบและเครื่องมือประเมินที่ชัดเจนและครอบคลุม และครูผู้สอนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาเครื่องมือวัดผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการสอนและพัฒนาคุณภาพการทำงานของตนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้แนวคิดการประเมินคุณภาพการศึกษาแบบองค์รวมโดยเน้นการดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้การประเมินและการ

พัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านการศึกษาและการประเมิน เพื่อที่จะกำหนดกรอบการประเมินที่มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของโรงเรียนและนักเรียนได้ และควรกำหนดผู้ที่รับผิดชอบมีความรู้เกี่ยวกับสถิติและวิธีการวัดประเมินผลด้านคุณภาพนักเรียนที่ครอบคลุมทุกมาตรฐานและตัวชี้วัด เพื่อให้เครื่องมือมีความแม่นยำและครอบคลุมทุกตัวชี้วัดที่จำเป็น และกำหนดกรอบการประเมินที่ชัดเจน โดยรวมถึงการตั้งเป้าหมายการประเมินและการออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับครูผู้สอน

ครูผู้สอนควรมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนเพื่อพิจารณาและปรับปรุงเครื่องมือวัดคุณภาพนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครอบคลุมทุกมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สำคัญ พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ และนำผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาด้านที่มีจุดอ่อนหรือข้อควรพัฒนามาปรับปรุงวิธีการสอน พัฒนาวิชาชีพและพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยนต์ เพาพาน. (2565). ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูผู้สอนในอำเภอบางละมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 . ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิลาวรรณ ดงสิงห์. (2566). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม, 10(1), 57-71.
- รสา สำเภาเงิน. (2560). การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เขต 1 . ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. (2567). ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา กลุ่มงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <https://www.ubon3.go.th/pages/index.php>

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence): หมวด 2 กลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2567). รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2567. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สิทธิชัย ขำละม้าย. (2566). แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 579-1588.
- อรอุมา ดวงจันทร์. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 83-97.
- Katz, R. L. (1995). Skills of an effective administrator. Harvard Business Review, 33(1), 33-42.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการ
ปฏิบัติงานของครู สหวิทยาเขตหอยทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ*

ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS FOR
EFFECTIVENESS IN TEACHER PERFORMANCE IN HOR TRAI NETWORK
UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE UBON
RATCHATHANI AMNAT CHAROEN

อรัทัย กันทะมา¹ และ เมธาวี โชติชัยพงศ์²

Orathai Kanthama¹ and Methavee Chotchaipong²

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี¹⁻²

Graduate School Ratchathani University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: orathaikanthama@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสหวิทยาเขตหอยทราย จำนวน 168 คน ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่น .97 รวมถึงแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดลำดับความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดด้านที่มีความจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ส่วนด้านที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ผู้บริหารควรกำหนดระบบการนิเทศที่ชัดเจนและทันสมัยสอดคล้องกับการศึกษายุคดิจิทัล ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียน สร้างความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนา

* Received 26 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 1 November 2025

หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษานับสนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ครูมองปัญหาเป็นโอกาสในการร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู, สหวิทยาเขตหอยทราย

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the current and desirable states of academic administration of school administrators for enhancing teachers' work effectiveness, and 2) to develop guidelines for improving the academic administration of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani-Amnat Charoen. The sample consisted of 168 teachers from schools in the Hor Trai School Network. The interview participants consisted of 10 individuals: five school directors working under the Office of Secondary Educational Service Area, Ubon Ratchathani and Amnat Charoen, who have received national-level awards or recognition for outstanding performance, moral and ethical leadership, or excellence in school administration; two chairpersons of school boards; one school board member; and two educational supervisors. The research instruments were a questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 1.00 for all items and a reliability coefficient of .97, as well as a semi-structured interview form. Data were analyzed using descriptive statistics frequency, percentage, mean, and standard deviation as well as priority needs ranking and content analysis.

The following results were found: 1) The current state of academic administration is at a moderate level, while the desired state is at the highest level. The area identified as most needed is educational supervision for curriculum management and instructional organization, whereas the area of least necessity is assessment and evaluation for student development. 2) The guidelines for developing academic administration among school administrators to enhance teachers' work effectiveness. The guidelines for development are as follows: Administrators should establish a clear and modern supervision system

aligned with digital-age education, while encouraging teachers to participate in planning and developing learning according to students' potential. They should foster collaboration among teachers, communities, and stakeholders in developing curricula and learning activities that respond to educational changes. Teachers should be supported to use innovation and technology in teaching that meets the needs of 21st-century learning. Administrators should promote a collegial relationship between themselves and teachers to exchange knowledge and continuously improve student learning. Furthermore, teachers should be encouraged to view problems as opportunities for collaborative and creative development to enhance the sustainable quality of education.

Keywords: Academic, Effectiveness in Teacher Performance, Hor Trai Network

บทนำ

การบริหารงานวิชาการ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรนั้น ผู้บริหารต้องดำเนินการตั้งแต่การวางแผน การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2560) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาหลายประการ เช่น ครูไม่เข้าใจหลักสูตร ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ขาดสื่อการสอนที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งการวัดและประเมินผลยังขาดมาตรฐาน ครูขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยและการนิเทศการศึกษา (ช่อรัตนดา เกสทอง, 2561) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารหลายคนให้ความสำคัญกับงานด้านอื่นมากกว่างานวิชาการ ทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง (สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์, 2554)

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดจำนวนมาก ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน ระบบอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร และการวางแผนกลยุทธ์ของบางโรงเรียนยังไม่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 อีกทั้งครูยังขาดทักษะการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะผลการทดสอบระดับชาติ (O-Net) ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, 2567) ดังนั้น ผู้บริหาร

และครูจึงต้องร่วมกันพัฒนาการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาในอนาคต

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยมีผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารเพื่อพัฒนาการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของการจัดการศึกษาในระดับชาติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูล การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 168 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ตามขนาดของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5 คน และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 คน รวม 10 คน ที่ปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยเลือกจากการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานดีเด่นในระดับชาติ หรือเป็นผู้บริหารโรงเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือรางวัลผู้บริหารดีเด่นในระดับประเทศขึ้นไป ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จัดลำดับความสำคัญ (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified})

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และหาค่าความถี่ (Frequency) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการจัดลำดับความสำคัญ (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) และสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยรวมและรายด้าน

n = 162

การบริหารงานวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อ ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของ ครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาเพื่อสร้างความ สัมพันธ์และความร่วมมือกับ ชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้	3.10	.57	ปาน กลาง	4.92	.22	มาก ที่สุด	.370	2
2. ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อ บริหารหลักสูตรและการ จัดการเรียนรู้	3.08	.67	ปาน กลาง	4.94	.19	มาก ที่สุด	.376	1
3. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนา ผู้เรียน	3.12	.61	ปาน กลาง	4.92	.20	มาก ที่สุด	.365	3
4. ด้านการวัดผล และประเมิน ผลการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน	3.78	.48	มาก	4.51	.40	มาก ที่สุด	.162	30
รวม	3.39	.11	ปาน กลาง	4.72	.10	มาก ที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดด้านที่มีความจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ พบว่า มีแนวทางการพัฒนา 10 ด้านรวม 30 แนวทางการปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกกล่าวโดยสรุปในภาพรวม ดังนี้ การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการ

มีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบายและสนับสนุนทรัพยากร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ควรเปิดโอกาสให้ครูและชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูร่วมวางแผน พัฒนาหลักสูตร และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคดิจิทัล พร้อมสร้างความสัมพันธ์เชิงกลียาณมิตรกับครู เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

อภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตห่อไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษาพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงการเอาใจใส่ผู้เรียนอย่างเสมอภาคในทุกมิติทั้งด้านวิชาการและด้านทักษะชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ครอบคลุมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. ทักษะพื้นฐานคือ ทักษะที่เป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น 2. ทักษะเพื่อทำงานคือ ทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมและการสื่อสาร และ 3. ทักษะเฉพาะอาชีพ คือ ทักษะเบื้องต้นของอาชีพที่นักเรียนสนใจ จึงกำหนดให้ครูวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย และนำผลการประเมินที่ได้มาวางแผนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นประชาธิปไตย มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีวินัยในตนเอง และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบเป็นที่ต้องการของสังคม) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระวัฒน์ พัทธนี (2562) ที่ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอวังน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอวังน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาลำดับต่ำสุดคือ ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียน เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตห่อไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการศึกษาพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างสถานศึกษาให้เป็นแหล่งความรู้ ศูนย์กลางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน (S-School Based Activities) มีการดึงผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพสถานศึกษารวมไปถึงการหรือการจัดฝึกสอนฝึกอบรมตามที่ชุมชนต้องการ หรือ เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถมาเป็น “ผู้ถ่ายทอดภูมิความรู้” และมีการสอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่นักเรียนเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนให้มีคุณภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุจภา คนขัย (2562) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 2. สภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการนิเทศการศึกษา

3. ความต้องการจำเป็นการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตห่อไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เรียงลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุดไปหาต่ำสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1. ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 3. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ 30. ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามลำดับจากผลการศึกษาพบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูคือ ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงขาดการกำหนดรูปแบบการนิเทศที่ทันสมัย ขาดการนำสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งอาจส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนขาดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จำเนียร ไตรมาตร (2562)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูของโรงเรียน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ระดับความต้องการจำเป็นสูงสุดในการบริหารงานวิชาการเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูคือ ด้านการนิเทศเพื่อพัฒนาหลักสูตร และมีข้อเสนอแนะดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูครูผู้สอนพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร วางแผนการสอนโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ทางภาษา ใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ใช้สื่อและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน วัดประเมินผลโดยใช้ข้อสอบและการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานของนักเรียน และนิเทศการเรียนการสอน โดยการสังเกตการณ์สอนและการให้คำปรึกษาเพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู สหวิทยาเขตหอยไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ซึ่งได้มาจากการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ผู้บริหารควรกำหนดระบบการนิเทศที่ชัดเจนและทันสมัยสอดคล้องกับการศึกษายุคดิจิทัล ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพของผู้เรียน สร้างความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาสนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ครูมองปัญหาเป็นโอกาสในการร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตรา ลือสวัสดิ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราด กระบี่ ผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารควรสร้างความร่วมมือระหว่างครูและผู้บริหารในการออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและสังคม มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน มีการประเมินและปรับปรุงการสอนอย่างสม่ำเสมอโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนักเรียนและการวิจัยด้านการศึกษามาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตหอยไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเกี่ยวกับทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งได้มาจากการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ที่มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงที่สุด พบว่า มีแนวทางการพัฒนา 10 ด้าน ดังนี้ ได้แก่ 1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ 2. ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน 4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อบริหารจัดการชั้นเรียน 5. ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ 6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 7. ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 8. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 9. ด้านการวัดผล ประเมินผลการเรียนเพื่อบริหารจัดการชั้นเรียน และ 10. ด้านการวัดผล ประเมินผลการเรียนเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสหวิทยาเขตห่อไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความจำเป็นสูงสุดที่สุดคือ ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีความจำเป็นต่ำที่สุดคือ ด้านการวัดผล และประเมินผลการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ 2. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู มีแนวทางการพัฒนา 10 ด้าน รวม 30 แนวทางการปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกล่าวโดยสรุปในภาพรวม ดังนี้ การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบายและสนับสนุนทรัพยากร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ควรเปิดโอกาสให้ครูและชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูร่วมวางแผน พัฒนาหลักสูตร และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคดิจิทัล พร้อมสร้างความสัมพันธ์เชิงกลียาณมิตรกับครู เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างยั่งยืน และมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายวางแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ให้สามารถเป็นผู้ที่มีทักษะการบริหารงานวิชาการทั้ง 30 ประเด็น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะตำแหน่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเป็นผู้ให้บริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพประจักษ์แก่สังคม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานให้ครูตามความรู้ ความเหมาะสม และความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ครูทำงานได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพให้มากขึ้น และ 3) ครูควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างหลักสูตรที่พัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลายส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามรวมทั้งความสามารถ และความถนัดของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

จำเนียร ไตรมาตร. (2562). ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการเพื่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2560). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รุจภาภา คนชัยย. (2562). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- วีระวัฒน์ พันธ์. (2562). การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอวังน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. (2567). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. อุบลราชธานี: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.
- สุจิตรา ลือสวัสดิ์. (2562). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2554). หลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and psychological measurement, 30(3), 607-610.

แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1*
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNAL QUALITY
ASSURANCE IMPLEMENTATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS
UNDER THE SUKHOTHAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 1

เจนจิรา เพ็ชรมาก¹ และ ประจวบ ขวัญมัน²

Jenjira Petchmak¹ and Prajob Kwanmun²

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร¹⁻²

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: Janjung1106@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา และประสิทธิภาพงาน 3) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน ประกอบด้วยผู้บริหารและครู จำนวน 291 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .940 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 2) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า จำแนกตามประสิทธิภาพงาน พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า 1) ผู้บริหารควรวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิเคราะห์บริบทเพื่อกำหนดกลยุทธ์และตัวชี้วัด 3) ผู้บริหารควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับ

* Received 22 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 1 November 2025

ติดตาม ประเมินผล 4) ผู้บริหารควรทำระบบสารสนเทศสามารถเข้าถึงและจัดการข้อมูลได้ง่าย 5) สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน 6) ผู้บริหารควรมีการรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) 7) ผู้บริหารควรนำกระบวนการบริหารที่หลากหลายมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) study the conditions and problems of internal quality assurance implementation in educational institutions. 2) compare the conditions of internal quality assurance implementation classified by the size of the institutions and work experience. 3) to identify guidelines for improving the implementation of internal quality assurance in educational institutions.. This research was a quantitative study. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table and consisted of 291 administrators and teachers. The research instruments included a questionnaire, which had a reliability coefficient of .940, and a structured interview form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance, and content analysis.

The research findings were as follows: 1) The overall condition of the internal quality assurance implementation in educational institutions was at a high level on average, while the overall problems of the internal quality assurance implementation were at a moderate level on average. 2) The comparison of the conditions of internal quality assurance implementation in educational institutions showed that, according to work experience, there were statistically significant differences at the .05 level, while according to school size, there were no significant differences, both overall and in each aspect. And 3) The study found that the development guidelines for internal quality assurance implementation in educational institutions were as follows (1) school administrators analyzed the context of their institutions. (2) school administrators and stakeholders jointly analyzed the context in order to determine strategies and indicators. (3) school administrators established committees to supervise,

monitor, and evaluate the implementation process. (4) school administrators developed an information system that enabled easy access to and management of data. (5) educational institutions provided opportunities for parents and the community to participate in monitoring the implementation results. (6) school administrators prepared and reported the Self-Assessment Report (SAR). (7) school administrators applied various management processes in the implementation of internal quality assurance within the institutions.

Keywords: Guidelines development, Quality assurance operations within educational institutions

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ดังนั้น สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนอย่างเหมาะสม ครบคลุม และทั่วถึง อีกทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเป้าหมายที่มุ่งเน้นคุณภาพของการศึกษาไว้อย่างชัดเจน โดยระบุว่าสถานศึกษาทุกแห่งควรมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้กระบวนการจัดการศึกษามีมาตรฐาน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้การประกันคุณภาพการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน และยกระดับคุณภาพของกระบวนการจัดการศึกษาให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความหมายในมาตรา 47 กล่าวว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 60-62)

รายงานการประเมินตนเองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศุโขทัย เขต 1 พบว่า มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ผลการทดสอบระดับชาติ (NT และ O-NET) ในปีการศึกษาล่าสุด พบว่าค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศที่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนจากการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในด้าน ความรับผิดชอบและความมีวินัยต่ำกว่าเกณฑ์ มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ แม้ว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่จะมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่การนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริงยังมีข้อจำกัด จากผลการตรวจติดตามภายใน ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารยังขาดความแม่นยำและทันสมัย โรงเรียนไม่มีระบบฐานข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะผู้เรียนแบบเรียลไทม์ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนและ

คณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ทั่วถึง มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางยังคงเป็นความท้าทายหลักของครูในพื้นที่จากการประเมินการจัดการเรียนรู้ในปีที่ผ่านมา พบว่า ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อย่างสม่ำเสมอและหลากหลายรูปแบบ ครูยังขาดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในห้องเรียน ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1, 2568)

จากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีความชัดเจนและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น และนำมาบูรณาการกับกระบวนการบริหาร PDCA คือการวางแผน Plan (P) การลงมือปฏิบัติ Do (D) การตรวจสอบ (Check (C) การปรับปรุง Act (A) ความรับผิดชอบ Accountability (Ac) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาองค์การมหาชน, 2562) ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนสามารถขับเคลื่อนภารกิจทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อมาตรฐานการศึกษาอย่างครบถ้วน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา มีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเป็นเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 124 คน และครู จำนวน 1,070 คน รวมทั้งหมด 1,194 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 291 คน นำไปสู่แบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้อำเภอเป็นชั้น (Strata) แบ่งเป็นสัดส่วน และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก จำแนกเป็น ผู้บริหารจำนวน 30 คน และครู จำนวน 261 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแบ่งเป็น 7 ด้าน รวม 52 ข้อและ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยข้อกำหนดคำให้เลือกตอบมากกว่าหนึ่งคำตอบ (Multiple Response) แบ่งออกเป็น 7 ด้าน รวม 52 ข้อ

2.2 การหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structural interview)

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 สร้างเครื่องมือดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบข่ายการสร้างแบบสอบถามตามกรอบนิยามศัพท์ของตัวแปร 3) สร้างข้อคำถามตามขอบข่ายที่กำหนดภายใต้การให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและประเมินความเที่ยงตรงเนื้อหาและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ โดยค่าความสอดคล้องในแต่ละข้อนั้นมีค่าอยู่ 1.00 5) คัดเลือกข้อคำถามรายข้อนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 30 คน 2) นำผลการทดลองใช้แบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น โดยการหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม .940 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จาก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ถึงผู้อำนวยการ และครู เพื่อขออนุญาตเก็บ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 2) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล พร้อมคิวอาร์โค้ด แบบสอบถามในรูปแบบ Google ฟอรมผ่านช่องทางระบบจัดการ สำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานเขตพื้นที่ (ระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ E-Office) 3) ผู้ตอบ แบบสอบถามได้ ตอบแบบสอบถามกลับมา 291 คน คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ 2) ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใน แต่ละด้าน และแต่ละข้อ โดยหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ การแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ลิเคอร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 หน้า 121) 3) ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับปัญหาการ ดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก (Multiple Responses) โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และจัดลำดับความสำคัญ 4) การเปรียบเทียบ สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ การทดสอบค่าที (t-test Independent) จำแนกตาม ประสบการณ์ทำงาน และ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) จำแนกตามขนาดโรงเรียน 5) การหาแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาแจกแจง ความถี่ (Content Analysis) และจัดลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยภาพรวม

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.17	0.67	มาก
2	ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา	4.21	0.63	มาก
3	ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา	4.23	0.60	มาก

4	ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา	4.20	0.61	มาก
5	ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.21	0.62	มาก
6	ด้านการจัดทำรายงานผล และส่งการประเมินตนเองของสถานศึกษาด้านสังกัด	4.19	0.62	มาก
7	ด้านการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	4.26	0.57	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.21	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และต่ำสุดคือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

2. ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ปัญหา ดังนี้ 1) ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการส่งเสริมให้รับความรู้ และเข้าใจเรื่องงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายังไม่เพียงพอ 2) สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การดำเนินการส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษารับรู้และเข้าใจการดำเนินงานตามแผนการจัดการศึกษายังไม่ครอบคลุมและชัดเจน 4) การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานยังไม่ปรากฏชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม 5) สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย 6) สถานศึกษามีการเผยแพร่รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาต่อสาธารณชนอย่างไม่เปิดเผยและไม่เป็นระบบที่ชัดเจน 7) การติดตาม และการประเมินผลพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ยังไม่มีความชัดเจนและยังดำเนินการได้ไม่ครอบคลุม

3. ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามประเภทการทำงาน

ข้อ ที่	รายการ	น้อยกว่า 10 ปี (n=179)		ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป (n=112)		t-test	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการกำหนดมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา	4.10	0.67	4.29	0.66	- 2.380	0.018*
2	ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการ จัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.14	0.62	4.34	0.63	- 2.660	0.008*
3	ด้านการดำเนินงานตาม แผนพัฒนาการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา	4.18	0.59	4.32	0.61	- 2.003	0.046*
4	ด้านการประเมินผลและ ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา	4.13	0.59	4.32	0.62	- 2.615	0.009*
5	ด้านการติดตามผลการ ดำเนินการเพื่อพัฒนา สถานศึกษาให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษา	4.12	0.61	4.35	0.60	- 3.096	0.002*
6	ด้านการจัดทำรายงานผล และ ส่งการประเมินตนเองของ สถานศึกษา ต้นสังกัด	4.12	0.62	4.30	0.62	- 2.439	0.015*
7	ด้านการการพัฒนาสถานศึกษา ให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	4.19	0.57	4.37	0.55	- 2.648	0.009*
	รวม	4.14	0.58	4.33	0.59	- 2.666	0.008*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ในภาพรวมและรายข้อมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ข้อที่	รายการ		SS	df	MS	F	Sig.
1	ด้านการกำหนดมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	2.62 127.50 130.11	2 288 290	1.31 0.44	2.957	0.054
2	ด้านการจัดทำแผนพัฒนา การจัดการศึกษาของ สถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.57 114.04 115.61	2 288 290	0.79 0.40	1.985	0.139
3	ด้านการดำเนินงานตาม แผนพัฒนาการจัด การศึกษาของสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.40 102.82 104.22	2 288 290	0.70 0.36	1.964	0.142
4	ด้านการประเมินผลและ ตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาภายใน สถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.72 105.61 107.33	2 288 290	0.86 0.37	2.957	0.054
5	ด้านการติดตามผลการ ดำเนินการเพื่อพัฒนา สถานศึกษาให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.68 108.36 110.04	2 288 290	0.84 0.38	1.985	0.139
6	ด้านการจัดทำรายงานผล และส่งการประเมินตนเอง ของสถานศึกษาด้านสังกัด	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.59 111.48 113.07	2 288 290	0.79 0.39	1.964	0.142
7	ด้านการการพัฒนา สถานศึกษาให้มีคุณภาพ อย่างต่อเนื่อง	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.79 91.92 93.71	2 288 290	0.89 0.32	2.340	0.098
	รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.72 99.15 100.87	2 288 290	0.86 0.34	2.503	0.084

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีขนาดสถานศึกษาที่
ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

4. ผลการวิเคราะห์การหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีดังนี้ 1) ผู้บริหารควรวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิเคราะห์บริบทเพื่อกำหนดกลยุทธ์และตัวชี้วัด 3) ผู้บริหารควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผล 4) ผู้บริหารควรทำระบบสารสนเทศสามารถเข้าถึงและจัดการข้อมูลได้ง่าย 5) สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน 6) ผู้บริหารควรมีการรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) 7) ผู้บริหารควรนำกระบวนการบริหารที่หลากหลายมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

อภิปรายผล

สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดมาตรฐานการศึกษา วางกลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนพัฒนาการจัดการศึกษา สอดคล้องงานวิจัยของ ชารีฟาย์ ปทาน (2566) เรื่อง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า สถานศึกษาควรกำหนดมาตรฐานและเป้าหมายการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกระดับ โดยดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา บริบท ความต้องการ และทิศทางการจัดการศึกษา รวมทั้งอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และประกาศใช้ภายหลังได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 รายละเอียด ดังนี้ 1) ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการส่งเสริมให้รับความรู้ และเข้าใจเรื่องงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายังไม่เพียงพอ 2) สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การดำเนินการส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษารับรู้และเข้าใจการดำเนินงานตามแผนการจัดการศึกษายังไม่ครอบคลุมและชัดเจน 4) การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานยังไม่ปรากฏชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม 5) สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย 6) สถานศึกษามีการเผยแพร่รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาต่อสาธารณชนอย่างไม่เปิดเผยและไม่เป็นระบบที่ชัดเจน 7) การติดตาม และการประเมินผลพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่องยังไม่มี ความชัดเจนและยังดำเนินการได้ไม่ครอบคลุม สอดคล้องงานวิจัยของ Hongwainjun S. (2565). เรื่องการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สำนักงานเขต ตลิ่งชัน พบว่า สถานศึกษาจะมีการดำเนินงานประกันคุณภาพ

ภายในอยู่แล้ว แต่ยังคงปรากฏช่องว่างในการเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการดำเนินงานกับการพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจของครูและบุคลากร ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการดำเนินงานยังไม่บรรลุตามเป้าหมายอย่างเต็มที่ และสอดคล้องงานวิจัยของ ชูชนะ พูลสมบัติ (2565, หน้า 121) เรื่องปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า โดยภาพรวมผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก งานด้านการส่งเสริมและกำกับดูแลการตรวจสอบการประกันคุณภาพการศึกษายังขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง และยังมีการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาน้อยกว่าที่ควร

เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 รายละเอียดดังนี้

จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ในภาพรวมและรายข้อมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องงานวิจัย ของชาร์ีฟาห์ ปทาน (2566, หน้า 75-76) เรื่องการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีขนาดสถานศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ทุกแห่งปฏิบัติตามมาตรฐานและแนวทางเดียวกันที่กำหนดโดยหน่วยงานส่วนกลาง สอดคล้องกับงานวิจัย ของมาหะมะบา คอรี มาซอ (2564, หน้า 113) เรื่องการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษาโดยรายด้านไม่แตกต่างกัน

แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวิเคราะห์บริบทเพื่อกำหนดกลยุทธ์และตัวชี้วัด 3) ผู้บริหารควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผล 4) ผู้บริหารควรทำระบบสารสนเทศสามารถเข้าถึงและจัดการข้อมูลได้ง่าย 5) สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน 6) ผู้บริหารควรมีการรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) 7) ผู้บริหารควรนำกระบวนการบริหารที่หลากหลายมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สอดคล้องงานวิจัย ตัสนิม สะอะ (2564, หน้า 105) เรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนขนาด

เล็ก สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี พบว่า การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของเพื่อสร้างการรับรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแต่งตั้งคณะทำงานให้ชัดเจน เพื่อกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาโดยควรวิเคราะห์บริบท อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ความพร้อมของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดเชื่อมโยงกับมาตรฐานการศึกษาชาติ และสอดคล้องงานวิจัย จันทร์คำ ชุมภู (2568, หน้า112) เรื่องสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของโรงเรียน เอกชนกลุ่มลุ่มน้ำเมย พบว่า ควรเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการประเมิน ทั้งรูปแบบออนไลน์และออนไลน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ สถานศึกษาควรปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานตามผลการประเมินอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา รวมถึงการวางแผนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งจะส่งผลให้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดทำ คู่มือแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน เพื่อเป็นมาตรฐานให้สถานศึกษาใช้เป็นกรอบการปฏิบัติอย่างชัดเจน
 - 1.2 สถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการกำหนดมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 - 2.2 ทำวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการประเมินตนเองของสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

จันทร์คำ ชุมภู. (2568). แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในยุคดิจิทัลของโรงเรียนเอกชนกลุ่มลุ่มน้ำเมย สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตาก. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

- ชาร์ฟี ปทาน. (2566). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ชัชณะ พูลสมบัติ. (2565). ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด นครสวรรค์. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ดัสนีม สะอะ. (2564). การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- มาหะมะบาอรี มาซอ. (2564). การบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัด สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. สุโขทัย: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Hongwaingjun, S. (2022). Implementation of internal quality assurance in schools under the Thonburi District Office, Bangkok (Master's thesis). Silpakorn University, Bangkok, Thailand.

การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา*
INTEGRATING OF DASABHIDHRAJADHAMMA FOR GOOD
GOVERNANCE OF THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION,
SONGKHLA PROVINCE

วัฒนพล จาระโฮ¹ และ พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร (อะซิม)²
Wattanapon Jaraho¹ and Phramaha Ekkawin Piyaweero (Asim)²
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช¹⁻²
Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat Campus, Thailand¹⁻²
Corresponding Author's Email: ekkawin.piy@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา และ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane กลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสงขลา จำนวน 389 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.57$, S.D.= 1.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านปรีชาจะ (การเสียสละ) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.89$, S.D.=0.98) รองลงมาคือ ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) ($\bar{x}=3.83$, S.D. =1.03 และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านอวิโรธนะ (ความยุติธรรม) ($\bar{x}=3.31$, S.D.=1.11) และ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา มีจุดแข็งในด้านปรีชาจะ (การเสียสละ), มัทวะ (ความอ่อนโยน) และ ขันติ (ความอดทน) ซึ่งอยู่ในระดับสูง แต่ยังพบจุดอ่อนในหลายด้านที่ควรได้รับการพัฒนาได้แก่ ทาน (การให้), อาชชวะ (ความซื่อตรง), ตปะ (ความเพียร), อักโกธะ (ความไม่โกรธ), อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) และ อวิโรธนะ (ความยุติธรรม) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางพัฒนาคือการสร้างระบบบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้และ

* Received 2 November 2025; Revised 10 October 2025; Accepted 15 November 2025

เป็นธรรม มีกิจกรรมอบรมพัฒนาคุณธรรม การพัฒนาทักษะต่าง ๆ การจัดสรรงบประมาณ หากองค์กรสามารถพัฒนาและปรับปรุงในด้านที่อ่อนแอพร้อมกับรักษาจุดแข็งที่มีอยู่ไว้ได้อย่างต่อเนื่องจะทำให้การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมบรรลุผลและยกระดับการปกครองท้องถิ่น จังหวัดสงขลาให้มีความโปร่งใสเป็นธรรมและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การบูรณา, หลักทศพิธราชธรรม, การปกครองที่ดี

Abstract

This research aims to 1) study the integration of the 10 ethical principles for good governance in local administrative organizations in Songkhla Province, and 2) study suggestions for integrating the 10 ethical principles for good governance in local administrative organizations in Songkhla Province. This is a quantitative research study, with the sample size determined using Yamane's formula. The sample consisted of 389 local administrative officials in Songkhla Province. The research instrument was a questionnaire, and descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used to analyze the data.

Research findings indicated that: 1) The research findings revealed that 1) the overall integration of the Ten Royal Virtues for good governance in local administrative organizations in Songkhla Province was at a high level ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 1.08). When considered by aspect, ranked in descending order of mean score, the aspect of self-sacrifice (parijaga) had the highest mean score ($\bar{x} = 3.89$, S.D. = 0.98), followed by gentleness (mattava) ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 1.03), and the lowest was justice (avirodhana) ($\bar{x} = 3.31$, S.D. = 1.11) and 2) Recommendations regarding the integration of the Ten Royal Virtues for good governance in local administrative organizations in Songkhla Province highlight strengths in self-sacrifice (parijaga), gentleness (mattava), and patience (khanti), which are at a high level. However, several weaknesses that need improvement were found, namely generosity (dana), honesty (ajjava), diligence (tapa), non-anger (akkodha), non-violence (avihimsa), and justice (avirodhana), which are at a moderate level. The development approach involves creating a transparent, accountable, and fair administrative system; implementing moral development training activities; developing various skills; and improving budget allocation. If organizations can

continuously develop and improve their weaknesses while maintaining their existing strengths, the integration of the Ten Royal Virtues will be successful, elevating local governance in Songkhla Province to be transparent, fair, and sustainable.

Keywords: Integrating, Dasabhidhrajadhamma, Good Governance

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงสร้างขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงส่งเสริมการจัดทำและดำเนินแผนพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนจัดทำ แก้ไข และปรับปรุงกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การคลัง การงบประมาณ การพัสดุ และการจัดเก็บรายได้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2567) นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่จัดการบริการสาธารณะ การศึกษา และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อสร้างความโปร่งใสและประสิทธิภาพ รวมถึงพัฒนาระบบสารสนเทศและศักยภาพบุคลากร รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 76 กำหนดให้การบริหารราชการท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล เน้นความร่วมมือของหน่วยงานรัฐ การจัดการบริการสาธารณะมีประสิทธิภาพ และเจ้าหน้าที่ซื่อสัตย์ ขณะเดียวกัน มาตรา 52 ให้ท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เช่น ลดขั้นตอนการทำงานและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยมีกระทรวงมหาดไทยกำกับและสนับสนุน (พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2560) อย่างไรก็ตาม งานวิชาการด้านการปกครองท้องถิ่นยังมีจำกัดในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา และหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง (ชัยยนต์, 2562) ทั้งนี้ รัฐบาลมุ่งเน้นให้การบริหารราชการยึดหลักทศพิธราชธรรมและธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความสามัคคีและประโยชน์สุขของประชาชน (กรุงเทพธุรกิจ, 2567)

ทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม 10 เป็นหลักธรรมสำคัญที่กำหนดจริยวัตรของผู้ปกครองบ้านเมืองให้ปกครองโดยธรรมและสร้างความผาสุกแก่ประชาชน ประกอบด้วย ทาน ศีล บริจาค อาชวะ มัททวะ ตบะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ ซึ่งถือเป็นแนวทางแห่ง “ธรรมาภิบาล” หรือ Good Governance อันสะท้อนผ่านพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงประกาศว่าจะ “ครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ตลอดระยะเวลากว่า 60 ปี พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ยึดมั่นในธรรมาภิบาล (สุมาลี บุญเรือง และ พระโณทัย กตปุณโญ, 2564) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของพระเจริญ เตชปญฺโญ (บุญโส) และพระมหาสนอง ปัจฉาปการี (จำนิต) (2564) พบว่า การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ยังมีปัญหาหลายด้าน เช่น การ

ให้บริการไม่ทั่วถึง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ และการบริหารงบประมาณไม่ตรงความต้องการของประชาชน แต่มีตัวอย่างที่ดีจากเทศบาลเมืองวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งได้นำหลักทศพิธราชธรรม มาปรับใช้ในการบริหารชุมชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดหลักคุณธรรม ส่งผลให้เกิดธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2567) ในทำนองเดียวกัน เทศบาลเมืองสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหาร โดยเน้นด้านศีล (ความประพฤติดีงาม) และอวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) มากที่สุด รองลงมาคืออาชวะ (ความซื่อตรง) และมัททวะ (ความอ่อนโยน) รวมถึงตบะ (ความเพียร) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ พัฒนาวัฒนธรรมที่ต้องการความสงบเรียบร้อยและผู้นำที่โปร่งใส สุจริต และมีจิตบริการประชาชน (กันตภณ หนูทองแก้ว และคณะ, 2560)

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปกครองที่ยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ให้มีการปกครองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในจังหวัดสงขลาต่อไป และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา สามารถนำหลักทศพิธราชธรรมมาปรับใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดสงขลาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคมอันจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารท้องถิ่นในการดำเนินงานด้วยหลักคุณธรรมและจริยธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในเรื่องการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา มีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา จำนวน 13,948 คน (ข้อมูลวันที่ 29 กรกฎาคม 2568) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสงขลา จำนวน 389 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามคือ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสงขลา จำนวน 389 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973, p.1088) ที่ระดับความน่าเชื่อถือร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ ± 5

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโดยอิงจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดี ครอบคลุมทั้ง 10 ด้าน รวม 30 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ตอบ เพื่อสะท้อนความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวในทางปฏิบัติ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขออนุญาตจากผู้อำนวยการวิทยาลัย ศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช เพื่อเก็บข้อมูลจากท้องถิ่นจังหวัดสงขลา จากนั้นนำหนังสืออนุญาตไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่กลุ่มตัวอย่าง แจกแบบสอบถามจำนวน 389 ชุด รวบรวมแบบสอบถามที่ตอบกลับ ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติพื้นฐานคือ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำเสนอในรูปตารางและคำบรรยาย

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการทำความเข้าใจลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างประชากรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ การพิจารณาเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กร ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	246	63.24
หญิง	143	36.76
รวม	389	100

จากตารางที่ 1 พบว่า บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 63.24 เพศหญิง จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 36.76 น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 2 จำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (อายุ)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 30 ปี	28	7.20
31-40 ปี	94	24.16
41-50 ปี	178	45.76
มากกว่า 50 ปี	89	22.88
รวม	389	100

จากตารางที่ 2 พบว่า บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 45.76 รองลงมาคืออายุ 31-40 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 24.16 และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.88 อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็น 7.20 น้อยที่สุด

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ระดับการศึกษา)

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	14	3.60
ปริญญาตรี	176	45.24
ปริญญาโท	102	26.22
สูงกว่าปริญญาโท	97	24.94
รวม	389	100

จากตารางที่ 3 พบว่า บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 45.24 รองลงมาคือระดับปริญญาโท จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 26.22 และ สูงกว่าปริญญาโท จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.94 ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.60 น้อยที่สุด

ตารางที่ 4 จำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตำแหน่ง)

ตำแหน่ง	จำนวน	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่/พนักงาน	203	52.19
หัวหน้าส่วนงาน	57	14.65
ผู้บริหาร	61	15.68
สมาชิกสภาท้องถิ่น	68	17.48
รวม	389	100

จากตารางที่ 4 พบว่า บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีอาชีพ เจ้าหน้าที่/พนักงาน จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 52.19 รองลงมาคือ สมาชิกสภาท้องถิ่น 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.48 และผู้บริหาร จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.68 หัวหน้าส่วนงาน จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.65 น้อยที่สุด

ตารางที่ 5 จำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กร)

ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กร	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5 ปี	23	5.91
5-10 ปี	97	24.94
11-15 ปี	172	44.22
15 ปีขึ้นไป	97	24.94
รวม	389	100

จากตารางที่ 5 พบว่า บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กร 11-15 ปี จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.22 น้อยสุดคือต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.91 และมีลำดับเท่ากันคือ 5-10 ปี และ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.94

2. การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ภาพรวม)

การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา (ภาพรวม)	ระดับของการบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทาน (การให้)	3.35	1.12	ปานกลาง
2. ศีล (ความประพฤติที่ดีงาม)	3.62	1.09	มาก
3. ปริจาคะ (การเสียสละ)	3.89	0.98	มาก
4. อาชวะ (ความซื่อตรง)	3.51	1.10	มาก
5. มัทวะ (ความอ่อนโยน)	3.83	1.03	มาก
6. ตปะ (ความเพียร)	3.50	1.07	มาก
7. อักโกธะ (ความไม่โกรธ)	3.55	1.08	มาก
8. อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน)	3.35	1.14	ปานกลาง
9. ขันติ (ความอดทน)	3.75	1.10	มาก
10. อวิโรธนะ (ความยุติธรรม)	3.31	1.11	ปานกลาง
รวม	3.57	1.08	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านปริจาคะ (การเสียสละ) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) รองลงมาคือ ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) ($\bar{X}=3.83$) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านอวิโรธนะ (ความยุติธรรม) ($\bar{X}=3.31$) มีดังนี้

1. ด้านทาน (การให้) โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.35$) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์มากที่สุด ($\bar{X}=3.69$) หน่วยงานส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ในองค์กร ($\bar{X}=3.49$) การจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.02$) สะท้อนว่าองค์กรให้ความสำคัญกับการแบ่งปันและกิจกรรมเพื่อสังคม แต่อาจยังขาดการสนับสนุนเชิงงบประมาณอย่างเพียงพอ

2. ด้านศีล (ความประพฤติที่ดีงาม) โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.62$) ผู้นำเป็นแบบอย่างด้านศีลธรรม ($\bar{X}=3.75$) ส่งเสริมอบรมคุณธรรม ($\bar{X}=3.65$) บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต ($\bar{X}=3.52$) แสดงถึงบรรยากาศองค์กรที่เน้นคุณธรรมและความซื่อสัตย์ของผู้บริหารและบุคลากร

3. ด้านปริจาคะ (การเสียสละ) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=3.89$) คำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชน ($\bar{X}=4.06$) บุคลากรเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวม ($\bar{X}=3.91$) สนับสนุนให้

เจ้าหน้าที่ร่วมกิจกรรมสาธารณะ ($\bar{X}=3.69$) เป็นด้านที่โดดเด่นที่สุด สะท้อนถึงความมีจิตสาธารณะและการคำนึงถึงส่วนรวมของหน่วยงาน

4. ด้านอาชชวะ (ความซื่อตรง) โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.51$) มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และระบบตรวจสอบภายในที่เป็นธรรม ($\bar{X}=3.65$) ความตรงไปตรงมาในการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$) สะท้อนว่าหน่วยงานมีระบบบริหารที่โปร่งใส แต่ควรพัฒนาเรื่องการสื่อสารภายในให้ชัดเจนและตรงไปตรงมากขึ้น

5. มัททวะ (ความอ่อนโยน) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) ผู้บริหารสุภาพและรับฟังความคิดเห็น ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้บริหาร ($\bar{X}=4.04-3.52$)

6. ตปะ (ความเพียร) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$) หน่วยงานและบุคลากรมุ่งมั่นขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมาย แต่ควรพัฒนาการบริหารเวลาและประสิทธิภาพการดำเนินงาน ($\bar{X}=3.02-4.12$)

7. อักโกธะ (ความไม่โกรธ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$) ลดการใช้วาจารุนแรงและผู้นำควบคุมอารมณ์ได้ดี แต่การอบรมจัดการอารมณ์ยังควรพัฒนาเพิ่มเติม ($\bar{X}=3.02-4.12$)

8. อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$) บุคลากรไม่กระทบผู้อื่นและไม่สนับสนุนการข่มขู่ แต่การรณรงค์เคารพสิทธิมนุษยชนยังต้องเสริม ($\bar{X}=3.03-3.65$)

9. ขันติ (ความอดทน) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$) บุคลากรสามารถปรับตัวและทำงานภายใต้ความกดดันได้ดี ผู้นำเป็นแบบอย่างความอดทน ($\bar{X}=3.68-3.91$)

10. อวิโรธนะ (ความยุติธรรม) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$) ผู้นำมีนโยบายบริหารอย่างเป็นธรรม แต่การประเมินผลงานและการแต่งตั้งยังต้องพัฒนาให้โปร่งใส ($\bar{X}=3.02-3.65$)

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา

1. ทาน (การให้) อยู่ในระดับปานกลาง ควรเพิ่มการสนับสนุนโครงการเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับชุมชน ส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ภายในองค์กร และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชน

2. ศีล (ความประพฤติดีงาม) อยู่ในระดับมาก แต่ยังมีบุคลากรบางส่วนขาดความสุจริต ควรจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลประจำปี ผู้บริหารควรเป็นต้นแบบ จัดทำระบบยกย่องเจ้าหน้าที่ต้นแบบคุณธรรม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้ทุกคนตระหนักถึงการรักษาศีล

3. ปรีจาคะ (การเสียสละ) อยู่ในระดับสูง เป็นจุดแข็งขององค์กร ควรส่งเสริมโครงการกิจกรรมอาสา สนับสนุนการเสียสละเวลาของบุคลากรอย่างเป็นระบบ และรักษามาตรฐานนี้ให้เป็นต้นแบบของท้องถิ่นอื่น

4. อาชชะวะ (ความซื่อตรง) อยู่ในระดับปานกลาง ควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และจัดอบรมด้านการสื่อสารที่ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมความซื่อตรง และเน้นระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่เป็นธรรม

5. มัททวะ (ความอ่อนโยน) อยู่ในระดับมาก ควรรักษาและต่อยอดด้วยกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้สันติวิธีแก้ไขปัญหา และสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงบวก

6. ตปะ (ความเพียร) อยู่ในระดับปานกลาง ควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลติดตามความก้าวหน้าของงาน ส่งเสริมอบรมทักษะใหม่ ๆ กำหนดตัวชี้วัด (KPI) ทั้งด้านคุณธรรมและประสิทธิภาพ และให้ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการแสดงความมุ่งมั่น

7. อักโกธะ (ความไม่โกรธ) อยู่ในระดับมาก แต่การอบรมด้านการจัดการอารมณ์ยังไม่เพียงพอ ควรมีหน่วยงานให้คำปรึกษาและจัดการความเครียดอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการควบคุมอารมณ์

8. อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) อยู่ในระดับปานกลาง ควรจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลไกคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายในองค์กร จัดช่องทางร้องเรียนที่ปลอดภัย สนับสนุนบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร

9. ชันติ (ความอดทน): อยู่ในระดับมาก ควรส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การทำงานแบบทีมเวิร์ก ระบบพี่เลี้ยงและโค้ช เพื่อเสริมทักษะการทำงานภายใต้แรงกดดัน ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างด้านความอดทน

10. อวิโรธนะ (ความยุติธรรม): อยู่ในระดับปานกลาง ควรจัดทำคู่มือมาตรฐานการประเมินงานที่ชัดเจน เปิดเผย และกำหนดเกณฑ์การแต่งตั้ง-โยกย้ายที่โปร่งใส สร้างระบบตรวจสอบจากหลายฝ่าย และสื่อสารนโยบายความเสมอภาคอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลมุ่งวิเคราะห์ผลการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ความสอดคล้องและความแตกต่าง ตลอดจนสะท้อนแนวทางการปรับใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานได้ปรับใช้หลักธรรมกับการปฏิบัติราชการอย่างมีนัยสำคัญ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ปรีจาคะ (การเสียสละ) 3.89, มัททวะ (ความอ่อนโยน) 3.83 และ ชันติ (ความอดทน) 3.75 สะท้อนถึงจิตสำนึกเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การบริหารที่อ่อนโยนเป็นมิตร

และความสามารถในการปรับตัวร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยารัตน์ วุฒิปรัชญา นันท์ และคณะ (2567), สิริจรรยา ตันทอง และ พชรเดช เสมานู (2566), สมภพ บุญล้อม (2565) และ พระครูสุตฺติวิหารการ เขมธมโม (รอดแก้ว) และคณะ (2562) ในทางตรงกันข้าม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ อวิโรธนะ (ความยุติธรรม) 3.31, อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) 3.35 และ ทาน (การให้) 3.35 แสดงถึงข้อจำกัดในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือชุมชน การสร้างความยุติธรรมในการบริหารงานบุคคล และการส่งเสริมการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุระชัย ชูคง (2567) และ พระเจริญ เตชปัญญา และ พระมหา สอนอง ปัจโจปการี (2564) ที่พบว่า การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมบางด้านอยู่ในระดับปานกลาง แสดงถึงความจำเป็นในการพัฒนาการบริหารจัดการเชิงคุณธรรมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและความช่วยเหลือแก่สังคมอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 จากการศึกษาการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลาอยู่ใน พบว่า ด้านอวิโรธนะ (ความยุติธรรม) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำคู่มือมาตรฐานการประเมินงานที่ชัดเจน เปิดเผย และ กำหนดเกณฑ์การแต่งตั้ง-โยกย้ายที่โปร่งใส สร้างระบบตรวจสอบจากหลายฝ่าย และสื่อสารนโยบายความเสมอภาคอย่างต่อเนื่อง

1.2 จากการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการปกครองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา พบว่า มีจุดแข็งในด้านปรีชาคะ (การเสียสละ), มัททวะ (ความอ่อนโยน) และ ขันติ (ความอดทน) ซึ่งอยู่ในระดับสูง แต่ยังพบจุดอ่อนในหลายด้านที่ควรได้รับการพัฒนาได้แก่ ทาน (การให้), อาชชวะ (ความซื่อตรง), ตปะ (ความเพียร), อักโกธะ (ความไม่โกรธ), อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) และ อวิโรธนะ (ความยุติธรรม) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางพัฒนา คือ การสร้างระบบบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นธรรม มีกิจกรรมอบรมพัฒนาคุณธรรม การพัฒนาทักษะต่าง ๆ การจัดสรรงบประมาณหากองค์กรสามารถพัฒนาและปรับปรุงในด้านที่อ่อนแอพร้อมกับรักษาจุดแข็งที่มีอยู่ไว้ได้อย่างต่อเนื่องจะทำให้การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมบรรลุผลและยกระดับการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลาให้มีความโปร่งใสเป็นธรรมและยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมในหลายจังหวัด เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้บางพื้นที่ประสบความสำเร็จมากกว่า

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร บุคลากรและประชาชน เพื่อให้เข้าใจบริบทที่แท้จริงของการบูรณาการในพื้นที่

2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักทศพิธราชธรรมกับความพึงพอใจของประชาชน เพื่อวิเคราะห์ว่าการปฏิบัติในแต่ละด้านส่งผลต่อการรับรู้และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรอย่างไร

2.4 ศึกษาปัจจัยอุปสรรคและแนวทางแก้ไขเชิงนวัตกรรม เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบประเมินออนไลน์หรือกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). เทศบาลเมืองวังสะพุงใช้หลักทศพิธราชธรรมเสริมสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/658191>
- กันตภณ หนูทองแก้ว และ พระครูปริยัติกิจจาภิรม. (2560). การประยุกต์หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 4(1), 47-61.
- กัลยารัตน์ วุฒิปรัชญานันท์และคณะ. (2567). ประสิทธิผลของการนำนโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีไปปฏิบัติ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง 2. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(6), 742-757.
- พระครูสุรัสวติการการ เขมธมโม (รอดแก้ว) และคณะ. (2562). การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต). วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(10), 5425-5440.
- พระเจริญ เตชปัญญา (บุญโส) และ พระมหาสนอง ปัจโจปการี (จำนิต). (2564). การบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลฝั่งแดง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. วารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมงคล, 2(3), 43-56.
- สมภพ บุญล้อม. (2565). การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมในการสร้างความไว้วางใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพิธีกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทาน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิริจรรยา ต้นทอง และ พชรเดช เสมานู. (2566). การบูรณาการตามหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานของบุคลากร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารรัฐศาสตร์สาส์น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2(2), 36-48.
- สุมาลี บุญเรือง และ พระอโณทัย กตบุญโญ. (2564). หลักธรรมาภิบาลกับการพัฒนาผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 11(1), 85-98.

สุระชัย ชูคง. (2567). การบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
อุดรธานี.วารสารสิทธิธรรม, 2(4), 212-222.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York, NY:
Harper & Row.

การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2*
PARTICIPATORY SCHOOL ADMINISTRATION OF PHU NAM RIN
SCHOOL GROUP UNDER UTTARADIT PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

กิตติศักดิ์ ปาฟอง¹ และ กาญจนา ภาสุรพันธ์²

Kittisak Pafong¹ and Kanchana Pasurapan²

มหาวิทยาลัยเนชั่น¹⁻²

Nation University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: 6691510024@nation.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน ประชากรได้แก่ ข้าราชการครูและครูอัตราจ้าง โรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน จำนวน 81 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 จำแนกเพศ พบว่า ครูที่เพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และฝ่ายงานที่รับผิดชอบ พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

* Received 28 November 2025; Revised 12 November 2025; Accepted 15 November 2025

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน, การบริหารแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the participatory school administration of schools in the Phu Nam Rin group under the Office of Uttaradit Primary Educational Service Area 2, and (2) to compare teachers' satisfaction toward participatory school administration in the Phu Nam Rin school group. The population consisted of 81 government and contract teachers from schools in the Phu Nam Rin group, selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire using a Likert-type rating scale. Data were analyzed using mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The results revealed that:

1. The overall levels of participatory school administration and teachers' satisfaction toward the participatory school administration of Phu Nam Rin School Group were rated at a high level.

2. The comparison of teachers' satisfaction toward participatory school administration, classified by gender, showed a statistically significant difference at the .05 level. However, no significant differences were found when classified by position, educational level, work experience, or area of responsibility.

Keywords: participatory school administration, Phu Nam Rin School Group, teachers' satisfaction

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “พลเมือง” ที่มีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2564) พลเมืองในปัจจุบันไม่เพียงแต่ต้องมีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของรัฐเท่านั้น แต่ยังต้องมีความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และตระหนักในบทบาทความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก อย่างไรก็ตาม การบริหารสถานศึกษาหลายแห่งยังประสบปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้การพัฒนาผู้เรียนและคุณภาพทางการศึกษายังไม่เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กในเขตชนบทที่มีข้อจำกัดด้าน

ทรัพยากรและบุคลากร ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการบริหารที่เปิดกว้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

แนวคิดความเป็นพลเมืองตามสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2564) หมายถึง บุคคลที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศเดียวกันและมีวัฒนธรรมร่วมกัน โดยแบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) พลเมืองชาติตามชนบ ที่เน้นการปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ของรัฐ (2) พลเมืองโลก ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในระดับสากล และ (3) พลเมืองดิจิทัล ที่ตระหนักถึงการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ การพัฒนาพลเมืองในมิติเหล่านี้สัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร (สุทธินันท์ ชื่นชม และคณะ, 2563) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ร่วมกันของรัฐ ครอบครัว ชุมชน และภาคีทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนไทย โรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน ซึ่งเป็นหนึ่งใน 11 กลุ่มของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก 9 แห่ง ได้ดำเนินการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่ปี 2566 ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านการทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชน โดยมีกิจกรรมร่วมทั้งการแข่งขันทักษะด้านการอ่าน การแข่งขันศิลปหัตถกรรม กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด งานบุญประเพณี และการป้องกันปัญหายาเสพติดและภัยพิบัติ ตลอดจนกิจกรรมอื่นตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2. (2024). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570)

จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยมีแรงจูงใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน ซึ่งเป็นกลุ่มโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารและความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ช่วยสะท้อนสภาพการบริหารจริงในพื้นที่ชนบท และสามารถนำไปเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีในทุกภาคส่วน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพพลเมืองไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง การศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และฝ่ายงานที่รับผิดชอบ

สมมติฐานการศึกษา

1. ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มภูน้ำริน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก

2 ครูที่มี เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และฝ่ายงานที่รับผิดชอบ ที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ ได้ใช้ประชากรข้าราชการครูและครูอัตราจ้าง โรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 81 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. (2024). ข้อมูลบุคลากรทางการศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานศึกษาในกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ส่งแบบสอบถามให้สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มประชากรโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าไปตอบแบบสอบถามผ่าน Google Forms

3.3 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และการจัดการข้อมูล.

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ซึ่งจะทำให้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

4.2 เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมจากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

(1) จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และระดับการศึกษา โดยใช้การทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบที (Independent Sample t-test)

(2) จำแนกตามประสบการณ์ทำงานและฝ่ายงานที่รับผิดชอบในการทำงานโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หรือ F-test (One Way Analysis of Variance ANOVA)

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 แสดงดังตาราง 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มผู้นำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุตรดิตถ์ เขต 2 โดยภาพรวม ฝ่ายงานที่รับผิดชอบ และองค์ประกอบ 5 ด้าน

ฝ่ายงานใน สถานศึกษา องค์ประกอบ	ฝ่าย บริหารงาน วิชาการ		ฝ่ายแผนและ งบประมาณ		ฝ่าย บริหารงาน บุคคล		ฝ่าย บริหารงาน ทั่วไป		รวม	
	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)
ด้านการวางแผน	4.44	0.56	4.42	0.63	4.45	0.626	4.47	0.60	4.45	0.60
ด้านการตัดสินใจ	4.44	0.58	4.32	0.69	4.43	0.67	4.41	0.63	4.40	0.64
ด้านการดำเนินงาน	4.44	0.59	4.38	0.65	4.46	0.62	4.47	0.63	4.44	0.62
ด้านผลประโยชน์	4.39	0.65	4.36	0.67	4.45	0.63	4.48	0.61	4.42	0.64
ด้านการติดตาม ประเมินผล	4.43	0.60	4.39	0.66	4.45	0.63	4.46	0.61	4.46	0.62
รวม	4.43	0.60	4.37	0.66	4.45	0.63	4.46	0.61	4.43	0.63

จากตารางที่ 1.1 พบว่า ความคิดเห็นของครูกลุ่มผู้นำรินที่มีต่อระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.63$) เมื่อพิจารณาแยกตามฝ่ายงานในสถานศึกษา พบว่า ฝ่ายที่มีระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ($\mu = 4.46$, $\sigma = 0.61$) รองลงมาคือ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ($\mu = 4.45$, $\sigma = 0.63$) ส่วนฝ่ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือฝ่ายแผนและงบประมาณ ($\mu = 4.37$, $\sigma = 0.66$) เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา 5 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการติดตามประเมินผล ($\mu = 4.46$, $\sigma = 0.62$)

รองลงมาคือ ด้านการวางแผน ($\mu = 4.45$, $\sigma = 0.60$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการตัดสินใจ ($\mu = 4.40$, $\sigma = 0.64$)

ตารางที่ 1.2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุตรดิตถ์ เขต 2

ฝ่ายงานใน สถานศึกษา องค์ประกอบ	ฝ่าย บริหารงาน วิชาการ		ฝ่ายแผนและ งบประมาณ		ฝ่าย บริหารงาน บุคคล		ฝ่าย บริหารงาน ทั่วไป		รวม	
	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)	(μ)	(σ)
ด้านการวางแผน	4.40	0.59	4.38	0.64	4.46	0.60	4.50	0.59	4.44	0.60
ด้านการตัดสินใจ	4.43	0.59	4.38	0.66	4.42	0.63	4.44	0.61	4.42	0.62
ด้านการดำเนินงาน	4.45	0.61	4.38	0.65	4.45	0.59	4.49	0.58	4.44	0.61
ด้านผลประโยชน์	4.39	0.66	4.40	0.68	4.48	0.60	4.48	0.59	4.44	0.63
ด้านการติดตาม ประเมินผล	4.41	0.61	4.39	0.65	4.46	0.60	4.48	0.59	4.43	0.60
รวม	4.42	0.61	4.39	0.66	4.45	0.60	4.48	0.59	4.43	0.59

จากตารางที่ 1.2 พบว่า ความพึงพอใจของครูกลุ่มภูน้ำรินที่มีต่อระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.59$) เมื่อพิจารณาแยกตามฝ่ายงานในสถานศึกษา พบว่า ฝ่ายที่มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ($\mu = 4.48$, $\sigma = 0.59$) รองลงมาคือ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ($\mu = 4.45$, $\sigma = 0.60$) ส่วนฝ่ายที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด คือฝ่ายแผนและงบประมาณ ($\mu = 4.39$, $\sigma = 0.66$) เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา 5 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ($\mu = 4.44$, $\sigma = 0.61$) ด้านการดำเนินงาน ($\mu = 4.44$, $\sigma = 0.61$) ด้านผลประโยชน์ ($\mu = 4.44$, $\sigma = 0.63$) รองลงมาคือ ด้านการติดตามประเมินผล ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.60$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ด้านการตัดสินใจ ($\mu = 4.42$, $\sigma = 0.62$)

2. เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และฝ่ายงานที่รับผิดชอบ โดยใช้ t-test และ F-test

ตารางที่ 2.1 เปรียบความพึงพอใจระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำรินสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 (t-test)

เพศ	N	μ	σ	t	df	Sig.
ชาย	26	4.68	0.30	4.293	69.795	.000
หญิง	55	4.32	0.44			

*ระดับนัยสำคัญที่ .05

จากตารางที่ 2.1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของเพศชาย (4.68) สูงกว่าค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเพศหญิง (4.32) เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างเพศชายและเพศหญิงด้วยการทดสอบ t-test พบว่า ค่า $t = 4.293$, $df = 69.795$, $Sig. (2-tailed) = .000$ ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจของเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างตำแหน่งข้าราชการครูและอัตราจ้าง (t-test)

ตำแหน่ง	N	μ	σ	t	df	Sig.
ข้าราชการ	70	4.46	0.44	1.618	79	.110
อัตราจ้าง	11	4.24	0.42			

จากตารางที่ 2.2 พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของข้าราชการครู (4.46) สูงกว่าค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของครูอัตราจ้าง (4.24) เมื่อทดสอบด้วย t-test พบว่า $t = 1.618$, $df = 79$, $Sig. (2-tailed) = .110$ ซึ่งมีค่าสูงกว่า .05 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นข้าราชการและอัตราจ้างไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2.3 เปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างระดับการศึกษาระหว่างระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี (t-test)

ระดับการศึกษา	N	μ	σ	t	df	Sig.
ปริญญาตรี	70	4.38	0.45	-1.821	79	.072
สูงกว่าปริญญาตรี	11	4.56	0.42			

จากตารางที่ 2.3 พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม (4.56) สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (4.38) เมื่อทดสอบด้วย t-test พบว่า ค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -1.821$, $Sig. = .072$) กล่าวคือ ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2.4 เปรียบเทียบความพึงพอใจตามประสบการณ์ทำงานโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หรือ F-test

ประสบการณ์การทำงาน	N	μ	σ		
น้อยกว่า 5 ปี	21	4.31	0.46		
5 – 10 ปี	36	4.51	0.38		
มากกว่า 10 ปี	24	4.43	0.51		
แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.529	2	0.264	1.425	.246
ภายในกลุ่ม	14.435	78	0.185		
รวม	14.946	80			

จากตารางที่ 2.4 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงาน 5 – 10 ปี มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมสูงที่สุด ($\mu = 4.51$, $\sigma = 0.38$) รองลงมาคือกลุ่มที่มีประสบการณ์ มากกว่า 10 ปี ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.51$) และกลุ่มที่มีประสบการณ์ น้อยกว่า 5 ปี ($\mu = 4.31$, $\sigma = 0.46$) เมื่อการทดสอบด้วย F - test พบว่า ค่า Sig. = .246 > .05 แสดงว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ของความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

ตารางที่ 2.5 เปรียบเทียบความพึงพอใจตามฝ่ายงานที่รับผิดชอบโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หรือ F-test

ฝ่ายงานที่รับผิดชอบ	N	μ	σ		
ฝ่ายบริหารงานวิชาการ	24	4.53	0.44		
ฝ่ายแผนและงบประมาณ	17	4.40	0.49		
ฝ่ายบริหารงานบุคคล	9	4.48	0.27		
ฝ่ายบริหารงานทั่วไป	31	4.36	0.43		
แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.434	3	0.145	0.767	.516
ภายในกลุ่ม	14.530	77	0.180		
รวม	14.964	80			

จากตารางที่ 2.5 พบว่า ฝ่ายบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมสูงที่สุด ($\mu = 4.53$, $\sigma = 0.44$) รองลงมาคือ ฝ่ายบริหารงานบุคคล

($\mu = 4.48$, $\sigma = 0.27$) ส่วนฝ่ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ($\mu = 4.36$, $\sigma = 0.43$) เมื่อทดสอบด้วย F - test ค่า Sig. = .516 > .05 แสดงว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะ

ครูส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มภูน้ำรินดำเนินการได้ดี แต่ควรพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการสื่อสาร การเปิดโอกาสให้ครูทุกเพศและทุกระดับได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม การติดตามผลอย่างโปร่งใส และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อให้การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1. ระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม

จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของครูกลุ่มภูน้ำรินที่มีต่อระดับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกตามฝ่ายงาน พบว่า ฝ่ายบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ฝ่ายบริหารงานบุคคล และฝ่ายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ฝ่ายแผนและงบประมาณ โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ฝ่ายบริหารงานทั่วไปมีระดับความคิดเห็นสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้ครูในฝ่ายนี้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การประสานงานภายใน และการบริการชุมชน ซึ่งล้วนเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงานและเกิดความภาคภูมิใจในการทำงาน ซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาองค์กรโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลีย์ ธนะขว้าง และ พัทธรา เดชโฮม (2566) ศึกษาเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายที่ 53 สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมากในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการประสานงานและการมีส่วนร่วมของครู ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ในส่วนของฝ่ายบริหารงานบุคคล พบว่ามีระดับความคิดเห็นรองลงมาเล็กน้อยจากฝ่ายบริหารงานทั่วไป แต่ยังอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้ครูในฝ่ายบุคคลมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบุคลากร เช่น การวางแผนพัฒนาครู การคัดเลือกบุคลากร หรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ครูได้แสดงศักยภาพและร่วมตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา สารัมย์ (2563) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลของ

ผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 พบว่า ผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรของครูในระดับสูง ส่วนฝ่ายแผนและงบประมาณพบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แม้อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเทียบกับฝ่ายอื่นจะเห็นได้ว่าครูมีโอกาสดำเนินงานมีส่วนร่วมน้อยกว่า โดยเฉพาะในขั้นตอนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดสรรงบประมาณ อาจเป็นเพราะการดำเนินงานด้านแผนและงบประมาณมักต้องอาศัยข้อมูลเชิงเทคนิคหรือการพิจารณาจากผู้บริหารโดยตรง จึงทำให้ครูมีส่วนร่วมในระดับจำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ แจ่มจรัสและชัยอนันต์ มั่นคง (2565) ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับน้อยกว่าด้านอื่น เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมทั้ง 5 ด้าน พบว่า ด้านการติดตามประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการตัดสินใจ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แต่ในส่วนของการตัดสินใจนั้น ครูอาจยังไม่ได้รับอิสระหรือมีโอกาสร่วมตัดสินใจอย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ แจ่มจรัสและชัยอนันต์ มั่นคง (2565) ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในด้านการตัดสินใจมักมีระดับต่ำกว่าด้านอื่น นอกจากนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อบุคลากรทุกระดับได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร ทั้งการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน ผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยสรุป การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มโรงเรียนภูน้ำรินอยู่ในระดับมากในทุกฝ่ายงาน สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้ครูในฝ่ายแผนและงบประมาณได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากขึ้น เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความสมดุลและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2 ความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของครูกลุ่มโรงเรียนภูน้ำริน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานที่เปิดกว้าง โปร่งใส และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครูในทุกกระบวนการ ทั้งด้านการวางแผน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล ความพึงพอใจในระดับสูงดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร ความไว้วางใจในภาวะผู้นำ และความรู้สึกมีคุณค่าในบทบาทของตนเองในองค์กร เมื่อพิจารณา

ตามองค์ประกอบ พบว่า ครูมีความพึงพอใจสูงที่สุดในด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน และด้านผลประโยชน์ เนื่องจากผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมตั้งแต่การจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน การดำเนินงาน ไปจนถึงการสรุปผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ครูรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ UNESCO (2023) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามและวางแผนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความพึงพอใจ ความรับผิดชอบร่วม และความผูกพันในองค์กรอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน ครูมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในด้าน การตัดสินใจ แม้อยู่ในระดับมาก แต่อาจได้รับผลจากข้อจำกัดของโครงสร้างการบริหารที่ยังคงลักษณะรวมศูนย์ในบางด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ อัจฉรา จงดี (2560) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยสร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจ หากเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น ความพึงพอใจจะยิ่งเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเทศ พบว่า ครูเพศชายมีระดับความพึงพอใจ สูงกว่าเพศหญิง เนื่องจากเพศชายมักได้รับมอบหมายงานเชิงบริหาร เช่น การวางแผน การประสานงาน และการติดตามผลการดำเนินงาน ทำให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและรับรู้ผลการบริหารมากกว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราพร สีนศิริ และชลภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์ (2564) ที่พบว่าครูเพศชายมักมีความพึงพอใจต่อกระบวนการบริหารมากกว่าเพศหญิงเนื่องจากได้รับบทบาทเชิงภาวะผู้นำสูงกว่า นอกจากนี้ ข้าราชการครู มีระดับความพึงพอใจ สูงกว่าครูอัตราจ้าง เนื่องจากมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการบริหารอย่างเป็นทางการ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรภรณ์ หงษ์ทอง (2565) ที่ระบุว่าบุคลากรที่มีสถานภาพมั่นคงในวิชาชีพมีความพึงพอใจต่อการบริหารมากกว่า เพราะรู้สึกว่ามีบทบาทที่ชัดเจนและได้รับการยอมรับในองค์กร ในส่วนของระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีวุฒิสองสูงกว่าปริญญาตรีมีระดับความพึงพอใจสูงสุด เนื่องจากมีความเข้าใจในหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและให้คุณค่ากับการพัฒนาเชิงระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาทิพย์ จักรเทพวงศ์ (2563) ที่กล่าวว่าครูที่มีความรู้สูงมักให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมทางปัญญาและการตัดสินใจร่วม ส่วนครูที่มีประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี มีระดับความพึงพอใจสูงสุด เพราะอยู่ในช่วงวัยที่มีทั้งประสบการณ์และแรงจูงใจในการสร้างผลงานให้กับองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวดี อินทร์สุข (2566) ที่พบว่าครูกลุ่มวัยกลางอาชีพมีความพึงพอใจและแรงจูงใจในการพัฒนาโรงเรียนมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามฝ่ายงาน พบว่า ครูฝ่ายบริหารงานวิชาการมีระดับความพึงพอใจสูงที่สุด รองลงมาคือฝ่ายบริหารงานบุคคล ส่วนฝ่ายบริหารงานทั่วไปมีระดับความพึงพอใจต่ำสุด ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดในการทำงานรวมถึงสภาพบริบทของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจในทุกฝ่ายยังอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีแนวทางในการกระจายโอกาสและรับฟังความคิดเห็นอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิติกานต์ กรรณสิทธิ์ (2561) ที่ชี้ว่า “การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม

ในทุกขั้นตอนของการบริหาร ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าขององค์กรและเสริมสร้างความพึงพอใจในวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โดยสรุป ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนภูน้ำรินสะท้อนถึงการบริหารงานที่มีลักษณะโปร่งใส เปิดกว้าง และเน้นความร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับครู ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อบรรยากาศการทำงานที่ดีเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาและความผูกพันของครูต่อองค์กรในระยะยาว ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ครูและบุคลากรของโรงเรียนภูน้ำริน แสดงความคิดเห็นต่อการบริหารและความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกรายการ แต่มีบางรายการที่แม้ว่าได้เสนอความเห็นอยู่ในระดับมาก แต่ต่ำกว่ารายการอื่น ๆ ในฝ่ายต่าง ๆ ดังนั้น ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์รายละเอียดและเสนอแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้า ดังต่อไปนี้ 1. ฝ่ายวิชาการ 1) ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานทางวิชาการสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน 2) ด้านการตัดสินใจ ควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายการพัฒนางานวิชาการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของนโยบายทางการศึกษา 3) ด้านผลประโยชน์ ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้แสดงศักยภาพทางวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน 4) ด้านการติดตามประเมินผล ควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานทางวิชาการ เพื่อให้การประเมินมีความถูกต้อง โปร่งใส 2. ฝ่ายแผนและงบประมาณ 1) ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดทำและจัดสรรงบประมาณของโครงการต่าง ๆ ในสถานศึกษา เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณมีความเหมาะสมและตอบสนองต่อความจำเป็นของแต่ละฝ่าย 2) ด้านการตัดสินใจ ควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุที่ต้องการจัดซื้อจัดจ้าง และร่วมกำหนดมาตรการการใช้งบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและลดความผิดพลาดในการใช้ทรัพยากร 3) ด้านการดำเนินงาน ควรให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดหาและบริหารพัสดุ ครุภัณฑ์ รวมถึงสิ่งก่อสร้างของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 4) ด้านผลประโยชน์ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา เพื่อเพิ่มรายได้และสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน 5) ด้านการติดตามประเมินผล ควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการควบคุม ดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณและทรัพย์สินของสถานศึกษามีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับ**

การศึกษาครั้งต่อไป 2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบกับโรงเรียนในพื้นที่อื่น เพื่อยืนยันความสอดคล้องของผลการศึกษา 2.2 ควรใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เข้าใจบริบทการมีส่วนร่วมและนำไปพัฒนาการบริหารสถานศึกษาต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- นิติกานต์ กรรมสิทธิ์. (2561). การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116 ตอนที่ 24 ก (15 สิงหาคม 2542).
- ภทรวดี อินทร์สุข. (2566). การมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนและตัดสินใจทางการบริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วารสารวิจัยการบริหารการศึกษา, 15(3), 22-37.
- วัชรารณ หงษ์ทอง. (2565). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 3(1), 1-15.
- วัลลีย์ ธนะขำ และ พัทธรา เดชโฮม. (2566). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายที่ 53 สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 17(3), 118-128.
- วิภาดา สารมัย. (2563). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วราพร สิ้นศิริ และ ชลภรณ์ สุวรรณสมบัติ. (2564). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองบัวลำภู. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 7(3), 129-146.
- สาทิพย์ จักรเทพวงศ์, สายทิพย์ ยะฟู และ ทวีพัฒน์ สันตะวัน. (2563). การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 3(1), 46-56.
- สุทธินันท์ ชื่นชม, กัลยา ใจรักษ์ และ อำนาจ โกวรรณ (2563). รูปแบบการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7(2), 15-27.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2. (2567). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) ฉบับทบทวน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. อุตรดิตถ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- อรอนงค์ แจ่มจรัส, & ชัยอนันต์ มั่นคง. (2565). แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 1–12.
- อัจฉรา จงดี. (2560). การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- UNESCO. (2016). Education for people and planet: creating sustainable futures for all. Global education monitoring report. Paris. UNESCO. (Online). Accessed: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002457/245752e.pdf>. (10 October 2021).

การพัฒนาการบริหารการศึกษาระบบประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลุ่
ยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับ
คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1*

THE DEVELOPMENT OF INTERNAL QUALITY ASSURANCE SYSTEM
WITH PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY STRATEGY
ACCORDING TO PDSR MODEL TO RAISE THE QUALITY OF
EDUCATION OF SAHAWITTAYAKOM SCHOOL UNDER KAMPHAENG
PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุกฤษฎา ปงกันทา

Sukittaya Pongkanta

โรงเรียนสหวิทยาคม สพ. กำแพงเพชร เขต 1

Sahawittayakom School Kamphaeng Phet PESAO 1

Corresponding Author's Email: sukittaya7972@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการเตรียมความพร้อม
การพัฒนาแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้
ทางวิชาชีพ 2) เพื่อสร้างและพัฒนาแบบฯ 3) เพื่อทดลองใช้แบบฯ และ 4) เพื่อประเมิน
แบบฯ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพ ปัญหา และ
ความต้องการการเตรียมความพร้อมการพัฒนาแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน
โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR 2) การสร้างและพัฒนา
แบบฯ 3) การทดลองใช้แบบฯ และ 4) การประเมินแบบฯ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน
การศึกษา ได้แก่ ครูโรงเรียนสหวิทยาคม ปีการศึกษา 2567 จำนวน 14 คน โดยเลือกแบบ
เจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2)
แบบสอบถามการปฏิบัติตามคู่มือการใช้แบบ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ และ 4)
แบบสอบถามเพื่อประเมินแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันงานประกันคุณภาพภายในยังไม่เป็นระบบ ปัญหา
งานประกันคุณภาพภายใน พบว่า ครูบางส่วนยังไม่เข้าใจงานประกันคุณภาพภายใน และความ

* Received 2 November 2025; Revised 15 November 2025; Accepted 20 November 2025

ต้องการการพัฒนาครูต้องการให้โรงเรียนพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน 2) องค์ประกอบของรูปแบบ PDSR ได้แก่ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ปัจจัยการบริหาร กระบวนการบริหาร และผลลัพธ์ 3) ผลการใช้รูปแบบรูปแบบ PDSR ในปีการศึกษา 2567 พบว่า ความพึงพอใจ และผลการปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบ PDSR ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินรูปแบบ PDSR ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, งานประกันคุณภาพภายใน, รูปแบบ PDSR

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the condition, problem and demand on preparation for the development of administration of internal quality assurance with professional learning community strategy, 2) to develop the model, 3) to try out the model, and 4) to evaluate the model of administration of internal quality assurance with professional learning community strategy according to PDSR model to raise the quality of education of Sahawittayakom School under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1. This research was research and development (R&D). Sample group for real studying were 14 teachers on academic year 2024 selected by purposive selection. The research instruments were; 1) Records and in-depth interviews 2) performing questionnaire, 3) satisfaction questionnaire, and 4) model evaluation form. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research findings were as follows: 1) The conditions, problems and demands on preparation for the development of administration of internal quality assurance were found that internal quality assurance was uncompleted. Some teachers did not understand about internal quality assurance. And the teachers needed the model of the development of administration of internal quality assurance. 2) The components of the development of administration of internal quality assurance with professional learning community strategy according to PDSR model to raise the quality of education of Sahawittayakom School were the objectives of the model, the factors of successfully administration, the processes of administration and the results of administration. 3) The levels of teachers' satisfaction were at the high level. And

the level of the teachers' performance followed the PDSR model was at the high level. And 4) The results of PDSR model evaluation were at the highest level.

Keywords: professional learning community strategy, internal quality assurance, PDSR model

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเฉพาะในหมวด 6 มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้งให้จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา รองรับระบบการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนว่าผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่สร้างความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายว่า การจัดการศึกษาทุกระดับมีคุณภาพและจะคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จึงให้มีการปฏิรูประบบการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายปรับปรุงมาตรฐานและตัวชี้วัดให้มีจำนวนน้อยลง กระชับ และสะท้อนถึงคุณภาพอย่างแท้จริง เน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่ยุ่งยาก สร้างมาตรฐานระบบการประเมิน เพื่อลดภาระการจัดเก็บข้อมูล ลดการจัดทำเอกสารที่ใช้ในการประเมิน รวมทั้งพัฒนาผู้ประเมินภายในให้มีมาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ สามารถให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาได้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปรับใหม่จึงมีจำนวนไม่มาก แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะเน้นการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพตามบริบทของสถานศึกษา ไม่เพิ่มภาระการจัดทำเอกสาร ให้สถานศึกษา ปรับกระบวนการทัศน์ในการประเมินที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบนพื้นฐานบริบทของสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์และเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคนในสถานศึกษาต้องรับรู้ และปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุถึงเป้าหมาย คือ มาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดและร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) กระทรวงศึกษาธิการ มีการปฏิรูประบบการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีการปรับปรุงมาตรฐานและประเด็นพิจารณาให้สะท้อนถึงคุณภาพอย่างแท้จริง กำหนดเกณฑ์และรายการประเมินแบบองค์รวม (Holistic Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence Based) ลดภาระการจัดทำเอกสารที่ใช้ในการประเมิน ยึดหลักการตัดสินระดับคุณภาพตามหลักการตัดสินโดยอาศัยความเชี่ยวชาญ (Expert Judgment) ของผู้

ประเมิน และใช้การตรวจทานผลการประเมินโดยคณะกรรมการประเมินในระดับเดียวกัน (Peer Review) ปรับกระบวนการทัศน์ในการประเมินที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานบริบทของสถานศึกษา มีการประกาศใช้กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ในการปรับปรุงระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีกลไกการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษา ของแต่ละระดับและเกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ ประกาศ ณ วันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2561 เพื่อเป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแล และติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563)

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) จึงถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา เพราะเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจ (Assure) ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรและสังคม เป็นกระบวนการการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษาของชาติ โดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา จัดระบบและโครงสร้าง การวางแผน และการดำเนินงานตามแผน รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกคน อีกทั้งมาตรฐานการศึกษาเป็น ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง มาตรฐานถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานในบริบทนี้ จึงเป็นมาตรฐานที่มุ่งเน้นการ พัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาโดยองค์รวม การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาทำให้เกิดโอกาส ที่เท่าเทียมกันในการพัฒนาคุณภาพ เนื่องจากสถานศึกษาทุกแห่งรู้ว่าเป้าหมายของการพัฒนาที่แท้จริง อยู่ที่ใด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

จากสภาพ ปัญหาของโรงเรียนสหวิทยาคม ในการพัฒนางานระบบประกันคุณภาพ ภายใน พบว่า โรงเรียนยังมีปัญหาและอุปสรรคหลาย ๆ ด้าน เช่น โรงเรียนยังไม่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาช่วยพัฒนางานระบบประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ ยังคงยึดและปฏิบัติตามคู่มือที่หน่วยงานต้นสังกัดให้มา (โรงเรียนสหวิทยาคม, 2565) จากข้อมูลดังกล่าวทางโรงเรียนจึงพยายามค้นหานวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเข้มแข็ง ทางโรงเรียนจึงได้พัฒนานวัตกรรม โดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นแนวคิดหลัก เนื่องจากแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกันของครู ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษามาร่วมกลุ่มกัน โดยมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายร่วมกัน ในการร่วมมือร่วม

พลังกันอย่างเปิดเผยจริงใจ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ภายใต้เงื่อนไขการได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกลยุทธ์ในการจัดการและใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้พัฒนานวัตกรรมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วยกลยุทธ์ การวางแผน (Plan: P) การปฏิบัติตามแผน (Do: D) การดูและสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน (See: S) การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflect: R) โดยกรรมตัว ร่วมมือ ร่วมพลัง แบบกัลยาณมิตร ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ 1) ผู้บริหาร (Administrator) 2) ครู (Teacher) 3) ครูผู้เรียนร่วม (Buddy Teacher) 4) ที่ปรึกษา (Mentor) และ 5) ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) บนพื้นฐานแนวคิดขององค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 5 ด้านคือ 1) การมีวิสัยทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐาน 2) การร่วมมือร่วมพลัง และการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การมีความรับผิดชอบ ต่อเป้าหมายร่วมเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาทางวิชาชีพ และ 5) ภายใต้เงื่อนไขการสนับสนุน (Hord, 1997; DuFour, 2004; Stoll et al., 2006) เป็นแนวคิดที่ทุกคนมีส่วนร่วมคิดและรับผิดชอบร่วมกัน ช่วยให้ทุกคนทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของโรงเรียนสหวิทยาคม นโยบายที่ 4 ส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จุดเน้นที่ 8 ส่งเสริมการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เข้มแข็ง (โรงเรียนสหวิทยาคม, 2565)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการบริหารระบบประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารการศึกษาและการพัฒนาการบริหารงานระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสหวิทยาคม และให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการเตรียมความพร้อมการพัฒนา
รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาคม สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของ
โรงเรียนสหวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ

4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) ครูโรงเรียนสหวิทยาเขต จำนวน 13 คน ในปีการศึกษา 2566 ในการทดลองใช้รูปแบบ และ 2) ครูโรงเรียนสหวิทยาเขต จำนวน 14 คน ในปีการศึกษา 2567 ในการใช้รูปแบบ

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามการปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ และ 3) และแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการเตรียมความพร้อม การพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยการระดมพลังสมอง ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ประธานนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนสหวิทยาเขต ปีการศึกษา 2566 รวม 20 คน และศึกษาโรงเรียนที่เป็น Best Practice 3 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องกับงานระบบประกันคุณภาพภายใน รวม 6 คน

3.2 ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยยกร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ครูผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 13 คน และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน

3.3 ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และใช้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR โดยทดลองใช้

รูปแบบ PDSR ในปีการศึกษา 2566 กับครู จำนวน 13 คน และใช้รูปแบบ PDSR ในปีการศึกษา 2567 กับครู จำนวน 14 คน

3.4 ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเตรียมความพร้อมการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสหวิทยาคม สรุปได้ดังนี้
ตารางที่ 1 สรุปประเด็นสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการเตรียมความพร้อมการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน (n = 20)

ประเด็น	จำนวน (f)	อันดับ
สภาพปัจจุบันงานประกันคุณภาพภายใน		
1. สภาพปัจจุบันงานประกันคุณภาพภายในยังไม่เป็นระบบ	20	1
2. สภาพปัจจุบันงานประกันคุณภาพภายในยังมีปัญหาหลายๆด้านที่ควรปรับปรุง	19	2
ปัญหางานประกันคุณภาพภายใน		
1. ครูบางส่วนยังไม่เข้าใจงานประกันคุณภาพภายใน	16	1
2. ไม่มีการสร้างคู่มือเพื่อเป็นแนวทางรองรับการประเมินงานประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นหมวดหมู่	15	2
ความต้องการในการพัฒนางานประกันคุณภาพภายใน		
1. ต้องการให้โรงเรียนพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน	20	1
2. ต้องการให้โรงเรียนสร้างคู่มือการพัฒนางานประกันคุณภาพภายใน	19	2

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันงานประกันคุณภาพภายในยังไม่เป็นระบบ และงานประกันคุณภาพภายในยังมีปัญหาหลายๆด้านที่ควรปรับปรุง ประเด็นปัญหา พบว่า ครูบางส่วนยังไม่เข้าใจงานประกันคุณภาพภายในและยังไม่มีการสร้างคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางรองรับการประเมินงานประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นหมวดหมู่ และความต้องการการพัฒนา

พบว่า ครูมีความต้องการให้โรงเรียนพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในและสร้างคู่มือการพัฒนางานประกันคุณภาพภายใน

2. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการยกร่างรูปแบบ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มี 3 ข้อ เรียงตามลำดับความถี่ คือ 1) เพื่อพัฒนางานประกันคุณภาพภายใน 2) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และ 3) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยการบริหาร มี 5 ข้อ เรียงตามลำดับความถี่ คือ 1) มีปัจจัย 4 M (Materials, Management Man, Money) คน เงิน วัสดุและอุปกรณ์และวิธีการดำเนินการเพียงพอ 2) ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุน 3) โรงเรียนให้งบประมาณสนับสนุนที่พอเพียง 4) มีคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา มีวัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่พอเพียง เหมาะสม และ 5) มีกระบวนการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR MODEL เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหาร มี 4 ข้อ เรียงตามลำดับความถี่ คือ 1) แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (รวมตัว ร่วมใจ ร่วมทำ แบบกัลยาณมิตร) 2) กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (การวางแผน: Plan: P, การปฏิบัติตามแผน (Do: D) การดูแลสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน (See) และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflect) 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (ผู้บริหาร: Administrator: A ครูที่รับผิดชอบ (Teacher: T) เพื่อนครูที่รับผิดชอบ (Buddy Teacher: BT) ที่ปรึกษา (Mentor) ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) 4) หลักการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และ องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์ มี 4 ข้อ เรียงตามลำดับความถี่ คือ 1) โรงเรียนมีรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) โรงเรียนมีคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา 3) งานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ 4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น

3. ผลการหาคุณภาพของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กำแพงเพชร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการทดลองใช้ในปีการศึกษา 2566 ผลการปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบ และความพึงพอใจของครูในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้

5. ผลการใช้ในปีการศึกษา 2567 ผลการปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบ และความพึงพอใจของครูในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR ภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์ การประเมินที่ตั้งไว้

6. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการวิจัย ตามประเด็นขั้นตอนการวิจัยทั้ง 4 ขั้นตอน ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการเตรียมความพร้อมการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เป็นการวิจัยและพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมหรือรูปแบบ (Model) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (R&D) สอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัยและพัฒนา (R&D) ของ นรินทร์ สังข์รักษา (2555) ว่า ในขั้นตอนแรก คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research: R₁) โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เพื่อนำมาวางแผนในการจัดทำผลงานที่เป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน ศึกษาค้นคว้าหาแนวทางปัญหา ปรัชญา ผู้เชี่ยวชาญเพื่อความเข้าใจที่ ร่วมกับการศึกษาภาคสนาม โดยการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปใจความสำคัญและแนวทางในการพัฒนา สอดคล้องกับ งานวิจัยของ มินตรา ลายสนิทเสรีกุล (2557) เรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึง

ประสงค์ของการบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพทางด้านทุกด้านปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนานวัตกรรม (Development: D₁) โดยการยกร่างรูปแบบ PDSR และยกร่างคู่มือการใช้รูปแบบ PDSR โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ครูผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 13 คน และการหาคุณภาพของรูปแบบ PDSR และคู่มือการใช้รูปแบบ PDSR ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนารูปแบบ PDSR สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2560) โดย สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำเสนอกลยุทธ์และแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ในสถานศึกษา ใช้เป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาในการนำกระบวนการ PLC สู่การปฏิบัติแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลยุทธ์ในการนำชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนนั้น มีแนวทางที่สำคัญ คือ มีการรวมกลุ่ม PLC เพื่อวางแผน ค้นหาปัญหา ความต้องการ ออกแบบกิจกรรมการแก้ปัญหาวิธีการและสร้างนวัตกรรม นำไปสู่การปฏิบัติ เสนอแนะและสะท้อนผล อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัยและพัฒนา (R&D) ของ นรินทร์ สังข์รักษา (2555) ที่เสนอแนะไว้ใน การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา อีกทั้งรูปแบบ DPSS ยังมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบ ตามแนวคิดของ Keeves, P. John (1997 อ้างถึงใน นรินทร์ สังข์รักษา, 2555) จึงทำให้ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในภาพรวม อยู่ในระดับดีมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนารูปแบบมีการออกแบบและพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิราพร รอดพ่วง (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า ขั้นตอนของรูปแบบ (3P2R) มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการ (Prepare: P) 2) การวางแผน (Plan: P) 3) การปฏิบัติ (Perform: P) 4) การสังเกตผล (Review: R) และ 5) การสะท้อนผล (Reflect: R)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ (Research: R₂) ออกแบบเป็น 2 ระยะย่อย คือ การทดลองใช้รูปแบบ และการนำรูปแบบไปใช้จริง 1 ปีการศึกษา จากการทดลองใช้ (Try out) ในปีการศึกษา 2566 และการใช้จริงในปีการศึกษา 2567 จากการสอบถามการปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบ PDSR พบว่า ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ PDSR ได้ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา รูปแบบ และผ่านการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเบื้องต้นแล้ว สอดคล้องกับ ชาริณี ตรีวิทย์ (2560) กล่าวว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพและแนวทางสู่ความสำเร็จ คือ การรวมกลุ่มกันทำงานแบบร่วมมือ ร่วมพลังของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียน การสืบสอบเพื่อสะท้อนผล

ทางวิชาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้วิธีการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และผลการศึกษาความพึงพอใจของครูในการพัฒนาการบริหารงานระบบประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR อยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลังการดำเนินการพัฒนาการบริหารงานระบบประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและกระบวนการเรียนรู้และส่งผลต่อพฤติกรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนของนักเรียนดีขึ้นและครูสามารถใช้ข้อมูลจากกระบวนการประกันคุณภาพภายในเพื่อวางแผนการสอนและปรับปรุงการสอนของตนเองได้ดีขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Vescio, Ross and Adam (2008) ที่วิจัยเรื่องผลกระทบของชุมชนการเรียนรู้ระดับมืออาชีพต่อแนวทางการสอนและการเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่งผลและสามารถช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง (Development: D₂) ผลการประเมินรูปแบบ PDSR ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบ PDSR ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผ่านการออกแบบ พัฒนา อย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัย มีการทดลองใช้การใช้จริงและมีการประเมินโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบและหาคุณภาพแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบในขั้นตอนการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบตามแนวคิดของ นรินทร์ สังข์รักษา (2555) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบ PDSR ถูกออกแบบสร้างและพัฒนา มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน มีความเป็นไปได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จนบรรลุระดับคุณภาพแต่ละด้านที่ตั้งไว้ เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานระบบประกันคุณภาพภายใน และสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมดี ศรีแก้ว (2559) ได้พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโดยใช้การจัดการความรู้และการประเมินแบบเสริมพลัง สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีคุณภาพด้านความเป็นประโยชน์ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้วยเช่นกัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 PDSR MODEL

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR MODEL หรือ Plan-Do-See-Reflect Model เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา คือ การรวมกลุ่ม PLC ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ของครู (Teacher) ครูผู้เรียนร่วม (Buddy Teacher) ผู้บริหาร (Administrator) ที่ปรึกษา (Mentor) และผู้เชี่ยวชาญ (Expert) มาร่วมวางแผน (P=Plan) ปฏิบัติตามแผน (D=Do) สังเกตการณ์ (S=See) สะท้อนผลการปฏิบัติงาน (R=Reflex) ภายใต้การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ แบบกลายานมิตร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PDSR MODEL หรือ Plan-Do-See-Reflect Model คือ การรวมกลุ่ม PLC เพื่อวางแผน ค้นหาปัญหา ความต้องการ ออกแบบกิจกรรมการแก้ปัญหา วิธีการและสร้างนวัตกรรมที่เป็น Best Practice นำไปสู่การปฏิบัติ เสนอแนะและสะท้อนผลการปฏิบัติ ช่วยให้มีระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพและสามารถช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย

1.1 การนำเสนอการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

ของโรงเรียนสหวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นหน่วยงานในระดับปฏิบัติที่มีความสำคัญที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ จะมีการศึกษาทำความเข้าใจรูปแบบการพัฒนาให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการนำรูปแบบไปใช้อย่างสมบูรณ์ ตลอดกระบวนการและบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการนำรูปแบบไปใช้อย่างต่อเนื่อง มีการประเมินและปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นตามบริบทของตนเอง รวมทั้งมีการเผยแพร่ความสำเร็จ (Best Practice) ในการนำรูปแบบไปใช้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาอื่น

1.2 ควรนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติและเป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เป็นไปอย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอื่น ๆ ในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ควรมีการเผยแพร่ผลการวิจัย ในทุกระดับ เพื่อส่งเสริมงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้กับโรงเรียนอย่างทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการขยายผลการวิจัย และการพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยใช้กลยุทธ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยรูปแบบ PDSR เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อยืนยันผลการวิจัยให้กว้างขวางขึ้น ตามหลักการตรวจสอบยืนยัน

2.2 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการประเมินรูปแบบ โดยใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินประเภทอื่น ๆ เช่น ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเช่น ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). คู่มือประกอบการฝึกอบรม การขับเคลื่อนขบวนการ PLC (Professional Learning Community) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิราพร รอดพ่วง. (2560). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบและการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(1), 281-296.

- ชาโรณี ตรีวรญาณ. (2560). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน: แนวคิดและแนวทางสู่ความสำเร็จ. *Journal of Education Studies Chulalongkorn University*, 45(1), 299–319.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2555). การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มินตรา ลายสนิทเสรีกุล. (2557). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (OJED)*, 9(3), 391–406.
- โรงเรียนสหวิทยาคม. (2565). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2564. กำแพงเพชร: โรงเรียนสหวิทยาคม.
- สมดี ศรีแก้ว. (2559). การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในโดยใช้การจัดการความรู้และการประเมินแบบเสริมพลังสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 13(61), 159–172.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการหนุนเสริมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา.
- DuFour, R. (2004). What is a professional learning community? *Educational Leadership*, 61(8), 6–11.
- Hord, S. M. (1997). Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement. *Southwest Educational Development Laboratory*.
- Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. *Journal of Educational Change*, 7(4), 221–258.
- Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practices and student learning. *Teaching and Teacher Education*, 24(1), 80–91.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข:
กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา*
COMMUNITY PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF THE PRACHARATH
SANG-SOOK TEMPLE MODEL: A CASE STUDY OF SAMKONG TEMPLE, KO
TAE0 SUB-DISTRICT, MUEANG SONGKHLA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระปลัดเอกรินทร์ สุเมโธ (สุขธอ)¹ และ พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร¹

PhraPalad Ekarin Sumetho (Sookkatorn)¹ and Phramaha Ekkawin Piyaweero²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹⁻²

Mahamakut Buddhist University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: eakrin9570@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข:กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) แนวทางการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พบว่า วัดสามกองควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม/โครงการเพื่อการพัฒนาวัด ควรพัฒนากายภาพและสิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดให้เป็นพื้นที่สร้างสุข ควรสร้างเครือข่ายในการพัฒนาวัด โดยการสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน และควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของวัดให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนาวัดตามรูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

* Received 2 November 2025; Revised 16 November 2025; Accepted 20 November 2025

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน, วัดประชารัฐสร้างสุข, วัดสามกอง, การพัฒนาวัด,

ABSTRACT

The objectives of this article are: 1) to study the participation of the community in the development Wat Pracha rath Sang-Sook model.; A case study of Wat Sam Kong, Koh Tao Sub-district, Mueang Songkhla District, Songkhla Province, and 2) to study the development guideline of Wat Pracha rath Sang-Sook model, Koh Tao Sub-district, Mueang Songkhla District, Songkhla Province. The study employed a mixed methods approach. The sample consisted of 400 residents living in the area of Koh Tao Sub-district and 5 key informants, selected purposively. The research instruments included a questionnaire and in-depth interviews. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and descriptive content analysis. The results showed that: 1) Community Participation in the Development of Wat Pracha rath Sang-Sook model. The overall is very high. when consider from more to less It was found that the participation in decision-making with the highest average value The average value is high, followed by participation in receiving benefits is at a high level and the lowest average is participation in operations. The average is high. 2) Guidelines for the development of Wat Pracha rath Sang-Sook model of Sam Kong Temple, Koh Tao Sub-district, Mueang Songkhla District, Songkhla Province “The findings revealed that Wat Samkong should promote community participation in selecting committees responsible for activities and projects related to temple development. The temple should enhance its physical environment by improving its landscape to create a well-being-oriented space. It should also establish development networks by fostering cooperation with educational institutions, sub-district health-promoting hospitals, local administrative organizations, and the private sector. Additionally, the temple should encourage greater community involvement in various temple activities in order to advance development in accordance with the ‘Wat Pracha Rat Sang Suk’ model.

Keywords: Community Participation, Wat Pracharath Sang-Sook model, Wat Sam Kong, Temple Development,

บทนำ

โครงการ “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” เป็นรูปแบบการขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคมแบบบูรณาการที่ผสมผสานความร่วมมือระหว่างวัด ประชาชน และภาครัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้าง “สังคมแห่งความสุข” อย่างยั่งยืน ผ่านแนวคิด วัด + ประชา + รัฐ ที่แต่ละฝ่ายมีบทบาทสำคัญร่วมกัน วัดทำหน้าที่เป็นเสาหลักของชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครัวเรือน ประชาชนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุนเชิงนโยบายและกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในปี พ.ศ. 2561 มหาเถรสมาคมได้เห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน โดยโครงการนี้จัดอยู่ในด้านสาธารณูปการ มีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นพื้นที่ที่สงบร่มเย็น ส่งเสริมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจให้กับประชาชน สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน อย่างไรก็ตามปัจจุบันวัดหลายแห่งเผชิญกับปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและระบบการจัดการที่ไม่เหมาะสม โครงการนี้จึงมีบทบาทในการยกระดับวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะ โดยใช้หลักภูมิสถาปัตยกรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบ เพื่อให้วัดกลับมาเป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การปฏิบัติธรรม และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังเป็นต้นแบบในการเสริมสร้างสุขภาวะในมิติของกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญาในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาสุติภัก อภินนโท, 2563)

วัดสามกอง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เห็นความสำคัญของการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เข้มแข็งและมีส่วนร่วม จึงได้นำแนวคิดของโครงการ “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” มาปรับใช้ภายใต้กรอบแนวทาง “การสร้างสัปปายะวัด” โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณของการมีส่วนร่วม ความรู้สึกหวงแหน และความเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ในอดีตวัดสามกองประสบปัญหาสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ขาดระบบการจัดการที่เป็นระเบียบ จึงจำเป็นต้องยกระดับและฟื้นฟูบทบาทของวัดให้กลับมาเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน ผ่านกิจกรรมที่ร่วมมือกันระหว่างวัดและชาวบ้าน ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางวัด และความเข้มแข็งทางชุมชน วัดทำหน้าที่เป็น “ผู้นำหลัก” ในการขับเคลื่อนกระบวนการ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน และภาคเอกชน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การบูรณาการความร่วมมือดังกล่าว เป็นไปตามหลักพุทธพจน์ “สัพเพสัง สังฆมุตานัง สามัคคี วุฑฒิสาธิกา” หมายถึง ความสามัคคีของหมู่ชนย่อมนำมาความเจริญมาสู่สังคม (พิรพงษ์ ตลับทอง, 2565) ซึ่งสะท้อนเจตนารมณ์ของ

โครงการฯ ในการสร้างสุขภาวะอย่างรอบด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา พร้อมทั้งยกระดับวัดให้เป็น “สถานที่สัปปายะ” ที่ตรงตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทย นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงในระยะยาว

จากบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน และการดำเนินโครงการ “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ซึ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด ภาคประชาชน และภาครัฐ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนทั้งในด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญา วัดสามกอง ได้ดำเนินโครงการภายใต้แนวทางการสร้าง “สัปปายะวัด” โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและฟื้นฟูวัดให้กลับมาเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นระบบจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข วัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา” เพื่อให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีศึกษา วัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีศึกษา วัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยได้วางแนวทางวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ประชาชนที่มีอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาจำนวน 400 คน และประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดสามกอง 1 รูป นายกเทศมนตรีตำบลเกาะแก้ว 1 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะแก้ว 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสามกอง 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน 1 คน รวมทั้งหมด 5 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การเก็บรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และและการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หนังสือและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม (Questionnaire) ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยและสร้างแบบสอบถามขึ้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.3 แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมีขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศกราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนายกเทศมนตรีตำบลเกาะแก้ว เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชน 2) ผู้วิจัยเมื่อได้รับการอนุญาตให้เก็บข้อมูล ได้ทำการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ จำนวน 400 ชุด และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนจากผู้กรอกแบบสอบถามพร้อมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์และประมวลผลผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศกราช เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ 2. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดสามกอง 1 รูป นายกเทศมนตรีตำบลเกาะแก้ว 1 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะแก้ว 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสามกอง 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน 1 คน 3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดการใช้สถิติในวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1. การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2. ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยรวมของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีสักขัตวิสามก้อง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

1. ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีสักขัตวิสามก้อง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของวัดสามก้อง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ในภาพรวมและรายด้าน

(n = 400)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด	3.96	0.27	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.07	0.31	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.69	0.32	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.04	0.29	มาก
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.00	0.32	มาก
รวม	3.95	0.16	มาก

จากตารางพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของวัดสามก้อง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม/โครงการ เพื่อการพัฒนาวัด โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวัด ให้มีตัวแทนจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น โรงเรียน และประชาชน 2) ควรการพัฒนากายภาพและสิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดให้เป็นพื้นที่สร้างสุข เช่น การจัดสวนสมาธิ ลานธรรม และห้องสมุดธรรมะ ควรจัดให้มีพื้นที่เรียนรู้ชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และพื้นที่ฝึกอาชีพ และควรรณรงค์กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และ 3) ควรสร้างเครือข่ายในการพัฒนาวัด โดยการสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในการร่วมพัฒนา “วัดประชา รัฐ สร้างสุข” อย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น และคณะกรรมการวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางในการพัฒนาวัดอย่างแท้จริง ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทาง และร่วมตัดสินใจในกิจกรรมสำคัญ เป็นการสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการกำหนดทิศทางการพัฒนาวัดสามกอง เพื่อประโยชน์สาธารณะ ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยต่ำสุด แม้อยู่ในระดับมาก แสดงว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบการลงมือทำยังไม่มากเท่ากับการคิดและตัดสินใจ อาจเกิดจากข้อจำกัดด้านเวลา ความรู้ หรือความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพวงศกร จิตญาโณ (มะลิลา) และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5 ส ขอวัดในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมและหลักการมีส่วนร่วมกับหลักทฤษฎี 5 ส ในการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5 ส ในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข: กรณีศึกษาวัดสามกอง ตำบลเกาะ

แต่ัว อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การที่ชุมชนมีโอกาศและความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางกิจกรรม หรือแนวคิดในการพัฒนาวัด สามารถนำมาพัฒนาวัดสามกองตามแนวทางรูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีการสร้างกลไกและบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในอนาคต ควรส่งเสริมให้กลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงเวทีการมีส่วนร่วม เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ หรือกลุ่มเปราะบาง ได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นมากขึ้น เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและความเท่าเทียมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธนิสร จันทวณโณ (วรตันติ) และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักนวกุคและหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ เพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล” ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาวัดสร้างสุข เป็นการพัฒนาอย่างสอดคล้องระหว่างวัด บ้าน และชุมชนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะพุทธบริษัททั้ง 4 ต้องร่วมกันพัฒนาในกิจกรรมทุกอย่าง

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแต้ว อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยให้โครงการมีความยั่งยืน เนื่องจากทุกขั้นตอนของการดำเนินงานได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมเชิงตัดสินใจยังช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความโปร่งใส และสร้างความไว้วางใจระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการวางแผนและแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ ทำให้โครงการสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส เพื่อสร้างสัปปายะ คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนรอบวัด สนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินการตามระบบและกลไกของโครงการ จนทำให้วัดมิ่งเมืองมูลได้รับโลรางวัล “สัปปายะ” เป็นวัดต้นแบบ และบริษัท ควอลิตี้เชรามิก จำกัด เป็นองค์กรต้นแบบประจำจังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ส่วนของเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาวัด 5ส มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคณะศรัทธาวัดมิ่งเมืองมูล มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนภาพรวม ผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแต้ว อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการ

ดำเนินงานในการพัฒนารูปแบบวัดประชารัฐสร้างสุข อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านมีความตระหนักและความพร้อมในการลงมือปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดให้บรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง กระบวนการเชิญชวนผู้อื่นเข้าร่วม การมีส่วนร่วมในการเลือกคณะกรรมการ รวมถึงการอุทิศแรงใจและแรงกายเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของวัด เป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งของกลไกการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติและการสร้างเครือข่ายชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานของวัดเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สร้างสรรค์ และครอบคลุมทุกมิติของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติพัฒนานุกุล เชน้อย และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัคสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วม คือ การร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมแบบบวร จึงเสริมสร้างจิตสำนึก มีความสำคัญต่อการพัฒนา ศาสนสถาน คือ การปรับปรุงสภาพจนเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ และสาธารณูปการ ส่วนหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนา คือ หลักสามัคคีธรรม และหลักสาราณียธรรม โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมว่า ศาสนสถานที่สร้างนี้เป็นของชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหน

5) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชารัฐ สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ชุมชนมีความตระหนักและรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมและโครงการที่ดำเนิน โดยวัดอย่างชัดเจน การรับรู้ถึงผลประโยชน์นี้ เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความพร้อม และเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่อประชาชนเห็นว่าการมีส่วนร่วมของตนเองก่อให้เกิดประโยชน์จริง ไม่ว่าจะเป็นในด้านสุขภาพ การศึกษา ความสงบเรียบร้อย หรือการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี พวกเขาจะรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ และความภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส เพื่อสร้างสัปปายะ คือ สะอาด สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนรอบวัด กลไกการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินการตามระบบและกลไกของโครงการ จนทำให้วัดมิ่งเมืองมูลได้รับโล่รางวัล “สัปปายะ” เป็นวัดต้นแบบ และบริษัท ควอลิตี้ เซรามิก จำกัด เป็นองค์กรต้นแบบประจำจังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ส่วนของเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาวัด 5ส มีผลประโยชน์ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคณะศรัทธาวัดมิ่งเมืองมูล มีผลประโยชน์ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนภาพรวม ผลประโยชน์ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

6) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชาธิปไตย สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ความใส่ใจของชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเพียงแค่นี้ในขั้นตอนคิด วางแผน หรือดำเนินการเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับกระบวนการติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น การที่วัดมีระบบรับฟังข้อเสนอแนะจากประชาชน และนำข้อคิดเห็นเหล่านั้นไปพิจารณาอย่างจริงจัง แสดงให้เห็นถึงความโปร่งใส การเปิดพื้นที่การสื่อสาร และความตั้งใจของวัดในการดำเนินงานตามแนวคิดประชาธิปไตย ที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกระดับ ทั้งนี้ยังเป็นการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างวัดกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธณิสสร จนทวนโณ (วรตันติ) และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมแห่งสปปายะเพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดสร้างสุข เป็นการพัฒนาอย่างสอดคล้องระหว่างวัด บ้าน และชุมชนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะพุทธบริษัททั้ง 4 ต้องร่วมกันพัฒนาในกิจกรรมทุกอย่าง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบวัด ประชาธิปไตย สร้างสุขของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สรุปได้ว่า การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบวัด ประชาธิปไตย สร้างสุขของวัดสามกอง ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันในกระบวนการพัฒนา ทั้งยังทำให้การดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของชุมชน ส่งผลให้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ สังคม และกิจกรรมชุมชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกชุมชนมีบทบาทและความรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องยังช่วยส่งเสริมความยั่งยืนของโครงการและทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพยากรระหว่างวัดและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงคุณค่าของการบริหารจัดการวัดในรูปแบบประชาธิปไตย ที่เน้นการมีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างสมดุลระหว่างทุกภาคส่วน

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย

1.1 วัดสามกอง ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ควรจัดกิจกรรมและเวทีประชาคมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ชุมชนทุกกลุ่มมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการของวัด โดยการใช้สื่อหลากหลายช่องทาง ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อแจ้งข่าวสารกิจกรรมและรับข้อเสนอแนะจากชุมชนได้อย่างทั่วถึง

1.2 วัดสามกอง ควรสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจะช่วยเพิ่มทรัพยากรและความรู้ความเชี่ยวชาญ ทำให้โครงการพัฒนาวัดมีความยั่งยืนและครอบคลุมทุกมิติ

1.3 วัดสามกอง ควรส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการชุมชน เช่น ควรออกแบบกิจกรรมและโครงการที่ตอบสนองต่อความสนใจของชุมชน เช่น ด้านศาสนา การศึกษา สังคม และสุขภาพ เพื่อสร้างความผูกพันและการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในวัดประชารัฐรูปแบบต่าง ๆ ในหลายพื้นที่เพื่อหาปัจจัยสำเร็จ

2.2 ควรศึกษาผลกระทบของการพัฒนารูปแบบวัด ประชา รัฐ สร้างสุขต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2.3 ควรศึกษา ปัจจัยสู่ความสำเร็จ และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการพัฒนารูปแบบ “วัดประชารัฐ สร้างสุข” ของวัดสามกอง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). แนวทางการส่งเสริมบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชน.

กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์วัฒนธรรม.

โกวิทย์ พวงงาม (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูชน.

พระครูกิตติพัฒนานุกูล เข่งนุ้ย และคณะ (2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พักงษ์ป่าแว่นวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 29(2), 187-199

พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัดประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล. วารสารวิจัยวิชาการ, 4(1), 23-36.

พีรพงษ์ ตลับทอง. (2565). บทบาทของวัดกับการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาจินตวัฒน์ จารุขุฒโน (วิจารณ์ปรีชา). (2563). รูปแบบการบริหารวัดสร้าง สุขด้วยกิจกรรม 5 ส จังหวัดสิงห์บุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธณีสร จันทวนโณ (วรตันติ) และคณะ. (2562). รูปแบบการบูรณาการหลักนวกุศลและหลักพุทธธรรมแห่งสปปายะเพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล. วารสารปารมิตา, 6(1), 643-653.

- พระมหาพวงศกร รุติญาโณ (มะลิลา) และคณะ. (2564). ประสิทธิผลการขับเคลื่อนโครงการวัด
ประชารัฐสร้างสุขตามแนวทาง 5 ส ของวัดในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์.
วารสารวิจัยวิชาการ, 4(4), 1-13.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระมหาชุติภัก อภินนโท. (2563). แนวทางการพัฒนาวัดเพื่อชุมชน
เข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมศีลธรรม วัดโพธิ์ทอง.
- พระเอกชัย นนตรี. (2562). การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็น
รมณีสถานด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา: วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐ
และภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะ
ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา
เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา
ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7*

GUIDELINES DEVELOPMENT THE PERFORMANCE OF THE
EVALUATION OF POSITIONS AND ACADEMIC STATUS OF TEACHERS
AND EDUCATIONAL PERSONNEL OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS,
THE NETWORK FOR PROMOTING EFFICIENCY IN EDUCATION
MANAGEMENT, SPECIAL EDUCATION CENTER, EDUCATIONAL
SERVICE AREA 7

ปริญญารังผึ้ง¹ และ ประจวบ ขวัญมุ่น²

Parinya Rangphuang¹ and Prajob Kwanmun²

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร^{1,2}

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand^{1,2}

¹Corresponding Author's Email: parinyarangphuang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน 3) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ข้าราชการครู จำนวน 159 คน เลือกโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และการหาค่าความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1) สภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ปัญหาของการ

* Received 8 November 2025; Revised 18 November 2025; Accepted 25 November 2025

ปฏิบัติงานที่พบมากที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาเทคนิค และความชำนาญในการสร้างเครื่องมือวัด และประเมินผล ให้เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ชัดเจน

2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการพัฒนากิจการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3) แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและมีการปรับปรุง สะท้อนปัญหาหลังจากการนำหลักสูตรไปใช้ และเป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา

คำสำคัญ : แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงาน, การประเมินตำแหน่ง, วิทยฐานะข้าราชการครู

Abstract

This research aimed to: 1) study the status and problems of developing the performance of the position and professional status assessment for teachers and educational personnel; 2) compare the performance of the position and professional status assessment for teachers and educational personnel, classified by educational level and work experience; and 3) identify guidelines for developing the performance of the position and professional status assessment for teachers and educational personnel in educational institutions. The sample consisted of 159 teachers, selected using a simple random sampling technique. The research instruments used included questionnaires and interview forms. Data were analyzed using means, standard deviations, t-tests, and one-way ANOVA. Content analysis was used.

The results of the research revealed that:

1) The overall performance of the position and professional status assessment for teachers and educational personnel in educational institutions was very good. The most common performance problems in each area included unclear development methods, techniques, and expertise in creating measurement and evaluation tools appropriate for learners.

2) The results of the comparative performance of the performance of the position and professional status assessment for teachers and educational personnel in educational institutions showed that Classified by educational level and work experience, there was a statistically significant difference at the .001 level.

3) Guidelines for developing performance, evaluating positions, and professional status of teachers and educational personnel in educational institutions. The Network for Promoting Educational Management Efficiency, Special Education Center, Educational Service Area 7, found that educational administrators should support and promote curriculum development and continuous implementation to ensure alignment with the educational context and to improve and reflect upon problems after curriculum implementation. This should serve as a guideline for developing school curricula that meets the needs of students and the community, and be approved by the educational institution committee.

Keywords: Performance development guidelines, position evaluation, professional status of teachers

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยที่ผ่านมาได้มีความพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทั้งการยกระดับมาตรฐานการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีและการพัฒนานวัตกรรม การเรียน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมที่เป็นแบบอย่าง ด้านการศึกษา ทำให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระควบคู่ กับมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมภาคีการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วม จัดการศึกษา และการเรียนรู้มากขึ้น โดยเฉพาะการจัดการอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษาในหลายรูปแบบ อาทิ การจัดการศึกษา ทวิภาคี สหกิจศึกษา รวมถึงความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยค้นหาเด็กและผู้เรียนที่ด้อยโอกาส และจัดสรรเงินอุดหนุนผ่านกลไกของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1, 2564, น. 36) ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมถึงรัฐพึงให้ความช่วยเหลือ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิต

ได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้ มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเอื้อให้การจัดการศึกษามีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น การยกระดับการผลิตและพัฒนาครูทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวางแผนจำนวนความต้องการครูในแต่ละสาขา พัฒนาหลักสูตรการผลิตครูที่มีการเตรียมความพร้อมด้านวิชาการและด้านทักษะ การจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ พัฒนาระบบการคัดกรองที่สะท้อน สมรรถนะวิชาชีพครู ปรับบทบาทของครูจาก “ผู้สอน” เป็น “โค้ช” (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13, 2565, น. 121-128)

ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ขอรับการประเมินเพื่อให้มีหรือเลื่อนวิทยฐานะผ่านระบบการประเมินวิทยฐานะดิจิทัล ประจำปีงบประมาณ 2566 ได้แก่ วิทยฐานะครูชำนาญการ จำนวน 15 ราย ผ่านการประเมิน และออกคำสั่งแต่งตั้งเรียบร้อยแล้ว จำนวน 10 ราย ไม่ผ่านการประเมิน จำนวน 5 ราย วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 10 ผ่านการประเมินและออกคำสั่งแต่งตั้งเรียบร้อยแล้ว จำนวน 5 ราย ไม่ผ่านการประเมิน จำนวน 5 ราย และวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ จำนวน 1 ยังไม่แจ้งผลการประเมิน จำนวน 1 ราย (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2566, น. 5-6)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา จะเห็นได้ว่า การปรับเปลี่ยนเกณฑ์ระบบ การประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หลักเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะเดิม สู่หลักเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะแนวใหม่ Performance Appraisal (PA) โดยใช้ระบบการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ระบบ Digital Performance Appraisal (DPA) ทางเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 พบ ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จากสภาพการปฏิบัติงานครูการศึกษาพิเศษเกี่ยวกับกระบวนการรูปแบบการประเมินตัวชี้วัด ที่ซับซ้อนของการประเมิน ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 เพื่อเป็นข้อมูลการศึกษาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบ การประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีศักยภาพ เหมาะในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามตำแหน่งวิทยฐานะที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน

3) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 จำแนกตามระดับการศึกษา มีความแตกต่างกัน

2. สภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mix Method Research) ประกอบด้วยวิธีเชิงปริมาณ และวิธีเชิงคุณภาพ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 266 คน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2566, น. 5-6)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2567 โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 159 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นสภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ภายในสถานศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน รวม 60 ข้อและ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาการปฏิบัติงานการ

ประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยข้อกำหนดคำให้เลือกตอบมากกว่าหนึ่งคำตอบ (Multiple Response) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน รวม 60 ข้อ

2.2 การหาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (STRUCTURAL INTERVIEW)

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 สร้างเครื่องมือดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบข่ายการสร้างแบบสอบถามตามกรอบนิยามศัพท์ของตัวแปร 3) สร้างข้อคำถามตามขอบข่ายที่กำหนดภายใต้การให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบและประเมินความตรงเชิงเนื้อหาและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าIOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยค่าความสอดคล้องในแต่ละข้อนั้นมีค่าอยู่ 1.00 5) คัดเลือกข้อคำถามรายข้อนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน 2) นำผลการทดลองใช้แบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น โดยการหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม 0.97 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ถึงผู้อำนวยการ และครู เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 2) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมคิวอาร์โค้ด แบบสอบถามในรูปแบบ Google ฟอรม์ผ่านช่องทางระบบจัดการสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานเขตพื้นที่ (ระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ E-Office) 3) ผู้ตอบแบบสอบถามได้ ตอบแบบสอบถามกลับมา 159 คน คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ 2) ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใน

แต่ละด้าน และแต่ละข้อ โดยหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ การแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ลิเคอร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 หน้า 121)

3) ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก (multiple responses) โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และจัดลำดับความสำคัญ 4) การเปรียบเทียบสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ การทดสอบค่าที (t-test Independent) จำแนกตามระดับการศึกษา และ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน 5) การหาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาแจกแจงความถี่ (Content Analysis) และจัดลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพ การจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการจัดการเรียนรู้	4.12	0.55	มาก
2	ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้	4.07	0.57	มาก
3	ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.15	0.52	มาก
รวม		4.11	0.49	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพ การจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.49) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีระดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.55) และต่ำสุดคือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.57)

2. ปัญหาการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์ปัญหา ดังนี้ 1) รูปแบบการพัฒนาเทคนิค และความชำนาญในการสร้างเครื่องมือวัด และประเมินผล ให้เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ชัดเจน 2) เทคนิคการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการนวัตกรรมการเทคโนโลยีและสารสนเทศทางการศึกษายังไม่ชัดเจน 3) รูปแบบด้านการสร้าง และหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรรายวิชายังไม่ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและบริบท 4) รูปแบบและวิธีการด้านการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และการเผยแพร่ยังไม่ชัดเจน 5) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 6) พบข้อบกพร่องในการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหา 7) รูปแบบและวิธีการจัดทำข้อมูลของผู้เรียนและรายวิชาในรูปแบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันยังไม่ชัดเจน 3. ผลการเปรียบเทียบสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา

สภาพการปฏิบัติกรฯ	ปริญญาดรี		สูงกว่าปริญญาดรี		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการจัดการเรียนรู้	4.15	0.49	3.96	0.74	1.76	.00*
2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้	4.11	0.52	3.89	0.77	1.84	.00*
3. ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.21	0.44	3.86	0.72	3.37	.00*
รวม	4.16	0.42	3.91	0.71	2.48	.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายข้อมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

สภาพ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการจัดการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.47	2	.23	.78	.46
	ภายในกลุ่ม	47.03	156	.30		
	รวม	47.50	158			
2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	2.16	2	1.08	3.39	.04*
	ภายในกลุ่ม	49.64	156	.318		
	รวม	51.80	158			
3. ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	3.38	2	1.69	6.82	.00*
	ภายในกลุ่ม	38.60	156	.25		
	รวม	41.97	158			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	77.07	31	2.49	35.48	.00*
	ภายในกลุ่ม	8.90	127	.07		
	รวม	85.97	158			

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตามจำแนกตามประเภทการดำเนินงานในภาพรวมและรายข้อมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการวิเคราะห์การหาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา มีดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนเชิงนวัตกรรม 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ถูกต้อง 4) สถานศึกษาควรมีแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดทำข้อมูลของผู้เรียน 6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้มีการพัฒนาตนเอง 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

อภิปรายผล

สภาพพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 โดยภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการจัดการบริหารงานงานหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน บริบท และมาตรฐานการศึกษาการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้อง

งานวิจัยของ สุพิชญา พันธุ์เดช (2563, น. 74) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2) การวัดและประเมินผล 3) การใช้รูปแบบและเทคนิคการสอน 4) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

ปัญหาการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา รายละเอียด ดังนี้ 1) รูปแบบการพัฒนาเทคนิค และความชำนาญในการสร้างเครื่องมือวัด และประเมินผล ให้เหมาะสมกับผู้เรียนไม่ชัดเจน 2) เทคนิคการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการนวัตกรรม เทคโนโลยีและสารสนเทศทางการศึกษายังไม่ชัดเจน 3) รูปแบบด้านการสร้าง และหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรรายวิชายังไม่ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและบริบท 4) รูปแบบและวิธีการด้านการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และการเผยแพร่ยังไม่ชัดเจน 5) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 6) พบข้อบกพร่องในการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหา 7) รูปแบบและวิธีการจัดทำข้อมูลของผู้เรียน และรายวิชาในรูปแบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันยังไม่ชัดเจนสอดคล้องงานวิจัยของ วรวิทย์ ไชยวงศ์คต และนิดา เปี่ยมพิชนะ (2567, น. 215) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษเครือข่ายที่ 9 พบว่า แนวทางการพัฒนา คือ (1) ด้านการวางแผนกำหนดภารกิจ ควรศึกษาความสามารถของบุคลากรเพื่อวางแผนต่างๆ ให้บุคลากรทำหน้าที่อย่างสุดความสามารถ (2) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน ควรศึกษาบริบทของศูนย์ หลักสูตรและปลูกฝังนักเรียนในเรื่องวิชาชีพให้ปฏิบัติได้จริง (3) ด้านการนิเทศการสอน ควรมีการนิเทศให้คำแนะนำครู เพื่อการพัฒนานักเรียนและนำปัญหาต่างๆ ที่พบ มาวิเคราะห์แก้ไข (4) ด้านการประเมินผล ความก้าวหน้าของนักเรียน ควรมีการทดสอบทักษะของนักเรียน เน้นให้ครูวัดประเมินผลนักเรียน ตามระเบียบปฏิบัติที่ฝ่ายวิชาการกำหนดและ (5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ควรสนับสนุนรางวัล

เปรียบเทียบสภาพการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายข้อมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สอดคล้องงานวิจัย ของวลิดา อุ่นเรือน (2563, น. 180) ได้ทำวิจัย พบว่า คะแนนการประเมินความสามารถในการ จัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักศึกษาครูหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 85.45 สูง กว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ได้ทำวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สอดคล้องกับงานวิจัย ของวิไลวรรณ มาลัย (2562, น. 109) ศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า ความคิดเห็นต่อสมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัย ฮยฮก (Hyuk Hong, 2018 น. 3) ได้ศึกษาเรื่องเครื่องมือและกระบวนการประเมินครู มุมมองด้านการศึกษาพิเศษ พบว่า มีความแตกต่างในคำตอบอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความคิดเห็นของครูการศึกษาพิเศษและครูการศึกษาทั่วไป ครูที่เพิ่งเริ่มต้นและครูที่มีประสบการณ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ตนเองในฐานะครู อาจเป็นเพราะครูที่เพิ่งเริ่มต้นมีประสบการณ์การทำงานในห้องเรียนไม่มากนัก

แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการออกแบบการจัดการเรียนเชิงนวัตกรรม 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ถูกต้อง 4) สถานศึกษาควรมีแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดทำข้อมูลของผู้เรียน 6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้มีการพัฒนาตนเอง 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล วาลิกา พงศ์ภัทรานนท์, นภาพรณียอดสิน และพิชญากายินยาว (2566, น. 43) ศึกษาเรื่องแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและอนาคตภาพของนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการสำหรับการบริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 พบว่า นวัตกรรมการบริหารงานวิชาการประกอบไปด้วย 4 ด้านคือ 1.1) การบริหารหลักสูตร 1.2) การวัดประเมินผล 1.3) การจัดการเรียนการสอนและ 1.4) การนิเทศการศึกษา และสอดคล้องงานวิจัย ศิริพร จงเพลินนภาพร (2567, น. 151) ศึกษาเรื่องแนวทางการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 พบว่า แนวทางการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวัดผลและ ประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและมีการปรับปรุงสะท้อนปัญหาหลังจากการนำหลักสูตรไปใช้ และเป็นแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษควรนำแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบายของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 1.2 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษควรกำหนดนโยบายหรือแผนการดำเนินงานการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 ในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายภายใต้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม 1.3 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษควรจัดเวทีสัมมนาการการสะท้อนคิดในเรื่องของสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นและปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีในระดับ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด 2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ ทำให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้น จากการพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 ทั้งมาจากตัวแปรที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากประเด็นการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลของการวิเคราะห์ข้อมูลในการเก็บข้อมูล ฉะนั้น ประเด็นที่น่าจะนำมาทำการศึกษา คือเมื่อทราบแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้สิ่งที่จะทำการศึกษาวิจัยต่อไป คือการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารการศึกษา การบริหารรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการบริหารการจัดการเรียนรู้ในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI)

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.(2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กลุ่มแผนและงบประมาณ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- สุพิชญา พันธุ์เดช. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรวิทย์ ไชยวงศ์คต, นิยดา เปี่ยมพิชนะ. (2567. พฤษภาคม-สิงหาคม). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่ายที่ 9. วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 4(2), 215-226
- วิลดา อุ่นเรือน. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการศึกษาปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล สำหรับนักศึกษาครู. ใน วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิไลวรรณ มาลัย. (2562. พฤษภาคม-สิงหาคม). สมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. บัณฑิตศึกษานิตยสาร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 7(2), 109-117.
- วาลิกา พงศ์ภัทรานนท์, นภาพรณ ยอดสิน และพิชญภา ยืนยาว. (2566. ธันวาคม). แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและอนาคตภาพของนวัตกรรมกรรมการบริหารงานวิชาการสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(12), 43-56
- ศิวพร จงเพลินภาพร. (2567). แนวทางการยกระดับคุณภาพการบริหารวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. ใน งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Hyuk Hong. (2018). Teacher Evaluation Instruments and Processes: A Special Education Perspective. University of Kansas.

จากนุ่งขาวสู่ชุดดำ: การเปลี่ยนผ่านของคติความเชื่อ และวัฒนธรรมการไว้ทุกข์ในสังคมไทย*

FROM WHITE CLOTH TO BLACK ATTIRE: THE TRANSFORMATION OF BELIEFS AND MOURNING CULTURE IN THAI SOCIETY

สิริรัตน์ ดอนจันทร์โคตร¹, ศิวกร อินภุษา² และ ยิ่งสรรค์ หาพา³

Sirirat Donjuakot¹, Siwakorn Inphusa² and Yingsak Hapa³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻³

Mahachulalongkorn rajavidyalay University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: siwakornin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหมายทางประวัติศาสตร์ของสีขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ในสังคมไทย 2) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตกที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้สีดำเป็นสีหลักของการไว้ทุกข์ในปัจจุบัน และ 3) เพื่อเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สีขาวและสีดำในพิธีกรรมไว้ทุกข์ของสังคมไทยร่วมสมัยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ งานศิลปวัฒนธรรม และคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเป็นแหล่งข้อมูลหลัก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การเปลี่ยนผ่านจาก “นุ่งขาว” สู่ “ชุดดำ” นั้น ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ แต่ถูกขับเคลื่อนโดย อิทธิพลทางการเมืองและสังคม ในช่วงการปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) ซึ่งเป็นการรับเอา ธรรมเนียมการไว้ทุกข์แบบตะวันตก มาใช้เพื่อแสดงถึงความเป็นอารยะและสากล ทำให้สีดำได้รับการสถาปนาเป็น บรรทัดฐานทางสังคม และ สัญลักษณ์เชิงโลกียะ องค์ความรู้ใหม่คือ การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำไปสู่สถานะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” โดยที่สีดำทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ในขณะที่ สีขาว ยังคงดำรงอยู่เป็นสัญลักษณ์เชิงจิตวิญญาณ ของความบริสุทธิ์และการปล่อยวางตามหลัก พุทธธรรม การคงอยู่ร่วมกันนี้สะท้อนถึง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ของสังคมไทย และนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในพิธีกรรมไว้ทุกข์ปัจจุบัน ข้อเสนอแนะจึงมุ่งเน้นการส่งเสริมความเข้าใจในปรัชญาสีขาวดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์คุณค่าอย่างยั่งยืน

* Received 17 November 2025; Revised 21 November 2025; Accepted 30 November 2025

คำสำคัญ: การไว้ทุกข์, ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์, อิทธิพลตะวันตก

Abstract

This qualitative research study aims to analyze the transformation of mourning colors in Thai society, shifting from the traditional use of white to the primary use of black. The study's objectives are 1) to analyze the historical meaning of white in mourning, 2) to analyze the sociopolitical and Western cultural influences driving the shift to black, and 3) to compare the current application of white and black in Thai rites. The research method relies on the analysis of historical documents, cultural artifacts, and Buddhist scriptures, using Content Analysis and Critical Historical Interpretation.

The findings conclude that the transition was a complex cultural process, not naturally occurring, but driven by political and social influences during the national reform period (King Rama V era). Siam adopted Western mourning customs to project an image of civilization and internationality. Consequently, black was established as a social norm and a secular symbol of formal respect. The crucial new knowledge is that this transformation has led to a state of “Symbolic Dualism,” where black functions as a social and economic symbol, while white persists as a spiritual symbol representing purity and detachment based on Buddhist principles. This coexistence reflects the Cultural Resilience of Thai society and has spurred the application of the principle of Dharma Governance of Mourning in contemporary rituals. Recommendations thus focus on promoting understanding of the original white philosophy for sustainable cultural preservation.

Keywords: Mourning Customs, Symbolic Dualism, Western Influence

บทนำ

พิธีกรรมความตายและการไว้ทุกข์ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นสากลที่สะท้อนถึงโครงสร้างทางสังคม ค่านิยม และปรัชญาความเชื่อของมนุษย์ในทุกอารยธรรม สำหรับสังคมไทยซึ่งมีรากฐานมั่นคงใน พุทธธรรมเถรวาท การไว้ทุกข์มิใช่เพียงการแสดงออกถึงความเศร้าโศก แต่เป็น กระบวนการทางจิตวิญญาณ ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจหลัก อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) และการสะสมบุญกุศลเพื่ออุทิศแก่ผู้ล่วงลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สี ที่ใช้ในการไว้

ทุกซ์ได้ถูกกำหนดให้เป็น รหัสทางวัฒนธรรม ที่มีความหมายเชิงลึกซึ้ง (ชัชวาล ชื่นสงวน, 2566) ในคติโบราณของไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สีขาว ได้ถูกสถาปนาเป็นสัญลักษณ์สูงสุดของการไว้ทุกข์ โดยสื่อถึง ความบริสุทธิ์ (Purity) การละวาง และการกลับคืนสู่สภาวะเดิม อันสงบตามอุดมคติทางพุทธศาสนา การนุ่งขาวห่มขาวจึงเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความเคารพและการเตรียมพร้อมทางจิตวิญญาณของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2566) อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่สังคมไทยต้องเผชิญหน้ากับกระแส โลกาภิวัตน์และอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตก ในช่วงการปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เกิดการรับเอาสีดำ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ตามธรรมเนียมยุโรปเข้ามาใช้ในราชสำนักและแพร่หลายสู่ชนชั้นนำในเวลาต่อมา การเปลี่ยนแปลงนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวิทยาที่ท้าทายความเชื่อดั้งเดิมและสะท้อนถึงการปรับตัวของชาติในการวางตำแหน่งตนเองบน เวทีโลก ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ การช่วงชิงความหมายทางวัฒนธรรม นี้อย่างลึกซึ้ง

สภาพปัญหาในปัจจุบันคือ การดำรงอยู่ของ มาตรฐานการไว้ทุกข์ที่เหลื่อมซ้อนกัน ซึ่งก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนและความสับสนทางพฤติกรรมในสังคม การที่ สีดำ ได้รับการสถาปนาให้เป็น บรรทัดฐานทางสังคม ในบริบทของรัฐและพิธีการสาธารณะอย่างรวดเร็ว เป็นผลมาจากกลไกของ อำนาจรัฐและการเมือง ที่ใช้สีเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความเป็นอารยะ และ ความเป็นสากล (Kitiarsa, 2022) การเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Cultural Hegemony ที่อธิบายถึงการที่ชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจใช้กลไกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมและตอกย้ำอำนาจของตน โดยการเปลี่ยนผ่านจาก สีขาว (แกนหลักทางจิตวิญญาณ) ไปสู่ สีดำ (เปลือกนอกทางสังคม) สะท้อนให้เห็นถึงการลำดับความสำคัญของสังคมที่ให้ความสำคัญกับ การแสดงออกเชิงโลกียะ ที่เป็นไปตามมารยาทสากลมากกว่า ความหมายเชิงศาสนา ดั้งเดิม (อัครศักดิ์ สรเดช, 2564) นอกจากนี้ ความท้าทายยังรวมถึง การที่พิธีศพสมัยใหม่ มักจะถูกครอบงำด้วยค่านิยมทางวัตถุนิยมและความฟุ่มเฟือย ทำให้หลักการ ธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการพิธี ซึ่งเน้นความสมถะและความเท่าเทียมลดลง (พระมหาบุญไทย ปัญญา, 2565) การที่คนรุ่นใหม่รับรู้เพียงว่าสีดำคือสีของการไว้ทุกข์โดยไม่เข้าใจรากฐานทางพุทธธรรมของสีขาว ย่อมส่งผลกระทบต่อความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ถูกส่งต่อมามากหลายศตวรรษ การศึกษาจึงต้องตอบคำถามว่า สังคมไทยจะรักษา แก่นธรรม ไว้ได้อย่างไรภายใต้แรงกดดันของ สากลนิยม

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษา ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของการเปลี่ยนผ่านสี ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ต้องการความเข้าใจเชิงลึกในด้านการปรับตัวทางสังคม ปัญหาที่ต้องการศึกษา คือการที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) อย่างเต็มรูปแบบ โดยที่สัญลักษณ์ทั้งสองไม่ขัดแย้งกัน แต่ต่างทำหน้าที่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน (Lee & Kim, 2023) กล่าวคือ สีดำทำหน้าที่ในการแสดงออกภายนอกในพื้นที่สาธารณะและทางสังคม ในขณะที่สีขาวยังคงมีบทบาทในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในพิธีและการปฏิบัติธรรม

(วิมล พลจันทร์, 2564) ปัญหา คือ การผสมผสานกันนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และการคงอยู่ของความเชื่อดั้งเดิมจะสามารถสร้าง นวัตกรรมทางพุทธศาสนา ในการจัดการความเศร้าของคนยุคใหม่ได้อย่างไร (ปรีชา พิธิษฐสุพนธ์, 2565) การวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจ ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม (Cultural Resilience) ของสังคมไทย ที่สามารถหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางวัฒนธรรมแบบสุดโต่ง (Cultural Conflict) และเลือกที่จะประยุกต์ใช้ ทั้งสององค์ประกอบอย่างชาญฉลาด (Gaba, 2021) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การวิจัยจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์กลไกของการผสมผสานนี้ เพื่อค้นหาวิธีการที่ยั่งยืนในการรักษา อัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมไว้ในขณะที่ยังสามารถสื่อสารกับโลกภายนอกได้

จากความผูกพันดั้งเดิมของสี่ขาวกับพุทธธรรมและการรับสืบทอดจากอิทธิพลตะวันตก ด้วยเหตุผลเชิงยุทธศาสตร์ ทำให้เกิดสภาวะ ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์ ในการไว้ทุกข์ของไทย การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการ วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ที่เกิดจากการปะทะกันระหว่างศาสนากับรัฐและการปรับตัวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ ความสำคัญ ของงานวิจัยคือการให้ความกระจ่างแก่สังคมเกี่ยวกับความหมายเชิงปรัชญาของพิธีกรรมที่มากกว่าแค่การแต่งกาย และการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลไกการผสมผสานทางวัฒนธรรม ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ได้แก่ 1) การได้มาซึ่ง องค์ความรู้ทางวิชาการใหม่ ที่สามารถนำไปอ้างอิงในการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์การจัดการสังคมในภูมิภาค 2) การมอบ ข้อเสนอแนะเชิงวัฒนธรรม ให้แก่สถาบันศาสนาและหน่วยงานรัฐบาล ในการออกแบบหลักสูตรและโครงการเพื่อ อนุรักษ์คุณค่า ของสี่ขาวดั้งเดิมควบคู่ไปกับการส่งเสริมการใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในการบริหารจัดการพิธีศพอย่างยั่งยืนและยุติธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและจริยธรรมของคนในชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสืบค้นและวิเคราะห์ความหมายทางประวัติศาสตร์ของสี่ขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ในสังคมไทย
- 2) เพื่อระบุและวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตก ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้สีดำเป็นสีหลักในปัจจุบัน
- 3) เพื่อเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สี่ขาวและสีดำในพิธีไว้ทุกข์ของไทยในปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) รากฐานทางปรัชญาและคติความเชื่อดั้งเดิมของสีขาว

กลุ่มงานวิจัยและเอกสารชุดนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความหมายเชิงปรัชญาของสีขาว ในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ใน มิติของ พุทธธรรม และ คติชน โดยพบว่า สีขาวมีความหมายลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ความเศร้า 1.1) แก่นพุทธธรรมและการปล่อยวาง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2566) ได้วางรากฐานทางความคิดว่า พิธีกรรมความตายทั้งหมดตั้งอยู่บนหลัก อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ซึ่งการปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญกุศลเป็นหนทางสู่การปล่อยวาง สอดคล้องกับ ชัชวาล ชื่นสงวน (2566) ที่ระบุว่าสีขาวในการไว้ทุกข์จึงถูกตีความหมายให้เป็น ความบริสุทธิ์ และการชำระจิตวิญญาณของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ปรีชา พิศุขสุพรรณ (2565) สนับสนุนแนวคิดนี้โดยเห็นว่า พิธีศพไทยร่วมสมัยยังคงให้ความสำคัญกับการเพียวยาจิตใจด้วยการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลและ 1.2) มิติทางคติชน วิมลพลพันธ์ (2564) ชี้ให้เห็นว่า การดำรงอยู่ของสีขาวและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในชนบท เป็นส่วนหนึ่งของ คติชนวิทยา ที่มีหน้าที่ในการสร้างสมดุลระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ โดยผ้าขาวหรือชุดขาวทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และการติดต่อกับโลกแห่งความบริสุทธิ์

2) การเปลี่ยนผ่านทางประวัติศาสตร์และอิทธิพลตะวันตก (จากขาวสู่ดำ)

กลุ่มงานนี้วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้ สีดำเป็นบรรทัดฐานทางสังคม โดยเน้นบทบาทของการเมืองและการรับวัฒนธรรมสากล 2.1) ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม และการเมือง Kitiarsa (2022) วิเคราะห์การไว้ทุกข์ในสถาบันกษัตริย์และพิธีกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยระบุว่า การรับ สีดำ เข้ามาในราชสำนักไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 เป็น ยุทธศาสตร์ทางการเมือง ในการแสดงออกถึง ความเป็นอารยะและความเป็นสากล ต่อประชาคมโลก สอดคล้องกับ อารงค์ศักดิ์ สรเดช (2564) ที่ระบุว่าการเปลี่ยนผ่านนี้ถูกขับเคลื่อนจาก ระเบียบราชการ จนกลายเป็น บรรทัดฐานทางสังคม ในการแสดงความเคารพอย่างเป็นทางการ และ 2.2) การแพร่กระจายทางสังคม Gaba (2021) ให้ภาพรวมของการเปลี่ยนผ่านของสีไว้ทุกข์ทั่วโลกสู่สีดำ โดยให้เหตุผลถึงความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ในด้าน ความเป็นสากลและความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการยอมรับในไทย สุวดี มีศรี (2563) ได้แสดงหลักฐานจากการศึกษาการแต่งกายไว้ทุกข์ของสตรีชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีการผสมผสานการแต่งกายแบบยุโรปเข้ากับธรรมเนียมเดิม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแพร่กระจายค่านิยมนี้ลงสู่ชนชั้นนำ

3) การคงอยู่ร่วมกันและนวัตกรรมทางพุทธศาสนาในปัจจุบัน

กลุ่มงานนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์สถานะของสีไว้ทุกข์ในสังคมปัจจุบันที่เกิดจากการผสมผสานรวม 3.1) ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์ Lee & Kim (2023) ได้ทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม โดยผลการศึกษาของพวกเขาได้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การคงอยู่ร่วมกันของสี

ชาวและสีดำในพิธีศพไทยเป็นการแสดงออกถึง “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) โดยสีดำทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์เชิงโลกียะ ที่ตอบสนองมารยาทสากล ส่วนสีขาวทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์เชิงจิตวิญญาณ ภายในพิธี และ 3.2) ธรรมเนียมปฏิบัติและการเยียวยา พระมหาบุญไทย ปัญญา (2565) ได้เสนอแนวคิด ธรรมเนียมปฏิบัติแห่งความอาลัย โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการจัดการความโศกเศร้าอย่างมีสติ (Mindful Grieving) และความสมถะ ซึ่งเป็น นวัตกรรมทางด้านพุทธศาสนา ที่พยายามนำแก่นแท้ของ สีขาว (การปล่อยวาง) กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของการเยียวยาจิตใจในยุคที่พิธีถูกครอบงำด้วย วัตถุนิยม

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนผ่านของสีไว้ทุกข์ในสังคมไทย เป็นผลจาก การปะทะกันทางวัฒนธรรม ระหว่าง พุทธธรรมดั้งเดิม (สีขาว) กับ อิทธิพลทางการเมืองและโลกาภิวัตน์ (สีดำ) (อัครศักดิ์ สรเดช, 2564; Kitiarsa, 2022) โดยกลุ่มงานทางปรัชญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2566; ชัชวาล ชื่นสงวน, 2566) ได้ยืนยันสถานะของ สีขาวในฐานะแก่นของการละวาง ขณะที่กลุ่มงานประวัติศาสตร์ได้ยืนยันการรับสีดำมาใช้เป็น ยุทธศาสตร์ทางการเมือง (สุดี มีศรี, 2563) อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ที่สำคัญและทันสมัยที่สุด คือการที่สังคมไทยได้สร้าง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ด้วยการเข้าสู่ภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Lee & Kim, 2023) ที่ทำให้สีทั้งสองสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีบทบาทชัดเจน โดยสีขาวรักษาความหมายทางศาสนา และสีดำตอบสนองความต้องการทางสังคม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมอย่าง ธรรมเนียมปฏิบัติแห่งความอาลัย ในการจัดการพิธีกรรมในยุคปัจจุบัน (พระมหาบุญไทย ปัญญา, 2565) งานวิจัยนี้จึงทำหน้าที่ในการวิเคราะห์กลไก การอยู่ร่วมกันนี้อย่างลึกซึ้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้น การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจความหมายทางปรัชญา ประวัติศาสตร์ และการปรับตัวทางวัฒนธรรมของการเปลี่ยนผ่านสีไว้ทุกข์ในสังคมไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทาง สังคมวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การวิจัยนี้มีลักษณะเป็น การวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical-Cultural Influence Analysis)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการไว้ทุกข์ในสังคมไทย ตั้งแต่ สมัยโบราณ (ก่อนรัตนโกสินทร์) จนถึงยุคปัจจุบัน และ กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัย

เอกสาร จึงไม่มีการระบุ “ประชากร” หรือ “กลุ่มตัวอย่าง” ที่เป็นบุคคล แต่ใช้ เอกสารสำคัญ เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธี การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นการคัดเลือก เอกสารที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ ตามเกณฑ์ดังนี้ 3.1) เอกสารทางประวัติศาสตร์ พระราชกำหนด กฎหมาย และระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องกับการไว้ทุกข์ในช่วงการปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) และเอกสารโบราณที่กล่าวถึงพิธีกรรมความตายและการแต่งกายด้วยสีขาว 3.2) ตำราทางพุทธศาสนา ตำราหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักอนิจจัง การปล่อยวางและแนวคิดเรื่องความบริสุทธิ์ และ 3.3) งานวิจัยทางวิชาการ บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในช่วง 5 ปีล่าสุด (พ.ศ. 2563 - 2567) จากวารสารระดับชาติและนานาชาติ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทย สืบเนื่องพิธีกรรม การจัดการความตาย และอิทธิพลตะวันตก

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือหลัก แบบฟอร์มการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ที่ออกแบบมาเพื่อดึงข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเอกสาร (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์, แหล่งที่มา) ส่วนที่ 2 การสกัดความหมายเชิงปรัชญา (ความหมายของสีขาวตามหลักพุทธธรรม) ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมและการเมือง (อิทธิพลของรัชกาลที่ 5 และตะวันตกต่อการใช้สีดำ) ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน (หลักฐานของทิวภาวะเชิงสัญลักษณ์และธรรมาภิบาล) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเนื่องจากเครื่องมือหลักเป็นการวิเคราะห์เอกสาร จึงเน้นการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบฟอร์มวิเคราะห์เนื้อหาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (Expert Review) 3-5 ท่านในสาขาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และพุทธศาสนา เพื่อประเมินความครอบคลุมและความสอดคล้องของกรอบการวิเคราะห์กับวัตถุประสงค์งานวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ 5.1) การระบุเอกสาร ดำเนินการค้นหาและคัดเลือกเอกสารสำคัญตามเกณฑ์ที่กำหนด 5.2) การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ศึกษาลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของธรรมเนียมการไว้ทุกข์ โดยเฉพาะช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อทำความเข้าใจ “อิทธิพลทางการเมือง” 5.3) การสกัดและจัดหมวดหมู่ข้อมูล นำข้อมูลจากเอกสารมาสกัดตามกรอบของแบบฟอร์มการวิเคราะห์เอกสาร และจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และ 5.4) การยืนยันข้อมูล (Triangulation) ใช้หลักฐานจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของผลการค้นพบในแต่ละประเด็น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการ 6.1) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ใช้เพื่อพรรณนาถึงความหมายดั้งเดิมของสีขาวตามหลักพุทธธรรม และอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ 6.2) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ใช้เพื่อตีความและวิเคราะห์แรงจูงใจทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมเบื้องหลังการรับสีดำ (เช่น การตีความว่าเป็นยุทธศาสตร์การแสดงความไม่เป็นอารยะ) 6.3) การตีความทางวัฒนธรรมเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Cultural Interpretation) ใช้เพื่อเปรียบเทียบความหมายและหน้าที่ของสีขาวและสีดำในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวคิด “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” และ “ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม” และ 6.4) ไม่มีการใช้สถิติ ในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการตีความและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารเป็นหลัก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และตำราทางพุทธศาสนา สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. การสืบค้นและวิเคราะห์ความหมายทางประวัติศาสตร์ของสีขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า สีขาว ได้รับการยอมรับเป็นสัญลักษณ์หลักของการไว้ทุกข์ในสังคมไทยดั้งเดิมอย่างมั่นคง โดยมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ความเศร้าโศก แต่เป็น รหัสทางวัฒนธรรม ที่ผูกพันกับหลัก พุทธธรรมเถรวาท และ คติชน การนุ่งขาวห่มขาว จึงไม่ใช่การแสดงความสูญเสียในเชิงโลกียะเท่านั้น แต่เป็นการแสดงออกถึง ความบริสุทธิ์ (Purity) การละวางกิเลส และความตั้งใจที่จะ ปฏิบัติธรรม เพื่อยอมรับความจริงตามหลัก อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) โดยมีเป้าหมายเชิงจิตวิญญาณ เพื่ออุทิศส่วนบุญให้ผู้ล่วงลับเข้าสู่ภพภูมิที่สงบสุข ด้วยเหตุนี้ สีขาวจึงทำหน้าที่เป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ ของพิธีกรรมความตายในอดีต

2. การระบุและวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตก ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้สีดำเป็นสีหลักในปัจจุบัน ผลการวิจัยยืนยันว่า การเปลี่ยนผ่านสู่การใช้ สีดำ นั้นเป็นกระบวนการที่ถูกขับเคลื่อนจาก อิทธิพลทางการเมืองและสังคม ในช่วงการปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติของคติความเชื่อดั้งเดิม แต่เป็น ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ในการรับเอา ธรรมเนียมการไว้ทุกข์แบบตะวันตก เข้ามาใช้ในราชสำนัก เพื่อแสดงให้เห็นประชาคมโลกเห็นถึง ความเป็นอารยะ (Civilized) และ ความเป็นสากล ของสยาม การใช้สีดำจึงเป็น สัญลักษณ์ทางการเมืองที่สำคัญในการวางตำแหน่งของประเทศในยุคนั้น สีดำได้รับ การสถาปนาให้เป็น บรรทัดฐานทางสังคม และ สัญลักษณ์เชิงโลกียะ ของความสุภาพอย่างเป็นทางการผ่าน ระเบียบราชการ ซึ่งแพร่กระจายจากชนชั้นนำสู่สาธารณชนในเวลาต่อมา

3. การเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สีขาวและสีดำในพิธีไวทุกข์ของไทยในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยได้เข้าสู่ภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) ที่สะท้อนถึง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม โดยทั้งสองไม่ได้ขัดแย้งกัน แต่มีการแบ่งหน้าที่ในการใช้งานอย่างชัดเจน สีดำ ทำหน้าที่เป็น เปลือกนอกทางสังคม สื่อถึงมารยาทสากลและความเคารพในบริบทสาธารณะ สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและความสะดวกในชีวิตประจำวัน สีขาว ยังคงดำรงอยู่เป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ โดยถูกใช้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และการปฏิบัติธรรมภายในพิธี เพื่อเป็นตัวแทนของการปล่อยวาง และการสร้างบุญกุศล การคงอยู่ร่วมกันนี้ยังนำไปสู่ นวัตกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ซึ่งเน้นการจัดการความเศร้าอย่าง มีสติ (Mindful Grieving) และการทำพิธีที่สมณะและเท่าเทียม เพื่อรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ ควบคู่ไปกับความยุติธรรมทางสังคม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายเปรียบเทียบกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดทางทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

1. ความหมายทางประวัติศาสตร์ของสีขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไวทุกข์ ผลการวิจัยที่ชี้ว่า สีขาว มีสถานะเป็นสัญลักษณ์หลักของการไวทุกข์ในสังคมไทยดั้งเดิม โดยสื่อถึง ความบริสุทธิ์ และ การละวางกิเลส นั้น สอดคล้อง กับหลักการทางพุทธธรรมและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์ การตีความเชิงปรัชญาของสีขาวในพิธีกรรมความตายนั้น ถูกยืนยันโดย ชัชวาล ชื่นสงวน (2566) ซึ่งระบุว่าสีขาวทำหน้าที่เป็น รหัสทางวัฒนธรรมที่มีความหมายเชิงลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ความเศร้า โดยเป็นการแสดงออกถึงความบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับแก่นคำสอนเรื่อง อนิจจัง ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2566) ได้ระบุไว้ในตำรา พุทธธรรม ว่าเป็นรากฐานของการทำความเข้าใจความตาย และการปล่อยวาง ในมิติของ คติชนวิทยา การค้นพบนี้ยัง สอดคล้อง กับงานวิจัยของ วิมล พลจันทร์ (2564) ที่กล่าวถึงการดำรงอยู่ของพิธีกรรมที่เน้นการใช้สีขาวเพื่อแสดงความสัมพันธ์กับโลกวิญญาณและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การนุ่งขาวห่มขาวจึงไม่ใช่แค่การแต่งกาย แต่เป็นการแสดงถึงความพร้อมทางจิตวิญญาณในการบำเพ็ญกุศลเพื่อผู้ล่วงลับ โดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์สีขาวเป็นการยืนยันว่า แก่นของการไวทุกข์ในมิติความเป็นไทยดั้งเดิมคือการปฏิบัติธรรมเพื่อการเยียวยาจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพียงการแสดงออกถึงความโศกเศร้าในเชิงสังคมเท่านั้น

2. อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตกที่เปลี่ยนผ่านสู่สีดำ ผลการวิจัยที่ระบุว่า การเปลี่ยนผ่านสู่การใช้ สีดำ เป็นผลมาจาก ยุทธศาสตร์ทางการเมือง ในช่วงการ

ปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อแสดงถึง ความเป็นอารยะและสากล นั้น สอดคล้องอย่างยิ่ง กับการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะงานของ Kitiarsa (2022) ซึ่งวิเคราะห์การใช้พิธีกรรมไว้ทุกข์ของสถาบันกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็น เครื่องมือในการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางการเมือง การรับ ธรรมเนียมการไว้ทุกข์ แบบตะวันตก เข้ามาใช้จึงเป็นกลไกของการ ช่วงชิงทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) ที่ขับเคลื่อนจากบนชั้นนำ (Top-down) เพื่อสถาปนาให้สีดำกลายเป็นสัญลักษณ์ของ ความสุภาพและเป็นสากล (Gaba, 2021) นอกจากนี้ การที่สีดำถูกกำหนดให้เป็น บรรทัดฐาน ทางสังคม และแพร่กระจายผ่าน ระเบียบราชการ และ แบบอย่างทางสังคม ของชนชั้นนำ ยังสอดคล้อง กับการวิเคราะห์ของ อารงค์ศักดิ์ สรเดช (2564) ที่เน้นย้ำว่าการเปลี่ยนผ่านนี้ถูก กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานรัฐและราชสำนัก เพื่อให้เกิดการรับรู้ที่สำคัญคือ สัญลักษณ์เชิงโลกียะ ของการแสดงความเคารพในบริบทของชาติและสังคมสมัยใหม่ ผลการวิจัยจึงตอกย้ำว่า การเปลี่ยนจากขาวสู่ดำเป็น การปรับยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ของรัฐชาติเพื่อรับมือกับ กระแสโลกาภิวัตน์ในยุคจักรวรรดินิยม มากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนา โดยตรง

3. การเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สีขาวและสีดำ ในปัจจุบัน ผลการวิจัยที่สรุปว่า การคงอยู่ร่วมกันของสีขาวและสีดำในปัจจุบันนำไปสู่สถานะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) นั้น สอดคล้อง กับการวิเคราะห์เชิง เปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมของ Lee & Kim (2023) ซึ่งสนับสนุนว่า สังคมไทยได้แสดงออกถึง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม (Cultural Resilience) โดยแบ่งหน้าที่ของสัญลักษณ์ทั้งสองได้ อย่างชาญฉลาด: สีดำ ทำหน้าที่เป็น เปลือกนอกทางสังคม เพื่อสื่อสารกับโลกภายนอกและ ตอบสนองต่อมารยาทสากล ส่วน สีขาว ยังคงรักษาบทบาทเป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ ในการเยียวยาจิตใจและปฏิบัติธรรม (ปรีชา พิธิษฐสุพจน์, 2565) การผสมผสานนี้เป็นตัวอย่าง ที่ชัดเจนของ Cultural Hybridization ตามแนวคิดของ Gaba (2021) ที่เน้นการผนวกค่านิยม ใหม่เข้ากับรากฐานดั้งเดิม นอกจากนี้ การค้นพบเรื่อง นวัตกรรมทางพุทธศาสนา คือการ ประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย นั้น สอดคล้อง กับการวิจัยของ พระมหาบุญไทย ปัญญา (2565) ที่เสนอแนวทางในการนำหลักธรรมมาจัดการความโศกเศร้าอย่างมีสติ (Mindful Grieving) และความสมถะ การที่สังคมพยายามผลักดันแนวคิดนี้ในการจัดพิธีศพ สมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะดึงเอา แก่นความหมายดั้งเดิมของสีขาว (การปล่อยวางและความสมถะ) กลับมาใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการพิธี ซึ่งช่วยให้การไว้ ทุกข์มีความยั่งยืนและยุติธรรมทางสังคมมากขึ้นในยุคที่พิธีศพมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นเรื่องของ วัตถุนิยม

ตารางที่ 1 การจัดแบ่งบทบาทและทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์ของสีขาวและสีดำในการไว้ทุกข์

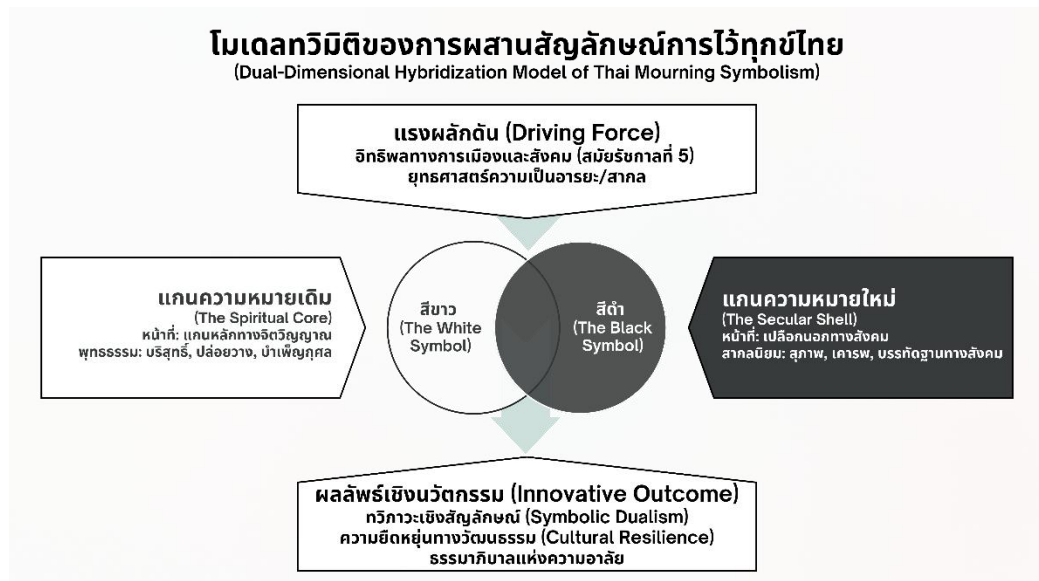
คุณลักษณะ/ มิติการวิเคราะห์	○ สีขาว (The White Symbol)	● สีดำ (The Black Symbol)
บทบาทหลัก/ หน้าที่	แกนหลักทางจิตวิญญาณ (Spiritual Core)	เปลือกนอกทางสังคม (Secular Shell)
ที่มาของคติ ความเชื่อ	คติความเชื่อดั้งเดิม (พุทธธรรมและคติชน)	วัฒนธรรมสมัยใหม่ (อิทธิพลตะวันตก/สากลนิยม)
ความหมาย เชิงปรัชญา	ความบริสุทธิ์ (Purity), การละวาง และ การปล่อยวาง (ตามหลัก อนิจจัง) (สมเด็จพระพุทธโฆษา จารย์, 2566)	ความโศกเศร้าอย่างเป็นทางการ, ความเคารพ และ ความสุภาพตาม มารยาทสากล
บริบทการใช้งาน ที่เด่นชัด	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในพิธี, การปฏิบัติธรรม, พิธีบำเพ็ญกุศล	พื้นที่สาธารณะ, พิธีการรัฐ, บรรทัดฐานทางสังคมและ การทำงาน (อัครศักดิ์ สรเดช, 2564)
วัตถุประสงค์ สูงสุด	การเยียวยาจิตวิญญาณ ของบุคคลและอุทิศบุญกุศล (ปรีชา พิธิย์สุพจน์, 2565)	การแสดงออกเชิงสังคม ที่เป็น สากลและสุภาพเรียบร้อย
นวัตกรรม/ ผลลัพธ์ประยุกต์	ธรรมาภิบาลแห่งความอภัย (เน้นความสมถะและการจัดการ ความโศกเศร้าอย่างมีสติ) (พระมหาบุญไทย ปัญญา, 2565)	การถูกตีความหมายใหม่ให้เป็น สัญลักษณ์ของ ความสงบและ ความเป็นระเบียบ ในบริบททาง เศรษฐกิจ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นผลสัมฤทธิ์สำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ การสังเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ในสังคมไทยสู่ โมเดลทวิมิติของการผสมผสานสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ไทย (Dual-Dimensional Hybridization Model of Thai Mourning Symbolism) ซึ่งอธิบายถึงกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมการไว้ทุกข์ไทยสามารถรักษาแก่นแท้ทางศาสนาไว้ได้ในขณะที่ปรับตัวเข้าสู่บริบทสังคมโลก

รูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล: โมเดลทวิมิติของการผสมผสานสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ไทย โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนผ่านของสีไม่ได้เป็นการแทนที่ แต่เป็นการสร้างระบบ

“ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” โดยมีแกนความเชื่อเดิมและแกนความต้องการใหม่ดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้แรงผลักดันทางประวัติศาสตร์

ภาพที่ 1 รูปแบบความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ในสังคมไทย

คำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล 1) แรงผลักดัน (Driving Force) การวิจัยชี้ว่า อิทธิพลทางการเมืองและสังคม ในช่วงปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยเฉพาะการรับธรรมเนียมการไว้ทุกข์แบบตะวันตก เพื่อแสดงถึง ความเป็นอารยะและสากล เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2) แกนความหมายเดิม (The Spiritual Core) คือ สีขาว ซึ่งยังคงรักษาบทบาทเป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ ของพิธีไว้ทุกข์ โดยยึดโยงกับหลัก พุทธธรรม ในการสื่อถึง ความบริสุทธิ์ การปล่อยวางและการเยยวยาจิตใจ ด้วยการสร้างบุญกุศล 3) แกนความหมายใหม่ (The Secular Shell) คือ สีดำ ซึ่งถูกสถาปนาเป็นเปลือกนอกทางสังคม ที่ทำหน้าที่ตอบสนองต่อ มารยาทสากล ความสุภาพอย่างเป็นทางการ และ บรรทัดฐานทางสังคม ในบริบทของรัฐและเศรษฐกิจ และ 4) ผลลัพธ์เชิงนวัตกรรม (Innovative Outcome) การดำรงอยู่ร่วมกันของสองแกนนี้ก่อให้เกิด “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” ซึ่งนำไปสู่ ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ของสังคมไทย ที่สามารถผนวกค่านิยมใหม่เข้ากับรากฐานดั้งเดิมได้อย่างสมดุล และพัฒนาต่อยอดเป็นแนวคิด ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางพุทธศาสนาในการจัดการพิธีที่เน้นความสมณะและเท่าเทียมในปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยสรุปว่า การเปลี่ยนผ่านของสี่ไวกุขในสังคมไทยจาก สี่ขาว (สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรม) ไปสู่ สีดำ (สัญลักษณ์ทางโลกียะตามอิทธิพลตะวันตก) เป็นผลจาก ยุทธศาสตร์ทางการเมืองและสังคม ในช่วงปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) เพื่อแสดงถึง ความเป็นสากล องค์ความรู้ใหม่คือ การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำไปสู่สภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” โดยสีดำนำมาซึ่ง หน้าที่เป็น บรรทัดฐานทางสังคม และสีขาวยังคงรักษาทบทางเป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณของการปล่อยวาง การคงอยู่ร่วมกันนี้สะท้อน ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การ ประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1) ข้อเสนอแนะเชิงวัฒนธรรมและการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) การส่งเสริมความเข้าใจในปรัชญาสีขาว ตั้งเดิม ควรนำผลการวิจัยไปบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันศาสนาและสถาบัน การศึกษา เพื่อเน้นย้ำว่าการไวกุขตามหลักพุทธธรรมคือ การปฏิบัติธรรมเพื่อการปล่อยวางและ การสร้างบุญกุศล (พระมหาบุญไทย ปญญา, 2565) ซึ่งเป็นแก่นแท้ทางจิตวิญญาณของพิธีกรรม 1.2) การประยุกต์ใช้สีขาวในวัตรกรรมทางพุทธศาสนา ส่งเสริมให้มีการใช้ สีขาว เป็นสัญลักษณ์หลักใน การสร้างพื้นที่และสื่อสำหรับ การจัดการความเศร้าอย่างมีสติ (Mindful Grieving) เพื่อตอกย้ำคุณค่า การเยียวยาจิตใจตามแนวทางพุทธธรรม ซึ่งแตกต่างจากความหมายทางโลกของสีดำน และ 1.3) การ ผนวกหลักธรรมาภิบาลในการจัดพิธี เสนอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพใช้หลัก ธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเน้นความ โปร่งใส และ ความเท่าเทียม ในการแสดงความ เคารพแก่ทุกคนชั้น โดยส่งเสริมให้ใช้เพียง โทนสีสุภาพ แทนการกำหนดสีดำที่เข้มงวดเกินไป เพื่อลด ภาระทางการเงินและสร้างความยั่งยืนทางสังคม และ 2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป (Suggestions for Future Research) 2.1) การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดทัศนคติ ดำเนินการวิจัยเชิง ปริมาณเพื่อสำรวจทัศนคติ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการแต่งกายไวกุขของคนรุ่นใหม่ในเขตเมือง และชนบท เพื่อตรวจสอบการแพร่กระจายของแนวคิด “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” ในระดับบุคคล 2.2) การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ทำการวิจัยภาคสนามเชิงลึกเพื่อสังเกตการคงอยู่ และการผสมผสานการใช้สีขาวในพิธีศพท้องถิ่นและพิธีศพอย่างเป็นทางการ เพื่อยืนยันความ แตกต่างของบทบาทเชิงสังคมและจิตวิญญาณของทั้งสองสีในเชิงปฏิบัติ และ 2.3) การวิเคราะห์ทาง เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม ทำการวิจัยเพื่อศึกษาต้นทุนทางเศรษฐกิจของการแต่งกายและจัดพิธีศพใน ปัจจุบัน และประเมินประสิทธิผลของการใช้หลักธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในการลดภาระทาง การเงินของครอบครัวผู้สูญเสีย

เอกสารอ้างอิง

- ชัชวาล ชื่นสงวน. (2566). พุทธปรัชญาสี่: การตีความสัญลักษณ์ของสีในพิธีกรรมทางศาสนา. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(3), 88-105.
- อัครศักดิ์ สรเดช. (2564). การสื่อความหมายของสีในงานศพไทย: การเปลี่ยนผ่านทางสังคม

- วัฒนธรรมจากยุคดั้งเดิมถึงยุคสมัยใหม่. วารสารศิลปวัฒนธรรมศึกษา, 10(1), 45-68.
- ปรีชา พิธิย์สุพจน์. (2565). การวิเคราะห์พิธีกรรมทางพุทธศาสนาในบริบทการจัดการความตายของสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา, 15(2), 55-78.
- พระมหาบุญไทย ปัญญา. (2565). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการจัดการความโศกเศร้าในสังคมไทย. วารสารวิชาการคณะสงฆ์, 2(4), 112-130.
- วิมล พลจันทร์. (2564). คติชนกับการสร้างความหมาย: การดำรงอยู่ของผีบรรพบุรุษในพิธีศพไทย. วารสารวัฒนธรรมศึกษา, 14(1), 22-45.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2566). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สุวดี มีศรี. (2563). การแต่งกายไว้ทุกข์ของสตรีชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์: การศึกษาเปรียบเทียบจากเอกสารประวัติศาสตร์. วารสารศิลปกรรมศาสตร์, 19(3), 115-138.
- Gaba, S. (2021). The Global Shift in Mourning Wear: A Historical Perspective on the Adoption of Black. *International Journal of Costume and Fashion*, 21(2), 79-98.
- Kitiarsa, P. (2022). Mourning in Monarchy: Rituals and Political Symbolism in Contemporary Southeast Asia. *Asian Studies Review*, 46(3), 435-455.
- Lee, Y., & Kim, M. (2023). Color Symbolism in Funeral Rites: Cross-Cultural Analysis of Asia and the West. *Journal of Cultural Exchange and Global Understanding*, 7(1), 22-40.

การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาล
นครสงขลา จังหวัดสงขลา*

A PROMOTION OF POLITICAL COMMUNICATION BASED ON
THE BUDDHIST WAY OF LIFE IN NAKHON SONGKHLA CITY
MUNICIPALITY, MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ศิวาพร กมลชัยสุข¹ และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร²

Sivaporn Kamonchaisuk¹ and Phra Maha Ekkawin Piyaviro²

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹⁻²

Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhis University, Thailand ¹⁻²

Corresponding Author's Email: sivasiva666@outlook.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารดังกล่าวเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา จำนวน 397 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.825 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 ท่าน วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทาน (เสียสละ) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านปิยวาจา (พูดสุภาพ) ด้านสมานัตตตา (ปรองดอง) และด้านอหิงสา (ประพฤติดี) ตามลำดับ 2) แนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธ สรุปได้เป็น "GPBH Model" ประกอบด้วย G (Generosity) ความเสียสละ P (Politeness) ความสุภาพ B (Behave well) การประพฤติดี และ H (Harmony) ความสมานฉันท์ การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารสร้างความโปร่งใส และส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, วิถีพุทธ, เทศบาลนครสงขลา, สังคหวัตถุ 4, GPBH Model

* Received 20 November 2025; Revised 25 November 2025; Accepted 30 November 2025

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of political communication promotion based on the Buddhist way of life in Songkhla City Municipality, Songkhla Province, and 2) to study guidelines for promoting such communication. This study employed a mixed-methods research methodology. Quantitative data were collected from 397 voters in Songkhla City Municipality using questionnaires with a reliability coefficient of 0.825, and analyzed using descriptive statistics. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 5 key informants and analyzed using content analysis.

The results showed that: 1) The overall level of political communication promotion based on the Buddhist way of life was high. When considering individual aspects, Dana (Generosity) had the highest mean, followed by Piyavaca (Polite Speech), Samanattata (Harmony), and Atthacariya (Behave Well), respectively. 2) The guidelines for promoting political communication based on the Buddhist way of life were summarized as the "GPBH Model," consisting of G (Generosity), P (Politeness), B (Behave Well), and H (Harmony). This research indicates that applying Buddhist principles enhances communication efficiency, fosters transparency, and promotes sustainable local development in a democratic regime.

Keywords: Political Communication, Buddhist Way, Songkhla Municipality

บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองถือเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร แนวคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างผู้มีอำนาจกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของระบอบประชาธิปไตยซึ่งประชาชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและนโยบายของประเทศ การสื่อสารทางการเมืองจึงมิได้เป็นเพียงกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ ความชอบธรรมทางการเมือง และสามารถโน้มน้าวทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมทางการเมืองของสาธารณชนได้ (McNair, 2018; Wisetchai, 2022)

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน รูปแบบของการสื่อสารทางการเมืองมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ครอบคลุมตั้งแต่การใช้สื่อมวลชนแบบดั้งเดิม การประชุม การแถลงข่าว ไปจนถึงการใช้สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดีย รวมทั้งการสื่อสารผ่านกระบวนการเลือกตั้ง สื่อออนไลน์และโซเชียล

มีเดียได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความรวดเร็ว เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง และเอื้อต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบสองทางระหว่างผู้มีอำนาจกับประชาชน (Chadwick, 2017) อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางการเมืองมิได้มีเพียงด้านบวกเท่านั้น หากขาดความรับผิดชอบหรือมีเจตนาในการชักจูงและบิดเบือนข้อมูล อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดและการตัดสินใจทางการเมืองที่คลาดเคลื่อนของประชาชนได้ ในทางตรงกันข้าม หากการสื่อสารตั้งอยู่บนหลักความถูกต้อง โปร่งใส และครบถ้วน ย่อมช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีวิจรรย์ญาณและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบอบประชาธิปไตย (Habermas, 1989)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เนื่องจากมีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากร รวมถึงการพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ การสื่อสารทางการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนกับผู้มีอำนาจในระดับท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ (Putnam, 1993; สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

ในบริบทของสังคมร่วมสมัย การสื่อสารทางการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้จำกัดอยู่เพียงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดีย เพื่อขยายการเข้าถึงประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้าง การใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (Loader & Mercea, 2012)

เทศบาลนครสงขลาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ่อยาง จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 9.27 ตารางกิโลเมตร และมีประชากรประมาณ 66,548 คน ประกอบด้วยชุมชนจำนวน 54 ชุมชน ซึ่งมีลักษณะความหลากหลายทั้งด้านสภาพชุมชน ชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม แม้จะมีความหลากหลายดังกล่าว แต่อัตลักษณ์ทางพุทธศาสนายังคงเป็นแกนกลางของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีวัดสำคัญและพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนในพื้นที่ (เทศบาลนครสงขลา, 2566)

ด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว เทศบาลนครสงขลาจึงมีบทบาทเชิงรุกในการประยุกต์ใช้วิถีทางพุทธเป็นกลไกในการสื่อสารทางการเมือง เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่สอดคล้องกับรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน การสื่อสารทางการเมืองที่ยึดหลักพุทธธรรม เช่น ความเมตตา เหตุผล และการรับฟังอย่างสร้างสรรค์

สามารถช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความชอบธรรมในการตัดสินใจทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตาม แม้เทศบาลนครสงขลาจะมีความพยายามในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เวทีประชาคม การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ และการประชุมรับฟังความคิดเห็น แต่ยังคงประสบปัญหาการขาดความเข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง การเมืองแบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึก และช่องว่างในการสื่อสารระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการขาดการฝึกอบรมด้านการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลาจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมทั้งมิติด้านระดับการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนา โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการบูรณาการข้อมูลจากทั้งสองวิธีในการสังเคราะห์ผลการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 43,769 คน (เทศบาลนครสงขลา, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลนครสงขลา จำนวน 397 คน ซึ่งได้จากการคำนวณโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามเพศ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บข้อมูล

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 5 รูป/คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้นำด้านพุทธศาสนา ผู้บริหารเทศบาลนครสงขลา ผู้ปฏิบัติงานของพื้นที่วิจัย และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธตามหลักสังคหวัตถุ 4 (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะปลายเปิด

2.2 การหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.825

2.3 เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview Form) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 397 ชุด เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน ตามวันและเวลาที่นัดหมาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis with Context) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 1 ระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา ภาพรวมรายด้าน

ลำดับ	ด้าน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
1	ด้านทาน (เสียสละ)	4.28	0.66	มาก
2	ด้านปิยวาจา (พูดสุภาพ)	4.17	0.55	มาก
3	ด้านสมานัตตตา (ปรองดอง)	3.99	0.62	มาก
4	ด้านอตัลจริยา (ประพฤติดี)	3.95	0.60	มาก
	ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน	4.11	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านทานหรือเสียสละมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 รองลงมาคือด้านปิยวาจาหรือพูดสุภาพมีค่าเฉลี่ย 4.17 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.55 ตามด้วยด้านสมานัตตตาหรือปรองดองมีค่าเฉลี่ย 3.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 และด้านอตัลจริยาหรือประพฤติดีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก

2. ผลศึกษาแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลาจังหวัดสงขลา พบว่า แนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลาสามารถสรุปได้เป็นรูปแบบที่เรียกว่า GPBH Model ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญคือ G หรือ Generosity ซึ่งหมายถึงการเสียสละและการให้ข้อมูลอย่างเปิดเผยโปร่งใส P หรือ Politeness ซึ่งหมายถึงความสุภาพและการใช้ถ้อยคำที่อ่อนโยนให้เกียรติผู้อื่น B หรือ Behave Well ซึ่งหมายถึงการประพฤติดีและมีความซื่อสัตย์สุจริต และ H หรือ Harmony ซึ่งหมายถึงความสมานฉันท์และการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน

การอภิปราย

1. การศึกษาระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลาผลการวิจัยพบว่า ระดับการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับกระบวนการสื่อสารทางการเมืองสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผลดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ ตีรณา นิยม (2562) ที่เสนอว่าการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพเมื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับรู้ข้อมูลอย่างทั่วถึง การที่เทศบาลนครสงขลา มีระดับการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงถึงการเปิดพื้นที่สื่อสารและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารท้องถิ่น

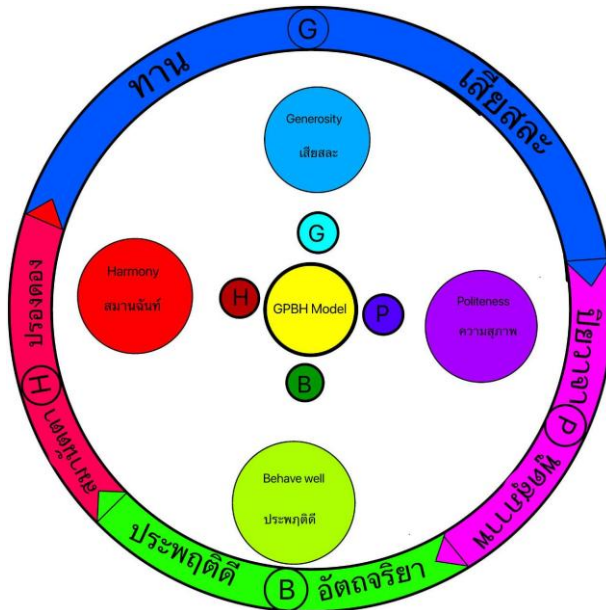
แบบประชาธิปไตยนอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ วิภาวดี พันธุ์ดี (2564) ที่ชี้ว่าการสื่อสารทางการเมืองในระดับท้องถิ่นต้องเน้นความเข้าใจร่วม ความไว้วางใจ และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับประชาชน โดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมและการเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับหลัก “ปิยวาจา” และ “สมานัตตตา” ในสังคหวัตถุ 4 1. ด้านทาน ด้านทานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงความพยายามของเทศบาลในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเปิดเผยและโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สาธิต จารุพงศ์ (2560) ที่ระบุว่าการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลต้องยึดหลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบ (Accountability) ในมิติพุทธปรัชญา แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลัก “ทาน” ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2535) ซึ่งถือว่าการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นพื้นฐานของการสร้างความผูกพันและความศรัทธาในสังคม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่น จึงช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน 2. ด้านปิยวาจา ผลการวิจัยพบว่าด้านปิยวาจาอยู่ในระดับมาก รองลงมาจากด้านทาน สอดคล้องกับงานของ ภูมิกร ศรีจันทร์ (2562) ที่ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองในภาคใต้ และพบว่าการใช้ถ้อยคำที่สุภาพและให้เกียรติประชาชนช่วยลดความตึงเครียดและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมการใช้ปิยวาจายังสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่น ที่มุ่งสร้าง “ความสัมพันธ์” มากกว่าการสั่งการ ซึ่งเป็นหัวใจของการสื่อสารทางการเมืองยุคใหม่ 3. ด้านสมานัตตตา ด้านสมานัตตตาอยู่ในระดับมาก สะท้อนความพยายามสร้างความเสมอภาคและความปรองดองในสังคมท้องถิ่นผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริธนา นิยม (2562) ที่เน้นว่าการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้จริงเมื่อประชาชนรู้สึกว่าได้ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Pipa (2019) ที่อธิบายว่าการสื่อสารทางการเมืองในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องสร้างพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัย (Safe Civic Space) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์และลดความแตกแยก และ 4. ด้านอัตถจริยาแม้ด้านอัตถจริยาจะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่ยังอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลของ สาธิต จารุพงศ์ (2560) ที่เน้นว่าความน่าเชื่อถือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำ หากขาดความซื่อสัตย์หรือความรับผิดชอบ จะส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจของประชาชนโดยตรงในเชิงพุทธธรรม หลักอัตถจริยาในพระไตรปิฎก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) เน้นการประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่น จะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมทางการเมืองอย่างยิ่ง

2. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลาจังหวัดสงขลา ผลพบว่าแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลาสามารถสรุปเป็น GPBH Model สอดคล้องกับงานวิจัยด้านการสื่อสารทาง

การเมืองและการบริหารท้องถิ่นที่ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสังคมประชาธิปไตยจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็น Generosity (การให้และความโปร่งใส) ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลและงานวิจัยของ Putnam (1993) ที่ระบุว่าความไว้วางใจและทุนทางสังคมเกิดจากการเปิดเผยข้อมูลและการให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการปกครองท้องถิ่นของสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งพบว่าความโปร่งใสในการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ องค์ประกอบ Politeness (ความสุภาพ) มีความสอดคล้องกับแนวคิด สัมมาวาจา และงานวิจัยด้านการสื่อสารสาธารณะของ Habermas (1989) ที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารเชิงเหตุผลและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสาร การใช้ภาษาที่สุภาพและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งช่วยสร้างพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่น ในส่วนของ Behave Well (การประพฤติดีและความซื่อสัตย์สุจริต) ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยด้านภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม ซึ่งชี้ว่าความน่าเชื่อถือของการสื่อสารทางการเมืองขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างคำพูดและการกระทำของผู้นำ การประพฤติตนอย่างมีศีลธรรมของผู้บริหารท้องถิ่นช่วยลดปัญหาการเมืองแบบอุปถัมภ์ และเสริมสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจสุดท้าย องค์ประกอบ Harmony (ความสมานฉันท์) สอดคล้องกับงานวิจัยด้านการจัดการความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งพบว่าการสื่อสารที่มุ่งเน้นการประนีประนอมและความสามัคคีสามารถลดความตึงเครียดทางการเมือง และส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเช่นเทศบาลนครสงขลา

องค์ความรู้ใหม่

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา” โดยได้ตอบวัตถุประสงค์ครบทั้งสองข้อที่มาจากการวิจัยแบบผสมวิธีดังกล่าวกว่าข้างต้น ซึ่งบัดนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัย ทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการสังเคราะห์วิจัย องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นผลมาจากการศึกษาการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสามารถสรุป วิเคราะห์ในรูปแบบแผนภาพและมีคำอธิบายขยายความในรูปแบบ GPBH Model ได้ ดังนี้

จากแผนภาพ องค์ความรู้จากการวิจัย ที่มา : ผู้วิจัย (ศิวาพร กมลชัยสุข, 2568)

G Generosity	การเสียสละ คือ เทศบาลนครสงขลาได้น้อมนำหลักพุทธธรรมด้าน “ทาน” มาใช้ในการสื่อสารทางการเมือง โดยเน้นการเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส (ธรรมทาน) การช่วยเหลือประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ (อามิสทาน) และการให้อภัยในความเห็นต่าง (อภัยทาน) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เปิดรับฟังความคิดเห็น และดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งส่งผลให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความสมานฉันท์ในสังคมท้องถิ่น
P Politeness	ความสุภาพ คือ เทศบาลนครสงขลาให้ความสำคัญกับการใช้ถ้อยคำสุภาพไพเราะ และจริงใจในการสื่อสารกับประชาชน โดยมุ่งเน้นการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างบรรยากาศของความร่วมมือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลได้รับการส่งเสริมให้ใช้ภาษาที่สุภาพในเวทีสาธารณะ การประชุมชุมชน รวมถึงสื่อสารสาธารณะต่าง ๆ ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการอบรมทักษะการสื่อสารอย่างมีเมตตา

	และไม่ใช้ภาษาก้าวร้าว ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำท้องถิ่นที่มีจริยธรรม และส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน
B (Behave well)	ประพัตติ คือ เทศบาลนครสงขลาส่งเสริมให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ประพัตติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการสื่อสารทางการเมือง โดยแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ โปร่งใส และเสียสละเพื่อประโยชน์ ของส่วนรวม ผ่านการลงมือทำจริงมากกว่าการพูด การเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา และการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนด้วยความเอาใจใส่ นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้มีวินัยในการปฏิบัติงาน และมีความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมบรรยากาศทางการเมืองที่โปร่งใสและเป็นธรรมในระดับท้องถิ่น
H (Harmony)	ความสมานฉันท์ คือ การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธด้าน “สมานัตตตา (ปรองดอง)” ของเทศบาลนครสงขลา มุ่งเน้น การสร้างความสามัคคีและความเข้าใจร่วมกันในชุมชน โดยส่งเสริม การสื่อสารที่เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดเวทีให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจอย่างเท่าเทียม ผู้บริหารใช้ภาษาที่เป็นกลาง ไม่แบ่งแยกฝ่าย และเน้นการประสานประโยชน์ร่วมระหว่างภาครัฐกับประชาชน รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ เช่น เวทีเสวนา ประชุมหมู่บ้าน หรือกิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างสายสัมพันธ์และความปรองดองในระดับพื้นที่ ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมสันติสุขทางการเมืองในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า องค์ความรู้จากการวิจัย สำหรับแนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา สามารถนำไปใช้ได้กับองค์กร คือ เทศบาลนครสงขลา น้อมนำหลักพุทธธรรมด้านทาน หรือการเสียสละ มาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการสื่อสารทางการเมือง โดยเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และเปิดเผยแก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อสร้างความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นในชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ เทศบาลยังให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วย ความสุภาพและจริงใจ ผ่านการใช้ถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนน้อม และให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพื่อลดความขัดแย้งในสังคม ส่งเสริมความร่วมมือ และสร้างบรรยากาศแห่งความสงบสุขในพื้นที่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลถูกส่งเสริมให้ประพัตติ โดยเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนในด้าน ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การงาน รวมถึงการลงมือปฏิบัติจริง และมีวินัยในการทำงาน นอกจากนี้ ยังเน้นการปฏิบัติต่อ

ประชาชนทุกกลุ่มด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียม เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรในระดับท้องถิ่น ในส่วนของความสมานฉันท์ เทศบาลนครสงขลาส่งเสริมให้เกิดความปรองดองผ่านการเคารพและยอมรับ ความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในเวทีสาธารณะและการตัดสินใจร่วมกันอย่างเป็นธรรม ผู้บริหารใช้ภาษาที่เป็นกลางไม่แบ่งแยกฝ่าย และเน้นการประสานผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชน นอกจากนี้ เทศบาลยังจัดกิจกรรมต่างๆ เช่นเวทีเสวนา ประชุมหมู่บ้าน และกิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างความสัมพันธ์และสายใยแห่งความร่วมมือในระดับพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความขัดแย้ง เสริมสร้างสันติสุข และส่งเสริมความปรองดองในชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการสร้างสังคมท้องถิ่นที่เข้มแข็งและมีความสามัคคีอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าเทศบาลนครสงขลา มีการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยด้านทานหรือเสียสละมีระดับสูงสุด ตามด้วยด้านปิยวาจาหรือพูดสุภาพ ด้านสมานัตตตาหรือปรองดอง และด้านอติถจริยาหรือประพฤติดี แนวทางการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธสามารถสรุปได้เป็น GPBH Model ซึ่งประกอบด้วย การเสียสละ ความสุภาพ การประพฤติดี และความสมานฉันท์

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะด้านนโยบายคือเทศบาลควรจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยใช้ GPBH Model เป็นกรอบในการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมคือควรส่งเสริมการพัฒนาตาม GPBH Model โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิดและกำลังเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ข้อเสนอแนะด้านการเรียนรู้คือควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในด้านการสื่อสารตามวิถีพุทธอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมคือควรสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชนโดยเฉพาะวัดและพระสงฆ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเมืองการปกครองคือควรสร้างระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือควรศึกษากลยุทธ์การนำ GPBH Model ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำแนวทางนี้ไปใช้ในระดับพื้นที่ เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองตามวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ติรณา นิยม. (2562). การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 10(2), 112-129.
- ภูกิจ ศรีจันทร์. (2562). การสื่อสารทางการเมืองในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้. สงขลา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาไตรปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิภาวดี พันธุ์ดี. (2564). การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม, 5(1), 55-73.
- สาธิต จารุงพงศ์. (2560). การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- Pipa, A. (2019). Political Communication in the Digital Age: Challenges and Opportunities for Local Governance. Journal of Political Science, 25(1), 48-65.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). Harper & Row.

การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและ
ประพฤตินิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช*

STRENGTHENING PEOPLE'S VALUES AGAINST CORRUPTION AND
POLITICAL MISCONDUCT IN MEUNG NAKHON SI THAMMARAT
DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

วนิชา นูตองแก้ว¹ และ พระมหาเอกกริน ปิยวิโร²

Wanicha Nootongkaew¹ and Phra Maha Ekkawin Piyaviro²

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹⁻²

Political Science Faculty of Social Sciences Mahamakut Buddhis University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: winicha@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้าน การทุจริตและประพฤตินิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัด นครศรีธรรมราช 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการ ทุจริตและประพฤตินิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้มีสิทธิ เลือกตั้งในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบ มีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและ ประพฤตินิชอบทาง การเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 5 ด้าน อยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับ ตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ พบว่า ด้านการสร้างค่านิยมต่อต้าน ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.75) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการ ป้องกันและเฝ้าระวัง ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.81) และด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.84) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. แนวทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อ ต่อต้านการทุจริตและประพฤตินิชอบทาง การเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัด นครศรีธรรมราช ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า BEST Model กล่าวคือ 1) B= Building Awareness

หมายถึง การสร้างความตระหนักรู้, 2) E = Engagement หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน 3) S = Strengthening Values หมายถึง การเสริมสร้างค่านิยมและคุณธรรม และ 4) T = Transparency & Trust หมายถึง ความโปร่งใสและความไว้วางใจ

คำสำคัญ : การเสริมสร้างค่านิยม,ต่อต้านการทุจริต, ประพจน์มิชอบทางการเมือง

ABSTRACT

The purposes of this research were: (1) to study the enhancement of people's values in order to prevent corruption and political misconduct in Mueang Nakhon Si Thammarat District, Nakhon Si Thammarat Province, and (2) to propose guidelines for enhancing such values among people in the area. A mixed-method research design was employed. For the quantitative part, data were collected from 400 eligible voters in Mueang Nakhon Si Thammarat District through questionnaires. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. For the qualitative part, structured in-depth interviews were conducted with 7 key informants, and data were analyzed by content analysis.

The findings revealed that: 1. The overall level of people's value enhancement against corruption and political misconduct was high. Considering each aspect in descending order of mean scores: anti-corruption value building ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.75), prevention and monitoring ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.81), and cultivation of awareness and morality ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.84). 2. The proposed guidelines for enhancing people's values to prevent corruption and political misconduct were presented through the BEST Model: B = Building Awareness, E = Engagement, S = Strengthening Values, and T = Transparency & Trust.

Keywords: Value Enhancement, Anti-Corruption, Political Misconduct

บทนำ

การทุจริตและคอร์รัปชันในประเทศไทยเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ โดยเฉพาะในภาครัฐและการเมือง รัฐบาลจึงมุ่งมั่นใช้กลไกหลากหลายเพื่อป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง หนึ่งในมาตรการสำคัญคือการออกกฎหมายและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดนโยบาย

เร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาทุจริตในวงราชการและการเมือง โดยมีการสนับสนุนงบประมาณและแผนงานอย่างต่อเนื่อง เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำแผนปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566–2570) ซึ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และสนับสนุนการขับเคลื่อนภารกิจในระดับจังหวัดและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งหวังสร้างสังคมที่โปร่งใสและเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน (กระทรวงมหาดไทย, 2566)

อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรทั้งหมด 162,087 คน พื้นที่ทั้งหมด 13 ตำบล ซึ่งมีประชากรมากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2567) เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากอำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางทางการปกครอง การบริหารราชการ และเศรษฐกิจของจังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณสาธารณะ (สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2566) พื้นที่นี้มีประชากรหลากหลายกลุ่มทั้งข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชนทั่วไป จึงสามารถสะท้อนพฤติกรรมทางการเมืองและค่านิยมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของประชาชนได้อย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตาม อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็เผชิญกับปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐและความสัมพันธ์ที่ไม่โปร่งใสระหว่างภาคการเมืองกับภาคธุรกิจในพื้นที่ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบธรรมาภิบาล (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) แม้ว่าประชาชนในพื้นที่มีการตื่นตัวและรวมกลุ่มในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานรัฐ เช่น เครือข่ายภาคประชาชน องค์กรชุมชน และสื่อท้องถิ่น แต่ก็ยังขาดกลไกเชิงระบบในการส่งเสริมค่านิยมที่ยั่งยืน เช่น การปลูกฝังตั้งแต่ในระบบการศึกษา และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม (สุปัน สมสาร, 2563) อีกทั้งข้อมูลจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ระบุว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชยังมีคดีเกี่ยวกับการทุจริตเชิงนโยบาย และการเอื้อประโยชน์ในโครงการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในการจัดการกับการทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น การศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จึงเป็นโอกาสสำคัญในการทำความเข้าใจทั้งปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค พร้อมทั้งเสนอแนวทางพัฒนากลไกทางสังคมและนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เนื่องจาก

ปัญหาดังกล่าว ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อค้นหาวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมในการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และส่งเสริม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่โปร่งใส และสนับสนุนการพัฒนาและการปฏิรูปในทุกระดับอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งในเชิงระดับปรากฏการณ์และเชิงลึกของบริบททางสังคม ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนทั้งหมด 130,802 คน จำนวน 13 ตำบล (สำนักงานสถิติแห่งชาติจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช คนโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตาราง Krejcie and Morgan จำนวน 130,802 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คนใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้แต่ละชั้นเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นตามสัดส่วน เพราะการใช้เทคนิคนี้ทำให้การเลือกตัวอย่างมีความแม่นยำและเป็นตัวแทนที่ดีกว่า ทำให้ผลการวิจัยหรือการสำรวจมีความเชื่อถือได้มากขึ้น แล้วใช้วิธีการใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนแยกเป็นรายพื้นที่ ของผู้วิจัยด้วยการแจกแบบสอบถาม เพื่อช่วยให้ผลการวิจัยมีความแม่นยำ เท่าเทียม และสะท้อนความหลากหลายของประชากรได้อย่างครบถ้วน

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 กลุ่ม ได้แก่ นักการเมือง, เจ้าหน้าที่ส่วนราชการปกครองท้องถิ่น,

นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์, ผู้นำทางด้านพระพุทธศาสนา และกลุ่มตัวแทนภาคประชาชน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก และเจ้าหน้าที่ส่วนราชการปกครองท้องถิ่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยโดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถาม มีลักษณะคำถามแบบปลายปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ชุด มีรายละเอียดประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ **ตอนที่ 1** สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Closed - Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Question) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้และ **ตอนที่ 2** เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองใน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Closed - Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Question) จำนวน 20 ข้อ ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert-Type) (สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, 2546, หน้า 120) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 121) **การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ครั้งเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภท คือ แบบปลายปิด (Close Ended Question) และแบบปลายเปิด (Open Ended Question) ประกอบกัน ซึ่งเป็นการดัดแปลงเครื่องมือจากแบบสอบถามที่ได้เคยผ่านการตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) 3) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุ ประสงค์ หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence : (IOC) เท่ากับ 1.00 และ 4) เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องเสร็จแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศรีวิชัย ที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ 0.825

2.2 แบบสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้ **ตอนที่ 1** ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ด้วยการกรอก

ข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถเปิดเผยได้ **ตอนที่ 2** แนวทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติ มิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช **ตอนที่ 3** ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองใน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

1 ผู้วิจัยทำการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารเพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถาม เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

2 ผู้วิจัยนำหนังสือส่งให้แก่ นายอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม จากประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

3 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยการขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านให้ครบตามจำนวนตามที่กำหนดไว้โดยใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบบสะดวก (Convenience Sampling) และตามดุลยพินิจ (Judgment Sampling) (สุจินต์ ธรรมชาติ, 2544) ของผู้วิจัยโดยการนำแบบสอบถาม

4 เมื่อได้แบบสอบถามที่ตอบกลับเรียบร้อยแล้ว จำนวน 400 ชุด จึงตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จัดหมวดหมู่ของข้อมูลรวมทั้งลงรหัสและบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยทำการขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการขอทำการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตนำเสนอต่อผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 5 ท่าน โดยใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ผู้วิจัยทำการนัด วัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์แก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ท่าน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง 5 ท่าน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองใน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะสถานภาพของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

4.2 วิเคราะห์การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองใน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างค่านิยมฯ เพื่อต่อต้านการทุจริต โดยภาพรวมการเสริมสร้างค่านิยมฯ ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ยรวมไม่ได้ระบุ แต่ระบุว่าเป็นระดับมาก)

ด้านการเสริมสร้างค่านิยมฯ	ระดับโดยรวม	เรียงตามค่าเฉลี่ย (มาก → น้อย)	ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (มากที่สุด)	ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (น้อยที่สุด)
รวมทุกด้าน	มาก	1. การสร้างค่านิยมต่อต้าน 2. การป้องกันและเฝ้าระวัง 3. การปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก (ต่ำสุด)	N/A	N/A
1. การสร้างค่านิยมต่อต้าน	มาก	ท่านคิดว่าค่านิยมการต่อต้านการทุจริตทางการเมืองของประชาชนใน อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช เช่น ความซื่อสัตย์	ค่านิยมการต่อต้านการทุจริต (ความซื่อสัตย์, โปร่งใส) มีมากน้อยเพียงใด	หน่วยงานภาครัฐ (ป.ป.ช.) ดำเนินนโยบาย/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมค่านิยมฯ มีมากน้อยเพียงใด

		สุจริต ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นต้น มีอย่างน้อยเพียงใด		
2. การปลูกฝัง และสร้าง จิตสำนึก	มาก	ท่านคิดว่าชุมชนหรือ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องมีบทบาท สำคัญในการปลูกฝัง จิตสำนึกการต่อต้าน การทุจริตและ ประพฤติมิชอบ ทางการเมือง ใน อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช มีอย่างน้อยเพียงใด	ชุมชน/ หน่วยงานมี บทบาทสำคัญ ในการปลูกฝัง จิตสำนึกฯ	สถาบันทางสังคม (ครอบครัว/ สถานศึกษา) ควร ทำหน้าที่หลักใน การปลูกฝัง จิตสำนึกฯ ให้แก่ เยาวชน มีอย่างน้อย เพียงใด
3. การป้องกัน และเฝ้าระวัง	มาก	ท่านคิดว่าการมีส่วน ร่วมของประชาชน ในการเฝ้าระวังและ ป้องกันการทุจริตใน อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช มี ปัญหาและอุปสรรค มีอย่างน้อยเพียงใด	การมีส่วนร่วม ของประชาชน ในการเฝ้าระวัง และป้องกันการ ทุจริต มีปัญหา และอุปสรรค	ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกลไกการ ป้องกันและเฝ้า ระวังการทุจริตทาง การเมือง มีมาก น้อยเพียงใด
4. การ ประชาสัมพันธ์	มาก	ท่านคิดว่าการ ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการต่อต้าน การทุจริตเข้าถึง ประชาชนได้อย่าง ทั่วถึง มีอย่างน้อย เพียงใด	การ ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการ ต่อต้านการ ทุจริตเข้าถึง ประชาชนได้ อย่างทั่วถึง	ประชาชนได้รับ ข้อมูลเกี่ยวกับการ ต่อต้านการทุจริต ทางการเมืองจาก ช่องทางการ ประชาสัมพันธ์ที่ นิยมใช้ในชุมชน และภาครัฐ
5. เครือข่าย	มาก	ท่านคิดว่าการ สนับสนุนการจัดตั้ง หรือเสริมสร้างความ	การสนับสนุน การจัดตั้ง/ เสริมสร้างความ	อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช มี เครือข่ายภาค

		เข้มแข็งของ เครือข่ายภาค ประชาชนในอำเภอ เมือง นครศรีธรรมราช มี อย่างน้อยเพียงใด	เข้มแข็งของ เครือข่ายภาค ประชาชน	ประชาชนที่มี บทบาทในการ ต่อต้านการทุจริต ทางการเมือง

หมายเหตุ: ด้านการสร้างค่านิยมต่อต้าน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ ด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อพิจารณาในภาพรวม 5 ด้าน

2. แนวทางการเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

2.1 การเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้าน การสร้างค่านิยมต่อต้าน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้และยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมเพื่อป้องกันการทุจริตในทุกระดับของสังคม โดยเริ่มต้นตั้งแต่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และศาสนสถาน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่คนรุ่นใหม่และสมาชิกในชุมชนทุกคน การปลูกฝังนี้เน้นทั้งการเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี การให้รางวัลและยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อสร้างแรงจูงใจและเป็นต้นแบบที่ชัดเจนให้กับผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักว่า การทุจริตไม่มีทางได้เปรียบ ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และจิตสำนึกส่วนตัว ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจว่า การประพฤติชอบเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวมการดำเนินการในลักษณะนี้ยังรวมถึงการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล หลักศาสนา และคุณธรรมเข้ากับชีวิตประจำวัน เช่น การใช้หลักศีลธรรมในการตัดสินใจ การเคารพกฎหมายและระเบียบ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ และการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมที่โปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ การสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตจึงไม่ใช่เพียงการให้ความรู้ แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมเชิงคุณธรรม ที่ฝังรากลึกในชีวิตประจำวันของประชาชน ทำให้การประพฤติชอบเป็นเรื่องปกติและเป็นธรรมชาติของสังคมอย่างยั่งยืน

2.2 การเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้าน การปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงผลเสียของการทุจริต พร้อมทั้งเกิดแรงจูงใจภายในใจให้ปฏิบัติตนอย่างสุจริต การสร้างจิตสำนึกนี้สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดกิจกรรมอบรม ค่ายเยาวชน เวทีเสวนา และนิทรรศการ เพื่อให้

ความรู้เกี่ยวกับโทษและผลกระทบของการทุจริตทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักว่าการประพฤติชอบเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม และกฎหมายกับกิจกรรมชุมชนและโรงเรียน โดยนำหลักศีลธรรมและระเบียบกฎหมายมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การทำกิจกรรมอาสาสมัคร การประกวดโครงการจิตอาสา หรือการจัดเวทีอภิปรายเรื่องคุณธรรม เพื่อให้การเรียนรู้ไม่เพียงเนื้อหาทางวิชาการ แต่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เข้าร่วม การสร้างจิตสำนึกยังเริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชน ด้วยการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทำให้การต่อต้านการทุจริตกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นพร้อมความเข้าใจและความรับผิดชอบ ต่อสังคม ทำให้สังคมโดยรวมมีภูมิคุ้มกันต่อการทุจริต สรุปคือ การสร้างจิตสำนึกเพื่อต่อต้านการทุจริตไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูล แต่เป็น กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ฝังรากลึกในชีวิตประจำวัน ของประชาชนทุกช่วงวัย ทำให้ค่านิยมสุจริตกลายเป็นมาตรฐานทางจริยธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3 การป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช หน่วยงานท้องถิ่นควรสร้างระบบตรวจสอบภายในที่ชัดเจน เช่น คณะกรรมการตรวจสอบและรายงานการเงินต่อสาธารณะ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบ เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งมีกระบวนการควบคุมเอกสารสำคัญและหมุนเวียนงานเพื่อป้องกันความเสี่ยง ประชาชนควรมีช่องทางแจ้งเบาะแสหรือร้องเรียนกรณีพบการทุจริตโดยไม่เปิดเผยตัวตน พร้อมระบบติดตามและรายงานผลที่โปร่งใส เพื่อสร้างวัฒนธรรมไม่ละเลยต่อการทุจริต การอบรมเจ้าหน้าที่และประชาชนเกี่ยวกับจริยธรรม การกำกับดูแล และผลกระทบของการทุจริตช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกอย่างต่อเนื่องการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน และองค์กรอิสระช่วยแลกเปลี่ยนข้อมูล ติดตามโครงการ และลดความเสี่ยงการทุจริต การประเมินผลและติดตามมาตรการอย่างต่อเนื่องทำให้การป้องกันมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การดำเนินงานร่วมกันทั้งองค์กรและประชาชนจะช่วยสร้างสังคมโปร่งใส มีธรรมาภิบาล และลดโอกาสเกิดการทุจริตในพื้นที่

2.4 การประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เพราะช่วยให้ประชาชนตระหนัก เข้าใจ และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมโปร่งใสและยุติธรรมการเผยแพร่ข้อมูลอย่างโปร่งใสเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการงบประมาณ และผลการตรวจสอบ ช่วยให้ประชาชนตรวจสอบและติดตามได้ ลดโอกาสทุจริตการใช้สื่อหลายช่องทาง ทั้งออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และสื่อออฟไลน์ เช่น ป้าย ประกาศ วิทยุชุมชน ช่วยเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มการจัดแคมเปญณรงค์ต่อต้านการทุจริต ด้วยข้อความเข้าใจง่ายและกิจกรรมเชิงสาธารณะ เช่น การประกวดคำขวัญ นิทรรศการ หรือเวทีเสวนา กระตุ้นการมีส่วนร่วมส่งเสริมบทบาทประชาชนในการติดตามและรายงาน

พฤติกรรมทุจริต ผ่านช่องทางร้องเรียนหรือระบบแจ้งเบาะแสเน้นการใช้กรณีศึกษาและตัวอย่างจริงของการทุจริต เพื่อให้ประชาชนเห็นผลกระทบและความสำคัญของการป้องกันใช้ตัวอย่างเชิงบวก เช่น ชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติธรรมาภิบาลสำเร็จ เพื่อสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจติดตามและประเมินผลการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น จำนวนผู้เข้าถึงความเข้าใจ และระดับการมีส่วนร่วมปรับปรุงกลยุทธ์สื่อสารตามผลประเมิน เพื่อให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพสูงสุดการประชาสัมพันธ์จึงไม่ใช่แค่การเผยแพร่ข้อมูล แต่เป็นการสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือของประชาชนการสื่อสารอย่างโปร่งใส ครอบคลุมหลายช่องทาง และใช้ตัวอย่างจริง ช่วยเสริมสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์กระตุ้นการตระหนักถึงผลเสียของการทุจริตต่อสังคมและเศรษฐกิจส่งเสริมธรรมาภิบาลและความโปร่งใสในหน่วยงานรัฐ สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริต สรุปคือ การประชาสัมพันธ์เป็นทั้งเครื่องมือให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

2.5 การสร้างเครือข่ายเพื่อต่อต้านการทุจริตในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ชุมชน และภาคประชาสังคม โดยเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตาม ปัญหา และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดกิจกรรมร่วมกันในลักษณะของเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรม หรือโครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกความโปร่งใส ซึ่งช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการป้องกันและลดโอกาสเกิดการทุจริต นอกจากนี้ การประเมินผลและติดตามความคืบหน้าอย่างต่อเนื่องยังเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส สามารถปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องได้ทันเวลา การสร้างเครือข่ายลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างหน่วยงานและประชาชนเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความโปร่งใสในสังคมอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนมีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต ลดโอกาสการเกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสมทางการเมือง และสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและโปร่งใสมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง

และด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการศึกษาเช่นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูศรีปริยัตยาภิณห์และคณะ (2565, หน้า 163–174) ที่ศึกษาการเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทั้งด้านการรับรู้การทุจริตและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรมทางการเมือง

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช พบว่าด้านการสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 1 ซึ่งเกี่ยวกับการมีค่านิยมต่อต้านการทุจริต เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อ 2 ที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของประชาชนต่อการทุจริตทางการเมือง ส่วนข้อ 4 ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายหรือกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อส่งเสริมค่านิยมต่อต้านการทุจริต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เหตุผลที่ข้อ 4 มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ข้ออื่น อาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลหรือความเข้มข้นของกิจกรรมที่หน่วยงานรัฐจัดให้ประชาชน โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงาน ป.ป.ช. (2568) พบว่า แม้ประชาชนจะรับรู้การทุจริตในกระบวนการลงทุนของภาครัฐ แต่ยังคงมีความเสี่ยงจากการใช้ดุลยพินิจ การมีอำนาจ และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ที่ขาดจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์ ส่งผลให้ประชาชนไม่มั่นใจในการร้องเรียนหรือชี้เบาะแส อีกทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการต่อต้านการทุจริตยังไม่เพียงพอ ซึ่งสามารถลดความเชื่อมั่นของนักลงทุนและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมได้ จากข้อมูลดังกล่าวจึงสามารถอธิบายได้ว่า การสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตของประชาชนต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากประชาชนเองและหน่วยงานรัฐ การส่งเสริมความตระหนักรู้และความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช พบว่าด้านการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 4 ซึ่งเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปลูกฝังจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อ 1 เกี่ยวกับระดับจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตของประชาชน ส่วนข้อ 2 ที่เกี่ยวกับบทบาทของสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา ในการปลูกฝังจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตให้แก่เยาวชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนและหน่วยงานรัฐในการปลูกฝังจิตสำนึก เนื่องจากหน่วยงาน

เหล่านี้สามารถสร้างกิจกรรมและมาตรการส่งเสริมความตระหนักรู้ได้อย่างเป็นระบบ ขณะที่การพึ่งพาสถาบันทางสังคมอย่างครอบครัวและสถานศึกษาอาจยังมีความไม่สม่ำเสมอและจำกัดในด้านทรัพยากรหรือความเข้มข้นของกิจกรรม จึงทำให้ค่าเฉลี่ยของข้อดังกล่าวต่ำกว่าผลการศึกษาเช่นนี้สอดคล้องกับ บวร ชมชุนศรี (2564,) ที่ศึกษาการส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประชาชนโดยรวมมีความรู้และจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการปรับค่านิยมและสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต รองลงมาคือด้านการบูรณาการและปฏิรูปกระบวนการป้องกันและด้านยกระดับธรรมาภิบาลตามลำดับ จากผลดังกล่าวสามารถอภิปรายเชิงเหตุผลได้ว่า การปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ชุมชน และสถาบันทางสังคม เพื่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์ต่อพฤติกรรมประชาชน การสร้างกิจกรรมและมาตรการที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้ประชาชนมีความตระหนักรู้และสามารถปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน

4. ผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช พบว่าด้านการป้องกันและเฝ้าระวังโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 3 ซึ่งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริต มีปัญหาและอุปสรรค มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาคือ ข้อ 1 เกี่ยวกับบทบาทและความตื่นตัวของประชาชนในการป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริต ส่วนข้อ 4 เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกลไกการป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สามารถอธิบายได้ว่า แม้ประชาชนจะตระหนักถึงความสำคัญของการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริต แต่ความรู้และความเข้าใจในกลไกหรือขั้นตอนที่ชัดเจนยังมีจำกัด ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติสัตรัตน์ (2564) ที่พบว่า การทุจริตคอร์รัปชันและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังเป็นปัญหาระดับชาติ ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัจจัยทั้งภายนอก เช่น การแทรกแซงจากนักการเมือง การบริหารงานของรัฐ และการบังคับใช้กฎหมาย และปัจจัยภายใน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต โอกาสและแรงจูงใจ พฤติกรรมเลียนแบบ และค่านิยมส่วนบุคคล สรุปได้ว่า การป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตของประชาชนจำเป็นต้องอาศัยทั้งการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ การให้ความรู้เชิงกลไก และการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ รวมถึงมาตรการทางสังคมและสื่อมวลชน เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมต่อต้านการทุจริต ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดผลเชิงประจักษ์และยั่งยืน

5. ผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 4 ซึ่งเกี่ยวกับการเข้าถึง

ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อ 3 เกี่ยวกับบทบาทของการประชาสัมพันธ์ในการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต ขณะที่ข้อ 1 เกี่ยวกับการรับข้อมูลจากช่องทางประชาสัมพันธ์ที่นิยมใช้ในชุมชนและภาครัฐมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สามารถอธิบายได้ว่า แม้การประชาสัมพันธ์จะช่วยสร้างความตระหนักและจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตให้กับประชาชน แต่การเข้าถึงข้อมูลและการรับรู้ผ่านช่องทางที่นิยมใช้อาจยังไม่ทั่วถึงและต่อเนื่อง เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และรูปแบบเนื้อหาที่อาจขาดความน่าสนใจ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พระธนะพลวัฒน์ วฑฒโน และคณะ (2568) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์ด้านการต่อต้านการทุจริตในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ยังเข้าถึงประชาชนได้น้อย ขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นได้เต็มที่ ดังนั้น การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เพื่อต่อต้านการทุจริตจำเป็นต้องเน้นการใช้สื่อที่เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ ร่วมกับกิจกรรมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมปรับปรุงกฎหมายและมาตรการเฝ้าระวัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูลและสร้างผลกระทบเชิงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

6. ผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริต และประพจน์มิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช พบว่าด้านเครือข่ายโดยรวมอยู่ ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 4 ซึ่งเกี่ยวกับการสนับสนุนการจัดตั้งหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อ 3 เกี่ยวกับการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับหน่วยงานรัฐเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริต ขณะที่ข้อ 1 เกี่ยวกับการมีเครือข่ายภาคประชาชนที่มีบทบาทต่อต้านการทุจริตทางการเมืองโดยรวมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สามารถอธิบายได้ว่า แม้การสนับสนุนเครือข่ายและการประสานงานกับหน่วยงานรัฐจะมีความเข้มแข็ง แต่บทบาทของเครือข่ายภาคประชาชนโดยรวมอาจยังไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น การเข้าถึงทรัพยากร การสนับสนุนจากภาครัฐ และความร่วมมือของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นัทธมน กันเกา (2565) ที่พบว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นควรเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการทุจริต การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนจากภาครัฐ พร้อมการแก้ไขปัญหาเชิงเศรษฐกิจและกฎหมายเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความโปร่งใสในเมือง ดังนั้น การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการต่อต้านการทุจริตจำเป็นต้องอาศัยทั้งการสนับสนุนเชิงนโยบายการสร้างร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ และการสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้สรุปผล จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสามารถออกแบบเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางทางการเสริมสร้างค่านิยมของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมือง ในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้รูปแบบ BEST Model ดังนี้

B= Building Awareness หมายถึง การสร้างความตระหนักรู้ การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชเข้าใจถึงโทษและผลกระทบของการทุจริตทางการเมือง โดยมุ่งสร้างความเข้าใจและความรู้ที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมและสื่อต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้: จัดอบรม สัมมนา หรือเวิร์กช็อป เพื่อชี้ให้เห็นผลเสียของการทุจริตต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการประชาสัมพันธ์: ใช้สื่อวิทยุท้องถิ่น สื่อสิ่งพิมพ์ และโซเชียลมีเดีย เผยแพร่ข้อความรณรงค์ “ไม่ทนต่อการทุจริต” การเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาและศาสนสถาน: บูรณาการหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา และคำสอนศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม การใช้กรณีศึกษา: ยกตัวอย่างจริงให้ประชาชนเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงประจักษ์

E = Engagement หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เข้ามามีบทบาท ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การสร้างเครือข่าย การทำกิจกรรมจิตอาสาไปจนถึงการตรวจสอบโครงการของรัฐอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างวัฒนธรรมสังคมที่โปร่งใส และยืนหยัดไม่ทนต่อการทุจริต

S = Strengthening Values หมายถึง การเสริมสร้างค่านิยมและคุณธรรม การมุ่งปลูกฝังความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สร้างวัฒนธรรมองค์กรและชุมชนที่โปร่งใส ใช้กิจกรรมรณรงค์เป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านการทุจริต และบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักศาสนา เพื่อสร้างพื้นฐานทางคุณธรรมที่มั่นคงและยั่งยืน

T = Transparency & Trust หมายถึง ความโปร่งใสและความไว้วางใจ มุ่งสร้างระบบตรวจสอบที่ประชาชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชเข้าถึงได้ง่าย ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเปิดช่องทางร้องเรียน เผยข้อมูลภาครัฐอย่างตรงไปตรงมา และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อการตรวจสอบได้จริง ทั้งหมดนี้จะช่วยสร้างความโปร่งใส ลดโอกาสการทุจริต และสร้างความเชื่อมั่นระหว่างรัฐกับประชาชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชมีระดับการรับรู้และค่านิยมต่อต้านการทุจริตอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสร้างค่านิยมต่อต้าน

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติและความเข้าใจเชิงกลไกการป้องกันยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ผลการวิจัยเชิงคุณภาพนำไปสู่การสังเคราะห์เป็น **BEST Model** ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดเชิงปฏิบัติที่บูรณาการการสร้างความรู้ การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่** 1) หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมค่านิยมต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและตรวจสอบโครงการภาครัฐ 3) บูรณาการหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองในสถานศึกษา และ 4) พัฒนาระบบร้องเรียนและเปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้เข้าถึงง่าย โปร่งใส และตรวจสอบได้ และ **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่** 1) ควรศึกษาปัจจัยเชิงวัฒนธรรมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อค่านิยมต่อต้านการทุจริต 2) ควรทำวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลองเพื่อติดตามผลของ BEST Model ในระยะยาว และ 3) ควรเปรียบเทียบพื้นที่เมือง-ชนบท เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงบริบท

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2566). แผนปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566–2570). กระทรวงมหาดไทย. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <http://www.anticor.moi.go>.
- กิตติ สัตร์ธน์. (2564). การทุจริตคอร์รัปชันและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในประเทศไทย. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 18(2), 45–62.
- นัทธมน กันเภา. (2565). การป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น. วารสารการเมืองการปกครอง, 9(3), 201–219.
- บวร ขมขุนศรี. (2564). การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารรัฐศาสตร์ศึกษา, 12(1), 85–102.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น .(พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูศรีปริยัตยาภิณห์ และคณะ. (2565). การเสริมสร้างค่านิยมเพื่อต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทางการเมืองในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 28(2), 163–174.
- พระณะพลวัฒน์ วุฒโน และคณะ. (2568). การประชาสัมพันธ์ด้านการต่อต้านการทุจริตในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการพัฒนา, 6(1), 112–128.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทย ประจำปี 2565. สำนักงาน ป.ป.ช. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2568 จาก

<https://www.nacc.go.th/categorydetail/2022070610494794/20230921092338>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2568). รายงานการวิเคราะห์ความเสี่ยงการทุจริตในกระบวนการลงทุนภาครัฐ. สำนักงาน ป.ป.ช.เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2568 จาก

<https://www.nacc.go.th/categorydetail/2022070610494794/20230921092338>

สำนักงานสถิติแห่งชาติจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2567). สถิติประชากรและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <https://nksitham.nso.go.th>.

สุจิตรา บุญยรัตน์พันธุ์. (2546). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจินต์ ธรรมชาติ. (2544). สถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุป็น สมสาร. (2563). บทบาทของภาคประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล. วารสารสังคมศาสตร์ท้องถิ่น, 5(2), 77–94.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน*

CLASSROOM MANAGEMENT AND STUDENT SUPPORT SYSTEMS IN THE MODERN ERA

กนกกร ทองศรี

Kanokon Tongstri

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต, ประเทศไทย

Faculty of Education, Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding Author's Email: kanok.on97@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน และ 2) เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยรวม 334 คน ทำการเลือกแบบเจาะจง ได้มาโดยวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำของ Krejcie และ Morgan ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นชั้นภูมิ โดยใช้การกำหนดขนาดของสถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม และใช้วิธีเทคนิคการสุ่ม ด้วยวิธีอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ และแบบประเมินความ เหมาะสมและความ เป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.02) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ($\bar{X}$ = 3.22) ด้านรู้จักนักเรียน ($\bar{X}$ = 3.10) ด้านการส่งต่อ นักเรียน ($\bar{X}$ = 3.06) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ($\bar{X}$ = 2.97) และด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X}$ = 2.75) ตามลำดับ

และสภาพที่พึงประสงค์ทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ในยุคปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ($\bar{X}$ = 4.52) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ($\bar{X}$ = 4.50) ด้านรู้จักนักเรียน ($\bar{X}$ = 4.47) ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X}$ = 4.46) และด้านการส่ง ต่อให้นักเรียน ($\bar{X}$ = 4.33) ตามลำดับ

* Received 15 November 2025; Revised 21 November 2025; Accepted 30 November 2025

คำสำคัญ : การบริหารจัดการชั้นเรียน, ระบบการดูแลนักเรียน, ยุคปัจจุบัน

Abstract

This research aims 1) Study Classroom Management and Student Support Systems In the modern era. and 2) Suggest guidelines for Classroom Management and Student Support Systems In the modern era. It is quantitative research. The sample group used in the research totaling 334 people. The purposive selection was performed using the Krejcie and Morgan minimum sample size method. It consists of stratified random sampling using the size of the educational institution as the unit of sampling and using random sampling techniques. By simple random sampling, the research tools used were a 5-level rating scale questionnaire and an assessment form for suitability and feasibility. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that:

The current classroom management guidelines and student care system are overall at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.02), ranked from highest to lowest as follows: prevention and solving student problems ($\bar{X}$ = 3.22), knowing students ($\bar{X}$ = 3.10), referring students ($\bar{X}$ = 3.06), student development and promotion ($\bar{X}$ = 2.97), and student screening ($\bar{X}$ = 2.75), respectively.

And the desired conditions of classroom management and student care system in the present era are overall at a high level ($\bar{X}$ = 4.46), ranked from most to least as follows: student development and promotion ($\bar{X}$ = 4.52), student prevention and problem solving ($\bar{X}$ = 4.50), student recognition ($\bar{X}$ = 4.47), student screening ($\bar{X}$ = 4.46), and student referral ($\bar{X}$ = 4.33), respectively.

Keywords: Classroom management, Student Support Systems, Modern era

บทนำ

การศึกษาเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นซึ่งพ่อหลวง ร.9 ได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ว่า “เยาวชนทุกคนมีได้ มีความต้องการทำตัวให้ตกต่ำ หรือเป็นปัญหาแก่สังคมแต่ประการใด แท้จริงแล้วทุกคนต้องการที่จะเป็นคนดีมีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นมีความสุข แต่การที่จะบรรลุถึงความสำเร็จนั้น จำต้อง

อาศัยผู้มีองค์ความรู้มาแนะนำ ควบคุมให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง” นับจากเบื้องต้น บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา รวมไปถึงสถานศึกษาที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ที่กล่าวมีลวงมีผลที่จะช่วยให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จดังที่กล่าวมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 5)

ด้วยหลักการที่ว่าทุกคนจะต้องมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการต่างๆ การเรียนรู้และบูรณาการด้วยความเหมาะสมของแต่ละระดับพื้นที่ ระดับการศึกษา มีการแนะนำแนะแนวให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม นำมาเติมเต็มและปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้ดำรงอยู่และประกอบอาชีพได้ตามความเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2553) ส่วนสำคัญที่จะขาดไม่ได้คือการร่วมมือกันประสานงานกับทุกฝ่าย ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นชุมชน บิดา-มารดา โรงเรียน หรือในระดับมหาวิทยาลัย ให้มีการร่วมคิดร่วมสร้างในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามยุคสมัย โดยจะต้องคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลเล็งเห็นถึงความสามารถและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม การจัดการศึกษามีความสำคัญที่ล้วนแต่เพื่อจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นบุคคล เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบมีกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญาความสามารถมีความรู้คู่คุณธรรม ทำให้อยู่รวมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ดังนั้น การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคปัจจุบัน ควรที่จะประกอบไปด้วย 5 ด้านหลักๆ ที่ผู้วิจัยจะได้นำมาเสนอเป็นแนวทาง กล่าวคือ 1) ด้านรู้จักนักเรียน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน (พรวิมล กลิ่นศรีสุข, 2564) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการกิจกรรมนักเรียน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานในการช่วยดูแลระบบช่วยเหลือนักเรียนทุกด้าน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากที่สุดและสำเร็จลุล่วงด้วยดี (กระทรวง ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะได้ศึกษาการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน ทั้งสภาพทั่วไป สภาพที่พึงประสงค์ ขนาดของโรงเรียน มหาลัย หรือแม้แต่หน่วยงานต่างๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการเติมเต็มศักยภาพของนักเรียนผู้ที่จะเป็นกำลังสำคัญ เป็นเสาหลักของประเทศ ทำให้การจัดการเรียนรู้และระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ทำให้ประชาชนนักเรียนคนไทยได้รับการศึกษาที่เหมาะสม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการชั้นเรียน

การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้: จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้น่าอยู่ สะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การสร้างวินัยและระเบียบ: กำหนดกฎเกณฑ์ ข้อตกลง และคาดหวังพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบในห้องเรียน การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ: ใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจและความใฝ่รู้ของนักเรียน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก การจัดการเรียนการสอน: มีการวางแผน จัดเตรียมการสอน และดำเนินการสอนให้เป็นไปอย่างราบรื่น โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การส่งเสริมทักษะและคุณธรรม: ชี้แนะแนวทางให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองทั้งด้านทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2561)

ความสำคัญของการบริหารจัดการชั้นเรียน

เพื่อประสิทธิภาพการเรียนรู้: ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น นักเรียนมีส่วนร่วมและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น เพื่อความสุขของนักเรียน: สร้างสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น ปลอดภัย ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนและไปโรงเรียนทุกวัน เพื่อลดความเครียดของครู: การบริหารจัดการชั้นเรียนที่ดีช่วยให้ครูทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเครียด และมีสมาธิกับการสอนมากขึ้น (สุพิน บุญชูวงศ์, 2544)

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 “มาตรา 6” ได้กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปตามเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และแนวการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญ แก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ “มาตรา 22” ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือความรู้ และทักษะใน การประกอบอาชีพ

และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข “มาตรา 23” ข้อ 5 รวมทั้งการจัดการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้คิด เป็นทำเป็นรักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระ ความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน ทุกวิชา และประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (กรม วิชาการ. 2546: 5 - 12)

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไก สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยครอบคลุมทั้งการจัดสภาพแวดล้อม การส่งเสริม วินัย การสร้างแรงจูงใจ การจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่าง บุคคล ตลอดจนการพัฒนาคุณธรรมและทักษะชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักการตามกฎหมาย การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาเต็มศักยภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุค ปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคัดเลือกจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู จังหวัด หนองบัวลำภู โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 90 คน และ ครู จำนวน 244 คน รวม 334 คน (ข้อมูล ณ ปี 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 90 คน และครู จำนวน 244 คน รวม 334 คน เลือกแบบเจาะจง ได้มาโดยวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำของ Krejcie และ Morgan (Krejcie and Morgan, 1970 ; อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้การกำหนด ขนาดของสถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม และใช้วิธีเทคนิคการสุ่ม ด้วยวิธีอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามที่ใช้สอบถามการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

2.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยตำแหน่งหน้าที่ และ ขนาดของสถานศึกษาแบบที่เป็นสำรวจรายการแบบ (Check List)

2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 5 ด้าน 1) ด้านรู้จักนักเรียน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ซึ่งมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert) (Likert and Likert, 1976) เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้

5 หมายถึง สถานภาพทั่วไป/สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการชั้นเรียน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง สถานภาพทั่วไป/สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการชั้นเรียน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง สถานภาพทั่วไป/สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการชั้นเรียน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง สถานภาพทั่วไป/สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการชั้นเรียน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง สถานภาพทั่วไป/สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการชั้นเรียน และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เพื่อให้เครื่องมือมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจนของคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา และ ประเมินความสอดคล้อง ผลการประเมิน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอความร่วมมือสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรม Google Form สร้างแบบสอบถามออนไลน์ส่งถึงกลุ่มตัวอย่าง 200 ชุด

3.2 ขอความร่วมมือสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยการส่งไปรษณีย์ตอบกลับถึงกลุ่มตัวอย่าง 100 ชุด

3.3 ขอความร่วมมือสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยการแจกโดยตรง 33 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 . ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ นำข้อมูลที่ได้จากการแจกแจง ความถี่มาดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน มีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

แนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ($\bar{X} = 3.22$) ด้านรู้จักนักเรียน ($\bar{X} = 3.10$) ด้านการส่งต่อ นักเรียน ($\bar{X} = 3.06$) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ($\bar{X} = 2.97$) และด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 2.75$) ตามลำดับ

และสภาพที่พึงประสงค์ทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ($\bar{X} = 4.52$) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ($\bar{X} = 4.50$) ด้านรู้จักนักเรียน ($\bar{X} = 4.47$) ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.46$) และด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.33$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน จากผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) ได้ศึกษา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสายบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ รุ่งนภา สุขสำแดง (2563) การวิจัย การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริม พัฒนานักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน

2. ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน และอยู่ในระดับมาก อีกจำนวน 4 ด้าน เมื่อเรียงลำดับการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ในยุคปัจจุบัน เรียงจากความต้องการมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน ด้านรู้จักนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวพลอย พัฒนแสง (2565) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3 พบว่าสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในลำดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน ระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน จากการศึกษาความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ครูที่ปรึกษาต้องการพัฒนาด้านการส่งเสริมและ พัฒนานักเรียนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็น เพราะสังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อบุคคลอย่างเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ของจันทร์จิรา แลหมั่น (2566) ได้ศึกษา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับ การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุค ปัจจุบัน มีข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- (1) ควรมีการจัดการอบรมอยู่ตลอดและสนับสนุนให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้ครูมี คุณสมบัติ ความรู้และ ทักษะใหม่ๆ ในการที่จะพัฒนา นักเรียน
- (2) นำผลการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุค ปัจจุบัน ไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของแต่ละสถานศึกษา
- (3) มีการติดตามผลการปฏิบัติงานอยู่ตลอด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรศึกษาการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน ที่มีความทันสมัยเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำแนวทางไปกำหนดนโยบายการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
- (2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน ให้เข้ากับบริบทของแต่ละสถานศึกษา
- (3) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดขึ้นหลังจากนำ แนวทางการบริหารจัดการชั้นเรียนและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในยุคปัจจุบัน ไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- จันทร์จิรา แลหมั่น. (2566). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. ใน สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2553). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กทม. สันติ : ประสานการพิมพ์.
- นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์. (2564). การบริหารงานระบบดูแลช่วยนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะยา.
- พรวิมล กลิ่นศรีสุข. (2564). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แพรวลอย พัฒนะแสง. (2565). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดย ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3 .ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.(2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก (1 พฤษภาคม 2562)

- รุ่งนภา สุขสำแดง. (2563). การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2561). การบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ใน เอกสารชุดวิชา 23728 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ (แผนกกิจกรรมการศึกษา แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาศึกษาศาสตร์). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). แนวทางการเขียนรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Likert, R. & Likert, J. (1976). New Way Management Conflicl. McGrawHill.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภотаตะเกียบ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN
THA TAKIAB DISTRICT UNDER CHACHOENGSAO PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นงลักษณ์ สมศรี¹, นิวัตต์ น้อยมณี² และ กัญญกร เอี่ยมพญา³

Nongluck Somsri¹, Kanporn Aiempaya² and Niwat Noimanee³

การศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครสุวรรณภูมิ¹
Master of Education Program in Educational Administration, Bangkok Suvarnabhumi University, Thailand¹

ผู้อำนวยการหลักสูตร, มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครสุวรรณภูมิ²

²Director of English Programs, Bangkok Suvarnabhumi University, Thailand²

อาจารย์ที่ปรึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์³

Advisor, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand³

Corresponding Author's Email: nongluck.somsri@example.com

บทคัดย่อ

การวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภотаตะเกียบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในสถานศึกษาจำนวน 175 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน โดยดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิเทียบสัดส่วนของประชากรกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด จากนั้นจึงสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.82 โดยวิธีของครอนบาค วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิงได้แก่การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และ 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำแนกตามเพศ

* Received 1 December 2025; Revised 8 December 2025; Accepted 15 December 2025

และวุฒิการศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่จำแนกตามอายุและประสบการณ์ทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to 1) study the transformational leadership of school administrators in Tha Takiab District, affiliated to the Chachoengsao Primary Education Area Office, District 2. The sample was 175 teachers in schools, which were obtained from the credential of the sample according to Craigsie and Morgan's table. The randomization was carried out in a stratified manner comparing the proportion of the population to a given sample, and then simple randomization. The data collection tool was a five-level estimation scale questionnaire with a whole confidence value of 0.82 by Cronbach's method. The data were analyzed using basic statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation, and reference statistics were t-test and one-way variance analysis.

The results showed that 1) the level of transformational leadership of school administrators as a whole was very high; When considering each aspect, it is found that all aspects are at a high level. and 2) a comparison of transformational leadership by gender and educational background showed a statistically significant difference at 0.05, while age and overall work experience differed statistically significantly.

Keywords: transformational leadership, school administrators, primary educational service area

บทนำ

ในสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วร่วมกับความก้าวหน้าด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด รวมทั้งมีรูปแบบการสื่อสารที่มีการกระจายอย่างไร้ขีดจำกัดทำให้ในทุกประเทศของประชาคมโลกและเร่งให้มีความสำคัญ ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ของโลก รัฐบาลเองยังต้องมีการ

เตรียมความพร้อมในการยกระดับความสามารถเพื่อพร้อมในการแข่งขันของประเทศขึ้นให้เป็นวาระแห่งชาติ และกำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 เป็นเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" รวมทั้งเพิ่มระดับความสามารถของการแข่งขันในเวทีสากลในระดับโลก โดยเริ่มจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพให้มีศักยภาพทักษะและมีความรู้ความสามารถ เพื่อพร้อมรับมือต่อแรงกดดันภายนอก ทั้งนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีคุณภาพนั้น จะกลายเป็นรากฐานสำคัญของความก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและยังสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ยืนหยัดบนเวทีโลกได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , 2563 : 1)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ในมาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการศึกษาดังกล่าวต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมทั้งให้มีการนำวิทยาการด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับประยุกต์ใช้กับการบริหาร ให้มีการบูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานรัฐในทุกหน่วยงานเข้าด้วยกัน มีการปรับปรุง พัฒนาโครงสร้าง ระบบการบริหารงาน ระบบจัดการกำลังคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยดำเนินการให้เหมาะสมกับภารกิจของหน่วยงาน โดยต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานด้านบุคคลเพื่อให้ผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริง และสามารถมีความเจริญก้าวหน้าได้ตามความสามารถตามศักยภาพและความสำเร็จของงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ถูกต้องและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ ส่วนตน มีความคิดสร้างสรรค์และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้การปฏิบัติราชการและการบริหารราชการแผ่นดินเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ , 2564 : 23)

การกำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกด้านและในทุกช่วงวัยเพื่อให้เป็นคนดีคนเก่งและมีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และฉับพลันจำเป็นต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านทรัพยากรมนุษย์ การเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลในระบบบริหารจัดการกำลังคนและการพัฒนาบุคลากรในการปฏิบัติราชการ กำหนดไว้ว่า 1) การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 2) การเปลี่ยนโฉมบทบาท"ครู" ให้เป็นครูยุคใหม่ 3) การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับทุกประเภท 4) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การสร้าง ความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของ

ประเทศไทย ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก 6) การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และ 7) การสร้างระบบการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561 : 34 - 43) ประเทศไทยมีกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงและจุดมุ่งหมายด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ตามกฎหมายที่ 12 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 : 121) จะเห็นว่าการพัฒนามนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษาซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ซึ่งพบปัญหาทั้งด้านคุณภาพการศึกษาและการใช้จ่ายงบประมาณที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐ และปฏิรูประบบการเงินเพื่อการศึกษาต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 1)

ตามนโยบายการบริหารสถานศึกษาที่เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมอบให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พัฒนาสถานศึกษาปีงบประมาณ 2562 - 2565 ใน 5 ยุทธศาสตร์ 1) จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง 2) สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) พัฒนาคุณภาพผู้เรียน 4) พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจให้กับเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ กำหนดมาตรการความก้าวหน้า สร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้บริหารและพัฒนาครูเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นระบบตามบริบทและ อยู่บนพื้นฐานการวิจัยและพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ดังนั้น การบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษาให้สำเร็จตามเป้าหมายและมีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลักในการขับเคลื่อน และปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ผลลัพธ์ของระบบการบริหารจัดการทั้งการเข้าถึงความเท่าเทียม คุณภาพ ประสิทธิภาพที่ตอบโจทย์การก้าวทันการเปลี่ยนแปลงมี 4 ด้าน

จากความสำคัญ และสภาพปัญหาดังกล่าวในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัย เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าตะเกียบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 เนื่องจากการบริหารจัดการโดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังช่วยให้สถานศึกษามีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การจัดการศึกษาเกิดความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน สร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนคุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษา การพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเต็ม

ตามความสามารถ และการสร้างองค์การการเรียนรู้ที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอท่าตะเกียบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอท่าตะเกียบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณลักษณะ วิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เนื่องจากมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนเปรียบเทียบความคิดเห็นดังกล่าว จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของครู ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงสำรวจในครั้งนี้ คือ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาอำเภอท่าตะเกียบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ในปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 316 คนครูในกลุ่มนี้ถือเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้บริหารสถานศึกษา และมีประสบการณ์ร่วมในการปฏิบัติงานภายใต้ภาวะผู้นำของผู้บริหาร จึงสามารถสะท้อนภาพรวมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารได้อย่างเหมาะสมและใกล้เคียงความเป็นจริง

2.1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาอำเภอท่าตะเกียบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ในปีการศึกษา 2567 ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) สำหรับประชากรจำนวน 316 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 175 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมืออย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นในระดับที่เหมาะสม รายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับเพศ วุฒิ การศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตการวิจัยและสมมติฐานที่กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้รูปแบบ มาตรฐานค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ข้อคำถามในส่วนนี้ครอบคลุม 6 ด้านของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยแต่ละด้านมีจำนวนข้อคำถามเพียงพอและหลากหลาย เพื่อสะท้อนพฤติกรรมการนำในมิติต่าง ๆ ของผู้บริหารอย่างรอบด้าน

การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและการวิจัย จำนวน 3 ท่าน ให้พิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร 2) ความชัดเจนของถ้อยคำ 3) ความเหมาะสมของระดับการวัด 4) ความครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ผู้วิจัยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแต่ละข้อคำถามในระดับ -1, 0, +1 แล้วคำนวณค่า IOC ของแต่ละข้อ หากข้อใดมีค่า IOC น้อยกว่า 0.50 ผู้วิจัยจะพิจารณาปรับปรุง แก้ไข หรือคัดออก เพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่ยอมรับได้

2. **ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) และหาค่าความเชื่อมั่น** ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับครูในสถานศึกษาที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่สถานศึกษาในพื้นที่วิจัยจริง จำนวนประมาณ 30 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการคำนวณพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้อย่างเหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ดังนี้

4.1 ขออนุญาตเก็บข้อมูลผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย เสนอต่อผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย และหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปขอความอนุเคราะห์จาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 และสถานศึกษาในอำเภอท่าตะเกียบ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียนต่าง ๆ ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4.2 ประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อได้รับอนุญาต ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้อำนวยการสถานศึกษาแต่ละโรงเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการตอบ

แบบสอบถาม และระยะเวลาที่ใช้ รวมทั้งยืนยันว่าจะเก็บข้อมูลเฉพาะในเชิงวิชาการ และข้อมูลของผู้ตอบจะถูกเก็บเป็นความลับ ใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

4.3 แจกจ่ายแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกจ่ายให้แก่ครูในแต่ละโรงเรียนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในแต่ละชั้นภูมิ โดยอาจดำเนินการด้วยตนเอง หรือมอบหมายผู้ประสานงานในโรงเรียนช่วยแจกแบบสอบถาม พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน

4.4 กำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 1-2 สัปดาห์ ทั้งนี้คำนึงถึงภาระงานของครูในแต่ละโรงเรียน เพื่อไม่ให้เป็นการละเมิดกฎ และเปิดโอกาสให้ครูสามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างรอบคอบ

4.5 การติดตามแบบสอบถามคืนเมื่อครบกำหนดระยะเวลา ผู้วิจัยหรือผู้ประสานงานในโรงเรียนจะติดตามแบบสอบถามคืนจากครูกลุ่มตัวอย่าง หากมีแบบสอบถามที่ยังไม่ได้รับคืน ผู้วิจัยจะติดตามทวงถามเพิ่มเติมอย่างสุภาพ เพื่อให้ได้จำนวนแบบสอบถามคืนใกล้เคียงหรือเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4.6 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามหลังจากได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเรียบร้อยและความสมบูรณ์ของการตอบในแต่ละฉบับ หากพบว่ามีกรเว้นว่างข้อมูลสำคัญ หรือมีการตอบไม่ครบทั้งฉบับ จะพิจารณาตัดออกจากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อรักษาคุณภาพของข้อมูลโดยรวม

4.7 การบันทึกและจัดเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการบันทึกข้อมูลจากแบบสอบถามลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยกำหนดรหัสแทนตัวแปรแต่ละตัวอย่างเป็นระบบ รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกข้อมูล (Data Cleaning) เช่น ตรวจสอบค่าผิดปกติ (Outliers) หรือข้อมูลที่บันทึกผิดจากช่วงค่าที่กำหนด เพื่อให้ข้อมูลมีความพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติทั้งเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1 ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของครูผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน เพื่อแสดงโครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

5.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามแต่ละด้านของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยสำหรับมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

- 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก
2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง
1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย
1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

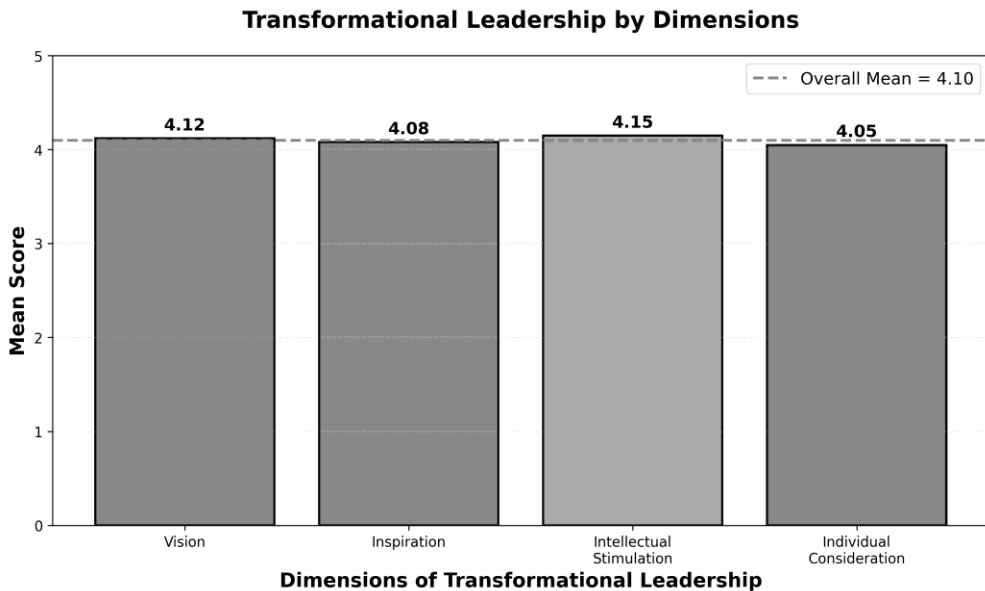
ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอท่าตะเกียบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้าน

ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม	4.12	มาก
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.08	มาก
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.15	มาก
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.05	มาก
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวม	4.10	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.10 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีค่าเฉลี่ย 4.15 รองลงมาคือด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม มีค่าเฉลี่ย 4.12 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าเฉลี่ย 4.05 ดังแสดงในภาพที่ 1

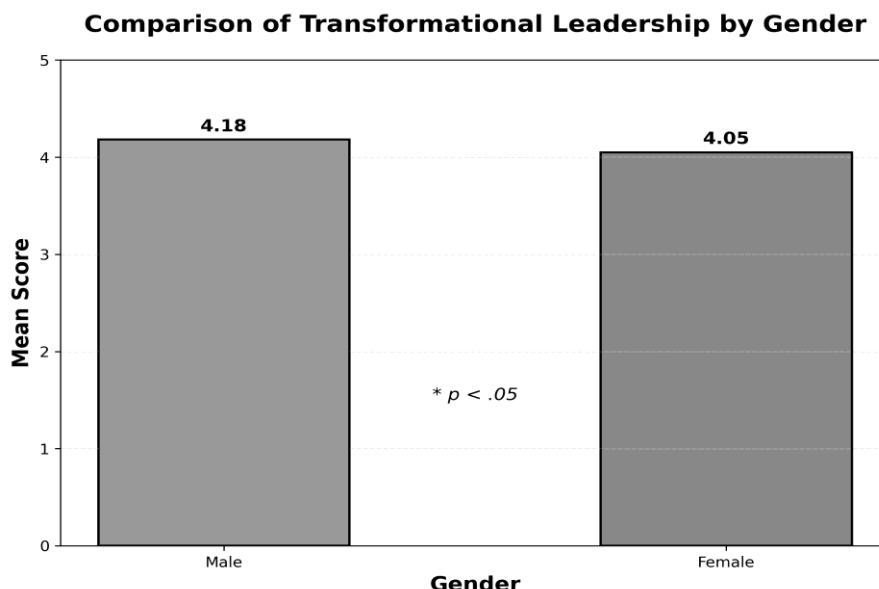
ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกรายด้าน ตารางที่ 2

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอท่าตะเกียบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์ทำงาน

เพศ	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย	t
ชาย	68	4.18	2.43*
หญิง	107	4.05	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อจำแนกตามเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยครูเพศชายมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูเพศหญิง มีค่า t เท่ากับ 2.43 ดังแสดงในภาพที่ 2

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามเพศ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอท่าตะเกียบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.10) และทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวมีพฤติกรรมการบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา และการขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายอย่างชัดเจนผลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ นุช สัธยาฉัตรมงคล (2559) และ สุกัญญา รอดระกำ (2561) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า ในบริบทของการปฏิรูปการศึกษาและนโยบายระดับชาติที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในการพัฒนาองค์กร จึงทำให้ครูรับรู้ถึงพฤติกรรมกรรนำเชิงเปลี่ยนแปลงในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.15) แสดงว่าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้ความคิดสร้างสรรค์ แสวงหาแนวทางใหม่ๆ และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิธรดา แพงไทย (2559) ที่ระบุว่าผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพต้องใช้กลยุทธ์เชิงนวัตกรรมและสนับสนุน

การคิดวิเคราะห์ของบุคลากรด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (4.05) แม้อยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนว่าการดูแลเอาใจใส่รายบุคคลอาจยังมีข้อจำกัด อาจเนื่องจากการงานที่หลากหลายของผู้บริหาร หรือจำนวนครูที่มาก ทำให้การให้คำปรึกษาและพัฒนาเป็นรายบุคคลยังไม่ทั่วถึงผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แม้ผู้บริหารจะมีจุดแข็งด้านการกระตุ้นทางวิชาการและการพัฒนาองค์กร แต่ควรเสริมสร้างมิติด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการพัฒนารายบุคคลให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล จำแนกตามเพศ ผลการวิจัยพบว่า ครูเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูเพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า ความแตกต่างด้านเพศอาจมีผลต่อการรับรู้บทบาทผู้นำ เนื่องจากประสบการณ์การทำงาน มุมมองต่ออำนาจการตัดสินใจ หรือความคาดหวังต่อผู้นำแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปณตน์นั ถ์เถียรประภากุล (2561) ที่พบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ส่งผลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำอย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวไม่ได้สะท้อนถึงประสิทธิภาพของผู้บริหารโดยตรง แต่อาจเป็นผลจากมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตีความพฤติกรรมผู้นำ จำแนกตามวุฒิการศึกษาผลการวิจัยพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งอาจสะท้อนว่า ครูที่มีระดับการศึกษาสูงอาจมีความคาดหวังต่อภาวะผู้นำที่แตกต่างจากครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เช่น การคาดหวังการมีส่วนร่วมเชิงวิชาการหรือการพัฒนานวัตกรรมในระดับที่สูงขึ้น จำแนกตามอายุและประสบการณ์ทำงานไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าครูทุกช่วงวัยและทุกระดับประสบการณ์มีการรับรู้ภาวะผู้นำของผู้บริหารในทิศทางใกล้เคียงกัน สะท้อนถึงความสม่ำเสมอของพฤติกรรมผู้นำ และการบริหารจัดการที่ไม่เลือกปฏิบัติผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและวิสัยทัศน์ร่วม ซึ่งสามารถส่งผลต่อบุคลากรทุกกลุ่มได้อย่างเท่าเทียม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจำแนกตามเพศและวุฒิการศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่จำแนกตามอายุและประสบการณ์ทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ **ข้อเสนอแนะ** ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเพิ่มความสำเร็จในด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของครูและบุคลากร

โดยให้ความสนใจกับความต้องการ ความสามารถ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการส่งเสริมนวัตกรรมในการจัดการศึกษา **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่อื่นหรือในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อตัวแปรอื่น เช่น ประสิทธิภาพของโรงเรียน คุณภาพการจัดการศึกษา หรือความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาเจาะลึกถึงกระบวนการและกลไกของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทของการบริหารสถานศึกษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- นุช สัทธาฉัตรมงคล. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 10(2), 167-176.
- ปณตน์ เกียรติประภากุล. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 29(2), 1998-2010.
- ศศิรดา แพงไทย. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 10(2), 1-10.
- สุกัญญา รอดระกำ. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 4(3), 575-588.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานการติดตามและประเมินผลแผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). รายงานสถิติการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อรุณรุ่ง เอื้ออารีสุขสกุล. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 6(2), 856-868.
- อัมพร พินะสา. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์
ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา²**
**APPLICATION THE 6 SARANIYADHAMMA PRINCIPLES IN THE
ADMINISTRATION OF THE THAMMAYUT NIKAYA SECT, MUEANG
SONGKHLA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE.**

พระครูพิรุณธรรม¹ และ กัณตภณ หนูทองแก้ว²

Phrakluyuttivaratham¹ and Kantapon Nuthongkaew²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹⁻²

Mahamakut Buddhist University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: Phra Kru Wutthiworatham@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 162 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย และการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คนซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สถิติวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าที่ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกายกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสาธารณโภคี ด้านวัจกรรม ด้านมโนกรรม ด้านศีลสามัญญ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านทิสัญสามัญญตา ตามลำดับ และ 2) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้แก่ (1) การปฏิบัติตนเป็นผู้นำด้วยการกระทำ (2) การพูด

² xxxx. (25xx). xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, x(x), xx-xx.

xxxx. (25xx). xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx. Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani, x(x), xx-xx.;

DOI: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/about>

อย่างสุภาพในการตักเตือน (3) การพัฒนาจิตใจให้มีเจตนาบริสุทธิ์ (4) การจัดทำทะเบียนและบัญชีทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ (5) การสร้างวัฒนธรรมวินัยและศีลธรรมอย่างยั่งยืน (6) การสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้ หลักสาราณียธรรม การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

The main objectives of this research were: 1) To study the application of the 6 Saraniyadhamma principles in the administration of the Thammayut Nikaya sect, Mueang Songkhla District, Songkhla Province. 2) To study the recommendations for the application of the 6 Saraniyadhamma principles in the administration of the Thammayut Nikaya sect, Mueang Songkhla District, Songkhla Province. This research was mixed method research between quantitative research and qualitative research. Collection of quantitative research data from a sample of 162 people obtained by simple random sampling. The collection of qualitative research data from 10 respondents, obtained by purposive sampling. The tools used for data collection were questionnaires and interviews. The analytical statistics were frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.)

The results were found that: 1) The application of the 6 Saraniyadhamma principles in the administration of the Thammayut Nikaya sect in Mueang Songkhla District, Songkhla Province, as a whole, is at a high level. When considering each aspect, it is found that all 6 aspects are at a high level, ranked from highest to lowest average values as follows: Physical action has the highest average value, followed by Public Interest, Verbal Action, Mental Action, Moral Conduct, and the aspect with the lowest average value is Ditthi Samanta, respectively. and 2) Guidelines for applying the principles of Saraniyadhamma in the administration of the Thammayut Nikaya sect in Mueang Songkhla District, Songkhla Province include: 1) Behaving as a leader through actions; 2) Speaking politely in admonitions; 3) Developing the mind to have pure intentions; 4) Keeping a systematic register and account of assets; 5) Creating a sustainable culture of discipline and morality; and 6) Creating mutual understanding.

Keywords: Application, Saraniyadhamma principle, Administration

บทนำ

คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมศาสนาทั้งหมด 343 วัด เป็นกลุ่มสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการรักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัดตามแนวทางธรรมยุติกนิกาย ซึ่งมีต้นกำเนิดจากการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในสมัยรัชกาลที่ 4 การดำเนินกิจกรรมของคณะสงฆ์ในพื้นที่เน้นการส่งเสริมคุณธรรม การศึกษา และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563) การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในช่วงที่ผ่านมา พบว่าพระผู้ปกครองยังมีความหย่อนยานในการปกครอง บกพร่องในการสอดส่องดูแลพระสงฆ์ในเขตการปกครอง ซึ่งเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติผิดธรรมวินัยก่อให้เกิดการติเตียนจากประชาชน การแก้ไขปัญหาดังกล่าวตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงยุคปัจจุบัน คณะสงฆ์ได้ยึดหลักธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ คือ หลักสาราณียธรรม เนื่องจากหลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุให้ระสือถึงกัน เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ มีการสงเคราะห์กันและกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีจำนวน 6 ข้อ คือ 1) ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม 2) ตั้งมั่นเมตตาวิจิตรกรรม 3) ตั้งมั่นเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลากทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุด แม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลทั้งต่อหน้าและลับหลัง 5) เป็นผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะเลาะ ไม่ต่าง ไม่พริ้ว เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญไม่ถูกค้นหาและทักท้วงบงาเป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 6) เป็นผู้มีทักท้วงโดยทักท้วงอันประเสริฐ เป็นนียยานิกกรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของสาราณียธรรมเอาไว้ว่า “ภิกษุแบ่งปันลากอันประกอบด้วยธรรม แม้โดยที่สุด แม้เพียงของที่เนื่องด้วยบิณฑบาตเฉลี่ยกันบริโภค แม้นี้ก็ป็นสาราณียธรรม เพื่อสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน” ซึ่งสะท้อนว่าสาราณียธรรมถูกวางไว้เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในหมู่สาธุศิษย์ เพื่อนพรหมจรรย์และในหมู่สงฆ์ จากเหตุผลดังกล่าวหลักสาราณียธรรมจึงมีความสำคัญ ดังนี้ 1) ช่วยให้หมู่คณะหรือองค์กร ทั้งภายในพระสงฆ์และในสังคมทั่วไป มีความเห็นร่วม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 2) ลดความขัดแย้ง หลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท 3) ส่งเสริมการแบ่งปันความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นรากฐานของความรักใคร่ปรองดอง 4) เป็นหลักในการประพฤติทางกาย-วาจา-ใจ ที่เปี่ยมด้วยเมตตา และมีการยึดถือความเห็นร่วม ซึ่งสร้างสัมพันธภาพที่ดีในหมู่โดยสรุปแล้ว หลักสาราณียธรรมเป็นหนึ่งในแก่น ของคัมภีร์พระไตรปิฎก ที่ชี้ให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเมตตา และมีความเห็นร่วมกัน เป็นหนึ่งในหนทางสำคัญของความเจริญทางหมู่คณะ ไม่ใช่เพียงเจริญเดี่ยว แต่คือเจริญพร้อมกัน และอยู่ร่วมกันอย่างปึกแผ่น (ที.ช. (ไทย) 16/275/531) เนื่องจากความสามัคคีในหมู่คณะจัดเป็นหลักปฏิบัติสากลของสังคมมนุษย์

ทั่วโลก เพราะหากชนชาติใดมีความสามัคคีกัน ปัญหาต่างๆ ความขัดแย้ง ความเสื่อมโทรมด้านต่างๆ ในสังคมนั้นๆ ก็ย่อมจะมีน้อยหรือไม่มีเลย ทั้งนี้ก็เพราะการแสดงออกซึ่งการร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามัคคีต้องอาศัยความอดทน การเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตระหนักในปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้จะต้องมีการทำงานร่วมกันบ่อยๆ จะเห็นผลดีของการร่วมมือมากกว่าการแยกทำอะไรอยู่เพียงคนเดียว ความสามัคคีจะก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันและสามารถปฏิบัติงานทุกอย่างสำเร็จ ฉะนั้น เมื่อมีความเข้าใจในหลักสาราณียธรรมเป็นอย่างดีและถูกต้องแล้ว การปกครองคณะสงฆ์ก็เป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมาก ที่สำคัญหลักสาราณียธรรมนี้เป็นหลักธรรมที่คณะสงฆ์ได้ยึดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคณะสงฆ์มาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนมาถึงยุคปัจจุบัน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสังฆาธิการสนใจที่จะศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการปกครองของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอันจะเป็นแบบอย่างและแนวทางสำหรับพระสังฆาธิการอื่นๆ โดยส่วนรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี mixed methods research ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 278 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา, 2567 หน้า 10)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 162 รูป ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และ มอร์แกน Krejcie and Morgan (1970 หน้า 608) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 5 รูป ประกอบด้วย เจ้าคณะตำบลธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale) คือ

5	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อย
1	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

3. การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

3.1 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) กำหนดกรอบเพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยกำหนดขอบเขตการวิจัย 3) สร้างแบบสอบถามและ 4) นำเครื่องมือเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ จำนวน 3 คน ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็น ดังนี้ (ศิริวิทย์ กุลโรจนภัทร, 2541 หน้า 85)

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความตรงตามเนื้อหา

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความตรงตามเนื้อหา

-1 หมายถึง แนใจว่าข้อความไม่ตรงตามเนื้อหา

ผู้วิจัยได้นำคะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ค่าคะแนนแบบสอบถามแต่ละข้อมาหาค่า IOC (Index of Congruence) ซึ่งพบว่าแบบสอบถามมีค่า IOC ตั้งแต่ระดับ 0.66 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับพระสงฆ์ในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีการครอนบาคและได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2543 หน้า 199)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสคราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามในพื้นที่เป้าหมาย

2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

3. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

1. ขอนหนังสือจากประธานหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสคราช ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

2. ทำการนัดวัน เวลาและสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็นโดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิเคราะห์คำที่สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

จากการผลการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสราณีธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 32.72 มีพรรษา 16 พรรษาขึ้นไปจำนวน 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.59 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 52 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.10 วุฒินักธรรมชั้นเอกจำนวน 71 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.83

2. การประยุกต์ใช้หลักสราณีธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกายกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสาธารณโภคี ด้านวัจกรรม ด้านมโนกรรม ด้านศีลสามัญญ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านทิฏฐิสามัญญตา ตามลำดับ

2.1 การประยุกต์ใช้หลักสราณีธรรมด้านกายกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้ร่วมมือในกิจกรรมสร้างความสามัคคี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองให้ความสำคัญด้านลดความขัดแย้งของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้ความร่วมมือในการรักษา

ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนต่อกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครอง ส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้าร่วมจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ตามลำดับ

2.2 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านเมตตาวัจจกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสาร กับคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองอย่างสุภาพและตามความเป็นจริงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับข่าวสารต่าง ๆ จากคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองอย่างถูกต้องและไม่บิดเบือน คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์รณรงค์การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้ความชี้แนะที่ดีต่อกันด้วยความเป็นมิตร ตามลำดับ

2.3 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านมโนกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองให้บริการแก่พระสงฆ์ด้วยไมตรีจิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองสนับสนุนให้พระสงฆ์จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดี ด้วยมิตรภาพ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองดูแลพระสงฆ์อย่างเสมอภาคโดยทั่วกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกที่ดีและรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของพระสงฆ์ ตามลำดับ

2.4 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านสาธารณโภคิในการปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ช่วยกันรักษาสาธารณูปโภคเพื่อใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ช่วยกันดูแลสาธารณูปโภคภายในวัดเป็นอย่างดี คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์รู้จักการแบ่งปันการใช้สาธารณูปโภคร่วมกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองจัดสรรสาธารณูปโภคให้แก่พระสงฆ์อย่างทั่วถึง

2.5 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านศีลสามัญญตาในการปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ข้อระดับปานกลาง 3 ข้อ โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์รักษาศีลอย่างเคร่งครัดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์วางตนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ประพฤติตนเป็น

แบบอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน และข้อที่มีค่าเล็กน้อยที่สุด คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ตามลำดับ

2.6 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านทวิภูมิตามสัญญาในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ ระดับปานกลาง 2 ข้อ โดยเรียงลำดับที่ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมความสามัคคี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์สร้างสามัคคีปรองดองต่อกัน คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองจัดโครงการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์มีความรับผิดชอบและทัศนคติอันดี ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 พระสังฆาธิการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา มีแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ที่ประยุกต์ใช้สาราณียธรรมด้านกายกรรมได้อย่างเหมาะสม โดยเน้น “ทำให้งด” มากกว่า “พูดให้ฟัง” เพื่อเสริมสร้างความรัก ความเคารพ และความสามัคคีในหมู่สงฆ์ การกระทำด้วยกายที่เปี่ยมเมตตาเหล่านี้ ทำให้เกิดวัดที่มีบรรยากาศแห่งความปรองดอง เป็นแบบอย่างที่ดีต่อพระลูกวัด และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของญาติโยม สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านกายกรรม ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) เป็นผู้นำด้วยการกระทำ คือ แสดงแบบอย่างทางกาย ตัวอย่างเช่น ร่วมทำความสะอาดวัดกับพระเถร 2) ช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ คือ เกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ช่วยสามเณรสวมอังสะ 3) จัดกิจกรรมร่วมกัน คือ สร้างโอกาสแสดงเมตตาทางกาย ตัวอย่างเช่น วันทำดีด้วยมือเรา 4) เยี่ยมเยียนอย่างเป็นกันเอง คือ ลงพื้นที่พบปะจริง ไม่ใช่แค่ส่งสารตัวอย่างเช่น เยี่ยมพระลาสิกขาอย่างใกล้ชิด 5) ลดการแบ่งชั้นทางกาย คือ ใช้กายกรรมเพื่อสร้างความเสมอภาค ตัวอย่างเช่น นั่งร่วมวงฉันท์พร้อมกันโดยไม่มีลำดับสูง-ต่ำ

3.2 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านวจีกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มี 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 พูดอย่างสุภาพในการตักเตือน คือ ไม่ตำหนิรุนแรง แต่ให้คำแนะนำด้วยเมตตา เช่น ลูกอาจลืม แต่ที่เข้าใจ เดียวที่ช่วยบอกใหม่ แนวทางที่ 2 สร้างกำลังใจ คือ ยกย่องความดีและน้ำใจในหมู่สงฆ์ เช่น การช่วยเหลือกันเป็นคุณสมบัติของพระแท้ แนวทางที่ 3 พูดเพื่อประสานความเข้าใจ คือ แก่ความขัดแย้งด้วยคำพูดที่ถนอมน้ำใจ เช่น เราทุกคนอยากให้วัดดีขึ้นเหมือนกัน ต่างกันแค่แนวทาง แนวทางที่ 4 ให้ข้อคิดธรรมะอย่างเรียบง่าย คือ ใช้ถ้อยคำที่เข้าถึงใจ ไม่วิชาการเกินไป เช่น ใจที่นิ่ง จะเห็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นจากแนวทางเหล่านี้ ได้แก่ 1) เกิด

ความไว้วางใจในพระสงฆ์ 2) ลดความขัดแย้งในหมู่คณะ 3) ส่งเสริมวัฒนธรรมการพูดที่ดีในวัด 4) สร้างความสงบ สันติ และความเข้าใจระหว่างกัน ดังนั้น วาจาของพระสงฆ์ในการจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ใช้บริหารจัดการใจของพระสงฆ์ในวัด หากใช้ด้วยเมตตา ความอดทน และความจริงใจ ย่อมเป็นรากฐานของความสามัคคีและความเจริญในคณะสงฆ์อย่างแท้จริง

3.3 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านมโนกรรมของพระสงฆ์การคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา มุ่งเน้นการดูแลและอบรมเจตนาธรรมของพระสงฆ์ โดยผ่านการส่งเสริมเจตนาที่บริสุทธิ์ การฝึกสติในตนเอง การสร้างเจตคติที่ดีต่อการอยู่ร่วมกัน และการใช้หลักธรรมเป็นแนวทางชี้นำ เพื่อให้การปกครองเกิดผลสัมฤทธิ์และความสงบเรียบร้อยในหมู่คณะสงฆ์อย่างยั่งยืน สำหรับแนวทาง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านมโนกรรมมีแนวทางในการดำเนินการ 5 แนวทาง ได้แก่ 1) พัฒนาจิตใจให้มีเจตนาบริสุทธิ์ 2) ส่งเสริมการเจริญสติและสมาธิ 3) ให้คำปรึกษาและแก้ไขอย่างเมตตา 4) สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและรับผิดชอบ 5) ส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกัน

6.4 พระสงฆ์การคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านสาธณโภคิโดยการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบและโปร่งใส มีการวางแผนใช้ทรัพยากรร่วมกัน ส่งเสริมการบำรุงรักษา และตรวจสอบการใช้ทรัพย์สิน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คณะสงฆ์และชุมชน สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านสาธณโภคิในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดทำทะเบียนและบัญชีทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ 2) การวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การส่งเสริมความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน 4) การตรวจสอบและประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง

3.5 พระสงฆ์การคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านศีลสามัญญตาในการปกครองคณะสงฆ์โดยเน้นการรักษาวินัยและพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด การกำหนดกฎระเบียบร่วมกัน การสร้างความสามัคคีด้วยการยอมรับกติกา และการอบรมและลงโทษผู้ฝ่าฝืนวินัยอย่างเหมาะสม สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้าน ศีลสามัญญตา ในการปกครองคณะสงฆ์พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) สร้างวัฒนธรรมวินัยและศีลธรรมอย่างยั่งยืน 2) อบรมพัฒนาศีลธรรมอย่างเป็นระบบ 3) ติดตามและประเมินผล การปฏิบัติศีลอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมการใช้หลักศีลสามัญญตาในกิจกรรมเผยแผ่และพัฒนาชุมชน 5) สร้างกลไกรับฟังและแก้ไขปัญหาศีลธรรมในคณะสงฆ์

3.6 พระสงฆ์การคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา ประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านทฎฐิสามัญญตาโดยเน้นการสร้างความคิดเห็นที่ถูกต้องและเป็นเอกภาพผ่านการอบรม ปฏิบัติธรรมร่วมกัน การสื่อสารนโยบายที่ชัดเจน และการเจรจาแก้ไขปัญหาด้วยหลักธรรม เพื่อสร้างความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยในคณะสงฆ์ สำหรับแนวทางการ

ประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรมด้านทฤษฎีสามัญญดาเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจร่วม คือ ส่งเสริมการศึกษาและอบรมธรรมวินัย เช่น จัดประชุมทบทวนพระวินัย 2) กลไกหารือร่วม คือ จัดเวทีพูดคุยและตัดสินใจร่วม เช่น ประชุมประจำเดือนของคณะสงฆ์ 3) การเผยแพร่แนวคิด คือ ประชาสัมพันธ์แนวปฏิบัติร่วมกัน เช่น พิมพ์คู่มือธรรมวินัย 4) ต้นแบบวัดตามหลักธรรม คือ สร้างวัดต้นแบบการปฏิบัติธรรม เช่น วัดต้นแบบจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรม 6 ในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรมด้านกายกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองส่งเสริมให้พระสงฆ์ให้ร่วมมือในกิจกรรมสร้างความสามัคคีมากที่สุด เนื่องจากหลักสารานีธรรม (6 ประการ) เป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในหมู่คณะ โดย ด้านกายกรรม หมายถึงการแสดงออกทางกายที่ก่อให้เกิดความเมตตา เกื้อกูล เอื้อเฟื้อแก่กัน เช่น การช่วยเหลือเกื้อหนุน การทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความสามัคคี เมื่อพิจารณาการประยุกต์ใช้ สารานีธรรมด้านกายกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ที่พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) การอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี คือ พระภิกษุสามเณรในคณะธรรมยุตมักเน้นระเบียบวินัยและการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมสงฆ์ เช่น การบำเพ็ญศาสนกิจ การบูรณะวัด การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางกายภาพ คือ มีการช่วยเหลือกันในกิจวัตรประจำวัน เช่น การทำความสะอาดวัด การจัดงานบุญ การช่วยเหลือพระที่อาพาธ หรือการสนับสนุนกันในงานพระศาสนา สิ่งเหล่านี้สะท้อนกายกรรมที่เป็นไปเพื่อความปรารถนาดี 3) การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่คณะ คือ คณะสงฆ์ธรรมยุตมีระบบการปกครองที่เข้มแข็งและชัดเจน ส่งผลให้การทำงานเป็นทีมมีความเป็นระเบียบ พระสงฆ์ในพื้นที่มักปฏิบัติภารกิจพร้อมเพรียง สร้างภาพลักษณ์ของความพร้อมเพรียงและความเป็นหนึ่งเดียว 4) การแสดงออกด้วยกายอันสงบเสถียรตามพระธรรมวินัย คือ การปฏิบัติตามวินัยสงฆ์ทำให้การแสดงออกทั้งท่าทาง กิริยา มารยาทของพระภิกษุเป็นไปในทางที่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเคารพศรัทธาจากญาติโยม และยังเป็นการแสดงออกถึงสารานีธรรมด้านกายกรรม 5) วัฒนธรรมการเคารพและสนับสนุนซึ่งกันและกัน คือ ภายในคณะสงฆ์มีการให้ความเคารพต่อพระเถระผู้ใหญ่ การเอื้อเฟื้อต่อพระผู้น้อย เกิดความสัมพันธ์ที่กลมเกลียว ส่งผลให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วย

ความเรียบร้อย ดังนั้น การที่การประยุกต์ใช้สภาราณียธรรมด้านกายกรรมอยู่ในระดับมาก เพราะคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอำเภอเมืองสงขลาให้ความสำคัญกับ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และการรักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้เกิดความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยภายในคณะสงฆ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสภาราณียธรรมด้านกายกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น พระสังฆาธิการควรจะดำเนินการ ดังนี้ 1) ปฏิบัติตนเป็นผู้นำด้วยการกระทำ คือ แสดงแบบอย่างทางกาย ตัวอย่างเช่น ร่วมทำความสะอาดวัดกับพระเณร 2) ช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ คือ เกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ช่วยสามเณรสวมอังสะ 3) จัดกิจกรรมร่วมกัน คือ สร้างโอกาสแสดงเมตตาทางกาย ตัวอย่างเช่น วันทำดีด้วยมือเรา 4) เยี่ยมเยียนอย่างเป็นกันเอง คือ ลงพื้นที่พบปะจริง ไม่ใช่แค่ส่งสารตัวอย่างเช่น เยี่ยมพระลาสิกขาอย่างใกล้ชิด 5) ลดการแบ่งชั้นทางกาย คือ ใช้กายกรรมเพื่อสร้างความเสมอภาค ตัวอย่างเช่น นั่งร่วมวง ฉันทุร่วมกันโดยไม่มีลำดับสูง-ต่ำ

2. จากผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสภาราณียธรรมด้านวจีกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น พระสังฆาธิการควรจะดำเนินการ ดังนี้ 1) พูดอย่างสุภาพในการตักเตือน คือ ไม่ตำหนิรุนแรง แต่ให้คำแนะนำด้วยเมตตา เช่น ลูกอาจลืม แต่พี่เข้าใจ เดียวพี่ช่วยบอกใหม่ 2) สร้างกำลังใจ คือ ยกย่องความดีและน้ำใจในหมู่สงฆ์ เช่น การช่วยเหลือกันเป็นคุณสมบัติของพระแท้ 3) พูดเพื่อประสานความเข้าใจ คือ แก่ความขัดแย้งด้วยคำพูดที่ถนอมน้ำใจ เช่น เราทุกคนอยากให่วัดดีขึ้นเหมือนกัน ต่างกันแค่แนวทาง 4) ให้ข้อคิดธรรมะอย่างเรียบง่าย คือ ใช้ถ้อยคำที่เข้าถึงใจ ไม่วิชาการเกินไป เช่น ใจที่นิ่ง จะเห็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ชัดเจน

3. จากผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสภาราณียธรรมด้านมโนกรรมในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น พระสังฆาธิการควรจะดำเนินการ ดังนี้ 1) พัฒนาจิตใจให้มีเจตนาบริสุทธิ์ 2) ส่งเสริมการเจริญสติและสมาธิ 3) ให้คำปรึกษาและแก้ไขอย่างเมตตา 4) สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและรับผิดชอบ 5) ส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกัน

4. จากผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสภาราณียธรรมด้านสาธณโภคิในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น พระสังฆาธิการควรจะดำเนินการ ดังนี้ 1) การจัดทำทะเบียนและบัญชีทรัพย์สินอย่างเป็นระบบ 2) การวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การส่งเสริมความ

ร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน 4) การตรวจสอบและประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง

5. จากผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านศีลสามัญญตาในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น พระสังฆาธิการควรจะดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างวัฒนธรรมวินัยและศีลธรรมอย่างยั่งยืน 2) อบรมพัฒนาศีลธรรมอย่างเป็นระบบ 3) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติศีลอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมการใช้หลักศีลสามัญญตาในกิจกรรมเผยแผ่และพัฒนาชุมชน 5) สร้างกลไกรับฟังและแก้ไขปัญหาศีลธรรมในคณะสงฆ์

6. จากผลการศึกษาพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านทิวาสัญญตาในการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น พระสังฆาธิการควรจะดำเนินการ ดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจร่วม คือ ส่งเสริมการศึกษาและอบรมธรรมวินัย เช่น จัดประชุมทบทวนพระวินัย 2) กลไกหารือร่วม คือ จัดเวทีพูดคุยและตัดสินใจร่วม เช่น ประชุมประจำเดือนของคณะสงฆ์ 3) การเผยแพร่แนวคิด คือ ประชาสัมพันธ์แนวปฏิบัติร่วมกัน เช่น พิมพ์คู่มือธรรมวินัย 4) ต้นแบบวัดตามหลักธรรม คือ สร้างวัดต้นแบบการปฏิบัติธรรม เช่น วัดต้นแบบจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2534). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธรรม). (2564). การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีธัญมถ ภาทมนฺโกล (ชนะบุญ). (2564). การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). พระไตรปิฎกภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ 22 : พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศิริวิทย์ กุลโรจนภัทร. (2541). หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). ประมวลคำสอนจากคติธรรมคำสอน
ขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต.เรียกใช้เมื่อวันที่ 20 ธ.ค. 2567 จาก
www.onab.go.th/index.php?option.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา. (2567). รายงานประจำปี 2567.สงขลา:สำนักงานเจ้า
คณะอำเภอเมืองสงขลา.

การใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน
ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา*

AN APPLICATION OF GHARAVASA-DHAMMHA IN DAILY LIFE OF THE
PEOPLE IN THANA SUBDISTRICT, KAPONG DISTRICT,
PHANG NGA PROVINCE

พระครูวินัยธรพิทยา สุภธมโม (จันทนเสถียร)¹ และ สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร²

Phrakhruwinaithonphittaya Suphathammo (Chantanasatlen)¹ and Supreecha Chamnanphuttiphon²

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช¹⁻²

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: phittaya.cha@student.mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ในครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้หลักฆราวาสธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา และ 2) เปรียบเทียบการใช้หลักฆราวาสธรรมของประชาชนจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชน จำนวน 271 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ One-Way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสัจจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}=4.70$) รองลงมาคือ ด้านทมะและด้านขันติ ($\bar{x}=4.66$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจาคะ ($\bar{x}=4.63$)

2. ผลเปรียบเทียบการใช้หลักฆราวาสธรรมของประชาชนเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ ต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่างกันมีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติคือ พัฒนาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงโดยมีเป้าหมาย เพื่อสร้างสังคมแห่งความเมตตา ลดการเบียดเบียน การสร้างระบบคุณธรรมเชิงป้องกันเพื่อการ

* Received 28 November 2025; Revised 5 December 2025; Accepted 10 December 2025

อยู่ร่วมกันอย่างมีศีลธรรม รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่มีความซื่อสัตย์ สุภาพและมีเมตตา ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน

คำสำคัญ: หลักพราวาสธรรม, การดำเนินชีวิต, ประชาชนตำบลท่านา

Abstract

The objectives of this research were to study the application of the Gharāvāsadhamma (layperson's virtues) in the daily lives of the residents of Thana Subdistrict, Kapong District, Phang Nga Province, and to compare the application of the Gharāvāsadhamma (layperson's virtues) among residents classified by gender, age, educational level, occupation, and income. This study employed a quantitative research method. The sample consisted of 271 residents. A questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, namely the t-test and One-Way ANOVA.

The Research Findings

1. The overall application of the Gharāvāsadhamma (layperson's virtues) in the daily lives of the residents was at the highest level ($\bar{x}=4.65$). Considering each aspect, it was found that the aspect of Sacca (truthfulness) had the highest mean score ($\bar{x}=4.70$), followed by the aspects of Dama (self-discipline) and Khanti (patience), both with mean scores of ($\bar{x}=4.66$). The aspect with the lowest mean score was Cāga (generosity) ($\bar{x}=4.63$).

2. The comparison of the application of the Gharāvāsadhamma (layperson's virtues) among residents classified by gender, age, educational level, occupation, and income revealed that residents with different genders, ages, and occupations did not differ in their application of the Gharāvāsadhamma in daily life. However, residents with different educational levels and incomes showed statistically significant differences in their application of the Gharāvāsadhamma at the .05 level.

The recommendations for practical implementation involve developing an integrated approach aimed at fostering a compassionate society, reducing harm, and establishing a preventive moral system that promotes ethical

coexistence. This also includes cultivating a culture of communication characterized by honesty, politeness, and kindness at the individual, family, and community levels.

Keywords: Gharāvāsadhamma, Daily Lives, Residents of Thana Subdistrict

บทนำ

การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองจนรวมไปถึงหลักปรัชญาที่ช่วยให้เกิดความสมดุลในการใช้ชีวิต คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเน้นความพอประมาณ นอกจากนี้คุณภาพชีวิตของประชาชนยังมีความสำคัญในการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีสุขภาพดี รายได้มั่นคงและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีแต่อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมเปลี่ยน สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะการขาดหลักธรรมเป็นเครื่องนำทางและยึดเหนี่ยวจิตใจ ปราศจากศีลธรรมย่อมนำไปสู่ปัญหาสังคมโดยรวม (ณัฐศรัณย์ ชุมวรฐายี, 2560)

ตำบลท่านาเป็นตำบลเก่าแก่ประมาณ 100 กว่าปี ประชากรส่วนใหญ่ใช้ภาษาพื้นเมือง (ภาษาใต้) และ นับถือศาสนาพุทธ อยู่ในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา มีทั้งสิ้น 4 หมู่บ้าน ครั้งโบราณชาวอินเดียนำเรือสำเภาล่องมาค้าขายเป็นประจำสองฝั่งลำน้ำจึงอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการประกอบอาชีพ ต่อมาได้มีนายทุนมาซื้อที่ดินเพื่อนำไปทำเหมืองแร่ดีบุกชาวบ้านจึงเปลี่ยนอาชีพเป็นลูกจ้างเหมืองแร่ เมื่อมีการเลิกทำเหมืองแร่ชาวบ้านกลับมาก่อประกอบอาชีพด้านการเกษตรดั้งเดิม องค์การบริหารส่วนตำบลท่านา กำหนดยุทธศาสตร์และทำแผนพัฒนาระยะยาวจัดให้มีการรวมพลังของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งประชาชน เอกชน ประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชน แต่ก็ยังพบปัญหาด้านสุขภาพ ยาเสพติด อาชญากรรม แรงงานต่างด้าวก่อปัญหาสังคมในพื้นที่ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตไม่คงเดิมและมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีดั้งเดิม แม้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่านาจะมีความมุ่งมั่น มีวิสัยทัศน์ในการบริหารราชการแต่ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ (แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลท่านา, 2564)

หลักฆราวาสธรรมเป็นหลักคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงมอบให้คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนได้นำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน ชีวิต ร่างกาย จิตใจและปัญญาเพื่อเสริมสร้างให้ชีวิตคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป (ประสิทธิ์ วงศ์เทพและคณะ, 2562) ซึ่งในพื้นที่ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ได้นำหลักฆราวาสธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะช่วยส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนและสร้างสังคมที่มีความเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การรักษาคำพูดและความซื่อสัตย์ต่อกัน การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้อยู่

ในกรอบที่ดี การอดทนต่อความยากลำบากและการเสียสละเพื่อส่วนรวม หลักฆราวาสธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้ที่ไม่ได้บวชเป็นพระภิกษุโดยช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ดังนั้นการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันจำเป็นต้องนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะหลักฆราวาสธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและเป็นผู้ที่มี “อริยทรัพย์ 7 ประการ” คือ ผู้ที่มีความสุขอย่างยั่งยืน รวมถึงช่วยให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย การใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา สามารถนำผลการวิจัยไปปฏิบัติกับทุกคนในสังคมที่เราอาศัยอยู่ นำไปพัฒนาตนเอง เฉพาะบุคคลก็ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตเช่นกัน เพราะจะทำให้ชีวิต ครอบครัวยั่งยืน สังคมมีความสุข เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักที่มอบให้แก่กันและกันและสามารถนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนในตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จำนวน 4 หมู่บ้าน จำนวน 1,214 ครอบครัวย รวม 2,372 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จำนวน 271 คน โดยกำหนดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และกำหนดวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งออกเป็นชุมชน/หมู่บ้านดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา (จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามหมู่บ้าน)

หมู่ที่	ชื่อชุมชน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	บ้านท่านา	458	52
2	บ้านปากถัก	586	67
3	บ้านปากพู่	557	64
4	บ้านบางพาง	771	88
รวม		2,372	271

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วยตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 การใช้หลักทฤษฎีธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ลักษณะเป็นแบบมาตราวัดประเมินค่าลิเคิรทสเกล 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ลักษณะเป็นปลายเปิด สำหรับการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย จากนั้นสร้างเครื่องมือ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) เท่ากับ 0.66-1.00 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Cronbach's alpha) เท่ากับ .939

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยดำเนินการกล่าวคือ ขอนหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ส่งหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่างและผู้นำชุมชนเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนได้ จำนวน 271 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยการแจกแจงค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนวิเคราะห์การใช้หลักทฤษฎีธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การเปรียบเทียบการใช้หลักทฤษฎีธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา

จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน วิเคราะห์โดยการทดสอบสมมติฐานใช้ t-test และ One-Way ANOVA

ผลการวิจัย

1. การใช้หลักทฤษฎีการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การใช้หลักทฤษฎีการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยรวม

การใช้หลักทฤษฎีการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน		ระดับการนำไปใช้		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านสัจจะ	4.70	0.43	มากที่สุด
2.	ด้านทมะ	4.66	0.47	มากที่สุด
3.	ด้านขันติ	4.66	0.46	มากที่สุด
4.	ด้านจาคะ	4.63	0.46	มากที่สุด
รวม		4.65	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 2 พบว่า การใช้หลักทฤษฎีการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.65$) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสัจจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.70$) รองลงมาคือ ด้านทมะและด้านขันติมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.66$) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านจาคะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านสัจจะ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เคยมีประสบการณ์ที่ทำให้รู้สึกสัจจะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.86$) รองลงมาคือ ให้ความสำคัญในการปฏิบัติสัจจะในชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.85$) น้อยที่สุดคือ การปฏิบัติสัจจะจะมีผลกระทบต่อความเชื่อถือของผู้อื่นที่มีต่อท่านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$)

ด้านทมะโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สนใจที่จะศึกษาหรือฝึกฝนทมะเพิ่มเติมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.71$) รองลงมาคือ การใช้ทมะช่วยในการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นและให้ความสำคัญในการใช้ทมะใน

ชีวิตประจำวันมากน้อยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.67$) และน้อยที่สุดคือ รู้จักและเข้าใจพระศาสดามากน้อยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$) ตามลำดับ

ด้านขันติโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เข้าใจและรู้จักคำว่า ขันติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.78$) รองลงมาคือ สนใจที่จะศึกษาหรือฝึกฝนขันติเพิ่มเติมหรือไม่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}=4.67$) และน้อยที่สุดคือ การใช้ขันติช่วยในการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.58$) ตามลำดับ

ด้านจาคะโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยคือ รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับจาคะมากน้อยเพียงใดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.76$) รองลงมาคือ สนใจที่จะศึกษาหรือฝึกฝนจาคะเพิ่มเติมหรือไม่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}=4.68$) และน้อยที่สุดคือ ให้ความสำคัญกับการใช้จาคะในชีวิตประจำวันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}=4.48$)

2. เปรียบเทียบการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เมื่อจำแนกตาม เพศ โดยการทดสอบทางสถิติ t-test พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เมื่อจำแนกตาม อายุ โดยการทดสอบทางสถิติ One-Way Anova พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาโดยการทดสอบทางสถิติ One-Way Anova พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เมื่อจำแนกตามอาชีพโดยการทดสอบทางสถิติ One-Way Anova พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักพราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เมื่อจำแนกตามรายได้โดยการทดสอบทางสถิติ One-Way Anova พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักธรรมาธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการใช้หลักธรรมาธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายดังต่อไปนี้

1. การใช้หลักธรรมาธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านสัจจะอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่านาตระหนักถึงการมีสัจจะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต การรักษาสัจจะและการวางตัวให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุคนธ์ ญาณวูโธและคณะ (2563) พบว่า การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อภิปรายผลได้ว่า การที่ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงโทษของการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียดและการพูดเพ้อเจ้อ ว่ามีโทษประการใดบ้าง ประชาชนจะได้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ด้านทมะอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่านาใช้ทมะในการแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในชีวิตประจำวันมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนณรงค์ ชุ่มพะวงค์และสาโรจน์ แก้วอรุณ (2566) พบว่า 1) การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักธรรมาธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานของพระสุคนธ์ ญาณวูโธและคณะ (2563) พบว่า การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กล่าวได้ว่า หลักทมะนี้ทำให้บุคคลที่ทำงาน ร่วมกัน ในองค์กรใด องค์กรหนึ่งเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานได้

ด้านขันติ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่านาให้ความสำคัญต่อขันติ ความอดทนอดกลั้นในการจัดการกับความเครียดและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนณรงค์ ชุ่มพะวงค์และสาโรจน์ แก้วอรุณ (2566) พบว่า 1) การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักธรรมาธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ สอดคล้องกับงานของพระสุคนธ์ ญาณวูโธและคณะ (2563) พบว่า การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตาม

หลักขราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภโโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่า หลักขมนนี้ทำให้บุคคลที่ทำงาน ร่วมกันในองค์กรใด องค์กรหนึ่งเกิดความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานได้

ด้านจาละ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบล ท่านา มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่มุ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริตและความจริงใจในการสื่อสาร ระหว่างกัน ซึ่งสะท้อนถึงพื้นฐานคุณธรรมที่ฝังแน่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น พฤติกรรมการไม่พูด ปดถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสังคมที่ไว้วางใจกันได้ โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิด การพูดความจริงและไม่ บิดเบือนข้อเท็จจริงจึงถือเป็นคุณค่าทางศีลธรรมที่ได้รับการยกย่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ของเจนณรงค์ ชุ่มพะวงศ์และสาโรจน์ แก้วอรุณ (2566) พบว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนด้วยหลักขราวาสธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภเมืองเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานของพระสุคนธ์ ญาณวุธและคณะ (2563) พบว่า การ ส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักขราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภโโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่า หลักขมนนี้ทำให้บุคคลที่ทำงาน ร่วมกัน ในองค์กรใด องค์กรหนึ่งเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานได้

2. การเปรียบเทียบการใช้หลักขราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันของ ประชาชน ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุและอาชีพต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในเรื่อง ของการใช้หลักขราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และรายได้ต่างกันมีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักขราวาสธรรมเพื่อการดำเนิน ชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุคนธ์ ญาณวุธ และคณะ (2563) พบว่า ผลการเปรียบเทียบโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชน ที่มีเพศ วุฒิการศึกษาและอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนิน ชีวิตตามหลักขราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภโโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับ สมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึง ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้หลักขราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ด้านสัจจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านขเมและด้าน ขันติและด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านจาละ ส่วนเปรียบเทียบการใช้หลักขราวาสธรรมเพื่อการ

ดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุและอาชีพต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่างกันมีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้หลักฆราวาสธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และจากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านสังคม ควรพัฒนาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทั้งหลักธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมแห่งความเมตตา ลดการเบียดเบียนและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 ด้านทมะ การเว้นจากการลักทรัพย์ไม่ควรเน้นเพียงการลงโทษภายหลังแต่ควรสร้าง “ระบบคุณธรรมเชิงป้องกัน” โดยใช้หลักศีลข้อ 2 เป็นรากฐาน ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ไปจนถึงนโยบายภาครัฐ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีศีลธรรม

1.3 ด้านขันติ ควรตั้งอยู่บนฐานของ คุณธรรม ความรับผิดชอบและการเคารพสิทธิผู้อื่น โดยเชื่อมโยงศีลข้อ 3 เข้ากับนโยบายสาธารณะด้านเพศศึกษา สุขภาวะและความปลอดภัยเพื่อสร้างสังคมที่มีวินัยทางเพศ ลดการเบียดเบียนและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.4 ด้านจาคะ ควรมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่มีความซื่อสัตย์ สุภาพ และมีเมตตาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสื่อสาธารณะโดยเชื่อมโยงหลักศีลข้อที่ 4 เข้ากับการพัฒนาจริยธรรมและความน่าเชื่อถือของสังคมไทย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาการวิจัยการนำหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น สังคหวัตถุ 4, พรหมวิหาร 4, สาราณียธรรม เป็นต้น เพื่อจะได้นำหลักธรรมดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้

2.2 ควรมีการศึกษาการใช้หลักฆราวาสธรรมของประชาชนในตำบลหรืออำเภออื่น ๆ ในจังหวัดพังงาหรือจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบว่าปัจจัยทางสังคมกับการนำหลักฆราวาสธรรมไปใช้

2.3 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักฆราวาสธรรมกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอกะปง จังหวัดพังงา

เอกสารอ้างอิง

- เจนณรงค์ ชุ่มพะวงค์ และ สาโรจน์ แก้วอรุณ. (2566). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักธรรมาธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1. *MCU Haripunchai Review*, 7(4), 95–109.
- ณัฐศรัณย์ ชุมวรฐายี. (2560). ศึกษาหลักธรรมาธรรม 4 ในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภวนาวัดปัญญานันทาราม จังหวัดปทุมธานี. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาวิชาวิปัสสนาภวนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ วงศรีเทพ, สุวิน ทองปั้น, พระศกเทพ ทสธมโม (วณิชาติ) และ ประภาส แก้วเกตุพงษ์. หลักธรรมาธรรมกับการพัฒนาชีวิตสำหรับผู้ครองเรือน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19(3), 266-273.
- พระสุคนธ์ ญาณวูโธและคณะ. (2563). การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 3(2), 25-39.
- องค์การบริหารส่วนตำล่อ. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำล่อ. พังงา: องค์การบริหารส่วนตำล่อ.เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <https://thana.go.th/public/list/data/datacategory/catid/2/menu/1196>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติ
วิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู*
LANGUAGE AND CULTURAL REQUIREMENTS TEACHING PRACTICE
FOR STUDENTS IN THE GRADUATE DIPLOMA IN TEACHING
PROGRAM.

กนกอร ทองศรี

Kanokon Tongstri

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต, ประเทศไทย

Faculty of Education, Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding Author's Email: kanok.on97@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำนวน 109 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่การตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตาม จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ต้องการตามจำนวน ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์หาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ประกอบด้วย 4 แนวทางดังนี้ (1) การให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู (2) การส่งเสริมให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่ใช้ภาษาภาษาด้าน ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูเพื่อการสื่อสาร (3) การจัดอบรม เน้นแนว หรือ พัฒนาให้ผู้สอนภาษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลรูปแบบใหม่สอดคล้อง กับกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู (4) การ แนะนำหรือจัดหาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการ เรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็นด้านภาษา, วัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู, หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

* Received 15 November 2025; Revised 21 November 2025; Accepted 30 November 2025

Abstract

This research aims to propose guidelines, Language and Cultural Requirements teaching Practice for students in the Graduate Diploma in Teaching Program. Quantitative research. Target group of 109 students in the Professional Teaching Diploma Program. The research tools used were questionnaires created by the researcher according to the number of respondents required with a confidence level of 0.96. Statistics used in data analysis include data analysis using computer programs to find frequency, mean, and standard deviation.

The research findings for: Study Guidelines, Language and cultural requirements for teaching practice for students in the Graduate Diploma in Teaching Program. Consists of the following 4 approaches: (1) To make students aware of the importance and necessity of language and culture for the practice of the teaching profession. (2) Promoting students to participate in activities that use language, language and culture for the practice of teaching for communication. (3) Providing training, guidance or development for language teachers regarding new learning management and measurement and evaluation formats in line with the framework of language and cultural competence standards for teaching practice. (4) Recommending or providing media, technology, and learning resources appropriate for learning language and culture for teaching practice.

Keywords: Language needs, Culture for the Teaching Profession, Graduate Diploma in Teaching

บทนำ

ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันอาจจะกล่าวได้ว่า การศึกษานั้นนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะนำมาพัฒนาคน และพัฒนาสังคม กล่าวคือ “การศึกษา” จะพัฒนาตัวบุคคล ให้มีคุณลักษณะตามที่ดีเยี่ยม ตามที่สังคมต้องการเพื่อให้บุคคลทั้งหลายเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคมต่อไปได้ ด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู ถือเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างที่ต้องค่าแก่การศึกษาค้นคว้าเช่นกัน ภาษาอังกฤษที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างประเทศนับได้ว่าเป็นภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญและถูกนำมาใช้ทางด้านการเมืองและ เศรษฐกิจ ที่มีอิทธิพลสูง ภาษาอังกฤษก็นับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษากลางของโลก (ประเพศ ไกรจันทร์, 2563 : 1) จากการศึกษาดังกล่าวมีความ

สอดคล้องกับ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู เป็นหลักสูตรที่คุรุสภากำหนดแนวทางให้ผู้ที่มีความต้องการที่จบจากการศึกษาสาขาวิชาอื่น แต่มีความต้องการจำเป็นที่อยากจะเป็น “ครู” ได้เข้ามาศึกษาในหลักสูตร ดังนั้นภาษาอังกฤษในหลักสูตรสถานศึกษา ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยครูผู้สอนต้องหากลวิธีที่สามารถพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้มี “การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” (Life-Long Learning) (อรรชนิดา หวานคง, 2559)

ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาประเทศ “สังคมไทย” ตระหนักได้ดีว่า จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวได้ว่าเป็นที่ยอมรับว่า “ผู้นำที่ดี” เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อความอยู่รอดของชาติบ้านเมือง สังคมและหน่วยงาน ผู้นำที่ดีล้วนเป็นกุญแจที่สำคัญมากต่อความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ของหน่วยงาน องค์กร รวมถึงผลแห่งการปฏิบัติงานที่ดีของบุคลากรในองค์กรด้วย การพัฒนาบุคลากรในองค์กรล้วนมีความสำคัญและ การที่จะต้องปรับเปลี่ยนองค์กรไปสู่องค์กรที่มีลักษณะใหม่ มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในโลกยุคปัจจุบัน กล่าวคือการเป็นองค์กรที่สำคัญแห่งการเรียนรู้ การศึกษา ผู้นำที่ดีจะต้องมีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดมุมมองใหม่ๆ วิสัยทัศน์ การสื่อสาร และการส่งเสริมสมรรถนะด้านต่างๆ ให้บุคลากร “ครู” เป็นสิ่งสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) นอกจากนี้ถ้าจะให้ “ครู” ได้เข้ารับการอบรมตามความจำเป็นหรือเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ได้จัดขึ้น การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่างๆ มีการจัดตั้งองค์กรที่เข้มแข็งในการกำกับนโยบาย แผน การติดตามผล และมีการประเมินการพัฒนาสมรรถนะครูให้ได้ประสิทธิภาพตามเป้าหมายสูงสุดที่ได้กำหนดไว้แล้ว นอกจากสิ่งที่มีส่วนสำคัญ ครูมีสมาคมนักพัฒนาวิชาชีพครู (สมาคมพิเศษที่จะพัฒนาความสามารถครูโดยเฉพาะ) ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะตามแผนงานของรายบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธัญญาลักษณ์ เวชกามา, 2562 : 3)

สรุปได้ว่า “การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู” เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และทัศนคติของบุคคลในองค์กรให้มีพฤติกรรมการทำงาน การสอน การเรียนรู้ภาษา ที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การศึกษาต่อ การฝึกอบรม การสัมมนาทาง วิชาการ การศึกษาดูงาน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือการพัฒนาตนเอง ดังที่กล่าวมา ความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ประกอบด้วย 4 แนวทางดังนี้ 1) การให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู 2) การส่งเสริมให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่ใช้ภาษาทางด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูเพื่อการสื่อสาร 3) การจัด

อบรม แนะนำ หรือพัฒนาให้ผู้สอนภาษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล รูปแบบใหม่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู 4) การแนะนำหรือจัดหาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการ เรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอแนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เยาวลักษณ์ มูลสระคู (2558, น. 69 - 71) ได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบ และสมรรถนะของครูสอนภาษาอังกฤษ พบว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งให้ความหมายไว้ดังนี้ 1. “ความรู้” หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ ที่รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้มาจากการประสบการณ์ 2. “ทักษะ” หมายถึง ความสามารถ ความชัดเจน และความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ 3. “คุณลักษณะส่วนบุคคล” หมายถึง บุคลิก ความคิด ความรู้สึก เจตคติ ทศนคติ แรงจูงใจ และความต้องการส่วนบุคคล

Lorena (2015) ภาษามีจุดประสงค์ที่หลากหลาย ถ้าเกิดขาดภาษา การสื่อสารก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งทักษะทั้ง 4 ได้แก่ “ทักษะด้านการฟัง” (listening) “ทักษะด้านการพูด” (speaking) “ทักษะด้านการอ่าน” (Reading) และ “ทักษะด้านการเขียน” (Writing) เป็นส่วนสำคัญในภาษาและมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ภาษา ซึ่ง ทักษะทั้ง 4 ทักษะเป็นทักษะที่ไม่สามารถแยกออกจากกันและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

บุษยมาศ แสงเงิน (2555) “ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ” หมายถึง ความสามารถในการนำภาษาอังกฤษมาใช้ ได้แก่ การพูด การอ่าน การเขียนและการฟัง ความหมายของทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษว่าเป็นทักษะในการนำภาษาอังกฤษมาใช้ในงาน แบ่งออกได้เป็น 5 ระดับ “ระดับที่ 1” สามารถพูด เขียน อ่านและฟังภาษาอังกฤษในระดับเบื้องต้นและสื่อสารให้ เข้าใจได้ “ระดับที่ 2” สามารถพูด เขียน อ่านและฟังภาษาอังกฤษ และทำความเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาต่างๆ ได้ “ระดับที่ 3” สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการติดต่อสัมพันธ์ใน การปฏิบัติงานได้โดยถูกหลักไวยากรณ์ “ระดับที่ 4” เข้าใจสำนวนภาษาอังกฤษในรูปแบบต่างๆ สามารถประยุกต์ใช้ในงานได้อย่างถูกต้อง ทั้งในหลักไวยากรณ์และความเหมาะสมในเชิงเนื้อหา “ระดับที่ 5” มีความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างลึกซึ้ง ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา

สามารถประยุกต์โวหารทุกรูปแบบได้อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้องและ สละสลวย อีกทั้งมีความเชี่ยวชาญศัพท์เฉพาะด้านในสาขาวิชาของตนอย่างลึกซึ้งซึ่งวิชาภาษาอังกฤษ เป็นวิชาทักษะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ความมานะพยายาม และความอดทนในการเรียนรู้ และฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะภาษาอังกฤษ เพราะ “ทักษะ” (Skills) หมายถึง ความชัดเจน และความชำนาญใน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ ทักษะภาษาอังกฤษ

สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษต้องอาศัยองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลร่วมกัน ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร โดยทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนมีความสัมพันธ์และไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษสามารถพัฒนาได้เป็นลำดับขั้นตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับเชี่ยวชาญ ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติ วิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีการแบ่งข้อมูลวิธีดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งเป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกแบบเจาะเจาะ คือ นักศึกษาหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ปีการศึกษา 2568 จำนวน 109 คน ใช้จำนวนทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ผลการวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 นำเครื่องมือไป ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขา วิชาชีพครู ปีการศึกษา 2568 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟ่าของครอนบาช (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองและผ่านระบบ Google form จำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งไปจำนวน 109 ฉบับ ได้รับคืนจำนวน 109 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3.2 เมื่อรับแบบสอบถามคืนผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.3 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลคือ ปีการศึกษา 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการคำนวณหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบระดับความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.3 การประมวลผลแนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ซึ่งผู้วิจัยทำการสรุปผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีดังนี้

กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ปีการศึกษา 2568 จำนวน 109 คน

ตารางที่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู

ในภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	ความต้องการจำเป็นด้านภาษา	n = 109		ระดับ
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ทักษะการฟัง	4.22	0.32	มาก
2	ทักษะการพูด	4.23	0.25	มาก
3	ทักษะการอ่าน	4.27	0.34	มาก
4	ทักษะการเขียน	4.37	0.32	มาก
รวม		4.29	0.26	มาก

จากตารางพบว่า ความต้องการจำเป็นด้านภาษาโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$, S.D.=0.26) ด้านที่มีความต้องการจำเป็นด้านภาษามากที่สุดคือ ด้านทักษะการเขียน ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.32) รองลงมา คือ ด้านทักษะการอ่าน คือ ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.34) ด้านทักษะการพูด คือ ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.25) และด้านทักษะการฟัง คือ ($\bar{X}=4.22$, S.D.=0.32) ตามลำดับ

แนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ประกอบด้วย 4 แนวทางดังนี้ (1) การให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู (2) การส่งเสริมให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่ใช้ภาษาภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูเพื่อการสื่อสาร (3) การจัดอบรม เน้นแนว หรือพัฒนาให้ผู้สอนภาษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลรูปแบบใหม่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู (4) การแนะนำหรือจัดหาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการ เรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มีแนวทางแนวทางการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ประกอบด้วย 4 แนวทางดังนี้ (1) การให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Stancy Zeiger, 2018) ที่กล่าวว่า สมรรถนะหลักสำหรับครูผู้สอนครูภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ครูภาษาอังกฤษจะต้องมีครูภาษาอังกฤษมีความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาและทำทางในการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและคล่องแคล่ว (2) การส่งเสริมให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่ใช้ภาษาภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูเพื่อการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กชพร เหมานิมีตติ, 2564) เรื่อง “การศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครูศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี” พบว่า สภาพที่เป็นจริงในการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา “ทักษะการพูด” เป็นลำดับแรก (3) การจัดอบรม เน้นแนว หรือพัฒนาให้ผู้สอนภาษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลรูปแบบใหม่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู สอดคล้องกับ (อมรรัตน์ ทับทิมทอง, 2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะของครูภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

(4) การแนะนำหรือจัดหาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการ เรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู สอดคล้องกับแนวคิดของ (พัชรินทร์ จันที, 2565) กล่าวว่า การที่ผู้เรียนขาดโอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษกับเจ้าของภาษาโดยตรง ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการใช้ภาษาอังกฤษเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ประเด็นนี้จึงส่งผลกระทบต่อความคุ้นเคยในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ดลวรรณ พวงวิภาต, 2562) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบสมรรถนะครู ภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษ ไว้ว่า ครูนำ “ICT” ไปใช้กับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษการฝึกทักษะภาษาอังกฤษ และครูใช้สื่อและนวัตกรรม ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ “ทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม” หมายถึง มีความสามารถในการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม ให้เหมาะสมกับเนื้อหาหรือกิจกรรมในการจัดการเรียนตรงกับความต้องการของผู้เรียน เลือกใช้สื่อที่ทันสมัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ทำให้ได้มองเห็นแนวทางการประยุกต์ใช้ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูตามผลการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรให้นักศึกษาได้มองเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู
2. ควรให้มีการส่งเสริมให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมที่ใช้ภาษาภาษาด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูเพื่อการสื่อสาร
3. ควรมีการการจัดอบรม แนะนำ หรือพัฒนาให้ผู้สอนภาษาบ่อยๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลรูปแบบใหม่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู
4. ควรมีการแนะนำหรือจัดหาสื่อเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการ เรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครู

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน สร้างการเรียนรู้ตามความถนัดของผู้เรียน (learning style)

2. ควรศึกษาแนวทางการความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

3. ควรมีการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการปฏิบัติวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

เอกสารอ้างอิง

กขพร เมฆานิมิตติ. (2564). การศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. เรียกใช้ถึงเมื่อ 21 มกราคม 2558 จาก http://www.onec.go.th/onec_eb/page.php?mod=Category&categoryID.

ัญญลักษณ์ เวชกามา. (2563). ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอน ภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุขบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ประเพศ ไกรจันทร์. (2563). การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม เหมราช จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

บุษยมาศ แสงเงิน. (2555). ทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในตำแหน่งของข้าราชการ และ บุคลากรภาครัฐในยุคปัจจุบัน (ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ). เรียกใช้เมื่อ 2 ธันวาคม 2555 จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/435681>

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย.(พิมพ์ครั้งที่ 5).กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10).กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พัชรินทร์ จันที. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการฟังภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการ จัดการ เรียนรู้ผ่านพอดคาสต์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเชียงดาว วิทยาคม จังหวัด เชียงใหม่. ใน การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เยาวลักษณ์ มูลสระคู. (2558).การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ สังกัด สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด.ใน วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ดลวรรณ พวงวิภาต. (2562). องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อมรรัตน์ ทับทิมทอง. (2563). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้าน ทักษะ ของครูภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

จังหวัดพิษณุโลก. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัย.

อรรชนิดา หวานคง. (2559). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21. วารสาร
สถาบันวิจัยญาณสังวร, 7(2), 303-314.

Manaj Sadiku Cand. Lorena. (2015). The Importance of Four Skills Reading,
Speaking, Writing, Listening in a Lesson Hour. European Journal of
Language and Literature Studies, 1(1), 29-31.

Zeiger, S. (2018). The competencies of English teachers. Journal of Educational
Research, 25(4), 101-115.

การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
ความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1*

SAFETY MANAGEMENT IN SCHOOLS AFFECTING TEACHERS' WORK
HAPPINESS UNDER THE NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

กุลชญา ประเทศา¹ และ จรีพร นาคสัมฤทธิ์²

Kulchaya Pratesa¹ and Jareeporn Naksamrit²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹⁻²

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: kulchaya.pratesa@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 2) เพื่อศึกษาระดับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนและ 4) เพื่อศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 จำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบวิธีการนำเข้าทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับความสุขในการทำงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$, $r = 0.892$) 4) การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูได้ร้อยละ 80.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านที่ส่งผล คือ การกำหนดนโยบายและจัดทำแผน การ

* Received 20 November 2025; Revised 8 December 2025; Accepted 15 December 2025

ประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง และการวางแผนการดำเนินงาน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นเชิงนโยบายว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 ควรยกระดับระบบความปลอดภัยเชิงระบบเพื่อใช้เป็นกลไกในการเสริมสร้างความสุขและประสิทธิภาพการทำงานของครูในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา, ความสุขในการทำงานของครู

Abstract

The purposes of this research were (1) to study the level of safety management in schools under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 1 (2) to study the level of teachers' work happiness in schools (3) to examine the relationship between school safety management and teachers' work happiness and (4) to investigate the aspects of school safety management that affect teachers' work happiness in schools. The samples consisted of 278 teachers from schools under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 1. The research instrument was a five-rating scale questionnaire, which had a content validity index ranging from 0.60-1.00, and an overall reliability coefficient (Cronbach's Alpha) of 0.99. The statistical methods used for data analysis included percentage, frequency, mean, standard deviation, Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient, and Multiple Regression Analysis-Enter Method.

The research findings revealed that: (1) the overall level of school safety management in schools under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 1 was high. (2) The overall level of teachers' work happiness was at the highest level. (3) School safety management had a high positive correlation with teachers' work happiness, which was statistically significant at the 0.01 level ($p < 0.01$, $r = 0.892$). (4) The aspects of school safety management that significantly affected teachers' work happiness could jointly explain 80.00% of the variance at the 0.05 level of statistical significance. The aspects that have an impact are policy formulation and planning, safety risk assessment and prioritization, and operational implementation planning. The findings of this research provide a policy implication that the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1 should enhance its systemic safety management

mechanisms to strengthen teachers' long-term work happiness and work effectiveness.

Keywords: safety management in schools, teachers' work happiness

บทนำ

สถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับความสุขในการทำงานของครูจะทำให้ครูในสถานศึกษาร่วมมือร่วมใจกันทำงาน มีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน มีความรักและมีความผูกพันต่อสถานศึกษา ทำให้ครูผู้สอนที่มีความทุ่มเทในการสอนและมีความสุขในการทำงาน (นุชี มะเต็ง, 2564) ครูที่ได้ทำงานในองค์กรที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคล ให้คุณค่ากับครูเป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถ ให้เกียรติบุคลากรในองค์กร สนับสนุนให้ครูได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ครูจะมีความจงรักภักดีต่อองค์กร มีความรักและสามัคคีกันในการทำงานและรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง (สุชาดา บุปผา, 2565) ความสุขในการทำงานของครูถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะในการทำงานของสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย และพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (พัตริณวรรณ ศิริภูมิ และ ชนมณี ศิลาณกิจ, 2567) ความสุขในการทำงานของครูจะเกิดขึ้นเมื่อมีคนมองเห็นคุณค่าในตัวบุคคล ให้การยอมรับนับถือ ทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจพึงพอใจที่ได้ปฏิบัติงาน รู้สึกรักและอยากที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ (ฤติมา บุญบำรุง, 2560)

จากงานวิจัยพบว่าการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการจัดการเรียนการสอนของครู สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับความสะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความปลอดภัย ถูกสุขอนามัย อากาศ แสงสว่าง มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่เพียงพอและสะดวกต่อการใช้งานสภาพแวดล้อมด้านตารางเวลา (ชุติมา เสือพันธุ์, 2563) นอกจากนี้การทำงานในสถานที่และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีการจัดการความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับลักษณะงาน เป็นตัวบ่งชี้ความสุขในการทำงานของครู (กอกนิษฐ์ คำมะลา, 2563) ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีการจัดการความปลอดภัยอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดความรู้สึกมั่นใจในสภาพแวดล้อมการทำงาน ลดความเครียดและเพิ่มความสุขในการทำงาน (Nwoko et al., 2023) รวมทั้งคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของครูมีผลต่อความสุขในการทำงานของครูอย่างมีนัยสำคัญ ครูที่ทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีการจัดการความปลอดภัยที่เหมาะสมส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน เกิดความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ และส่งผลต่อความตั้งใจที่จะอยู่ในวิชาชีพครูในระยะยาว (Erturk, 2022)

จากการศึกษารายงานแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2568 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 (2567) ในการวิเคราะห์

สภาพแวดล้อมศักยภาพ ปัจจัยภายในและภายนอก พบว่า ครูและบุคลากรบางส่วนยังไม่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน เนื่องจากขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าครูขาดความสำเร็จในงานเนื่องจากความสำเร็จในงาน คือ การที่ตนเองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความมุ่งมั่นที่จะทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จ (นภาพร ด้านแก้ว, 2559) และสามารถปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นตามเป้าหมายขององค์กร (อนรุตี ฤทัยธรรม, 2563) รวมทั้งยังพบว่าครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ยังขาดประสิทธิภาพในระบบการจัดการที่ดีและการสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูยังขาดการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันระหว่างกันอันเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กัน (อริคุณ สีนธนาปัญญา, 2558) นอกจากนี้ยังขาดความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงาน (น้ำฝน นิมิตร, 2558) ซึ่งแสดงถึงการขาดสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของครู ความสำเร็จในงานและสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของครู ดังนั้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริม ความสำเร็จในงานและสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของครู เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสุขในการทำงานของครูอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาความสุขในการทำงานในมิติส่วนบุคคลและภาวะผู้นำ ขณะที่ “มิติความปลอดภัยเชิงระบบของสถานศึกษา” ยังได้รับการศึกษาน้อย อีกทั้งยังไม่พบงานวิจัยที่เชื่อมโยง “การจัดการความปลอดภัยของสถานศึกษา” กับ “ความสุขในการทำงานของครู” ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่จันทบุรี เขต 1 ที่กำลังเผชิญปัญหาเฉพาะด้าน ทั้งการขาดทักษะเทคโนโลยี การขาดความสำเร็จในงาน และความร่วมมือในการทำงานที่ยังไม่เข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายด้านสภาพแวดล้อมการทำงานอย่างเป็นระบบ การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความปลอดภัยเชิงระบบของสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ดังกล่าว

การศึกษาค้นนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู ซึ่งผลจากการวิจัยจะนำไปสู่การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจถึงความสำคัญของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่มีต่อความสุขในการทำงานของครู ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีให้กับครูได้มากขึ้น

เมื่อครูมีความสุขในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมีการสนับสนุนที่ดี จะส่งผลดีต่อการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่เต็มไปด้วยความมั่นใจและแรงจูงใจในการสอน เป็นแนวทางในการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของครูอย่างมีความสุข ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1
4. เพื่อศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

1. การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 มีความสัมพันธ์กัน
2. การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 จำนวน 32 แห่ง ประกอบด้วยครู รวมทั้งสิ้น 980 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 จำนวน 32 แห่ง ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จากประชากรที่เป็นครูจำนวน 980 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยการใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น จากนั้นจึงสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนประชากร คิดเป็นร้อยละ 28.37 ของจำนวนประชากรในโรงเรียนแต่ละโรงเรียน ได้ครูรวมทั้งสิ้น 278 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามลักษณะตรวจสอบรายการ (Check List) แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับความสุขในการทำงานของครู 4) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ 2) นำเอกสารที่ศึกษา แนวคิดทฤษฎี และข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้มากำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะและจัดทำร่างแบบสอบถาม

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อตรวจสอบด้านความถูกต้อง 2) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยแบบสอบถามที่ได้มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน 4) นำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยแบบสอบถามที่ได้มีค่า 0.99

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

4.2 ผู้วิจัยติดต่อและนำหนังสือขออนุญาตมอบให้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการส่งลิงก์ Google form เข้ากลุ่มไลน์ของโรงเรียน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

4.3 ผู้วิจัยได้รับการตอบกลับแบบสอบถาม ซึ่งตรวจสอบความถูกต้องและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

5.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู วิเคราะห์โดยใช้สถิติหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยรวมรายด้านและรายข้อ

5.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความสุขในการทำงานของครู วิเคราะห์โดยใช้สถิติหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยรวมรายด้านและรายข้อ

5.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา กับความสุขในการทำงานของครู วิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product- Moment Correlation Coefficient)

5.5 การวิเคราะห์การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำเข้าทั้งหมด (Multiple Regression Analysis-Enter Method)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ บุญชม ศรีสะอาด (2554)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียน (n = 278)

การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียน	ระดับการดำเนินงาน		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. การกำหนดนโยบายและจัดทำแผน	4.69	0.62	มากที่สุด
2. การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และจัดลำดับความเสี่ยง	4.68	0.67	มากที่สุด
3. การวางแผนการดำเนินงาน	4.69	0.62	มากที่สุด
4. การดำเนินการตามข้อบ่งชี้ความปลอดภัย	4.69	0.64	มากที่สุด
5. การกำกับติดตาม และประเมินผล	4.68	0.64	มากที่สุด
รวม	4.69	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, $SD = 0.61$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การกำหนดนโยบายและจัดทำแผน ($\bar{X} = 4.69$, $SD = 0.62$) การวางแผนการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.69$, $SD = 0.62$) การดำเนินการตามข้อบ่งชี้ความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.69$, $SD = 0.64$) การกำกับติดตาม และประเมินผล ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.64$) และการประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.67$)

2. ผลการศึกษาระดับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2554)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน ($n = 278$)

ความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน	ระดับการดำเนินงาน		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	4.76	0.52	มากที่สุด
2. ด้านความสำเร็จในงาน	4.71	0.55	มากที่สุด
3. ด้านรักในการทำงาน	4.76	0.53	มากที่สุด
4. ด้านการเป็นที่ยอมรับ	4.76	0.53	มากที่สุด
รวม	4.75	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, $SD = 0.50$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 4.76$, $SD = 0.52$) ด้านรักในการทำงาน ($\bar{X} = 4.76$, $SD = 0.53$) ด้านการเป็นที่ยอมรับ ($\bar{X} = 4.76$, $SD = 0.53$) และด้านความสำเร็จในงาน ($\bar{X} = 4.76$, $SD = 0.53$)

3. ผลวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครู ($n = 278$)

การจัดการความปลอดภัย ในสถานศึกษา	ความสุขในการทำงานของครู				
	ด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล (Y ₁)	ด้านความสำนึกในงาน (Y ₂)	ด้านรักในการทำงาน (Y ₃)	ด้านการเป็นที่ยอมรับ (Y ₄)	ความสุขในการทำงาน ของครู (Y)
การกำหนดนโยบายและจัดทำ แผน (X ₁)	0.835**	0.775**	0.787**	0.795**	0.847**
การประเมินสภาพความเสี่ยง ด้านความปลอดภัยและ จัดลำดับความเสี่ยง (X ₂)	0.858**	0.813**	0.781**	0.806**	0.865**
การวางแผนการดำเนินงาน (X ₃)	0.857**	0.785**	0.770**	0.820**	0.858**
การดำเนินการตามขอช่วย ความปลอดภัย (X ₄)	0.841**	0.790**	0.782**	0.813**	0.856**
การกำกับติดตาม และ ประเมินผล (X ₅)	0.828**	0.776**	0.744**	0.786**	0.832**
การจัดการความปลอดภัย ในสถานศึกษา (X)	0.884**	0.825**	0.809**	0.842**	0.892**

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.892 แสดงว่าการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 อยู่ในระดับสูง

4. ผลวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบวิธีการนำเข้าทั้งหมด (Multiple Regression Analysis-Enter Method) การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1

ตารางที่ 4 การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน ($n = 278$)

การจัดการความปลอดภัยใน สถานศึกษา	b	SE _b	β	t	p- value
การกำหนดนโยบายและจัดทำแผน (X ₁)	0.213	0.050	0.264	4.244	0.000*
การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความ ปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง (X ₂)	0.176	0.061	0.236	2.906	0.004*
การวางแผนการดำเนินงาน (X ₃)	0.171	0.063	0.213	2.706	0.007*
การดำเนินการตามข้อบ่งชี้ความ ปลอดภัย (X ₄)	0.117	0.067	0.150	1.745	0.082
การกำกับติดตาม และประเมินผล (X ₅)	0.056	0.058	0.072	0.977	0.329
R = 0.894 SE _{est} = 0.22616 F = 217.116 R ² = 0.800 a = 0.796					

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 พบว่า ด้านที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบายและจัดทำแผน (X₁) (b = 0.213) การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง (X₂) (b = 0.176) และการวางแผนการดำเนินงาน (X₃) (b = 0.171) ตามลำดับ โดยร่วมกันส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูได้ร้อยละ 80.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์แต่ไม่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 ได้แก่ การดำเนินการตามข้อบ่งชี้ความปลอดภัย (X₄) (b = 0.117) และการกำกับติดตาม และประเมินผล (X₅) (b = 0.056)

จากผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4 ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำเสนอสมการเชิงพยากรณ์ได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.796 + 0.213(X_1) + 0.176(X_2) + 0.171(X_3)$$

2. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.264 (X_1) + 0.236(X_2) + 0.213(X_3)$$

อภิปรายผล

1. ระดับของการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การกำหนดนโยบายและจัดทำแผน การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินการตามข้อบ่งชี้ความปลอดภัย การกำกับติดตามและประเมินผล และการประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษาของผู้บริหารมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษาของผู้บริหารซึ่งเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้บริหารควรปฏิบัติเพื่อกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนกลยุทธ์ด้านความปลอดภัยของโรงเรียน ให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 (2566) ที่พัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษา ให้ได้รับความปลอดภัยและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากภัยพิบัติและภัยคุกคามรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับพหุ นรสิงห์ และ สิริธัญญา โกษะ (2567) ที่ได้อธิบายแนวคิดการกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษาของผู้บริหาร ไว้ว่า การกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษาของผู้บริหารมีความสำคัญในการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา

2. ระดับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ด้านรักในการทำงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านความสำเร็จในงาน ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ด้านความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทขององค์กร ตามกลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการ เสริมสร้างขวัญกำลังใจ การยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากร และการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 (2566) ที่กำหนดกลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทไว้ว่า จัดกรอบอัตรากำลังที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เสริมสร้างขวัญกำลังใจและการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากร

3. การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.892 ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบุรี เขต 1 อยู่ในระดับสูง อาจเนื่องมาจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบุรี เขต 1 มีการดำเนินงานด้านนโยบายและมาตรการความปลอดภัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยทั้งทางกายภาพและจิตใจ ครูมีความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ สามารถมุ่งเน้นการสอนและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับชุตติมา เสือพันธุ์ (2563) พบว่าด้านความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการจัดการเรียนการสอนของครูในยุคนไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสุขของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานมีความสัมพันธ์มากที่สุด (r = 1.00) เช่นเดียวกับกอกนิษฐ์ คำมะลา และ วลีนิภา ฉลากบาง (2562) พบว่า บรรยากาศองค์กร สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แรงจูงใจในการทำงาน การสนับสนุนทางสังคม และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคการทำงาน ทั้งหมดนี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงาน สอดคล้องกับโนโวโก และคณะ (Nwoko และคณะ, 2023) ได้พบว่าการบริหารจัดการความปลอดภัยที่ดีในโรงเรียนไม่เพียงช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นใจในความปลอดภัยของตนเองแต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมสุขภาพจิตเชิงบวก ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของครู

4. การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบุรี เขต 1 พบว่า ด้านที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบายและจัดทำแผน การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง และการวางแผนการดำเนินงาน ตามลำดับ โดยร่วมกันส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูได้ร้อยละ 80.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่าด้านการกำหนดนโยบายและจัดทำแผนส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูสูงสุด อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบุรี เขต 1 เป็นผู้ดำเนินการกำหนดทิศทางนโยบาย และสร้างมาตรการที่ชัดเจนในการดูแลความปลอดภัยทั้งทางกายภาพและจิตใจให้แก่ครูและนักเรียนเมื่อครูรับรู้ว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและสวัสดิภาพของบุคลากร ย่อมเกิดความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ มีความเชื่อมั่นในองค์กร และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับอริศคุณ สินธนาปัญญา และคณะ (2557) ได้อธิบายการบริหารความสุข

ในสถานศึกษา ไว้ว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน เพราะสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานทั้งที่เป็นในเชิงกายภาพและในเชิงนามธรรมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับฤทธิชัย ศรีโพธิ์อมรพงษ์ และคณะ (2566) ได้พบว่าด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองในการทำงานของครูเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ดังนั้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจ เพื่อส่งเสริมให้ครูมีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสุขในการทำงานมากขึ้น 1.2 จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยด้านที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู คือ ด้านการกำหนดนโยบายและจัดทำแผน ด้านการประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง และด้านการวางแผนการดำเนินงาน ดังนั้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญกับการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานของสถานศึกษาด้านความปลอดภัย การเผยแพร่นโยบายด้านความปลอดภัยของสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายรับรู้และปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้มีความสุขในการทำงานของครูเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเขตพื้นที่ควรมีนโยบายด้านความปลอดภัยระดับเขต เพื่อให้โรงเรียนยึดเป็นต้นแบบหรือมีการจัดโรงเรียนต้นแบบด้านความปลอดภัยเพื่อให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในบริบทที่ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ก่องนิษฐ์ คำมะลา. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความสุขในการทำงานของครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ก่อกนิษฐ์ คำมะลา, และ วสันติกา ฉลากบาง. (2562). ความสุขในการทำงานของครู
ประถมศึกษา. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 65-81.
- ชุดิมา เสือพันธ์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการเรียนการสอนของครูในยุคไทยแลนด์
4.0 โรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดลพบุรี. *ปัญญา*, 27(2), 1-14.
- นภาพร ด่านแก้ว. (2559). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และการเห็นคุณค่าใน
ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ.
ใน *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- น้ำฝน นิมิตร. (2558). ปัจจัยด้านความเครียดที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีใน
เขตกรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.
- นุชี มะเต็ง. (2564). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาแห่งความสุขโรงเรียนราชประชานุเคราะห์
39 จังหวัดนราธิวาส. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 17(2), 109-127.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). หลักการวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุริยาสาน.
- พชฎ นรสิงห์, และ สิริญญา โกษะ. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการความ
ปลอดภัยในสถานศึกษา. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 11(2), 107-118.
- พัทธนิวรรณ ศิริภูมิ, และ ชนมณี ศิลาณกิจ. (2567). องค์การแห่งความสุขในสถานศึกษาตาม
ความคิดเห็นของครู โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพตะวันออก. *วารสาร
นิติรัฐ*, 2(1), 36-47.
- ฤติมา บุญบำรุง. (2560). ความสุขในการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อำเภอสัตหีบ. ใน *ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฤทธิชัย ศรีโพธิ์อมรพงษ์, นัฏฐิณี เจริญสุข, และ ชุติศักดิ์ เอกเพชร. (2566). รูปแบบการสร้าง
ความสุขในการทำงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา พังงา ภูเก็ต ระนอง. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(1), 147-161.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1. (2567). แผนปฏิบัติการ ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ.2567. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1.
เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <https://nbi1.go.th>.
- สุชาดา บุบผา. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อองค์การ
แห่งความสุขของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาบึงกาฬ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 2155-2168.
- อธิคุณ สันธนาปัญญา, อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์, ราชันย์ บุญธิมา, และ วีระ สุภากิจ. (2557). การ
บริหารความสุขในสถานศึกษา. *Suthiparithat Journal*, 28(88), 15-32.
- อธิคุณ สันธนาปัญญา. (2558). การพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผล

ต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.ใน ปริญญาพนธ์
การศึกษาดุขฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อนรรดิ ฤทัยธรรม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท ชัมมิท
แหลมฉบัง โอลโต บอดี้ เวอร์ค จำกัด.ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Erturk, R. (2022). The Effect of Teachers' Quality of Work Life on Job Satisfaction
and Turnover Intentions. International Journal of Contemporary
Educational Research, 9(1), 191-203.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research
Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Nwoko, J. C., Emeto, T. I., Malau-Aduli, A. E. O., & Malau-Aduli, B. S. (2023). A
systematic review of the factors that influence teachers' occupational
wellbeing. International Journal of Environmental Research and Public
Health, 20(12), 6070.

**การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3***
**PROCUREMENT MANAGEMENT IN EDUCATIONAL
INSTITUTIONS UNDER THE SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 3**

อนุสรณ์ หลีปุม¹ และ ศิลงชัย สุวรรณมณี²

Anusorn lipum¹ and Sinchai Suwanmanee²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ¹⁻²

Faculty of Education, Thaksin University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: sinchai@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา และ 3) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานด้านพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 196 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจากตารางสำเร็จรูป Krejcie and Morga (1970) แล้วสุ่มอย่างง่ายโดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .968 สถิติที่วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการทดสอบเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน ช่วงอายุต่างกัน วุฒิการศึกษาต่างกัน ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา ด้านการบำรุง รักษาและการตรวจ สอบพัสดุ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะการบริหารงานพัสดุ เน้น 3 ด้าน ดังนี้ 1. ปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดในทุกขั้นตอน 2. ระบบและการจัดการ โดยปรับปรุงทะเบียนคุมพัสดุและจัดเก็บให้เป็นระบบ และ 3. บุคลากร โดยจัดอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

* Received 8 November 2025; Revised 19 November 2025; Accepted 2 December 2025

คำสำคัญ: การบริหารงานพัสดุ, สถานศึกษา, การจัดซื้อจัดจ้าง, ประสิทธิภาพการบริหาร, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

Abstract

This research study aims to: 1) investigate the materials management administration of schools under the Office of Songkhla Primary Educational Service Area 3; 2) compare the materials management administration of schools classified by gender, age, educational qualification, work experience, and school size; and 3) synthesize recommendations for improving materials management administration in schools. The sample consisted of 196 teachers responsible for materials management in schools under the Office of Songkhla Primary Educational Service Area 3 in the 2024 academic year. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan (1970) table, and simple random sampling was applied with schools as the sampling units. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .968. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that: 1) the overall level of materials management administration in schools was high; 2) comparisons showed that teachers with different genders, ages, educational qualifications, and work experience did not differ significantly in their opinions regarding materials management administration. However, teachers working in schools of different sizes had significantly different opinions in the aspect of maintenance and inspection of materials at the .05 level, indicating that certain dimensions of materials management were influenced by the school-size context; and 3) recommendations for improving materials management administration emphasized three key areas: 1) strict compliance with regulations in all procedures, 2) improvement of systems and management processes such as updating inventory records and organizing storage systematically, and 3) capacity development of personnel through continuous training to enhance work efficiency.

Keywords: Procurement Management, Educational Institutions, Purchasing and Supplies, Administrative Efficiency, Songkhla Primary Educational Service Area Office 3

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน เพราะเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านการบริหารงบประมาณและทรัพยากร ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความสมรรถนะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (รัชดาพร บุญตา, 2561)

ในปัจจุบันการบริหารจัดการศึกษาไทยได้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังเขตพื้นที่และสถานศึกษา เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) อย่างไรก็ตาม การบริหารงบประมาณและพัสดุยังเป็นภารกิจที่มีความซับซ้อนและต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องบริหารพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (กระทรวงการคลัง, 2560) จากงานวิจัยของทัตชัย วงศ์คำจันทร์ (2566) และสุภารัตน์ บาลนาคม (2564) พบว่า การบริหารพัสดุในสถานศึกษายังประสบปัญหาในด้านบุคลากร ขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบ ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน และขาดระบบติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณและการจัดการพัสดวยังไม่เต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เป็นหน่วยงานการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการบริหารงบประมาณและพัสดุภายใต้กฎระเบียบของกระทรวงการคลังอย่างเคร่งครัด แต่ยังคงประสบปัญหาหลายประการ เช่น บุคลากรที่รับผิดชอบงานพัสดุส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนซึ่งขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีภาระงานมาก ขาดเวลาในการดำเนินงาน และขาดความต่อเนื่องเมื่อมีการโยกย้ายตำแหน่ง นอกจากนี้ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้างที่ล่าช้า และการเก็บรักษาพัสดุที่ไม่เป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานบางส่วนไม่สามารถบรรลุตามแผนที่กำหนดไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาเป็นภารกิจที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การ

ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาเป็นไปอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการในการจัดการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารงานพัสดุให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู และหน่วยงานต้นสังกัดในการนำไปใช้วางแผนปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 แตกต่างกัน
2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 แตกต่างกัน
3. ครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 แตกต่างกัน
4. ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานด้านพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 384 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูที่ปฏิบัติงานด้านพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 196 คน ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ จำแนกเป็นเพศ อายุ วุฒิการศึกษาประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 60 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 นำแบบสอบถามนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Index of Item Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป โดยค่าความสอดคล้องในแต่ละข้อนั้นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน และ 2) วิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (1990) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .987

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยทักษิณถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4.2 นำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองและผ่านระบบ Google form จำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งไปจำนวน 386 ฉบับ ได้รับคืนจำนวน 386 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.4 เมื่อรับแบบสอบถามคืนผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา โดยการคำนวณหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบระดับการบริหารงานพัสดุของครูในสถานศึกษา ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

5.3 การประมวลข้อเสนอแนะการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา	n = 190		ระดับ
		$\bar{X}$	S.D.	
1	การเก็บ การบันทึก และการเบิกจ่ายพัสดุ	4.23	0.32	มาก
2	การยืมพัสดุ	4.24	0.25	มาก
3	การบำรุงรักษา และการตรวจสอบพัสดุ	4.28	0.34	มาก
4	การจำหน่ายพัสดุ	4.38	0.33	มาก
รวม		4.29	0.26	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจำหน่ายพัสดุ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือด้านการบำรุงรักษา และการตรวจสอบพัสดุ และการเก็บ การบันทึก และการเบิกจ่ายพัสดุ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามตัวแปรอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA) ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรอายุ

การบริหารงานพัสดุ ของสถานศึกษา	ความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
1. การเก็บ การ บันทึก และการ เบิกจ่ายพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	3	.55	.18	1.81	.15
	ภายในกลุ่ม	186	18.97	.10		
	รวม	189	19.53			
2. การยืมพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	3	.23	.08	1.20	.31
	ภายในกลุ่ม	186	11.82	.06		
	รวม	189	12.05			
3. การบำรุงรักษา และการตรวจ สอบ พัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	3	.61	.21	1.79	.15
	ภายในกลุ่ม	186	21.38	.12		
	รวม	189	22.00			
4. การจำหน่ายพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	3	.60	.20	1.88	.13
	ภายในกลุ่ม	186	19.77	.11		
	รวม	189	20.37			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	.46	.15	2.24	.09
	ภายในกลุ่ม	186	12.78	.07		
	รวม	189	17.244	.29		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t-test) ระดับความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรวุฒิการศึกษา

ด้าน ที่	การบริหารงานพัสดุ ของสถานศึกษา	n = 190				t	Sig
		ปริญญาตรี (n = 149)		สูงกว่าปริญญาตรี (n = 41)			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	การเก็บ การบันทึก และการเบิกจ่ายพัสดุ	4.24	0.31	4.19	0.31	0.90	.37
2	การยืมพัสดุ	4.24	0.25	4.23	0.28	0.22	.83
3	การบำรุงรักษาและ การตรวจสอบพัสดุ	4.29	0.34	4.25	0.34	0.73	.47
4	การจำหน่ายพัสดุ	4.40	0.33	4.30	0.31	1.74	.08
รวม		4.31	0.26	4.25	0.27	1.30	.22

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

การบริหารงาน พัสดุของ สถานศึกษา	ความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
1. การเก็บ การ บันทึก และการ เบิกจ่ายพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.28	.14	1.34	.26
	ภายในกลุ่ม	187	19.25	.10		
	รวม	189	19.53			
2. การยืมพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.15	.07	1.16	.32
	ภายในกลุ่ม	187	11.90	.06		
	รวม	189	12.05			
3. การบำรุง รักษาและการ ตรวจ สอบพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.22	.11	.93	.40
	ภายในกลุ่ม	187	21.78	.12		
	รวม	189	22.00			
4. การจำหน่าย พัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.40	.20	1.88	.16
	ภายในกลุ่ม	187	19.97	.11		
	รวม	189	20.37			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.26	.13	1.89	.15

	ภายในกลุ่ม	187	12.98	.07		
	รวม	189	13.24			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา

การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
1. การเก็บ การบันทึก และการเบิกจ่ายพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.21	.11	1.02	.36
	ภายในกลุ่ม	187	19.32	.10		
	รวม	189	19.53			
2. การยืมพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.14	.07	1.07	.35
	ภายในกลุ่ม	187	11.91	.06		
	รวม	189	12.05			
3. การบำรุงรักษาและการตรวจ สอบพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.75	.38	3.30*	.04
	ภายในกลุ่ม	187	21.25	.11		
	รวม	189	22.00			
4. การจำหน่ายพัสดุ	ระหว่างกลุ่ม	2	.54	.27	2.55	.08
	ภายในกลุ่ม	187	19.83	.11		
	รวม	189	20.37			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.31	.16	2.26	.11
	ภายในกลุ่ม	187	12.93	.07		
	รวม	189	13.24			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า ครูที่สอนในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการบำรุง รักษาและการตรวจ สอบพัสดุ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 จึงทำการทดสอบรายคู่ โดยใช้สถิติ LSD (Least Significant Difference) พบว่าแตกต่างกัน 2 คู่ ได้แก่ ครูที่สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ($\bar{X} = 4.32$) กับครูที่สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 4.46$) และครูที่สอนในสถานศึกษาขนาดกลาง ($\bar{X} = 4.27$) กับครูที่สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 4.46$) มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังอย่างเป็นระบบ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ การสำรวจพัสดุเสื่อมสภาพ และการจำหน่ายพัสดุอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ผลนี้สอดคล้องกับ ยุวดี พงษ์ธนธรณ์ (2566), อุไรวรรณ ยามา (2565) และ สุนทรี มุงคุณ (2564) ซึ่งพบว่า การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาในแต่ละเขตพื้นที่ส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะด้านการจำหน่ายพัสดุที่มีขั้นตอนชัดเจนและมีมาตรฐาน ทั้งยังสอดคล้องกับ ศราวุธ จันทรวิเศษ (2563) และ จันจิรา อินตะยะ (2563) ที่รายงานว่า การดำเนินงานพัสดุในภาพรวมของสถานศึกษาความเป็นระบบทุกด้าน

การที่ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ที่จัดอบรมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระเบียบการพัสดุอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจและสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากร โดยเฉพาะครูผู้สอนที่ต้องรับผิดชอบงานพัสดุ ซึ่งมีการงานหลักด้านการเรียนการสอน จึงอาจทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่องในบางกรณี

2. ผลเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามตัวแปรอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อจำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุกสถานศึกษาดำเนินงานภายใต้ระเบียบกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติเดียวกันของกระทรวงการคลัง ทำให้บุคลากรไม่ว่าจะมีลักษณะส่วนบุคคลต่างกัน ต่างมีความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติในระดับใกล้เคียงกัน ผลนี้สอดคล้องกับงานของ รุ่งนภา ปุณยานุเดช (2548) และ อุไรวรรณ ยามา (2565) ที่พบว่า การบริหารงาน

พัสดุของบุคลากรที่มีอายุ วุฒิ หรือประสบการณ์ต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งสอดคล้องกับ สุภารัตน์ บาลนามคม (2564) ที่ระบุว่าประสบการณ์และวุฒิการศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อระดับประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวมีระเบียบ แบบแผน และการควบคุมกำกับจากต้นสังกัดอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่าปัจจัยที่อาจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุคือ การได้รับการอบรมและการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่ รวมถึงทัศนคติและความรับผิดชอบของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานในอนาคต

3. ผลการประมวลข้อเสนอแนะของการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีระบบการเก็บ บันทึกลง และเบิกจ่ายพัสดุที่เป็นระบบและตรวจสอบได้ มีเอกสารหลักฐานครบถ้วนแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนาในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านบุคลากร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนที่มีภาระงานมาก ทำให้ขาดเวลาและความต่อเนื่องในการดำเนินงานพัสดุ ข้อจำกัดนี้สอดคล้องกับงานของ ธนาภรณ์ จงรักษา (2567) ที่ระบุว่าครูผู้สอนซึ่งได้รับมอบหมายงานพัสดุมักประสบปัญหาด้านเวลาและขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ ควรมีการจัดอบรมพัฒนาความรู้และทักษะด้านระเบียบพัสดุอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสนับสนุนให้มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ เช่น ระบบฐานข้อมูลพัสดุและการติดตามครุภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ เจตพล สติวงศ์ (2568) และ Chatwaranon, Chatchawankitkun, Srisathit และ Yutthanaboon (2025) ที่ชี้ว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีช่วยลดความซับซ้อนและเพิ่มความถูกต้องในการยืม-คืนพัสดุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การจัดสถานที่จัดเก็บพัสดุให้เหมาะสมและเป็นระบบก็เป็นอีกประเด็นสำคัญ เพราะสถานศึกษาบางแห่งยังขาดพื้นที่หรือมีการจัดเก็บไม่เป็นระเบียบ ทำให้การควบคุมและบำรุงรักษาทำได้ยาก สอดคล้องกับ ศราวุธ จันทรวีเศษ (2563) ที่พบว่าการศึกษาสถานที่จัดเก็บที่เหมาะสมเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานพัสดุดังนั้น การบริหารจัดการพัสดุที่ดีจึงควรดำเนินการควบคู่กับการวางแผนจัดเก็บ บำรุงรักษา และตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักความคุ้มค่า โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับ มาก โดยด้านการจำหน่ายพัสดุ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา

คือ ด้านการบำรุงรักษา และการตรวจสอบพัสดุ ด้านการยืม ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเก็บ การบันทึก และการเบิกจ่ายพัสดุ ขณะที่ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามตัวแปรอายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า ครูที่มีช่วงอายุต่างกัน วุฒิการศึกษาต่างกัน ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านการบำรุงรักษาและการตรวจ สอบพัสดุ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 สามารถสรุปประเด็นหลักได้ดังนี้ 1) ด้านการปฏิบัติตามระเบียบ เป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญที่สุด โดยเน้นย้ำให้การดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่การจัดเก็บ การเบิกจ่าย การยืม จนถึงการจัดจ่ายพัสดุ ต้องเป็นไปตามระเบียบและแนวปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 2) ด้านระบบและการจัดการ พบว่าควรปรับปรุงระบบทะเบียนคุมพัสดุให้เป็นปัจจุบัน มีการจัดทำเอกสารหลักฐานอย่างเป็นระบบ และจัดสรรพื้นที่หรือห้องสำหรับจัดเก็บพัสดุให้เพียงพอ และเป็นระเบียบ และ 3) ด้านบุคลากร สะท้อนถึงปัญหาภาระงานของครูผู้รับผิดชอบซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงาน จึงมีความต้องการให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบและแนวปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมและรักษามาตรฐานการจ่ายพัสดุ อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความโปร่งใส ปฏิบัติตามกฎหมาย และจัดทำรายงานประจำปีเพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาการบริหารงานพัสดุ

1.2 ผู้บริหารควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรได้แบ่งปันประสบการณ์การปฏิบัติงานจริง อันจะช่วยยกระดับการจัดเก็บและการเบิกจ่ายพัสดุให้มีความถูกต้องและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างในการบริหารงานพัสดุตามขนาดสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานพัสดุและประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการคลัง. (2560). ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จันจิรา อินตะยะ. (2563). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- เจตพล สติวงศ์. (2568). สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานพัสดุยุคดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทัดชัย วงศ์คำจันทร์. (2566). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธนาภรณ์ จงรักษา. (2567). การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัสดุโรงเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ยุวดี พงษ์ธนธรณ์. (2566). แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- รัชดาพร บุญตา. (2561). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตพนมสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งนภา ปุณยานุเดช. (2548). การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศราวุธ จันทร์วิเศษ. (2563). การบริหารงานพัสดุในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 33. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. (2567). รายงานผลการดำเนินงานด้านการบริหารพัสดุของสถานศึกษา ปีงบประมาณ 2567. สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา. (2568). รายงานผลการติดตามการบริหารงบประมาณและพัสดุสถานศึกษา ปีงบประมาณ 2568. สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา.
- สุนทร มุงคุณ. (2564). การศึกษาปัญหาการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. ใน การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุภารัตน์ บาลนามคม. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุวัช มูลเมืองแสน. (2563). สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตตรวจราชการที่ 11. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อุไรวรรณ ยามา. (2565). การบริหารงานพัสดุของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Chatwaranon, K., Chatchawankitkun, K., Srisathit, P., & Yutthanaboon, S. (2025). Development of an IoT-based equipment borrowing and returning system for educational institutions. *Journal of Educational Innovation and Technology*, 15(1), 45–59.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper & Row.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทาง ดนตรีและนาฏศิลป์*

THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ENHANCE PRESENTATION MEDIA FOR MUSIC AND DANCE PERFORMANCES

ปราชนา สายสุข¹ และ วรณวิภา มัธยมนันท์²

Prachya SaiSuk¹ and Wanwipa Mattayomnant²

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี¹⁻²

¹⁻³Phetchaburi Rajabhat University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: prachy.sai@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ 3) ศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ กลุ่มเป้าหมายคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาดนตรีศึกษา และ สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 20 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ 3) แบบประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยี สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) การทดสอบค่าที ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สื่อมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์เท่ากับ 81.50/86.50 ตามเกณฑ์ 80/80 2) การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ อยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, สื่อการนำเสนอ, ดนตรีและนาฏศิลป์

* Received 11 November 2025; Revised 16 November 2025; Accepted 2 December 2025

Abstract

This research aimed to (1) develop presentation media for music and dance performances by applying artificial intelligence technologies (2) compare learning outcomes in the application of artificial intelligence for developing music and dance presentation media and (3) examine students' technological skills in producing such media. The target group consisted of 20 second-year students from the Music Education and Dance Education programs at the Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, selected through purposive sampling. The research instruments included (1) an efficiency assessment form for presentation media development (2) a learning achievement test and (3) a technological skills assessment form. Data were analyzed using efficiency criteria (E1/E2), t-test, mean, and standard deviation. The results showed that (1) the developed media achieved an efficiency score of 81.50/86.50, which exceeded the prescribed criterion of 80/80 (2) post-learning scores in the application of artificial intelligence for media development were significantly higher than pre-learning scores at the .05 level and (3) students' technological skills in developing music and dance presentation media were at a high level.

Keywords: Artificial Intelligence, Presentation Media, Music and Dance

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่กำลังเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (UNESCO, 2021) การศึกษาในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ทั้งความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยี (Partnership for 21st Century Learning, 2019) ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างสื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์ข้อมูล การปรับการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน และการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Holmes et al., 2019)

การศึกษาด้านดนตรีและนาฏศิลป์ในปัจจุบันไม่ได้เน้นเพียงการพัฒนาทักษะการแสดงเท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการนำเสนอและประชาสัมพันธ์ผลงาน

อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สื่อดิจิทัลโดยเฉพาะโปสเตอร์และวิดีโอประชาสัมพันธ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอผลงานทางศิลปะที่สามารถเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การสร้างสื่อที่มีคุณภาพต้องใช้ทักษะทางเทคโนโลยีและความรู้ด้านการออกแบบที่หลากหลาย ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่อาจยังขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ผ่านแอปพลิเคชันที่มีระบบ AI เช่น Canva และ VN จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้งานง่ายและมีฟีเจอร์ที่ช่วยในการออกแบบอย่างหลากหลาย (Pence, 2020)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีภารกิจในการผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะครูดนตรีและครูนาฏศิลป์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2567) ครูและนักศึกษาครูในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562) อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจเบื้องต้นและการสนทนากับอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาดนตรีศึกษาและนาฏศิลป์ศึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสื่อการนำเสนอผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์การแสดงส่วนใหญ่ยังมีรูปแบบที่เรียบง่าย ขาดความทันสมัยและความน่าสนใจ

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยใช้แอปพลิเคชัน Canva ในการสร้างโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ และแอปพลิเคชัน VN ในการสร้างวิดีโอประชาสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของนักศึกษาและยกระดับคุณภาพการนำเสนอผลงานทางศิลปะให้มีความทันสมัย น่าสนใจ และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับศาสตร์ด้านศิลปะ รวมถึงเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษาอื่นๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์
3. ศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเป็นแบบ กึ่งทดลอง (One-Group Pretest–Posttest) ดำเนินการ 3 สัปดาห์ (สัปดาห์ละ 4 ชม.) ในภาคเรียนที่ 1/2568 กลุ่มเป้าหมาย 20 คน (นาฏศิลป์ 15, ดนตรี 5) คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือประกอบด้วย (1) ชุดสื่อ AI-Assisted: โปสเตอร์ (Canva: Magic Design, Text-to-Image, Background Remover) และ วิดีทัศน์ (VN: Auto-Color, Beat-Sync Templates) (2) แบบทดสอบ 10 ข้อ (ก่อน–หลัง) และ (3) รوبرิก 5 ระดับ 2 ด้าน (Canva/VN; 5 เกณฑ์ต่อด้าน) เครื่องมือผ่าน IOC (3 ผู้เชี่ยวชาญ) และทดสอบ ความเที่ยง (α) ก่อนใช้งาน เกณฑ์ $E1/E2 = 80/80$ ใช้ประเมินประสิทธิภาพสื่อ คำนวณตามสูตรมาตรฐาน สถิติที่ใช้: ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย/SD, Paired T-Test, Cohen's D_Z และ 95% CI เกณฑ์นัยสำคัญ .05

2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 15 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชา ดนตรีศึกษา จำนวน 5 คน รวม 20 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินประสิทธิภาพของการพัฒนาสื่อการ นำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบประเมิน ทักษะการใช้เทคโนโลยี มีลักษณะเป็นแบบรูดิกรัสกอร์ (Likert-type Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย เกณฑ์การประเมิน 2 ทักษะ คือ 1. ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน Canva ในการออกแบบโปสเตอร์ 2. ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน VN ในการสร้างวิดีโอประชาสัมพันธ์ โดยมีรายการประเมินทักษะละ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความเข้าใจในการใช้ Canva/VN (2) การออกแบบองค์ประกอบโปสเตอร์/วิดีโอ (3) ความสอดคล้องกับเนื้อหาดนตรี/นาฏศิลป์ (4) ความคิดสร้างสรรค์ และ (5) การนำเสนอและอธิบาย ผลงาน โดยแต่ละด้านมีเกณฑ์การประเมิน 4 รายการ รวมทั้งหมด 20 รายการ

3.2 เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผ่านการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามแนวคิดของ Rovinelli และ Hambleton (1977) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ดนตรี และ นาฏศิลป์ ผลการประเมินพบว่า รายการประเมินทั้งหมดมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงว่ามีความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในระดับสูงสุด และสามารถวัดผลได้อย่างแม่นยำและเป็น ระบบ นอกจากนี้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงโดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เพื่อให้สามารถใช้เป็น เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ผ่านแอปพลิเคชัน Canva และ VN เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถออกแบบโปสเตอร์และสร้างวิดีโอประชาสัมพันธ์ผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ได้ด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) การสร้างและหาคุณภาพของสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ มีขั้นตอนดังนี้ 1. ศึกษาแนวทางการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ในบริบทของผลงานทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ 2. กำหนดรูปแบบและเนื้อหาของสื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3. พัฒนาสื่อด้วยแอปพลิเคชัน Canva และ VN โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ 4. นำสื่อที่พัฒนาแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาและศิลปะการแสดงตรวจสอบความเหมาะสมและความตรงเชิงเนื้อหา 5. ปรับปรุงสื่อการนำเสนอให้มีความสมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2) การสร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้จากเนื้อหาการสอน สร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวนอย่างละ 10 ข้อ โดยเน้นความครอบคลุมของเนื้อหา นำแบบทดสอบเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และปรับปรุงข้อสอบตามคำแนะนำ คัดเลือกและปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

3) การสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินทักษะปฏิบัติ ออกแบบในรูปแบบรูบริคสกอว์ 5 ระดับ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้ 1. ศึกษาแนวทางการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ 2. สร้างแบบประเมินทักษะปฏิบัติ โดยแบ่งเกณฑ์การประเมินออกเป็น 2 ทักษะหลัก ได้แก่ ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน Canva ในการออกแบบโปสเตอร์ ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน VN ในการสร้างวิดีโอประชาสัมพันธ์ โดยแต่ละทักษะกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจในการใช้ Canva/VN 2) การออกแบบองค์ประกอบโปสเตอร์/วิดีโอ 3) ความสอดคล้องกับเนื้อหาดนตรี/นาฏศิลป์ 4) ความคิดสร้างสรรค์ 5) การนำเสนอและอธิบายผลงาน 3. นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความตรงเชิงเนื้อหา 4. วิเคราะห์ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะ 5. จัดทำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

การเตรียมความพร้อม

1. ประสานงานกับสาขาวิชาดนตรีศึกษา สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 2 พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการวิจัยให้นักศึกษาทราบ

2. เตรียมเครื่องมือวิจัยทั้งหมด ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินประสิทธิภาพของสื่อ และแบบประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยี

3. ติดตั้งและเตรียมแอปพลิเคชัน Canva และ VN บนอุปกรณ์ของนักศึกษา พร้อมทดสอบการใช้งาน

การเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สัปดาห์ที่ 1 (4 ชั่วโมง) การทดสอบก่อนเรียนและการเรียนรู้พื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

ชั่วโมงที่ 1 ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จำนวน 10 ข้อ เพื่อวัดความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์

ชั่วโมงที่ 2-3 บรรยายและสาธิตแนวคิดปัญญาประดิษฐ์ หลักการออกแบบสื่อ การนำเสนอ และการใช้งานฟีเจอร์พื้นฐานของแอปพลิเคชัน Canva

ชั่วโมงที่ 4 นักศึกษาฝึกปฏิบัติการใช้งานแอปพลิเคชัน Canva โดยผู้วิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้

2. สัปดาห์ที่ 2 (4 ชั่วโมง) การพัฒนาสื่อโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์

ชั่วโมงที่ 1-2 สาธิตการใช้ฟีเจอร์ AI ของ Canva เช่น Magic Design, Text to Image, และ Background Remover พร้อมให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติ

ชั่วโมงที่ 3-4 นักศึกษาออกแบบและพัฒนาโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ด้วยแอปพลิเคชัน Canva โดยผู้วิจัยให้คำแนะนำและบันทึกกระบวนการทำงาน เก็บรวบรวมผลงานโปสเตอร์ของนักศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิภาพและทักษะการใช้แอปพลิเคชัน Canva

3. สัปดาห์ที่ 3 (4 ชั่วโมง) การพัฒนาสื่อวิดีโอประชาสัมพันธ์และการทดสอบหลังเรียน

ชั่วโมงที่ 1 บรรยายและสาธิตการใช้งานแอปพลิเคชัน VN หลักการตัดต่อวิดีโอ และการใช้ฟีเจอร์ AI เช่น การปรับสีอัตโนมัติและการตัดต่อตามจังหวะเสียง

ชั่วโมงที่ 2-3 นักศึกษาสร้างวิดีโอประชาสัมพันธ์การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ด้วยแอปพลิเคชัน VN โดยผู้วิจัยให้คำปรึกษาและสังเกตการณ์ เก็บรวบรวมผลงานวิดีโอของนักศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิภาพและทักษะการใช้แอปพลิเคชัน VN

ชั่วโมงที่ 4 นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 10 ข้อ

การประเมินผลงานและทักษะ

1. ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญร่วมกันประเมินประสิทธิภาพของสื่อการนำเสนอทั้ง 2 ประเภท (โปสเตอร์และวิดีโอ) โดยใช้แบบประเมินที่พัฒนาขึ้น

2. ประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีของนักศึกษาด้วยแบบประเมินทักษะปฏิบัติแบบรูบริก สกอร์ 5 ระดับ โดยแบ่งเป็น 2 ทักษะหลัก คือ ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน Canva ในการออกแบบ โปสเตอร์ ทักษะการใช้แอปพลิเคชัน VN ในการสร้างวิดีโอประชาสัมพันธ์

3. ตรวจสอบคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล

1. บันทึกคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาแต่ละคน
2. บันทึกผลการประเมินประสิทธิภาพของสื่อการนำเสนอตามเกณฑ์ 80/80
3. บันทึกผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีของนักศึกษาแต่ละคน
4. จัดเก็บผลงานโปสเตอร์และวิดีโอของนักศึกษาในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล
5. ประเมินผลงานโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน
6. นำข้อมูลวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบ One-Group Pretest–Posttest Design ดำเนินการทดลอง 3 สัปดาห์ (สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง) กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือประกอบด้วยชุดสื่อ AI-Assisted (Canva และ VN) แบบทดสอบก่อน–หลัง 10 ข้อ และรูบริก 5 ระดับ 2 ด้าน เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน) และทดสอบความเชื่อมั่น (Cronbach's α) ก่อนใช้งาน การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 1) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (IOC, α) 2) ประเมินประสิทธิภาพสื่อด้วยเกณฑ์ $E1/E2 = 80/80$ 3) วิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 4) เปรียบเทียบคะแนนก่อน–หลังด้วย Paired Samples t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิจัย

1. สื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์โดยการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

ประเภทสื่อ	คะแนนระหว่างเรียน (E1)	คะแนนผลงาน (E2)	ประสิทธิภาพ (E1/E2)	ผลการวิเคราะห์
โปสเตอร์ (Canva)	81	85.50	81.00/85.50	สูงกว่าเกณฑ์
วิดีโอ (VN)	82	86.50	82.00/86.50	สูงกว่าเกณฑ์
เฉลี่ยรวม	86	81.50	81.50/86.00	สูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ที่พัฒนาด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์พบว่า สื่อโปสเตอร์ที่สร้างด้วยแอปพลิเคชัน Canva มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.00/85.50 และสื่อวิดีโอที่สร้างด้วยแอปพลิเคชัน VN มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 82.00/86.50 ซึ่งทั้งสองประเภทสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์

การทดสอบ	$\bar{X}$	Variance	n	r	df	t-test	Pt-critical
ก่อนเรียน	5.40	0.989	20				
หลังเรียน	7.80	0.905	20	0.701	19	14.2361*	0 . 0 0 0 2.0930

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนพบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 7.80 สูงกว่าก่อนเรียน 5.40 อย่างชัดเจน ผลการทดสอบด้วยสถิติ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Paired Sample t-test) พบว่า $t = 14.2361$ และมีค่า $p = .000$ ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ .05 แสดงว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ
1. ความเข้าใจในการใช้ Canva/VN	4.20	0.75	มาก
2. การออกแบบองค์ประกอบโปสเตอร์/ วิดีโอ	3.95	0.93	มาก
3. ความสอดคล้องกับเนื้อหาดนตรี/ นาฏศิลป์	4.45	0.61	มาก

4. ความคิดสร้างสรรค์	4.30	0.76	มาก
5. การนำเสนอและอธิบายผลงาน	4.35	0.75	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.25	0.76	มาก

ตารางที่ 3 พบว่า จากผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ของนักศึกษา 20 คน พบว่า นักศึกษามีระดับทักษะอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความสอดคล้องกับเนื้อหาดนตรี/นาฏศิลป์ ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ การนำเสนอและอธิบาย ผลงาน ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.75) ความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.76) ความเข้าใจในการใช้ Canva/VN ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.75) และการออกแบบองค์ประกอบโปสเตอร์/วิดีโอ ($\bar{x} = 3.95$, S.D. = 0.93) ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาสามารถบูรณาการความรู้ทางดนตรี และนาฏศิลป์มาใช้ในการสร้างสื่อได้อย่างเหมาะสม และมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีในระดับที่ดี

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ผ่านแอปพลิเคชัน Canva และ VN สามารถพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีประเด็นที่ควรอภิปรายดังนี้

ประสิทธิภาพของสื่อที่พัฒนา

สื่อการนำเสนอทั้งโปสเตอร์และวิดีโอมีประสิทธิภาพ 81.50/86.00 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 แสดงให้เห็นว่าการใช้เครื่องมือ AI ช่วยให้นักศึกษาสามารถสร้างสื่อที่มีคุณภาพได้แม้จะไม่มีพื้นฐานด้านการออกแบบมาก่อน สอดคล้องกับ Zheng et al. (2024) ที่ระบุว่า AI สามารถลดความซับซ้อนของกระบวนการออกแบบ ทำให้ผู้ที่ไม่มีทักษะด้านการออกแบบมาก่อนสามารถสร้างสื่อที่มีคุณภาพได้ นอกจากนี้ พีเจอร์ปัญญาประดิษฐ์ของ Canva เช่น Magic Design และ Text to Image ช่วยให้นักศึกษาสามารถทดลองและสร้างสรรค์ผลงานได้หลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของธนพร ศรีสวัสดิ์ (2566) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสร้างสื่อการสอนด้วย แอปพลิเคชัน Canva ของนักศึกษาครู พบว่านักศึกษาสามารถสร้างสื่อการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างรวดเร็วและมีความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักศึกษามีคะแนนหลังเรียน (7.80) สูงกว่าก่อนเรียน (5.40) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและการใช้เทคโนโลยี AI ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของนักศึกษา สอดคล้องกับ Holmes et al. (2019) ที่เสนอว่า AI มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก การที่นักศึกษา

ได้ลงมือปฏิบัติจริงและเห็นผลงานของตนเองช่วยสร้างแรงจูงใจและความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Constructivism) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ

ทักษะการใช้เทคโนโลยี

นักศึกษามีทักษะการใช้เทคโนโลยีในระดับมาก (4.25) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความสอดคล้องกับเนื้อหาดนตรี/นาฏศิลป์ (4.45) แสดงให้เห็นว่านักศึกษาสามารถบูรณาการความรู้ทางศิลปะกับทักษะเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Bautista et al. (2020) ที่เสนอว่าการศึกษาศิลปะในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาทักษะหลากหลายด้านรวมถึงการใช้เทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ด้านการออกแบบองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (3.95) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด (0.93) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างนักศึกษาในด้านนี้ ซึ่งอาจเนื่องมาจากพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ด้านการออกแบบที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ Williams (2015) ที่ระบุว่าหลักการออกแบบพื้นฐานต้องอาศัยการฝึกฝนและประสบการณ์

การวิจัยครั้งนี้สนับสนุนแนวคิดของ UNESCO (2021) ที่เสนอว่า AI ควรถูกใช้เป็นเครื่องมือเสริมการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยผลงานที่นักศึกษาร่างขึ้นแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายและความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอเนื้อหาทางดนตรีและนาฏศิลป์ผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาศุุในการพัฒนาวิชาชีพในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาสื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์ในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 จากผลการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีพบว่า ด้านการออกแบบองค์ประกอบโปสเตอร์/วิดีโอมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 3.95$) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด (S.D. = 0.93) แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความแตกต่างกันในด้านนี้มาก ดังนั้นผู้สอนควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการออกแบบพื้นฐาน เช่น การจัดวางองค์ประกอบ การใช้สี การเลือกฟอนต์ และหลักการสื่อความหมายทางทัศนศิลป์ โดยจัดฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมและจัดทำตัวอย่างผลงานที่ดีให้นักศึกษาศึกษาก่อนการปฏิบัติจริง รวมทั้งใช้กระบวนการ Peer Review เพื่อให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะร่วมกัน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า สื่อการนำเสนอผลงานทางดนตรีและนาฏศิลป์โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ดังนั้น สาขาวิชาดนตรีศึกษาและสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษาควรบูรณาการการใช้แอปพลิเคชัน Canva และ VN โดยเริ่มสอนตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องในทุกชั้นปี พร้อมทั้งส่งเสริมให้

นักศึกษานำทักษะที่ได้ไปใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานจริงของสาขาวิชา เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทจริง

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สอนในสาขาวิชาต่าง ๆ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์และโปรแกรมที่จำเป็น จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้สอน และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สถาบันการศึกษาสามารถบูรณาการการใช้เทคโนโลยี AI เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษานำสื่อที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการประชาสัมพันธ์การแสดงจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบวิชาชีพในอนาคต

2.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาผลของการใช้เทคโนโลยี AI ประเภทอื่นๆ เช่น AI สำหรับการแต่งเพลง การออกแบบท่าเต้น หรือการวิเคราะห์การแสดง รวมถึงติดตามผลระยะยาวต่อการพัฒนาวิชาชีพครูดนตรีและครูนาฏศิลป์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ในการบูรณาการเทคโนโลยีกับการศึกษาศิลปะ

เอกสารอ้างอิง

- ธนพร ศรีสวัสดิ์. (2566). การพัฒนาสมรรถนะการสร้างสื่อการสอนด้วยแอปพลิเคชัน Canva ของนักศึกษาคู. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 25(2), 78–92.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (2567). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). กรอบสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- Bautista, A., Yau, X., & Wong, J. (2020). High-quality music teacher professional development: A review of the literature. *Music Education Research*, 22(1), 1–17.
- Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning. Center for Curriculum Redesign.

- Partnership for 21st Century Learning. (2019). Framework for 21st century learning definitions. Battelle for Kids.
- Pence, H. E. (2020). Artificial intelligence in higher education: New wine in old wineskins? *Journal of Educational Technology Systems*, 48(4), 5–13.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.
- UNESCO. (2021). *AI and education: Guidance for policy-makers*. UNESCO Publishing. <https://doi.org/10.54675/PCSP7350>
- Williams, R. (2015). *The non-designer's design book* (4th ed.). Peachpit Press.
- Zheng, Y., Wang, J., & Chen, L. (2024). Generative AI in creative design: Opportunities, challenges, and future directions. *Design Issues*, 40(1), 45–60.

ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ*

FACTORS AND ORGANIZATIONAL MANAGEMENT AFFECTING
THE EFFECTIVENESS OF ADMINISTRATIVE WORK IN LOCAL
GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN AMNAT CHAROEN PROVINCE

กฤษณ์ เจียงคำ¹, วลัยพร สุขปลั่ง² และ ภิมภวิมล ปรมัตถ์วรโชติ³
Krit Jiengkham¹, Walaiporn Sukplang² and Phimwimon Paramatwarachot³
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี¹⁻²
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand¹⁻²
Corresponding Author's Email: kritjiengkham@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยจูงใจ และการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยจูงใจ การจัดการองค์การและประสิทธิผลตามความคิดเห็นของบุคลากรจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน ที่แตกต่างกัน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 362 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ และการสุ่มแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์พหุถดถอยพยากรณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประสิทธิผลการบริหารงาน ($r = 0.10 - 0.83$) ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน ลักษณะของงาน การได้รับการยอมรับ ความรับผิดชอบ โครงสร้างองค์กร และระบบการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลได้ถึงร้อยละ 73.8

* Received 1 November 2025; Revised 16 November 2025; Accepted 20 December 2025

2) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยจูงใจ การจัดการองค์การและประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรตามความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงานมีระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ปัจจัยจูงใจ, การจัดการองค์การ, ประสิทธิผลการบริหารงาน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study aimed 1) to examine motivational factors and organizational management that affect the effectiveness of organizational administration in local government organizations in Amnat Charoen Province, and 2) to compare motivational factors, organizational management, and administrative effectiveness based on personnel perceptions classified by gender, age, educational level, job position, and work experience. A quantitative research design was employed. Data were collected using a questionnaire from a sample of 362 personnel working in local government organizations in Amnat Charoen Province, selected through stratified random sampling and simple random sampling. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics, including t-tests, one-way analysis of variance (ANOVA), correlation analysis, and multiple regression analysis.

The findings revealed that:

1) motivational factors and organizational management influencing administrative effectiveness in local government organizations in Amnat Charoen Province were at a high level and showed statistically significant relationships with administrative effectiveness ($r = 0.10-0.83$). Variables that significantly predicted administrative effectiveness included achievement, job characteristics, recognition, responsibility, organizational structure, and operating systems, which together accounted for 73.8% of the variance in administrative effectiveness.

2) comparisons of motivational factors, organizational management, and administrative effectiveness based on personnel perceptions classified by gender,

age, educational level, job position, and work experience indicated that there were no significant differences in overall perceptions of administrative effectiveness across these demographic variables.

Keywords: Motivational factors, Organizational management, Administrative effectiveness, Local government organizations

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะและการจัดสรรสัดส่วนภาษีอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับรัฐธรรมนูญปี 2550 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะและมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินการคลัง และยังมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะอีกด้วย ส่งผลให้ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ใช่เป็นเพียงผู้บริหารยึดบทบาทตามกฎหมาย แต่ต้องเป็นผู้บริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานเชิงรุก เพิ่มบทบาทเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ แม้กฎหมายจะกำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้อย่างมากมายเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ (แดนไทย ตี๋วิไชย, 2561)

การบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยได้ถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ให้มีการแบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การบริหารราชการส่วนกลาง มีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย กระทรวงและกรมต่าง ๆ 2) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน 3) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และกรุงเทพมหานครกับเมืองพัทยา ในฐานะการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งในปัจจุบันการให้บริการประชาชนของหน่วยงานราชการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนคงเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลตามหลักการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง มีอิสระพอสมควรในการ บริหารจัดการ มั่งบประมาณ และบุคลากรเป็นของตนเอง แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแล จากราชการส่วนภูมิภาค จะเห็นได้ว่าถึงรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานราชการระดับพื้นที่ ให้มีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและดูแล

ทุกข์สุขของประชาชนเพียงใด อันเป็นหลักการที่รัฐมอบอำนาจการปกครองบางส่วนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากร งบประมาณและมีอำนาจอิสระในการบริหารจัดการ ทั้งในด้านการพัฒนา เศรษฐกิจ การวางระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การจัดทำบริการและสวัสดิการสังคม ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล สำหรับประเทศไทย ได้พยายามปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดินมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2545 จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาระบบราชการ ทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการและงานของรัฐบาลอื่น ซึ่งรวมถึงโครงสร้างระบบราชการ ระบบงบประมาณ ระบบบุคลากรมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม ค่าตอบแทน และวิธีปฏิบัติราชการอื่น ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 อีกทั้งยังได้มีการออกกฎหมายปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ เรื่อยมา โดยเหตุผลเพื่อปรับโครงสร้างระบบราชการไทยให้มีความทันสมัย (อลงกต สารกาล, 2562)

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่มีความจำเป็นและมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการเมืองการปกครองของสังคมที่ยึดหลักระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นกลไกที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเอง อันนำไปสู่ความสุข ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ตลอดจนเสริมสร้างเสถียรภาพของประเทศในมิติด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นช่วยลดภาระของส่วนกลาง และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ อันก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะซึ่งมีความจำเป็นต้องยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยมุ่งลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็น อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2448 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับรวมทั้งสิ้น 7,849 แห่ง ซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างตรงจุด ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการปัญหาเร่งด่วน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564)

จากการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สท. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 ที่มีผลการประเมินประสิทธิภาพโดยรวม 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 การบริหารจัดการ ด้านที่ 2 การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา ด้านที่ 3 การบริหารงานการเงินและการคลัง ด้านที่ 4 การบริการสาธารณะ และด้านที่ 5 ธรรมาภิบาล พบว่า ประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระดับเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 และ 2563 (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอำนาจเจริญ, 2564) โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลการประเมินในระดับ “ดีเด่น” จำนวน 1,319 แห่ง, ระดับ “ดีมาก” จำนวน 4,987 แห่ง, ระดับ “ดี” จำนวน 1,448 แห่ง และระดับ “พอใช้” จำนวน 75 แห่ง นอกนั้นอยู่ในระดับ “ปรับปรุง” ซึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนทั้งสิ้น 64 แห่ง มีผลการประเมินในระดับ “ดีมาก” จำนวน 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.81 ซึ่งอาจเป็นเพราะผลสำเร็จในความพยายามพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาที่ดีขึ้นตามลำดับจากรอบปีที่ประเมิน แต่ก็ยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลการประเมินในระดับ “ดี” อยู่เป็นจำนวน 27 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 42.19 อาจเป็นเพราะการดำเนินงานในบางด้านมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าร้อยละ 60 อยู่ในเกณฑ์ “ควรปรับปรุง” ซึ่งไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามวิสัยทัศน์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะ ตามมาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายในปี 2565” ถือเป็นการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญที่เร่งด่วนที่ต้องจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบได้สอดคล้องกับมาตรฐานและหลักธรรมาภิบาล

ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาปัจจัยเชิงใจ และการจัดการองค์การ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาตัวแบบของปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ อันจะทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงใจ และการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยเชิงใจ การจัดการองค์การและประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน ที่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดอำนาจเจริญ ที่เป็นข้าราชการประจำ จาก 64 ส่วนงาน รวมจำนวน 3,849 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดอำนาจเจริญ ที่เป็นข้าราชการประจำ 64 ส่วนงาน ได้มาโดยการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยจิตใจ และการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งประกอบด้วยด้านปัจจัยจิตใจจำนวน 34 ข้อ ด้านปัจจัยการจัดการองค์การจำนวน 49 ข้อ และด้านประสิทธิภาพการบริหารงานจำนวน 28 ข้อ รวมทั้งสิ้น 111 ข้อ ผลการประเมินพบว่าแบบสอบถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ต่อมานำแบบสอบถามไปทดลองใช้และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายช่วยให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

3.2 ผู้วิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอน เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ได้นำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์ต่อไป

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 362 คน

3.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 1 ตุลาคม 2566 – 30 กันยายน 2567

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยในเชิงปริมาณครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Pearson's correlation) และการวิเคราะห์พหุคูณถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยเชิงจิตและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัจจัยเชิงจิตและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ในภาพรวม

ปัจจัยเชิงจิต และการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ประสิทธิผลการบริหารงานองค์กร	4.07	.36	มาก
ปัจจัยเชิงจิต	4.13	.38	มาก
การจัดการองค์การ	4.01	.60	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเชิงจิตและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.=.36) กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเชิงจิต ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D.=.38) และ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์การ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=.60) เช่นเดียวกัน

โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ เกี่ยวกับปัจจัยเชิงจิตและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ในรายด้าน ดังนี้

1.1 ปัจจัยเชิงจิตที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กร มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัจจัยเชิงจิต

ปัจจัยเชิงจิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	4.10	.49	มาก
2. ด้านลักษณะของงาน	4.07	.45	มาก
3. ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	4.05	.45	มาก
4. ด้านความรับผิดชอบในงาน	4.23	.46	มากที่สุด
5. ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ	4.15	.41	มาก
ภาพรวม	4.13	.38	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D.=.38) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านความรับผิดชอบในงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.23$, S.D.=.46) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$, S.D.=.41) และด้านความสำเร็จในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$, S.D.=.49) ตามลำดับ

1.2 การจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กร มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการองค์การ

การจัดการองค์การ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านกลยุทธ์และยุทธศาสตร์	3.84	.59	มาก
2. ด้านโครงสร้าง	4.10	.64	มาก
3. ด้านระบบการปฏิบัติงาน	4.09	.73	มาก
4. ด้านรูปแบบการบริหาร	4.09	.75	มาก
5. ด้านบุคลากร	3.99	.72	มาก
6. ด้านความสามารถ	3.94	.79	มาก
7. ด้านค่านิยมร่วม	4.04	.79	มาก
ภาพรวม	4.01	.60	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์การในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D.=.60) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$, S.D.=.64) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านระบบการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D.=.73) และ ด้านรูปแบบการบริหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D.=.75) ตามลำดับ

1.3 ประสิทธิผลการบริหารงานองค์กร มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กร

ประสิทธิผลการบริหารงานองค์กร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการผลิต	4.07	.49	มาก
2. ด้านประสิทธิภาพ	4.04	.42	มาก
3. ด้านความพึงพอใจในงาน	4.04	.56	มาก
4. ด้านการปรับเปลี่ยน	4.13	.50	มาก
ภาพรวม	4.07	.36	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=.36) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านการปรับเปลี่ยน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D.=.50) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการผลิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=.49) และด้านประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=.42) และด้านความพึงพอใจในงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=.56) ตามลำดับ

1.4 ความสัมพันธ์ของแต่ละคู่องค์ประกอบภายในของตัวแปรอิสระ (ปัจจัยเชิงใจและการจัดการองค์กร) กับ ตัวแปรตาม (ระดับประสิทธิผลการบริหารงาน) มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ระดับต่ำมาก ถึง ความสัมพันธ์ระดับสูง มีค่า r ระหว่าง 0.10 ถึง 0.83 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยองค์ประกอบภายในทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

1.5 ผลการตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีต่อตัวแปรตามระดับประสิทธิผลการบริหารงาน พบว่า มีตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ประกอบด้วย ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านลักษณะของงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านโครงสร้าง และ ด้านระบบการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามระดับประสิทธิผลการบริหารงาน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว มีอิทธิพลต่อระดับประสิทธิผลการบริหารงาน หรือ สามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับประสิทธิผลการบริหารงาน ได้ประมาณร้อยละ 73.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยเชิงใจ การจัดการองค์กรและประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรตามความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา ส่วนงานและประสบการณ์ทำงาน ผลการวิจัย พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษาและ ส่วนงาน และประสบการณ์ทำงาน มีระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ” สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วยตัวแปรองค์ประกอบภายใน 12 ตัวแปร ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ โดย 1) ปัจจัยจูงใจมี 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านลักษณะของงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบในงาน และด้านความก้าวหน้าในอาชีพ และ 2) การจัดการองค์การมี 7 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบการปฏิบัติงาน ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านความสามารถและด้านค่านิยมร่วม รวมตัวแปรอิสระทั้งสิ้น จำนวน 12 ตัวแปร เมื่อผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression analysis) ด้วยวิธี Stepwise พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 6 ตัว ประกอบด้วย ตัวแปรด้านความสำเร็จในการทำงาน ตัวแปรด้านลักษณะของงาน ตัวแปรด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ตัวแปรด้านความรับผิดชอบในงาน ตัวแปรด้านโครงสร้าง และตัวแปรด้านระบบการปฏิบัติงาน ที่มีอิทธิพลพยากรณ์ตัวแปรตาม (ประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว มีอิทธิพลต่อระดับประสิทธิผลการบริหารงานหรือสามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับประสิทธิผลการบริหารงาน ได้ประมาณร้อยละ 73.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาทิพย์ ขวัญทอง (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ผลการพบว่า ปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าในอาชีพ มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยจูงใจเหล่านี้มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยจูงใจ การจัดการองค์การและประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรตามความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา ส่วนงานและประสบการณ์ทำงาน ผลการวิจัย พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษาและ ส่วนงาน และประสบการณ์ทำงาน มีระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเกิดจากความเท่าเทียมทางสังคม ในการเรียนการศึกษาหาความรู้ การทำงานในองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ ในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งระดับปฏิบัติหรือระดับบริหาร ดังนั้น อิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรจึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเพศ อายุ ระดับการศึกษาและ ส่วนงาน แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทำงาน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยใด ๆ ที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมา

ทั้งนี้ อาจอธิบายได้ว่าลักษณะการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีระบบการบริหารงาน บุคลากร และการปฏิบัติงานที่อยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติเดียวกัน ส่งผลให้บุคลากรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา หรือส่วนงานที่สังกัด ทำให้การรับรู้ต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ดังนั้นในการพิจารณาประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงอาจไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และส่วนงานเป็นหลัก แต่ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านระบบการบริหารงาน การจัดการองค์การ และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานที่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรโดยรวม ดังผลการวิจัยของ Sunshine A. Grantoza (2025) ที่ได้ศึกษาเรื่องผลของรูปแบบภาวะผู้นำสภาพแวดล้อมในการทำงาน และแรงจูงใจองค์การที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมืองซานปาซกาล จังหวัดบาตังกัส ประเทศฟิลิปปินส์ โดยผลการวิจัยพบว่า ผลการปฏิบัติงานของบุคลากรไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อจำแนกตามอายุ ตำแหน่งหน้าที่ และระยะเวลาการทำงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดระดับความคิดเห็นหรือการรับรู้ต่อผลการปฏิบัติงานและประสิทธิผลขององค์กร

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ” สามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหาร
2. โครงสร้างและระบบขององค์กร มีผลชัดเจนต่อประสิทธิผล โดยเฉพาะด้านความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยน
3. ปัจจัยเชิงประชากรส่งผลต่อการรับรู้ปัจจัยที่กระทบต่อการบริหาร
4. โมเดลการพยากรณ์ที่ได้ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการและวางนโยบายองค์กรในระดับท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ
5. การพัฒนาองค์กรควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลายมิติ ทั้งด้านบุคคล โครงสร้าง และระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ

ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการกิจการพัฒนาท้องถิ่นและการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจและการจัดการองค์การเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยจูงใจประกอบด้วย ความสำเร็จในการทำงาน ลักษณะของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบในงาน และความก้าวหน้าในอาชีพ ขณะที่การจัดการองค์การประกอบด้วย กลยุทธ์และยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์การ ระบบการปฏิบัติงาน รูปแบบการบริหาร บุคลากร ความสามารถ และค่านิยมร่วม โดยตัวแปรปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร้อยละ 73.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ พบว่าด้านความรับผิดชอบในงานและด้านระบบการปฏิบัติงานมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมอบหมายงานที่ชัดเจน การกำกับติดตามที่มีประสิทธิภาพ และระบบการทำงานที่เอื้อต่อผลสัมฤทธิ์ขององค์กร

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการนำไปใช้ ดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กร ด้านความรับผิดชอบในงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้บังคับบัญชาให้โอกาสในการปฏิบัติงานอย่างอิสระ เปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กรได้ ผู้บริหารหน่วยงานจึงควรนำผลการวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นแนวทางในการบริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ส่วนปัจจัยจูงใจด้านการได้รับการยอมรับนับถือ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานที่จะส่งเสริมการสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากร มีการเชิดชูการปฏิบัติงานที่ยุติธรรม มีการยกย่องชื่นชมบุคลากร การนำเสนอผลงานเข้าประกวด การนำเสนอผลงานเพื่อชิงรางวัลจากหน่วยงานภายนอก

2. การจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานองค์กร ด้านโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นถึงการหน่วยงานมีความเหมาะสมต่อการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีความยืดหยุ่นในการปรับโครงสร้าง หน่วยงานมีนโยบายที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารหน่วยงานจึงควรนำผลการวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นแนวทางในการบริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ส่วนการจัดการองค์การด้านความสามารถและด้านกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารควรมีการออกแบบกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยมีการวางแผนการปฏิบัติงานล่วงหน้า พัฒนาทีมบริหารให้แข็งแกร่งและมีความสามารถสูง เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ของหน่วยงาน วางกลยุทธ์ของหน่วยงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาวของหน่วยงาน และมีการติดตามและประเมินผลกลยุทธ์อย่างสม่ำเสมอ

3.ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยจุดใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

4.ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวปฏิบัติในการสร้างปัจจัยจุดใจและการจัดการองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

5.ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสร้างประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง ส่วน ท้องถิ่น (สถ. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2566 จาก <https://www.dla.go.th>.
- แดนไทย ต๊ะวิไชย และ คณะ. (2561). ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ, 5(2), 17-24.
- ธนาทิพย์ ขวัญทอง. (2567). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอำนาจเจริญ. (2564). อปท.ในจังหวัดอำนาจเจริญ (เทศบาลตำบล เทศบาล นคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล). เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2566 จาก <https://amnatcharoenlocal.go.th> > public.
- อลงกต สารกาล. (2562). บทวิเคราะห์การบริหารงานภาครัฐไทย : จากอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- Herzberg et al. (1959). The Motivation to Work. New York John Wiley & Sons.
- Nejad TA, Behbodi MR, Ravanfar MM. (2015). Analyzing organizational structure based on 7s model of McKinsey. Int J Acad Res Bus Soc Sci, 5(5),43-55.
- Grantoza, S. A. (2024). Effects of leadership style, work environment, and organizational motivation on employee performance moderated by job satisfaction: A case of local government unit of San Pascual, Batangas. International Journal of Research and Innovation in Social Science, 9(6), 6164–6192.

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*

DEVELOPMENT OF INDICATORS OF DEMOCRATIC LEADERSHIP
UNDER THE JURISDICTION OF THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICES IN THE UPPER NORTHEASTERN REGION

โกสัย ไชยสิงห์¹ และ กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ²

Kosai Chaityasing¹ and Krits Chompuwiset²

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี¹⁻²

Udon Thani Rajabhat University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: kosai666666666@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาองค์ประกอบและจัดทำโมเดล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 440 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 2) การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ได้โมเดลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ จำนวน 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจโดยกลุ่ม 2) การมีส่วนร่วม 3) การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา 4) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 5) การมีสัมพันธภาพที่ดี และ 2) การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้ มีค่า Chi-Square เท่ากับ 317.992 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 2.67 ค่าดัชนี GFI มีค่าเท่ากับ 0.915 ค่าดัชนี CFI มีค่าเท่ากับ 0.948 ค่าดัชนี RMR มีค่าเท่ากับ 0.020 ค่าดัชนี NFI มีค่าเท่ากับ 0.922 ค่าดัชนี RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.067 ส่วนความ

* Received 2 November 2025; Revised 27 December 2025; Accepted 2 January 2026

เชื่อมั่นตัวแปรแฝง ρ_C มีค่าเท่ากับ 0.963 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัด ρ_v มีค่าเท่ากับ 0.000 จากค่าสถิติ แสดงให้เห็นว่า โมเดลตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกันกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย, ตัวบ่งชี้, การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

Abstract

This research had two objectives: 1) To study the components and indicators of democratic leadership of educational administrators, and 2) To examine the consistency of the structural model of democratic leadership indicators of educational administrators with empirical data. The researchers divided the research process into two phases as follows: 1) studying the components and developing a model of components and indicators. The sample used in this research consisted of 440 teachers under the Office of Primary Educational Service Area in the Upper Northeastern Region in the academic year 2024, selected through multi-stage random sampling. The research instrument was a democratic leadership questionnaire in the form of rating scale. 2) Examining the consistency of the component and indicator model with empirical data. Data were analyzed using mean, standard deviation, and Confirmatory Factor Analysis (CFA).

Research findings revealed that: 1) The study of democratic leadership components of educational administrators yielded a model of components and indicators consisting of 5 dimensions, 17 components, and 51 indicators, comprising: (1) group decision-making, (2) participation, (3) emphasis on subordinates, (4) promotion of creativity, and (5) good relationships. And 2) The examination of model consistency through confirmatory factor analysis of the indicators showed a Chi-Square value of 317.992, degrees of freedom (df) of 2.675, GFI index of 0.915, CFI index of 0.948, RMR index of 0.020, NFI index of 0.922, and RMSEA index of 0.067. The composite reliability ρ_C was 0.963, and the average variance extracted ρ_v was 0.000. The statistical values indicate that the theoretical model is consistent with the empirical data.

Keywords: Democratic Leadership, Indicators, Confirmatory Factor Analysis

บทนำ

ในบริบทของสังคมไทย การพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยมีความท้าทายเป็นอย่างมาก เนื่องจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีลักษณะแบบอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกในสังคม ซึ่งสังคมไทยมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและการเคารพผู้มีอำนาจ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการบริหารองค์กร (เกษม วัฒนชัย, 2559: 45) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ค่านิยม และบริบทขององค์กรแต่ละแห่ง เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพวิจารณ์ พานิช (2560: 112) ปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่เป็นประชาธิปไตยยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจมักไม่ได้นำศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้การพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปอย่างล่าช้าและขาดมิติที่หลากหลาย (ประเสริฐ อินทร์รักษ์, 2564: 42)

ประเทศไทยถูกแบ่งออกเป็นหลายภูมิภาคซึ่งผู้วิจัยอาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศ มีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ ปัญหาคือ ด้วยวิถีชีวิตที่มีมาตั้งแต่อดีตซึ่งนับถือกันในระบบเครือญาติและความอาวุโส ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ทำให้ผู้บริหารไม่ได้นำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในระดับที่เพียงพอ (ศิริพร ดวงศรี, 2562: 192) ผู้บริหารไม่สามารถดึงศักยภาพของบุคลากรให้ทำงานได้อย่างเต็มที่ได้ทำให้เกิดการพัฒนาที่ล่าช้า เกิดความขัดแย้งเกิดความไม่สามัคคีกันในโรงเรียน และปัญหานี้เกิดผลกระทบกับนักเรียนโดยตรง เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีคุณภาพผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาจากประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนขึ้น

จากการวิจัยในครั้งนี้ จะทราบถึงตัวบ่งชี้ที่เฉพาะเจาะจงมาที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารในพื้นที่ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง การส่งเสริมภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาในสังกัดมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและนักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลโครงสร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริพร ดวงศรี (2562: 192) ได้ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวม 7 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ใต้บังคับบัญชามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการบริหารงาน และการให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มี 7 ด้าน ดังนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนอบรมพัฒนาคุณธรรมและอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถ 2) ผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ 3) ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างขวัญและกำลังใจ 4) ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการการบริหารโรงเรียน 5) ผู้บริหารโรงเรียนควรคอยดูแลช่วยเหลือครูผู้สอน 6) ผู้บริหารโรงเรียนควรให้อิสระในการปฏิบัติงาน 7) ผู้บริหารโรงเรียนควรกระตุ้นให้ครูผู้สอนคิดอย่างสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน

สมชาย วงศ์ประเสริฐ (2565: 123-140) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน พบว่า

- 1) พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงานสูงขึ้นเมื่อผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย
- 2) การรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาช่วยลดความขัดแย้งในองค์กร
- 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจส่งผลให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานมากขึ้น

วิภาดา คงศิริ (2566: 45-58) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจส่งผลต่อประสิทธิผลมากที่สุด การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นช่วยเพิ่มความผูกพันต่อองค์กร

จากการศึกษาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าการเคารพสิทธิเสรีภาพและการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิผลขององค์กร การรับฟังความคิดเห็นอย่างเต็มที่ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความผูกพันต่อองค์กรและประสิทธิผลของสถานศึกษาที่ดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะศึกษาในครั้งนี้คือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประกอบด้วยจังหวัด 1)อุดรธานี 2)หนองคาย 3)หนองบัวลำภู 4)บึงกาฬและ5) เลย จำนวน 14,373 คน (Hrms.Obec, 2568: ออนไลน์) เนื่องด้วยการวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัย CFA จึงต้องใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ ที่ต้องประมาณค่า 1 ค่า โดยการวิจัยครั้งนี้มีพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า 22 ค่า Hair et al. (1998 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2562) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 440 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเรื่อง ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ข้อคำถามทุกข้อ มีค่า IOC มากกว่า 0.70 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (α) เท่ากับ 0.99 ถือว่าใช้ได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 งานวิจัยฉบับนี้ผ่านการพิจารณาและการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ มรภ. อุดรธานี

3.2 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้รับการสุ่มในการทำการวิจัย และได้ทำ QR Code แจกเพื่อ ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

3.4 การวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างดีมาก กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามครบ 440 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ที่ได้รับไปวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดย กำหนดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ มากกว่า 0.30 ถือว่าใช้ได้ มากกว่า 0.50 ถือว่ามีนัยสำคัญ มากกว่า 0.70 ถือว่าดีมาก การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบ และกำหนดน้ำหนัก ตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมโดยทั่วไป (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2567: 555) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องของโมเดลต้นแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ควรต้องนำมาพิจารณาตามข้อเสนอแนะของโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การประเมินความสอดคล้องของโมเดล Evaluating the Data-Model Fit	เกณฑ์ CRITERIA	การพิจารณา
CMIN- ρ (ค่าระดับความน่าจะเป็นของไคสแควร์) Chi-square Probability Level	$\rho > 0.05$	มากกว่า 0.05 ยิ่งดี
CMIN/df (ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์) Relative Chi-square	< 3	N/df ต้องน้อยกว่า 3 N/df เข้าใกล้ 0 ยิ่งดี
GFI (ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง) Goodness of fit Index	> 0.90	ต้องมากกว่า 0.90 เข้าใกล้ 1 ยิ่งดี
RMSEA (ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน) Root Mean Square Error of Approximation	< 0.08	EA ต้องน้อยกว่า 0.08 EA เข้าใกล้ 0 ยิ่งดี

จากตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์การประเมินโมเดลที่สำคัญของโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ จำนวน 4 เกณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยต้องดำเนินการปรับแต่งโมเดลของงานวิจัยให้ผ่านเกณฑ์ดังกล่าวนี้ทั้งหมด จึงถือว่าโมเดลนั้นมีความสมบูรณ์เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือตามหลักของขบวนการวิจัย โมเดลมีความกลมกลืนสอดคล้องระหว่างตัวแบบเชิงทฤษฎี (โมเดลต้นแบบ) ที่ได้พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งถือได้ว่าโมเดลนั้นเป็น Model Fit (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2567: 555)

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อดำเนินการ ตามกระบวนการพัฒนาแล้ว ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีทั้งหมด 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย

1. ด้านการตัดสินใจโดยกลุ่ม มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) การเน้นการตัดสินใจจากเสียงข้างมาก จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (2) การให้สมาชิกในกลุ่มมีอิสระในการแสดงออก จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ(3) การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จำนวน 3 ตัวบ่งชี้

2. ด้านการมีส่วนร่วมมี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (2) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (3) การมีส่วนร่วมในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้

3. ด้านการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) การไว้วางใจในผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (2) การสนับสนุน และการให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ(3) การเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 3 ตัวบ่งชี้

4. ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดอย่างอิสระ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (2) การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดที่แตกต่าง จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ (3) การสนับสนุนให้ทดลองสิ่งใหม่ๆ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้

5. ด้านการมีสัมพันธภาพที่ดี มี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (2) ความสามัคคี จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ (3) การทำงานเป็นทีม จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ(4) ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน จำนวน 3 ตัวบ่งชี้

ผลการศึกษาองค์ประกอบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาองค์ประกอบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยรายด้าน

องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบ ประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การตัดสินใจโดยกลุ่ม	3.92	0.95	มาก
2. การมีส่วนร่วม	4.02	0.96	มาก
3. การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา	3.99	1.06	มาก
4 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	3.98	0.94	มาก
5. การมีสัมพันธภาพที่ดี	3.96	0.93	มาก
โดยรวม	3.97	0.96	มาก

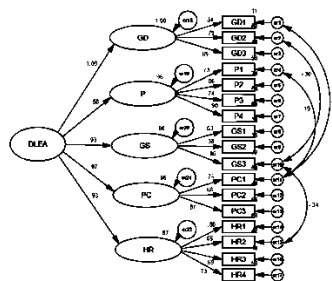
จากตารางที่ 2 พบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งฉบับ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.97 อยู่ในระดับ มาก ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.96 สามารถเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยตามองค์ประกอบหลักได้ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) เท่ากับ 4.02 อยู่ในระดับ มาก 2) การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) เท่ากับ 3.99 อยู่ในระดับ มาก 3) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.98 อยู่ในระดับ มาก 4) การมีสัมพันธภาพที่ดีมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 3.96 อยู่ในระดับ มาก 5) การตัดสินใจโดยกลุ่มมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.92 อยู่ในระดับ มาก

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ซึ่งจากการสังเคราะห์องค์ประกอบงานวิจัย พบว่าตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สร้างขึ้น จำนวน 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการนำข้อคำถามแต่ละข้อ ด้วยการตรวจสอบค่า Bartlett's test of sphericity และค่า KMO (Keiser-Meyer-Olin measure of sampling adequacy) แล้วดำเนินการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่ต้องการของแบบสอบถามภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย	Factor loading	S.E.	t	R ²	ρ_c	ρ_v
1.การตัดสินใจโดยกลุ่ม(GD)	0.999	0.047	18.725	0.998	0.96 3	0.000
2.การมีส่วนร่วม(P)	0.978	-	-	0.957		
3.การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา(GS)	0.925	0.048	18.641	0.856		
4.การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์(PC)	0.974	0.048	19.050	0.948		
5.การมีสัมพันธภาพที่ดี(HR)	0.933	0.045	17.421	0.871		
chi-square = 317.992, df=115, P= 0.00 , GFI=0.915 , CFI=0.948, TLI=0.939 RMR=0.020 , RMSEA=0.067 , NFI=0.922						

จากตารางที่ 27 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อให้ตรงและครอบคลุมคุณลักษณะที่ต้องการของภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งฉบับซึ่งมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตัดสินใจโดยกลุ่ม 2) การมีส่วนร่วม 3) การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา 4) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 5) การมีสัมพันธภาพที่ดี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (Factor loading) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.925 ถึง 0.999 ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า S.E. (Standard error) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.045 ถึง 0.069 ค่า t (t-test) มีค่าอยู่ระหว่าง 17.421 ถึง 19.050 และมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสอง (R²) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.856 ถึง 0.998 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 317.992 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 115 ค่า P มีค่าเท่ากับ .000 ค่าดัชนี GFI มีค่าเท่ากับ .915 ค่าดัชนี CFI มีค่าเท่ากับ 0.948 ค่าดัชนี RMR มีค่าเท่ากับ 0.020 ค่าดัชนี RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.067 ค่าดัชนี NFI มีค่าเท่ากับ 0.922 ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง ρ_c มีค่าเท่ากับ 0.963 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัด ρ_v มีค่าเท่ากับ 0.000 จากค่าสถิติแสดงให้เห็นว่าโมเดล ตามทฤษฎี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

Chi-square = 317.992, df = 116, Chi-square/df = 2.736, p = .000, GFI = .916, AGFI = .887, CFI = .948, TLI = .939, RMSEA = .067, RMR = .020, NFI = .922

ภาพที่ 1 โมเดลการวัด ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

อภิปรายผล

1. การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ สามารถเรียงลำดับตามระดับความสำคัญของแต่ละด้าน ได้ดังนี้ 1) การตัดสินใจโดยกลุ่ม 2) การมีส่วนร่วม 3) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 4) การมีสัมพันธภาพที่ดี และ 5) การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา

1.1 การตัดสินใจโดยกลุ่ม จากการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การตัดสินใจโดยกลุ่มมีความสำคัญต่อภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) สมาชิกในกลุ่มมีอิสระในการแสดงออก 2) เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและ 3) เน้นการตัดสินใจจากเสียงข้างมาก และสอดคล้องกับ สุนทร โคตรบรรเทา (2564) วิจัยเรื่องรูปแบบการตัดสินใจโดยกลุ่มของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษา เอกชน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการตัดสินใจโดยกลุ่มยังขาดระบบและกระบวนการที่ชัดเจน 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การระบุปัญหา การระดมความคิด การประเมินทางเลือก และการตัดสินใจร่วมกัน 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมากโดยเฉพาะการสร้างการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของในการตัดสินใจภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการตัดสินใจโดยกลุ่มอย่างมาก เพราะช่วยสร้างบรรยากาศที่ทุกคนมีส่วนร่วมและกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย ทำให้การตัดสินใจมีข้อมูลรอบด้านและรอบคอบยิ่งขึ้น ส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในผลลัพธ์ของการตัดสินใจ ช่วยพัฒนาความร่วมมือและความสามัคคีในทีมงาน ลดความขัดแย้งเพราะทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม ทำให้การนำไปปฏิบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะทุกคนยอมรับและสนับสนุนร่วมกัน

1.2 การมีส่วนร่วม จากการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีองค์ประกอบย่อย

ได้แก่ 1) การไว้น้ำใจเชื่อใจในผู้ใต้บังคับบัญชา 2) การสนับสนุน และการให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา และ 3) เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ ธร สุนทรายุทธ (2566) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจการตัดสินใจ และสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2564) วิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยกับประสิทธิผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรภาครัฐ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเฉพาะในด้านการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการมีส่วนร่วมนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเปิดพื้นที่ให้ครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และพัฒนางานร่วมกัน เมื่อทุกคนได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาค จะทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเห็นความสำคัญของตนเองในองค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังช่วยให้สถานศึกษามีแนวคิดที่หลากหลายและสร้างสรรค์มากขึ้น ส่งผลให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน และการยอมรับต่อการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสถานศึกษาอย่างราบรื่นและยั่งยืน

1.3 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง 2) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดอย่างอิสระ และ 3) การสนับสนุนให้ทดลองสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2564) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวทางภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ยังขาดระบบและแนวทางที่ชัดเจน 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การสร้างบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะการคิด การสนับสนุนการทดลองสิ่งใหม่ และการให้รางวัลความคิดสร้างสรรค์ 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการกระตุ้นให้เกิดการคิดนอกกรอบและการสร้างนวัตกรรมในการทำงาน ภาวะผู้นำแบบ

ประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร เพราะเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระโดยไม่ถูกจำกัดบรรยากาศเช่นนี้ทำให้เกิดความกล้าที่จะลองคิดและนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยไม่กลัวการถูกตำหนิ ผู้บริหารยังมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรและเวทีให้บุคลากรได้พัฒนาความคิดของตนเองอย่างเต็มที่ ส่งผลให้สถานศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและตอบสนองต่อผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

1.4 การมีสัมพันธภาพที่ดี จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การมีสัมพันธภาพที่ดี มีความสำคัญต่อภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ความสามัคคี 2) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานและ 4) ทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2565) วิจัยเรื่อง การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาตามแนวทางภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบสำคัญของสัมพันธภาพที่ดีประกอบด้วย การสื่อสารแบบสองทาง ความไว้วางใจ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน 2) ปัจจัยที่ ส่งผลต่อการพัฒนาสัมพันธภาพคือ บรรยากาศองค์กรแบบเปิด และการสร้างกิจกรรมร่วมกัน 3) แนวทางการพัฒนาควรเน้นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมมือและการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับธีระ รุญเจริญ (2563) วิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยกับประสิทธิภาพการสร้างสัมพันธภาพในองค์กรการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการสร้างสัมพันธภาพอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการสร้างสัมพันธภาพในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารแบบเปิดและการสร้างความไว้วางใจ ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการมีสัมพันธภาพที่ดีมีความสำคัญอย่างมาก เพราะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เต็มไปด้วยความไว้วางใจและความเคารพซึ่งกันและกัน ผู้บริหารที่เปิดใจ รับฟัง และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเป็นธรรม จะทำให้ครูและบุคลากรรู้สึกอบอุ่นและมั่นคงทางจิตใจ นำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานที่ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรยังช่วยลดความขัดแย้งพร้อมเสริมสร้างความผูกพันต่อสถานศึกษา ทำให้ทุกคนร่วมกันขับเคลื่อนงานได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

1.5 การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสำคัญต่อภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การไว้วางใจเชื่อใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา

2) การสนับสนุน และการให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา และ3) เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุข ผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2565) วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในการดูแลและให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชายังขาดระบบและความต่อเนื่อง 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและการยอมรับ การพัฒนาศักยภาพ การให้รางวัลและการยกย่อง และการสร้างความก้าวหน้าในอาชีพ 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพันต่อองค์กร ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชานั้นมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและไว้วางใจกัน ผู้บริหารที่รับฟังความคิดเห็นและคำนึงถึงความต้องการของครูและบุคลากร จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในการทำงานให้มากขึ้น การให้ความสำคัญเช่นนี้ยังทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชากล้าแสดงความคิดเห็นและร่วมมือพัฒนาองค์กรอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังช่วยลดความตึงเครียดและความขัดแย้งในหน่วยงาน สุดท้ายจึงนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพและสร้างผลลัพธ์ที่ดีต่อสถานศึกษาโดยรวม

2. การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โมเดล ตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในระดับ 0.05 อธิบายได้ว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้จากการศึกษาตามกระบวนการวิจัย มี 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ สามารถเรียงลำดับตามระดับความสำคัญของแต่ละด้าน ได้ดังนี้ 1) การตัดสินใจโดยกลุ่ม 2) การมีส่วนร่วม 3) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 4) การมีสัมพันธภาพที่ดี และ5) การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้จากการศึกษาตามกระบวนการวิจัย มี 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 51 ตัวบ่งชี้ สามารถเรียงลำดับตามระดับความสำคัญของแต่ละด้าน ได้ดังนี้ 1) การตัดสินใจโดยกลุ่ม 2) การมีส่วนร่วม 3) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 4) การมีสัมพันธภาพที่ดี และ5) การให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา

1. ด้านการนำผลการวิจัยไปใช้

นำตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นกรอบในการออกแบบนโยบาย กระบวนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำหลักสูตรการอบรม การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติ

หรือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สามารถนำผลการวิจัยฉบับนี้ไป เป็นข้อมูลในการวิจัย R&D (Research and Development) ในครั้งต่อไปและควรศึกษา ภาวะผู้นำในรูปแบบอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2559). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาการศึกษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธ สุนทรายุทธ. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2567). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธีระ รุญเจริญ. (2563). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยกับประสิทธิภาพการสร้างสัมพันธภาพในองค์กรการศึกษา.วารสารศึกษาศาสตร์, 31(2), 78-92.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ. (2562).การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ อินทร์รักษ. (2564). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19(1), 34-49.
- ไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2564). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวทางภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษา.วารสารครุศาสตร์, 49(3), 112-128.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). ภาวะผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิจารณ์ พานิช. (2565). การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาตามแนวทางภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่.วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 62(1), 1-22.
- วิภาดา คงศิริ. (2566). ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน.ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร ดวงศรี. (2562). การพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3.

- วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 5(2), 192-200.
- สมชาย วงศ์ประเสริฐ. (2565). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน.วารสารบริหารธุรกิจ, 15(2), 123-140.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2564). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยกับประสิทธิผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรภาครัฐ. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 19(2), 45-67.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2564). รูปแบบการตัดสินใจโดยกลุ่มของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน.วารสารศึกษาศาสตร์, 32(3), 45-62.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในการดูแลและให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 19(2), 78-95.
- ระบบบริหารทรัพยากรบุคคล. (2568). ข้อมูลบุคลากรตามตำแหน่ง. เรียกใช้เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2568 จาก <https://hrms.obec.go.th/info>.

การพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิด
สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้
การจัดการเรียนรู้เชิงรุก*

THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS'
ABILITY TO DESIGN CREATIVITY-ENHANCING ACTIVITIES FOR YOUNG
CHILDREN THROUGH ACTIVE LEARNING

ชมพูปราว มิ่งมงคล¹ และ สยมพร ทองเนื้อดี²

Chompoopraw mingmongkol¹ and Sayomporn Tongnurdee²

วิทยาลัยการศึกษาปฐมวัย สถาบันสารสนเทศเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ¹⁻²

Early Childhood Education College, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology¹⁻²

Corresponding Author's E-mail: chompoopraw.ming@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 16 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 4 แผน แบบประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมแบบรูปrik และแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการวิเคราะห์แนวโน้มเพื่อตรวจสอบการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาในแต่ละกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีพัฒนาการด้านการออกแบบกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 76.67, 84.00, 88.00 และ 96.00 ตามลำดับ แสดงถึงแนวโน้มการพัฒนาที่ดีขึ้นทุกกิจกรรม (2) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับมาก โดยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.63 สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และ

* Received 28 November 2025; Revised 11 January 2026; Accepted 20 January 2026

การเรียนรู้เชิงลึกของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการพัฒนาความสามารถการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เข้าใจเชิงลึก ขั้นที่ 2 ออกแบบเชิงรุก ขั้นที่ 3 รุกสู่ปฏิบัติ ขั้นที่ 4 วัดผลพัฒนา

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การออกแบบกิจกรรม, ความคิดสร้างสรรค์, เด็กปฐมวัย

Abstract

This study aimed to: (1) examine the effects of active learning on the development of early childhood education students' ability to design creativity-enhancing activities for young children; (2) investigate students' satisfaction with active learning focused on developing such abilities; and (3) propose guidelines for active learning implementation for instructors to enhance students' ability to design creativity-enhancing activities for young children. The participants consisted of 16 early childhood education students selected through purposive sampling. The research instruments included four active learning lesson plans, a rubric-based assessment of activity design ability, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, percentage, and trend analysis to examine students' ability development across activities.

The results revealed that: (1) students' ability in designing creativity-enhancing activities improved continuously, with mean scores of 76.67, 84.00, 88.00, and 96.00, respectively, indicating a positive developmental trend across all activities; (2) students reported a high level of satisfaction with the active learning approach, with the highest mean score (4.63) found in the dimension of the active learning process, reflecting that the approach effectively promoted student engagement, analytical thinking, and deep learning; and (3) the proposed active learning guidelines for instructors consisted of four stages: (1) Deep Understanding, (2) Active Design, (3) Practice-Oriented Implementation, and (4) Assessment and Development. These findings suggest that active learning is an effective approach for enhancing early childhood education students' ability to design creativity-enhancing activities for young children and

can serve as a practical guideline for instructional improvement in teacher education programs.

Keywords: Active Learning, Activity Design, Creativity, Early Childhood Education

บทนำ

เด็กปฐมวัยอายุ 0-6 ปีเป็นช่วงวัยที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง เด็กเรียนรู้ดีที่สุดผ่านการเล่น การสำรวจ การทดลอง และการใช้ประสาทสัมผัสในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ คิดริเริ่ม เลือกลงมือ ตัดสินใจ สื่อสาร และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ช่วยวางรากฐานสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ระยะยาว (กระทรวงศึกษา, 2568) ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จึงเป็นภารกิจสำคัญของครูปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2568 การจัดประสบการณ์ต้องยึดแนวทางการบูรณาการเรื่องราวรอบตัวเด็ก โดยเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและส่งเสริมให้เด็กสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของเด็ก พร้อมทั้งยืดหยุ่นเนื้อหาตามประสบการณ์และบริบทของเด็ก (กระทรวงศึกษา, 2568) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของครูปฐมวัยเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคปัจจุบัน

หนึ่งในพัฒนาการสำคัญที่หลักสูตรให้ความสำคัญคือ “ความคิดสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและการสร้างนวัตกรรม การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ต้องอาศัยครูที่เข้าใจหลักสูตรปฐมวัยและ มีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดริเริ่ม ทดลอง และสร้างสรรค์อย่างเหมาะสมตามวัย อย่างไรก็ตาม พบว่านักศึกษาศาขาศึกษาปฐมวัยจำนวนหนึ่งยังมีความเข้าใจจำกัดเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมเชิงบูรณาการ ส่งผลให้กิจกรรมที่ออกแบบยังไม่สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้อย่างเต็มศักยภาพ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนดังกล่าวปรากฏชัดในประเด็น “การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)” ซึ่งมักถูกเข้าใจว่าเป็นการปล่อยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองโดยขาดการออกแบบและการชี้แนะ ทั้งที่แท้จริงแล้ว Active Learning คือกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรม สภาพแวดล้อม และประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น (ภริดา สีขาว และเกสร กอกอง, 2568) ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนี้ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถของนักศึกษาในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

ในระดับอุดมศึกษา กระบวนการผลิตครูปฐมวัยจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติ วิเคราะห์ วางแผน ทดลองออกแบบกิจกรรม และสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (จิราภรณ์ อินทร์พรหม และคณะ, 2567) และช่วยพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (จุติกาญจน์ สังขาร, 2567) แนวปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีคุณภาพต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ กระบวนการออกแบบที่กระตุ้นการคิด การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การจัดประสบการณ์จริง การประเมินตามสภาพจริง และการเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และการประเมินอย่างเป็นระบบ (ธนวรรณ ทองธรรม และพิทยา แสงสว่าง, 2568; ธนัตถพร โคจรานนท์, 2565) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีส่วนสนับสนุน การพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูปฐมวัย

เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และ 4 ของวิทยาลัยการศึกษาปฐมวัย สถาบันสารสนเทศเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามผลลัพธ์การเรียนรู้ตามช่วงชั้น (YLO) ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาสามารถออกแบบและวางแผนกิจกรรมและการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย และมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบควบคู่กับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก พร้อมทั้งศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อระดับความสามารถดังกล่าว ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในสาขาการศึกษาปฐมวัย และสนับสนุนการผลิตครูปฐมวัยให้มีสมรรถนะในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2568 และผลลัพธ์การเรียนรู้ตามช่วงชั้นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย

3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์มีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยสูงขึ้นตามลำดับ

2. นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมาก

3. ผลการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ และ (2) การนำแผนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยการศึกษาศาสตร์ สถาบันสารสนเทศเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 86 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และ 4 สาขาวิชาการศึกษาศิลปะ วิทยาลัยการศึกษาศิลปะ สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ จำนวน 16 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มนักศึกษาตามที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามช่วงชั้น (Year Learning Outcomes: YLO) กำหนดให้สามารถออกแบบและวางแผนกิจกรรมและการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย และมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ปัญหา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 4 แผน แผนละ 6 ชั่วโมง รวมระยะเวลา 24 ชั่วโมง โดยมุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget Theory) เพื่อทำความเข้าใจลักษณะและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย 2) แนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เพื่อเป็นกรอบในการวางกระบวนการเรียนรู้ 3) แนวคิดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning) เพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย (ทิตนา แคมมณี, 2566) นอกจากนี้ การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้อย่างดำเนินการตามกระบวนการ 4 ขั้นตอนของพระวิद्या ขนชัยภูมิ และสุวัฒน์ รักขันโท (2568) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอน และฐานทฤษฎีการเรียนรู้

ขั้นตอน	กระบวนการดำเนินการ	ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สอดคล้อง
ขั้นที่ 1 เข้าใจเชิงลึก	นักศึกษาวิเคราะห์ธรรมชาติ พัฒนาการ และบริบทการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพื่อกำหนดแนวคิดและกรอบการออกแบบกิจกรรม	Piaget ทำความเข้าใจพัฒนาการและลักษณะการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย Constructivism เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับการวิเคราะห์บริบทจริง Play-Based Learning ทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กผ่านการเล่น
ขั้นที่ 2 ออกแบบเชิงรุก	นักศึกษาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ผ่านการเล่น และกิจกรรมเปิดเพื่อส่งเสริมการคิดริเริ่มจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย	Piaget ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก Constructivism สร้างความรู้จากการปฏิบัติและการแก้ปัญหา Play-Based Learning กำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น

ขั้นที่ 3 รุกสู่ปฏิบัติ	นักศึกษานำเสนอและทดลองจัดกิจกรรมในสถานการณ์เสมือนหรือจริงพร้อมสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์	Piaget วิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมที่ออกแบบกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย Constructivism เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนคิดของผู้เรียน Play-Based Learning พิจารณาคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่นที่ออกแบบไว้
ขั้นที่ 4 วัดผลพัฒนา	ประเมินกระบวนการและคุณภาพของกิจกรรมตามสภาพจริง และนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาการออกแบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	Piaget ใช้กรอบพัฒนาการเด็กเป็นฐานในการตัดสินใจปรับปรุงกิจกรรม Constructivism การประเมินและกำกับการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อพัฒนางานออกแบบ Play-Based Learning การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่นให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับเด็ก

ผู้วิจัยใช้ขั้นตอนดังกล่าวเป็นกรอบในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 แผนให้สอดคล้องกับสาระที่ควรเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568) ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ 1 หัวข้อ “การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์จากธรรมชาติ”, แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ 2 หัวข้อ “การออกแบบกิจกรรมสี่สร้างสรรค์ภาษาอังกฤษ”, แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ 3 หัวข้อ “การออกแบบกิจกรรมการทดลองบูรณาการเชิงสร้างสรรค์แบบสตรึมศึกษา”, แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ 4 หัวข้อ “การออกแบบกิจกรรมการทำอาหารสร้างสรรค์สำหรับเด็ก” โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ฉบับได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน โดยประเมินด้านความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของกิจกรรม ความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2568 และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการตรวจสอบพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยรวม 0.90 แผนการจัดการเรียนรู้มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้

2.2 แบบประเมินเชิงรูบริก (Rubric Score) สำหรับประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประเมินผลงานการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษาจำนวน 4 ครั้ง ในระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามลำดับกิจกรรม โดยครอบคลุมการประเมินใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เข้าใจเชิงลึก ขั้นที่ 2 ออกแบบเชิงรุก ขั้นที่ 3 รุกสู่ปฏิบัติ ขั้นที่ 4 วัดผลพัฒนา ทั้งนี้ ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5

ท่าน ผลการตรวจสอบได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยรวม 0.84 เหมาะสมต่อการใช้ประเมินในงานวิจัย

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้รูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) 4 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกของผู้สอน และ 4) ด้านประโยชน์ที่ได้รับต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรม โดยแบบประเมินผ่านการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งทุกข้อมีค่า IOC อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (IOC = 1.00)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2568 โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยตามลำดับขั้น ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยสร้างข้อตกลงเบื้องต้นกับนักศึกษาและชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ นักศึกษามีความเข้าใจตรงกันก่อนเริ่มการจัดกิจกรรม

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สร้างขึ้น จำนวน 4 แผน แผนละ 6 ชั่วโมง รวมเวลา 24 ชั่วโมง

3.3 หลังจบแต่ละกิจกรรม ผู้วิจัยประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษาด้วยแบบประเมินเชิงรูปริก (Rubric Score) จำนวน 4 ครั้ง และบันทึกผลคะแนนเพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงสถิติต่อไป

3.4 เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมทั้ง 4 แผน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ ซึ่งครอบคลุม 4 ขั้นตอนตามที่กำหนดไว้

3.5 การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาของผู้เรียนระหว่างกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ผลการประเมินต่อเนื่อง 4 ครั้งเป็นข้อมูลหลัก จึงไม่ใช้แบบทดสอบก่อน-หลัง การประเมินเป็นช่วงเวลาหลายครั้งช่วยให้เห็นทิศทางและการเปลี่ยนแปลงของความสามารถได้อย่างชัดเจนเพียงพอสำหรับการอธิบายผลของการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.6 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมด้วยแบบประเมินเชิงรูปริกตลอดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 4 แผน และข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในประเด็นความสามารถในการออกแบบกิจกรรมและความพึงพอใจของนักศึกษา

3.7 ผู้วิจัยนำผลการประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษา และผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ โดยเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์กับกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงแนวโน้ม เพื่ออธิบายผลการพัฒนาความสามารถของนักศึกษา โดยประกอบด้วย

1. ค่าเฉลี่ย (Mean)

1.1 ค่าเฉลี่ยคะแนน (กิจกรรม) ใช้เพื่อแสดงระดับความสามารถของนักศึกษาในการออกแบบกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยคะแนนเป็นคะแนนดิบเต็ม 100 คะแนน ซึ่งสะท้อนคุณภาพผลงานและพัฒนาการของผู้เรียนในกิจกรรมแต่ละครั้ง สามารถนำไปใช้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มความก้าวหน้าตลอดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน

1.2 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจ ใช้เพื่อวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยแปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้ 4.50 – 5.00 = ระดับมากที่สุด, 3.50 – 4.49 = ระดับมาก, 2.50 – 3.49 = ระดับปานกลาง, 1.50 – 2.49 = ระดับน้อย, 1.00 – 1.49 = ระดับน้อยที่สุด

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ใช้เพื่อพิจารณาการกระจายตัวของคะแนนและความสม่ำเสมอของผลลัพธ์ของผู้เรียน ทั้งในส่วนความสามารถในการออกแบบกิจกรรมและระดับความพึงพอใจของนักศึกษา

3. ร้อยละ (%) ใช้เพื่ออธิบายสัดส่วนของระดับคะแนนที่ได้รับ และช่วยให้เห็นความก้าวหน้าในเชิงปริมาณได้อย่างชัดเจน

4. การวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Analysis) ใช้เพื่อพิจารณาทิศทางการพัฒนา โดยเปรียบเทียบผลคะแนนร้อยละของแต่ละกิจกรรมทั้ง 4 ครั้ง เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสรุปเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอน

5.

ผลการวิจัย

1. ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอน โดยรวม

ครั้งที่	แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ร้อยละ (%)	การเปลี่ยนแปลงจากครั้งก่อน (Change from Previous)	แนวโน้มพัฒนาการ (Trend Summary)
1	ออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์จากธรรมชาติ	76.67	8.16	76.67	0.00	ระดับเริ่มต้น
2	ออกแบบกิจกรรมสี่สร้างสรรค์ภาษาอังกฤษ	84.00	8.28	84.00	+7.33	อยู่ในช่วงปานกลาง
3	ออกแบบกิจกรรมการทดลองบูรณาการเชิงสร้างสรรค์แบบสตรีมศึกษา	88.00	6.76	88.00	+4.00	พัฒนาดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
4	ออกแบบกิจกรรมการทำอาหารสร้างสรรค์สำหรับเด็ก	96.00	4.71	96.00	+8.00	พัฒนาขึ้นมากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า นักศึกษามีพัฒนาการด้านความสามารถในการออกแบบกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกครั้งที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ครั้งที่ 1 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 76.67 อยู่ในระดับเริ่มต้น สะท้อนพื้นฐานด้านการออกแบบกิจกรรมที่ยังต้องได้รับการพัฒนา และเป็นจุดตั้งต้นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ครั้งที่ 2 คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) เพิ่มขึ้นเป็น 84.00 เปลี่ยนแปลง +7.33 อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่านักศึกษาเริ่มมีความเข้าใจและสามารถออกแบบกิจกรรมได้ดีขึ้นจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ครั้งที่ 3 คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 88.00 เพิ่มขึ้น +4.00 จัดอยู่ในระดับพัฒนาดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความชำนาญและการประยุกต์แนวคิดสร้างสรรค์ได้มากขึ้น

ครั้งที่ 4 คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) สูงสุดที่ 96.00 เพิ่มขึ้น +8.00 จัดอยู่ในระดับพัฒนาขึ้นมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ชัดเจนของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน

โดยสรุป การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้นักศึกษามีพัฒนาการด้านการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ 4 ซึ่งมีระดับพัฒนาสูงสุด สะท้อนถึงประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างชัดเจน

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาศาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยรวมและรายด้าน

ลำดับ	ด้านที่ประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้	4.19	0.62	มาก
2	ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	4.63	0.48	มากที่สุด
3	ด้านการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกของผู้สอน	4.25	0.57	มาก
4	ด้านประโยชน์ที่ได้รับต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรม	4.31	0.54	มาก
	รวม	4.35	0.55	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.55) โดยด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.48) สะท้อนว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสามารถกระตุ้นความมีส่วนร่วมของผู้เรียน และส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.62) แสดงว่ากิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ขณะที่ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของผู้สอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.57) บ่งชี้ว่าผู้สอนได้ให้คำแนะนำและการสนับสนุนที่เหมาะสมต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่วนด้านประโยชน์ที่ได้รับต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.54) แสดงว่าผู้เรียนรับรู้ว่าการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทักษะด้านการออกแบบกิจกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

โดยสรุป นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนถึงความสามารถของกระบวนการเรียนรู้ในการกระตุ้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม

3. ผลการเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอนในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอน (ที่มา : สร้างภาพโดยโปรแกรม Gemini) จากภาพแสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอน ที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษา โดยดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 เข้าใจเชิงลึก มุ่งให้นักศึกษาวิเคราะห์ธรรมชาติ พัฒนาการ และบริบทของเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้าน เพื่อเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและความต้องการของเด็ก อันนำไปสู่การกำหนดแนวคิด จุดมุ่งหมาย และกรอบการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทจริง

ขั้นที่ 2 ออกแบบเชิงรุก เน้นการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ และวิธีการจัดกิจกรรม โดยมุ่งกิจกรรมเปิด การลงมือปฏิบัติ และการเรียนรู้ผ่านการเล่น เพื่อส่งเสริมจินตนาการ การคิดริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 3 รุกสู่ปฏิบัติ เปิดโอกาสให้นักศึกษานำกิจกรรมที่ออกแบบไปนำเสนอและทดลองจัดในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนผลการจัดกิจกรรม เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์และพัฒนางานของตน

ขั้นที่ 4 วัดผลพัฒนา มุ่งประเมินทั้งกระบวนการเรียนรู้ คุณภาพกิจกรรม และข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาการออกแบบกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

อีกทั้ง แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอนที่พัฒนาจากผลการวิจัยนี้ เป็นกรอบการดำเนินงานที่เชื่อมโยงบทบาทของอาจารย์ผู้สอนกับการพัฒนาความสามารถของนักศึกษา และส่งผลต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ แสดงดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 บทบาทเชิงส่งต่อของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจากอาจารย์ สู่นักศึกษา เพื่อสู่การจัดกิจกรรมเด็กปฐมวัย

ขั้นตอน	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของนักศึกษา	ผลที่มุ่งเกิดกับเด็กปฐมวัย
ขั้นที่ 1 เข้าใจเชิงลึก	แนะนำการวิเคราะห์พัฒนาการ ความแตกต่าง และบริบทของเด็กปฐมวัย	วิเคราะห์พัฒนาการ ความต้องการ และบริบทของเด็กปฐมวัย	เด็กได้รับกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัยและความแตกต่างรายบุคคล
ขั้นที่ 2 ออกแบบเชิงรุก	วางกรอบและส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และกิจกรรมเปิด	ออกแบบกิจกรรม ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อย่างเป็นกระบวนการ มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติ การเล่น	เด็กได้เรียนรู้ผ่านการ เล่น การลงมือทำ และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ตลอดกิจกรรม
ขั้นที่ 3 รุกสู่ปฏิบัติ	เปิดโอกาสให้นำเสนอและทดลองจัดกิจกรรม พร้อมให้ข้อเสนอแนะ	ทดลองจัดกิจกรรม และปรับจากประสบการณ์ตรง	เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับวัย
ขั้นที่ 4 วัดผลพัฒนา	ประเมินตามสภาพจริงและให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา	สะท้อนคิด ประเมิน และปรับปรุงกิจกรรม	เด็กได้รับกิจกรรมที่มีคุณภาพและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอนดังกล่าว เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงบทบาทของอาจารย์ผู้สอนกับการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ และสามารถส่งต่อไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ เหมาะสมตามพัฒนาการ และสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีพัฒนาการด้านความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยนักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมที่มีลักษณะเปิด เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดริเริ่ม ใช้จินตนาการ ลงมือปฏิบัติ และแสดงออกอย่างหลากหลายตามศักยภาพของตนเอง พัฒนาการดังกล่าวเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการลงมือปฏิบัติจริง การตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเชื่อมโยงแนวคิดทางทฤษฎีกับสถานการณ์ปฏิบัติอย่างเหมาะสม ส่งผลให้นักศึกษามีความสามารถในการตัดสินใจเชิงวิชาชีพและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเกิดการเรียนรู้เชิงลึก โดยสอดคล้องกับการวิจัยของ จุติกาญจน์ สังขาร (2567) ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน พบว่า หลังนักศึกษาได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกหรือ Active Learning ควบคู่กับการเรียนรู้แบบประสบการณ์มีความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในช่วงเวลาการจัดการเรียนรู้ในสัปดาห์ที่ 3, 6, 9 และ 12 มีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการจัดการเรียนรู้ และคะแนนความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าวของนักศึกษามีค่าสูงกว่าคะแนนความสามารถก่อนการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับการวิจัยของ สุนันฐา นานิล, ธัชชัย จิตรนันท์ (2567) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า ความสำคัญของการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนว่ากิจกรรมที่ออกแบบสามารถตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้คิด วิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ และร่วมแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบทบาทของนักศึกษาในชั้นเรียน นอกจากนี้ กิจกรรมยังมีความสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่เน้นความคิดสร้างสรรค์

และการวางแผนกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ส่งผลให้นักศึกษาสามารถเข้าใจหลักการจัดกิจกรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทวิชาชีพได้อย่างมั่นใจ โดยสอดคล้องกับการวิจัยของ ชิตาพร เอี่ยมสะอาดและคณะ(2567) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูเพื่อหนุนเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นฐาน พบว่า ครูมีความคิดเห็นและพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อหนุนเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับการวิจัยของ สุณัฏฐา นวนิล และ ธัชชัย จิตรนันท์ (2567) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า ความพึงพอใจต่อการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากที่สุด

3. จากการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอนสามารถสะท้อนกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างเป็นลำดับ โดยอาจารย์ผู้สอนทำหน้าที่วางกรอบ ชี้แนะ และสนับสนุนการเรียนรู้ ส่งผลให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ ออกแบบ ทดลอง และพัฒนากิจกรรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การทำความเข้าใจผู้เรียนและบริบทไปจนถึงการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวเอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา และสามารถส่งต่อไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการและบริบทการเรียนรู้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับการวิจัยของสาธกา ตาลชัย และคณะ (2567) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่มีกลยุทธ์และสามารถกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ ผ่านกิจกรรมสำคัญ เช่น การกำหนดเป้าหมาย การติดตามความเข้าใจ และการประเมินผลการเรียนรู้ หลักฐานเชิงประจักษ์ชี้ว่ากลยุทธ์ดังกล่าวช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วม แรงจูงใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังส่งผลให้ครูมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้น่าขึ้น และเอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพและประสิทธิภาพในการสอน และสอดคล้องกับการวิจัยของ ธนวรรณ ทองธรรม และ พิทยา แสงสว่าง (2568) ศึกษาเรื่องแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู : การศึกษาพหุกรณีในจังหวัดสุโขทัย พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของครูประกอบด้วย 1) การออกแบบ กิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน 2) การจัดกิจกรรมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ และ 5) การใช้วิธีประเมินที่หลากหลายเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ความสามารถดังกล่าวมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการเรียนรู้ และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในบริบทการผลิตครูปฐมวัย

นอกจากนี้ นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผล มีความเหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย และเอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน และการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับอาจารย์ผู้สอน เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษา โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) เข้าใจเชิงลึก โดยเน้นการวิเคราะห์ธรรมชาติ พัฒนาการ และบริบทของเด็กปฐมวัย (2) ออกแบบเชิงรุก โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติ และการเรียนรู้ผ่านการเล่น (3) รุกสู่ปฏิบัติ โดยการนำเสนอและทดลองจัดกิจกรรม เพื่อเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง และ (4) วัดผลพัฒนา ผ่านการสะท้อนผลและการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อยกระดับคุณภาพการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษาอย่างยั่งยืน อีกทั้ง แนวทางดังกล่าวแสดงให้เห็นการส่งต่อบทบาทจากอาจารย์ผู้สอนสู่การพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ เหมาะสมกับพัฒนาการ และสอดคล้องกับบริบทจริง

จากผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อเสนอแนะใน 3 ด้าน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมให้รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยบูรณาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ผู้สอนควรออกแบบและจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกจากพื้นฐานสู่การประยุกต์ใช้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย และให้ข้อเสนอแนะพร้อมส่งเสริมการสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและบริบทการศึกษา ศึกษาตัวแปรเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้อง และเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี สำหรับโรงเรียนที่มีความพร้อมและสนใจ ปีการศึกษา 2568. กรุงเทพฯ :สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- จุติกาญจน์ สังขาร. (2567). การพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน. วารสารบัณฑิตวิจัย, 15(2), 1-15.
- จิราภรณ์ อินทร์พรหม, และคณะ. (2567). ความต้องการในการพัฒนาที่ส่งเสริมสมรรถนะของครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระบุรี เขต 1. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 11(1), 47-65.
- ชิตาพร เอี่ยมสะอาด, พชรินทร์ จันทร์ส่องแสง, และสุกิจ เอี่ยมสะอาด. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูเพื่อหนุนเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย โดยใช้แนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นฐาน. วารสารครุศาสตร์, 52(3), 1-15.
- ธนต์พร โคจรานนท์. (2562). การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธนวรรณ ทองธรรม, และพิทยา แสงสว่าง. (2568). แนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู : การศึกษาพหุกรณีในจังหวัดสุโขทัย. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทร์วิโรฒ, 26(2), 21-35.
- ทิตนา แหมมณี. (2566). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัยะนันท์ ชุมบัวจันทร์. (2568). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักสัณทัตถ์ 4 สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 10(3), 50-66.
- พระวิทยา ขนชัยภูมิ, และสุวัฒน์ รักขันโท. (2568). การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษา. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 8(1), 425-433.

- ภริดา สีขาว, และเกสร กอกอง. (2568). ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. วารสารปราชญ์ประชาคม, 3(3),179-191.
- สาธกา ตาลชัย, และคณะ. (2567). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4(2), 673-688.
- สุนัฏฐา นวนิล, และธัชชัย จิตรนนท์. (2567). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครู ปฐมวัยด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 13(2), 306-319.

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียน
เขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3*
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER
NONG PHAI DISTRICT, PHETCHABUN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 3

มนูญพงศ์ ชัยพันธ์¹, ชมพูปราว มิ่งมงคล², มานิตย์ ชัยพันธ์³, พิชญาดา ดำแก้ว⁴ และ บุญยณัฐ บัวราช⁵
Manoonpong Chaiyaphan¹, Chompoopraw mingmongkol², Manit Chaipan³, Pichayada Damkeaw⁴ and
Boonyanat Buarac⁵

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ^{1,3}
School of Education and Arts Teachers, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology, Thailand^{1,3}
วิทยาลัยการศึกษาปฐมวัย สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ^{2, 4, 5}
Early Childhood Education College, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology, Thailand^{2, 4, 5}
Corresponding Author's E-mail: ¹manoon.c2505@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้างานวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ การทำงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายงานบริหารวิชาการของโรงเรียน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 120 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยการหาค่าที (t-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ด้านภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบการจัด การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้างานวิชาการ

* Received 28 November 2025; Revised 11 December 2025; Accepted 25 December 2025

ในโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์การทำงานโดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning), โรงเรียนในเขตอำเภอหนองไผ่

Abstract

This research aimed to study and compare the implementation of Active Learning by teachers in schools located in Nong Phai District under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3, as perceived by school principals and heads of academic affairs. The comparison was conducted according to educational level and work experience. The sample consisted of 120 school principals and heads of academic affairs from the schools in the academic year 2024. The research instrument used for data collection was a five-point rating scale questionnaire. The statistical methods employed for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and the independent samples *t*-test.

The research findings revealed that: 1) the overall and aspect-wise implementation of Active Learning by teachers in schools in Nong Phai District under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3 was at a moderate level; and 2) the comparison of Active Learning implementation based on the perceptions of school principals and heads of academic affairs, classified by position and work experience, showed no statistically significant differences at the specified significance level, both overall and in each aspect.

Keywords: Active Learning, Teachers' Learning Management, Schools in Nong Phai District

บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาไทยต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสมุน อมรวิวัฒน์ (2562) อธิบายว่าการศึกษาไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้

สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดขั้นสูง การคิดสร้างสรรค์ และทักษะความร่วมมือ ทั้งยังเน้นว่าการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนจากการท่องจำเป็นการเรียนรู้เชิงรุกและลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการปรับระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกยุคใหม่ให้สอดคล้องและสอดคล้องกับข้อเสนอของ Wanger (2014) ที่กล่าวถึงทักษะการอยู่รอดสำหรับบุคคลในศตวรรษที่ 21 ว่าจะต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสนับสนุนให้โรงเรียนทั่วโลก จำเป็นต้องปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ของเศรษฐกิจโลก ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ

สภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้การจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนจากการที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered) ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered) โดยเฉพาะรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ผ่านกิจกรรมที่กระตุ้นการคิด การลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพศาล วงษ์วรภัทร (2561) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เพื่อให้เกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสะท้อนความเข้าใจของตนเอง โดยครูมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย และ Michael (2006) ก็ยังได้อธิบายถึงคุณค่าของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กระตุ้นการคิด การตั้งคำถาม และการสร้างความหมายด้วยตนเอง เขาเน้นว่าผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมทางปัญญา (cognitive engagement) ผ่านการลงมือทำและการสะท้อนผล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศยังชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ และสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเด่นชัด เช่นงานวิจัยของ อนันต์ นวลใหม่ (2562) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องโครงสร้างและ หน้าที่ของเซลล์ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมหลังเรียนอยู่ในระดับมาก

โรงเรียนในเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีความหลากหลายด้านบริบท ทั้งในด้านสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และทรัพยากรทาง

การศึกษา ทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนในพื้นที่ดังกล่าวมีความท้าทายแตกต่างกันไป สอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ จิตระดับ (2560) ที่อธิบายว่า ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงเศรษฐกิจท้องถิ่น มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ ทำให้ครูจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและตอบโจทย์พื้นที่จริง อย่างไรก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสะท้อนภาพรวมของการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ระบุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ Active Learning รวมทั้งค้นหาแนวทางเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในพื้นที่ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษานี้จึงมุ่งหวังที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลและองค์ความรู้เชิงประจักษ์ สำหรับนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูการนิเทศการสอน และการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง ตามเจตนารมณ์ของการศึกษาไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้างานวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์การทำงาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับใดตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียน ที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีความแตกต่างกัน
2. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับใดตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียน ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการของโรงเรียนในเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 60 โรงเรียน ประชากรทั้งสิ้น จำนวน 120 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 60 คน และครูที่เป็นหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 60 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการของโรงเรียน ในเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 104 คน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 52 คน และเป็นหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 52 คน และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน จำแนกเป็น ประสบการณ์ไม่เกิน 10 ปี จำนวน 39 คน และประสบการณ์มากกว่า 10 ปี จำนวน 65 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการกำหนดจากตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan อ้างถึงใน สติพร เชาวนชัย, 2561) แล้วทำการสุ่มโดยใช้วิธีการจับสลากโรงเรียน แล้วให้ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายงานวิชาการในโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มเป็นผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีความหมายของค่าระดับดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

โดยแบบสอบถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.8522

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยยื่นเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากโรงเรียนในสังกัด ที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ยื่นเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับแบบสอบถามเพื่อการวิจัยให้ผู้ผู้อำนวยการ และหัวหน้างานบริหารวิชาการของโรงเรียนนั้นๆเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

3.3 นัดหมาย วัน เวลา สำหรับเก็บแบบสอบถามกลับคืน และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนตามวัน เวลา ที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ตามลำดับเพื่อตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบการบรรยาย โดยมีเกณฑ์ของระดับการปฏิบัติการ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.50-5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
3.50-4.59	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
2.50-3.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
1.50-2.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
1.00-1.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้ผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์การทำงานประเภทละ 2 กลุ่ม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้การวิเคราะห์ค่าที (t-test แบบ Independent)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์และการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

n=296

ด้าน	การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ตัวชี้วัดที่ 1: ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสิ่งที่เรียนและเข้าใจบทเรียน	2.77	0.72	ปานกลาง	8
2	ตัวชี้วัดที่ 2: ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้ใหม่	3.20	0.60	ปานกลาง	3
3	ตัวชี้วัดที่ 3: ผู้เรียนได้สร้างความรู้เองหรือสร้างประสบการณ์ใหม่จากการเรียนรู้	2.90	0.74	ปานกลาง	6
4	ตัวชี้วัดที่ 4: ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้	3.06	0.64	ปานกลาง	4
5	ตัวชี้วัดที่ 5: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญจากการเรียนรู้	2.98	0.74	ปานกลาง	5
6	ตัวชี้วัดที่ 6: ผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้	3.30	0.61	ปานกลาง	1
7	ตัวชี้วัดที่ 7: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ในบรรยากาศชั้นเรียนที่เหมาะสม	3.22	0.56	ปานกลาง	2
8	ตัวชี้วัดที่ 8: ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้และมี การเรียนรู้แบบนำตนเอง	2.82	0.58	ปานกลาง	7
	เฉลี่ยรวม	3.03	0.63	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ด้านภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.03; S.D.= 0.63) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ตัวชี้วัดที่ 6: ผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.30; S.D.= 0.61), ตัวชี้วัดที่ 7: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ในบรรยากาศชั้นเรียนที่เหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.22; S.D.= 0.56); ตัวชี้วัดที่ 2: ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้ใหม่ ($\bar{X}$ = 3.20; S.D.= 0.60), ตัวชี้วัดที่ 4: ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.06; S.D.= 0.64), ตัวชี้วัดที่ 5: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญจากการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 2.98; S.D.= 0.74), ตัวชี้วัดที่ 3: ผู้เรียนได้สร้างความรู้เองหรือสร้างประสบการณ์ใหม่จากการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 2.90; S.D.= 0.74), ตัวชี้วัดที่ 8: ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้และมี การเรียนรู้แบบนำ

ตนเอง ($\bar{X}$ = 2.82; S.D. = 0.58) และ ตัวชี้วัดที่ 1: ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสิ่งที่เรียนและเข้าใจบทเรียน ($\bar{X}$ = 2.77; S.D. = 0.72) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการวิเคราะห์ระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่

ด้า น	รายการ	ค่าเฉลี่ย/ประสบการณ์		ผลการเปรียบเทียบ	
		ผู้อำนวยการ	หัวหน้าวิชาการ	ค่า t-test	p-value
1	ตัวชี้วัดที่ 1: ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสิ่งที่เรียนและเข้าใจบทเรียน	2.75	2.79	1.040	0.367
2	ตัวชี้วัดที่ 2: ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้ใหม่	3.17	3.23	1.384	0.239
3	ตัวชี้วัดที่ 3: ผู้เรียนได้สร้างความรู้เองหรือสร้างประสบการณ์ใหม่จากการเรียนรู้	2.86	2.93	1.563	0.298
4	ตัวชี้วัดที่ 4: ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้	3.05	3.06	0.019	0.985
5	ตัวชี้วัดที่ 5: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญจากการเรียนรู้	2.97	2.99	0.112	0.845
6	ตัวชี้วัดที่ 6: ผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้	3.29	3.32	0.102	0.384
7	ตัวชี้วัดที่ 7: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ในบรรยากาศชั้นเรียนที่เหมาะสม	3.20	3.24	1.037	0.372
8	ตัวชี้วัดที่ 8: ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้และมี การเรียนรู้แบบนำตนเอง	2.81	2.83	0.118	0.840
	เฉลี่ยรวม	3.01	3.05	1.033	0.380

*ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวม พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียน มีความคิดเห็น เฉลี่ยเท่ากับ 3.01 และ หัวหน้างานวิชาการโรงเรียน มีความคิดเห็น เฉลี่ยเท่ากับ 3.05 เมื่อทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียน พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการวิเคราะห์ระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ด้าน	รายการ	ค่าเฉลี่ย/ประสบการณ์		ผลการเปรียบเทียบ	
		ไม่เกิน 10 ปี	มากกว่า 10 ปี	ค่า t-test	p-value
1	ตัวชี้วัดที่ 1: ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสิ่งที่เรียนและเข้าใจบทเรียน	2.76	2.78	0.117	0.841
2	ตัวชี้วัดที่ 2: ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้ใหม่	3.19	3.21	0.115	0.844
3	ตัวชี้วัดที่ 3: ผู้เรียนได้สร้างความรู้เองหรือสร้างประสบการณ์ใหม่จากการเรียนรู้	2.87	2.92	1.112	0.520
4	ตัวชี้วัดที่ 4: ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้	3.03	3.08	1.109	0.503
5	ตัวชี้วัดที่ 5: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญจากการเรียนรู้	2.96	3.00	1.035	0.370
6	ตัวชี้วัดที่ 6: ผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้	3.27	3.34	1.560	0.292
7	ตัวชี้วัดที่ 7: ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ในบรรยากาศชั้นเรียนที่เหมาะสม	3.21	3.23	0.116	0.843
8	ตัวชี้วัดที่ 8: ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้และมี การเรียนรู้แบบนำตนเอง	2.79	2.85	1.113	0.518
เฉลี่ยรวม		3.01	3.05	1.033	0.380

*ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานโดยภาพรวม พบว่า ผู้มีประสบการณ์ไม่เกิน 10 ปี มีความคิดเห็น เฉลี่ยเท่ากับ 3.01 และ ผู้มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี มีความคิดเห็น เฉลี่ยเท่ากับ 3.05 เมื่อทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้มีประสบการณ์ไม่เกิน 10 ปีและผู้มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1.การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ด้านภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤติกานต์ ปานสวัสดิ์ และคณะ (2567) ที่ทำการศึกษารื่อง และพบว่า การบริหารจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอสนักำแพง สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า แม้ครูในพื้นที่จะมีความพยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่การนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ไปใช้จริงยังไม่ถึงระดับที่เข้มแข็งหรือเป็นระบบตามที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฏฐริยา ภาธรธณฤต (2565) ที่ทำการศึกษ การบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ACTIVE LEARNING) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาพะเยา ซึ่งพบว่าการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยาอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยที่ไม่พบความแตกต่างตามตำแหน่งหน้าที่ชี้ให้เห็นถึงความเข้าใจร่วมกันต่อสภาพการปฏิบัติงานจริง การที่ทั้งผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายงานวิชาการมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอาจเกิดจาก 1) การรับรู้สภาพการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากทั้งสองตำแหน่งมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม และสนับสนุนงานวิชาการ ทำให้เห็นภาพรวมของการจัดการเรียนรู้จริงในโรงเรียนในทิศทางเดียวกัน 2) นโยบายและคู่มือการเรียนเชิงรุก (Active Learning) ที่ถูกสื่อสารในโรงเรียนเดียวกันเมื่อโรงเรียนมีการส่งเสริมการเรียนเชิงรุก (Active Learning) โดยใช้นโยบายและกระบวนการพัฒนาครูแบบเดียวกัน ทำให้ความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน และ 3) ระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกรายด้าน สะท้อนว่าปัญหาและจุดแข็งของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความสม่ำเสมอทั้งโรงเรียน ผลที่ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การมีส่วนร่วมของผู้เรียน การออกแบบกิจกรรม การคิดวิเคราะห์ การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการใช้สื่อ/เทคโนโลยีที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดของ Fullan (2007) ที่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงด้านการสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันของทุกกลุ่มในโรงเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้สะท้อนว่า ผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันต่อสภาพการจัด การเรียนเชิงรุก (Active Learning) ของครู อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ Prince (2004) ที่ชี้ว่า

การพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทของครูและผู้เรียน ผลการวิจัยนี้จึงสะท้อนว่าความเข้าใจร่วมกันมีอยู่แล้ว แต่ระดับการปฏิบัติยังไม่สูงมาก

3. ผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูผู้สอนในโรงเรียนเขตอำเภอหนองไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการและหัวหน้างานบริหารวิชาการในโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยที่ไม่พบความแตกต่างกันของความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้ง 2 กลุ่มอาจเป็นเพราะ **ครูในทุกช่วงประสบการณ์ได้รับนโยบายและการอบรมลักษณะเดียวกัน**ในเขตพื้นที่เดียวกัน ระบบนิเทศภายในและการอบรมครูมักใช้เนื้อหาเดียวกัน ทำให้ทั้งสองกลุ่มเข้าใจการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในระดับใกล้เคียงกัน นอกจากนี้อาจเป็นไปได้ว่า**ประสบการณ์สอนมากหรือน้อยไม่ได้หมายถึงทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มากขึ้นหรือน้อยลง สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2007)** อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงวิธีสอนต้องอาศัยแรงจูงใจและการสนับสนุน ไม่ได้เกิดจากอายุงานเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า หากไม่ได้รับการพัฒนาเชิงกระบวนการก็อาจปฏิบัติไม่ต่างจากครูที่มีประสบการณ์น้อย และ**การที่ทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างในทุกด้าน บ่งชี้ถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ยังไม่หลากหลาย** เมื่อแยกพิจารณาตามตัวชี้วัด เช่น การมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) ก็พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงว่า **ครูทุกกลุ่มใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คล้ายคลึงกัน และสภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนยังไม่เอื้อมากพอ** เช่น ห้องเรียนแน่น อุปกรณ์ยังจำกัด ทำให้ครูไม่ว่าจะมีประสบการณ์สอนมากหรือน้อยต้องใช้แนวปฏิบัติคล้ายกัน ผลวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Bonwell & Eison (1991) ระบุว่า**การใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนต่อเนื่อง ไม่ได้ขึ้นกับอายุงานแต่ขึ้นกับแรงจูงใจและความพร้อมของครู** และ Prince (2004) และ Freeman et al. (2014) ที่เน้นว่า**การใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ต้องมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อ การสนับสนุน และการนำไปใช้อย่างสม่ำเสมอ**

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การสร้างความรู้ใหม่และการกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนว่าครูยังไม่ใช้กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นเจ้าของความรู้ เช่น Problem-based Learning, Project-based Learning และ Inquiry-based

Learning จึงมีข้อเสนอแนะว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควร จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) แบบลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) ให้ครูสร้างแผนการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างเชิงรุก (Active Learning) ครบวงจร เช่น สถานการณ์ท้าทาย (Challenge) การตั้งคำถาม (Inquiry) การลงมือสำรวจ (Investigation) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Construction) และการสะท้อนผล (Reflection) อย่างเหมาะสม

1.2 แม้ว่าตัวชี้วัดเรื่อง ผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับ จะได้สูงสุด แต่ยังอยู่เพียงระดับปานกลางดังนั้นให้โรงเรียนพัฒนารูปแบบ Feedback เช่น รูปแบบการสะท้อนคิดแบบ ORID Feedback 3 ระดับได้แก่ Immediate, Formative, Summative Peer feedback และ Self-assessment ตลอดจนใช้เทคโนโลยีช่วย เช่น Google Classroom, Kahoot, Class Point เพื่อเก็บข้อมูลผลการเรียนรู้แบบเป็นปัจจุบัน

1.3 ตัวชี้วัดเรื่องบรรยากาศในชั้นเรียนยังอยู่ในระดับปานกลาง จึงมีข้อเสนอให้ทางโรงเรียนได้มีการจัดโต๊ะเรียนแบบกลุ่ม เพิ่ม Learning Corner สร้างบรรยากาศที่ผู้เรียนกล้าคิดกล้าลงมือปฏิบัติ และใช้วิธี Think-Pair-Share ในทุกคาบเรียน

1.4 ด้านตัวชี้วัดทักษะความเชี่ยวชาญจากการเรียนรู้ยังมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางทางโรงเรียนจึงควรใช้เทคนิคการตั้งคำถามแบบ Bloom's Taxonomy ออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์-ประเมิน-สร้างสรรค์ และใช้เกมการเรียนรู้ (Gamification) เพื่อเพิ่มแรงจูงใจ

1.5 จากผลการวิจัยที่พบว่าตัวชี้วัดด้านความเข้าใจบทเรียนยังได้คะแนนเฉลี่ยไม่สูงนักดังนั้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น จึงมี ข้อเสนอแนะให้ทางโรงเรียนได้สนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ, Simulation, AR การใช้ Learning Management System (LMS) เพื่อเสริมการเรียนรู้ และจัดระบบ Digital Learning Corner ภายในโรงเรียน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาครูแต่ละด้านของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เนื่องจากตัวชี้วัดแต่ละด้านมีระดับไม่เท่ากัน จึงควรศึกษาการพัฒนาเฉพาะด้าน เช่น การสร้างความรู้ใหม่ (Constructive Learning) การกำกับตนเองในการเรียนรู้ (Self-directed Learning) และรูปแบบการให้ Feedback แบบมีประสิทธิภาพ ซึ่งการทำ วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จะทำให้เห็นผลก่อน-หลังอย่างชัดเจน

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) เพื่อเจาะลึกความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยใช้แบบสอบถาม (Quantitative) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Qualitative) และการสังเกตภาคสนาม (Observation) ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลรอบด้านมากกว่าการใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ทักษะของครู แรงจูงใจภายใน

ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และจำนวนผู้เรียนต่อห้อง เพื่อนำไปพัฒนาเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติกานต์ ปานสวัสดิ์. (2567). การบริหารจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กใน อำเภอสันกำแพง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1. วารสาร มจร. ทรัพยากรชัยปริทรรศน์, 8(4), 106-120.
- ณัฏฐริยา ภาธรธนฤต. (2565). การบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ACTIVE LEARNING) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยพะเยา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพศาล วงศ์วรภัทร. (2561). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สธิพร เชาวนชัย. (2561). เอกสารประกอบการสอนการวิจัยทางการบริหารศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมพงษ์จิตระดับ. (2560). การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนต์เฮาส์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2562). การศึกษาไทยในยุคพลิกผันของสังคมโลก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนันต์ นวลใหม่. (2562). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องโครงสร้างและ หน้าที่ของเซลล์. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics: A meta-analysis. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(23), 8410–8415.
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). New York, NY: Teachers College Press.
- Michael, J. (2006). Where's the evidence that active learning works? *Advances in Physiology Education*, 30(4), 159–167.
- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223–231.

แนวทางพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน
ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา
เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา
ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7*
GUIDELINES DEVELOPMENT OF QUALITY ASSURANCE
ADMINISTRATIVE ACCORDING TO THE STANDARDS OF
EDUCATIONAL MANAGEMENT PROCESS FOR SPECIAL EDUCATION
CENTER, EDUCATIONAL SERVICE AREA 7

สุวิชญา โพธายะ¹ และ ประจวบ ขวัญมัน²

Suwichaya Potaya¹ and Prajob Kwanmun²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร¹⁻²

¹⁻²Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand¹⁻²

¹Corresponding Author's Email: p.suwichayatm@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา 3) หาแนวทางพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยตารางของเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 234 คน ประกอบด้วยผู้บริหารและครูเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .974 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ตามระดับการศึกษาของผู้บริหารไม่แตกต่างกัน ตามประสพการณ์การทำงานของผู้บริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหาร

* Received 8 November 2025; Revised 19 November 2025; Accepted 1 December 2025

และการจัดการของสถานศึกษาพบว่า ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาในการวิเคราะห์สถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ประเมินผลการบริหารจัดการด้วยวิธีการที่หลากหลาย ควรเพิ่มการกำกับ ติดตาม และ ตรวจสอบผลการจัดการศึกษาโดยบูรณาการร่วมกับเทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ ผู้บริหาร ควรสร้างความตระหนักและความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาตนเองมีการสำรวจความต้องการของครู วางแผน และจัดสรรสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างเหมาะสม ควรจัดทำ คำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหาร จัดการและการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนา, มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ, ศูนย์การศึกษา พิเศษ

Abstract

The purposes of this research were to 1) examine the conditions and problems of quality assurance administration according to the standards of the educational management process, 2) compare the conditions of this administration, and 3) find guidelines for developing the educational quality assurance administration according to the Standards of Educational Management Process. The sample group consisted of 234 administrators and teachers, using the Krejcie and Morgan table. The instruments used were a questionnaire with a reliability of .974 and an interview form. Statistics used included mean, frequency, percentage, standard deviation, t-test Independent, F-test one-way ANOVA, and content analysis.

The results revealed that (1) the overall condition of educational quality assurance administration the Standards of Educational Management Process was at a high level. (2) The comparison of the administrative conditions showed significant differences at the .05 level. There was a statistical. When classified by the work experience of the administrator. (3) Guidelines for developing the educational quality assurance administration were as follows: The participation of teachers, personnel, and school committees in school analysis should be promoted. Participation in monitoring and evaluating management performance through a variety of methods. There should be increased supervision, monitoring, and auditing of educational management performance through integration with

technology and online channels. Administrators should raise awareness and understanding of self-development plans, conduct teacher needs surveys, plan, and allocate appropriate physical environments. A clear mandate should be issued to appoint a person responsible for managing information technology systems to support management and learning to drive operations.

Keywords: Guidelines development, Standard for Administrative and Management Proces, Special Education

บทนำ

การจัดการศึกษาของไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้นโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาทำหน้าที่ตรวจสอบและกำกับดูแลสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาทุกระดับมีคุณภาพและคงรักษามาตรฐานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีประกาศเรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2561 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และเตรียมความพร้อมสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นมีคุณภาพได้มาตรฐาน และสามารถรักษามาตรฐานดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 2)

การรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) เป็นเครื่องมือที่สะท้อนความก้าวหน้าในการดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียน (ปณิดา ทองผาโคก, 2560, หน้า 14) จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2566 ของเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 พบว่ามาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ ยังมีจุดที่ควรพัฒนาในหลายด้านได้แก่ ด้านการมีระบบบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา ด้านการดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กระบวนการบริหารและการจัดการเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารที่เป็นระบบ มีมาตรฐาน แนวคิดการบริหารงานตามหลัก POLC (Allen, 1958) ประกอบด้วย Planning, Organizing, Leading, และ Controlling เป็นแนวทาง

สำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานที่ 2 ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ ซึ่งเน้นการวางแผน วิสัยทัศน์ พันธกิจ การบริหารทรัพยากร การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และติดตามตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 เพื่อเป็นข้อมูลให้สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ เพื่อพัฒนาการบริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้บริหารมีความแตกต่างกัน
2. สภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารมีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเป็นแบบผสมผสาน ประกอบด้วยวิธีเชิงปริมาณ และวิธีเชิงคุณภาพ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 21 คน ครู จำนวน 549 คน ของสถานศึกษา เครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น 570 คน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู โดยการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และการสุ่มแบบแบ่งชั้น รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 234 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 19 คน และครู จำนวน 215 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป แบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 สภาพการบริหารงานประกันคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา แบ่งเป็น 6 ด้าน รวม 71 ข้อ และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงาน ตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบกำหนด คำตอบให้ เลือก (Multiple Response) และสามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน รวม 61 ข้อ

2.2 การหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural interview)

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 สร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบข่าย การสร้างแบบสอบถามตามกรอบนิยามศัพท์ของตัวแปร 3) สร้างข้อคำถามตามขอบข่ายที่ กำหนด 4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปมาตั้งเป็นข้อคำถาม ตรวจสอบและประเมินความ ตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00 ทุกข้อ 5) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบของ อาจารย์ที่ปรึกษาไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน 2) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรคำนวณสัมประสิทธิ์ อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.974 3) นำ แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ถึง ผู้อำนวยการและครู เพื่ขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 2) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมคิวอาร์โค้ด แบบสอบถามในรูปแบบกูเกิ้ลฟอร์มผ่านช่องทางระบบจัดการสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ 3) ผู้ตอบแบบสอบถามได้ ตอบแบบสอบถามกลับมา 234 คน คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ 2) ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในแต่ละด้าน และแต่ละข้อ โดยหาค่าสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 หน้า 121) 3) ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา เป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก (Multiple Responses) โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และจัดลำดับความสำคัญ 4) การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานตามมาตรฐานกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา โดยการทดสอบค่าที (t-test Independent) จำแนกตามระดับการศึกษา และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test one-way ANOVA) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน 5) การหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามมาตรฐานกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาแจกแจงความถี่ และจัดลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการมีเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจที่สถานศึกษากำหนดชัดเจน	4.25	0.42	มาก
2	ด้านการมีระบบบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา	4.10	0.41	มาก
3	ด้านการดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษา และทุกกลุ่มเป้าหมาย	4.25	0.43	มาก

4	ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ	4.14	0.43	มาก
5	ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ	4.41	0.45	มาก
6	ด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้	4.07	0.50	มาก
รวมเฉลี่ย		4.20	0.35	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และต่ำที่สุดคือด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ และผลการศึกษาปัญหา พบว่า 1) ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดค่าเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถานศึกษาค่อนข้างน้อย 2) ผู้บริหารจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอัตรากำลัง ทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาค่อนข้างน้อย 3) สถานศึกษามีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบผลการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาค่อนข้างน้อย 4) ผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดทำแผนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องค่อนข้างน้อย 5) มีการนิเทศ ติดตามการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างน้อย 6) สถานศึกษามีการประชุมวางแผนและจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้อย่างน้อย

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้บริหาร

ข้อที่	รายการ	ปริญญโท (n=231)		ปริญญเอก (n=3)		t-test	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการมีเป้าหมายวิสัยทัศน์ และ พันธกิจที่สถานศึกษากำหนด ชัดเจน	4.25	0.42	4.14	0.72	-.451	.653
2	ด้านการมีระบบบริหารจัดการ คุณภาพของสถานศึกษา	4.10	0.40	4.21	0.70	.494	.621
3	ด้านการดำเนินงานพัฒนา วิชาการ ที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน ตามหลักสูตรสถานศึกษา และทุกกลุ่มเป้าหมาย	4.26	0.43	4.18	0.40	-.292	.771
4	ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ให้มีความเชี่ยวชาญทาง วิชาชีพ	4.14	0.43	4.24	0.58	.404	.686
5	ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทาง กายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการ จัดการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ	4.41	0.45	4.55	0.51	.523	.602
6	ด้านการจัดระบบเทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อสนับสนุนการ บริหารจัดการและการเรียนรู้	4.06	0.49	4.44	0.46	1.328	.185
รวม		4.20	0.35	4.29	0.52	.457	.264

จากตารางที่ 2 พบว่าการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้บริหารไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา

ข้อที่	รายการ	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1	ด้านการมีเป้าหมาย วิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่สถานศึกษากำหนด ชัดเจน	ระหว่าง กลุ่ม ภายใน กลุ่ม รวม	.350 41.198 41.548	2 231 233	.175 .178	.981	.377
2	ด้านการมีระบบ บริหารจัดการ คุณภาพของ สถานศึกษา	ระหว่าง กลุ่ม ภายใน กลุ่ม รวม	5.040 33.395 38.436	2 231 233	2.520 .145	17.432	.000*
3	ด้านการดำเนินงาน พัฒนาวิชาการที่เน้น คุณภาพผู้เรียนรอบ ด้านตามหลักสูตร	ระหว่าง กลุ่ม ภายใน กลุ่ม รวม	.224 43.017 43.241	2 231 233	.122 .186	.600	.550
4	ด้านการพัฒนาครู และบุคลากร ให้มีความเชี่ยวชาญ ทางวิชาชีพ	ระหว่าง กลุ่ม ภายใน กลุ่ม รวม	1.716 42.283 43.998	2 231 233	.858 .183	4.686	.010*
5	ด้านการจัด สภาพแวดล้อมทาง กายภาพและสังคมที่ เอื้อต่อการจัดการ เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ	ระหว่าง กลุ่ม ภายใน กลุ่ม รวม	1.466 46.3.7 47.773	2 231 233	.773 .200	3.565	.027*
6	ด้านการจัดระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการ บริหารจัดการและ การเรียนรู้	ระหว่าง กลุ่ม ภายใน กลุ่ม รวม	7.059 50.120 57.179	2 231 233	3.52 .217	16.266	.000*

		ระหว่างกลุ่ม	.643	2	.317		
	รวม	ภายในกลุ่ม	27.451	231	.119	2.667	.072
		รวม	28.085	233			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า สภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา พบว่า 1) ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการวิเคราะห์สถานศึกษา 2) ควรมีการจัดประชุมและส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการบริหารจัดการโดยมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย 3) สถานศึกษาควรเพิ่มการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยบูรณาการร่วมกับการใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ 4) ผู้บริหารควรให้คำปรึกษา สร้างความตระหนักและความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง 5) มีการสำรวจความต้องการของครู ประชุม วางแผน และจัดสรรพื้นที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างเหมาะสม 6) สถานศึกษาควรมีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

สภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ รวมถึงมีการดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย และมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถานศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahmed Hussein Suleiman (2566) พบว่ากลยุทธ์การประกันคุณภาพ โดยมุ่งเน้นองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน การออกแบบหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้ คุณาจารย์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม วิธีการสอนและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การวิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนการประเมินและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ละองค์ประกอบได้รับการอธิบายอย่างละเอียด โดยเน้นถึงความสำคัญขององค์ประกอบนั้นในการยกระดับคุณภาพทางการศึกษา

ปัญหาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา พบว่า 1) ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดค่าเป้าหมายวิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถานศึกษาค่อนข้างน้อย 2) ผู้บริหารจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอัตรากำลัง ทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาค่อนข้างน้อย 3) สถานศึกษามีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบผลการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาค่อนข้างน้อย 4) ผู้บริหารมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูจัดทำแผนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องค่อนข้างน้อย 5) มีการนิเทศ ติดตามการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย 6) สถานศึกษามีการประชุมวางแผนและจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ณัฐวัฒน์ อยู่ทิม (2567) พบว่าผู้บริหารจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริหารอัตรากำลัง ทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษาน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาไม่มีการวางแผนการบริหารอัตรากำลังทรัพยากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี

เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้บริหารในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเสรี ภักดี (2564) พบว่าผลการเปรียบเทียบกระบวนการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒน์พงษ์ แสงพันธ์ (2566) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการร่วมวิเคราะห์สถานศึกษา 2) สถานศึกษาควรมีการจัดประชุมและส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการบริหารจัดการโดยมีรูปแบบและวิธีการประชุมที่หลากหลาย 3) สถานศึกษาควรเพิ่มการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอโดยบูรณาการร่วมกับการใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ 4) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้คำปรึกษา สร้างความตระหนักและความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง 5) ผู้บริหารควรมีการสำรวจความต้องการของครู ประชุม วางแผน และจัดสรรพื้นที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างเหมาะสม 6) สถานศึกษาควรมีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านการ

จัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของชนิตา ปากหวาน (2565) พบว่าผู้บริหารหรือโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการสื่อสาร สร้างความเข้าใจใน ทิศทางของสถานศึกษาให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายรับรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนุชบา จูมาศ (2567) พบว่าควรมีการวางแผนทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ตามมาตรฐานการศึกษา และสถานศึกษาควรจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับระบบบริหารคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิมาภรณ์ นันทะสิงห์ และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2564) พบว่า ผู้บริหารควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศจัดเก็บและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคคลและบริหารทั่วไป ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษควรจัดทำคู่มือชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา เพื่อช่วยให้สถานศึกษาดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.2 สถานศึกษาควรให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดค่าเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถานศึกษาให้เป็นตามบริบทของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผลการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาที่สูงขึ้น

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการเข้าร่วมการอบรมพัฒนาตนเอง และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เข้ารับการอบรมพัฒนาเชิงปฏิบัติการในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถ นำไปปรับใช้การบริหารและจัดการสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.2 ควรศึกษาปัจจัยในการพัฒนาการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหาร และการจัดการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.3 ควรศึกษาแนวทางส่งเสริมการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหาร และการจัดการของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

- ชนิดา ปากหวาน. (2566, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(1), 200-212.
- ณัฐวัฒน์ อยู่ทิม. (2567). แนวทางพัฒนาการบริหารงานตามมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและจัดการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- นุชบา จูมาศ. (2567). แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านกระบวนการบริหารและจัดการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น .(พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปนิดา ทองผาไธยา. (2560). การบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการจัดการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต .มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พัฒน์พงษ์ แสงพันธ์. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิมาภรณ์ นันทะสิงห์ และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2564). สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางพัฒนาการบริหารและการจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1, 6(2), 75-85.
- เสรี ภัคดี. (2564). กระบวนการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดยะลา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- เสรี ภัคดี. (2561) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2561). คู่มือปฏิบัติงานศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

Ahmed Hussein Suleiman. (2023). Quality Assurance Strategies In Higher Education Institutions. IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME), 13(5), 29-36.

Allen L. A. (1958). Management and Organization. New York: McGraw-Hill.

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample sizes for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 608.

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
สู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา*

THE GUIDELINES FOR DEVELOPING CONDUCTING THE INDEPENDENT
STUDY OF STUDENTS IN THE MASTER OF EDUCATION PROGRAM
IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION SCHOOL OF EDUCATION
UNIVERSITY OF PHAYAO

ทัศนีย์ ไหมวงศ์¹ โสกา อำนวยรัตน์² และสันติ บุรณะชาติ³

Tassanee Maiwong¹ Sopa Amnuayrat² และSanti Buranachart³

มหาวิทยาลัยพะเยา¹⁻³

UNIVERSITY OF PHAYAO, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: tassanee.ma@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จ และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 165 คน เลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จ โดยการสนทนากลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 9 คน และตัวแทนนิสิต จำนวน 9 คน เลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มและวิเคราะห์เนื้อหา และขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วย

* Received 11 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 2 December 2025

ตนเองสู่ความสำเร็จ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินแบบ
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จโดยรวมอยู่ในระดับมาก
โดยด้านอาจารย์ที่ปรึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) แนวทางการพัฒนาที่ได้ประกอบด้วย 6 ด้าน
รวม 30 แนวทาง ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต 7 แนวทาง ด้านการบริหารจัดการ
ตนเองของนิสิต 4 แนวทาง ด้านคุณลักษณะของนิสิต 5 แนวทาง ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา
4 แนวทาง ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย 4 แนวทาง ด้านการบริหารหลักสูตรและ
การจัดการเรียนการสอน 6 แนวทาง 3) ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาโดยรวมอยู่ใน
ระดับมากที่สุด โดยด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

คำสำคัญ: แนวทาง, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

The purposes of this research were: (1) to examine the factors affecting the success of conducting an Independent Study (IS) of students in the Master of Education Program in Educational Administration, College of Education, University of Phayao; (2) to study guidelines for developing the implementation of the Independent Study toward success; and (3) to evaluate the appropriateness of the proposed development guidelines. The research was conducted in three phases. Phase 1 involved studying the factors affecting Independent Study success using a sample of 165 master's degree students, selected by simple random sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire, and the data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Phase 2 focused on developing guidelines for successful Independent Study implementation through focus group discussions with 9 advisors and 9 student representatives selected by purposive sampling. The instrument was a focus group discussion record, and the data were analyzed using content analysis. Phase 3 involved evaluating the appropriateness of the proposed guidelines by 10 experts using a five-point rating scale questionnaire, with data analyzed using mean and standard deviation.

The research findings revealed that: (1) the overall factors affecting the success of Independent Study implementation were at a high level, with the advisor factor having the highest mean score; (2) the proposed development

guidelines consisted of six dimensions with a total of 30 guidelines, including academic knowledge of students (7 guidelines), self-management of students (4 guidelines), student characteristics (5 guidelines), advisors (4 guidelines), university academic services (4 guidelines), and curriculum administration and instructional management (6 guidelines); and (3) the overall appropriateness of the development guidelines was at the highest level, with the university academic services dimension receiving the highest mean score. These findings provide practical and systematic guidelines for enhancing the quality and success of Independent Study implementation in graduate programs in educational administration.

Keywords: guidelines, independent study, educational administration, University of Phayao

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาไทยถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งส่งเสริมความมั่นคงของสังคม รวมทั้งการผลิตกำลังคน คุณภาพ การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 4) ยังเน้นการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (United Nations, 2015) จึงทำให้การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับเป็นภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ฉะนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะสูง สามารถสร้างสรรคงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ที่กำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคลอย่างสมดุล (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) จึงยิ่งตอกย้ำความสำคัญของกระบวนการพัฒนาศักยภาพนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะด้านการวิจัยอย่างเป็นระบบ

มหาวิทยาลัยพะเยาในฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีปณิธาน “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน” และมุ่งผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะวิชาชีพและทักษะแห่งอนาคต สอดคล้องกับสมรรถนะหลักของมหาวิทยาลัยพะเยา (UP Core Competency) ที่เน้นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาสังคม และการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2568) โดยมีวิทยาลัยการศึกษาในฐานะหน่วยงานระดับคณะ จัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร

การศึกษา โดยกำหนดรายวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง Independent Study: IS ให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความรู้และทักษะการวิจัยของนิสิต (หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ฉบับปรับปรุง 2563, 2563; วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา, 2568) อย่างไรก็ตาม จากรายงานการสำรวจความคิดเห็นของนิสิตต่อรายวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปีการศึกษา 2567-2568 พบว่า ปัญหาที่พบบ่อย คือ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษายังประสบปัญหาในการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทั้งในด้านความเข้าใจระเบียบวิธีวิจัย การวางแผนการดำเนินงาน การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งส่งผลให้กระบวนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองใช้ระยะเวลานาน และยังมีนิสิตบางส่วนประสบปัญหาในการดำเนินการ IS อาทิเช่น ประสบปัญหาด้านระยะเวลาและปัญหาส่วนตัวของนิสิต การติดต่อสื่อสารจากคณะและอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งการดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่กระทบต่อระยะเวลาการเก็บข้อมูล เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถดำเนินการ IS แล้วเสร็จและสำเร็จการศึกษาได้ตามระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด แม้ที่ผ่านมาจะมีการพยายามแก้ไขปัญหานี้ในระดับบุคคล แต่ยังขาดการศึกษาเชิงระบบที่มุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จ (Success Factors) และการพัฒนาแนวทางสนับสนุนที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของนิสิตวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยาอย่างชัดเจน

ดังนั้น ความคาดหวังต่อคุณภาพบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา ตลอดจนสภาพปัญหาที่นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ประสบในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (IS) ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการ IS ตลอดจนการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนให้นิสิตสามารถดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้สำเร็จอย่างมีคุณภาพและเป็นไปตามเกณฑ์ของหลักสูตร การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอน การบริการวิชาการ และการบริหารจัดการหลักสูตร โดยจะช่วยให้ได้ข้อเสนอเชิงระบบเพื่อใช้ปรับปรุงการบริหารหลักสูตร การจัดบริการวิชาการสนับสนุนการทำวิจัย และการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของนิสิต อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพบัณฑิต และการพัฒนาระบบการศึกษาของวิทยาลัยการศึกษาและมหาวิทยาลัยพะเยาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองสู่ ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัย การศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการ วิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา และวิทยาเขตเชียงราย มหาวิทยาลัยพะเยา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา จำนวน 287 คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวไม่ปรากฏค่าที่ระบุไว้แน่นอนในตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างอิงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ดังนั้น เพื่อให้ให้ขนาด ตัวอย่างที่เพียงพอและครอบคลุมความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยจึงเทียบเคียงขนาดประชากร จากค่าที่มีจำนวนสูงกว่าในลำดับถัดไปคือที่จำนวนประชากร 250 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่ม ตัวอย่าง ไว้ที่ 165คน โดยวิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของนิสิต

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อ ความสำเร็จของการดำเนินการจัดทำ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และการหาคุณภาพเครื่องมือ โดย นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงในด้านโครงสร้าง (Construct Validity) และในด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้การประเมินความสอดคล้อง แบบสอบถามจากนั้นนำผลมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปไว้ใช้ โดยมีค่าดัชนีความ สอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 -1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.950

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามให้ผู้ตอบ แบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) ในเดือน สิงหาคม 2568 โดยผู้วิจัยส่ง แบบสอบถามไปยังผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 165 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 165 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของ

ในการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แล้วแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อบรรยายลักษณะของข้อมูล ผู้วิจัยได้นำคะแนนที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยได้เป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) และข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปหมวดหมู่ แจกแจงความถี่และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูล** ได้แก่ กลุ่มที่ 1 อาจารย์ที่ปรึกษารายวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จำนวน 9 คน กลุ่มที่ 2 นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 9 คน คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษาเพื่อเชิญผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จากนั้นส่งหนังสือเชิญและประเด็นสนทนาให้ผู้ให้ข้อมูล พร้อมประสานยืนยันการเข้าร่วม ก่อนดำเนินการจัดสนทนากลุ่มตามกำหนด และสรุปผลการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการวิจัย

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสนทนากลุ่มด้วยวิธีการโดยรวบรวมและตีความข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่ม เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อสรุปและนำผลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 2 มาดำเนินการประเมินความเหมาะสม

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูล** ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม แบ่งเป็น ตอนที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบประเมินความเหมาะสมให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ในเดือน ตุลาคม 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.57) รองลงมา ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของนิสิต ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.50) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.56) ด้านการบริหารจัดการตนเองของนิสิต ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.54) ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.64) ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ในภาพรวม

องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง	ระดับองค์ประกอบ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปล
1) ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต	4.15	0.53	มาก
2) ด้านการบริหารจัดการตนเองของนิสิต	4.28	0.54	มาก
3) ด้านคุณลักษณะของนิสิต	4.51	0.50	มากที่สุด
4) ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา	4.58	0.57	มากที่สุด
5) ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย	4.26	0.64	มาก
6) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.44	0.56	มาก
รวม	4.37	0.42	มาก

2. ผลศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า มีแนวทางการพัฒนา จำนวน 6 ด้าน รวมทั้งสิ้น 30 แนวทาง ประกอบด้วย

1) ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต จำนวน 7 แนวทาง ดังนี้ 1.1) การพัฒนากระบวนการรับเข้าศึกษา 1.2) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน 1.3) การพัฒนาการเรียนรู้ตามพื้นฐานนิสิต 1.4) การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่าน วิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล 1.5) การพัฒนาระบบสนับสนุนทางวิชาการ 1.6) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 1.7) การพัฒนาความรู้ด้านศาสตร์บริหารควบคู่กับทักษะการวิจัย

2) ด้านการบริหารจัดการตนเองของนิสิต จำนวน 4 แนวทาง ดังนี้ 2.1) การวางแผนและติดตามงานอย่างเป็นระบบ 2.2) การพัฒนาทักษะการบริหารเวลาและกำกับตนเอง 2.3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสนับสนุนในการบริหารเวลา 2.4) การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

3) ด้านคุณลักษณะของนิสิต จำนวน 5 แนวทาง ดังนี้ 3.1) การเสริมสร้างสุขภาพกาย-ใจและความสมดุลในการดำเนินชีวิต 3.2) การพัฒนาทัศนคติที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการรับฟังข้อเสนอแนะ 3.3) การพัฒนาความยืดหยุ่นทางอารมณ์และวุฒิภาวะทางจิตใจ (Resilience) 3.4) การเสริมสร้างคุณลักษณะนักวิชาการมืออาชีพ 3.5) การพัฒนาทักษะการบริหารเวลาและการจัดการชีวิตการเรียน

4) ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 4 แนวทาง ดังนี้ 4.1) การพัฒนาศักยภาพและบทบาทเชิงวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษา 4.2) การพัฒนาความสัมพันธ์และพัฒนาคุณภาพการสื่อสารระหว่างนิสิตและอาจารย์ที่ปรึกษา 4.3) การสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนับสนุนความสำเร็จ 4.4) การสร้างระบบติดตามงานที่มีความชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้

5) ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย จำนวน 4 แนวทาง ดังนี้ 5.1) การสนับสนุนทุนวิจัยและรางวัลเชิงวิชาการให้แก่นิสิต 5.2) การพัฒนาระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลและทรัพยากรวิชาการออนไลน์ 5.3) การสนับสนุนการเข้าถึงโปรแกรม เทคโนโลยีและเครื่องมือวิจัย 5.4) การจัดอบรมเชิงวิชาการและกิจกรรมพัฒนาทักษะงานวิจัย

6) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จำนวน 6 แนวทาง ดังนี้ 6.1) การพัฒนารูปแบบการสัมมนาทางวิชาการ 6.2) การพัฒนากิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายทางวิชาการ 6.3) การบูรณาการกระบวนการวิจัยในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตร 6.4) การพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และการทำวิจัย 6.5) การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะวิจัย 6.6) การพัฒนากระบวนการของจริยธรรมวิจัยให้มีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดการทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดการทำการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ในภาพรวม

ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนา การดำเนินการจัดการทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	ผลการประเมิน		แปล
	$\bar{X}$	S.D.	
1) ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต	4.84	0.30	มากที่สุด
2) ด้านการบริหารจัดการตนเองของนิสิต	4.88	0.25	มากที่สุด
3) ด้านคุณลักษณะของนิสิต	4.90	0.23	มากที่สุด

4) ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา	4.95	0.15	มากที่สุด
5) ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย	4.98	0.13	มากที่สุด
6) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.95	0.17	มากที่สุด
รวม	4.92	0.05	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.05) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = 0.13) รองลงมา ได้แก่ ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.15) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.17) ด้านคุณลักษณะของนิสิต ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.23) ด้านการบริหารจัดการตนเองของนิสิต ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.25) ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.30) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสู่ความสำเร็จของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยทุกด้านได้รับการประเมินให้อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้สูง เหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา และสามารถนำไปใช้จริงเพื่อส่งเสริมความสำเร็จของนิสิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางในด้านที่ 5 ด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด เท่ากัน 3 แนวทาง ดังนี้

1. การสนับสนุนทุนวิจัยและรางวัลเชิงวิชาการให้แก่นิสิต แนวทางการสนับสนุนทุนวิจัยและรางวัลเชิงวิชาการได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนทางการเงินและการสร้างแรงจูงใจเชิงวิชาการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนิสิต สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภณา สุตสมบูรณ์ (2568) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่เสนอว่าสถาบันการศึกษาควรเสนอให้ทุนสำหรับการทำวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระอย่างต่อเนื่อง และประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษารับทราบอย่างทั่วถึง และงานวิจัยของ สุพรรณิการ์ บุตรวงษ์ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ข้อเสนอแนะที่มีส่วนช่วยให้การทำวิทยานิพนธ์สำเร็จมากที่สุด คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ทุนสนับสนุนการวิจัยของนิสิตและการส่งเสริมทักษะในด้านต่างๆ ที่ช่วยนิสิตในการจัดทำวิทยานิพนธ์ได้สำเร็จตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวัฒน์ โรจนวุฒิธรรม (2564) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งพบว่า การจัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัย และการให้รางวัลผลงานวิจัยดีเด่น เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการทำวิจัยและพัฒนาคุณภาพงานวิจัยให้สูงขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างแรงจูงใจเชิงบวกผ่านระบบรางวัลและการยกย่องเชิดชูผลงาน เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้ สามารถอธิบายได้ว่า การที่แนวทางนี้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนิสิตยุคปัจจุบัน ที่ให้ความสำคัญกับผลตอบแทนเชิงคุณค่า มากกว่าเพียงการเรียนรู้เพื่อจบการศึกษา การมีระบบทุนวิจัยและรางวัลเชิงวิชาการไม่เพียงช่วยบรรเทาภาระทางการเงิน แต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนทางจิตวิทยาที่สร้างความภาคภูมิใจ ความผูกพันกับสถาบัน และความมุ่งมั่นที่จะผลิตผลงานคุณภาพสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence Culture) ในระดับบัณฑิตศึกษา

2. การพัฒนาระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลและทรัพยากรวิชาการออนไลน์ แนวทางการพัฒนาระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลและทรัพยากรวิชาการออนไลน์ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับสูงสุดเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่มีคุณภาพเป็นรากฐานสำคัญของการทำวิจัยในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเชษฐ์ เกียรติประยุทธ์ (2568) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา บริบทการศึกษาในประเทศไทย พบว่า การเข้าถึงแหล่งข้อมูลและทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของการทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา ในบริบทของประเทศไทย การสนับสนุนด้านฐานข้อมูลออนไลน์ ห้องสมุด เครื่องมือวิจัย และงบประมาณ ถือเป็นองค์ประกอบหลักที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพฐานข้อมูลออนไลน์ที่ครอบคลุมและทันสมัยช่วยให้นักศึกษาเข้าถึงงานวิจัยระดับสากล รวมถึงบทความวิชาการ หนังสือ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาของตน เช่น การสมัครสมาชิกฐานข้อมูล Scopus, Web of Science และฐานข้อมูลเฉพาะสาขาวิชา รวมทั้งระบบฐานข้อมูลของไทย เช่น ThaiJO (Thai Journal Online) และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย (ThaiLIS) ซึ่งช่วยให้การค้นคว้าวิจัยเป็นไปอย่างรวดเร็วและครอบคลุมมากขึ้น และงานวิจัยของ กมลดา เรืองอร่าม (2567) ที่ศึกษาการพัฒนาและปรับปรุงระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่า การมีระบบสนับสนุนด้านทรัพยากรสารสนเทศและฐานข้อมูลวิชาการที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินงานวิจัยได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ American Library Association (ALA) ที่เน้นว่า ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ (Information Literacy) เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักวิจัยในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการพัฒนาแพลตฟอร์มห้องสมุดออนไลน์เฉพาะทางสำหรับสาขาการบริหารการศึกษาที่เสนอในงานวิจัยนี้ จึงเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมสูง เนื่องจากช่วยให้นิสิตสามารถสืบค้นงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องได้อย่างตรงประเด็นและ

รวดเร็ว ลดเวลาในการค้นหาข้อมูล และเพิ่มคุณภาพของการทบทวนวรรณกรรม ในเชิงวิเคราะห์ แนวทางนี้สะท้อนถึงบริบทของ Digital Transformation ในการศึกษา ที่ทำให้รูปแบบการสืบค้นองค์ความรู้ของนิสิตเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง การมีฐานข้อมูลออนไลน์ที่เข้าถึงง่ายและครอบคลุม ช่วยย่นระยะเวลาในการทำวิจัย เพิ่มความแม่นยำในการทบทวนวรรณกรรม และเปิดโอกาสให้นิสิตได้เชื่อมโยงองค์ความรู้ระดับนานาชาติ ทั้งยังสะท้อนแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 การที่แนวทางนี้ได้รับค่าความเหมาะสมสูงสุด จึงไม่เพียงตอบโจทย์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ยังตอบสนองต่อการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) ของนิสิตอย่างรอบด้าน

3. การจัดอบรมเชิงวิชาการและกิจกรรมพัฒนาทักษะงานวิจัย แนวทางการจัดอบรมเชิงวิชาการและกิจกรรมพัฒนาทักษะงานวิจัยได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการวิจัยผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเชษฐ์ เกียรติปิยะกุลต์ (2568) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา บริบทการศึกษาในประเทศไทย พบว่า มีข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาเพื่อยกระดับการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษา ควรส่งเสริมทักษะการวิจัยของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน การวิเคราะห์ และการใช้เครื่องมือวิจัยอย่างถูกต้อง และ วิจัยของ รัฐ กันภัย (2566) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอน และปัจจัยด้านผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในระดับมาก โดยเฉพาะบทบาทของอาจารย์ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียน รวมถึงคุณลักษณะของผู้เรียน เช่น ความมุ่งมั่น ความสนใจใฝ่รู้ และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับ แนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Approach) ของ McCombs and Whistler (1997) ที่เน้นว่า การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและความต้องการเฉพาะของผู้เรียน จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมการวิจัย (Research Culture) และชุมชนนักวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา (Graduate Research Community) ที่เสนอในงานวิจัยนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Communities of Practice) ของ Lave and Wenger (1991) ที่เน้นว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้ปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน จากมุมมองเชิงวิพากษ์ การที่แนวทางนี้มีค่าความเหมาะสมสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของการเรียนรู้จากรูปแบบ Passive Learning ไปสู่ Active and Research-Based Learning ซึ่งเปิดโอกาสให้นิสิตได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติจริงผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมดังกล่าวยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง

วิชาการ (Academic Learning Community) ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนิสิตและอาจารย์ อันนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมความรู้ใหม่ในระดับบัณฑิตศึกษา

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาทั้ง 3 แนวทางที่ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมสูงสุด คือ การสนับสนุนทุนวิจัยและรางวัลเชิงวิชาการ การพัฒนาระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลและทรัพยากรวิชาการออนไลน์ และการจัดอบรมเชิงวิชาการและกิจกรรมพัฒนาทักษะงานวิจัย ล้วนเป็นแนวทางที่มีความสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งในด้านการสนับสนุนทางการเงิน การเข้าถึงทรัพยากรวิชาการ และการพัฒนาศักยภาพทางวิชาการ เพื่อให้นิสิตสามารถดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้อย่างมีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป จากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในระดับบัณฑิตศึกษามีได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของนิสิตหรือบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลลัพธ์ของระบบนิเวศการวิจัย (Research Ecosystem) ที่ประกอบด้วยแรงจูงใจเชิงสถาบัน โครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล และกลไกการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของการอุดมศึกษาในยุค Digital Transformation อย่างชัดเจน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการจัดทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study: IS) ของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านอาจารย์ที่ปรึกษา และด้านคุณลักษณะของนิสิต เป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จสูงสุด รองลงมาคือด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการตนเองของนิสิต และด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ส่วน ด้านความรู้ทางวิชาการของนิสิต เป็นองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยประกอบด้วย 6 ด้าน รวม 30 แนวทาง รวมถึงผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางที่พัฒนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า แนวทางทั้งหมดมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.92) โดยเฉพาะด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษา และการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย มหาวิทยาลัยควรกำหนดนโยบายสนับสนุนทุนวิจัยและรางวัลเชิงวิชาการแก่ผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมคุณภาพของผลงานวิจัย รวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทักษะทางการวิจัยอย่างต่อเนื่อง 1.2 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการศึกษา ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลและทรัพยากรวิชาการออนไลน์ เช่น ห้องสมุดดิจิทัล และระบบสืบค้นงานวิจัย เพื่อให้นิสิตสามารถเข้าถึงข้อมูลทางวิชาการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 1.3 ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาทักษะนิสิต จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาทักษะด้านการเขียน การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้เครื่องมือวิจัยอย่างถูกต้อง รวมถึงการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 1.4 ข้อเสนอแนะด้านบุคลากรและอาจารย์ที่ปรึกษา ควรมีการพัฒนาและอบรมอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีศักยภาพด้านวิชาการ การนิเทศ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง 1.5 ข้อเสนอแนะด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมทางวิจัยส่งเสริมการสร้าง “วัฒนธรรมการวิจัย” และ “ชุมชนนักวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา” เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดีในการทำวิจัย 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบระบบสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแบบดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการและนิเทศงานวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา และควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อติดตามผลการนำแนวทางที่พัฒนาไปใช้จริง เพื่อประเมินประสิทธิผลและผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพบัณฑิตให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา.
- กมลดา เรืองอร่าม. (2567). การพัฒนาและปรับปรุงระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 13(3), 12-18.
- ณัฐวัฒน์ โรจนวุฒิธรรม. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. ใน: วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิเชษฐ์ เกียรติประยูทธ์ (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา บริบทการศึกษาในประเทศไทย. วารสารวิชาการสหศาสตร์ศึกษา, 1(2), 1-13.
- วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา. (2563). หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2563. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- มหาวิทยาลัยพะเยา. (2568). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยพะเยา ระยะ 5 ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 - 2572). เรียกใช้เมื่อ 2568 จาก <https://www.up.ac.th>.
- รัฐ กันภัย. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 25(1), 7-16.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุพรรณิการ์ บุตรวงษ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับ

- บัณฑิตศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โสภณา สุดสมบูรณ์. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์และการศึกษา
ค้นคว้าอิสระของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. วารสารนาคนุตรปริทรรศน์, 17(1), 11-21.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Educational and Psychological Measurement.
New York: Plenum.
- McCombs, B. L. & Whisler, J. S. (1997). The Learner-Centered Classroom and School:
Ministry of Tourism and Sports 2018 Tourism Statistics. Retrieved from
www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11935
- Lave, J. and Wenger, E. 1991. Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation.
Cambridge: Cambridge University Press.
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable
development. United Nations.

แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3*
THE GUIDELINES FOR PROMOTING LEARNER-CENTERED
INSTRUCTION BASED ON THE BHAVANA DHAMMA IV IN THE
BANGLAMUNG IV SCHOOL GROUP UNDER THE CHONBURI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE III

พระครูสังฆรักษ์สวัชร ฐิตสีโล (สุวรรณฝ่าย)¹ พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติยานโน)

และ พระครูภาวนาวิมลจิต (สมบัติ ธนปญโญ)

Phrakhrusangharak Latsawat Thitasilo (Suwanfai)¹, Phrakhu Kittiyana-visit (Thana Kittiyano)²

and Pavanavutibundit (Sombat Dhanapanno)³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹⁻³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: Saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สพป.ชลบุรี เขต 3 2) เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สพป.ชลบุรี เขต 3 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สพป.ชลบุรี เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรสถานศึกษา 50 คน เลือกแบบเจาะจง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม 5 ระดับ 5 ด้าน 25 ข้อ ความเที่ยงตรง 0.95 ความเชื่อมั่น .928 และแบบสัมภาษณ์ 4 ข้อ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สพป.ชลบุรี เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) วิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 พบว่า วิธีการดำเนินการจัดหลักสูตรด้านการวัดผล การวิจัยในชั้นเรียน การจัดการแหล่งเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา ควรใช้กระบวนการติดตามและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ควบคู่กับการส่งเสริมสมาธิและการจัดการอารมณ์ และ 3) แนว

* Received 11 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 2 December 2025

ทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 พบว่า ภายภาวนามุ่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพผ่านกิจกรรมกีฬา ศิลภาวนาเน้นบ่มเพาะคุณธรรมวินัย จิตภาวนามุ่งฝึกสมาธิ สติ และการจัดการอารมณ์ และปัญภาวนา

คำสำคัญ: แนวทางในการส่งเสริม, การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, หลักภาวนา 4, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี

Abstract

This research article aims to: (1) study the current conditions of promoting learner-centered teaching and learning management in Bang Lamung School Group 4 under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 3; (2) examine methods for promoting learner-centered teaching and learning management based on the Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4) in Bang Lamung School Group 4 under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 3; and (3) propose guidelines for promoting learner-centered teaching and learning management based on the Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4) in Bang Lamung School Group 4 under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 3. This study employed a mixed-methods research design. The sample consisted of 50 educational personnel selected through purposive sampling, and 7 key informants also selected through purposive sampling. The research instruments included a five-level rating scale questionnaire covering five aspects with 25 items, with a content validity index of 0.95 and a reliability coefficient of 0.928, as well as an interview guide consisting of four questions. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that: (1) the current conditions of promoting learner-centered teaching and learning management in Bang Lamung School Group 4 under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 3 were, overall, at a high level; (2) regarding methods for promoting learner-centered teaching and learning management based on the Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4), it was found that curriculum implementation in the areas of assessment and evaluation, classroom research, learning resource management, and educational supervision should employ processes for

monitoring and promoting learners' positive behaviors, emphasizing community participation alongside the promotion of concentration and emotional regulation; and (3) the guidelines for promoting learner-centered teaching and learning management based on the Four Foundations of Meditation (Bhāvanā 4) indicated that physical development (Kāya-bhāvanā) focuses on enhancing health and physical fitness through sports activities, moral development (Sīla-bhāvanā) emphasizes the cultivation of virtues and discipline, mental development (Citta-bhāvanā) aims to develop concentration, mindfulness, and emotional management, and wisdom development (Paññā-bhāvanā) focuses on developing insight and reflective thinking.

Keywords: Guidelines for Promoting, Learner-Centered Instruction, Bhavana IV, Chonburi Primary Educational Service

บทนำ

การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพรอบด้าน เนื่องจากช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้การเรียนรู้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย และเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน (ดิเรก จันทร์เพ็ญ, 2565) อย่างไรก็ตาม แม้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะมีคุณค่าและบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้น แต่ในทางปฏิบัติ การนำแนวคิดนี้ไปใช้ในสถานศึกษายังประสบข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามแนวคิดได้อย่างเต็มที่ การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ยังประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะครูบางส่วนยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นการบรรยายเป็นหลัก อีกทั้งภาระงานของครูที่มาก ส่งผลให้ขาดเวลาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย นอกจากนี้ สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ยังไม่เพียงพอ รวมถึงความ

แตกต่างของผู้เรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่สามารถตอบสนองศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ (ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์, 2562)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักวิชาการได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้อย่างเป็นระบบ โดยอุไทย โกยชัย (2565) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล 3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน 4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่ง กรรติกานต์ สุพรรณภูวรัช (2566) กล่าวเสริมว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้ง 5 ด้าน มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาช่วยให้เนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ด้านการวัดผลและประเมินผลมุ่งประเมินตามสภาพจริงและศักยภาพผู้เรียน ด้านการวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้หลากหลาย และด้านการนิเทศการศึกษาช่วยกำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำเชิงพัฒนา ส่งผลให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อให้การส่งเสริมการจัดการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล โดยเฉพาะครูและผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในด้านความเข้าใจเชิงแนวคิด ทศนคติ พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการตัดสินใจเชิงวิชาชีพ ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาภายในของบุคคลควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ แนวคิดการบริหารที่มุ่งพัฒนาคนอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักภavana 4 ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ประกอบด้วย 1) กายภavana การพัฒนากาย 2) สิลภavana การพัฒนาความประพฤติ 3) จิตภavana การพัฒนาจิต และ 4) ปัญญาภavana การพัฒนาปัญญา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการ เพื่อแก้ไขปัญหามาและส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภavana 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3” เพื่อค้นหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการบูรณาการหลักภavana 4 เข้ากับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผลการวิจัยคาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์เชิงรูปธรรมต่อกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 ได้แก่ ครูและผู้บริหารมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทศนคติในการจัดการเรียนรู้จากการเน้นผู้สอนไปสู่การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง สามารถนำหลักภavana 4 ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรม การจัดการอารมณ์ และกระบวนการคิดเชิงไตร่ตรองของ

ผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเชิงบวก มีสติ คุณธรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ควบคู่กัน นอกจากนี้ การวิจัยยังมุ่งนำเสนอ วิธีการดำเนินงาน ในการส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนตามหลักภาวนา 4 อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริง เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิบัติ และยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3
2. เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตาม หลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 3” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนบาง ละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยการหากลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบ Six Sigma (Harry MJ and Schroeder R., 2000) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน และสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน โดยการ เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านศาสนา หรือ ดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือ เป็นบุคลากร ด้านการสอน ไม่น้อยกว่าชำนาญการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 25 ข้อ แบบ มาตราส่วนการประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) ผ่านการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการวิจัย (IOC) ได้ ค่ำระหว่าง 0.84 ถึง 0.95 และ ผ่านการนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 3 จำนวน 30 ชุด ได้ค่าเท่ากับ .928 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบ

สัมภาษณ์เชิงลึก กิ่งโครงสร้าง ประเภทคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเลือกใช้การแจกแบบสอบถามแก่บุคลากรกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำนวน 50 ชุด และได้แบบสอบถามกลับคืน จำนวน 50 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่แจก ในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ นัดวัน เวลา และสถานที่ จากนั้นทำการสัมภาษณ์ประมาณ 30 – 50 นาที/คน หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว รวมทั้งสิ้น 7 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกสนับสนุนเชิงปริมาณ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามเชิงปริมาณ จะนำมาวิเคราะห์ด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ จะนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาระดับของสภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3

การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		N = 50 คน			
		ระดับความคิดเห็น			
		<i>M</i>	<i>σ</i>	แปลผล	อันดับ
1.	ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.24	0.33	มาก	2
2.	ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.83	0.42	มาก	4
3.	ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	4.41	0.56	มาก	1
4.	ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้	3.61	0.69	มาก	5
5.	ด้านการนิเทศการศึกษา	4.04	0.93	มาก	3
โดยภาพรวม		4.03	0.68	มาก	

จากตารางที่ 1 บุคลากรมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 โดยรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ด้านการนิเทศการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ตามลำดับความสำคัญ

2. ผลการศึกษาวิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร จัดหลักสูตรที่ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนากาย เช่น การออกกำลังกาย กิจกรรมเคลื่อนไหว และสุขภาพ บรรจุกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม วินัย และความรักในหลักสูตร เพิ่มกิจกรรมฝึกสมาธิ สติ และพัฒนาความสงบภายใน ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการแก้ปัญหา

2) ด้านการวัดผลและประเมินผล ใช้การประเมินที่วัดพัฒนาการทางกาย เช่น สมรรถภาพร่างกาย กิจกรรมทางกาย ประเมินพฤติกรรม วินัย และคุณธรรม ผ่านการสังเกตและแบบประเมิน ประเมินพัฒนาการทางจิตใจ เช่น สมาธิ การจัดการอารมณ์ และความสงบ วัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล

3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน วิจัยกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนากายและสุขภาพของผู้เรียน วิจัยกระบวนการพัฒนาความประพฤติและคุณธรรมในผู้เรียน วิจัยวิธีการฝึกสมาธิ สติ และพัฒนาจิตใจในชั้นเรียน วิจัยกระบวนการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการเรียนรู้เชิงลึก

4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนกิจกรรมทางกาย เช่น สนามกีฬา สวนสุขภาพ และพื้นที่ฝึกโยคะ จัดพื้นที่ส่งเสริมคุณธรรม วินัย เช่น มุมทบทวนตัวเอง ห้องกิจกรรมจิตอาสา จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฝึกสมาธิและการพัฒนาจิต เช่น ห้องสมาธิสวนธรรมชาติ จัดเตรียมแหล่งเรียนรู้หลากหลาย ทั้งสื่อหนังสือ ห้องสมุด แล็บ และแหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) ด้านการนิเทศการศึกษา นิเทศเพื่อส่งเสริมกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่พัฒนากายพร้อมติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ นิเทศเน้นติดตามพฤติกรรม และสร้างเครือข่ายร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน นิเทศสนับสนุนกิจกรรมฝึกสมาธิ สติ และการจัดการอารมณ์ พร้อมติดตามพัฒนาการจิตใจ นิเทศเน้นส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และใช้เทคโนโลยีติดตามพัฒนาการทางปัญญาอย่างเป็นระบบ

3. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1) ภายภาวนา การพัฒนากาย ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร จัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนากายในหลักสูตร ใส่กิจกรรมกีฬา โยคะ หรือการออกกำลังกายในช่วงเวลาเรียน 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล วัดพัฒนาการทางกายและสมรรถภาพร่างกาย โดยทำการทดสอบความคล่องตัวหรือความแข็งแรงในกิจกรรมพลศึกษา 3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน วิจัยกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและกาย ด้วยการศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมกีฬาและสุขภาพต่อความฟิตของนักเรียน 4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้สนับสนุนกิจกรรมทางกาย จัดให้มีสนามกีฬา สวนสุขภาพ และห้องโยคะ และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา นิเทศส่งเสริมกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่พัฒนากาย โดยติดตามการจัดการกิจกรรมกีฬาและพื้นที่ออกกำลังกายในโรงเรียน

2) สีสภาวนา การพัฒนาความประพฤติ ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร บรรจุกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและวินัย โดยเรียนรู้เรื่องความซื่อสัตย์ ผ่านบทเรียนหรือกิจกรรมกลุ่ม 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล ประเมินพฤติกรรม วินัย และคุณธรรม โดยใช้บันทึกพฤติกรรมและแบบประเมินคุณธรรมรายสัปดาห์ 3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน วิจัยพฤติกรรมและคุณธรรมของนักเรียน โดยวิจัยผลการใช้กิจกรรมจิตอาสาต่อวินัยและความรับผิดชอบ 4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดพื้นที่ส่งเสริมคุณธรรมและวินัย มีมุมทบทวนตัวเอง ห้องกิจกรรมจิตอาสา และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา นิเทศติดตามพฤติกรรมและสร้างเครือข่ายกับผู้ปกครอง และจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน

3) จิตภาวนา การพัฒนาจิต ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร เพิ่มกิจกรรมฝึกสมาธิ สติ และการสงบจิต จัดช่วงฝึกสมาธิก่อนเริ่มเรียนหรือระหว่างวันเรียน 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล ประเมินสมาธิ การจัดการอารมณ์ และความสงบ โดยใช้แบบสอบถามประเมินความรู้สึกและสมาธิของนักเรียน 3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน วิจัยวิธีฝึกสมาธิและพัฒนาจิตใจในชั้นเรียน โดยศึกษาผลของการฝึกสมาธิกับความสงบและการจัดการอารมณ์ 4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ฝึกสมาธิและพัฒนาจิตใจ ห้องสมาธิ สวนธรรมชาติ และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา นิเทศสนับสนุนกิจกรรมฝึกสมาธิและจัดการอารมณ์ โดยนิเทศครูให้จัดช่วงสมาธิและสอนทักษะการจัดการอารมณ์

4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา โดยใช้โครงงานที่ให้นักเรียนวางแผนและแก้ไขปัญหาจริง 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล วัดทักษะคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และแก้ปัญหา โดยประเมินจากการนำเสนอผลงานและตอบคำถามในชั้นเรียน 3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน วิจัยกระบวนการส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ โดยวิจัยผลโครงงานและการตั้งคำถามในการพัฒนา

ทักษะคิดอย่างลึกซึ้ง 4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้หลากหลายด้านปัญญา มีห้องสมุด ห้องแล็บ และแหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา นิเทศส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และใช้เทคโนโลยี โดยติดตามและสนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญอภิปราย ดังนี้

1) สภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายคือ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมาก โดยรายชื่อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชพล เสิบกลิ่น (2567) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ตามหลักกลายมิตธรรม 7 พบว่า สภาพการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้ว พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัย ด้านการกำกับติดตาม การดำเนินการทำวิจัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำวิจัย ตามทัศนะของผู้วิจัยมองว่า ผู้บริหารและครูเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง การที่ครูมีความรู้ความเข้าใจและได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากร เวลา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้เกิดการพัฒนาวิธีการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2) วิธีการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวะ 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายคือ ด้านการนิเทศการศึกษา พบว่า การนิเทศเพื่อส่งเสริมกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่ช่วยพัฒนาร่างกาย พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ นิเทศเน้นติดตามพฤติกรรมผู้เรียน และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน สนับสนุนกิจกรรมฝึกสมาธิ สติ และการจัดการอารมณ์ และใช้เทคโนโลยีในการติดตามพัฒนาการทางปัญญาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรองแก้ว บุญเผือก (2567) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนเตรียมความพร้อมด้านการนิเทศการศึกษาใน สถานศึกษา การกำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และขอบข่ายของการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีเครื่องมือการนิเทศที่หลากหลาย มีการประเมินผลการนิเทศครูเป็นรายบุคคล

และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย สร้างความเชื่อมั่น เสริมขวัญและกำลังใจให้แก่ครูในการพัฒนางานต่อไป ตามทัศนะของผู้วิจัยมองว่า การนิเทศการศึกษาที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ พร้อมด้วยเครื่องมือที่หลากหลายและการใช้พีดแบ็กเชิงบวก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

3) แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายคือ หลักปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา พบว่า 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 2) ด้านการวัดผลและประเมินผล วัดทักษะคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และแก้ปัญหา 3) ด้านการวิจัยในชั้นเรียน วิจัยกระบวนการส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ โดยวิจัยผลโครงการ 4) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้หลากหลายด้านปัญญา มีห้องสมุด ห้องแล็บ และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา นิเทศส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และใช้เทคโนโลยี โดยติดตามและสนับสนุนการใช้สื่อดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณท์ คล้ายสังข์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาสุขภาวะนักเรียนยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักภาวนา 4 โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ได้เสนอว่า ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักวิถีการวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน อันนำมาซึ่งกระบวนการในการตัดสินใจ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียร อดทน รู้จักวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง การใช้สติปัญญา อยู่ในกรอบศีลธรรม ส่งเสริมให้นักเรียนได้ รู้จักการมองโลกในแง่บวก ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต มีสติในการทำงาน แก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยสติปัญญาของตนเองและสามารถนำความรู้ที่เรียนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตามทัศนะของผู้วิจัยมองว่า การพัฒนาปัญญาภาวนาในลักษณะนี้เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหามีเหตุผลเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายและเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3” นำมาสู่องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (พระครูสังฆรักษ์พัชร์ จิตสีโล และคณะ, 2568)

จากภาพที่ 1 ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักภาวะ 4 ได้แก่ กายภาพ สีสภาวะ จิตภาวะ และปัญญาภาวะ เข้าไว้ในทุกด้านของการจัดการศึกษา ทั้งการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน การจัดการแหล่งเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างครบถ้วนและสมดุล การดำเนินงานที่สอดคล้องกันในแต่ละด้านทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งทางร่างกาย คุณธรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการศึกษา มีความยั่งยืนและตอบสนองต่อบริบทของชุมชนและผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวะ 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล และ ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้ แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวะ 4 พบว่า กายภาพ มุ่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพผ่านกิจกรรมกีฬา สีสภาวะ เน้น บ่มเพาะคุณธรรม วินัย จิตตภาวะ มุ่งฝึกสมาธิ สติ และการจัดการอารมณ์ และปัญญาภาวะ เสริมทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาผ่านโครงงาน แหล่งเรียนรู้หลากหลาย จากข้อสรุปจึง นำมาสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ควรวางแผนและจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและครอบคลุม โดยมุ่งเน้นการจัดหาอุปกรณ์ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรศึกษา “การพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในโรงเรียนประถมศึกษา” เพื่อหาแนวทางการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้ตอบโจทย์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรองแก้ว บุญเผือก. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ตามหลักกฏีธาบท 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กীরติกานต์ สุพรรณภูวษ์. (2566). บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ดิเรก จันทรเพ็ญ. (2565). การดำเนินการวิจัยของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอ ร้องกวาง จังหวัดแพร่. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ธัญลักษณ์ ประทุมสินธ์. (2562). การบริหารการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พระครูสังฆรักษ์พัสวีย์ ฐิตสีโล, พระครูกิตติญาณวิสิฐ และพระครูภาวนาวิมุตติบัณฑิต. (2568). แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มโรงเรียนบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รัชพล เสิบกลิ่น. (2567). แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนันท์ คล้ายสังข์. (2565). แนวทางการพัฒนาสุขภาวนะนักเรียนยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักภาวนา 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อุไทย โกยชัย. (2565). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Harry MJ and Schroeder R. (2000). Six Sigma: The Breakthrough Management Strategy Evolutionizing the World's Top Corporations. Doubleday: New York.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี*

THE CURRICULUM DEVELOPMENT FOR A TRAINING PROGRAM ON
HYDROPONIC VEGETABLE CULTIVATION FOR LOWR SECONDARY
SCHOOL STUDENTS AT TRIAM UDOM SUKSA PATTANAKARN
SARABURI SCHOOL

สุวัฒนา สงวนรัตน์¹, เกศราพร วัทธัญญ์² และ ธนพร แฉวไรสง³
Suwattana Sanguanrat¹, Kessaraporn Wathanyu² and Tanaporn Thawthaisong³
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี¹⁻³
Thepsatri Rajabhat University, Thailand¹⁻³
Corresponding Author's Email: suwattana.s@lawasri.tru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี 2) เพื่อทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย (1) เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ก่อนและหลังการฝึกอบรม (2) ศึกษาทักษะการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากการสุ่มเลือกของนักเรียน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรฝึกอบรมฯ แบบสอบถามความต้องการในการฝึกอบรม แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบ Dependent Sample และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี มีองค์ประกอบ

* Received 20 November 2025; Revised 22 December 2025; Accepted 30 December 2025

ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) เนื้อหาสาระ 5) ระยะเวลา 6) โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 7) กิจกรรมการฝึกอบรม 8) สื่อการฝึกอบรม และ 9) การวัดและประเมินผล ผลของการประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ พบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการประเมินวัดทักษะการปฏิบัติงานการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดี 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, หลักสูตรฝึกอบรม, ผักไฮโดรโปนิคส์

Abstract

This research aimed to: (1) to develop a training curriculum on hydroponic vegetable cultivation for lower secondary school students at Triam Udom Suksa Pattanakarn Saraburi School; and (2) to implement and examine the effectiveness of the developed training curriculum on hydroponic vegetable cultivation for lower secondary school students. The investigation consisted of: (1) comparing students' knowledge of hydroponic vegetable cultivation before and after the training; (2) examining students' practical skills in hydroponic vegetable cultivation; and (3) exploring students' satisfaction with the training curriculum on hydroponic vegetable cultivation. The sample group comprised 30 Grade 9 students enrolled in the second semester of the 2024 academic year at Triam Udom Suksa Pattanakarn Saraburi School, selected on a voluntary basis. The research instruments included the training curriculum, a training needs questionnaire, a knowledge test on hydroponic vegetable cultivation, a performance assessment form for hydroponic cultivation skills, and a satisfaction questionnaire regarding the training curriculum. The statistical methods employed for data analysis were mean, standard deviation, dependent-sample t-test, and content analysis.

The research results found that: 1. The hydroponic vegetable cultivation training course for lower secondary school students at Triam Udom Suksa Pattanakarn School, Saraburi, consisted of the following components: 1)

principles, 2) objectives, 3) goals, 4) content, 5) duration, 6) training curriculum structure, 7) training activities, 8) training media, and 9) measurement and evaluation. The results of the evaluation of the training curriculum implementation showed the highest level of appropriateness. 2. The results of the training curriculum implementation revealed that: 1) Lower secondary school students at Triam Udom Suksa Pattanakarn School, Saraburi, had significantly higher knowledge of hydroponic vegetable cultivation after training than before training at the .05 level. 2) The results of the evaluation of hydroponic vegetable cultivation practice skills for lower secondary school students were generally of good quality. 3) Lower secondary school students were highly satisfied with the hydroponic vegetable cultivation training course overall.

Keywords: Development, Training Curriculum, Hydroponic Vegetables

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญต่อสุขภาพและความปลอดภัยด้านอาหารเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผักปลอดสารพิษซึ่งมีความสำคัญต่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน ประชาชนเริ่มตระหนักถึงอันตรายของสารเคมีที่ตกค้างในผักและผลไม้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อร่างกายและก่อให้เกิดโรคเรื้อรังต่าง ๆ ได้ (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562) การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณภาพจึงกลายเป็นแนวโน้มที่ได้รับความนิยมสูงขึ้น ทั้งในกลุ่มเยาวชนและครอบครัว จึงทำให้การเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน (กองโภชนาการ กรมอนามัย, 2563) อย่างไรก็ตาม การปลูกผักแบบดั้งเดิมยังประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งคุณภาพดินเสื่อมโทรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจำนวนมาก รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพไม่สม่ำเสมอและมีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารพิษ (สุนันทา ศรีวิชัย, 2561) ด้วยเหตุนี้ การปลูกพืชไร้ดิน (Hydroponics) จึงเป็นทางเลือกสำคัญในการผลิตผักที่มีคุณภาพสูง สามารถควบคุมปัจจัยการเจริญเติบโต ลดการใช้สารเคมี และให้ผลผลิตที่ปลอดภัย เหมาะสำหรับการนำมาใช้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยผู้เรียนสามารถลงมือปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นระบบ (อาภรณ์ จินดาพล, 2560)

ในบริบทของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้เชิงทักษะอาชีพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความสนใจด้านการปลูกพืชไร้ดินมากที่สุดจากการสำรวจจำนวน 252 คน รองลงมาคือการเพาะเลี้ยง

ปลา และการทำตะกร้าหวาย แต่ในหลักสูตรสถานศึกษาปัจจุบันยังไม่มีเนื้อหาหรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสที่จะได้รับทักษะด้านการเกษตรสมัยใหม่ ขาดประสบการณ์ตรง และไม่สามารถต่อยอดทางอาชีพได้ตามความสนใจ จากการวิเคราะห์ปัญหาเชิงหลักสูตรพบว่า (1) ยังไม่มีหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้ด้านการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งที่เป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับแนวโน้มสังคมและความต้องการของผู้เรียน (2) ครูผู้สอนยังขาดสื่อ กรอบการสอน หรือคู่มือการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ ส่งผลให้ไม่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) การจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพในสถานศึกษายังไม่สอดคล้องกับความสนใจจริงของนักเรียน ทำให้ประสิทธิผลด้านทักษะอาชีพและทักษะชีวิตของผู้เรียนเกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรที่ว่า เนื้อหาและกิจกรรมต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและบริบทสังคม (สุวิทย์ มูลคำ, 2555; Taba, 1962) ด้านนโยบายการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เน้นการกระจายอำนาจให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น (สำนักงานกฤษฎีกา, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรเพิ่มเติมตามบริบท และเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์จึงเป็นแนวทางที่ตอบสนองต่อทั้งบริบทของผู้เรียน นโยบายของสถานศึกษา และความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน

จากเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี

2. เพื่อทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย

2.1 เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการฝึกอบรม

2.2 ศึกษาทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์

สมมติฐานการวิจัย

ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2567 มีนักเรียนจำนวน 252 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มเจาะจงเข้าร่วมฝึกอบรม

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ คู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่าหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ คู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.02 – 0.06 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และ

และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 4.56 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.47

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาดำเนินการ คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ขั้นศึกษาความต้องการจำเป็น ทีมผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความต้องการในการฝึกอบรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี อำเภอนองแค จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 252 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำข้อมูลพื้นฐานมาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้ในการวิจัย ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินหลักสูตร ได้แก่ ขั้นทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ทีมผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่ม ตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) มาเป็นแบบแผนในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี จำนวน 30 คน ที่ได้มาโดยการสมัครใจเข้าร่วมฝึกอบรม และขั้นประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ ก่อนและหลังการฝึกอบรม ศึกษาทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ และคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ ก่อนนำไปใช้ขยายผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test Dependent Sample) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาองค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) เนื้อหาสาระ 5) ระยะเวลา 6) โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 7) กิจกรรมการฝึกอบรม 8) สื่อการฝึกอบรม 9) การวัดและประเมินผล รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบแสดงไว้ในภาคผนวก ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมฯ จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรมฯ	4.60	0.54	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ	4.40	0.54	มาก
3	เป้าหมายของหลักสูตรฝึกอบรมฯ	4.60	0.54	มากที่สุด
4	เนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้	4.60	0.54	มากที่สุด
5	ระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรมฯ	4.40	0.54	มาก
6	โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมฯ	4.60	0.54	มากที่สุด
7	กิจกรรมการฝึกอบรม	4.40	0.54	มาก
8	สื่อการฝึกอบรม	4.80	0.44	มากที่สุด
9	การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม	4.60	0.54	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	4.56	0.11	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.11) จึงถือว่าหลักสูตรฝึกอบรมฯ มีคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบ สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี

2.1 ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ตาราง 2 แสดงผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการฝึกอบรม ($n = 30$)

ทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p
ก่อนอบรม	30	30	21.80	1.45	18.69	29	.000
หลังอบรม	30	30	26.63	1.54			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

พัฒนาการ สาระบุรี มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์หลังการฝึกอบรมสูงกว่า ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการศึกษาทักษะการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (n = 30)

ทักษะการปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.การเตรียมระบบและวัสดุปลูก	4.00	0.69	ดี
2.การเพาะเมล็ดและย้ายต้นกล้า	4.40	0.56	ดี
3.การผสมและควบคุมสารละลายธาตุอาหาร	4.20	0.80	ดี
4.การดูแลและควบคุมสภาพแวดล้อมการปลูก	4.53	0.50	ดีมาก
5.การดูแลรักษาและป้องกันโรค-แมลงศัตรูพืช	4.46	0.50	ดี
เฉลี่ยรวม	4.32	0.23	ดี

จากตาราง 3 พบว่า ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X}$ =4.32, S.D.= 0.23) เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับดีมาก ได้แก่ การดูแลและควบคุมสภาพแวดล้อมการปลูก ($\bar{X}$ =4.53, S.D.= 0.50)

2.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตร ฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ ปรากฏผล ดังตาราง 4

ตาราง 4 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ (n= 30)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย	ลำดับที่ ค่าเฉลี่ย
1	ด้านสถานที่/ระยะเวลา	4.57	0.50	มากที่สุด	5
2	ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร	4.70	0.46	มากที่สุด	2
3	ด้านการนำความรู้ไปใช้	4.77	0.43	มากที่สุด	1
4	ด้านวิทยากร	4.60	0.49	มากที่สุด	4
5	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.57	0.50	มากที่สุด	5
6	ด้านสื่อประกอบการฝึกอบรม	4.53	0.51	มากที่สุด	7
7	ด้านการวัดและประเมินผล	4.68	0.48	มากที่สุด	3
	เฉลี่ยรวม	4.63	0.21	มากที่สุด	

จากตาราง 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.21) และเมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ด้านการนำความรู้ไปใช้มีค่าเฉลี่ย 4.77 2) ด้าน เนื้อหาสาระของหลักสูตรมีค่าเฉลี่ย 4.70 และลำดับที่ 3) ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย 4.68

อภิปรายผล

1. จากผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 อาจ เนื่องจาก 1) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดรูปแบบ การพัฒนา หลักสูตรแบบร่วมสมัยของนักวิชาการ ได้แก่วิธีแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (2013) สามารถสังเคราะห์มาเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน ได้แก่ 1) การศึกษาความต้องการในการฝึกอบรม 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การนำ หลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ และ 4) การประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และเมื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้นำแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมข้างต้นมาออกแบบองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) เนื้อหาสาระ 5) ระยะเวลา 6) โครงสร้างหลักสูตร ฝึกอบรม 7) กิจกรรมการฝึกอบรม 8) สื่อการฝึกอบรม และ 9) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ ได้แก่ จำเริญร จวงตระกูล (2563) และ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประทีนทิพย์ พรไชยยา (2564) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) ความมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร 4) กิจกรรมของหลักสูตร 5) การวัดและประเมินผล และ 6) เอกสารประกอบหลักสูตร

2 ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี มีประเด็นอภิปรายดังนี้

2.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี มีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าหลักสูตร ฝึกอบรมฯ สามารถสร้างความ

เปลี่ยนแปลงระดับความรู้ ความเข้าใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยแบบทดสอบความรู้เรื่องการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งในช่วงก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือดังกล่าวมีความถูกต้อง เหมาะสม และหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวออกแบบในลักษณะของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop-based Training) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถนำกระบวนการคิดของตนเองไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้อง (Bonwell, 1991) ช่วยพัฒนาให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูมในการจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษา Bloom (1956) ทั้งด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย พร้อมกันนี้กิจกรรมในการเรียนรู้ระหว่างการฝึกอบรมที่ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้สรุปความคิดรวบยอด นำเสนอสะท้อนความคิด และร่วมกันถอดบทเรียนร่วมกันในชั้นเรียน ทำให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ ทွ่มเทในการเรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกในตัวผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเอง และผู้เข้าร่วมฝึกอบรมสามารถจัดระบบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (มนสิข สิริสมบุญ, 2565) ส่งผลให้ระดับความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

2.2 ผลการประเมินการวัดทักษะการปฏิบัติงานการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับคุณภาพดี ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.23) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารมณ เกิดพร (2558) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่องการปลูกผักเกษตรอินทรีย์แบบไรดิโน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอบางระจัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี พบว่านักเรียนมีทักษะการปลูกผักเกษตรอินทรีย์แบบไรดิโน เฉลี่ยระดับดีมาก เป็นเพราะรูปแบบกิจกรรม ขั้นตอนการฝึกเป็นระบบ

2.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.21) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิทยากรหรือครูฝึก มีความรู้ ความชำนาญ ตรงกับเนื้อหาในหลักสูตรการฝึกอบรม สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี มีรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม อธิบายเนื้อหาวิชา เข้าใจได้ง่าย คอยให้คำปรึกษา แนะนำเอาใจใส่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในระหว่างการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศรา จุมมาลี (2562) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาและผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ภาพรวมความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า หลักสูตรฝึกรอบมือเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.11) จึงถือว่าหลักสูตรฝึกรอบมือมีคุณภาพ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สระบุรี มีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์หลังการฝึกรอบมือสูงกว่าก่อนการฝึกรอบมืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับคุณภาพดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.23 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกรอบมือเรื่อง การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.63 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป ประกอบด้วย

1.1 ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะกับวัยและพื้นฐานผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมปฏิบัติจริงที่เป็นลำดับขั้นจากง่ายไปยาก เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและทักษะการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์อย่างเป็นระบบ

1.2 ใช้การประเมินผลที่หลากหลาย ทั้งการประเมินระหว่างเรียนและหลังเรียน เช่น การสังเกต การประเมินชิ้นงาน และการสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่อให้สะท้อนความสามารถผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาทักษะปฏิบัติและกระบวนการเรียนรู้เชิงทดลอง เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนปฏิบัติ การใช้สื่อ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

2.2 ควรขยายการวิจัยไปสู่การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบโครงงานหรือการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อประเมินประสิทธิผลต่อสมรรถนะการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กองโภชนาการ กรมอนามัย. (2563). รายงานสถานการณ์โภชนาการของประชากรไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.

- จำเนียร จวงตระกูล. (2563). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ประทีนทิพย์ พรไชยยา. (2564). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มนสิข สิริสมบุญ. (2565). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2562). คู่มือผู้บริโภคเรื่องสารพิษตกค้างในผักและผลไม้. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุนันทา ศรีวิชัย. (2561). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการผลิตผักแบบดั้งเดิมของเกษตรกรไทย. วารสารเกษตรศึกษา, 14(2), 45–58.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2555). การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อาภรณ์ จินดาพล. (2560). ระบบไฮโดรโปนิกส์สำหรับการปลูกผักปลอดสารพิษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมการเกษตร.
- อารมณ เกิดรพ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การปลูกผักเกษตรอินทรีย์แบบไรต์นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Bloom, B. S. (Ed.). (1956). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Vol. 1: Cognitive Domain. New York: McKay.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom (ASHE–ERIC Higher Education Report No. 1). ERIC Clearinghouse on Higher Education, The George Washington University.
- Taba H., & Willard B. S. (1962). Curriculum development: theory and practice. Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (2013). Basic principles of curriculum and instruction. University of Chicago press.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร
สถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาล
เมืองตาก*

STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AND THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE
TAK MUNICIPALITY EDUCATION DIVISION

ณัฐนันท์ ทองดี¹ และ จารุวรรณ นาทัน²

Nattanan Thongdee¹ and Jaruwan Natun²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹⁻²Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author's Email: birdkub.3456@gmail.com¹, jaruwan.nat@psru.ac.th²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของแมนซ์และซิมส์ (Manz and Sims, 1991) เป็นกรอบการวิจัย ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา จาก 4 โรงเรียน จำนวน 160 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 113 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.976 และ 0.982 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกรอบการสอนที่พัฒนา และการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียน อยู่ในระดับสูงสุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา ในภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาราย

* Received 10 December 2025; Revised 26 December 2025; Accepted 31 December 2025

ด้าน พบว่า ด้านที่ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือ ด้านคุณภาพของหลักสูตรประกอบการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพ

Abstract

This research aims to 1) study the level of super leadership among school administrators, 2) study the effectiveness of the school, and 3) study the relationship between super leadership among school administrators and school effectiveness. This is a quantitative research study examining the concept of super leadership, using the framework of Manz and Sims (1991). The population consists of 160 school administrators and teachers from four schools. The sample consists of 113 school administrators and teachers, selected using determined sampling with the Krejcie and Morgan table. The research instrument is a 5-point Likert scale questionnaire with reliability coefficients of 0.976 and 0.982. Statistical analysis includes mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient.

The research findings revealed that: 1) The overall level of super leadership among school administrators was high. When considering individual aspects, the aspect with the highest average score was motivating personnel to set their own goals. 2) The overall effectiveness of the school was high. When considering individual aspects, the aspect with the highest average score was the developed teaching framework and effective teaching management in all classrooms. 3) The overall relationship between super leadership among school administrators and school effectiveness was statistically significant at the .01 level. When considering individual aspects, the aspect with the highest correlation was the quality of the curriculum, including preparation for curriculum development.

Keywords: Superior leadership, school administrators, effectiveness

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นำในสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ และมีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาเกิดการยอมรับให้กับผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาส่งผลให้

เกิดผลสำเร็จของการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (เจริญ สุระประเสริฐ, 2559, น. 6) ภาวะผู้นำเป็นศาสตร์และศิลป์เป็นส่วนที่ดึงดูดความรู้ความสามารถต่าง ๆ ของบุคลากรออกมาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ พร้อมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลภายในองค์กร โน้มน้าว ชักจูง บุคลากรให้มีทัศนคติในทิศทางเดียวกันจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้อนุภาวะผู้นำในการบริหารงานร่วมกับผู้อื่น หรือผู้ได้บังคับบัญชา โดยผู้ร่วมงานปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและได้ผลที่ออกมาอย่างมีคุณภาพตรงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ Manz & Sims ได้เสนอแนะให้ผู้นำที่ต้องการบริหารจัดการคนในองค์กรให้ร่วมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างผู้นำในองค์กรได้ว่า ผู้นำควรใช้ พฤติกรรมของการมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำมาใช้ในการขับเคลื่อนการบริหารงาน โดยการนำรูปแบบภาวะผู้นำที่จะทำให้บุคลากรสามารถเป็นผู้นำตนเองและนำองค์กรในที่สุด ภาวะผู้นำเหนือผู้นำนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้นำต้องการคือ ผลสำเร็จของงานทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ แต่ในทำนองเดียวกัน ปัจจัยแห่งความสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหาร ซึ่งมีส่วนผลักดันและมีอิทธิพลต่อบรรยากาศในการทำงาน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้บุคลากรในองค์กรดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งภาวะแบบนี้มีความเหมาะสมและท้าทายกับสภาพองค์การสมัยใหม่ (Manz and Sims, 1991, p.22) กระบวนการของภาวะผู้นำเหนือผู้นำจึงมุ่งเน้นเพื่อเปลี่ยนแปลงลักษณะพฤติกรรมตนเองของผู้ตามหรือผู้ได้บังคับบัญชาให้สามารถเป็นผู้นำตนเองได้ โดยเปลี่ยน พฤติกรรมจากการตั้งเป้าหมายด้วยบุคคลอื่น การใช้แรงจูงใจภายนอก และการใช้พฤติกรรมการจูงใจภายใน วิพากษ์วิจารณ์ตนเองและเป็นผู้คิดทำงานด้วยตนเอง ทั้งนี้ผู้นำที่สามารถสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ จึงจะเรียกว่าผู้มี “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ” (พิชญภา ยืนยาว, 2561, น.88)

จากการวิเคราะห์จุดด้อยในการดำเนินงานของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2567 พบว่าสภาพปัญหาในโรงเรียน คือ การสื่อสารภายในองค์กรยังขาดความเข้าใจ โดยบ่อยครั้งก่อให้เกิดการทำงานที่ ผิดพลาด และมีความล่าช้า ผู้บริหารสั่งการไปแล้ว แต่ครูและบุคลากรขาดความเข้าใจในเนื้อหา ไม่กล้าตัดสินใจเพราะความกลัวความผิด โดยครูและบุคลากรยังขาดความกล้าที่จะซักถามอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ครูที่ได้รับมอบหมายงานให้เป็นหัวหน้าโครงการ ขาดความกล้าที่ยังสั่งการเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรม (รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา Self-Assessment Report: SAR ปีการศึกษา 2566, น.22)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและการปฏิบัติงานของครูผู้สอนนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตากและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับ ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ

พิชัย ลิ้มเฉลิม (2560, น.30) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ หมายถึง สิ่งที่สำคัญเด่นชัดของผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องเป็นผู้กระตุ้นสนับสนุน แนะนำ ส่งเสริม และให้กำลังใจแก่บุคลากรทุกชั้นตอน ภาวะผู้นำเหนือผู้นำในองค์การทางการศึกษา โดยหลักการของภาวะผู้นำเหนือผู้นำมุ่งที่การมอบอำนาจแก่ผู้ตามเพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ตามได้พัฒนาสู่การเป็นผู้นำตนเอง ผู้ตามในฐานะผู้นำตนเองจึงมีอิสระในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยตนเองมากกว่าที่จะเป็นบุคคลที่คอยรับคำสั่งการจากผู้นำ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2561, น.1) ได้กล่าวถึง สุดยอดภาวะผู้นำหรือ Super Leadership ภาวะผู้นำเกิดจากเราไม่ได้ขาดแคลนคนที่นั่งอยู่ในตำแหน่งผู้นำแต่ขาดแคลนคนที่มีภาวะผู้นำในตำแหน่งที่ต้องนำมากกว่าหน้าที่ของผู้นำคือการสร้างคนไม่เพียงแต่สร้างงานที่ต้องสร้างคนด้วยต้องทำให้เขาเติบโตอย่างมีศักยภาพ เพื่อให้องค์กรก้าวหน้า แข่งขันได้อย่างมั่นคงในอนาคต

เทพรัตน์ ศรีคราม (2562, น.2) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำเป็นภาวะผู้นำของผู้นำที่นำคนอื่นเพื่อให้คนอื่นสามารถนำตนเองได้ โดยผู้นำทำตนเป็นผู้สอนและแนะนำให้เกิดกรอบแนวคิดเชิงเหตุผลแก่สมาชิก โดยผู้นำในปัจจุบันจะต้องมองไปถึงผู้ตามหรือบุคลากรเป็นสำคัญ โดยผู้นำจะต้องเป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมและให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้ตามหรือบุคลากรสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำ

Manz & Sims (1991, pp.23-30) ได้อธิบายถึง การเป็นผู้นำแบบผู้นำเหนือผู้นำ (Super Leadership) โดยเริ่มจากการให้ผู้ตามสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ ซึ่งเป็นการยึดยุทธศาสตร์ 2

ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเน้นการปฏิบัติทางพฤติกรรม เช่น ให้อำนาจสังเกตด้วยตนเองในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การฝึกฝนร่างกายให้เข้มแข็ง การให้รางวัลตนเองและสามารถลงโทษหรือวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง สร้างความคิดเป็นระบบและฝึกให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่ฝึกหรือพัฒนาให้ผู้ตามหรือบุคคลอื่น ๆ สามารถเป็นผู้นำได้ด้วยตนเอง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเป็นผู้ตามมาเป็นผู้นำตนเองสามารถชักจูง ชี้นำหรือเป็นแบบอย่างตัวอย่างที่ดีจนผู้ตามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเกิดทักษะความคิดต่าง ๆ สามารถนำบุคลากรภายในองค์กรปฏิบัติตามตนเองได้และเป็นผู้ทำให้บุคคลอื่นคล้อยตามเป็นผลดีต่อองค์กรได้

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

ปิยะวรรณ คิตโตดา (2561, น.43) ได้สรุปว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของโรงเรียน ประกอบด้วย คุณลักษณะที่บ่งชี้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ หรือจากความต้องการ ความพร้อม ความไว้วางใจ และมีความใกล้เคียงกับประสิทธิภาพที่หมายถึง คุณภาพหรือระดับสมรรถภาพ ประสิทธิภาพของการดำเนินการที่วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างผลผลิตกับต้นทุนการผลิตและความคุ้มค่า

พรพิสุทธิ์ พรหมเทศน์ (2562, น.41) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล มีหลายแนวคิด เช่น แนวคิดที่ยึดเป้าหมาย แนวคิดเชิงระบบ แนวคิดยึดตามกลุ่มที่เกี่ยวข้อง และแนวคิดแบบบูรณาการ ดังนั้นในการหาประสิทธิภาพขององค์กรสามารถดำเนินการตามความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา

สุทิน สุขกาย (2562, น.69) ได้กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถในการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และสามารถพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา (School Effectiveness) หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทางการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ไม่เพียงแต่ด้านวิชาการ แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่นๆ ด้วย แนวคิดนี้เน้นย้ำว่าสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องไม่ใช่แค่การสอนตามหลักสูตร แต่ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก จาก 4 โรงเรียน จำนวน 160 คน (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก 2567, น.10)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 113 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามเกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562, น.53-54)

2.2 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพ

2.2.1 ศึกษาค้นคว้า และสังเคราะห์ข้อมูล จากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

2.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวล กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเพื่อกำหนดแนวคิดของการวิจัย วิเคราะห์ข้อคำถาม เพื่อสร้างแบบตรวจสอบรายการ และสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า

2.2.3 สร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดประเด็นที่จะถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย

2.2.4 นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.3.2 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ .976 และ .982

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามลำดับ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 113 คน

3.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย และแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 113 ฉบับ

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้รูปแบบออนไลน์ (Google Forms) จำนวน 113 ฉบับ และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนอีกหนึ่งครั้ง

4.2 ลงรหัสข้อมูล และกรอกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

4.3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวม

ด้าน	ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก	n=113		ระดับ พฤติกรรม	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
1	การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.56	.31	มากที่สุด	2
2	การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	4.47	.29	มาก	5
3	การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง	4.57	.23	มากที่สุด	1
4	การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก	4.34	.31	มาก	7
5	การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดย ให้รางวัลและดำเนินทางสร้างสรรค์	4.54	.27	มากที่สุด	3
6	การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้าง คณะทำงาน	4.51	.26	มากที่สุด	4

ด้าน	ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก	n=113		ระดับ พฤติกรรม	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
7	การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง	4.36	.23	มาก	6
รวม		4.48	.03	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = .03) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = .23) รองลงมา คือ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = .31) การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและตำหนิต่างสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = .27) การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณะทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = .26) การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = .29) การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = .26) ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสร้างรูปแบบความคิดทางบวกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = .31)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวม

ด้าน	ประสิทธิภาพของสถานศึกษา	n=113		ระดับ ประสิทธิผล	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
1	สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเป็นระเบียบจากการสนับสนุน และการทำงานร่วมกัน	4.38	.14	สูง	5
2	กรอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียน	4.60	.03	สูงสุด	1
3	คุณภาพของหลักสูตรประกอบด้วยการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร	4.54	.03	สูงสุด	2
4	ระบบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน	4.48	.02	สูง	3
5	ระบบฐานสมรรถนะที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศ	4.46	.01	สูง	4

ด้าน	ประสิทธิผลของสถานศึกษา	n=113		ระดับ	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	ประสิทธิผล	
	รวม	4.49	.05	สูง	

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.49$, S.D.=.05) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียน อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X}=4.60$, S.D.=.03) รองลงมาคือ คุณภาพของหลักสูตรประกอบด้วยการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X}=4.54$, S.D.=.03) ระบบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.48$, S.D.=.02) ระบบฐานสมรรถนะที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.46$, S.D.=.01) ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเป็นระเบียบจากการสนับสนุน และการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.38$, S.D.=.14)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับ

ประสิทธิของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวม

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสิทธิผลของสถานศึกษา				
	1. สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเป็นระเบียบจาก	2. การอบการสอนที่พัฒนาและ	3. คุณภาพของหลักสูตรประกอบด้วยการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร	4. ระบบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน	5. ระบบฐานสมรรถนะที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศ
	1. การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	2. การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง	3. การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง	4. การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก	โดยภาพรวม
	.658**	.565**	.661**	.698**	.703**
	.787**	.661**	.781**	.742**	.683**
	.628**	.461**	.670**	.627**	.500**
	.840**	.622**	.808**	.842**	.782**
					.715**
					.791**
					.626**
					.850**

5. การอำนวยความสะดวกให้เกิด ภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและ ตำหนิต่างสร้างสรรค์	.671**	.520**	.705**	.666**	.574**	.680**
6. การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำ ตนเองโดยการสร้างคณะทำงาน	.493**	.374**	.452**	.446**	.349**	.458**
7. การอำนวยความสะดวกให้เกิด วัฒนธรรมของผู้นำตนเอง	.845**	.724**	.863**	.857**	.745**	.873**
ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษาโดยภาพรวม	.889**	.719**	.896**	.888**	.793**	.908**

** $p < 0.01$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับสูง ($r=.908$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของหลักสูตรประกอบด้วยการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร อยู่ในระดับสูง ($r=.896$) รองลงมาคือ ด้าน สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเป็นระเบียบจากการสนับสนุนและการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับสูง ($r=.889$) ด้านระบบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน อยู่ในระดับสูง ($r=.888$) ด้านระบบฐานสมรรถนะที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศ อยู่ในระดับสูง ($r=.793$) และด้านกรอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียนอยู่ในระดับสูง ($r=.719$) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้าน การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและตำหนิต่างสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณะทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวกอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กรอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ คุณภาพของ

หลักสูตรประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร อยู่ในระดับสูงสุด ระบบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน อยู่ในระดับสูง ระบบฐานสมรรถนะที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศ อยู่ในระดับสูง ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเป็นระเบียบจากการสนับสนุน และการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับสูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของหลักสูตรประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร อยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ ด้าน สภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยและเป็นระเบียบ จากการสนับสนุนและการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับสูง ด้านระบบการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน อยู่ในระดับสูง ด้านระบบฐานสมรรถนะที่ทำให้นักเรียนมีความเป็นเลิศ อยู่ในระดับสูง และด้านกรอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียนอยู่ในระดับสูง ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีคุณลักษณะของผู้นำที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรมีภาวะผู้นำในตนเองได้ในระดับสูง ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดของภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Transformational and Super-Leadership) ที่เน้นการสร้างผู้นำในทุกระดับขององค์กร โดยเฉพาะการกระตุ้นให้บุคลากรคิดและตัดสินใจได้ ด้วยตนเองอย่างมีความรับผิดชอบ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Manz และ Sims (1991, p. 35) ซึ่งช่วยให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายที่ตนกำหนดเอง มากกว่าการถูกสั่งจากเบื้องบน สอดคล้องกับ Cliff and John (2011, p.33) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำคือ สุดยอดความเป็นผู้นำ หมายถึง การนำคนให้เป็นผู้นำตนเอง สมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรได้รับการสนับสนุนให้ตัดสินใจด้วยตนเองและยอมรับความรับผิดชอบต่อผลที่ตามมาของการตัดสินใจเหล่านั้น ด้วยภาวะผู้นำเหนือผู้นำ "สมาชิกในทีมทุกคนตั้งเป้าหมาย สมาชิกในกลุ่มหรือองค์กรเองเป็นผู้ตัดสินใจว่าพวกเขาต้องการทำอะไรให้สำเร็จ สิ่งที่เขาต้องทำและทำอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมาย รองลงมาคือ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง และการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและดำเนินทางสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ การตัดสินใจ และการพัฒนาตนเองของบุคลากรได้อย่างสร้างสรรค์ และใช้กลไกการจูงใจที่เหมาะสมส่งผลให้บุคลากรพัฒนาความสามารถในการเป็นผู้นำของตนเองได้ สอดคล้องกับพวงเพ็ญ เขียวเสน

และคณะ (2562, น.72) ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองตาก ในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้มีการดำเนินงานตามภารกิจหลักของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร และการติดตามประเมินผลนักเรียน โดยสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กรอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียน อยู่ในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของครูผู้สอนและการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงในทุกห้องเรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของประสิทธิผลสถานศึกษา ที่เน้นว่าการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เป็นหนึ่งในคุณลักษณะหลักของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลสูง สอดคล้องกับ Glickman, Gordon Stephen, Gordon and Ross Gordon (2018, p.49) ได้นำเสนอเพิ่มเติมว่าแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลหรือเมื่อปรับปรุงการบริหารงานแล้ว โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ ภาวะการนำของผู้บริหารที่หลากหลายและภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาจะต้องตระหนักถึงการดำเนินงานตามภารกิจหลักทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร และการติดตามประเมินผลนักเรียน รวมไปถึงเรื่องสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมภายในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันและมีการปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนเรื่องเวลาเรียน การจัดกิจกรรม งานด้านวิชาการ และด้านคุณธรรม จริยธรรมจากทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี และสอดคล้องกับวิชาชีพ ลาบบัญ (2563, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมี 2 ด้าน คือ ด้านความเป็นผู้นำและด้านมนุษยสัมพันธ์ รองลงมา ได้แก่ด้านคุณภาพของหลักสูตร โดยเฉพาะในส่วนของการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตร ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตากมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าเมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เน้นการส่งเสริมผู้อื่นให้เป็นผู้นำ ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนอย่างรอบด้าน ซึ่ง

มีความสอดคล้องกับบุญยานุช เทียงธรรม (2565) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และซึ่งมีความสอดคล้องกับวรชัย ลาบุญ (2563) ได้วิจัย เรื่อง คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า 1) คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในภาวะผู้นำเหนือผู้นำ คือ การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาตามแนวคิด Super-Leadership ของ Manz และ Sims (1991, p.33) ที่ชี้ว่า การพัฒนาผู้นำที่แท้จริงมิใช่เพียงการควบคุมผู้ตาม แต่คือการปลูกศรัทธาในตัวผู้ตามให้สามารถเป็นผู้นำของตนเองได้ สิ่งนี้นำไปสู่การทำงานอย่างมีเป้าหมาย มีแรงจูงใจภายใน และพร้อมรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของตนเอง ซึ่งล้วนเป็นคุณสมบัติที่ส่งผลให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด จึงเหมาะสมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารบุคลากรในสถานศึกษา กล่าวคือ เมื่อบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย พวกเขาจะรู้สึกที่ตนเองมีอำนาจในการควบคุมทิศทางการทำงาน ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่สร้างแรงจูงใจภายใน พวกเขาไม่ได้ทำงานเพียงเพราะถูกสั่ง แต่ทำงานเพราะเป้าหมายและนั่นมีความหมายต่อตนเอง ทำให้เกิดความมุ่งมั่นและความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น

1.2 จากการศึกษพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ด้านกรอบการสอนที่พัฒนาและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในทุกห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด จึงเหมาะสมจึงเหมาะสมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะนำไปประยุกต์ในการวางแผน และการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา กล่าวคือ การมีกรอบการสอนที่พัฒนาแล้วช่วยให้ครูทุกคนมีแนวทางปฏิบัติร่วมกันในการจัดการเรียนการสอน ทำให้คุณภาพการสอนไม่ขึ้นอยู่กับครูเป็นรายบุคคล แต่เป็นไปตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดไว้ ส่งผลให้เกิดความสม่ำเสมอในคุณภาพการจัดการศึกษา

1.3 จากการศึกษพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง กับประสิทธิผลของสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษา ควรพัฒนาบุคลากรโดยเน้นที่การเสริมสร้างศักยภาพให้บุคลากรทุกคนสามารถนำตนเองได้ และมีอิสระในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอน และผู้สนับสนุน

1.4 ผลการวิจัยสามารถนำเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด กองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการผลักดันในระดับนโยบาย ทั้งการพัฒนาแนวทางการแต่งตั้งผู้บริหาร และการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาใน ภูมิภาคอื่นๆ หรือ ต่างสังกัด เช่น สพฐ. เอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อเพิ่มความครอบคลุม และเปรียบเทียบความแตกต่างเชิงบริบท

2.2 เปรียบเทียบกลุ่มโรงเรียนที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำในระดับ “สูงมาก” กับกลุ่มที่มี “ระดับปานกลาง” ในความแตกต่างเชิงผลลัพธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียน ความพึงพอใจของครูและบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

กองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก. (2566). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา Self-Assessment Report: SAR ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนในสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองตาก.

https://www.tessabantak.go.th/h3_office6.php.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2561). สุตยอดภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย.

เจริญ สุระประเสริฐ. (2559). ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด พิจิตร. ใน

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์, สาขาการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ชูศรี วงศ์รัตน. (2562). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 14). อมรการพิมพ์.

ชมพูท มหิทธิ. (2559). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.

มหาวิทยาลัยบูรพา.

เทพรัตน์ ศรีคราม. (2562). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

บุญยานุช เทียงธรรม. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด

- สำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพ การบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.) 6(3), 222-336.
- ปณิณ จันภักดี. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยะวรรณ คัดโสดา (2561). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พวงเพ็ญ เขียวเสน และคณะ. (2562). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1. วารสารนาคนุตร ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. 11(2), 72.
- พรพิสุทธิ์ พรหมเทศน์. (2562). ปัจจัยความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 11. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- พัชรินทร์ ยืนนาน. (2561). การพัฒนาแนวทางการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษา อุตรธานี เขต 4. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิชัย ลิมเฉลิม. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำกับพฤติกรรมการบริหารของ ผู้บริหาร สถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนในสหวิทยาเขตราชนครินทร์. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราช ภัฏธนบุรี.
- วรชยา ลาบุญ. (2563). คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราช ภัฏสกลนคร.
- สุทิน สุขกาย. (2562). การศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1." วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่ง ประเทศไทย 1(1), 69-71.
- Cliff, Ricketts, and Ricketts C. John. (2011). Leadership: Personal Development and Career Success. New York: Delmar Cengage Learning.
- Cronbach, L.J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper & Row.

- Glickman, Carl D., Stephen P. Gordon, and Jovita M. Ross-Gordon. Supervision and Instructional (2018). Leadership a Developmental Approach. 10th ed. New York: Pearson.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and psychological measurement.
- Manz, C. C., & Sims, H. P. (1991). The New Super Leadership Leading Others to Lead Themselves. San Francisco: Berrett-Koehler.

แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2*
SYSTEMATIC ACADEMIC ADMINISTRATION GUIDELINES FOR SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER THE NONGKHAI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

เทพฤทธิ์ แก้วถาวร¹ และ ธีระเดช จิราธนัท²
Theppharit Gaewtawan¹ and Thiradet Jirathanathat²
วิทยาลัยสันตพล¹⁻²
Santapol College, Thailand¹⁻²
Corresponding Author's Email: tpaorpao@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) พัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา การวิจัยเป็นแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 297 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย (1) การสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทาง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และผู้ตรวจสอบ 1 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบบันทึกผลการตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ (2) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น .90 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นมี 6 ด้าน ได้แก่ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การวัดผลและประเมินผล การนิเทศการศึกษา และการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ

* Received 1 December 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 31 December 2025

2) แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีความครบถ้วนและความครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน 42 แนวทาง รวมทั้งมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีความเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทการจัดการศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ความต้องการจำเป็น

Abstract

This study aimed to (1) examine the current status, the desired status, and the needs of academic administration among school administrators, and (2) develop and propose a systematic academic administration framework for school administrators. The research employed a mixed-methods design divided into two phases. Phase 1 investigated the current status, desired status, and needs, with a sample of 297 school administrators and teachers. A five-point Likert-scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.98 was used. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the Need Ind. Phase 2 focused on developing the systematic academic administration framework, which consisted of (1) constructing and verifying the completeness and coverage of the framework, involving five experts and one reviewer, using semi-structured interviews and review checklists, analyzed through content analysis, and (2) evaluating the appropriateness and feasibility of the framework, involving 15 experts, using a five-point Likert-scale assessment with a reliability coefficient of 0.90, analyzed through mean and standard deviation.

The results indicated that (1) the current and desired status of academic administration were at high to very high levels. The top six needs were identified as follows: conducting research to enhance educational quality, developing learning processes, curriculum development, assessment and evaluation, educational supervision, and the development of instructional media, innovation, and educational technology; and (2) the systematic academic administration framework was comprehensive and covered six areas with 42 specific strategies, demonstrating high to very high levels of appropriateness and feasibility. The findings can be utilized as a guideline for enhancing systematic academic administration in schools in alignment with educational contexts.

Keywords: Systematic Academic Administration, School Administrators, Needs Assessment

บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจสำคัญที่สุดประการหนึ่งของสถานศึกษา เพราะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษาชาติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2544) และรุจิร ภู่อารยะ และจันทราณี สงวนนาม (2545) ต่างยืนยันตรงกันว่า การบริหารวิชาการเป็นศูนย์กลางของการบริหารสถานศึกษา ส่วนงานอื่น ๆ มีหน้าที่สนับสนุนเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักที่ผู้บริหารต้องให้ความสนใจ โดยควรเน้นการจัดการทางวิชาการ เพราะมาตรฐานและคุณภาพของสถาบันการศึกษากำหนดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ การจัดการทางวิชาการส่งผลต่อหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษา ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอนก็ขึ้นอยู่กับบริหารจัดการสถาบันการศึกษา ซึ่งความมีประสิทธิภาพหรือคุณภาพของสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับเป้าหมายร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากร โดยต้องมีการวางแผน เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน และติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล รวมถึงปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมให้เป็นไปตามที่ต้องการ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า หลายเขตพื้นที่การศึกษามีการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา เช่น ศุทธิณี แก้วรักษศ (2564) พบว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสมีความต้องการจำเป็นด้านการวางแผนงาน การส่งเสริมชุมชนทางวิชาการ และการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ ในขณะที่สุชาติดา ทิพย์กองลาศ (2565) เสนอให้ผู้บริหารพัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนรู้แบบ active learning และสร้างความร่วมมือกับชุมชนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนวิศรุตดา คุณแสน และธีระเดช จิราธนทัต (2568) รายงานว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร มีความต้องการจำเป็นสูงในด้านการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี และการนิเทศการศึกษา

อย่างไรก็ตาม จากรายงานการกำกับติดตามของ สพป. นค. 2 พบว่า การดำเนินงานวิชาการในหลายโรงเรียนยังขาดความเป็นระบบ เช่น การเชื่อมโยงหลักสูตรสู่การจัดการเรียนรู้อย่างไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ การใช้ผลการประเมินเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการสอนไม่เป็นรูปธรรม การนิเทศภายในยังไม่สม่ำเสมอ และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษายังดำเนินได้ไม่เต็มศักยภาพ (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล สพป. นค. 2, 2567) ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่จึง

จำเป็นต้องมี แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความชัดเจน ใช้งานได้จริง และสามารถประยุกต์ใช้ได้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,309 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 111 คน และครูผู้สอนจำนวน 1,198 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 2, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 297 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 25 คน และครูผู้สอนจำนวน 272 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ส่วนการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างรวมใช้ตาราง เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และขนาดตัวอย่างย่อยแต่ละกลุ่มโดยใช้วิธีการเทียบสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมแบบสอบถาม ไปให้ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครูผู้สอน จำนวน 272 คน และติดตามเก็บคืนด้วยตนเองจนครบ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาทำการตรวจให้คะแนน และบันทึกข้อมูลลงเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ร้อยละ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้ ช่วงค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00, 3.51 – 4.50, 2.51 – 3.50, 1.51–2.50, และ 1.00–1.50 หมายถึง เห็นด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 76) และ 3) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ใช้สูตรการหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

ระยะที่ 2 การพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการเป็น 2 ตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 ท่าน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจากโรงเรียนขนาดใหญ่หรือขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 1 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 1 คน และโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 1 คน และครูผู้สอนที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้างานวิชาการ จำนวน 2 คน 2) มีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี และ 3) มีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในเรื่องที่ทำวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และเครื่องบันทึกเสียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน จากนั้นนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปเป็นร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา

5. การตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทาง โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานจำนวน 1 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ 1) เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และ 2)

มีประสบการณ์ทำงานด้านวิชาการหรือการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาร่างแนวทางแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาปรับแก้และพัฒนาแนวทางให้มีความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 7 คน และผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 7 คน รวมจำนวน 15 คน มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าปริญญาโทและมีประสบการณ์เป็นผู้บริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.90

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมแบบประเมิน ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา และติดตามเก็บคืนด้วยตนเองจนครบเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเช่นเดียวกับระยะที่ 1

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 2) สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ

ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และ 3) ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความต้องการจำเป็น อันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งทั้ง 6 ด้านมีค่า PNI_{modified} เป็นบวกทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่า ทุกด้านล้วนมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในทิศทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สพป.นค. 2 ได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ PNI_{modified} ของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพ ปัจจุบัน		สภาพที่ พึงประสงค์		ความต้องการ จำเป็น	
	$\bar{X}$ ระดับ	S.D.	$\bar{X}$ ระดับ	S.D.	PNI modified	อันดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	3.80 มาก	0.30	4.59 มากที่สุด	0.21	0.21	2
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.81 มาก	0.29	4.60 มากที่สุด	0.19	0.21	2
3. ด้านการวัดและประเมินผล	3.80 มาก	0.31	4.62 มากที่สุด	0.18	0.22	1
4. ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3.79 มาก	0.31	4.63 มากที่สุด	0.21	0.22	1
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	3.80 มาก	0.28	4.61 มากที่สุด	0.18	0.21	2
6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.83 มาก	0.30	4.60 มากที่สุด	0.20	0.20	3
โดยรวม	3.80 มาก	0.12	4.61 มากที่สุด	0.08	0.21	-

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 2 เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ได้แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 ด้าน รวม 42 แนวทาง ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ชุมชน และบริบทท้องถิ่น (P) 2) วางแผนการพัฒนาหลักสูตรโดยให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม (P) 3) จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรเพื่อกำหนดบทบาท หน้าที่ และแนวทางดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (D) 4) ออกแบบโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และหน่วยการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสมรรถนะของผู้เรียน (D) 5) จัดประชุมและรับฟังความคิดเห็นจากครู ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนเสนอให้คณะกรรมการพิจารณา (D) 6) ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรในระดับห้องเรียน รวมถึงวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของครูและนักเรียน (C) และ 7) นำผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทผู้เรียน ชุมชน และนโยบายการศึกษา (A)

1.2 ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วิเคราะห์ความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียน รวมถึงทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล (P) 2) วางแผนกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม (P) 3) ส่งเสริมให้ครูพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงปรับวิธีสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน (D) 4) จัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพียงพอ พร้อมสนับสนุนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (D) 5) ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (D) 6) ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรม ความมีส่วนร่วมของผู้เรียน และพัฒนาการด้านทักษะที่จำเป็น (C) และ 7) นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแนวทางการพัฒนาครู กิจกรรม และ การส่งเสริมทักษะผู้เรียนให้เหมาะสมกับบริบทและความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (A)

1.3 ด้านการวัดผลและประเมินผล มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วิเคราะห์ความต้องการและจุดประสงค์การวัดผลของผู้เรียนแต่ละด้าน (P) 2) วางแผนพัฒนาเครื่องมือและวิธีการวัดผลที่หลากหลาย รวมถึงวางแผนทางประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ (P) 3) ส่งเสริมให้ครูใช้เครื่องมือและวิธีการวัดผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน (D) 4) สนับสนุนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล (D) 5) ส่งเสริมให้ครูออกแบบและปรับปรุงวิธีการวัดผลเชิงสร้างสรรค์ (D) 6) ติดตามและประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือและวิธีการวัดผล พร้อมปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ (C) และ 7) สรุปผลการประเมินและจัดทำ

เอกสารรายงานแจ้งผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงการเรียนการสอนและเครื่องมือวัดผลในรอบต่อไป (A)

1.4 ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วิเคราะห์ความต้องการใช้สื่อและเทคโนโลยีของครูและนักเรียน (P) 2) วางแผนการผลิต จัดหา และจัดสรรงบประมาณสำหรับสื่อและเทคโนโลยีให้เพียงพอ และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน (P) 3) สนับสนุนให้ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (D) 4) จัดอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูมีทักษะในการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ (D) 5) จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ ในการผลิต จัดหา และปรับปรุงสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ให้ทันสมัยและใช้งานได้จริง ในทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้ (D) 6) นิเทศ ติดตาม และประเมินการใช้สื่อและเทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ (C) และ 7) นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากการนิเทศมาปรับปรุงรูปแบบการใช้สื่อและเทคโนโลยี รวมถึงวางแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับแนวโน้มการศึกษาในอนาคต (A)

1.5 ด้านการนิเทศการศึกษา มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการนิเทศให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการพัฒนาของครู (P) 2) เปิดโอกาสให้ครูและคณะกรรมการนิเทศร่วมวางแผน (P) 3) ดำเนินการนิเทศตามแผนอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการสังเกตการสอน การให้คำปรึกษา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (D) 4) ให้ข้อมูลและความรู้ที่จำเป็นแก่ครู เช่น เทคนิคการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ และการวัดผลผู้เรียน (D) 5) สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจแก่ครู โดยให้คำชื่นชม ส่งเสริม และให้กำลังใจระหว่างการนิเทศ (D) 6) ติดตามและประเมินผลการนิเทศ ทั้งในด้านกระบวนการและผลลัพธ์ เพื่อสะท้อนจุดเด่น ปัญหา และแนวทางการพัฒนา (C) 7) นำผลการประเมินจากการนิเทศมาปรับปรุงแนวทาง แผน และวิธีนิเทศให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พร้อมเปิดโอกาสให้ครูร่วมเสนอแนวทางพัฒนา (A)

1.6 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ (P) 2) วางแผนพัฒนาศักยภาพครูด้านการวิจัย จัดทำแผนการอบรมและพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะการวิจัยในชั้นเรียน (P) 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน จัดสรรทรัพยากร คำปรึกษา และให้กำลังใจในการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (D) 4) สนับสนุนการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู เปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลการวิจัย และบูรณาการผลวิจัยเข้าสู่การปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง (D) 5) พัฒนาระบบคลังข้อมูลวิจัยของสถานศึกษา รวบรวม จัดทำเอกสาร และเผยแพร่ผลการวิจัยของครูและบุคลากร เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา (D) 6) ติดตามและประเมินผลการใช้การวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประเมินทั้งกระบวนการทำ

วิจัยและประสิทธิผลของการนำผลวิจัยไปใช้ (C) และ 7) ใช้ข้อมูลจากผลการประเมินเพื่อปรับปรุงระบบการวิจัยของสถานศึกษา(A)

ตอนที่ 2 ผลประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีความครบถ้วนและความครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน 42 แนวทาง รวมทั้งมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2 ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.49	0.14	มาก	4.70	0.18	มากที่สุด
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.47	0.23	มาก	4.67	0.45	มากที่สุด
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.55	0.22	มากที่สุด	4.79	0.19	มากที่สุด
4. ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.53	0.17	มากที่สุด	4.73	0.17	มากที่สุด
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.50	0.19	มาก	4.72	0.14	มากที่สุด
6. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.49	0.23	มาก	4.77	0.17	มากที่สุด
โดยรวม	4.50	0.09	มาก	4.73	0.22	มากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สพป. นค.2 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1.วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพป.นค. 2 มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลและประเมินผล 4) ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 6) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเห็นว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของ

ผู้บริหารสถานศึกษายังปฏิบัติได้ต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ทั้ง 6 ด้านนั้นแสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนดังกล่าวให้ความสำคัญและต้องการให้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้านอย่างจริงจังและต่อเนื่องมากกว่าเดิม เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เพราะงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา ซึ่งผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับวิศรุตาคูณแสน (2567) ที่ศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัด สพป.อ.ด. 2 มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา และคณ สิริโชคเจริญ (2565) ที่ศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการโดยใช้วงจรคุณภาพ มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารทรัพยากรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ 2) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 4) การบริหารหลักสูตร 5) การนิเทศการจัดการเรียนรู้และการทำงาน และ 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้และการบริหารการจัดการเรียนรู้

2. วัดดูประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวน 6 ด้าน 42 แนวทาง ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 7 แนวทาง 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7 แนวทาง 3) ด้านการวัดผลและประเมินผล 7 แนวทาง 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 7 แนวทาง 5) ด้านการนิเทศการศึกษา 7 แนวทาง และ 6) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 7 แนวทาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพป.นค. 2 อย่างเป็นระบบเริ่มจาก 1) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการ จากผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน 3) การสร้างแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขแนวทางการบริหารงานวิชาการให้มีความครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็น ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ได้แนวทางการบริหารงานวิชาการจำนวน 6 ด้าน 42 แนวทาง ที่ครอบคลุมทุกประเด็นและสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิศรุตาคูณแสน (2567) ที่ศึกษา พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัด สพป.อ.ด. 2 ที่ผ่านขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มีความครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็นและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ของสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 4) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา รวมทั้งยังสอดคล้องผลการวิจัยของ คณน สิริโชค เจริญ (2565) ที่ศึกษา พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการโดยใช้วงจรคุณภาพ ที่ผ่านขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มีความครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็นและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้เช่นกัน

ส่วนผลการศึกษาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพป. นค. 2 ทั้ง 6 ด้าน 42 แนวทาง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่าแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายด้าน ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น วางแผนการพัฒนาหลักสูตรโดยให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม จัดประชุมและรับฟังความคิดเห็นจากครู ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนเสนอให้คณะกรรมการพิจารณา ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน ชุมชน และบริบทท้องถิ่น เพื่อกำหนดเป้าหมายและโครงสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตร เพื่อกำหนดบทบาท หน้าที่ และแนวทางดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น วางแผนกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ครูและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรม ความมีส่วนร่วมของผู้เรียน และพัฒนาการด้านทักษะที่จำเป็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

3. ด้านการวัดผลและประเมินผลมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ หลายแนวทาง เช่น วิเคราะห์ความต้องการและจุดประสงค์การวัดผลของผู้เรียนแต่ละด้าน เช่น การอ่าน การคิดวิเคราะห์ การเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อออกแบบแนวทางการประเมินที่เหมาะสม วางแผนพัฒนาเครื่องมือและวิธีการวัดผลที่หลากหลาย รวมถึงวางแผนทางประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือและวิธีการวัดผล พร้อมปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ เป็นต้น

4. ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น สนับสนุนให้ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน นิเทศ ติดตาม และประเมินการใช้สื่อ

และเทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอในการผลิต จัดหา และปรับปรุงสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ให้ทันสมัยและใช้งานได้จริงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นต้น

5. ด้านการนิเทศการศึกษา มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำผลการประเมินจากการนิเทศมาปรับปรุงแนวทาง แผน และวิธีนิเทศให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พร้อมเปิดโอกาสให้ครูร่วมเสนอแนวทางพัฒนา กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ และแนวทางการนิเทศให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการพัฒนาของครู ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลการนิเทศ ทั้งในด้านกระบวนการและผลลัพธ์ เพื่อสะท้อนจุดเด่น ปัญหา และแนวทางพัฒนาเป็นต้น

6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน จัดสรรทรัพยากร ค่าปรึกษา และให้กำลังใจในการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ มีการติดตามและประเมินผลการใช้การวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประเมินทั้งกระบวนการทำวิจัยและประสิทธิผลของการนำผลวิจัยไปใช้ เพื่อสะท้อนจุดแข็ง ปัญหา และแนวทางพัฒนาเป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพพ. นค. 2 ทั้ง 6 ด้าน 42 แนวทาง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมากที่สุด ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับ วิสสุตา คุณแสน (2567) ที่ศึกษา พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ที่ผ่านขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ และสอดคล้องกับ คณน สิริโชคเจริญ (2565) ที่ศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการโดยใช้ วงจรคุณภาพ ที่ผ่านขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้เช่นกัน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ในทุกด้าน และมีความต้องการพัฒนาอยู่ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา และ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานด้านวิชาการอย่างจริงจัง

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษา พบว่า แนวทางที่ผ่านกระบวนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มี 6 ด้าน รวม 42 แนวทาง โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร เน้นการวางแผนและออกแบบหลักสูตรโดยมีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้องการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น และการติดตามผลการใช้งานหลักสูตร

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มุ่งส่งเสริมการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

2.3 ด้านการวัดผลและประเมินผล ครอบคลุมการวิเคราะห์ความต้องการวัดผล วางแผนพัฒนาเครื่องมือการวัดผล การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และติดตามปรับปรุงเครื่องมือวัดผลอย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มุ่งสนับสนุนการใช้สื่อและเทคโนโลยี

อย่างหลากหลาย จัดอบรมครูในการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ และจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ

2.5 ด้านการนิเทศการศึกษา ครอบคลุมการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแผนการนิเทศ การ

ดำเนินการนิเทศ การให้ข้อมูลและสร้างแรงจูงใจแก่ครู รวมถึงการติดตามและปรับปรุงการนิเทศตามผลประเมิน

2.6 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เน้นการวางนโยบายการวิจัยของสถานศึกษาส่งเสริม

ให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน ติดตามและประเมินผลการนำวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

3. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าแนวทางการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อย่างสูง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้เกิดจากกระบวนการสร้างแนวทางที่เป็นระบบ ครอบคลุมทุกประเด็นสำคัญ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำแนวทางทั้ง 6 ด้าน 42 แนวทางไปปรับใช้ในการวางแผนและพัฒนางานวิชาการประจำปี เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

1.2 ควรใช้แนวทางดังกล่าวเป็นกรอบสำหรับพัฒนาครูทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

1.3 ควรกำหนดตัวชี้วัดและระบบติดตามผลการใช้แนวทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงแนวทางตามบริบทและความต้องการของสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากับสถานศึกษาหลากหลายประเภท เช่น สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมถึงสถานศึกษาในสังกัดหรือบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงทั่วไป และสะท้อนความเหมาะสมของแนวทางการบริหารงานวิชาการในบริบทที่หลากหลาย

2.2 ควรทำการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาผลลัพธ์ของการนำแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบไปใช้ในสถานศึกษาจริง โดยเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการนำไปใช้ ทั้งในด้านประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และความพึงพอใจของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อยืนยันประสิทธิผลของแนวทางที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 ควรศึกษาปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร ความพร้อมของครูและบุคลากร หรือการสนับสนุนเชิงนโยบาย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยเชิงผสมผสาน เพื่ออธิบายกลไกที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผล. (2567). รายงานผลการนิเทศติดตามความพร้อมการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567. นนทบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 2.
- คณน สิริโชคเจริญ. (2565). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการโดยใช้วงจรคุณภาพ สำหรับสถานศึกษา สังกัดเทศบาลตำบลในจังหวัดมหาสารคาม . ใน วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2544). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท (เล่ม 2). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปริ้นต์ติ้งกรุ๊ป.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

- รุจิรี ภู่อาระและจันทราณี สงวนนาม. (2545). การพัฒนาหลักสูตร:ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บั๊คพอยท์.
- วิศรุตดา คุณแสน และ ชีระเดช จิราธนทัต. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. วารสาร มณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8(1), 141–159.
- ศุทธิณี แก้วรัยยศ. (2564). แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2. (2568). ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Big Data). เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568, จาก <https://bigdata.nongkhai2.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2568 จาก <https://hdl.handle.net/20.500.14156/502424>
- สุชาดา ทิพย์กองลาศ. (2565). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1*
GUIDELINES FOR THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN
SCHOOL UNDER NONG BUA LAM PHU PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

นนทนันท์ คมขำ¹ และ ธีระเดช จิราธนัท²
Nontanan Khomkham¹ and Thiradet Jirathanathat²
วิทยาลัยสันตพล¹⁻²
Santapol College, Thailand¹⁻²
Corresponding Author's Email: auiinontanan4@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา และ (2) พัฒนาและประเมินแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานแบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 313 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาและประเมินแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา โดยดำเนินการ (1) สร้างและตรวจสอบแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และผู้ตรวจสอบ 1 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการวิเคราะห์เนื้อหา และ (2) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ด้วยแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นมี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านครูและบุคลากร ด้านการประเมินผล ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และด้านสื่อการสอน และ (2) แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน รวม 42 แนวทาง ซึ่งผ่านการตรวจสอบว่ามีความครบถ้วน เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในระดับมากและมากที่สุด สามารถนำแนวทาง

* Received 1 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 2 January 2026

ดังกล่าวไปใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ได้

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์, สถานศึกษา, ความต้องการจำเป็น, แนวทางการพัฒนา

Abstract

This study aimed to: (1) examine the current conditions, desired conditions, and essential needs regarding the application of artificial intelligence (AI) in educational institutions, and (2) develop and evaluate guidelines for implementing AI in schools. A mixed-methods approach was employed in two phases. Phase 1 explored the current and desired conditions, as well as the priority needs for AI application. The sample consisted of 313 school administrators and teachers. Data were collected using a questionnaire and analyzed using mean, standard deviation, and the Priority Needs Index. Phase 2 focused on developing and validating guidelines for AI implementation in schools. The process involved: (1) constructing and verifying guideline completeness and coverage based on input from five experts and one reviewer through semi-structured interviews and content analysis, and (2) assessing the appropriateness and feasibility of the guidelines by 15 experts using an evaluation instrument analyzed with mean and standard deviation.

The results revealed that: (1) both the current and desired conditions of AI application in schools were rated at high to highest levels. The essential needs were identified across six aspects: personnel development, assessment, administration, teaching and learning management, technological infrastructure development, and instructional media; and (2) the developed guidelines comprised 42 recommendations across the six aspects. These guidelines were verified to be complete, highly appropriate, and highly feasible. The proposed guidelines can serve as a policy and practice framework for enhancing educational management and instructional processes through AI integration in schools.

Keywords: Artificial intelligence application, Schools, Essential needs, Development guidelines

บทนำ

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นหนึ่งในเทคโนโลยีที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา AI ไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังสามารถปรับแต่งเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน ได้อย่างแม่นยำ ลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนของครู ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และส่งเสริมให้เกิดการศึกษา “เรียนดี มีความสุข” เพราะว่า AI เป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยสนับสนุนและยกระดับระบบการศึกษาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งในด้านการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ตัวอย่างเช่น 1) AI สามารถช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ในวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา และยังช่วยพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี การคิดเชิงวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การบูรณาการ AI เข้ากับหลักสูตรจึงไม่ได้จำกัดแค่การสอนความรู้เกี่ยวกับ AI แต่ยังเกี่ยวข้องกับการใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน 2) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ AI ที่ช่วยให้นักเรียน เข้าใจการทำงานและผลกระทบของ AI ทำได้โดยจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนรู้จักพื้นฐานของ AI เช่น Machine Learning และการจดจำรูปแบบการให้ตัวอย่าง AI ในชีวิตประจำวัน เช่น การแนะนำสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือการแปลภาษาอัตโนมัติรวมถึงการสร้างกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจการทำงานของ AI เช่น การใช้ Scratch หรือ Python สร้างโปรแกรมง่ายๆ และ 3) การใช้ AI สามารถช่วยทำให้การเรียนรู้ในวิชาหลักมีประสิทธิภาพ และสนุกสนานมากขึ้น เช่น คณิตศาสตร์ สามารถใช้ AI ช่วยแก้โจทย์ปัญหา เช่น การวิเคราะห์คำตอบหรือการให้คำแนะนำในการแก้โจทย์วิทยาศาสตร์ สามารถใช้ AI จำลองกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การทดลองในห้องแล็บเสมือน ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ AI ช่วยฝึกทักษะการพูด อ่าน เขียน โดยการประเมินและให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล ดนตรีสามารถใช้ AI ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อเพลง และสร้างทำนองเพลงตามแรงบันดาลใจ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2568)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังเข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาและมีผลกระทบต่อครูผู้สอนอย่างมาก ทั้งในด้านการลดภาระงาน การปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน AI สามารถช่วยครูในหลายๆ ด้าน เช่น การสร้างสื่อการสอน การตรวจข้อสอบ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน และการให้คำแนะนำแบบเฉพาะบุคคล อย่างไรก็ตาม AI ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อเข้ามาแทนที่ครู แต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมศักยภาพของครูในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2568) ที่ระบุว่า AI มีศักยภาพในการช่วยครูในหลากหลายด้าน เช่น การจัดการเอกสารการตรวจข้อสอบ การวิเคราะห์ข้อมูล การเรียนรู้ของนักเรียน หรือแม้กระทั่งการช่วยออกแบบแผนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนนอกจากนี้ AI ยังช่วยบุคลากรโรงเรียนในการบริหารจัดการข้อมูล การจัดตารางเรียน หรือการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพการนำ AI มาใช้งานอย่างเหมาะสม ครู และบุคลากร

สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และลดเวลาในงานที่ใช้แรงงานจำนวนมาก สามารถลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มเวลาให้ครู สามารถมุ่งเน้นไปที่การพัฒนานักเรียน และสร้างสรรค์กระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ตัวอย่างเช่น 1) ครูสามารถใช้ AI เพื่อช่วยลดช่องว่างทางการศึกษาระหว่างพื้นที่ชุมชนเมืองและชนบท เช่น การใช้ระบบเรียนรู้ผ่านออนไลน์ที่ใช้ AI ช่วยสร้างเนื้อหาที่เหมาะสมกับบริบทของนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงการใช้ AI แปลภาษาเพื่อช่วยนักเรียนในพื้นที่ที่มีภาษาถิ่นต่างจากภาษากลาง และ 2) สามารถใช้ AI เพื่อช่วยนักเรียนที่มีข้อจำกัดในการเรียนรู้ เช่น นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือการมองเห็นสามารถใช้ AI ในการแปลงข้อความเป็นเสียง หรือเสียงเป็นข้อความ รวมถึงใช้ช่วยในการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น การลดความซับซ้อนของเนื้อหา หรือการให้ตัวช่วยเสริมในการเรียน จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า AI เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุน ระบบการศึกษาของไทยในหลายด้าน ตั้งแต่การบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการลดภาระงานของครูไปจนถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ในพื้นที่ห่างไกลและสร้างความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษา การนำ AI มาใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างอนาคตการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น

แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์จะมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติสถานศึกษาจำนวนมากยังประสบปัญหาในการนำ AI มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการขาดแนวทางเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการเลือกและใช้เครื่องมือ AI ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ระบบอินเทอร์เน็ต และการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานและสถานศึกษาในพื้นที่ชนบท ส่งผลให้การนำ AI มาใช้ยังเป็นไปในลักษณะกระจัดกระจาย ขาดความเป็นระบบ และไม่สามารถขยายผลเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัด สพ.น.ก.1 ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ มีกี่แนวทาง เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัด สพ.น.ก.1
2. เพื่อพัฒนาและประเมินแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัด สพ.น.ก.1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคลากรในสังกัด สพป.นภ.1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,709 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 175 คน และครู จำนวน 1,534 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคลากรในสถานศึกษา สังกัด สพป.นภ.1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 313 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน และครู จำนวน 281 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ส่วนการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างรวมใช้ตาราง เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และขนาดตัวอย่างย่อยแต่ละกลุ่มใช้วิธีการเทียบสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่น 0.98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน และครูจำนวน 281 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ดังนี้ ช่วงค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00, 3.51 – 4.50, 2.51 – 3.50, 1.51–2.50, และ 1.00–1.50 หมายถึง มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 76) ส่วนความต้องการจำเป็น ใช้สูตรการหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้
1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจากโรงเรียนขนาดใหญ่หรือขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 1 คน ขนาดกลาง จำนวน 1 คน ขนาดเล็ก จำนวน 1 คน และครูที่ดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียน จำนวน 2 คน และ 2) มีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และเครื่องบันทึกเสียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน
 4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสรุปเป็นร่างแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

5. การตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทาง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 1 คน ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาที่มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และ 2) มีประสบการณ์สอนในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศหรือสาขาวิชาการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาปรับแก้ไขร่างแนวทางให้มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของแนวทางทุกด้าน

ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา จำนวน 15 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 5 คน ขนาดกลาง จำนวน 5 คน และขนาดเล็ก จำนวน 5 คน ที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่าและเป็นผู้บริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน ที่ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเช่นเดียวกับระยะที่ 1

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการ รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผล 2) สภาพที่พึงประสงค์ของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน รองลงมา ด้านการประเมินผล ด้านการครูและบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสื่อการสอน ซึ่งทั้ง 6 ด้านมีค่า $PNI_{modified}$ เป็นบวกทั้งหมด นั่นแสดงว่า ทุกด้านล้วนมีช่องว่างระหว่าง

สภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในทิศทางเดียวกัน และสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาสังกัด สพป.นภ.1 ได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ $PNI_{modified}$ ของสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาโดยรวมและรายด้าน

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$, ระดับ	S.D.	$\bar{X}$, ระดับ	S.D.	$PNI_{modified}$	อันดับ
1.ด้านการบริหารจัดการ	3.82, มาก	0.33	4.61, มากที่สุด	0.22	0.21	2
2.ด้านครูและบุคลากร	3.70, มาก	0.28	4.59, มากที่สุด	0.18	0.22	1
3.ด้านการเรียนการสอน	3.80, มาก	0.33	4.61, มากที่สุด	0.20	0.21	2
4.ด้านสื่อการสอน	3.78, มาก	0.37	4.58, มากที่สุด	0.24	0.21	2
5.ด้านการประเมินผล	3.77, มาก	0.32	4.59, มากที่สุด	0.21	0.22	1
6.ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	3.78, มาก	0.33	4.58, มากที่สุด	0.20	0.21	2
โดยรวม	3.79, มาก	0.12	4.59, มากที่สุด	0.58	0.21	-

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 2 เพื่อพัฒนาและประเมินแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

1. ผลการสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา พบว่า ได้แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาที่มีความครบถ้วนและความครอบคลุม ทั้ง 6 ด้าน รวม 42 แนวทาง ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการ มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1)วางแผนใช้ AI บริหารข้อมูลนักเรียน ระบบช่วยตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และระบบเอกสารอัตโนมัติ กำหนด KPI ลดเวลาการทำงาน $\geq 30\%$ (P) 2) วิเคราะห์ปัญหางานบริหาร เช่น งานซ้ำซ้อน การจัดตารางเรียน และติดตามข้อมูลผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (P) 3) นำระบบ AI มาช่วยลดงานซ้ำซ้อน จัดตารางเรียน

ตรวจสอบเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ (D) 4) ใช้ AI ระบบตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนการบริหารงานและจัดสรรงบประมาณ (D) 5) ใช้ AI ตรวจสอบและจัดเก็บข้อมูลผู้เรียนและบุคลากรอย่างเป็นระบบ(D) 6) ประเมินผลการใช้ AI ผ่าน KPI เช่น ลดเวลาการทำงาน ความพึงพอใจครู $\geq 80\%$ (C) และ 7) ปรับปรุงการใช้ AI ตามผลประเมิน เพิ่มประสิทธิภาพและขยายการใช้ระบบ (A)

1.2 ด้านครูและบุคลากร มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วางแผนอบรมครู ใช้ AI ออกแบบการสอน ลดงานซ้ำซ้อน และสร้างคู่มือ (P) 2) กำหนด KPI ความสำเร็จ เช่น ครูสามารถออกแบบกิจกรรมด้วย AI ลดงานซ้ำซ้อน $\geq 30\%$ และความพึงพอใจครู $\geq 80\%$ (P) 3) ครูอบรมการใช้ AI ระบบวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน ห้องเรียนอัจฉริยะ และสร้างสื่อดิจิทัล (D) 4) ใช้ AI ลดงานซ้ำซ้อน เช่น การประเมินผลผู้เรียนอัตโนมัติ การสรุปข้อมูลผู้เรียน (D) 5) สร้างชุมชนการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติและพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ (D) 6) ประเมินผล KPI เช่น ความสะดวกในการออกแบบกิจกรรม ความพึงพอใจของครู และความแม่นยำระบบ AI (C) และ 7) ปรับปรุงการใช้ AI ตามผลประเมิน เพิ่มฟีเจอร์และปรับกลยุทธ์การสอน (A)

1.3 ด้านการเรียนการสอน มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วางแผนใช้ AI ออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ตัวเตอรืเสมือน และปรับกิจกรรมตามพฤติกรรมผู้เรียน (P) 2) กำหนด KPI เช่น ความพึงพอใจผู้เรียน $\geq 80\%$ และความแม่นยำข้อเสนอแนะ AI $\geq 90\%$ (P) 3) ใช้ AI สร้างเนื้อหา บทเรียน ตัวเตอรืเสมือน(D) 4) ใช้ระบบประเมินผลอัตโนมัติ ตรวจสอบบ้าน และให้ Feedback แบบเรียลไทม์ (D) 5) วิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนและปรับกิจกรรมให้เหมาะสมทั้งห้องเรียนและออนไลน์ (D) 6) ประเมินผล KPI เช่น ความแม่นยำระบบ ความสะดวกของผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ (C) และ 7) ปรับปรุง AI เพิ่มฟีเจอร์ใหม่ ปรับหลักสูตร และขยายการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ (A)

1.4 ด้านสื่อการสอน มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วางแผนใช้ AI สร้างสื่อการสอน interactive เช่น เกม การศึกษา วิดีโอ 3 มิติ เสียงพากย์ หนังสือเสียง (P) 2) กำหนด KPI เช่น ครูใช้ AI ลดเวลาการจัดทำสื่อ $\geq 30\%$ และความพึงพอใจผู้เรียน $\geq 80\%$ (P) 3) ครูใช้ AI สร้างสื่อ interactive ลดงานซ้ำซ้อน (D) 4) ใช้ AI วิเคราะห์ความน่าสนใจของสื่อและปรับปรุงเนื้อหา (D) 5) นำสื่อ AI ไปใช้ในชั้นเรียนและออนไลน์ พร้อมติดตาม Feedback (D) 6) ประเมินความพึงพอใจผู้เรียน ครู และคุณภาพสื่อ AI (C) และ 7) ปรับปรุงสื่อ AI เพิ่มความน่าสนใจ และขยายการใช้งาน (A)

1.5 ด้านการประเมินผล มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วางแผนใช้ AI ตรวจสอบและให้คะแนนชิ้นงาน วิเคราะห์ผลการเรียน ทักษะและพฤติกรรมผู้เรียน (P) 2) กำหนด KPI เช่น ลดภาระงานตรวจประเมิน $\geq 30\%$ และความพึงพอใจครู $\geq 80\%$ (P) 3) ใช้ AI ตรวจสอบชิ้นงานและให้คะแนนอัตโนมัติ (D) 4) วิเคราะห์พฤติกรรมและติดตามพัฒนาการรายบุคคล (D) 5) ใช้ AI ทำนายความเสี่ยงและช่วยครูวางแผนปรับปรุงการเรียน (D) 6) ประเมินความแม่นยำของระบบ

คะแนนที่ AI ให้ และความพึงพอใจของครู (C) และ 7) ปรับปรุง AI เพิ่มความแม่นยำ ลดอคติ และขยายการประเมินผล (A)

1.6 ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี มี 7 แนวทาง ได้แก่ 1) วางแผนจัดหาเครือข่ายอุปกรณ์ AI ห้องเรียนอัจฉริยะ AR/VR และซอฟต์แวร์สนับสนุน (P) 2) กำหนด KPI เช่น ความพร้อมใช้งานระบบ $\geq 90\%$ และความพึงพอใจครู $\geq 80\%$ (P) 3) ติดตั้งและใช้งานระบบ AI ห้องเรียนอัจฉริยะ และอุปกรณ์สนับสนุน (D) 4) รวบรวม วิเคราะห์ และจัดเก็บข้อมูลผู้เรียน หลักสูตร และกิจกรรมการเรียนรู้ (D) 5) ใช้ระบบเพื่อสนับสนุนการสอน ปรับปรุงหลักสูตร และออกแบบกิจกรรม (D) 6) ประเมินความพร้อมใช้งาน ระบบเครือข่าย และความเสถียรของครู (C) และ 7) ปรับปรุงระบบ เพิ่มอุปกรณ์ และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ใช้งานเต็มประสิทธิภาพ (A)

ตอนที่ 2 ผลประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา ทั้ง 6 ด้าน 42 แนวทาง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.46	0.10	มาก	4.73	0.13	มากที่สุด
2. ด้านครูและบุคลากร	4.55	0.13	มากที่สุด	4.78	0.16	มากที่สุด
3. ด้านการเรียนการสอน	4.46	0.20	มาก	4.77	0.16	มากที่สุด
4. ด้านสื่อการสอน	4.51	0.20	มากที่สุด	4.79	0.14	มากที่สุด
5. ด้านการประเมินผล	4.51	0.27	มากที่สุด	4.80	0.26	มากที่สุด
6. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี	4.47	0.15	มาก	4.72	0.15	มากที่สุด
โดยรวม	4.49	0.09	มาก	4.76	0.09	มากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัด สพป.นภ.1 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัด สพป.นภ.1 มี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านครูและบุคลากร ด้านสื่อการสอน ด้านการประเมินผล ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และด้านการเรียนการสอน ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเห็นว่างานปัจจุบันของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษายังปฏิบัติได้ต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ ด้านครูและบุคลากร ยังขาดทักษะและความรู้เกี่ยวกับ AI ด้านสื่อการสอนและนวัตกรรมดิจิทัล ยังไม่เพียงพอ ด้านการประเมินผล ต้องปรับตัวเพื่อรองรับการประเมินแบบอัตโนมัติ และการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ ยังขาดระบบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และ AI ในการช่วยตัดสินใจ ด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ Cloud และระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูล ยังไม่รองรับการใช้งาน AI อย่างเต็มรูปแบบ รวมทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน ยังต้องการรูปแบบ วิธีการ และกิจกรรมที่ประยุกต์ AI อย่างเหมาะสม จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้สถานศึกษา สังกัด สพป.นภ.1 มีความต้องการจำเป็นในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ถึง 6 ด้านดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับ UNESCO (2023) ที่ชี้ว่าครูคือปัจจัยสำคัญที่สุดในความสำเร็จของการนำ AI เข้าสู่ห้องเรียน และควรได้รับการอบรมอย่างเป็นระบบ และกระทรวงศึกษาธิการ (2564) ที่ระบุว่าโครงสร้างพื้นฐาน ICT เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านสู่โรงเรียนดิจิทัล รวมทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ที่ระบุว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้เชิงลึก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาเชิงข้อมูลของ Fullan & Quinn (2016) ที่ระบุว่าการใช้ข้อมูลเชิงลึกจากเทคโนโลยีช่วยให้การตัดสินใจของผู้บริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ มีจำนวน 6 ด้าน 42 แนวทาง ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 7 แนวทาง 2) ด้านครูและบุคลากร 7 แนวทาง 3) ด้านการเรียนการสอน 7 แนวทาง 4) ด้านสื่อการสอน 7 แนวทาง 5) ด้านการประเมินผล 7 แนวทาง และ 6) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี 7 แนวทาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา สังกัด สพป.นภ.1 อย่างเป็นระบบเริ่มจาก 1) การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การศึกษาความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์จากผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน 3) การสร้างแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 4) การ

ปรับปรุงแก้ไขแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา ให้มีความครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็น ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ได้แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาที่มีความครบถ้วนและครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน จำนวน 42 แนวทาง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภา สงคราม (2568) ซึ่งชี้ว่า การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารจึงต้องไม่เพียงทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถกำหนดนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ พัฒนาศักยภาพครูให้พร้อมต่อเทคโนโลยีใหม่ และจัดสรรทรัพยากรเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์และนวัตกรรม

ส่วนผลการศึกษาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา พบว่า แนวทางดังกล่าวโดยรวม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่าการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น นำระบบ AI มาช่วยลดงานซ้ำซ้อน จัดตารางเรียน ตรวจสอบเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ วางแผนใช้ AI บริหารข้อมูลนักเรียน ระบบช่วยตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และระบบเอกสารอัตโนมัติ กำหนด KPI ลดเวลาการทำงาน $\geq 30\%$ ประเมินผลการใช้ AI ผ่าน KPI เช่น ลดเวลาการทำงาน ความพึงพอใจครู $\geq 80\%$ วิเคราะห์ปัญหาการบริหาร เช่น งานซ้ำซ้อน การจัดตารางเรียน และติดตามข้อมูลผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

2. ด้านครูและบุคลากรมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น กำหนด KPI ความสำเร็จ เช่น ครูสามารถออกแบบกิจกรรมด้วย AI ลดงานซ้ำซ้อน $\geq 30\%$ และความพึงพอใจครู $\geq 80\%$ ครอบคลุมการใช้ AI ระบบวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน ห้องเรียนอัจฉริยะ และสร้างสื่อดิจิทัลใช้ AI ลดงานซ้ำซ้อน เช่น การประเมินผลผู้เรียนอัตโนมัติ การสรุปข้อมูลผู้เรียน สร้างชุมชนการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติและพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้ เป็นต้น

3. ด้านการเรียนการสอนมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ หลายแนวทาง เช่น วิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนและปรับกิจกรรมให้เหมาะสมทั้งห้องเรียนและออนไลน์ ปรับปรุง AI เพิ่มฟีเจอร์ใหม่ ปรับหลักสูตร และขยายการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ ใช้ระบบประเมินผลอัตโนมัติ ตรวจการบ้าน และให้ Feedback แบบเรียลไทม์ ประเมินผล KPI เช่น ความแม่นยำระบบ ความสะดวกของผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ เป็นต้น

4. ด้านสื่อการสอน มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น ใช้ AI วิเคราะห์ความน่าสนใจของสื่อและปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงสื่อ AI เพิ่มความน่าสนใจ และ

ขยายการใช้งาน กำหนด KPI เช่น ครูใช้ AI ลดเวลาการจัดทำสื่อ $\geq 30\%$ และความพึงพอใจผู้เรียน $\geq 80\%$ ครูใช้ AI สร้างสื่อ interactive ลดงานซ้ำซ้อน เป็นต้น

5. ด้านการประเมินผล มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น ใช้ AI ทำนายความเสี่ยงและช่วยครูวางแผนปรับปรุงการเรียนรู้ วิเคราะห์พฤติกรรมและติดตามพัฒนาการรายบุคคล ประเมินความแม่นยำของระบบ คะแนนที่ AI ให้ และความพึงพอใจของครู ปรับปรุง AI เพิ่มความแม่นยำ ลดอคติ และขยายการประเมินผล เป็นต้น

6. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้หลายแนวทาง เช่น วางแผนจัดหาเครือข่ายอุปกรณ์ AI ห้องเรียนอัจฉริยะ AR/VR และซอฟต์แวร์สนับสนุน ประเมินความพร้อมใช้งาน ระบบเครือข่าย และความเสถียรของครู ติดตั้งและใช้งานระบบ AI ห้องเรียนอัจฉริยะ และอุปกรณ์สนับสนุน ใช้ระบบเพื่อสนับสนุนการสอน ปรับหลักสูตร และออกแบบกิจกรรม เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้แนวทางดังกล่าว มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sposato (2025) ที่นำเสนอว่า AI มีบทบาทครอบคลุมหลากหลายด้านในผู้นำการศึกษา ไม่เพียงแค่เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ แต่รวมถึงการสนับสนุนการวางนโยบาย การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การวางแผนทรัพยากร และการพัฒนาภาวะผู้นำ ภายใต้บริบทของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา รวมทั้งผลการศึกษาของ Nutpavee Banyongsiwakul, Saowanee Sirisooksil and Parnpitta Kanjug (2025) ที่ระบุว่า “การบริหารอย่างยืดหยุ่น เป็นกุญแจสำคัญในยุค AI ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถในการใช้ AI ให้เหมาะสมกับบริบท และสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ในทุกด้าน และมีความต้องการพัฒนาอยู่ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านครูและบุคลากร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านการประเมินผล และด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างจริงจัง

2. วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อพัฒนาและประเมินแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

2.1 ผลการสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา พบว่า ได้แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ใน

สถานศึกษาเชิงระบบครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน จำนวน 42 แนวทาง โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการมุ่งเน้นการใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงาน เช่น ระบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ การจัดการตารางเรียน การตรวจสอบเอกสาร และการบริหารข้อมูลนักเรียน พร้อมกำหนด KPI เพื่อลดเวลาการทำงานและเพิ่มความพึงพอใจของครู รวมถึงการประเมินผลระบบเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านครูและบุคลากร มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูในการใช้ AI ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ลดภาระงานซ้ำซ้อน และใช้ข้อมูลจากระบบ AI ประกอบการตัดสินใจ รวมถึงการจัดอบรม การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการใช้ข้อมูลจากระบบติดตามผลเพื่อพัฒนาการสอน

3) ด้านการเรียนการสอน ให้ความสำคัญกับการใช้ AI เพื่อออกแบบเส้นทางการเรียนรู้รายบุคคล และการประเมินผลแบบอัตโนมัติ เครื่องมือ AI ถูกใช้ทั้งในห้องเรียนและออนไลน์ เพื่อปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้เรียน พร้อมทั้งติดตามผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจเพื่อพัฒนาหลักสูตรและแนวทางสอนใหม่

4) ด้านสื่อการสอน มุ่งเน้นการผลิตสื่อดิจิทัลเชิงปฏิสัมพันธ์ ลดเวลาการสร้างสื่อของครู และใช้ AI วิเคราะห์ความน่าสนใจและคุณภาพของสื่อ มีการประเมินผลการใช้จริงในชั้นเรียนและออนไลน์ เพื่อนำไปปรับปรุงและขยายการใช้งานให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

5) ด้านการประเมินผล เน้นการใช้ AI ตรวจงาน ประเมินทักษะ วิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล และทำนายความเสี่ยงในการเรียน เพื่อช่วยลดภาระงานครู มีการตรวจสอบความแม่นยำของระบบและปรับปรุงเพื่อลดอคติ รวมถึงเพิ่มขีดความสามารถในการวัดผลให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียนยุคใหม่

6) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาความพร้อมของอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ AI ห้องเรียนอัจฉริยะ และซอฟต์แวร์สนับสนุน มีการติดตั้ง ทดสอบ และประเมินประสิทธิภาพของระบบจริง รวมถึงการปรับปรุงให้สามารถรองรับการใช้งาน AI ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในระยะยาว

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา

ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางทั้ง 6 ด้าน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุด สามารถนำไปปฏิบัติจริงในบริบทของสถานศึกษาได้ เนื่องจากมีโครงสร้างการพัฒนาแนวทางที่เป็นระบบ ครอบคลุมทุกประเด็นสำคัญ และตอบสนองความต้องการจริงของผู้บริหารและครูผู้สอน ทำให้แนวทางดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีการศึกษาโดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร และการวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

1.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล และยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

1.3 สถานศึกษาควรใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือในการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานด้านปัญญาประดิษฐ์เพื่อสะท้อนผลลัพธ์การนำไปใช้จริง และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลของการนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงทดลอง เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 ควรขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างและเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัยในวงกว้าง

2.3 ควรศึกษาเชิงลึกในแต่ละด้านของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน หรือด้านการประเมินผล โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือกรณีศึกษา เพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยความสำเร็จในการนำปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แผนดิจิทัลเพื่อการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2564–2569.

กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10).

กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. (2568). ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Big Data). เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2569 จาก <https://bigdata.nb1.go.th/>

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). แนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). ปัญญาประดิษฐ์กับอนาคตการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2568). คู่มือการใช้ AI สำหรับครู นักเรียน โรงเรียน และผู้ปกครองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริภา สงคราม. (2568). การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. วารสารสมาคมพัฒนาวชิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 7(2), 583–597.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Banyongsiwakul, N., Sirisooksil, S., & Kanjug, P. (2025). Flexible administration: The key to school administration in the era of artificial intelligence (AI). *Journal of Buddhist Education Research*, 11(1), 123–140.
- Fullan, M., & Quinn, J. (2016). *Coherence: The right drivers in action for schools, districts, and systems*. Corwin Press.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Sposato, M. (2025). Artificial intelligence in educational leadership: A comprehensive taxonomy and future directions. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 22(4), 1–20.
- UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. Paris: UNESCO.

แนวทางการนิเทศภายในสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3*
INTERNAL SUPERVISION GUIDELINES FOR SMALL SCHOOLS
UNDER THE UDON THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 3

ยศพนธ์ ชัยงาม¹ และ ธีระเดช จิราธนทัต²

Yotsapon Chai-ngam¹ and Thiradet Jirathanathat²

วิทยาลัยสันตพล¹⁻²

Santapol College, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: Yossaponx@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก (2) พัฒนาแนวทางการนิเทศภายใน และ (3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 279 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 พัฒนาและตรวจสอบความครบถ้วนของแนวทางการนิเทศภายในจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน โดยใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการวิเคราะห์เนื้อหา และระยะที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็กโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการจำเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สภาพปัจจุบันและปัญหา การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ (2) แนวทางการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ด้าน รวม 24 แนวทาง ครอบคลุมกระบวนการนิเทศตามวงจรคุณภาพ PDCA ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ การปรับปรุงพัฒนา และ (3) แนวทางดังกล่าวได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก จึงสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาระบบนิเทศภายในของสถานศึกษาขนาดเล็กให้เป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

* Received 1 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 2 January 2026

คำสำคัญ: แนวทางการนิเทศภายใน, สถานศึกษาขนาดเล็ก, ผู้บริหารสถานศึกษา, วงจรคุณภาพ PDCA

Abstract

The purposes of this research were to: (1) investigate the current conditions, desired conditions, and priority needs of internal supervision in small-sized schools; (2) develop guidelines for internal supervision; and (3) evaluate the appropriateness and feasibility of the proposed guidelines. A mixed-methods research design was employed and conducted in three phases. Phase 1 focused on examining the current conditions, desired conditions, and priority needs of internal supervision. The sample consisted of 279 school administrators and teachers, and data were collected using a questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI). Phase 2 involved developing and verifying the completeness of the internal supervision guidelines through semi-structured interviews by 6 experts, and the data were analyzed using content analysis. Phase 3 evaluated the appropriateness and feasibility of the guidelines by 15 experts, with data analyzed using mean and standard deviation.

The findings revealed that the overall current and desired conditions of internal supervision in small-sized schools were at a high level, with four priority need areas identified: situational and problem analysis, supervision planning, supervision implementation, and supervision evaluation. The developed internal supervision guidelines comprised four dimensions with a total of 24 guidelines, covering the supervision process based on the PDCA quality cycle, including planning, implementation, checking, and improvement. The guidelines were evaluated as having high levels of appropriateness and feasibility. Therefore, the proposed guidelines can be applied as a systematic framework for improving internal supervision systems in small-sized schools in alignment with their educational contexts and operational conditions.

Keywords: internal supervision guidelines, small-sized schools, school administrators, PDCA quality cycle

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้การจัดการเรียนรู้ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่เป็นระบบ ทั้งด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งต้องดำเนินงานอย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา ช่วยให้ผู้ครูได้รับคำแนะนำ ความช่วยเหลือ และการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และโรงเรียนบรรลุมาตรฐานทางการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ ธนศ ขำเกิด (2555) ที่มองว่าการนิเทศภายในเป็นระบบความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและครู เพื่อพัฒนางานวิชาการให้เป็นไปตามเป้าหมายการศึกษา โดยการให้คำปรึกษาและช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูงขึ้น (พุทธชาติ แสนอุบล, 2561)

จุดมุ่งหมายสำคัญของการนิเทศการศึกษาประกอบด้วยพัฒนาคน การพัฒนางาน การสร้างความร่วมมือ และการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ในบริบทปัจจุบัน โรงเรียนจำนวนมากเผชิญข้อจำกัดด้านจำนวนศึกษานิเทศก์ ทำให้การนิเทศภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความใกล้ชิดกับสภาพปัญหาจริง จึงสามารถช่วยเหลือและพัฒนาการสอนได้อย่างเหมาะสม (สงัด อุทรานันท์, 2530; วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538) โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการนิเทศ (กรองทอง จิรเดชากุล, 2550)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานนิเทศภายในในหลายสถานศึกษายังประสบปัญหา ทั้งด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมิน เช่น ความไม่ชัดเจนของบทบาทผู้รับผิดชอบ การขาดระบบนิเทศที่เป็นรูปธรรม การไม่นำผลการนิเทศไปใช้พัฒนางาน รวมถึงการขาดเครื่องมือและคู่มือที่ชัดเจน งานวิจัยหลายชิ้นเสนอแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายใน เช่น การจัดทำแผนการนิเทศที่เป็นระบบ การร่วมมือในการวิเคราะห์สภาพปัญหา การผลิตสื่อและเครื่องมือนิเทศที่เหมาะสม การนิเทศแบบกัลยาณมิตร และการจัดทำรายงานหรือแบบประเมินเพื่อปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง (อัจฉริยา ฤทธิธ, 2563; ธวัชชัย นิลสนธิ, 2566)

ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร การมีแนวทางการนิเทศภายในที่เหมาะสมและเป็นไปได้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง งานวิจัยด้านการ

บริหารศึกษาในช่วงหลังชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการระบบนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพจริง มีความยืดหยุ่น และอาศัยความร่วมมือของบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและเพิ่มประสิทธิผลของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้น การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นประเด็นที่มีความจำเป็น และสามารถใช้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการวางระบบนิเทศที่ตอบสนองบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความครบถ้วนของแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สพป.อด. 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,015 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 121 คน และครูผู้สอน 894 คน (สพป.อด. 3, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 279 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 33 คน และครูผู้สอน 246 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ส่วนการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างรวมใช้ตาราง เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และขนาดตัวอย่างย่อยแต่ละกลุ่มโดยใช้วิธีการเทียบสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (แบบตรวจสอบรายการ) และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายใน (แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานขอความร่วมมือกับสถานศึกษาและส่งแบบสอบถามให้ผู้บริหารสถานศึกษา 33 คน และครูผู้สอน 246 คน พร้อมติดตามคืนครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปใช้ร้อยละ 2) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้ ช่วงค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00, 3.51 – 4.50, 2.51 – 3.50, 1.51–2.50, และ 1.00–1.50 หมายถึง มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 76) และ 3) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตรดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (สุมิตล ว่องวานิช, 2550)

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของแนวทางดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศภายใน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหาร 2 คน ครูผู้สอน 2 คน และศึกษานิเทศก์ 1 คน ที่มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และเครื่องบันทึกเสียง

3. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด และบันทึกข้อมูลทั้งในแบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำไปจัดทำร่างแนวทางการนิเทศภายในโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก

5. การตรวจสอบความครบถ้วนและความครอบคลุมของร่างแนวทาง ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน คัดเลือกแบบเจาะจง และมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และ 2) มีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 5 ปี หลังการพิจารณาผู้วิจัยนำเสนอแนะที่ได้รับไปปรับปรุงและพัฒนาร่างแนวทางให้ถูกต้องและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการนิเทศภายในโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา จำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน ครูผู้สอน 5 คน และศึกษานิเทศก์ 5 คน โดยมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง (มาตรฐานค่า 5 ระดับ) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานขอความร่วมมือกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 15 คน เพื่อประเมินแนวทางและติดตามคืนครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์เดียวกันกับระยะที่ 1

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินการนิเทศ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผลการนิเทศ

สภาพที่พึงประสงค์ในการนิเทศในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินผลการนิเทศ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการดำเนินการนิเทศ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ

ความต้องการจำเป็นของการนิเทศในสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการดำเนินการนิเทศ และด้านการประเมินผลการนิเทศ มีค่า PNImodified เป็นบวก นั้นแสดงว่า ทั้ง 4 ด้านดังกล่าวสามารถนำไปสร้างเป็นแนวทางการนิเทศในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สพ.บด.3 ได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ PNImodified ของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมและรายด้าน

การนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$ ระดับ	S.D.	$\bar{X}$ ระดับ	S.D.	PNI modified	อันดับ
1. ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ	3.63 มาก	0.53	4.45 มาก	0.49	0.22	3
2. ด้านการวางแผนการนิเทศ	3.63 มาก	0.45	4.55 มาก	0.47	0.25	2
3. ด้านการดำเนินการนิเทศ	4.14 มาก	0.50	4.49 มาก	0.55	0.08	4
4. ด้านการประเมินผลการนิเทศ	3.61 มาก	0.52	4.63 มาก	0.46	0.28	1
โดยรวม	4.23 มาก	0.51	4.40 มาก	0.49	0.04	-

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 2 เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความครบถ้วนของแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการนิเทศภายในตามวงจรคุณภาพ PDCAที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ด้าน ด้านละ 6 แนวทาง รวม 24 แนวทางดังนี้

2.1 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการนิเทศภายในสถานศึกษาตามกระบวนการ PDCA ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) โรงเรียนจัดทำแผนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางสำรวจข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและมีความชัดเจน (Plan) 2) ผู้บริหารและครูร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ (Do) 3) ผู้บริหารศึกษาความต้องการของครูและนักเรียน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบการวางแผนการนิเทศภายในให้มีความสอดคล้องกับสภาพจริง (Do) 4) โรงเรียนดำเนินการวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูลที่รวบรวมได้อย่างเป็นระบบ เพื่อตรวจสอบและระบุปัญหาที่แท้จริงของสถานศึกษา (Do) 5) โรงเรียนตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วน และความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับสำหรับการปรับปรุงแผนการนิเทศภายในในขั้นตรวจสอบ (Check) และ 6) โรงเรียนใช้ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาที่ตรวจพบมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Act)

2.2 ด้านการวางแผนการนิเทศภายในสถานศึกษาตามกระบวนการ PDCA ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) โรงเรียนจัดประชุมหรือระดมความคิดเห็นเพื่อให้ครูและบุคลากรมีความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และกำหนดวัตถุประสงค์รวมถึงแนวทางการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (Plan) 2) ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการนิเทศให้มีความชัดเจนและสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการที่ตรวจพบ (Do) 3) โรงเรียนจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่เหมาะสมเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (Do) 4) โรงเรียนจัดเตรียมทรัพยากรและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการนิเทศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีระบบ (Do) 5) โรงเรียนตรวจสอบความครบถ้วน ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของแผนการนิเทศ รวมถึงขั้นตอน เครื่องมือ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความพร้อมก่อนนำสู่การปฏิบัติ (Check) และ 6) โรงเรียนปรับปรุงแผนการนิเทศให้เหมาะสมตามข้อมูล ความต้องการของผู้รับการนิเทศ และผลการตรวจสอบ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของกระบวนการนิเทศภายในให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน (Act)

2.3 ด้านการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาตามกระบวนการ PDCA ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) โรงเรียนชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และขอบเขตของการนิเทศให้ครูและบุคลากรเข้าใจอย่างชัดเจน พร้อมเตรียมเนื้อหา สื่อ และเอกสารที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมตามแผนนิเทศ (Plan) 2) ผู้บริหารและครูร่วมกันดำเนินกิจกรรมการนิเทศตามแผนที่กำหนด เช่น การสังเกตการสอน การสอนแนะ (Coaching) และการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (Do) 3) โรงเรียนจัดเตรียมและใช้สื่อ เครื่องมือ และทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ (Do) 4) โรงเรียนสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่ครูระหว่างการนิเทศ เช่น การกล่าวชื่นชม การให้กำลังใจ และการสนับสนุนเชิงบวกเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน (Do) 5) โรงเรียนตรวจสอบความก้าวหน้า คุณภาพ และผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานนิเทศ โดยประเมินว่ากิจกรรมที่ดำเนินไปมีส่วนช่วยพัฒนาครูและคุณภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรมเพียงใด (Check) และ 6) โรงเรียนปรับปรุงวิธีการนิเทศ เครื่องมือ และกิจกรรมต่าง ๆ ตามผลการประเมินและผลลัพธ์ที่ปรากฏ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Act)

2.4 ด้านการประเมินผลการนิเทศภายในสถานศึกษาตามกระบวนการ PDCA ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) โรงเรียนกำหนดแนวทางและวิธีการประเมินผลการนิเทศที่ครอบคลุมทั้งด้านผลลัพธ์ กระบวนการ และปัจจัยป้อนเข้า เพื่อใช้เป็นกรอบในการติดตามตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการนิเทศอย่างเป็นระบบ (Plan) 2) โรงเรียนรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์ของผู้รับการนิเทศอย่างเป็นขั้นตอน เช่น พฤติกรรมผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนการสอน (Do) 3) โรงเรียนดำเนินการประเมิน

กระบวนการนิเทศ โดยพิจารณาการทำงานร่วมกันของบุคลากร วิธีการนิเทศที่ใช้งาน และความเหมาะสมของเทคนิคต่างๆ (Do) 4) โรงเรียนประเมินปัจจัยป้อนเข้า ทั้งด้านทรัพยากร ความพร้อมของเครื่องมือ การสนับสนุน และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานนิเทศ (Do) 5) โรงเรียนวิเคราะห์ผลการประเมินในทุกมิติ ทั้งผลลัพธ์ กระบวนการ และปัจจัยป้อนเข้า เพื่อระบุระดับคุณภาพ ปัญหา สาเหตุ และประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง (Check) และ 6) โรงเรียนใช้ผลการประเมินมาปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางการนิเทศภายใน โดยหากผลการดำเนินงานอยู่ในระดับที่ดีให้คงไว้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่หากผลไม่เป็นไปตามเป้าหมายให้ปรับเปลี่ยนแนวทาง วิธีการ หรือทรัพยากรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (Act)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ 3) ด้านการดำเนินการนิเทศ 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเห็นว่าสภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในสถานศึกษายังปฏิบัติได้ต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ทั้ง 4 ด้าน นั้นแสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนดังกล่าวให้ความสำคัญและต้องการให้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้านอย่างจริงจังมากกว่าเดิม เนื่องจากการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา ช่วยให้ครูได้รับคำแนะนำ ความช่วยเหลือ และการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและโรงเรียนบรรลุมาตรฐานทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเสาวภา ปัญญาสวัสดิ์ (2567) ที่ศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นในการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัด สพ.นค.1 มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการนิเทศ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการดำเนินการนิเทศ และด้านการประเมินผลการนิเทศ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ด้าน ด้านละ 6 แนวทาง รวม 24 แนวทาง ครอบคลุมการศึกษาสภาพจริง การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลตามวงจรคุณภาพ PDCA ที่เป็นเช่นนั้นเพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงแนวทางการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างเป็นระบบ เริ่มจาก 1) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การศึกษาความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายใน จาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน 3) การสร้างแนวทางทางการนิเทศภายใน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขแนวทางการนิเทศภายในให้มีความครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็น ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากการดำเนินการ

ดังกล่าวทำให้ได้แนวทางการนิเทศภายใน จำนวน 4 ด้าน 24 แนวทาง ที่ครอบคลุมทุกประเด็น และสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ สอดคล้องกับเสาวภา ปัญญาสวัสดิ์ (2567) ที่ศึกษา พบว่า แนวทางการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพ. นค. 1 ที่ผ่านขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ได้แนวทางที่ครอบคลุมทุกประเด็นและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการนิเทศ 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ 3) ด้านการดำเนินการนิเทศ 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศ และสอดคล้องกับรัชชัย นิลสนธิ (2566) ที่ศึกษา พบว่าแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนวัดชินวราราม (เจริญผลวิทยาเขต) ที่ผ่านขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ได้แนวทางที่ครอบคลุมทุกประเด็นและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา มี 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ 3) ด้านการสร้างเครื่องมือนิเทศ 4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ และ 5) การประเมินผลและรายงานผล

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สพ.อ.ด. 3 โดยใช้วงจร PDCA ทั้ง 4 ด้าน 24 แนวทางมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าแนวดังกล่าวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากหลายด้านและหลายแนวทาง ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการนิเทศภายในสถานศึกษา: โรงเรียนจัดทำแผนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางสำรวจข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและมีความชัดเจน ผู้บริหารศึกษาความต้องการของครูและนักเรียน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบการวางแผนการนิเทศภายในให้มีความสอดคล้องกับสภาพจริง 2) ด้านการวางแผนการนิเทศภายในสถานศึกษา: โรงเรียนจัดประชุมหรือระดมความคิดเห็นเพื่อให้ครูและบุคลากรมีความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และกำหนดวัตถุประสงค์รวมถึงแนวทางการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการนิเทศให้มีความชัดเจนและสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการที่ตรวจพบ 3) ด้านการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา: โรงเรียนชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และขอบเขตของการนิเทศให้ครูและบุคลากรเข้าใจอย่างชัดเจน พร้อมเตรียมเนื้อหา สื่อ และเอกสารที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมตามแผนนิเทศ โรงเรียนจัดเตรียมและใช้สื่อ เครื่องมือ และทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศภายในสถานศึกษา: โรงเรียนดำเนินการประเมินกระบวนการนิเทศ โดยพิจารณาการทำงานร่วมกันของบุคลากร วิธีการนิเทศที่ใช้ งาน และความเหมาะสมของเทคนิคต่างๆ โรงเรียนวิเคราะห์ผลการประเมินในทุกมิติ ทั้งผลลัพธ์กระบวนการ และปัจจัยป้อนเข้า เพื่อระบุระดับคุณภาพ ปัญหา สาเหตุ และประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง โรงเรียนใช้ผลการประเมินมาปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางการนิเทศภายใน จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สพ.อ.ด. 3 โดยใช้

วงจร PDCA ทั้ง 4 ด้าน 24 แนวทางมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด คล้องกับเสาวภา ปัญญาสวัสดิ์ (2567) ที่ศึกษา พบว่า แนวทางการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพ.นค.1 ทั้ง 4 ด้าน 37 แนวทาง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับธิดารัตน์ หัตถมา (2566) ที่ศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัด สพ.สร.2 ทั้ง 5 ด้าน 37 แนวทางมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากเช่นกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก 2) พัฒนาและตรวจสอบความครบถ้วนของแนวทางการนิเทศภายใน และ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการจำเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ 2) แนวทางการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นทั้ง 24 แนวทาง ครอบคลุมการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลตามวงจรคุณภาพ PDCA และ 3) แนวทางทั้ง 4 ด้านได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก ทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบนิเทศภายในของสถานศึกษาขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรนำแนวทางการนิเทศทั้ง 4 ด้าน จำนวน 24 แนวทางไปปรับใช้ในบริบทของโรงเรียนตนเอง โดยเน้นการวางแผนและดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบตามวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อสร้างมาตรฐานและความต่อเนื่องในการพัฒนาการเรียนการสอน

1.2 การประยุกต์ใช้แนวทางควรมุ่งเน้นให้เกิดผลชัดเจนต่อคุณภาพผู้เรียน เช่น การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างมีระบบ เพื่อสะท้อนจุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุง

1.3 โรงเรียนควรจัดอบรมให้ผู้บริหารและครูเข้าใจแนวทางการนิเทศอย่างถูกต้อง และสามารถประยุกต์ใช้แนวทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างวัฒนธรรมการนิเทศที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหาร

1.4 ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำแนวทางไปใช้เป็นระยะ เพื่อปรับปรุงแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของครูผู้สอนและผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการนิเทศและประสิทธิผลของการนำไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรศึกษาผลของการนำแนวทางการนิเทศภายในไปใช้จริงในสถานศึกษาขนาดเล็กโดยใช้การวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน สมรรถนะของครู หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบหรือโมเดลการนิเทศภายในที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและลดข้อจำกัดด้านเวลาและบุคลากรของสถานศึกษาขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรรทอง จิรเดชากุล. (2550). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศ ขำเกิด. (2555). การนิเทศภายในสถานศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธวัชชัย นิลสนธิ. (2566). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนวัดชินวราราม (เจริญผลวิทยาเขต). ใน การค้นคว้าอิสระศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธิดารัตน์ หัตถมา. (2566). แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด. พุทธชาติ แสนอุบล. (2561). การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา : หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). การนิเทศการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). รายงานการพัฒนาคูณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.udonthani3.go.th/>
- เสาวภา ปัญญาสวัสดิ์. (2567). แนวทางการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยสันตพล.
- อัจฉริยา ฤทธิธณ. (2563). แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 12(1), 101–120.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน เรื่อง โครโมโซมและสาร
พันธุกรรมที่มีต่อแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม
จังหวัดกำแพงเพชร*

THE EFFECT OF MODEL-BASED LEARNING MANAGEMENT IN THE
TOPIC OF CHROMOSOME AND GENETICS MATERIALS ON MENTAL
MODEL AND LEARNING ACHIEVEMENT OF GRADE 10 STUDENTS AT
PRANKRATIA PITTAYAKOM SCHOOL IN KAMPHAENG PHET
PROVINCE

กฤษณะ ทศนียานนท์¹, ดวงเดือน สุวรรณจินดา² และ จุฬารัตน์ ธรรมประทีป³

Kritsana Tasaniyanon¹, Duongdearn Suwanjinda² and Jurarat Thammapratee³

¹นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกวิทยาศาสตร์ศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช¹

อาจารย์ประจำหลักสูตร หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช²⁻³

Master's Student, Master of Education in Science Education, Sukhothai Thammathirat
Open University, Thailand¹

Faculty member of the Doctoral Program in Educational Studies, Sukhothai Thammathirat
Open University, Thailand.²⁻³

Corresponding Author's Email: 2652000213@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบแบบจำลองทางความคิดของนักเรียน
หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้
แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติและ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
แบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดย
ใช้แบบจำลองเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพรานกระต่าย
พิทยาคม จำนวน 2 ห้องเรียน 79 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง
จำนวน 40 คนและกลุ่มควบคุม จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการ
จัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดแบบจำลองทางความคิด มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และ

* Received 12 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 2 January 2026

3) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบจำลองทางความคิดหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน, แบบจำลองทางความคิด, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of this research were to 1) compare the mental model of grade 10 students who learned the model-based-learning management and students who learned the traditional management 2) compare the learning achievement of grade 10 students who learned the model-based-learning management and students who learned the traditional management and 3) examined the relationship between mental model and learning achievement of grade 10 students who learned the model-based-learning management. Sample consisted of 79 grade 10 students from two classrooms of Prankratai Pittayakhom School, obtained by cluster random sampling. Participants were assigned to an experimental group ($n = 40$) and a control group ($n = 39$). The research instrument were 1) 6 lesson plans, 2) a Mental model evaluation had a reliability coefficient of 0.80, and 3) a learning achievement test had a reliability coefficient of 0.82. The statistics used for data analysis were the mean, standard deviation, t-test and Pearson Correlation Coefficient.

The research finding showed that 1) the mental model of the students who learned through the model-based-learning management was higher than those of the students who learned through the traditional management at the .05 level of statistical significance, 2) the learning achievement of the students who

learned through the model-based-learning management was higher than those of the students who learned through the traditional management at the .05 level of statistical significance, and 3) mental model and their post-management learning achievement, under model-based learning, were found to be significantly correlated at the .05 level of statistical significance. with the correlation being of a moderate magnitude.

Keywords: Model-based-learning management, Mental model, Learning achievement

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันได้พลิกโฉมรูปแบบการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถรับมือกับความท้าทายในโลกอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินด้านวิทยาศาสตร์ของ PISA มุ่งเน้นสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ โดยรอบการประเมินด้านวิทยาศาสตร์ของ PISA 2025 แบ่งออกเป็นหลายด้านหนึ่งในนั้นคือ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง แนวคิดหลักและทฤษฎีสำคัญที่เป็นพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นความสามารถในการอธิบายปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงการระบุสร้างแบบจำลองและประเมินแบบจำลองของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2568) จากกรอบการประเมิน แสดงให้เห็นว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์และสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาในตัวนักเรียนซึ่งเชื่อมโยงกับการสร้างแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบจำลองทางความคิด คือ ตัวแทนทางความคิดที่สะท้อนสิ่งที่บุคคลสนใจมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกันไปในแต่ละคน ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านภาษา สัญลักษณ์ ไดอะแกรมหรือสมการได้ ในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ แบบจำลองทางความคิดช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดนามธรรมได้ชัดเจนโดยเฉพาะในวิชาชีววิทยา เช่น เรื่องการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างระดับโมเลกุลที่มองไม่เห็นโดยตรง การใช้แบบจำลองจึงช่วยให้เข้าใจเนื้อหาเหล่านี้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมมากขึ้น ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้ ความสามารถและทักษะทางสติปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยแบบจำลองทางความคิดมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ เพราะช่วยเชื่อมโยงแนวคิดนามธรรมให้เป็นรูปธรรมและส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหา ทฤษฎีและปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผลการประเมิน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทย ตั้งแต่ปี 2012–2022 มีแนวโน้มคงที่และต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD โดยในปี 2022 พบว่า ร้อยละ 30.8 ของนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับพื้นฐาน (ระดับ 2) และร้อยละ 45.8 ต่ำกว่าระดับ 2 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566) รวมทั้งผลสอบ O-NET วิทยาศาสตร์ ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม มีค่าเฉลี่ยเพียง 27.96 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในทุกมิติ โดยเฉพาะสาระพันธุศาสตร์มีผลการประเมินอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2568) ยิ่งไปกว่านั้นจากการสะท้อนผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่า จัดการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่สามารถพัฒนาแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการสร้างแบบจำลอง มีประสิทธิภาพในการพัฒนาแบบจำลองทางความคิดและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ ประกอบกับปัจจุบันยังมียานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรนี้อยู่ค่อนข้างน้อย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมที่มีต่อแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร อันจะช่วยขยายองค์ความรู้และแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบแบบจำลองทางความคิด เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. แบบจำลองทางความคิด เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานสูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. แบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีความสัมพันธ์กัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยเก็บข้อมูลเฉพาะหลังการจัดการเรียนรู้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 3 ห้องเรียน นักเรียน 119 คน โดยเป็นนักเรียนห้องเรียนปกติแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ (โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียน 79 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 40 คนและกลุ่มควบคุม จำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

3. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน จำนวน 6 แผน รวมเวลา 18 ชั่วโมง

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 6 แผน รวมเวลา 18 ชั่วโมง

3.3 แบบวัดแบบจำลองทางความคิด เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรม มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิดที่ให้นักเรียนวาดภาพและอธิบายประกอบ จำนวน 7 ข้อ

3.4 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรม เป็นข้อสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 35 ข้อ

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน

4.1.1 ศึกษาผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้แกนกลาง คำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสถานศึกษา ค้นคว้าเนื้อหา เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมและรายละเอียด ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน

4.1.2 กำหนดขอบเขตเนื้อหา เวลาเรียนและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน จำนวน 6 แผน รวมเวลา 18 ชั่วโมง

4.1.3 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

4.1.4 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบและประเมินพบว่ามีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยเฉลี่ย 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด

4.1.5 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้แล้วนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

4.2.1 ศึกษาผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้แกนกลาง คำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสถานศึกษา ค้นคว้าเนื้อหา เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมและรายละเอียด ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

4.2.2 กำหนดขอบเขตเนื้อหา เวลาเรียนและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน จำนวน 6 แผน รวมเวลา 18 ชั่วโมง

4.2.3 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

4.2.4 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบและประเมินพบว่ามีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยเฉลี่ย 4.71 อยู่ในระดับมากที่สุด

4.2.5 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้แล้วนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4.3 แบบวัดแบบจำลองทางความคิด เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรม

4.3.1 ศึกษาตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษา วิเคราะห์ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้แกนกลาง คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชาจากหลักสูตรสถานศึกษา

4.3.2 สร้างแบบวัดแบบจำลองทางความคิดที่ประกอบด้วยข้อคำถามที่ให้นักเรียนวาดภาพสองมิติพร้อมอธิบายแบบจำลองทางความคิดของตนเอง จำนวน 7 ข้อ

4.3.3 สร้างเกณฑ์การตรวจให้คะแนนโดยปรับปรุงเกณฑ์การให้คะแนนแบบจำลองทางความคิดจาก โพธิศักดิ์ โพธิเสนและชาติรี ฝ่ายคำตา (2558) ประกอบด้วย 1) ระดับแบบจำลองทางความคิดถูกต้องสมบูรณ์ 2) ระดับแบบจำลองทางความคิดที่สมบูรณ์

แต่ถูกต้องบางส่วน 3) ระดับแบบจำลองทางความคิดถูกต้องหรือสมบูรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและ 4) ระดับแบบจำลองทางความคิดไม่ถูกต้องสมบูรณ์

4.3.4 เสนอแบบวัดแบบจำลองทางความคิดต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อพิจารณาความสอดคล้องและวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าผ่านเกณฑ์จำนวน 7 ข้อ โดยมีค่า IOC เท่ากับ 1.00

4.3.5 ทดลองใช้แบบวัดแบบจำลองทางความคิดกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 38 คน แล้ววิเคราะห์คุณภาพ พบว่า มีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.80 ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.58 - 0.72 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.40-0.60 ผ่านเกณฑ์คุณภาพทั้ง 7 ข้อ

4.3.6 ปรับปรุงแบบวัดแบบจำลองทางความคิดแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4.4 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรม

4.4.1 ศึกษาเนื้อหา วิเคราะห์ผลการเรียนรู้วิชาชีววิทยาจากตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชาจากหลักสูตรสถานศึกษา

4.4.2 วิเคราะห์ผลการเรียนรู้และกำหนดสัดส่วนของแบบทดสอบและสร้างแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 44 ข้อ

4.4.3 เสนอแบบทดสอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาและวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าผ่านเกณฑ์จำนวน 43 ข้อ โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

4.4.4 ทดลองใช้แบบทดสอบกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพ พบว่า มีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.82 ค่าความยาก อยู่ระหว่าง 0.23 - 0.71 และค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.40 ผ่านเกณฑ์จำนวน 37 ข้อ

4.4.5 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์คุณภาพจำนวน 35 ข้อจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานและแบบปกติ จัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและขออนุญาตสถานศึกษาเพื่อเก็บข้อมูล

5.2 จัดการเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานให้แก่กลุ่มทดลองและจัดการเรียนรู้แบบปกติให้แก่กลุ่มควบคุม ทั้ง 6 แผน รวมเวลา 18 ชั่วโมง

5.3 ทดสอบหลังเรียนทั้ง 2 กลุ่มด้วยแบบวัดแบบจำลองทางความคิดและแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.4 นำผลการทดสอบที่ได้จากแบบวัดแบบจำลองทางความคิดและแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 เปรียบเทียบแบบจำลองทางความคิดของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติด้วย สถิติ t - test for Independent Sample

6.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติด้วย สถิติ t - test for Independent Sample

6.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย

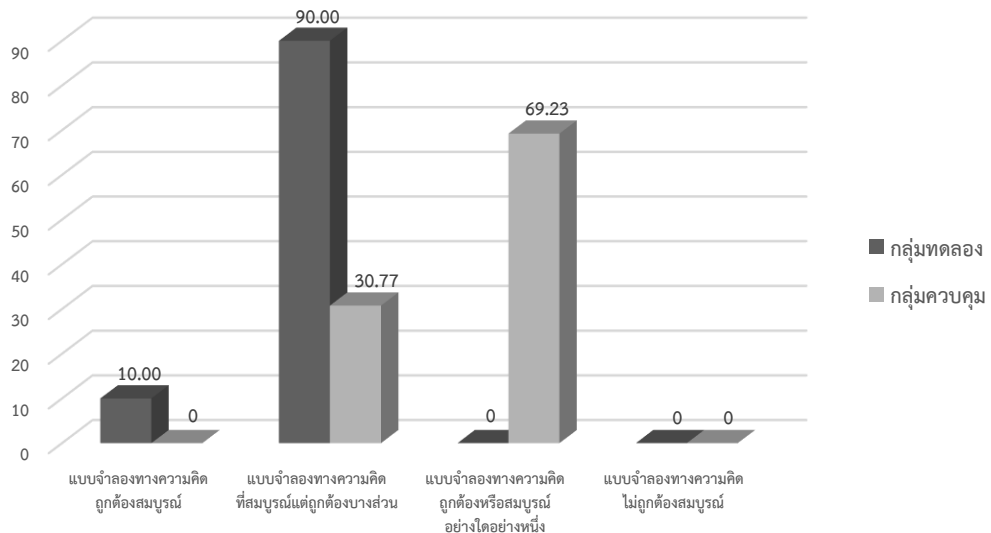
1. การเปรียบเทียบแบบจำลองทางความคิด เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แสดงดังตารางที่ 1 - 2

ตารางที่ 1 ระดับแบบจำลองทางความคิดของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรม

กลุ่มตัวอย่าง	ระดับแบบจำลองทางความคิด (คน)			
	แบบจำลองทางความคิดถูกต้องสมบูรณ์	แบบจำลองทางความคิดที่สมบูรณ์แต่ถูกต้องบางส่วน	แบบจำลองทางความคิดถูกต้องหรือสมบูรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง	แบบจำลองทางความคิดไม่ถูกต้องสมบูรณ์
กลุ่มทดลอง (n = 40)	4 (10.00%)	36 (90.00%)	-	-
กลุ่มควบคุม (n = 39)	-	12 (30.77%)	27 (69.23%)	-

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง (n = 40) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 10 มีแบบจำลองทางความคิดอยู่ในระดับแบบจำลองทางความคิดถูกต้องสมบูรณ์ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 90 มีแบบจำลองทางความคิดอยู่ในระดับแบบจำลองทางความคิดที่สมบูรณ์แต่ถูกต้องบางส่วน ขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุม (n = 39) ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 30.77 มีแบบจำลองทางความคิดอยู่ในระดับแบบจำลองทางความคิดที่สมบูรณ์แต่ถูกต้องบางส่วนและ

จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 69.23 มีแบบจำลองทางความคิดอยู่ในระดับแบบจำลองทางความคิดถูกต้องหรือสมบูรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ร้อยละระดับแบบจำลองทางความคิดของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบแบบจำลองทางความคิด เรื่อง โครโมโซม และสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ					
	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
กลุ่มทดลอง (21 คะแนน)	40	15.13	1.71	77	11.175*	.000
กลุ่มควบคุม (21 คะแนน)	39	9.62	2.59			

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนแบบจำลองทางความคิดเท่ากับ 15.13 (S.D. = 1.71) สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 9.62 (S.D. = 2.59) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 11.175, p = .000$) สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ					
	n	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
กลุ่มทดลอง (35 คะแนน)	40	25.20	3.90	77	5.121*	.000
กลุ่มควบคุม (35 คะแนน)	39	21.26	2.84			

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 25.20 (S.D. = 3.90) สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 21.26 (S.D. = 2.84) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 5.121, p = .000$) สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โครโมโซมและสารพันธุกรรมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ				
	$\bar{X}$	S.D.	n	r	p
แบบจำลองทางความคิด หลังเรียน	15.13	1.71	40	.533*	.000
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน	21.26	3.90			

* $p < .05$

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันเท่ากับ .533 โดยมีค่าระดับนัยสำคัญ .000 ซึ่งต่ำกว่าระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าคะแนนแบบจำลองทางความคิดและ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3

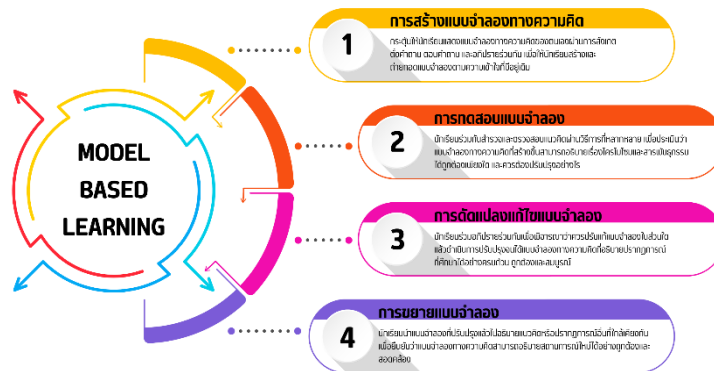
อภิปรายผล

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานส่วนใหญ่มีแบบจำลองทางความคิดอยู่ในระดับแบบจำลองทางความคิดที่สมบูรณ์แต่ถูกต้องบางส่วน ขณะที่นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติส่วนใหญ่มีแบบจำลองทางความคิดอยู่ในระดับแบบจำลองทางความคิดถูกต้องหรือสมบูรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเมื่อเปรียบเทียบแบบจำลองทางความคิดหลังเรียนพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีแบบจำลองทางความคิดสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานเน้นให้นักเรียนสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์ด้วยตนเองผ่านการสร้างแบบจำลองโดยใช้กระบวนการสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ ผลานประสพการณ์เดิมกับประสพการณ์ใหม่ นำแบบจำลองที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้และประเมิน จนสามารถพัฒนาปรับปรุงและขยายแบบจำลองเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อื่นที่เกี่ยวข้องหรือแตกต่างออกไป (Buckley et al, 2004) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริมล มาฆทาน (2563) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบจำลองทางความคิดโดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นแบบจำลองเป็นฐานกับนักเรียน พบว่านักเรียนมีแบบจำลองทางความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ Bamberger (2011) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานส่งผลต่อความสามารถในการใช้ทักษะการสร้างแบบจำลองในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้มากขึ้นเพียงใดซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการใช้แบบจำลองได้ดีขึ้น

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ด้วยตนเองผ่านการสร้างแบบจำลองซึ่งเป็นตัวแทนของวัตถุ แนวคิด กระบวนการหรือระบบที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์กับข้อเท็จจริง ช่วยให้เข้าใจแนวคิดได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้นักเรียนประสบความสำเร็จและมีความเข้าใจในการเรียนวิทยาศาสตร์ (ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2557) สอดคล้องกับ ศิรินทรา บุษราคัม (2566) ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 กล่าวคือ นักเรียนที่มีแบบจำลองทางความคิดที่ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้นย่อมสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นและส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นตามไปด้วย การใช้แบบจำลองช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของแนวคิดและเกิดความเข้าใจเชิงลึกต่อสิ่งที่ศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานส่งเสริมให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ขณะที่ครูทำหน้าที่อำนวยความสะดวก บรรยากาศเช่นนี้ทำให้นักเรียนได้สร้าง ทดสอบและปรับปรุงแบบจำลองของตนเอง รวมทั้งสามารถใช้แบบจำลองอธิบายแนวคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้เข้าใจแนวคิดนามธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Atikah et al. (2025) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบจำลองทางความคิดกับกรอบความคิดทางเคมีของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกแต่ค่อนข้างอ่อนระหว่างแบบจำลองทางความคิดและกรอบความคิดทางเคมีซึ่งเชื่อมโยงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กล่าวคือ ผู้ที่มีแบบจำลองทางความคิดดีอาจมีกรอบความคิดที่ดีด้วยเช่นกัน แต่ผลการวิจัยกลับไม่สอดคล้องกับ กิริติ แฉ่งชะไว (2566) ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองร่วมกับสื่อ Stop-motion ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสร้างแบบจำลองซึ่งพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองด้วยสื่อ Stop-motion ไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะการสร้างแบบจำลองในเชิงสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวิจัยนี้กำหนดรูปแบบการแสดงออกของแบบจำลองทางความคิดของนักเรียน 2 แบบคือ แบบภาพและแบบภาพผสมภาษา ซึ่งเหมาะกับเนื้อหาที่มีความนามธรรมอย่างโครโมโซมและสารพันธุกรรม ช่วยให้นักเรียนเห็นโครงสร้างและความเชื่อมโยงของแนวคิดได้ชัดเจนขึ้น การใช้แบบจำลองสองมิติพร้อมคำอธิบาย จึงเป็นเครื่องมือหลักที่ใช้งานง่ายและเหมาะกับนักเรียนทุกคน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งช่วยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรับแก้และขยายแบบจำลองของตนเอง เมื่อพบข้อมูลใหม่ที่ขัดแย้งกับความเข้าใจเดิมก็ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนและครูในการปรับความเข้าใจให้ถูกต้อง ดังนั้นทั้งรูปแบบการแสดงออกของแบบจำลองทางความคิดและการเรียนรู้แบบร่วมมือจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาแบบจำลองทางความคิดของนักเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นและทำให้ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานเน้นให้นักเรียนทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองผ่านการสร้างแบบจำลอง โดยอาศัยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ มีการใช้ ปรับปรุงแบบจำลองแล้วขยายแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่แตกต่างออกไป ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้สามารถพัฒนาแบบจำลองทางความคิดควบคู่ไปกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีแบบจำลองทางความคิดสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง **ข้อเสนอแนะ** ประกอบด้วย **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานสามารถพัฒนาแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้เพื่อพัฒนาแบบจำลองทางความคิดควบคู่กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ก่อนการจัดการเรียนรู้ครูควรชี้แจงให้นักเรียนรู้จักการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานก่อน เช่น การจัดการเรียนรู้

ประกอบด้วยทั้งขั้นตอนและแต่ละขั้นตอนมีการจัดกิจกรรมอย่างไร 3) ก่อนการจัดการเรียนรู้ ควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจก่อนว่า “แบบจำลอง” คือ ตัวแทนความคิดความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อแนวคิดที่กำลังศึกษาและเป็นสิ่งที่นักเรียนจะต้องสร้างและแสดงออกมาด้วยตนเองเพราะมีนักเรียนบางส่วนที่เข้าใจว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานคือการสอนที่ใช้แบบจำลองเป็นสื่อการสอน 4) ในขั้นการสร้างแบบจำลองทางความคิด ควรกระตุ้นให้นักเรียนพยายามสร้างและแสดงแบบจำลองทางความคิดด้วยตนเองตามความรู้ ความเข้าใจมากกว่าที่จะวาดภาพตามรูปที่นักเรียนค้นคว้าหรือสืบค้นได้จากแหล่งต่าง ๆ และในระหว่างการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอนครูควรส่งเสริมให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่มในการสร้างแบบจำลอง ควรสังเกตและกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมกลุ่มให้มากที่สุดและ 5) ควรเพิ่มเวลาในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแนวคิดให้มากยิ่งขึ้นทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสสร้าง ทดสอบ ประเมินและปรับปรุงแก้ไขแบบจำลองให้มากที่สุดเพื่อให้ได้แบบจำลองทางความคิดที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในการอธิบายแนวคิดนั้น ๆ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานสามารถพัฒนาแบบจำลองทางความคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ แต่จากการวิจัยผู้วิจัยพบว่าในขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐานเป็นรูปแบบการสอนที่ให้นักเรียนสร้างแบบจำลองทางความคิดอย่างเป็นระบบ มีการสื่อสารระหว่างกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาในตัวแปรอื่น ๆ เช่น การคิดเชิงระบบ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์และการสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการสอนนี้อาจจะสามารถพัฒนาตัวแปรต่าง ๆ เหล่านั้นได้

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ แฉ่งชะโว. (2566). การศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แบบจำลองด้วยสื่อเคลื่อนไหว Stop-motion ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการสร้างแบบจำลอง เรื่อง การส่งกระแสประสาทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 36(1), 54-71.
- ชาตรี ฝ่ายคำตา. (2557). การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน Model-Based-Learning. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 29(3), 86-98.
- โพธิศักดิ์ โพธิเสน และชาตรี ฝ่ายคำตา. (2558). การพัฒนาแบบจำลองทางความคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเรื่องอัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ที่ใช้แบบจำลองเป็นฐาน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรินทรา บุขราคม. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบจำลองเป็นฐาน เรื่อง สารบริสุทธิ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการสร้างแบบจำลองทาง

- วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567: โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม. (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 25 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/2989>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี – PISA Thailand. (2566). PISA results. (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2568). กรอบการประเมินด้านวิทยาศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th>
- สิริมล มาฆทาน. (2563). การพัฒนาแบบจำลองทางความคิด เรื่อง กรด-เบส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบจำลองเป็นฐาน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Atikah, A., Habiddin, H., Nazriati, N., & Basimin, M. Q. (2025). Students' Mental Model in Understanding Chemical Bonding and Its Correlation with Chemistry Mindset. *Substantia*, 9(2), 75–82.
- Bamberger, Y. (2011). Middle-school science students' scientific modelling performances across content areas and within a learning progression. *International Journal of Science Education*, 35(2), 213–238.
- Buckley, B. C., Gobert, J. D., Kindfield, A. C. H., Horwitz, P., Tinker, R. F., Gerlits, B., Wilensky, U., Dede, C., & Willett, J. (2004). Model-based teaching and learning with BioLogica™: What do they learn? How do they learn? How do we know?. *Journal of Science Education and Technology*, 13(1), 23–41.

การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ เพื่อเตรียมความพร้อม
ของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัมในโรงเรียน
ขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี*
A COMPREHENSIVE NEEDS ASSESSMENT OF TEACHER READINESS
FOR PROMOTING QUANTUM LEARNING IN EXTRA-LARGE
SECONDARY SCHOOLS UNDER THE SARABURI SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

วชิราภรณ์ ชีวีกุล¹, วรณวิศา สีนุสรณ์ คล้ายจำแลง² และ รัชพล วิทยานนท์³
Wiparat Chewikool¹, Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang² and Rachapol Witayanont³
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์¹⁻³
Kasetsart University, Thailand¹⁻³
Corresponding Author's Email: Wiparat.mf@gmail.com

บทคัดย่อ

ภายใต้การเปลี่ยนผ่านจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่ยึดกรอบการสอนเชิงเส้นตรง ไปสู่การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมซึ่งมองการเรียนรู้เป็นระบบองค์รวมที่เชื่อมโยงและยืดหยุ่นตามบริบท งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี 2) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของความต้องการจำเป็น และ 3) พัฒนาแนวทางในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัม วิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยแบบประเมินความต้องการจำเป็นแบบตอบสนองเดียว กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู 269 คนจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ PNI_{modified} ระยะที่ 2 วิเคราะห์สาเหตุด้วยการสนทนากลุ่มด้วยการสนทนากลุ่มและวิเคราะห์แผนภูมิแก๊งปลา และระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัมด้วยเทคนิคกลุ่มสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 2 และ 3 ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้ช่วยการศึกษาศึกษา 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ 2 คน และครู 5 คน รวมแล้วทั้งหมด 8 คน

* Received 12 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 2 January 2026

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัม ($PNI_{\text{modified}} = 0.135$) 2) สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นที่สำคัญ คือ ภาระงานที่นอกเหนือจากงานสอนของครูมีมากเกินไป จนครูไม่มีเวลาที่จะไปสร้างหรือพัฒนาสื่อ และ 3) แนวทางในการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัม คือ ครูควรได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการสร้างและพัฒนาสื่อ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของครู เป็นต้น

ผลการวิจัยนำไปสู่การสังเคราะห์แนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงพลวัตเพื่อครูยุคควอนตัม ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาความพร้อมของครูอย่างเป็นองค์รวมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในบริบทการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัม, การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัม, การวัดและประเมินผลแบบควอนตัม, การประเมินความต้องการจำเป็น

Abstract

Amid the transition from conventional learning management, which emphasizes linear instructional frameworks, to quantum learning management that views learning as an interconnected and flexible holistic system responsive to contextual changes, this research aimed to 1) identify and prioritize the needs for preparing teachers to promote quantum learning in large-sized secondary schools under the Saraburi Secondary Educational Service Area Office 2) analyze the causes of these needs and 3) develop guidelines for preparing teachers to promote quantum learning.

The research methodology consisted of three phases. Phase 1 involved identifying and prioritizing needs using a single-response needs assessment questionnaire. The sample comprised 269 teachers selected through stratified random sampling. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, and the modified Priority Needs Index (PNI_{modified}). Phase 2 focused on analyzing the causes of the needs through focus group discussions and fishbone diagram analysis. Phase 3 involved developing guidelines for preparing teachers to promote quantum learning using the connoisseurship technique. The experts participating in Phases 2 and 3 were selected through purposive sampling and

included one school director, two deputy directors for academic affairs, and five teachers, totaling eight participants.

The research findings revealed that 1) the highest priority need was the development of quantum learning media and learning resources ($PNI_{\text{modified}} = 0.135$) 2) the major cause of this need was the excessive workload beyond teaching responsibilities, which limited teachers' time for creating or developing learning media and 3) the guidelines for preparing teachers to promote quantum learning emphasized enhancing teachers' knowledge and skills in media creation and development, building learning communities, and transforming teaching practices.

The findings led to the synthesis of a Dynamic Quantum Learning Ecosystem for teachers, which supports holistic teacher readiness and aligns with learning management in contexts of change.

Keywords: Quantum learning management, Development of quantum learning media and resources, Quantum assessment and evaluation, Needs assessment

บทนำ

ในโลกและระบบการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง แนวคิดเชิงควอนตัม (Quantum Worldview) ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ทำความเข้าใจโลกและระบบต่าง ๆ โดยมองว่าโลกไม่ได้ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรงหรือสามารถควบคุมได้อย่างแน่นอน หากแต่ประกอบด้วยความไม่แน่นอน ความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบ และการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แนวคิดดังกล่าวแตกต่างจากกรอบคิดเชิงกลหรือแนวคิดแบบนิวตันที่มองการเรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงเส้นตรง เน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนและการควบคุมผลลัพธ์อย่างชัดเจน ในมุมมองเชิงควอนตัม การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมอย่างต่อเนื่อง ต่อมา เมื่อโลกเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และยากต่อการคาดการณ์ แนวคิดโลกยุค VUCA (Bennis & Nanus, 1985) และแนวคิด BANI (Cascio, 2020) ได้ถูกนำมาใช้อธิบายลักษณะของโลกยุคใหม่ ซึ่งยิ่งสะท้อนและทวีความซับซ้อนของบริบททางการศึกษา และทำให้กรอบคิดเชิงควอนตัมมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นต่อการอธิบายการเรียนรู้และการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

ภายใต้กรอบความคิดเชิงควอนตัม การจัดการเรียนรู้จึงเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ถูกมองว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงทั้งด้านความคิด

อารมณ์ และการลงมือปฏิบัติ ครูจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบควอนตัม (Quantum Learning) จึงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อกรอบความคิดดังกล่าว โดย DePorter, Reardon and Nourie-Roth (1999) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้จากจิตวิทยาการเรียนรู้ ประสาทวิทยาศาสตร์ และการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายและส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างองค์รวม

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมมีความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมอย่างชัดเจน กล่าวคือ จากเดิมที่การเรียนรู้มักเน้นการท่องจำและการประเมินผลตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ การตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการยอมรับความไม่แน่นอนของคำตอบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ วิจารณ์ พานิช (2556) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในสังคมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้ด้านควอนตัมนั้น ได้มุ่งให้ความสำคัญ 3 ด้านคือ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบควอนตัม 2) ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัม 3) ด้านการวัดและประเมินผลแบบควอนตัม

อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของครูในหลายด้าน โดย พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2560) ชี้ให้เห็นว่า ครูจำเป็นต้องมีความเข้าใจในกรอบแนวคิดการเรียนรู้ทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และความสามารถในการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ขณะที่ สุวิมล ว่องวานิช (2563) เน้นย้ำว่าการจัดการเรียนรู้จะมีประสิทธิผลได้ จำเป็นต้องมีระบบการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ มิฉะนั้นหากครูยังขาดความพร้อมหรือไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้อย่อมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

เมื่อพิจารณาบริบทของจังหวัดสระบุรี แม้จะเป็นจังหวัดในภาคกลางที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร แต่สภาพความเป็นจริงทางการศึกษายังคงสะท้อนความแตกต่างทั้งด้านขนาดของสถานศึกษา ทรัพยากร และบริบทของผู้เรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ซึ่งมีจำนวนนักเรียนจำนวนมาก และมีความหลากหลายสูง ครูจำนวนมากต้องปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดด้านภาระงาน เวลา และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ สภาพการณ์ดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความพร้อมของครูในการนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบคอนตัมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนสภาพจริง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาครู การกำหนดนโยบายทางการศึกษา และการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบคอนตัมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบคอนตัมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี
3. เพื่อพัฒนาแนวทางในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบคอนตัมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบลำดับเชิงอธิบาย (Sequential Explanatory Design) ตามแนวคิดของ Creswell and Plano Clark (2018) ร่วมกับแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นของ สุวิมล ว่องวานิช (2563) ซึ่งเสนอให้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การศึกษาความต้องการจำเป็นเชิงปริมาณ การวิเคราะห์สาเหตุเชิงคุณภาพ และการพัฒนาแนวทางการดำเนินงาน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ระยะการดำเนินการวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

ระยะการดำเนินการวิจัย	วิธีวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล
ระยะที่ 1 การระบุและจัดลำดับความ ต้องการจำเป็นฯ	การวิจัยเชิง ปริมาณ	ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สระบุรี
ระยะที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ เกิดความต้องการจำเป็นฯ	วิจัยเชิงคุณภาพ	ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 3 คน และครู จำนวน 5 คน
ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อ พัฒนาแนวทางในการเตรียมความพร้อม ของครูฯ	วิจัยเชิงคุณภาพ	ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเดียวกันระยะที่ 2

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี
จำนวน 887 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสังกัดข้างต้น จำนวน 269 คน ซึ่งใช้วิธีกำหนด
ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และใช้
วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) สุ่มตัวอย่างจากกลุ่มย่อยแต่ละ
โรงเรียนเพื่อให้ได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามได้ตามจำนวนสัดส่วน (Proportional Allocation)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบประเมินแบบตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) มีจำนวนคำถาม
25 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณาความถูกต้อง ความชัดเจน และ ความเหมาะสมของ
ข้อคำถาม โดยประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยความเที่ยงตรง
เชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00

3.2 แบบสนทนากลุ่ม โดยคำถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เพื่อค้นหา
สาเหตุของความต้องการจำเป็น และตอนที่ 2 เพื่อสังเคราะห์แนวทางในการเตรียมความพร้อม
ของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบคอนตัม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการเก็บข้อมูล แบ่งตามกระบวนการวิจัย 3 ระยะ ดังตารางที่ 2
ตารางที่ 2 การเก็บข้อมูลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง

ระยะการดำเนินการวิจัย	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
ระยะที่ 1 การระบุและลำดับความต้องการจำเป็น	แบบประเมินความต้องการจำเป็น	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $PNI_{modified}$
ระยะที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น	กระบวนการสนทนากลุ่ม	วิเคราะห์แผนภูมิแก๊งปลา
ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อพัฒนาแนวทางในการเตรียมความพร้อมของครู	เทคนิคกลุ่มสมมติ	วิเคราะห์เนื้อหา

การระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็น (1) นำแบบประเมินไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ พบว่า แบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 0.96 เมื่อนำไปทดลองใช้จริงแล้วมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1951) พบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าเท่ากับ 0.971 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเท่ากับ 0.972 (2) นำแบบประเมินความต้องการจำเป็นที่ผ่านการปรับแก้แล้ว ไปจัดกระทำให้อยู่ในรูปแบบของ Google form เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยทำในรูปแบบประเมินแบบตอบสนองคู่ ที่กำหนดให้สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับ 5 ทุกข้อ เนื่องจากข้อคำถามแต่ละข้อมาจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเข้มข้น จึงน่าจะอนุมานได้ว่ามีความสำคัญมาก 3. ผู้วิจัยได้รับแบบประเมินตอบกลับมาเท่ากับ 269 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น 1. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยคัดเลือกผู้บริหารและครูที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษามากที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานวิชาการ 2 คน และครู 5 คน โดยทั้ง 8 คน มาจากโรงเรียนทั้ง 8 โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง 2. ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดหมายเข้าร่วมกระบวนการสนทนากลุ่ม โดยผ่านโปรแกรม Google Meet ตามวันและเวลาที่กำหนดโดยใช้ระยะเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ทางเลือก 1. ผู้ให้ข้อมูล คือ บุคคลกลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลในระยะที่ 2 2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคสมมติ โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเลือกทางเลือก ร่วมกันวิพากษ์ทางเลือก และคัดเลือกแนวคิดที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าสำคัญที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็น ดังตารางที่ 3

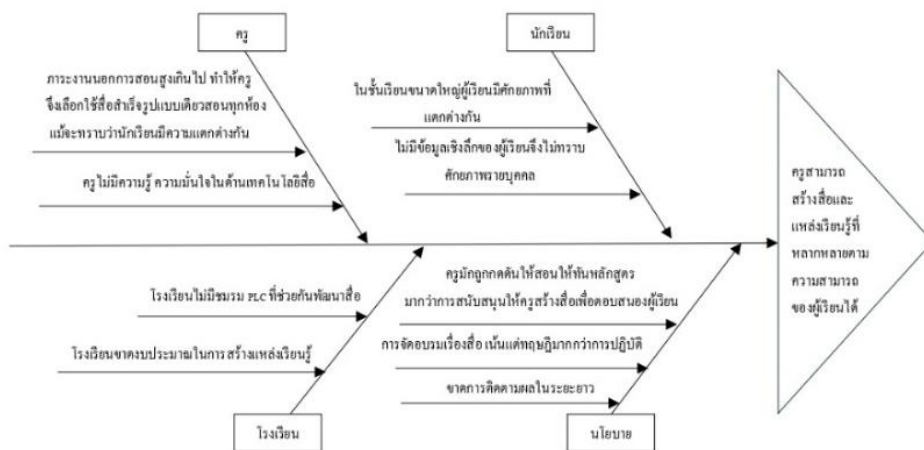
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็นที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง (n=269)

	ด้าน	ระดับการปฏิบัติในสภาพปัจจุบัน		PNI _{modified}	ลำดับ
		M	SD		
1	ด้านการจัดการเรียนรู้แบบคอนตัม	4.00	0.81	0.112	2
2	ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัม	3.92	0.83	0.135	1
3	ด้านการวัดและประเมินผลแบบคอนตัม	4.05	0.82	0.110	3

เมื่อนำข้อมูลการตอบแบบประเมินความต้องการจำเป็นสภาพที่เป็นจริงในระดับปฏิบัติการในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 269 คน โดยกำหนดให้สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับ 5 พบว่าความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัม ลำดับที่ 2 คือ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบคอนตัม และลำดับที่ 3 คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบบคอนตัม

2. สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นฯ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัม การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัม หมายถึง การออกแบบสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบคอนตัม ซึ่งให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์ การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริง และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สื่อการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจึงแตกต่างจากสื่อการสอนแบบดั้งเดิมที่มักเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาในรูปแบบเดียวกันสำหรับผู้เรียนทุกคน โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงรุก ความยืดหยุ่น และการปรับให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

จากผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัม เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามพบว่า ประเด็นที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ การที่ครูสามารถสร้างสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าครูยังขาดความพร้อมในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงคอนตัม ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเชิงแนวคิดและทักษะในการพัฒนาสื่อที่แตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์แผนภูมิแก๊งปลา

จากการวิเคราะห์แผนภูมิแก๊งปลาในภาพที่ 1 แบ่งเป็นสาเหตุในการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัมได้หลายสาเหตุ และสาเหตุที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลและจัดลำดับว่า มีความสำคัญที่สุด 3 ลำดับ คือ 1. ภาระงานนอกเหนือการสอนที่มากเกินไป จึงทำให้ครูมักใช้สื่อสำเร็จรูปแบบเดียวในการสอนนักเรียนทุกห้อง 2. ครูไม่มีความรู้ด้านการพัฒนาสื่อ รวมถึงความมั่นใจด้านเทคโนโลยีสื่อ 3. ครูมักถูกกดดันให้สอนให้ทันหลักสูตร มากกว่าการสนับสนุนให้ครูสร้างสื่อเพื่อตอบสนองความหลากหลายตามความสามารถของผู้เรียน

นอกจากนี้ สาเหตุที่เกิดขึ้นของความต้องการจำเป็นลำดับที่ 2 ด้านการจัดการเรียนรู้แบบคอนตัม ได้แก่ 1. ภาระงานที่นอกเหนือจากการสอนที่มากเกินไป ทำให้ครูไม่สามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้ 2. นักเรียนในห้องเรียนมีศักยภาพที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มเก่ง กลุ่มกลาง และกลุ่มอ่อน 3. ครูขาดข้อมูลพื้นฐานเชิงลึกรวมถึงความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และความต้องการจำเป็นลำดับที่ 3 ด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่ 1. ครูต้องดูแลนักเรียนจำนวนมากในเวลาอันจำกัด ส่งผลให้ครูไม่สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับรายบุคคลได้ 2. การให้ข้อเสนอแนะของครูมักจะอยู่ในรูปแบบคะแนนมากกว่าการอธิบายเชิงคุณภาพ 3. ระบบการศึกษาายังคงให้ความสำคัญกับคะแนนและการสอบมากกว่าการให้ข้อมูลย้อนกลับหรือคำแนะนำระหว่างเรียน

3. แนวทางการพัฒนาในการเตรียมความพร้อมของครู ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบคอนตัม ได้แก่ ครูควรได้รับการพัฒนาให้สามารถสร้างสื่อหรือแหล่งเรียนรู้แบบโครงสร้างเดียวกัน แต่สามารถปรับใช้ตามความยากง่ายให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย ครูควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ด้านสื่อการเรียนการสอนโดยออกแบบสื่อที่ตอบสนองเป้าหมายการเรียนรู้และความแตกต่างของผู้เรียน ครูควรมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีร่วมกับเพื่อนครูผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ (Professional Learning Community : PLC) ครูควรเปลี่ยนวิธีการสอนให้ทันกับหลักสูตรโดยออกแบบการเรียนรู้ให้บูรณาการหลายตัวชี้วัดพร้อมกัน

ผู้บริหารควรปรับโครงสร้างภาระครู ผู้บริหารควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสื่อรวมถึงแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารควรจัดทีม พี่เลี้ยงหรือทีมสนับสนุนด้านเทคโนโลยีในโรงเรียนเพื่อคอยช่วยให้คำปรึกษา และ ผู้บริหารควรปรับกรอบการบริหารจากเดิมมุ่งเน้นให้ครูสอนให้ครบตามหลักสูตรเปลี่ยนเป็นให้ผู้เรียน เรียนรู้ให้เกิดประโยชน์และนำไปใช้ได้จริง

ด้านการจัดการเรียนรู้แบบควอนตัม มีแนวทางในการเตรียมความพร้อมของครู ได้แก่ ครูควร วางแผนเพื่อบริหารจัดการภาระงานครูควรปรับวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนใน แต่ละกลุ่ม ครูควรเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ครูควรใช้การประเมินระหว่างเรียน เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำให้เข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารควรทบทวนภาระงานของครูเพื่อ ช่วยลดภาระงานที่นอกเหนือจากการสอน และควรสนับสนุนระบบฐานข้อมูลของผู้เรียนที่เข้าถึงง่าย และใช้ร่วมกันระหว่างครู เพื่อให้ครูได้มีข้อมูลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการวัดและประเมินผลแบบควอนตัม มีแนวทางในการเตรียมความพร้อมของครู ได้แก่ ครูควรหารูปแบบหรือเครื่องมือที่สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับได้อย่างรวดเร็ว ครูควรส่งเสริมการให้ ข้อมูลสะท้อนกลับโดยผู้เรียนเองและเพื่อน (Self & Peer Feedback) ครูควรได้รับการพัฒนาทักษะ การให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงคุณภาพ ครูควรบูรณาการการให้ข้อมูลย้อนกลับเข้าไปในกิจกรรมการเรียนรู้ ให้มากขึ้น และสื่อสารกับผู้เรียนให้เห็นถึงคุณค่าของข้อมูลย้อนกลับมากกว่าคะแนน ผู้บริหารควรจัด โครงสร้างเวลาเรียนให้เอื้อต่อการให้ข้อมูลย้อนกลับ ผู้บริหารสนับสนุนเครื่องมือหรือระบบที่ช่วย จัดการชั้นเรียนขนาดใหญ่ ลดความกดดันด้านเอกสารคะแนน แล้วเพิ่มคุณค่าจากหลักฐานการเรียนรู้ จากผู้เรียนจริง และผู้บริหารควรปรับนโยบายจากการประเมินจากผลลัพธ์เป็นการประเมิน จากกระบวนการเรียนรู้

อภิปรายผล

1. เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นฯ ในระยะที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1 คือ ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัม ($PNI_{modified} = 0.135$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับการมีสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สามารถรองรับความแตกต่างของผู้เรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราลี ถนอมชาติ และ นภัส ศรีเจริญประมง (2563) ที่พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นในระดับสูงด้านการพัฒนาสื่อ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะสื่อที่สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มี ศักยภาพแตกต่างกัน และช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนมาก ทั้งนี้ อาจมี สาเหตุมาจากบริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดสระบุรี ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมากและ มีความหลากหลายสูง ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น เพื่อช่วยลดภาระ การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน และเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัมเป็นความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1

2. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัม ในระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการสนทนากลุ่มและวิเคราะห์แผนภูมิ ก้างปลา พบว่าสาเหตุได้แก่ ภาระงานที่นอกเหนือจากการสอนที่ครูต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ส่งผลให้ครูมีข้อจำกัดด้านเวลาในการวางแผน ออกแบบกิจกรรม และจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ หลักการของการเรียนรู้แบบควอนตัม นอกจากนี้ ลักษณะห้องเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนมากและมี ศักยภาพที่หลากหลาย ยังเพิ่มความซับซ้อนในการจัดการเรียนรู้ให้รองรับผู้เรียนทุกกลุ่มอย่าง เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ว่องวานิช (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าภาระงานและข้อจำกัด ด้านเวลาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ครูไม่สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างของ ผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ และอีกสาเหตุหนึ่งเกี่ยวข้องกับแรงกดดันเชิงนโยบายและวัฒนธรรม การปฏิบัติในสถานศึกษาที่มุ่งให้ครูสอนให้ทันหลักสูตรและดำเนินการให้ครบตามแผนการสอน มากกว่าการสนับสนุนให้ครูมีเวลาและพื้นที่ในการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อรองรับ ความแตกต่างของผู้เรียน ส่งผลให้ครูมักเลือกใช้สื่อสำเร็จรูปแบบเดียวในการสอนทุกห้องเพื่อให้ ทันเวลาและลดภาระงาน แม้สื่อดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม อย่างแท้จริง ทั้งนี้สภาพดังกล่าวสะท้อนช่องว่างระหว่างการปฏิบัติจริงในสถานศึกษาและทิศทาง เชิงนโยบายของ แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2567) ของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ที่มุ่งส่งเสริมให้ครูเป็นผู้สร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งหากสามารถขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวลงสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็น รูปธรรม จะช่วยลดข้อจำกัดและความต้องการจำเป็นในด้านนี้ได้

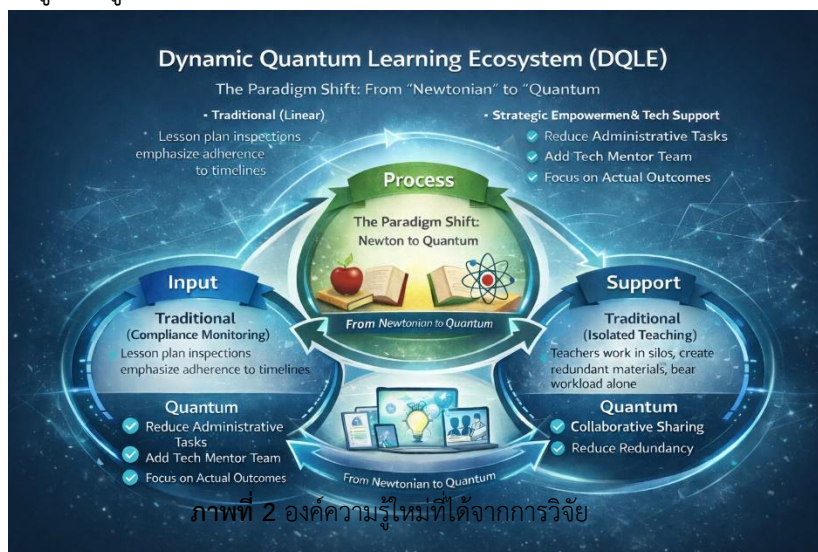
3. เพื่อพัฒนาแนวทางในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัม ในระยะที่ 3 จากเทคนิคกลุ่มสมมติแล้ววิเคราะห์ พบว่า แนวทางในระดับครูผู้สอน คือ ครูควรได้รับ การพัฒนาให้สามารถสร้างสื่อหรือแหล่งเรียนรู้โดยใช้โครงสร้างเดียวกัน แต่สามารถปรับระดับ ความยากง่ายให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความสามารถหลากหลาย แนวทางดังกล่าวช่วยลดภาระ การผลิตสื่อซ้ำซ้อน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกกลุ่มเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ อารณ ใจเที่ยง (2561) ที่พบว่า การออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและ สามารถปรับใช้ตามระดับความสามารถของผู้เรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของ ผู้เรียนในห้องเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลสูงนอกจากนี้ ครูควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ด้านการออกแบบสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการใช้จริง เพื่อให้สามารถออกแบบสื่อ ที่ตอบสนองทั้งเป้าหมายการเรียนรู้และความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ วราลี ถนอมชาติ และนภัส ศรีเจริญประมง (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะด้าน การออกแบบสื่อ การเรียนรู้ของครูมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง อีกทั้งครูควรมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีร่วมกับเพื่อน ครูผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนสื่อ แนวปฏิบัติ และ ประสบการณ์การสอน โดยไม่จำเป็นต้องผลิตสื่อด้วยตนเองทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และเพยาร์ ยินดีสุข (2561) ที่พบว่า กระบวนการ PLC เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้และการใช้สื่อในบริบทการสอนจริง และครูควรปรับวิธีคิดเกี่ยวกับการสอนให้ทันหลักสูตร จากการมุ่งเร่งสอนเนื้อหาให้ครบตามหน่วย ไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการหลายตัวชี้วัดไว้ในกิจกรรมหรือสื่อเดียวกัน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและเกิดคุณภาพโดยไม่เพิ่มภาระงานซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) และสอดคล้องกับงานวิจัยของของ นิทัศน์ หามนตรี (2558) ที่ระบุว่า การปรับกรอบความคิดของครูจากการสอนเนื้อหาไปสู่การออกแบบ การเรียนรู้เชิงระบบ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และแนวทางในระดับผู้บริหาร คือ ผู้บริหารควรมีบทบาทในการปรับโครงสร้างภาระงานของครู โดยทบทวนและลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูมีเวลาในการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมีบทบาทในการสนับสนุน โดยจัดให้มีทีมพี่เลี้ยงหรือทีมสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถขอคำปรึกษาและความช่วยเหลือได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรปรับกรอบการบริหารจากเดิมที่มุ่งเน้นให้ครูสอนให้ครบตามหลักสูตร ไปสู่การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเกิดประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี (2567) ที่มุ่งส่งเสริมให้ครูเป็นผู้สร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลหากสามารถขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวลงสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมจะช่วยลดข้อจำกัดและความต้องการจำเป็นด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัมได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสังเคราะห์เป็น “ระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงพลวัตเพื่อครูปุณฺณควอนตัม” (Dynamic Quantum Learning Ecosystem: DQLE) ซึ่งเป็นการปรับกรอบแนวคิดที่อธิบายการเปลี่ยนผ่านจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการสอนเชิงเส้นตรง ไปสู่การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมที่มองการเรียนรู้เป็นระบบที่เชื่อมโยงและยืดหยุ่น โดยระบบนิเวศดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า สะท้อนการปรับบทบาทการบริหารจัดการจากการกำกับควบคุมการสอนตามเนื้อหา ไปสู่การสนับสนุนเชิงกลยุทธ์ โดยมุ่งลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ และจัดระบบสนับสนุนด้านเทคโนโลยีหรือทีมพี่เลี้ยงเพื่อเอื้อต่อการออกแบบการเรียนรู้และการพัฒนาสื่อของครู 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นแกนกลางของระบบนิเวศ โดยครูออกแบบการเรียนรู้ในลักษณะเชิงบูรณาการ ใช้การออกแบบย้อนกลับ และพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่มีโครงสร้างเดียวแต่สามารถปรับระดับได้ เพื่อรองรับความแตกต่างของผู้เรียนในห้องเรียนขนาดใหญ่และมีความหลากหลายสูง ซึ่งช่วยลดความซับซ้อนของงานและยังคงคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ระบบสนับสนุนเป็นการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกลไกในการแลกเปลี่ยนและแบ่งปัน

สื่อและแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ ช่วยลดความซ้ำซ้อนของงาน และส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 2

จากภาพอาจสรุปได้ว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงพลวัตเพื่อครูยุคควอนตัม (DQLE) แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร กระบวน การจัดการเรียนรู้ และการสนับสนุนครู ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาความพร้อมของครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัม ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้แบบควอนตัม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีมีความต้องการจำเป็นด้านการจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมสูงสุด ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถของครูในด้านดังกล่าวเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน 1.2 สถานศึกษาควรนำผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งลดภาระงานที่นอกเหนือจากการสอน สนับสนุนการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมการวัดและประเมินผลที่เน้นข้อมูลย้อนกลับและข้อมูลผู้เรียนเชิงคุณภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้แบบควอนตัมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 ควรมีการศึกษาความต้องการ

จำเป็นในการเตรียมความพร้อมของครูในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบควอนตัมในกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายมากขึ้น 2.2 ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของครู เช่น อายุ วุฒิ การศึกษา หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจความต้องการจำเป็นของครูได้อย่าง เฉพาะเจาะจงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นิทัศน์ หามนตรี. (2558). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในบริบท สถานศึกษาไทย. วารสารศึกษาศาสตร์, 43(2), 89–104.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2560). การประเมินเพื่อการเรียนรู้: แนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิไล ถนอมชาติ และณภัส ศรีเจริญประมง. (2563). สมรรถนะครูด้านการออกแบบการเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วารสารครูศาสตร์, 48(3), 45–60.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2563). การประเมินความต้องการจำเป็นทางการศึกษา .(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี. (2567). แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2566– 2570 (ฉบับปรับปรุง) (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม 2568 จาก <https://sssb.go.th/strategic-plan/>
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2561). การออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bennis, W., & Nanus, B. (1985). Leaders: The strategies for taking charge. Harper & Row.
- Cascio, J. (2020). Facing the Age of Chaos. Medium. Retrieved April, 2020, from <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos>.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297–334.
- DePorter, B., Reardon, M., & Singer-Nourie, S. (1999). Quantum teaching: Orchestrating student success. Allyn & Bacon.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง*

THE PEOPLE'S OPINIONS TOWARDS POLITICS IN NAKHAOSIA SUBDISTRICT, NAYONG DISTRICT, TRANG PROVINCE.

ณัฐวัฒน์ กิตติธนาชุพันธ์¹ และ สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา²

Nattawat Kittithanachupun¹ and Sitthipong Sitthiphataraprabha²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช¹⁻²

Mahamakut Buddhist University Sritammasokaraj Campus Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: ekkawin.piy@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methods research) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 364 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนทั่วไป จำนวน 2 คน และนักวิชาการท้องถิ่น รวม 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการรับรู้ทางการเมือง ด้านการสื่อสารทางการเมือง และด้านพฤติกรรมการเมือง ตามลำดับ

2. แนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่พฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมที่พบมากคือการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งและการติดตามข่าวสาร อย่างไรก็ตาม การรับรู้ทางการเมืองยังเน้นความเข้าใจจากประสบการณ์ตรง

* Received 8 November 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 2 January 2026

มากกว่าการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง และประชาชนยังต้องการข้อมูลทางการเมืองที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือจากหน่วยงานท้องถิ่น

คำสำคัญ: ความคิดเห็นทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การรับรู้ทางการเมือง, การสื่อสารทางการเมือง, การเมืองท้องถิ่น

Abstract

This study aimed 1) to examine the level of public opinions toward politics in Nakhawsi Subdistrict, Nayong District, Trang Province, and 2) to propose guidelines for promoting public opinions toward politics in the area. A mixed-methods research design was employed. The quantitative sample consisted of 364 residents of Nakhawsi Subdistrict, while qualitative key informants included community leaders, members of the Subdistrict Administrative Organization Council, two local residents, and a local academic, totaling five participants. Data were collected using questionnaires and in-depth interviews. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, whereas qualitative data were analyzed through descriptive content analysis.

The research finding were as follows:

1. The findings indicated that overall public opinions toward politics in Nakhawsi Subdistrict were at a moderate level. When examined by dimension, political participation recorded the highest mean score, followed by political perception, political communication, and political behavior, respectively.

2. Regarding guidelines for promoting public opinions toward politics in Nakhawsi Subdistrict, qualitative analysis revealed that residents demonstrated relatively high levels of political behavior and participation, particularly in voting and following political news. However, political perception was primarily shaped by direct experiences rather than structural or policy-oriented analysis. In addition, residents expressed a strong need for accurate and reliable political information provided by local government agencies.

Keywords: Political opinions; Political participation; Political perception; Political communication; Local politics

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากสะท้อนบทบาทของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของประชาชนต่อการเมืองจึงมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ตรวจสอบ และแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีการส่งเสริมการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายพื้นที่ยังคงอยู่ในระดับจำกัด และมีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงไม่อาจอธิบายได้ด้วยภาพรวมระดับประเทศเพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องพิจารณาในระดับพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้เข้าใจพลวัตของความคิดเห็นและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างลึกซึ้ง (ศักดิ์ชัย จันทนา, พีระพงศ์ ภักดิ์ศรี และปะการัง ชื่นจิตร, 2564)

ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และโครงสร้างสังคม ประชาชนมีความหลากหลายด้านอาชีพ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมา แม้พื้นที่ดังกล่าวจะอยู่ภายใต้โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น แต่กลับยังขาดงานศึกษาที่สะท้อนความคิดเห็นของประชาชนต่อการเมืองในเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติของพฤติกรรม การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการสื่อสารทางการเมือง

ช่องว่างองค์ความรู้ (knowledge gap) ที่สำคัญของการศึกษานี้ คือ การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อธิบายว่า ประชาชนในตำบลนาข้าวเสียมีความคิดเห็นต่อการเมืองในระดับใด และความคิดเห็นดังกล่าวแสดงออกผ่านรูปแบบพฤติกรรม การรับรู้ การมีส่วนร่วม และการสื่อสารทางการเมืองอย่างไร การเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจการเมืองท้องถิ่นในระดับฐานราก และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกแบบนโยบายและกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ (สุพจน์ พงษ์พัฒนา, 2564)

การวิจัยนี้จึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยกำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เป็นตัวแปรอิสระ และความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียเป็นตัวแปรตาม ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) พฤติกรรมการเมือง (2) การรับรู้ทางการเมือง (3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ (4) การสื่อสารทางการเมือง กรอบแนวคิดดังกล่าวใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และตีความผลการวิจัย

เพื่ออธิบายลักษณะความคิดเห็นของประชาชนและเชื่อมโยงไปสู่การเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2563)

ดังนั้น การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เนื่องจากจะช่วยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นในบริบทพื้นที่เฉพาะ และเป็นฐานข้อมูลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนากลไกการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในงานวิจัยทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากความคิดเห็นทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชนสะท้อนถึงคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยและความเข้มแข็งของการเมืองในระดับท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกเป็น 4 แนวคิดหลักตามกรอบแนวคิดของการศึกษา ได้แก่ พฤติกรรมการเมือง การรับรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเมือง

พฤติกรรมการเมืองหมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งสะท้อนระดับการตื่นตัวและวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน (Almond & Verba, 1963) นอกจากนี้ พฤติกรรมการเมืองยังได้รับอิทธิพลจากทรัพยากรส่วนบุคคล เช่น เวลา ความรู้ และเครือข่ายทางสังคม (Verba, Scholzman, & Brady, 1995)

ในบริบทประเทศไทย พระมหาทศพงษ์ ชยเมธี (2563) และสุพจน์ พงษ์พัฒนา (2564) พบว่า พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นมักเน้นการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองมากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ทางการเมือง

การรับรู้ทางการเมืองหมายถึง กระบวนการรับรู้และตีความข้อมูลทางการเมือง ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง แนวคิดความสามารถทางการเมืองที่รับรู้ (political efficacy) อธิบายว่า การรับรู้ประกอบด้วยความสามารถภายในและภายนอก ซึ่งส่งผลต่อความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Campbell et al., 1954)

งานวิจัยในประเทศไทยพบว่า การรับรู้ทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นมักเกิดจากประสบการณ์ตรงและผลกระทบในชีวิตประจำวัน มากกว่าการทำความเข้าใจเชิงโครงสร้างทางการเมือง (วัชรมน จันรอง และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า, 2567)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองสะท้อนบทบาทของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ครอบคลุมกิจกรรมตั้งแต่การเลือกตั้ง การเข้าร่วมประชุมสาธารณะ ไปจนถึงการแสดงความคิดเห็นและการรวมกลุ่มทางการเมือง (Verba & Nie, 1972) โดย Norris (2002) แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็นแบบดั้งเดิมและแบบใหม่

ในบริบทการเมืองท้องถิ่นไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงกระจุกตัวอยู่ในกิจกรรมที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดขึ้น ขณะที่การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายและการตรวจสอบยังมีข้อจำกัด (ศักดิ์ชัย จันทนา, พิระพงศ์ ภักศิรี และปะการัง ชื่นจิตร, 2564)

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองคือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความคิดเห็นทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในยุคสื่อดิจิทัล (McNair, 2018)

งานวิจัยในประเทศไทยชี้ว่า แม้สื่อออนไลน์จะเป็นช่องทางหลักในการรับรู้ข้อมูลทางการเมือง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือ ขณะที่หน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นแหล่งข้อมูลที่ประชาชนให้ความเชื่อถือสูง (สุพจน์ พงษ์พัฒนา, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept-interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้งหรือเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น ในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอ

นาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 7,142 คน จำนวน 10 หมู่บ้าน (สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาข้าวเสีย, 2568)

เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 5 คน

1. ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
2. ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจและมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง จำนวน 2 คน
3. นักวิชาการท้องถิ่นหรือผู้มีบทบาททางสังคมที่สามารถให้ข้อวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นทางการเมืองในพื้นที่ จำนวน 1 คน

ลักษณะการคัดเลือก การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่หลากหลายและสะท้อนบริบททางสังคม-การเมืองของตำบลนาข้าวเสีย

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความครอบคลุมและสะท้อนลักษณะประชากรของตำบลนาข้าวเสีย อำเภอ นาโยง จังหวัดตรัง อย่างเหมาะสม โดยเริ่มจากการแบ่งชั้นเชิงพื้นที่ (Stratified Sampling) ซึ่งตำบลนาข้าวเสียประกอบด้วย 10 ชุมชน ผู้วิจัยกำหนดให้แต่ละชุมชนเป็นชั้นประชากร (Stratum) และจัดสรรจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีการกระจายตัวอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ของตำบล

จากนั้น ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ภายในแต่ละชุมชน โดยคัดเลือกกลุ่มพื้นที่หรือย่านที่พักอาศัยซึ่งมีลักษณะประชากรที่หลากหลาย อาทิ ย่านการค้า ย่านชุมชนเมือง และย่านชานเมือง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถสะท้อนสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน

ในขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามจากประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กำหนด โดยผู้ให้ข้อมูลต้องมีความสอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ มีสัญชาติไทย มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในตำบลนาข้าวเสียอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ที่มีความสมัครใจและพร้อมให้ข้อมูลในช่วงเวลาที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมือง เพื่อนำสาระสำคัญที่ได้มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดและใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงนำมากำหนดโครงสร้างและร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended questions) และแบบปลายเปิด (Open-ended questions) เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการศึกษาและสามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างรอบด้าน โดยเป็นการดัดแปลงจากแบบสอบถามที่เคยผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้วในงานวิจัยก่อนหน้า

เมื่อจัดทำแบบสอบถามฉบับร่างแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงทั้งด้านเนื้อหา ความชัดเจน และความเหมาะสมของถ้อยคำ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66–1.00 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในระดับที่เหมาะสม

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.951 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนที่เป็นระบบ โดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ และดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง หลังจากสิ้นสุดการเก็บข้อมูล ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบถ้วนจำนวน 364 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความครบถ้วนของข้อมูล พร้อมทั้งจัดลำดับและบันทึกข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การจัดหมวดหมู่และการสังเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อสะท้อน

มุมมอง ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพดังกล่าวถูกนำมาบูรณาการร่วมกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อใช้ในการอธิบายและเสนอแนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 มีอาชีพเกษตร /รับจ้าง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5 และมีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 37.1

2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยการหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยรวม 4 ด้าน

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมือง ในตำบลนาข้าวเสีย	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านพฤติกรรมทางการเมือง	3.25	.597	ปานกลาง
2. ด้านการรับรู้ทางการเมือง	3.29	.615	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.55	.646	มาก
4. ด้านการสื่อสารทางการเมือง	3.26	.625	ปานกลาง
รวม	3.34	.555	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = .555)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .646) รองลงมาคือ ด้านการรับรู้ทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = .615) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านพฤติกรรมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = .597)

3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีดังนี้

จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลนาข้าวเสียมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่พฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมที่พบมากคือการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การแสดงความคิดเห็นเชิงนโยบายและการมีส่วนร่วมเชิงวิเคราะห์ยังมีข้อจำกัด โดยประชาชนส่วนใหญ่มักมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าผู้มีส่วนร่วมเชิงรุก ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนควรมุ่งพัฒนา “คุณภาพ” ของการมีส่วนร่วมควบคู่กับการรักษาระดับ “ปริมาณ” การมีส่วนร่วมที่มีอยู่แล้ว

ประการแรก ควรเสริมสร้างการรับรู้และความเข้าใจทางการเมืองในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะบทบาทของรัฐบาล พรรคการเมือง และองค์กรอิสระ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตในท้องถิ่น เพื่อยกระดับการรับรู้จากการมองการเมืองในเชิงปฏิบัติและคุณธรรมส่วนบุคคล ไปสู่การทำความเข้าใจเชิงนโยบายและระบบการเมืองที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

ประการที่สอง ควรพัฒนาเวทีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเห็นผลลัพธ์ได้จริง โดยเฉพาะเวทีประชาคมและกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์ ลดอคติทางการเมือง และสร้างความเชื่อมั่นว่าความคิดเห็นของประชาชนสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายหรือการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ควรพัฒนาระบบการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นศูนย์กลางการสื่อสารข้อมูลทางการเมืองที่ถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่าย ควบคู่กับการใช้สื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม เพื่อเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารและการคัดกรองข่าวปลอม เพื่อยกระดับจากการรับรู้เชิงเผื่อสังเกตไปสู่การมีส่วนร่วมทางความคิดอย่างมีวิจารณญาณ

โดยสรุป แนวทางการส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียควรมุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และช่องทางการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์ มีเหตุผล และนำไปสู่การพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในตำบลนาข้าวเสียยังคงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทิศพงษ์ ชยเมธี (2563) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมักอยู่ในรูปแบบการมีส่วนร่วมตามช่องทางที่รัฐเปิดโอกาส เช่น การเลือกตั้งและการประชุมประชาคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ฐานพงศ์ มากนวล, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และจิรายุ ทรัพย์สิน, (2568) ซึ่งชี้ว่าประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้นส่งผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนลักษณะการมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิม (conventional participation) ที่ยังคงเป็นรูปแบบหลักของประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย

2) ด้านการรับรู้ทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรับรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่น แต่ยังมีข้อจำกัดในความเข้าใจเชิงโครงสร้างทางการเมืองระดับชาติ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภาส จิตระยนต์ (2565) ที่พบว่าการรับรู้ทางการเมืองของประชาชนไทยมักเกิดจากประสบการณ์ตรงและบริบทใกล้ตัวมากกว่าการวิเคราะห์เชิงระบบ นอกจากนี้ วัชรมน จันรอง (2564) ยังชี้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชัดเจนกว่าบทบาทของรัฐบาลและสถาบันการเมืองระดับชาติ ซึ่งสะท้อนรูปแบบการรับรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงมากกว่ามิติทางทฤษฎี

3) ด้านการสื่อสารทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่าประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดความมั่นใจในความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล โดยเฉพาะจากสื่อสังคมออนไลน์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนิตา รุ่งแพน (2565) ที่พบว่าประชาชนไทยใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการติดตามข่าวสารทางการเมือง แต่มีพฤติกรรมการรับรู้เชิงเผด็จการมากกว่าการแสดงความคิดเห็นโดยตรง ทั้งนี้ เพ็ญศิริจันทร์ สุขสมกิจ (2564) ระบุว่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน

4) ด้านพฤติกรรมทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า ด้านพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนมีพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองเป็นหลัก มากกว่า

การแสดงออกเชิงรุกหรือการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ เพชรแอน (2567) ที่อธิบายว่าพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนไทยส่วนใหญ่อยู่ในกรอบของความสงบเรียบร้อยและความเหมาะสมทางสังคม นอกจากนี้ พงษ์พัฑ วัฒนพงศ์ศิริ, สุรีย์พร สลับสี (2563) ยังชี้ว่าบริบทวัฒนธรรมการเมืองไทยมีอิทธิพลให้ประชาชนเลือกแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในระดับที่ไม่ขัดแย้งหรือเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐมากนัก

โดยสรุป ผลการอภิปรายสะท้อนให้เห็นว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อการเมืองในตำบลนาข้าวเสียมีลักษณะสอดคล้องกับบริบทการเมืองท้องถิ่นไทยโดยทั่วไป กล่าวคือ มีการมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติหน้าที่พลเมือง มีการรับรู้และสื่อสารทางการเมืองในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เน้นความเหมาะสมและความมั่นคงทางสังคมเป็นสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ทางการเมืองควบคู่กับการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยสะท้อนว่าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่พฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมที่พบมากคือการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ขณะที่การรับรู้ การสื่อสาร และพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งบ่งชี้ถึงข้อจำกัดด้านความรู้เชิงโครงสร้างและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรพัฒนาไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่ต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายในระยะยาว ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาไกและกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เช่น การจัดเวทีประชาคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง การใช้สื่อออนไลน์ควบคู่กับช่องทาง การสื่อสารของหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และน่าเชื่อถือ รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองในระดับชุมชน เพื่อเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจเชิงโครงสร้างทางการเมือง อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นที่มีบริบททางสังคมและการเมืองแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกจากนี้ ควรนำกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เช่น ความสามารถทางการเมืองที่รับรู้ (internal และ external political

efficacy) หรือรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เชิงลึก รวมทั้งใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนมิติความคิดและประสบการณ์ของประชาชนอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนิตา รุ่งแพน. (2565). การสื่อสารทางการเมืองกับการรับรู้ข่าวสารของประชาชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์, 43(2), 89–112.
- ฐานพงศ์ มากนวล, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และจิรายุ ทรัพย์สิน. (2568). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกันทรารมย์ อำเภออุษันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 16(1), 115–128.
- พงษ์พัทธ์ วัฒนพงศ์ศิริ, สุรีย์พร สลับสี. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเทศบาลบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 1(2), 204–209.
- พระมหาทัศนพงษ์ ชยเมธี. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญศิริจันทร์ สุขสมกิจ. (2564). ความน่าเชื่อถือของสื่อกับทัศนคติทางการเมืองของประชาชน. วารสารสื่อสารมวลชน, 12(1), 55–78.
- วัชรมน จันรอง. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรมน จันรอง และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า. (2567). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่, 1(4), 1–12.
- ศักดิ์ชัย จันทนา, พีระพงศ์ ภักดิ์ศรี และปะการัง ชื่นจิตร. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. ใน สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- สุพจน์ พงษ์พัฒนา. (2564). การรับรู้และความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารสังคมศาสตร์, 33(1), 1–20.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2563). ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อุไรวรรณ เพชรแอน. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(1), 1-15.
- โอภาส จิตรยนต์. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระธาตุอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations. Princeton University Press.
- Campbell, A., Gurin, G., & Miller, W. E. (1954). The voter decides. Row, Peterson and Company.
- McNair, B. (2018). An introduction to political communication (6th ed.). Routledge.
- Norris, P. (2002). Democratic phoenix: Reinventing political activism. Cambridge University Press.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). Participation in America: Political democracy and social equality. Harper & Row.
- Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). Voice and equality : Civic voluntarism in American politics. Harvard University Press.

มาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง: ศึกษากรณี รูปแบบ ขั้นตอน
หรือวิธีการตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณา
ทางปกครอง พ.ศ.2542*

MEASURES FOR THE REVOCATION OF ADMINISTRATIVE ORDERS:
A STUDY OF FORM, PROCEDURE, OR METHOD UNDER THE ACT ON
ESTABLISHMENT OF ADMINISTRATIVE COURTS AND
ADMINISTRATIVE COURT PROCEDURE B.E. 2542

สมาน กาบมาลา

Saman Kabmala

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Law and Political Science, Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: Kamolwan45@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “มาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง: ศึกษากรณีรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขความสมบูรณ์ของคำสั่งทางปกครองในด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ รวมทั้งการแก้ไขเยียวยาความบกพร่อง (2) วิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลปกครองเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่งตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) และ (3) เสนอหลักเกณฑ์ในการจำแนกความเป็น “สาระสำคัญ” ของข้อบกพร่องเชิงกระบวนการการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสารและวิเคราะห์คำพิพากษา (Doctrinal Legal Research and Case Analysis) โดยศึกษาคำพิพากษาศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุดที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 คดี คัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

ผลการวิจัยพบว่า ข้อบกพร่องที่พบมากที่สุดคือ การไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียรับฟังหรือโต้แย้งก่อนออกคำสั่ง (ร้อยละ 36) รองลงมาคือ การไม่แสดงผลประกอบคำสั่ง (ร้อยละ 24) และปัญหาองค์ประกอบคณะกรรมการหรือขั้นตอนตามกฎหมาย (ร้อยละ 20 ตามลำดับ) ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งร้อยละ 60 ของคดีที่ศึกษา โดยใช้หลักเกณฑ์พิจารณาความเป็นสาระสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) ความร้ายแรงของข้อบกพร่อง (2) ผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกลง (3) ผลต่อสาระของคำสั่ง และ (4) ความสามารถในการเยียวยา

* Received 22 october 2025; Revised 14 November 2025; Accepted 1 January 2026

ภายหลังอย่างไรก็ดี ยังไม่ปรากฏหลักเกณฑ์กลางที่เป็นระบบและชัดเจน ส่งผลให้แนวคำพิพากษามีความแตกต่างในบางกรณี งานวิจัยเสนอให้กำหนดกรอบการประเมินความเป็นสาระสำคัญอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความแน่นอนทางกฎหมายและการคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามหลักนิติรัฐ

คำสำคัญ: คำสั่งทางปกครอง, การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง, รูปแบบและขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญ, ศาลปกครอง, หลักนิติรัฐ

Abstract

This research entitled “Measures for the Revocation of Administrative Orders: A Study of Form, Procedure, or Method under the Act on Establishment of Administrative Courts and Administrative Court Procedure B.E. 2542 (1999)” aims to (1) examine legal principles concerning the validity of administrative orders in terms of form, procedure, or method, including the possibility of curing procedural defects; (2) analyze Administrative Court judgments regarding revocation under Section 9 paragraph one (1); and (3) propose criteria for determining the materiality of procedural defects. This qualitative study employed doctrinal legal research and case analysis of 25 purposively selected Administrative Court judgments. Data were analyzed through content analysis and comparative synthesis.

The findings reveal that the most frequent defect was the failure to provide the right to be heard (36%), followed by the failure to state reasons (24%), and defects concerning committee composition or statutory procedures (20% each). The Court revoked administrative orders in 60% of the cases. Four principal criteria were identified in determining materiality: (1) seriousness of the defect, (2) impact on affected rights, (3) effect on the substantive outcome, and (4) possibility of subsequent remedy. However, no unified and systematic standard currently exists, leading to some inconsistencies in judicial reasoning. The study proposes a structured materiality assessment framework to enhance legal certainty and strengthen the rule of law in administrative justice.

Keywords: Administrative Order, Revocation, Procedural Defect, Materiality, Administrative Court

บทนำ

ประเทศไทยในอดีตใช้ระบบศาลเดียว โดยศาลยุติธรรมเป็นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง ทั้งนี้ ระบบกฎหมายไทยให้ความสำคัญกับการแบ่งประเภทกฎหมายออกเป็นกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา โดยยึดหลักว่าข้อพิพาทใดที่ไม่ใช่คดีอาญาย่อมถือเป็นคดีแพ่ง และต้องใช้วิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นระบบกล่าวหา อันทำให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้ฟ้องคดี หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามที่กล่าวอ้าง ศาลย่อมมีคำพิพากษายกฟ้อง (คณิต ฦ นคร, 2551) ระบบดังกล่าวเหมาะสมกับการระงับข้อพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชนซึ่งมีฐานะทางกฎหมายที่เสมอภาคกัน แต่ไม่เหมาะสมกับข้อพิพาททางปกครองซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างเอกชนกับองค์กรของรัฐฝ่ายปกครอง อันมีความไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจและสถานะทางกฎหมาย (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2554) ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลปกครองเป็นองค์กรตุลาการเฉพาะด้าน แยกออกจากระบบศาลยุติธรรม และได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เพื่อรองรับการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองโดยเฉพาะ ซึ่งกำหนดให้มีศาลปกครอง 2 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด โดยศาลปกครองได้เปิดทำการพิจารณาพิพากษาคดีตั้งแต่วันที่ 9 มีนาคม 2544 เป็นต้นมา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540; พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง, 2542)

ในการดำเนินกิจกรรมทางปกครองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย ฝ่ายปกครองจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือทางกฎหมายหลายประการ หนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือ “คำสั่งทางปกครอง” ซึ่งเป็นรูปแบบของการกระทำทางปกครองที่มีผลเป็นการก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลง ระงับ หรือกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของเอกชนเป็นการเฉพาะราย อีกทั้งยังเป็นการกำหนดสถานภาพทางกฎหมายของผู้รับคำสั่งทางปกครองโดยตรง (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2552) คำสั่งทางปกครองจึงเป็นการใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครองซึ่งมีลักษณะเหนือกว่าเอกชน และต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย หากฝ่ายปกครองออกกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองโดยมีข้อบกพร่องในเงื่อนไขความสมบูรณ์ ย่อมส่งผลทางกฎหมายแตกต่างกันไปตามระดับความร้ายแรงของความไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นหลายกรณี ได้แก่ กรณีที่เป็นโมฆะ กรณีที่เป็นโมฆียะ และกรณีที่สามารถแก้ไขเยียวยาความบกพร่องได้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2554) ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมายในระดับที่ร้ายแรงและเป็นที่ประจักษ์ชัด จะถือว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นโมฆะและไม่มีผลทางกฎหมายมาตั้งแต่ต้น โดยศาลมีหน้าที่เพียงวินิจฉัยถึงความเป็นโมฆะโดยไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งเพิกถอน ขณะที่กรณีคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในระดับธรรมดา คำสั่งนั้นยังคงมีผลใช้บังคับอยู่จนกว่าจะถูกเพิกถอนโดยศาลปกครอง และหากไม่มีการนำความไม่ชอบด้วยกฎหมายขึ้นโต้แย้งภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คำสั่งดังกล่าวย่อมมีผลใช้บังคับต่อไป (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2552)

สำหรับกรณีที่คำสั่งทางปกครองมีเนื้อหาสาระที่ขัดด้วยกฎหมาย แต่มีความบกพร่องในด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ กฎหมายปกครองยอมให้มีการแก้ไขเยียวยาความบกพร่องดังกล่าวได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด หากมีการแก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ความไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมระงับสิ้นไปโดยไม่จำเป็นต้องเพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง, 2539, มาตรา 41) อำนาจศาลปกครองในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงกรณีที่กระทำโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญ ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) อย่างไรก็ตามการตีบทบัญญัติดังกล่าวมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการจำแนกเหตุเพิกถอนแต่ละประเภท ส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความและการปรับใช้กฎหมายของศาลปกครองในทางปฏิบัติ อันเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง, 2542)

งานวิจัยเรื่อง “มาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง: ศึกษากรณีรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542” มุ่งศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญการศึกษานี้วิเคราะห์บทบัญญัติมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ควบคู่กับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เพื่อพิจารณาขอบเขตอำนาจศาลปกครอง หลักเกณฑ์ความเป็นสาระสำคัญ และผลทางกฎหมายของการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองรวมถึงศึกษาปัญหาในการตีความและการปรับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติที่ยังขาดความชัดเจนและก่อให้เกิดความไม่แน่นอนของกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางพัฒนามาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐและการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขความสมบูรณ์ของกฎคำสั่งทางปกครองในเรื่องรูปแบบ ขั้นตอนหรือวิธีการ รวมตลอดถึงการแก้ไขเยียวยาความบกพร่องของกฎคำสั่งทางปกครอง
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการเพิกถอนกฎคำสั่งทางปกครองในเรื่องรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการ โดยเจ้าหน้าที่และโดยศาลปกครอง
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองและกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาถึงความ เป็นสาระสำคัญหรือไม่เป็นสาระสำคัญของรูปแบบ ขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นเหตุเพิกถอนกฎคำสั่งทางทางปกครองได้ตามกฎหมาย

4 เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการแก้ไขเยียวยาความบกพร่องของกฎหมายคำสั่งทางปกครองเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามรูปแบบ ขั้นตอนหรือวิธีการในชั้นศาลปกครอง

สมมติฐานการวิจัย

“มาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง ศึกษากรณีรูปแบบ ขั้นตอนหรือวิธีการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542” ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองตามกฎหมายดังกล่าวยังขาดความชัดเจนในด้านรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการ อันส่งผลให้หน่วยงานทางปกครองมีแนวปฏิบัติที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้ง แนวทางการตีความและการบังคับใช้กฎหมายของศาลปกครองในประเด็นดังกล่าวยังขาดความเป็นเอกภาพ ส่งผลกระทบต่อความแน่นอนของกฎหมาย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการพัฒนามาตรการและกลไกการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครองเป็นไปอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และก่อให้เกิดความมั่นคงทางกฎหมายแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคำสั่งทางปกครองและการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในกฎหมายปกครองไทย โดยนักวิชาการหลายท่านได้เสนอหลักการและกรอบการวิเคราะห์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติรัฐ

คณิต ณ นคร (2561) อธิบายว่า คำสั่งทางปกครองเป็นการใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของเอกชนโดยตรง จึงจำเป็นต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากคำสั่งออกโดยปราศจากอำนาจ หรือไม่ปฏิบัติตามรูปแบบ ขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนด ย่อมก่อให้เกิดความไม่ชอบด้วยกฎหมายและอาจเป็นเหตุให้ถูกเพิกถอนได้ อย่างไรก็ตาม การเพิกถอนคำสั่งต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะและการคุ้มครองสิทธิของเอกชนเป็นสำคัญ

ในทำนองเดียวกัน ปิยบุตร แสงกนกกุล (2562) เสนอว่า การควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองเป็นหัวใจของหลักนิติรัฐ โดยการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การใช้อำนาจรัฐอยู่ภายใต้การตรวจสอบทั้งในมิติของความชอบด้วยกฎหมายและความชอบธรรม การเพิกถอนจึงมิใช่เพียงการล้มล้างคำสั่งทางปกครองเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการรักษาความเป็นธรรมและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบกฎหมาย

กฤษฎา อนุวงศ์ (2565) อธิบายเพิ่มเติมว่า รูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการในการออกคำสั่งทางปกครองมีความสำคัญในฐานะหลักประกันทางกระบวนการ (procedural safeguards) ที่ช่วยป้องกันการใช้อำนาจโดยพลการของฝ่ายปกครอง การฝ่าฝืนขั้นตอนที่เป็นสาระสำคัญย่อมกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่ง และเป็นเหตุอันสำคัญที่ศาลปกครองอาจนำมาใช้เป็นฐานในการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

จิตติ ติงศรัทีย (2558) ศึกษาเรื่องคำสั่งทางปกครองและการเพิกถอนคำสั่งโดยเสนอการจำแนกผลทางกฎหมายของคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายออกเป็นกรณีคำสั่งที่เป็นโมฆะ คำสั่งที่เป็นโมฆียะ และกรณีที่สามารภแก้ไขเยียวยาได้ แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพิจารณากรณีที่คำสั่งทางปกครองบกพร่องในด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ เนื่องจากมิใช่ความบกพร่องทุกกรณีที่นำไปสู่การเพิกถอนคำสั่งโดยอัตโนมัติ

อนุวัตร เฝ้ามูล (2560) เห็นว่า การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองควรถือเป็นมาตรการสุดท้าย (ultima ratio) โดยเฉพาะในกรณีที่ความไม่ชอบด้วยกฎหมายเกิดจากข้อบกพร่องทางกระบวนการ หากสามารถแก้ไขเยียวยาได้โดยไม่กระทบต่อสาระสำคัญของคำสั่งและไม่ละเมิดสิทธิของประชาชน ก็ควรเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองดำเนินการแก้ไขก่อน เพื่อรักษาประสิทธิภาพและความต่อเนื่องในการบริหารราชการแผ่นดิน

อุทิศ ปาจริยาวงศ์ (2565) เน้นย้ำว่า การพิจารณาเพิกถอนคำสั่งทางปกครองต้องอาศัยหลักความได้สัดส่วนและหลักความมั่นคงแน่นอนทางกฎหมาย โดยเฉพาะในกรณีที่คำสั่งได้ก่อให้เกิดความคาดหมายโดยชอบด้วยกฎหมายแก่เอกชนแล้ว การเพิกถอนโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมและบั่นทอนความเชื่อมั่นในระบบกฎหมาย

ในด้านกระบวนการพิจารณาคดีทางปกครอง วิถีรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล (2563) และสมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ (2564) อธิบายว่า ศาลปกครองมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะการวินิจฉัยว่าการออกคำสั่งทางปกครองเป็นไปตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ อย่างไรก็ดี บทบัญญัติของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ยังเปิดช่องให้เกิดการตีความที่หลากหลายในทางปฏิบัติ

ศาสตรา ศิริพงศ์ (2564) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลปกครองเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง และชี้ให้เห็นว่า แนววินิจฉัยของศาลยังขาดความเป็นเอกภาพในประเด็นการพิจารณาว่าข้อบกพร่องด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการใดมีลักษณะเป็นสาระสำคัญเพียงพอที่จะนำไปสู่การเพิกถอนคำสั่ง อันสะท้อนถึงปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมายในทางปฏิบัติ

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิชาการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า แม้นักวิชาการส่วนใหญ่จะเห็นพ้องกันว่า การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครอง แต่ยังคงมีข้อถกเถียงและความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการ

พิจารณาความเป็นสาระสำคัญของรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการพัฒนาให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ควบคู่กับการวิเคราะห์คำพิพากษา (Case Analysis) ในลักษณะการวิจัยเชิงหลักกฎหมาย (Doctrinal Legal Research) มุ่งศึกษาความหมาย ขอบเขต และเงื่อนไขความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในมิติของ “รูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ” รวมทั้งวิเคราะห์หลักเกณฑ์การเพิกถอนตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยใช้การสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อสกัดหลักเกณฑ์ร่วมจากแนวคำพิพากษาศาลปกครอง

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คำพิพากษาศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุดที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองอันเนื่องมาจากความบกพร่องในรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยกำหนดขอบเขตระยะเวลาคำพิพากษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่ศาลปกครองเริ่มเปิดดำเนินการ จนถึงปี พ.ศ. 2566

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 25 คดี ได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ เป็นคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองมีการวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อบกพร่องในรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการมีเหตุผลคำพิพากษาที่แสดงให้เห็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าข้อบกพร่องดังกล่าวเป็นสาระสำคัญหรือไม่การกำหนดจำนวน 25 คดีถือว่าเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเชิงลึก และสามารถสะท้อนแนวคำพิพากษาที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบบันทึกข้อมูลคำพิพากษา (Judgment Recording Form) ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลสำคัญของแต่ละคดี ได้แก่ ข้อเท็จจริง ประเด็นข้อกฎหมาย เหตุผลของศาล และผลคำพิพากษา และ 2) แบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Framework) ใช้เป็นกรอบในการจำแนกและจัดหมวดหมู่เหตุผลของศาลเกี่ยวกับลักษณะของข้อบกพร่อง และหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาความเป็นสาระสำคัญ

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายปกครองจำนวน 3 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence:

IOC) ผลการประเมินพบว่า ค่า IOC มากกว่า 0.80 ทุกประเด็น แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการจากฐานข้อมูลคำพิพากษาศาลปกครองที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สืบค้นคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง 2) คัดกรองคดีตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) บันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลคำพิพากษา 4) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ และ 5) กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ข้อมูลมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดความคลาดเคลื่อนในการคัดเลือกคดี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

4.1 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนกประเด็นข้อบกพร่องในรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ และวิเคราะห์เหตุผลของศาลในการวินิจฉัยความเป็นสาระสำคัญ

4.2 การสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Synthesis) เพื่อเปรียบเทียบแนวคำพิพากษาระหว่างคดีต่าง ๆ และสกัดหลักเกณฑ์ร่วมที่ปรากฏในแนววินิจฉัยของศาล อันนำไปสู่การเสนอกรอบแนวคิดหรือหลักเกณฑ์เชิงระบบในการจำแนกความเป็นสาระสำคัญของข้อบกพร่องเชิงกระบวนการ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขความสมบูรณ์ของคำสั่งทางปกครองจากการวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พบว่า เงื่อนไขความสมบูรณ์ของคำสั่งทางปกครองในมิติของ “รูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ” สามารถจำแนกเป็น 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ความชอบด้วยอำนาจของผู้มีอำนาจออกคำสั่ง 2) การปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด 3) การรับฟังความเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย และ 4) การแสดงเหตุผลประกอบคำสั่ง ผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาพบว่า หลักการรับฟังความเห็นและหลักการให้เหตุผลเป็นหลักการที่ได้รับการเน้นย้ำมากที่สุดในเอกสารวิชาการ และถือเป็นกลไกคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในกระบวนการทางปกครอง

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะข้อบกพร่องในคำพิพากษาที่ศึกษา (n = 25) ตารางที่ 1 ประเภทข้อบกพร่องในรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ

ประเภทข้อบกพร่อง	จำนวน (คดี)	ร้อยละ
ไม่เปิดโอกาสให้รับฟังความเห็น	9	36.00
ไม่แสดงเหตุผลประกอบคำสั่ง	6	24.00

องค์ประกอบคณะกรรมการไม่ชอบด้วยกฎหมาย	5	20.00
ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด	5	20.00
รวม	25	100.00

จาก ตารางที่ 1 ข้อบกพร่องเกี่ยวกับการไม่รับฟังความเห็นมีจำนวนสูงสุด (ร้อยละ 36) ข้อบกพร่องด้านการไม่ให้เหตุผลมีสัดส่วนร้อยละ 24 ปัญหาองค์ประกอบคณะกรรมการและการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่า ประเด็น “สิทธิในการรับฟัง” เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดในทางปฏิบัติ

3. ผลการวิเคราะห์คำพิพากษาเกี่ยวกับการเพิกถอน ตารางที่ 2 ผลคำพิพากษา

ผลการวินิจฉัย	จำนวน (คดี)	ร้อยละ
เพิกถอนคำสั่ง	15	60.00
ไม่เพิกถอนคำสั่ง	10	40.00
รวม	25	100.00

การวิเคราะห์ผล จากจำนวน 25 คดี ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งทางปกครองจำนวน 15 คดี คิดเป็นร้อยละ 60 แสดงให้เห็นว่า เมื่อศาลเห็นว่าข้อบกพร่องเป็น “สาระสำคัญ” ศาลมีแนวโน้มใช้อำนาจเพิกถอนในทางกลับกัน คดีที่ศาลไม่เพิกถอน (ร้อยละ 40) ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่า ข้อบกพร่องไม่กระทบสิทธิของผู้ฟ้องคดีอย่างมีนัยสำคัญ ข้อบกพร่องสามารถแก้ไขเยียวยาได้ แม้มีข้อบกพร่อง แต่ไม่กระทบผลลัพธ์ของคำสั่ง

4. การวิเคราะห์เกณฑ์พิจารณาความเป็น “สาระสำคัญ” จากการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบคำพิพากษาทั้ง 25 คดี สามารถสกัดหลักเกณฑ์ที่ศาลใช้พิจารณาได้ 4 ประการ ได้แก่ ระดับความร้ายแรงของข้อบกพร่อง ผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของผู้ถูกสั่ง ผลต่อเนื้อหาสาระหรือผลลัพธ์ของคำสั่ง ความเป็นไปได้ในการเยียวยาภายหลัง ผลการวิเคราะห์พบว่า หากข้อบกพร่องเกี่ยวข้องกับ “การไม่เปิดโอกาสให้รับฟังความเห็น” และส่งผลกระทบต่อสิทธิ ศาลมีแนวโน้มวินิจฉัยว่าเป็นสาระสำคัญและเพิกถอน หากเป็นเพียงความบกพร่องเชิงรูปแบบที่ไม่กระทบผลของคำสั่ง ศาลมักไม่เพิกถอน และ 5 การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการแก้ไขเยียวยาในชั้นศาล จากคดีที่ศาลไม่เพิกถอนจำนวน 10 คดี พบว่า 6 คดี ศาลเห็นว่าข้อบกพร่องไม่มีผลต่อสาระของคำสั่ง 4 คดี ศาลเห็นว่าสามารถแก้ไขได้โดยไม่กระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน แสดงให้เห็นว่า ศาลปกครองใช้แนวคิดถ่วงดุลระหว่าง หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะ หลักความได้สัดส่วน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับเงื่อนไขความสมบูรณ์ของคำสั่งทางปกครองจากการวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พบว่า ความสมบูรณ์ของ

คำสั่งทางปกครองต้องพิจารณาองค์ประกอบโดยรวม ได้แก่ อำนาจ รูปแบบ ขั้นตอน และ เนื้อหาสาระของคำสั่ง โดยเฉพาะขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสีย เช่น การเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการแสดงเหตุผลประกอบคำสั่ง ซึ่งหากฝ่ายปกครองละเลยขั้นตอนดังกล่าว ย่อมส่งผลให้คำสั่งทางปกครองตกอยู่ในภาวะไม่ชอบด้วยกฎหมายการตีความและประเมินผลในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศาลปกครองไทยให้ความสำคัญกับ “ความเป็นธรรมในกระบวนการ” (procedural fairness) มากกว่าการพิจารณาความถูกต้องของรูปแบบในเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการของกฎหมายปกครองไทยที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติรัฐผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ฤทธิญา อนุวงศ์ (2565) ซึ่งอธิบายว่า ความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองต้องพิจารณาทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของคำสั่ง โดยขั้นตอนบางประการมีลักษณะเป็นสาระสำคัญและไม่อาจละเว้นได้ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2554) ที่เห็นว่าขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนมีสถานะเป็นหลักประกันแห่งความเป็นธรรมในทางปกครอง และเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยะบุตร แสงกนกกุล (2562) ที่เสนอว่า หลักความเป็นธรรมในกระบวนการเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติรัฐในกฎหมายปกครองสมัยใหม่ ในส่วนของการแก้ไขเยียวยาความบกพร่องของกฎหรือคำสั่งทางปกครอง ผลการวิจัยที่พบว่า ความบกพร่องบางประการสามารถแก้ไขเยียวยาได้โดยไม่จำเป็นต้องเพิกถอนคำสั่งทั้งหมด มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อนุวัตร เผ่ามูล (2560) ซึ่งเสนอให้จำแนกความไม่ชอบด้วยกฎหมายออกเป็นกรณีที่เป็นโมฆะและกรณีที่ เป็นเพียงข้อบกพร่องทางกระบวนการที่สามารถแก้ไขได้ ทั้งนี้ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของประชาชนกับประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินข้อเสนอแนะ การศึกษาครั้งนี้ เสนอว่า ควรมีการกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ในการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองให้ชัดเจนและเป็นเอกภาพ เพื่อให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและลดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ หน่วยงานทางปกครองควรมีระบบตรวจสอบคำสั่งทางปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถเพิกถอนคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้โดยรวดเร็วและโปร่งใส พร้อมทั้งควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายปกครองแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องตามหลักนิติธรรม รวมทั้งควรพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเพิกถอนคำสั่งโดยสุจริต เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิส่วนบุคคลและเสริมสร้างความเป็นธรรมทางปกครองอย่างยั่งยืน. นี่คือการเสนอแนะเชิงสรุปจากงานวิจัยเรื่อง มาตรการการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง ตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีทางปกครอง พ.ศ. 2542

2. การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่และโดยศาลผลการวิจัยพบว่า การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดยศาลปกครองมิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติทุกครั้งที่ปรากฏข้อบกพร่องทางกฎหมาย หากแต่ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาโดยคำนึงถึงลักษณะและความร้ายแรงของข้อบกพร่อง ตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียและความมั่นคงแห่งนิติฐานะของผู้ที่เกี่ยวข้อง การตีความและการประเมินค่าแนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการถ่วงดุลระหว่างหลักความชอบด้วยกฎหมายกับหลักความมั่นคงแน่นอนทางกฎหมาย อีกทั้งยังสะท้อนบทบาทของศาลปกครองในฐานะองค์กรตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครอง โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพและประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน มิให้ได้รับผลกระทบเกินสมควร ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คณิศ ญ นคร (2561) ซึ่งอธิบายว่า การควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องดำเนินไปโดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเอกชนกับการรักษาเสถียรภาพของระบบกฎหมายและการบริหารราชการแผ่นดิน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ จิตติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล (2563) และ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ (2564) ที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของดุลพินิจศาลในการกำหนดผลของคำพิพากษา โดยศาลอาจพิจารณาถึงผลกระทบของการเพิกถอนคำสั่งในทางปฏิบัติประกอบการวินิจฉัยคดี ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาญชัย แสงศักดิ์ (2552) ที่เห็นว่า การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองควรใช้เป็นมาตรการสุดท้าย (ultima ratio) เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกินสมควรต่อการบริหารราชการและประโยชน์สาธารณะ

3. การกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็น “สาระสำคัญ” ผลการวิจัยพบว่าในการพิจารณาว่าข้อบกพร่องด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการของคำสั่งทางปกครองมีลักษณะเป็น “สาระสำคัญ” เพียงพอที่จะนำไปสู่การเพิกถอนหรือไม่ ศาลปกครองได้พัฒนาแนวทางการพิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์หลายประการประกอบกัน ได้แก่ (1) ลักษณะและความร้ายแรงของข้อบกพร่อง (2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้มีส่วนได้เสีย (3) ผลกระทบต่อสาระสำคัญของคำสั่งทางปกครอง (4) ความเป็นไปได้ในการแก้ไขเยียวยาความบกพร่อง และ (5) บริบทแห่งการตีความและการประเมินค่าทางกฎหมายของศาลในแต่ละกรณี แนวทางการพิจารณาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ศาลปกครองไทยมิได้ยึดถือการวินิจฉัยในเชิงเทคนิคหรือเชิงรูปแบบเพียงอย่างเดียว หากแต่ให้ความสำคัญกับ “แก่นสารของกระบวนการทางปกครอง” และผลกระทบที่แท้จริงของข้อบกพร่องต่อความชอบด้วยกฎหมายและความเป็นธรรมในการใช้อำนาจรัฐ แนววินิจฉัยเช่นนี้แสดงถึงพัฒนาการของการตีความกฎหมายปกครองที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพและประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ศาสตรา ศิริพงศ์ (2564) ซึ่งเสนอว่า การพิจารณาเพิกถอนคำสั่งทางปกครองควรยึดถือเกณฑ์ว่าข้อบกพร่องนั้นกระทบต่อแก่นสารของกระบวนการหรือไม่ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ จิตติ ดิงศ

ภักดิ์ (2558) ที่เห็นว่าการเพิกถอนควรจำกัดอยู่เฉพาะกรณีที่ข้อบกพร่องกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายในระดับสำคัญ และสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทิศ ปาเจริญวงศ์ (2565) ที่เน้นให้ศาลพิจารณาเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายเป็นหลักในการวินิจฉัยคดี เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

4. ความเป็นไปได้ในการเยียวยาข้อบกพร่องในชั้นศาล ผลการวิจัยพบว่า ศาลปกครองมีแนวโน้มไม่ใช้มาตรการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองในกรณีที่ข้อบกพร่องด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียอย่างมีนัยสำคัญ หรือเป็นกรณีที่สามารแก้ไขเยียวยาความบกพร่องดังกล่าวได้โดยไม่กระทบต่อสาระสำคัญของคำสั่งทางปกครอง ทั้งนี้ ศาลให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบในทางปฏิบัติเป็นสำคัญ มากกว่าการยึดถือความเคร่งครัดในเชิงรูปแบบแต่เพียงอย่างเดียว แนวทางการวินิจฉัยดังกล่าวสะท้อนถึงการนำหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) และหลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะ (legal certainty) มาใช้ในการพิจารณาคดี โดยศาลมุ่งถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของประชาชนกับการรักษาประโยชน์สาธารณะและเสถียรภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกินสมควรจากการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คณิต ฒ นคร (2561) ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของหลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐฝ่ายปกครอง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยบุตร แสงกนกกุล (2562) ที่เสนอให้ใช้หลักความได้สัดส่วนเป็นเกณฑ์ในการประเมินความเหมาะสมของมาตรการทางกฎหมาย และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ (2564) ซึ่งอธิบายถึงบทบาทของดุลพินิจของศาลในการกำหนดผลแห่งคำพิพากษาให้เหมาะสมกับลักษณะและผลกระทบของคดีในแต่ละกรณี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ควรปรับปรุงขั้นตอนการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองให้ชัดเจนและเป็นระบบ เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับคำสั่งเข้าร่วมกระบวนการ ใช้เทคโนโลยีและกลไกตรวจสอบภายในสนับสนุนความถูกต้อง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกับศาลปกครองเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมและโปร่งใส **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** คือ ควรปรับปรุงกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองให้ชัดเจนและยืดหยุ่น ส่งเสริมการตรวจสอบและประเมินความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งล่วงหน้า เพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างหน่วยงานปกครองกับศาลปกครองเพื่อให้การเพิกถอนคำสั่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานชัดเจน สำหรับการพิจารณาว่าข้อบกพร่องของรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการเป็นสาระสำคัญหรือไม่ เพื่อให้การตีความและบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างสอดคล้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน 2) ฝ่ายปกครองควรได้รับ แนวทางและการฝึกอบรม เกี่ยวกับการ

ออกคำสั่งทางปกครองเพื่อป้องกันความผิดพลาดด้านรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการ 3) กระบวนการเพิกถอนควรมี ความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบและรักษาประโยชน์สาธารณะ 4) ควรส่งเสริม การแก้ไขเยียวยาข้อบกพร่องในชั้นศาลปกครอง เพื่อลดความจำเป็นที่ฝ่ายปกครองต้องกลับไปออกคำสั่งใหม่ และ 5) การปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเหมาะสม จะช่วย สร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง และส่งเสริมการปฏิบัติราชการที่เป็นไปตามหลักนิติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา อนุวงศ์. (2565).กฎหมายปกครอง .(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2561). กฎหมายปกครอง (Administrative Law). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติ ดิงศรัทีย. (2558). คำสั่งทางปกครองและการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2552). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล. (2563). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีทางปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล.(2562). หลักกฎหมายปกครองทั่วไป.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง.(2542). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 116 ตอนที่ 94 ก, หน้า 1–40. (2542, 10 ตุลาคม).
- พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. (2539). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 113 ตอนที่ 60 ก, หน้า 1–19. (2539, 14 พฤศจิกายน).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก, หน้า 1–99. (2540, 11 ตุลาคม).
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2554). กฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศาสตรา ศิริพงศ์. (2564). การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง: หลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2564).คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีทางปกครอง.(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อนุวัตร เฝ้ามูล. (2560). การออกคำสั่งทางปกครองและการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองในระบบกฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุทิศ ปาเจริญวงศ์. (2565). หลักทั่วไปของคำสั่งทางปกครองและการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้
สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน
อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*

A DEVELOPMENT OF CITIZEN'S POLITICAL PARTICIPATION
AFFECTING IN EXERCISING THE RIGHT TO VOTE IN LOCAL
ELECTIONS OF WANGWON SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION, KANTANG DISTRICT, TRANG PROVINCE

ฉัตรชัย เพ็งสุวรรณ¹, กันตภณ หนูทองแก้ว² และ พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม)³

Chatchai Phengsuwan¹, Kantaphon Nuthongkaew² and Phramaha Ekkawin Piyaweero (Asim)³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช¹⁻²

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat Campus, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: ekkawin.piy@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน จำนวน 355 คน โดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และด้านความตื่นตัวทางการเมือง ตามลำดับ และ 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน ประกอบด้วย 5 ด้าน พบว่า (1) ควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้งท้องถิ่น (2) ควรส่งเสริมให้มีการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น (3) ควรส่งเสริมให้มีการปลูกฝังการมีส่วนร่วมทุกระดับ

* Received 7 November 2025; Revised 5 January 2026; Accepted 10 January 2026

(4) ควรสนับสนุนให้มีการจัดเวทีรับฟังปัญหา และ (5) ควรสนับสนุนให้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การเลือกตั้งท้องถิ่น, การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

Abstract

The objectives of this research were: 1) to examine the level of citizens' political participation that influences the exercise of voting rights in local elections, and 2) to identify approaches for enhancing political participation affecting voter turnout in the Wangwon Subdistrict Administrative Organization, Kantang District, Trang Province. This study employed a quantitative research methodology. The sample consisted of 355 eligible voters residing within the Wangwon Subdistrict Administrative Organization area, determined using Yamane's formula. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation.

The research results revealed: 1. The overall level of citizens' political participation influencing the exercise of voting rights in local elections was high. When ranked by mean score from highest to lowest, the aspects were: peaceful problem-solving, political participation, acceptance of political cultural diversity, rational analytical thinking, and political awareness. 2. Guidelines for developing citizens' political participation affecting voter turnout comprised five key approaches: 1) supporting campaigns and activities to enhance knowledge regarding the importance of local elections, 2) promoting open forums for exchanging opinions, 3) encouraging participation at all levels, 4) providing platforms for the public to voice concerns, and 5) expanding opportunities for citizens to express their views.

Keywords: Political participation, Local election, Voter turnout

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมใกล้ชิดกับการบริหารงาน และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองในระดับรากหญ้า อย่างไรก็ตาม ท้องถิ่นยังคงเผชิญกับปัญหาหลัก เช่น รายได้ที่ไม่เพียงพอ การควบคุมจาก

ส่วนกลางที่ไม่มีมาตรฐาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการและการพัฒนาพื้นที่ ในศตวรรษที่ 21 ท้องถิ่นจึงต้องปรับตัว โดยเน้นการพัฒนาทักษะของประชาชนด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี สารสนเทศ ชีวิตและอาชีพ เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่เน้น "คุณธรรมนำการพัฒนา" (โกวิท พวงงาม, 2555, หน้า 9) การเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นถือเป็นกระบวนการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านการเลือกตั้งตัวแทน เช่น สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อบริหารและกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ โดยกระบวนการนี้สะท้อนถึง ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) แม้การเลือกตั้งท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างสิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของตัวแทนที่ได้รับเลือก แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการสร้างประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ (สุนทรชัย ขอบยศ, และ รจนา คำดีเกิด, 2561, หน้า 43) เพราะการปกครองท้องถิ่นตามหลักสากลยังให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ และตัดสินใจในกิจการสาธารณะให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2559 หน้า 14)

อย่างไรก็ตาม การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนมักเกิดจากความรู้สึกว่าเป็น “หน้าที่” มากกว่าการตระหนักถึงอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองของตนเอง จึงมีแนวโน้มถูกชักจูงหรือระดมให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Mobilized Participation) ได้ง่าย (ชงคชาญ สุวรรณมณี, 2561, หน้า 7) กล่าวคือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน เนื่องจากเป็นระดับที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเสนอความคิดเห็น หรือการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ตรงจุด และเกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นกระบวนการที่ช่วยปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น การเคารพสิทธิผู้อื่น การใช้เหตุผล การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และการยอมรับความหลากหลายทางความคิดเห็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมประชาธิปไตย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองช่วยยกระดับ

คุณภาพการบริหารท้องถิ่น อีกทั้งยังส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับชาติได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ที่มีตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จำนวน 3,198 คน (งานทะเบียนราษฎร อำเภอกันตัง ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ที่มีตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, p.99 อ้างถึงใน สำเร็จ จันทรสุวรรณ, 2547, หน้า 38) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 355 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ตอนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ระดับคะแนน (Rating Scale) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบตรวจรายการ (Checklist) ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประเมินค่าตามแบบของลิเคิร์ท สร้างแบบสอบถาม นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม และประเมินผล นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จัดพิมพ์แบบสอบถาม เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยภาคสนาม โดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 355 คน โดยทำหนังสือขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลจากสำนักงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช เพื่อขอความร่วมมือ ประสานงานขอความอนุเคราะห์เพื่อแจกแบบสอบถาม ชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจ รายละเอียดของการศึกษาวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบโดยละเอียด เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติประมวลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ สถิติสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การรายงานผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวนและค่าร้อยละ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการรายงานผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำมาเขียนในรูปแบบพรรณนาการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำมาเขียนในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ศึกษาระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความตื่นตัวทางการเมือง ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยวิเคราะห์โดยรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยรวม

ข้อ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น โดยรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านความตื่นตัวทางการเมือง	3.81	0.71	มาก
2.	ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง	3.93	0.62	มาก
3.	ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.98	0.58	มาก
4.	ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล	3.87	0.62	มาก
5.	ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี	4.00	0.57	มาก
	โดยรวม	3.92	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.58) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำสุด พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.57) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.58), ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.62), ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.62) และด้านความตื่นตัวทางการเมือง ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านความตื่นตัวทางการเมือง

ข้อ	ด้านความตื่นตัวทางการเมือง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น	4.01	0.66	มาก
2.	การเลือกตั้ง อบต. เป็นเรื่องที่มีความสำคัญส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน	3.74	0.80	มาก
3.	ความสนใจศึกษานโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อบต.	3.87	0.75	มาก

4.	ความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหรือประชาคมในระดับท้องถิ่น	3.61	0.83	มาก
	โดยรวม	3.81	0.71	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านความตื่นตัวทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.81$, S.D = 0.71) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.01$, S.D = 0.66) มากที่สุด รองลงมาคือ ความสนใจศึกษานโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อบต. ($\bar{X} = 3.87$, S.D = 0.75), การเลือกตั้ง อบต. เป็นเรื่องที่มีความสำคัญส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ($\bar{X} = 3.74$, S.D = 0.80) และความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหรือประชาคมในระดับท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.61$, S.D = 0.83) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง

ข้อ	ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	สามารถพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์	3.80	0.78	มาก
2.	ยอมรับการมีอยู่ของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากที่ตนสนับสนุน	3.95	0.71	มาก
3.	มีความเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิแสดงออกทางการเมืองอย่างเสรีแม้ความคิดเห็นนั้นจะเห็นตรงกันข้ามกัน	4.04	0.64	มาก
4.	ความคิดเห็นที่หลากหลายและแตกต่างกันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น	3.95	0.71	มาก
	โดยรวม	3.93	0.62	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.93$, S.D = 0.62) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า มีความเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิแสดงออกทางการเมืองอย่างเสรีแม้ความคิดเห็นนั้นจะเห็นตรงกันข้ามกัน ($\bar{X} = 4.04$, S.D = 0.64) มากที่สุด รองลงมาคือ

ยอมรับการมีอยู่ของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากที่ตนสนับสนุน และความคิดเห็นที่หลากหลายและแตกต่างกันนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.95$, $S.D = 0.71$) และสามารถพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.80$, $S.D = 0.78$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ข้อ	ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	$\bar{X}$	$S.D.$	แปลผล
1.	ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น	4.04	0.64	มาก
2.	มีการติดตามและตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร อบต.	3.95	0.71	มาก
3.	มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การประชุม การเสนอความคิดเห็น หรือการรณรงค์เลือกตั้ง	4.18	0.49	มาก
4.	มีความพร้อมหรือร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนนโยบายท้องถิ่นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	3.74	0.80	มาก
	โดยรวม	3.98	0.58	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$, $S.D = 0.58$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การประชุม การเสนอความคิดเห็น หรือการรณรงค์เลือกตั้ง ($\bar{X} = 4.18$, $S.D = 0.49$) มากที่สุด รองลงมาคือ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.04$, $S.D = 0.64$) มีการติดตามและตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร อบต. ($\bar{X} = 3.95$, $S.D = 0.71$) และมีความพร้อมหรือร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนนโยบายท้องถิ่นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ($\bar{X} = 3.74$, $S.D = 0.80$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล

ข้อ	ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	มีการพิจารณาข้อมูลและข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจเลือกผู้สมัครในการเลือกตั้ง	3.60	0.83	มาก
2.	มีการพิจารณาข้อมูลก่อนตัดสินใจทางการเมืองโดยอิงจากผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว	3.90	0.74	มาก
3.	สามารถเปรียบเทียบนโยบายของผู้สมัครของแต่ละคนอย่างเป็นกลางก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง	3.95	0.71	มาก
4.	สามารถเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากตนเองและใช้เหตุผลในการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสม	4.04	0.64	มาก
	โดยรวม	3.87	0.62	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.87$, $S.D = 0.62$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า สามารถเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากตนเอง และใช้เหตุผลในการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.04$, $S.D = 0.64$) มากที่สุด รองลงมาคือ สามารถเปรียบเทียบนโยบายของผู้สมัครของแต่ละคนอย่างเป็นกลางก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.95$, $S.D = 0.71$), มีการพิจารณาข้อมูลก่อนตัดสินใจทางการเมืองโดยอิงจากผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าความรู้สึกส่วนตัว ($\bar{X} = 3.90$, $S.D = 0.74$) และมีการพิจารณาข้อมูลและข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจเลือกผู้สมัครในการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.60$, $S.D = 0.83$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี

ข้อ	ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	เชื่อว่าความขัดแย้งทางการเมืองควรแก้ไขด้วยการพูดคุยและการเจรจาอย่างสันติ	4.13	0.55	มาก
2.	การเสนอความคิดหรือร้องเรียนต่อหน่วยงานรัฐควรอยู่ในกรอบของกฎหมายและความสุภาพ	3.91	0.73	มาก

3.	ยอมรับการตัดสินใจของเสียงข้างมาก แม้ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง	3.94	0.71	มาก
4.	มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในการแสวงหาทางออกร่วมกันเมื่อเกิดความเห็นต่างในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาการเมืองท้องถิ่น	4.01	0.67	มาก
	โดยรวม	4.00	0.57	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.00, S.D = 0.57$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำสุด พบว่า เชื่อว่าความขัดแย้งทางการเมืองควรแก้ไขด้วยการพูดคุยและการเจรจาอย่างสันติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.13, S.D = 0.55$) มากที่สุด รองลงมาคือ มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในการแสวงหาทางออกร่วมกันเมื่อเกิดความเห็นต่างในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.01, S.D = 0.67$), ยอมรับการตัดสินใจของเสียงข้างมาก แม้ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง ($\bar{X} = 3.94, S.D = 0.71$) และการเสนอความคิดหรือร้องเรียนต่อหน่วยงานรัฐควรอยู่ในกรอบของกฎหมายและความสุภาพ ($\bar{X} = 3.91, S.D = 0.73$) ตามลำดับ

2. ศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ประกอบด้วย 5 ด้าน สามารถเรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

2.1. ด้านความตื่นตัวทางการเมือง (ความถี่ 29) ได้แก่ ควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง โดยเชิญผู้นำชุมชน นักวิชาการ หรือเจ้าหน้าที่การเลือกตั้งมาให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (ความถี่ 15), ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน สนับสนุนการรณรงค์คนในพื้นที่รับผิดชอบไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ความถี่ 9) และเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น จัดเวทีประชาคมเพื่อหารือปัญหา หรือหาข้อยุติในการพัฒนาชุมชน (ความถี่ 5)

2.2. ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง (ความถี่ 23) ได้แก่ การเปิดพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้ประชาชนได้มีโอกาสพูดคุยอย่างมีเหตุผลและเคารพความเห็นต่างอย่างเท่าเทียมกัน (ความถี่ 13) และจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันอันเดียวกันผ่านการจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมชุมชนร่วมกันทุกกลุ่ม ทุกวัย และทุกแนวคิด (ความถี่ 10)

2.3. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ความถี่ 22) ได้แก่ ปลุกฝังการมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ระดับครอบครัวและโรงเรียน ผ่านการจัดกิจกรรมการเลือกตั้งจำลอง และสนับสนุน

ให้ผู้ปกครองพาบุตรหลานไปสังเกตการณ์การเลือกตั้ง (ความถี่ 10), เปิดช่องทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่น การจัดประชุมประชาคมเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของชุมชน (ความถี่ 8) และจัดตั้งเพจ/กลุ่มไลน์ ของ อบต. หรือศูนย์ชุมชนข้อมูลเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย (ความถี่ 4)

2.4.ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี (ความถี่ 21) ได้แก่ เปิดเวทีรับฟังปัญหาในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้อำนวยความสะดวกที่เป็นกลาง โดยเน้นการเจรจาที่ใช้เหตุผล ข้อมูล และข้อเสนอแนะเชิงทางออก มากกว่าการกล่าวโทษและการโต้เถียงอย่างรุนแรง (ความถี่ 12) และจัดอบรมผู้นำชุมชนให้มีการไกล่เกลี่ยด้วยสันติวิธีอย่างเป็นกลาง (ความถี่ 9)

2.5.ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (ความถี่ 18) ได้แก่ เปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาท้องถิ่น พร้อมใช้ข้อมูลและเหตุผลประกอบ พร้อมจัดทำคู่มือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเปรียบเทียบนโยบายหรือคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนใช้วิเคราะห์ก่อนตัดสินใจ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ 1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยภาพรวมพบว่าประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.58) ซึ่งสะท้อนถึงการมีจิตสำนึกและความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในระบบประชาธิปไตยท้องถิ่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแต่ละด้านมีระดับค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยสามารถสรุปตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.57) ประชาชนให้ความสำคัญกับการใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง โดยมีความเชื่อว่าความขัดแย้งควรได้รับการแก้ไขผ่านการเจรจา การพูดคุย และการยอมรับเสียงข้างมาก ซึ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมทางการเมืองเชิงประชาธิปไตยที่เน้นความสงบและสันติ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.58) ประชาชนมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทั้งในรูปแบบการใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุมประชาคม การเสนอความคิดเห็น หรือการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงการมีบทบาทอย่างแท้จริงในกระบวนการประชาธิปไตย ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมทางการเมือง ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.62) ประชาชนมีทัศนคติที่เปิดกว้างและยอมรับความเห็นต่างอย่างสร้างสรรค์ โดยเคารพสิทธิของผู้อื่นในการแสดงความคิดเห็น แม้มีความเห็นไม่ตรงกัน ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาในด้านวุฒิภาวะทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพหุนิยม ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.62) ประชาชนมีความสามารถในการใช้เหตุผลและข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยมี

แนวโน้มที่จะพิจารณานโยบายของผู้สมัครอย่างเป็นกลาง และเลือกจากผลประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าความรู้สึกส่วนตัว แสดงถึงกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองที่มีคุณภาพ และด้านความตื่นตัวทางการเมือง ($\bar{x} = 3.81$, $S.D. = 0.71$) แม้จะอยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่มีค่าต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ซึ่งอาจสะท้อนถึงความจำกัดในแง่ของแรงจูงใจหรือโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การติดตามข่าวสารและการให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งยังคงเป็นองค์ประกอบที่ประชาชนให้ความสนใจ อภิปรายได้ว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังวนมีความเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในกระบวนการประชาธิปไตยในระดับที่ดี โดยประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง มีการติดตามข่าวสารและให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งท้องถิ่น รวมถึงมีการยอมรับความเห็นที่แตกต่าง การคิดวิเคราะห์ข้อมูลก่อนตัดสินใจ และเลือกใช้สันติวิธีในการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งสะท้อนลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการเน้นสันติวิธี ความมีเหตุผล และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างเวทีและช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และเน้นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (2564, หน้า 64-65) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักพุทธธรรมมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จังหวัดนครศรีธรรมราช การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองยุคเก่าใช้การสนทนายุคใหม่แสดงความเห็นทางโลกออนไลน์ ความสนใจการบริหารงานของรัฐบาลและนักการเมืองติดตามข้อมูลข่าวสารตามยุคสมัย ความรู้ความเข้าใจสิทธิหน้าที่ทางการเมืองตามความรู้ มีความร่วมมือกับภาครัฐเพื่อพัฒนาสังคมของตน

2. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยภาพรวมควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งท้องถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรมให้ความรู้โดยผู้นำชุมชน นักวิชาการ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการรณรงค์โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ควรมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และเคารพความเห็นที่แตกต่าง เพื่อส่งเสริมบรรยากาศประชาธิปไตยในชุมชน ควบคู่กับการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น งานประเพณีหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนต่างวัยและต่างแนวคิด เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ตลอดจนต้องควรปลูกฝังแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับครอบครัวและสถานศึกษา ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเลือกตั้งจำลอง และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสังเกตการณ์เลือกตั้งจริง รวมถึงการเปิดช่องทางสื่อสารให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานท้องถิ่นได้

ง่าย เช่น เพจหรือกลุ่มไลน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลและการส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีควรดำเนินควบคู่กันไป โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งอบรมผู้นำชุมชนให้มีทักษะการไกล่เกลี่ยและประสานงานที่เป็นกลาง และสุดท้ายคือการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของประชาชน โดยสนับสนุนการใช้ข้อมูลและเหตุผลในการตัดสินใจทางการเมือง เช่น การจัดทำคู่มือเปรียบเทียบนโยบายของผู้สมัคร เพื่อช่วยให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างมีวิจารณ์ญาณและสร้างสรรค์ อภิปรายได้ว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลวังวนควรมุ่งเน้นการสร้างความรู้ถึงสำคัญของการเลือกตั้งท้องถิ่นผ่านการจัดกิจกรรมให้ความรู้ การณรงค์โดยผู้นำชุมชน และการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนการพัฒนาช่องทางการสื่อสารกับประชาชน และการปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยในระดับครอบครัวและสถานศึกษา ทั้งนี้ การสนับสนุนการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธียังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมบรรยากาศประชาธิปไตยในชุมชน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งและการใช้สิทธิเลือกตั้งที่เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุหิตล จิตตปญโญ (ภูนอก), ปรัชญา มีโนนทองมหาศาล และสุรพล พรหมกุล (2564, หน้า 66-80) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” พบว่า ควรจัดกิจกรรมรณรงค์เห็นนิสิตไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้หลักสูตรจัดกิจกรรมเสวนาวิชาการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้นิสิตรู้จักวิเคราะห์สืบค้นข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ฝากให้นิสิตเขียนบทความวิชาการ และหาช่องทางในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานในวารสารหรืองานประชุมวิชาการในระดับชาติ และรู้จักใช้เหตุผลในการบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.วังวน) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การจัดเวทีเสวนา กิจกรรมการอบรมให้ความรู้ เรื่องสิทธิพลเมือง ในการเลือกตั้ง และการพัฒนาช่องสื่อสารและฐานข้อมูล โดยเน้นข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารการบริหารงาน นโยบายของผู้สมัคร และกิจกรรมทางการเมืองให้ประชาชนได้เข้าถึงง่าย

1.2 เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.วังวน) และศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ กันตัง ดำเนินการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีและส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน โดยการ

จัดการอบรมผู้นำชุมชนให้มีทักษะการไกล่เกลี่ย ความเป็นกลาง และการจัดเวทีสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. วังวน) และสื่อมวลชนท้องถิ่น ร่วมกันจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของประชาชนในการตัดสินใจการเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ โดยทำสื่อที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบนโยบายผู้สมัครอย่างเป็นกลางและเข้าใจง่าย

1.4 เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. วังวน) และโรงเรียนในพื้นที่ ร่วมกันดำเนินการจัดกิจกรรมบูรณาการความรู้ทางการเมือง ผ่านกิจกรรมการเลือกตั้งจำลอง พร้อมทั้งการเขียนบทความที่ใช้สำนวนเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการตื่นตัวทางการเมืองการของประชาชนที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 ควรมีการวิจัยด้านการส่งเสริมการรับรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2555). ธรรมชาติของประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี.
- สุนทรชัย ซอব্যศ และรจนา คำดีเกิด. (2561). การเมืองภาคพลเมือง : การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย. รัฐสภาสาร, 61(5), 9-43.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2559). ประชาธิปไตยไทยในทศวรรษ 21 : ทางตัน ทางออก และแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ชงคชาญ สุวรรณมณี. (2561). การเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำเริง จันทรสวรรณ. (2547). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร. (2565). การนำหลักพุทธธรรมมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 7(1), 64-80.
- พระมหาสุทธิธิด จิตตปญญ (ภูนอก). (2564). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 4(3), 66-80.

กรมการปกครอง. (2568). สถิติจำนวนประชากร พื้นที่จังหวัดตรัง อำเภอกันตัง ตำบลวังวน:
สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร. สำนักบริหารการทะเบียน.เรียกใช้เมื่อ 2
กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th>

ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัย
สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู*

NEEDS ASSESSMENT FOR HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OF
COLLEGE ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF VOCATIONAL
EDUCATION IN NONGBUALAMPHU PROVINCE

ศิวกร อินภุษา¹, ประจิตร มหาหิง² และ ยิ่งสรณ์ หาพา³

Siwakorn Inphusa¹, Prachitr Mahahing² and Yingsak Hapa³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻³

Mahachulalongkorn rajavidyalay University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's siwakornin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 10 คน และครูจำนวน 142 คน รวมทั้งสิ้น 152 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคลากร จำนวน 60 ข้อ ครอบคลุมการบริหารงานบุคลากร 5 ด้าน และตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยเครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและมีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์มาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีลำดับความสำคัญ (PNI *Modified*) ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร รองลงมาคือด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการธำรงรักษาบุคลากร ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคลากร, ความต้องการจำเป็น, ผู้บริหารวิทยาลัย

* Received 17 December 2025; Revised 6 January 2026; Accepted 10 January 2026

Abstract

The objectives of this research were to study the current state, desirable state, and priority needs for human resource management of college administrators under the Office of Vocational Education in Nongbualamphu Province. The sample consisted of 10 administrators and 142 teachers, totaling 152 participants, obtained through stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire divided into three parts: general information, a 5-point Likert scale assessing the current and desirable states of human resource management across five dimensions, and open-ended questions for additional suggestions. The instrument demonstrated content validity and reliability according to established standards. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Priority Need Index Modified (PNI *Modified*). The research findings revealed that the overall current state of human resource management was at a moderate level, while the overall desirable state was at a high level. Regarding the priority needs assessment, the three highest priority needs were: 1) personnel development, 2) performance evaluation, and 3) personnel retention, respectively.

Keywords: Human Resource Management, Needs Assessment, College Administrators

บทนำ

บริบทโลกศตวรรษที่ 21 เผชิญการเปลี่ยนแปลงจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม นำไปสู่ระบบเศรษฐกิจการเมืองดิจิทัลและสังคมโลกไร้พรมแดน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษา (Castells, 2021) องค์การยูเนสโกจึงผลักดันการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดแนวคิดสี่เสาหลักทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Delors, 1996; UNESCO, 2021) ในมิตินี้ การอาชีวศึกษาถือเป็นฟันเฟืองสำคัญและเป็นฐานรากเชิงยุทธศาสตร์ในการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสูง (High-Performance Workforce) เพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจดิจิทัลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของการบริหารงานบุคลากรในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านกระบวนการวางแผน การจัดองค์กร ภาวะผู้นำ และการควบคุม (Robbins & Coulter, 2022) เพื่อป้อนเพาะบุคลากรสายวิชาชีพให้มีทักษะที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง การเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และมุ่งเน้นการขับเคลื่อนตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งพลิกโฉมประเทศไทยสู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่าและสังคมยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับทุนมนุษย์ผ่านกระบวนการปรับทักษะ (Reskill) และการเพิ่มพูนทักษะ (Upskill) ให้แก่บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถตอบสนองต่อพลวัตความท้าทายในโลกยุคใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561; 2566)

แม้ว่าการบริหารงานบุคลากรจะมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา และการขับเคลื่อนนโยบายระดับชาติ แต่การจัดการอาชีวศึกษาไทยยังคงเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะปัญหาด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการผลิตกำลังคน (กรชนก ทัพโยธา และนางลักษณ์ ใจฉลาด, 2567) ความแตกต่างประการสำคัญระหว่างการจัดการอาชีวศึกษา และการศึกษามัธยมศึกษา คือความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับภาคการผลิตและบริการ หากครูอาชีวศึกษาขาดการพัฒนาทักษะวิชาชีพและเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้เกิดสภาวะ “ความไม่สอดคล้องของสมรรถนะ” (Skill Mismatch) ระหว่างทักษะที่สอนในสถานศึกษากับความต้องการจริงของภาคอุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งความล้าสมัยของทักษะวิชาชีพนี้ ไม่เพียงแต่ลดทอนคุณภาพการศึกษา แต่ยังส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างรุนแรงมากกว่าการศึกษามัธยมศึกษาทั่วไป เนื่องจากอาชีวศึกษาคือต้นน้ำในการป้อนแรงงานฝีมือเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565; ดัชนียะ จะวรรณ, 2566) นอกจากนี้ ปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพยังสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างศักยภาพผู้บริหารให้สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารที่ทันสมัยและลึกซึ้งถึงระดับจิตปัญญา เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาตนเอง (Reskill/Upskill) ให้ทันต่อพลวัตของโลกวิชาชีพ การบริหารจัดการที่ล้มเหลวในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจึงมิใช่เพียงเรื่องของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่คือความเสี่ยงในการสูญเสียต้นทุนมนุษย์ที่ไม่สามารถตอบโจทยยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม (พระสรภักดิ์ ราษฎร์อุดม และคณะ, 2567; กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

ปัญหาด้านแรงจูงใจ การพัฒนาวิชาชีพที่ไม่เพียงพอ และการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อการจัดการอาชีวศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก วิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภูซึ่งมีบุคลากรฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการรวม 247 คน จึงมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคลากร โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ช่องว่างด้านการพัฒนาวิชาชีพและแรงจูงใจดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับสมรรถนะบุคลากรและคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลและแนวทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามสี่เสาหลักขององค์การยูเนสโก (Delors, 1996) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การบริหารงานบุคลากรจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม วิทยาลัยอาชีวศึกษายังคงประสบปัญหาด้านแรงจูงใจ การพัฒนาวิชาชีพ และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม ดังนั้น การวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู จึงมุ่งเน้นการสร้างฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการ “ปิดช่องว่าง” (Close the Gap) ระหว่างสภาพที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานสากล ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวินิจฉัยช่องว่างดังกล่าวจะถูกนำมาสังเคราะห์เป็น “เข็มทิศเชิงยุทธศาสตร์” เพื่อกำหนดแนวทางและกลยุทธ์การบริหารงานบุคลากร ที่แม่นยำและตอบโจทย์ปัญหาที่แท้จริง อันจะส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษาดำเนินไปอย่างมีทิศทาง สามารถลดความไม่สอดคล้องของสมรรถนะ (Skill Mismatch) และยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาไทยให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. องค์ประกอบการบริหารงานบุคลากร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การบริหารงานบุคลากรจากแนวคิดของนักวิชาการทางด้านการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัย องค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน 23 ตัวบ่งชี้ (ศิวกกร อินญา และคณะ, 2568) โดยเป็นกระบวนการในการบริหารจัดการกับบุคลากร โดยเริ่มจาก

1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง หมายถึง การวิเคราะห์ภารกิจและประเมินสภาพความต้องการกำลังคน การกำหนดตำแหน่ง จัดทำแผนอัตรากำลัง การขอเลื่อนตำแหน่งหรือวิทยฐานะ แจ้งภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ และเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในวิทยาลัยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในวิทยาลัย มีตัวบ่งชี้ 1.1) การวิเคราะห์ภารกิจและความต้องการกำลังคน 1.2) การกำหนดตำแหน่ง 1.3) การจัดทำแผนอัตรากำลัง 1.4) การขอเลื่อนตำแหน่ง/วิทยฐานะ และ 1.5) การกำหนดภาระงาน/มาตรฐานวิชาชีพ

2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง หมายถึง การเสนอความต้องการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการสรรหา ได้แก่ การสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคล ดำเนินการแต่งตั้ง การย้าย หรือการโอน หรือสั่งให้พ้นจากสภาพการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของทางวิทยาลัย มีตัวบ่งชี้ 2.1) การเสนอความต้องการบุคลากร 2.2) การสรรหาผ่านการสอบแข่งขัน 2.3) การแต่งตั้ง ย้าย หรือโอน 2.4) การบรรจุกลับ/แต่งตั้งกรณีพิเศษ และ 2.5) การแจ้งภาระงานและเกณฑ์ประเมิน

3) ด้านการพัฒนาบุคลากร หมายถึง การพัฒนาบุคลากรในวิทยาลัยเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพของการศึกษา ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกระดับ เพื่อให้ครูและบุคลากรสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดต่อองค์กรทางการศึกษา ให้การทำงานขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร มีตัวบ่งชี้ 3.1) การอบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน 3.2) การสนับสนุนการศึกษาต่อ 3.3) การนิเทศภายในและการประเมินผล 3.4) การสร้างผลงานทางวิชาการ และ 3.5) การเรียนรู้ด้วยตนเอง/แลกเปลี่ยนเรียนรู้

4) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร หมายถึง กระบวนการดูแลสนับสนุนบุคลากรที่อยู่ภายในองค์กรให้ดีที่สุด ซึ่งจะทำให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถและมีประสิทธิภาพที่ดีปฏิบัติงานในวิทยาลัยด้วยความมั่นใจ มีเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานประกอบการพิจารณาความดีความชอบอย่างชัดเจน การให้รางวัลด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นธรรมการยกย่องชมเชยกรณีที่มีผลงานดีเด่นหรือประสบความสำเร็จ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานจัดเวรยามเพื่อรักษาความปลอดภัย การจัดสวัสดิการเพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ดีพร้อมที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด มีตัวบ่งชี้ 4.1) การประเมินเพื่อพิจารณาความดีความชอบ 4.2) การให้รางวัล/ชมเชย 4.3) การจัดบรรยากาศการทำงานที่ดี และ 4.4) การจัดสวัสดิการและส่งเสริมขวัญกำลังใจ

5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง กระบวนการในการตรวจ สอบและติดตามการทำงาน การกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินผลการปฏิบัติงาน การวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยมีการปฏิบัติที่เป็นไปแนวทางเดียวกัน มีความยุติธรรมและมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีการสร้างขวัญและกำลังใจหรือการลงโทษ มีตัวบ่งชี้ 5.1) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน 5.2) การใช้เกณฑ์และวิธีประเมินที่เป็นธรรม 5.3) การให้ข้อมูลย้อนกลับและใช้ผลการประเมิน และ 5.4) การสร้างแรงจูงใจหรือการลงโทษ

2. แนวคิดและทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็น 1) ความหมายและหลักการของการประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบที่ใช้ในการวางแผนและพัฒนา โดยมีระบุและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข หลักการสำคัญคือการวิเคราะห์ “ช่องว่าง” ระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ตาม

มาตรฐานหรือความคาดหวัง (Kaufman & English, 1979; Witkin & Altschuld, 1995) 2) การประเมินความต้องการจำเป็นในการวิจัยนี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สภาพปัจจุบัน (Degree of Success) ซึ่งหมายถึงระดับการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่จริงของการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู สภาพที่พึงประสงค์ (Importance) ซึ่งหมายถึงระดับการปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นตามหลักการและมาตรฐานของการบริหารงานบุคลากร และความต้องการจำเป็น ซึ่งหมายถึงช่องว่างระหว่างสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพปัจจุบัน องค์ประกอบดังกล่าวเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ใช้ในการระบุประเด็นของการบริหารงานบุคลากรที่ควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไขเป็นลำดับแรก (วรรณิ แกมเกษม, 2561) และ 3) การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการในการพัฒนา (Priority Needs) ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรและการพัฒนาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Sork, 1982) ในการวิจัยนี้ใช้ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Need Index Modified: PNI *Modified*) ซึ่งคำนวณจากผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบัน โดยคำนึงถึงน้ำหนักความสำคัญของสภาพที่พึงประสงค์ร่วมด้วย (สุวิมล วงศ์วานิช, 2558) การใช้ดัชนีดังกล่าวช่วยให้สามารถกำหนดลำดับความเร่งด่วนของประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไขได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักการวิจัย และตอบสนองต่อปัญหาที่มีความสำคัญสูงได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุป การวิจัยนี้สังเคราะห์กรอบแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นสองส่วน ได้แก่ การกำหนดองค์ประกอบการบริหารงานบุคลากรของวิทยาลัยจำนวน 5 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ เพื่อสะท้อนกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างครบวงจร และการประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งสะท้อนความต้องการในการพัฒนาบุคลากร โดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุงในการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนา ทำให้สามารถกำหนดความเร่งด่วนและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจหรือเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคลากร และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อระบุช่องว่างระหว่างผลการดำเนินงานจริงกับผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ตามแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นเชิงระบบ (Kaufman & English, 1979; Witkin & Altschuld, 1995)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 8 วิทยาลัย รวม 247 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร 16 คน และครู 231 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดโดยใช้ตาราง

ของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็น ผู้บริหาร จำนวน 10 คน ครู จำนวน 142 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 152 คน และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนประชากรของแต่ละวิทยาลัย เพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม (พรณี ลีกิจวัฒน์, 2565)

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการ สุ่มแบบแบ่งชั้น โดยแบ่งประชากรออกเป็นชั้นตามรายวิทยาลัยทั้ง 8 แห่ง จากนั้นดำเนินการกำหนดจำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้นตามสัดส่วนของประชากร เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูตามจำนวนที่คำนวณไว้ เพื่อให้มั่นใจว่าบุคลากรจากทุกวิทยาลัยมีโอกาสถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างอย่างเท่าเทียมกัน

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคลากร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 60 ข้อ และตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเพื่อเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม การสร้างเครื่องมือเริ่มจากการศึกษาแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดองค์ประกอบและตัวชี้วัด จากนั้นนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อคำถาม (IOC) โดยกำหนดค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 (Rovinelli & Hambleton, 1977; Turner & Carlson, 2003) และนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งกำหนดเกณฑ์การยอมรับไม่ต่ำกว่า 0.70 (Cronbach, 1951; Nunnally & Bernstein, 1994)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มจากการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นทางการ จากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อขอความร่วมมือและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เมื่อได้รับความอนุเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการแจกจ่ายแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองหรือผ่านผู้ที่ได้รับมอบหมายในแต่ละวิทยาลัยและรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตอนที่ 1) ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละและวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคลากร (ตอนที่ 2) ด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน (บุญชม ศรีสะอาด,

2553) จากนั้นจึงวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยการหาผลต่างระหว่างสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพปัจจุบัน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการในการพัฒนาโดยใช้ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI *Modified*) ตามแนวคิดของ Sork (1982) ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยสุวิมล วงศ์วานิช (2558)

ผลการวิจัย

โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 59.2 เป็นครูผู้สอนร้อยละ 93.4 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 42.1 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 71.1 และมีประสบการณ์การทำงาน 11-20 ปี ร้อยละ 63.8 รองลงมาเป็นเพศชายร้อยละ 40.8 อายุ 41-50 ปี ร้อยละ 34.9 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 28.3 และมีประสบการณ์การทำงาน 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 23.7

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และ ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงาน บุคลากรของ ผู้บริหารวิทยาลัย สังกัด สอจ.นภ (n= 152)	สภาพปัจจุบัน (Degree of Success)			สภาพที่พึงประสงค์ (Importance)			PNI Modified	ลำดับความสำคัญ
	เ็น	S.D.	Result	เ็น	S.D.	Result		
1) การวางแผน อัตรากำลังและการ กำหนดตำแหน่ง	3.438	0.661	ปาน กลาง	4.385	0.635	มาก	0.278	4
2) การสรรหาและ บรรจุแต่งตั้ง	3.404	0.687	ปาน กลาง	4.315	0.625	มาก	0.271	5
3) การพัฒนา บุคลากร	3.131	0.658	ปาน กลาง	4.562	0.559	มาก ที่สุด	0.457	1
4) อํารงรักษา บุคลากร	3.253	0.670	ปาน กลาง	4.576	0.566	มาก ที่สุด	0.409	3
5) การประเมินผล การปฏิบัติงาน	3.185	0.658	ปาน กลาง	4.554	0.558	มาก ที่สุด	0.430	2
รวม	2.735	0.556	ปาน กลาง	3.732	0.490	มาก	0.307	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.735$) โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการดำรงรักษาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาบุคลากร ตามลำดับ ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.732$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำรงรักษาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง และด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ตามลำดับ ส่วนการจัดลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรมีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการดำรงรักษาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง และด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ตามลำดับ

อภิปรายผล

สภาพปัจจุบันของการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภูโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.735$) สะท้อนว่าการดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคลากรยังไม่สามารถยกระดับไปสู่ประสิทธิภาพสูงสุดได้อันเนื่องมาจากภาระงานของผู้บริหารและข้อจำกัดด้านทรัพยากรและนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนันท์ ใจกล้า (2566) แต่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพสูงสุด (Drucker, 2022) ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.732$) โดยผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงต่อการดำรงรักษา การพัฒนา และการประเมินผลการปฏิบัติงาน สะท้อนความคาดหวังต่อความมั่นคงและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้านการศึกษา และงานวิจัยของ Liu and Wang (2023) และกัญญารัตน์ มณีรัตน์ (2567) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้วยดัชนี PNI *Modified* พบว่าด้านการพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือการประเมินผลการปฏิบัติงานและการดำรงรักษาบุคลากร แสดงถึงช่องว่างสำคัญที่ควรเร่งแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของอริดี มีชัย (2567) และ Chen and Li (2022) ที่ชี้ว่าประเด็นดังกล่าวเป็นปัจจัยหลักในการยกระดับประสิทธิภาพระบบอาชีวศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

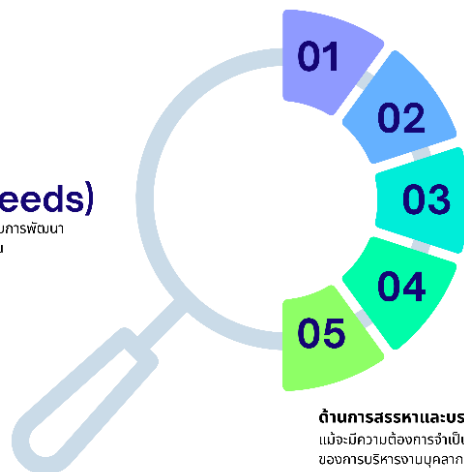
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยระยะที่ 1 คือการระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นเชิงประจักษ์ในการบริหารงานบุคลากรของวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู โดยผลการวิเคราะห์ด้วยดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุงพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ส่งผลให้เกิดช่องว่าง

ความต้องการจำเป็นอย่างชัดเจน โดยด้านที่มีความเร่งด่วนสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการธำรงรักษาบุคลากร ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

PNI

(Priority Needs)

การบริหารงานบุคลากรควรได้รับการพัฒนา โดยเรียงลำดับตามความเร่งด่วน (ศิวกร จันทญา, 2568)

ด้านการพัฒนาบุคลากร

เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการยกระดับสมรรถนะความรู้ และทักษะวิชาชีพของครูและบุคลากร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับระบบการเปลี่ยนแปลงของการอาชีวศึกษา

ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน

เป็นลำดับรองลงมา แสดงถึงความสำคัญของการมีระบบประเมินผลที่ชัดเจน เป็นธรรม และโปร่งใส รวมทั้งการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

ด้านการธำรงรักษาบุคลากร

สะท้อนความจำเป็นในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ความมั่นคงในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร ผ่านสวัสดิการ บรรยากาศการทำงาน และการยกย่องชมเชยอย่างเหมาะสม

ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง

เป็นด้านที่ควรได้รับการพัฒนาในลำดับถัดมา เพื่อให้การจัดสรรบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสมกับการกิจและโครงสร้างของวิทยาลัย

ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

แม้จะมีความต้องการจำเป็นในระดับต่ำกว่าด้านอื่น แต่ยังคงมีความสำคัญในฐานะกลไกพื้นฐานของการบริหารงานบุคลากรที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

ภาพที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัย
สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู (PNI Modified)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภูโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์บุคลากรมีความคาดหวังต่อการบริหารงานบุคลากรในทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาบุคลากรและการธำรงรักษาบุคลากร เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นตามดัชนี PNI Modified พบว่าด้านที่ต้องเร่งพัฒนาเป็นลำดับแรก ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร (PNI = 0.457) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (PNI = 0.430) และการธำรงรักษาบุคลากร (PNI = 0.409) สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการยกระดับสมรรถนะบุคลากร พัฒนาระบบการประเมินที่เป็นธรรม และเสริมสร้างขวัญกำลังใจอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารวิทยาลัยควรเร่งพัฒนาการบริหารงานบุคลากรใน 3 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการธำรงรักษาบุคลากร โดยควรปรับการพัฒนาบุคลากรสู่การจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (IDP) ที่สอดคล้องกับสมรรถนะและยุทธศาสตร์ของวิทยาลัย ปรับปรุงระบบการประเมินผลให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมการธำรงรักษาบุคลากรผ่านสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี สวัสดิการที่เหมาะสม และ

การยกย่องชมเชยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรใช้ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง เป็นเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากรอย่างตรงจุด ขณะเดียวกัน งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งประเมินผลของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น และศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุเชิงลึก เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายการบริหารงานบุคลากรอย่างยั่งยืนในระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรชนก ทัพโยธา และนางลักษณ์ ใจฉลาด. (2567). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(11), 1621–1633.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญญารัตน์ มณีรัตน์. (2567). ความคาดหวังของครูอาชีวศึกษาต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดัชนียะ จวรรณะ. (2566). การพัฒนาวิชาชีพครูอาชีวศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ. (ครั้งที่ 1). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พรณี ลีกิจวัฒน์. (2565). วิธีการวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พระสรศักดิ์ รามัญอุดม, อุไรรัตน์ แยมซุติ, และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). การบริหารตามวงจรคุณภาพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน เอกสารการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ. (ครั้งที่ 16). *Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2024*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พัทธนันท์ ใจกล้า. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 17(2), 150–165.
- วรรณิ แกมเกษม. (2561). การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวกร อินญา. (2568). การศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 12(4), 71–82.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิมล วงศ์วานิช. (2558). ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรดี มีชัย. (2567). การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูอาชีวศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชน, 12(1), 10–25.
- Castells, M. (2021). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
- Chen, X., & Li, Y. (2022). The impact of performance management and retention strategies on VET system effectiveness. *International Journal of Educational Management*, 36(5), 840–856.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334. <https://doi.org/10.1007/BF02310555>
- Delors, J. (1996). *Learning: The treasure within*. Paris, France: UNESCO.
- Drucker, P. F. (2022). *The practice of management: Essential insight*. New York, NY: Harper Business.
- Kaufman, R., & English, F. W. (1979). *Needs assessment: Concept and application*. Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Liu, J., & Wang, Q. (2023). Professional development and teacher retention in vocational education: A global perspective. *Journal of Vocational Education & Training*, 75(2), 301–320.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Robbins, S. P., & Coulter, M. (2022). *Management* (15th ed.). Hoboken, NJ: Pearson.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.

- Sork, T. J. (1982). Determining priorities. In T. J. Sork, F. Buskey, & R. Charner (Eds.), *Redesigning continuing education* (pp. 15–30). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163–171.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris, France: UNESCO.
- Witkin, B. R., & Altschuld, J. W. (1995). *Planning and conducting needs assessments: A practical guide*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก
ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี*

THE EFFECTS OF 7Es LEARNING CYCLE MANAGEMENT
SUPPLEMENTED WITH GRAPHIC ORGANIZER ON ACHIEVEMENT OF
FACULTY EDUCATION STUDENTS, THAILAND NATIONAL SPORTS
UNIVERSITY UDON THANI CAMPUS

จิราวรรณ พახอบ

Jirawan Pachob

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี

Thailand National Sports University Udon Thani Campus

Corresponding Author's Email: mjirawan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ตรวจสอบประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 75 และ 4) ศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es ร่วมกับการใช้ผังกราฟิกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ การหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกมีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.01/78.13 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกอยู่ในระดับมาก

* Received 19 December 2025; Revised 7 January 2026 ; Accepted 15 January 2026

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es, ผังกราฟิก, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the efficiency to criterion of 75/75 2) to compare on achievement between before and after learning 3) to compare on achievement after learning to the 75% criterion 4) to study the satisfaction towards of 7 Es learning cycle management supplemented with graphic organizer. The sample consisted of 27 students from the Faculty of Education by cluster random sampling. The research instruments included: 1) lesson plans 2) The learning achievement 3) the satisfaction questionnaire. The statistics for data analysis comprised: mean, standard deviation, percentage, E_1/E_2 , dependent t-test and One Sample t-test.

The research findings were as follows: 1) The efficiency of 7Es learning cycle management supplemented with graphic organizer value E_1/E_2 equal 79.01/78.13 2) The achievement of students after studying than before was significantly higher than before at the .05 levels. 3) The achievement of students after was significantly higher than 75% at the .05 levels. 4) The satisfaction towards 7Es learning cycle management supplemented with graphic organizer students at the high level.

Keywords: 7Es learning cycle management, graphic organizer, achievement

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันและอนาคตส่งผลให้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน รวมถึงการจัดการศึกษาซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาคนให้มีความสมรรถนะที่ทันสมัยอาศัยการบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ และศาสตร์สาขาอื่น ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 ซึ่งมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของพลเมืองไทยและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ เพื่อให้

กำลังคนมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การจัดการเรียนการสอนวิชา วท 112014 เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อชีวิต เป็นวิชาที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถปรับตัวและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล เข้าถึง เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้และการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ ความรับผิดชอบ และแนวปฏิบัติในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงปฏิบัติตามจริยธรรม มารยาท และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้น การศึกษาที่มีคุณภาพต้องเริ่มมีการจัดการเรียนที่สอดคล้องกับทักษะในปัจจุบัน และสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนวิชาเทคโนโลยี ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่พบเจอในชีวิตประจำวัน (คณะศึกษาศาสตร์, 2563)

จากการศึกษาแนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เป็นกระบวนการที่เน้นการพัฒนากระบวนการคิดและทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียน ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอย่างมีความหมายและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ แนวคิดดังกล่าวเป็นการพัฒนาต่อยอดจากรูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น โดย Eisenkraft (2003 อ้างถึงใน ประสาท เนืองเฉลิม, 2550) ได้ขยายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 7 ขั้น ได้แก่ ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นสำรวจค้นหา ขั้นอธิบายและสรุปผล ขั้นขยายความรู้ ขั้นประเมินผล และขั้นนำความรู้ไปใช้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับบทสรุป รุระท่า (2562) ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แบบ 7E สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานีเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตพัฒนาทักษะเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ระหว่างก่อนและหลังเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 75

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 103 คน
- 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี ปีการศึกษา 2568 ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) จำนวน 1 ห้อง จำนวน 27 คน โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก จำนวน 6 แผน นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินความตรงตามเนื้อหาความถูกต้องเหมาะสม ผลการประเมิน มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.45 - 4.59
- 2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 มีค่าความยากง่าย 0.37 - 0.72 ค่าอำนาจจำแนก 0.29 - 0.68 และค่าความเชื่อมั่น ใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ค่าความเชื่อมั่น 0.86
- 2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ปฐมนิเทศและทำความเข้าใจกับผู้เรียนก่อนทำการทดลอง

2. ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Pre-test) จำนวน 30 ข้อ

3. ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างครบตามแผนการจัดการเรียนรู้ และดำเนินการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Post-test) จำนวน 30 ข้อและผู้เรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ตามเกณฑ์ 75/75 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก โดยใช้การวิเคราะห์ค่าทีแบบไม่อิสระ

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก กับเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยการวิเคราะห์ค่าทีแบบกลุ่มเดียว

4. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก

กระบวนการ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1)	27	60	47.41	79.01
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)	27	30	23.44	78.13

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกมีประสิทธิภาพร้อยละ 79.01/78.13 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 75/75

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	27	30	16.89	2.80	10.480*	.000
หลังเรียน	27	30	23.44	0.93		

*p ≤ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 75

คะแนน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t	p
คะแนนตามเกณฑ์	27	30	22.50	-	75.00	5.256*	0.000
คะแนนหลังเรียน	27	30	23.44	0.93	78.13		

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก โดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

สามารถอภิปราย ดังนี้

1. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.01/78.13 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมใบงานคิดเป็นร้อยละ 79.01 และคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 78.13 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจากกระบวนการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน การตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรม และการนำไปทดลองใช้เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความยากง่าย และอำนาจจำแนก ก่อนนำผลที่ได้มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในทุกขั้นตอน ส่งผลให้กิจกรรมมีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การสร้างความสนใจ การสำรวจค้นคว้า การอธิบายขยายความรู้ ไปจนถึงการประเมินผลและการสะท้อนคิด ควบคู่กับการใช้ผังกราฟิกในการสรุปและเชื่อมโยงแนวคิด ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาและเข้าใจความสัมพันธ์ของสาระสำคัญได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาการคิดวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่อย่างสร้างสรรค์ในชั้นเรียนสอดคล้องกับแนวคิดของ Novak (1998) ที่เสนอว่าการใช้ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือช่วยจัดระบบความรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างและเชื่อมโยงความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก มีส่วนช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร วามะลุน และสุพรรณิ อะโอ (2563) พบว่าชุดกิจกรรมการ

เรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.55/85.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

2. นักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 78.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผลดังกล่าวเกิดจากการออกแบบกิจกรรมที่วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน รวมถึงการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ และค้นคว้าด้วยตนเอง ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงรุก การทบทวนความรู้เดิมช่วยให้ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้อย่างมีความหมาย รวมทั้งเจตคติที่ได้เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกไว้มานำใช้ในการแก้ปัญหาหรือเรียนรู้สิ่งใหม่ ซึ่งจะเชื่อมโยง มโนทัศน์ใหม่เข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนหรือขยายความรู้เดิม (Eisenkraft, 2003) สอดคล้องกับงานวิจัยของชนพล โคตรวิชา (2565) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติค้นคว้า ใช้ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อหาคำตอบและสรุปความรู้ด้วยตนเอง ขณะที่ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก คอยให้คำแนะนำ สนับสนุน และช่วยแก้ปัญหาในระหว่างการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษารู้สึกมีส่วนร่วมในการเรียน รู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของตน และเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งส่งผลให้มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับสูงผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ausubel (1968) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีความหมายเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es ช่วยส่งเสริมความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และเพิ่มความพึงพอใจของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้และสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริงกับงานวิจัยของ วริศรา ชากำนัน (2563) พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ธาตุและสารประกอบ โดยใช้การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี พบว่า 1. การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกมีประสิทธิภาพอยู่ที่ร้อยละ 79.01/78.13 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนของนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 16.89 เป็น 23.44 โดยค่าที่ เท่ากับ 10.480 3. คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 23.44 การทดสอบค่าที่ เท่ากับ 5.256 และคะแนนหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 78.13 และ 4. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุด

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิก ไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจ ต่อการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เสริมด้วยผังกราฟิกในระดับมาก ควรส่งเสริมวิธีการสอน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าและเสริมสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

2.1 ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ทางการเรียนเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อชีวิตกับทักษะอื่น ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ ทักษะด้านดิจิทัล

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น เทคนิค STAD, Jigsaw, TGT เป็นต้น กับการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7Es เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์. (2562). หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563). อุตรธานี: มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุตรธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2550). การเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น วารสารวิชาการ, 10(4), 27-30.
- ธนพล โคตรวิชา. (2565). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง ร่างกายของเรา โดยใช้การจัดการเรียนรู้ วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ร่วมกับผังมโนทัศน์. ใน ปริญาคุรุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นฤพล ธุระท่า. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แบบ 7E เรื่อง ดิน ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนวลจันทร์ กรุงเทพมหานคร. ใน ปริญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- วริศรา ชากำนัน. (2563). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นบูรณาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ธาตุและสารประกอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศิริพร วามะลุน และสุพรรณิ อะโอบ. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ชั้นวิชาชีววิทยา เรื่องโครงสร้างและหน้าที่ของพืชดอกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.วารสารมหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 16(1), 113
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Ausubel, D. P. (1968). Educational psychology: A cognitive view. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- EisenKranft, Arthur. (2003). Expanding the 5E Model A Proposed 7E Model Emphasize Transfer of Learning and the Importance of Eliciting Prior Understanding. The Science Teacher, 70(6), 56-59.
- Novak, J. D., & Cañas, A. J. (1998). Learning, creating, and using knowledge: Concept maps as facilitative tools in schools and corporations. Lawrence Erlbaum Associates.

การศึกษากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา
สาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*

AN INVESTIGATION OF GROWTH MINDSET TOWARD ENGLISH
LANGUAGE LEARNING AMONG STUDENTS IN THE BILINGUAL
ELEMENTARY EDUCATION PROGRAM, FACULTY OF EDUCATION,
PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

เปรมพล วิบูลย์เจริญสุข¹, สรรเสริญ เลหาสธิต² และ สุมาลี งามสมบัติ³

Prempol Wibooncharoensuk¹, Sunsern Laohasatit² and Sumalee Ngamsombat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี¹⁻³

Faculty of Education Phetburi Rajabhat University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author, E-mail: prempol.w@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) (2) เปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน และ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโต เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 58 คน เก็บข้อมูลแบบเต็มจำนวน เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือแบบสอบถามกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 48 คำถาม ครอบคลุม 6 ด้าน โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และสหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.43) (2) กรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไม่แตกต่างกันตามเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) กรอบความคิดเติบโตมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r = .28, p < .05) และไม่พบความสัมพันธ์กับเพศ ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่านักศึกษาครูสองภาษามีศักยภาพในการพัฒนาทักษะ

* Received 2 January 2026; Revised 12 January 2026; Accepted 15 January 2026

ภาษาอังกฤษผ่านความเชื่อเชิงบวกต่อความสามารถของตนเอง และสนับสนุนความจำเป็นในการบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมกรอบความคิดเติบโตในหลักสูตรการผลิตครูสองภาษาเพื่อยกระดับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กรอบความคิดเติบโต, การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, นักศึกษาครูสองภาษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research aimed to (1) examine the level of growth mindset in English language learning among bilingual elementary education students, (2) compare growth mindsets in English language learning between students with different genders and academic achievements, and (3) investigate the relationships among growth mindset, gender, and academic achievement. The sample consisted of 58 students from the Bilingual Elementary Education Program, Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, using total population sampling. The research instrument was an English Language Learning Growth Mindset Questionnaire developed by the researcher, comprising 48 items covering six dimensions, with a reliability coefficient of 0.89. Data were analyzed using descriptive statistics, independent samples t-test, one-way ANOVA, and Pearson's correlation.

The findings revealed that (1) students demonstrated a high level of growth mindset in English language learning overall ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.43), (2) growth mindsets in English language learning did not differ significantly by gender or academic achievement at the .05 level, and (3) growth mindset showed a low positive correlation with academic achievement at a statistically significant level ($r = .28$, $p < .05$), while no correlation was found with gender. The findings indicate that bilingual pre-service teachers possess the potential to develop English language skills through positive beliefs about their abilities, and support the necessity of integrating growth mindset-promoting activities into bilingual teacher education curricula to sustainably enhance English language learning.

Keywords: growth mindset, English learning, bilingual pre-service teachers, academic achievement

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่มีผลต่อโอกาสทางการศึกษา การทำงาน และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายวิชาชีพครู ซึ่งต้องทำหน้าที่ทั้ง “ผู้สอน” และ “ผู้นำการเรียนรู้” ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักศึกษาด้านวิชาการ ประถมศึกษา (2 ภาษา) จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษที่เพียงพอ รวมถึงทัศนคติและความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษมิได้เกิดจากความรู้เชิงภาษาเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง (beliefs about ability) เป้าหมายการเรียนรู้ (goal orientation) การตอบสนองต่อความผิดพลาด (responses to failure) และความเพียรพยายามเมื่อเผชิญความท้าทาย ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะยาว

แนวคิด “กรอบความคิด (mindset)” หรือ “ทฤษฎีโดยนัยเกี่ยวกับความสามารถ (implicit theories)” เป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายว่า บุคคลมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถของตนเองแตกต่างกัน โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่ (1) กรอบความคิดแบบตายตัว (fixed mindset/entity theory) ที่เชื่อว่าความสามารถเป็นสิ่งที่คงที่ เปลี่ยนแปลงยาก และ (2) กรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset/incremental theory) ที่เชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม กลยุทธ์ที่เหมาะสม และการได้รับข้อเสนอแนะ (Dweck, 2006; Dweck & Leggett, 1988) งานวิจัยในด้านจิตวิทยาการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมักเลือกเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถ (learning goals) มองความผิดพลาดเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา มีแนวโน้มใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และแสดงความเพียรพยายามเมื่อเผชิญอุปสรรค ขณะที่ผู้เรียนที่มีกรอบความคิดแบบตายตัวมักมุ่งรักษาภาพลักษณ์ความเก่ง หลีกเลียงงานยาก กลัวความล้มเหลว และอาจเกิดรูปแบบการตอบสนองแบบ “ยอมแพ้/สิ้นหวัง” เมื่อพบความผิดพลาด (Dweck & Leggett, 1988)

ในบริบทการศึกษา งานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนมากสนับสนุนบทบาทของกรอบความคิดต่อผลลัพธ์ทางการเรียน เช่น งานศึกษาระยะยาวในวัยรุ่นพบว่า ความเชื่อความสามารถพัฒนาได้ทำนายแนวโน้มผลการเรียนที่เพิ่มขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านระดับชั้น และการแทรกแซงด้านกรอบความคิดช่วยสนับสนุนความเชื่อเรื่องความพยายามและกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม (Blackwell et al., 2007) นอกจากนี้ การทดลองระดับชาติขนาดใหญ่ยังชี้ว่า การแทรกแซงสั้น ๆ เพื่อส่งเสริม growth mindset สามารถยกระดับผลการเรียนในกลุ่มผู้เรียนบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้เรียนที่เดิมมีผลการเรียนต่ำ และผลลัพธ์ขึ้นกับ “บริบท” และ “สภาพแวดล้อมการเรียนรู้” ที่เอื้อต่อการใช้ความพยายามและการพัฒนา (Yeager et al.,

2019) หลักฐานเหล่านี้สะท้อนว่า mindset ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่มีนัยเชิงปฏิบัติสำหรับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ “การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ” ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกซ้ำ การยอมรับความผิดพลาด การรับข้อเสนอแนะ และการใช้เวลาอย่างต่อเนื่อง “กรอบความคิดเติบโต” ยิ่งมีความสำคัญ เนื่องจากการเรียนภาษาเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมักประสบความท้าทาย เช่น ความไม่มั่นใจในการพูด ความกลัวการออกเสียงผิด ความวิตกกังวลทางภาษา (language anxiety) และการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น งานวิจัยด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์จึงเริ่มพัฒนาแนวคิด language mindsets ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิด mindset สู่โดเมนการเรียนภาษาโดยตรง และชี้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับ “ความสามารถทางภาษา” มีมิติจำเพาะ เช่น ความเชื่อเรื่องความฉลาดด้านภาษา ความถนัดเฉพาะภาษา และความเชื่อเรื่องอายุที่เหมาะสมต่อการเรียนภาษา (Lou & Noels, 2016) นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาเครื่องมือวัดและแบบจำลองความสัมพันธ์ที่แสดงว่า growth language mindset เชื่อมโยงกับเป้าหมายการเรียนรู้และการตอบสนองต่อความล้มเหลวในสถานการณ์เรียนภาษา (Lou & Noels, 2017) และมีการเสนอวาระการวิจัยเพื่อผลักดันการออกแบบการสอนภาษาและการสนับสนุนผู้เรียนด้วยแนวคิด growth mindset อย่างเป็นระบบ (Lou & Noels, 2019)

การศึกษาด้าน mindset ในบริบทการเรียนภาษาอังกฤษยังพบว่าความเชื่อเชิง “พรสวรรค์” หรือ “ความถนัดโดยกำเนิด” อาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนบางกลุ่มถอยห่างจากการฝึกฝน โดยเฉพาะเมื่อเผชิญความยากหรือข้อผิดพลาด Mercer และ Ryan (2010) ได้ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องพรสวรรค์มีบทบาทต่อการรับรู้ตนเองและแรงจูงใจของผู้เรียนภาษาในบริบท EFL และสะท้อนประเด็นเชิงการสอนว่า ครูสามารถออกแบบการให้ข้อมูลย้อนกลับและการชี้แนะ (teacher messaging) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนตีความความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ งานศึกษาทางสังคม-จิตวิทยาในบริบทผู้เรียนภาษาในสังคมพหุวัฒนธรรมยังพบว่า growth language mindset มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ความสามารถภาษาอังกฤษของผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนกลุ่มย้ายถิ่น/ผู้มาใหม่ (Lou & Noels, 2020) ซึ่งสะท้อนว่า mindset มีนัยสำคัญต่อทั้งมิติความสามารถและมิติทางอารมณ์-สังคมของการใช้ภาษา

ในประเทศไทย ประเด็นเรื่อง language mindset เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นเช่นกัน งานวิจัยในนักศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่า mindset ด้านภาษาอังกฤษมีลักษณะหลายมิติและมีความแตกต่างตามบริบท เช่น ชั้นปีหรือสถาบัน รวมถึงบางมิติที่ผู้เรียนยังคงมีแนวโน้มเป็น fixed mindset (เช่น การรับรู้ความสามารถและศักยภาพ) (Thayati et al., 2024) ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ว่าการพัฒนา growth mindset ในผู้เรียนไทยอาจต้องอาศัยการออกแบบกิจกรรมและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เจาะจงมิติ (dimension-specific) มากกว่าการให้แนวคิดแบบกว้าง ๆ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จึงมีความสำคัญทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพราะนักศึกษากลุ่มนี้มีบทบาทในอนาคตในการจัดการเรียนรู้แบบสองภาษาให้แก่เด็กระดับประถมศึกษา และเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโรงเรียน หากนักศึกษามี growth mindset ต่อการเรียนรู้ภาษา จะเอื้อต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตนเอง และมีแนวโน้มถ่ายทอดกรอบความคิดดังกล่าวไปสู่ผู้เรียนผ่านการสื่อสารในชั้นเรียน การให้ข้อเสนอแนะ และการออกแบบกิจกรรมที่สนับสนุนการลองผิดลองถูกอย่างปลอดภัย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่ง (1) ศึกษากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา (2) เปรียบเทียบตามเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโต เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การให้คำปรึกษาทางวิชาการ และการพัฒนาหลักสูตรผลิตครูสองภาษาอย่างมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับในบริบทมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา)
2. เพื่อเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) ที่มีเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโต เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย (Research Design)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ภายใต้กรอบการวิจัยเชิงสังเกต (Observational Research) โดยมุ่งศึกษากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) ตามสภาพที่เป็นจริง โดยไม่มีการแทรกแซงหรือจัดกิจกรรมใดๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สะท้อนระดับกรอบความคิดเติบโต ความแตกต่างตามตัวแปรที่สนใจ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 58 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) เนื่องจากประชากรมีจำนวนไม่มาก ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มแบบเต็มจำนวน (Total Population Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากนักศึกษาทั้งหมด จำนวน 58 คน ซึ่งครอบคลุมนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา)

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล (Research Instruments)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (English Language Learning Growth Mindset Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากกรอบแนวคิดของ Lou & Noels (2017) และปรับให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาครูสองภาษาในประเทศไทย โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ (เกรดเฉลี่ยสะสมในกลุ่มวิชาภาษาอังกฤษ)

ส่วนที่ 2 แบบวัดกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ประกอบด้วยข้อคำถาม 48 ข้อ ครอบคลุม 6 มิติหลัก ได้แก่ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถทางภาษา (Language Ability Beliefs) (2) เป้าหมายการเรียนรู้ (Goal Orientation) (3) การตอบสนองต่อความผิดพลาด (Response to Failure) (4) ความเชื่อเกี่ยวกับความพยายาม (Effort Beliefs) (5) การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies) และ (6) ทักษะคติต่อความท้าทาย (Attitude toward Challenges) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของตนเอง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดย (1) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าระหว่าง 0.67-1.00 (2) ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.89 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และประสานงานกับหัวหน้าสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 2 ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย สิทธิในการตอบหรือไม่ตอบแบบสอบถาม และการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลให้กับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง พร้อมขอความยินยอม (Informed Consent) ก่อนการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 3 แจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาทุกคนในสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) โดยใช้เวลาในการตอบประมาณ 15-20 นาที ผู้วิจัยอยู่ให้คำแนะนำและตอบข้อสงสัยในขณะตอบแบบสอบถาม

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน และนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ประเภท ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

- ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ ชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน)

- ค่าเฉลี่ย (Mean $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation S.D.) สำหรับระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในแต่ละมิติและภาพรวมโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 = ระดับสูงมาก

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 = ระดับสูง

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 = ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 = ระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 = ระดับต่ำมาก

การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

- การทดสอบค่าที (Independent Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระหว่างนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง

- การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระหว่างนักศึกษาที่มี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน และหากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference)

- การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) สำหรับการทดสอบสมมติฐานทุกกรณี

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจำแนกประเด็นและหารูปแบบที่เกิดขึ้น (Emerging Themes) เพื่อเสริมและอธิบายผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและสรุปผลในภาพรวมรายด้านตามองค์ประกอบของกรอบความคิดเติบโตจำนวน 7 ด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา จำแนกตามองค์ประกอบ (ภาพรวมรายด้าน)

องค์ประกอบของกรอบความคิดเติบโต	M	S.D.	ระดับ
1. ความชอบความท้าทายในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ	4.85	0.93	สูง
2. ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ	4.88	0.91	สูง
3. การกล้าเผชิญปัญหาและความผิดพลาด	4.89	0.86	สูง
4. การเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์	4.78	1.02	สูง
5. การรับรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง	5.04	0.93	สูงมาก
6. การเรียนรู้จากความสำเร็จของผู้อื่น	4.79	0.92	สูง
7. การแสดงออกและความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง	5.07	0.84	สูงมาก
รวมทุกองค์ประกอบ	4.90	0.67	สูง

หมายเหตุ การแปลผลใช้เกณฑ์มาตรฐานค่า 6 ระดับ

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) มีระดับรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับ สูง ($M = 4.90$, $S.D. = 0.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การแสดงออกและความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง ($M = 5.07$, $S.D. = 0.84$) และ การรับรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ($M = 5.04$, $S.D. = 0.93$) สะท้อนว่านักศึกษามีความเชื่อว่าความสามารถทางภาษาอังกฤษสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากประสบการณ์

ในขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น คือ การเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ ($M = 4.78$, $S.D. = 1.02$) แม้ยังอยู่ในระดับสูง แต่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่อนข้างมาก แสดงให้เห็นว่านักศึกษาบางส่วนยังมีความรู้สึกลังเลหรือความไม่มั่นใจเมื่อเผชิญการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ภาพรวมสะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแนวโน้มของกรอบความคิดแบบเติบโตที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน

2.1 ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน

กรอบความคิด เติบโตด้านการ เรียนรู้ภาษาอังกฤษ	M	S.D.	n	F	Sig.	t	df	Sig.
นักศึกษาชาย	5.11	0.84	7	1.57	0.215	1.04	56	0.304
นักศึกษาหญิง	4.84	0.61	51					

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาจำแนกตามเพศ พบว่า ค่าเฉลี่ยของนักศึกษาชายสูงกว่านักศึกษาหญิงเล็กน้อย แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 1.04$, $p = .304$)

2.2 ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกัน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	M	S.D.	F	Sig.
สูง	21	4.90	0.60		
ปานกลาง	37	4.85	0.67	0.09	0.764
ต่ำ	–	–	–		

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน พบว่า นักศึกษากลุ่มผลสัมฤทธิ์สูงมีค่าเฉลี่ยกรอบความคิดเติบโต ($M = 4.90$, $S.D. = 0.60$) ไม่แตกต่างกับกลุ่มผลสัมฤทธิ์ปานกลาง ($M = 4.85$, $S.D. = 0.67$) ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 0.09$, $p = .764$)

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		ผลต่างของค่าเฉลี่ย		
		สูง	ปานกลาง	ต่ำ
	M	4.90	4.85	–
สูง	4.90	–	0.05	
ปานกลาง	4.85	0.05	–	
ต่ำ	–	–	–	–

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงมีค่าเฉลี่ยกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสูงสุด ($M = 4.90$) รองลงมาคือกลุ่มผลสัมฤทธิ์ปานกลาง ($M = 4.85$) โดยผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสูงและปานกลางเท่ากับ 0.05 ซึ่งสะท้อนว่าทั้งสองกลุ่มมีระดับกรอบความคิดเติบโตใกล้เคียงกันมาก

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโต เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) แสดงดังตารางที่ 5 และตารางที่ 6

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษกับเพศของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา)

สถิติทดสอบ	Value	df	Sig.
Eta	4.72	2	0.10

จากตารางที่ 5 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตด้านภาษาอังกฤษกับเพศของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) โดยใช้สถิติ Eta พบว่า ความสัมพันธ์

ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig. = 0.10) แสดงให้เห็นว่าเพศไม่ส่งผลกระทบต่อระดับกรอบความคิดเติบโตด้านภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา)

สถิติทดสอบ	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	Sig.
Pearson Correlation (r)	0.12**	0.00

จากตารางที่ 6 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) โดยใช้สถิติ Pearson Correlation พบว่า ทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.12$, Sig. = 0.00) แสดงว่ากรอบความคิดเติบโตมีแนวโน้มสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) นั้น จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) มีระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 4.87$, S.D. = 0.78) โดยค่าเฉลี่ยของข้อคำถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 4.71–5.21 จากมาตรฐานค่า 6 ระดับ และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง สะท้อนถึงความสอดคล้องของความคิดเห็นในกลุ่มตัวอย่าง ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความเชื่อเชิงบวกต่อการพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษ มองว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของ Dweck (2006) ที่อธิบายว่าผู้ที่มี growth mindset เชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม กลยุทธ์ที่เหมาะสม และการได้รับข้อเสนอแนะ รวมทั้งสอดคล้องกับ Dweck (2012) ที่เน้นว่า mindset เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของบุคคล โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่ามี 2 องค์ประกอบที่อยู่ในระดับสูงมาก ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้และพัฒนาศักยภาพทางภาษาอังกฤษของตนเอง ($\bar{x} = 5.04$) และการแสดงออกและความรับผิดชอบในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของตนเอง ($\bar{x} = 5.04$) โดยเฉพาะข้อที่เกี่ยวกับการเรียนรู้จากความผิดพลาด ($M = 5.21$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ความผิดพลาดเป็นโอกาสในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dweck และ Leggett (1988) ที่ระบุว่าผู้เรียนที่มี growth mindset มักเลือกเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถ มองความผิดพลาดเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา มีแนวโน้มใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และแสดงความเพียร

พยายามเมื่อเผชิญอุปสรรค อีกทั้งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาเฉพาะด้านภาษาของ Lou และ Noels (2017) ที่พัฒนาเครื่องมือวัด language mindsets และพบว่า growth language mindset เชื่อมโยงกับเป้าหมายการเรียนรู้และการตอบสนองต่อความล้มเหลวในสถานการณ์เรียนภาษาอย่างเชิงบวก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thayati และคณะ (2024) ที่ศึกษากับนักศึกษาไทยระดับอุดมศึกษาและพบว่า mindset ด้านภาษาอังกฤษมีลักษณะหลายมิติ และมีความแตกต่างตามบริบท ผลการวิจัยนี้สะท้อนว่านักศึกษาครูสองภาษามีพื้นฐานกรอบความคิดเติบโตที่เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญต่อบทบาทครูในอนาคต และสามารถเป็นฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามที่ Lou และ Noels (2019a) เสนอว่าควรมีการพัฒนาการสอนภาษาที่บูรณาการแนวคิด growth mindset อย่างเป็นระบบอย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลในรายละเอียด พบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้จากคำวิพากษ์วิจารณ์ในมิติด้านอารมณ์เชิงลบ โดยเฉพาะข้อที่ 29 ($M = 4.09$) และข้อที่ 28 ($M = 4.31$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสะท้อนว่านักศึกษาบางส่วนยังมีความรู้สึกท้อแท้หรือหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ ประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Mercer และ Ryan (2010) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องพรสวรรค์มีบทบาทต่อการรับรู้ตนเองและแรงจูงใจของผู้เรียนภาษาในบริบท EFL และสะท้อนประเด็นเชิงการสอนว่าครูสามารถออกแบบการให้ข้อมูลย้อนกลับและการชี้แนะที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนตีความความผิดพลาดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ได้ ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนากลยุทธ์การให้ feedback ที่สร้างสรรค์และปลอดภัยทางอารมณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การเปรียบเทียบกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน โดยมีการเปรียบเทียบดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบตามเพศ ผลการวิจัยพบว่ากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไม่แตกต่างกันตามเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 1.04$, $p = .304$) แม้ว่านักศึกษาชายจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษาหญิงเล็กน้อย ($M = 5.11$ และ 4.84 ตามลำดับ) แต่ความแตกต่างดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวสะท้อนว่ากรอบความคิดเติบโตเป็นลักษณะทางจิตวิทยาที่สามารถเกิดขึ้นได้ในผู้เรียนทุกเพศ หากได้รับประสบการณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของ Dweck (2006, 2012) ที่เน้นว่า mindset เป็นความเชื่อที่สามารถพัฒนาได้ในทุกคนโดยไม่ขึ้นกับลักษณะทางชีววิทยา และเป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้และสภาพแวดล้อมมากกว่าปัจจัยทางชีววิทยา ซึ่งข้อค้นพบนี้มีนัยสำคัญต่อการออกแบบการเรียนการสอน โดยแสดงให้เห็นว่าการพัฒนา mindset สามารถดำเนินการได้กับผู้เรียนทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่จำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมแยกตามเพศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ Lou

และ Noels (2019b) เสนอในการส่งเสริม growth mindset ในการเรียนภาษาต่างประเทศ และภาษาที่สอง

2.2 การเปรียบเทียบตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผลการวิจัยพบว่ากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 0.09$, $p = .764$) แม้ว่านักศึกษากลุ่มผลสัมฤทธิ์สูงจะมีค่าเฉลี่ยกรอบความคิดเติบโตสูงกว่ากลุ่มปานกลางเล็กน้อย ($M = 4.90$ และ 4.85 ตามลำดับ) แต่ผลต่างดังกล่าวมีขนาดเล็กมาก (0.05) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่านักศึกษาทุกระดับผลสัมฤทธิ์มี growth mindset ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้มีความน่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ เนื่องจากงานวิจัยของ Blackwell และคณะ (2007) พบว่าความเชื่อว่าความสามารถพัฒนาได้ทำนายแนวโน้มผลการเรียนที่เพิ่มขึ้น และ Yeager และคณะ (2019) พบว่าการแทรกแซงเพื่อส่งเสริม growth mindset สามารถยกระดับผลการเรียนในกลุ่มผู้เรียนบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้เรียนที่เดิมมีผลการเรียนต่ำ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของ Yeager และคณะ (2019) ยังชี้ว่าผลลัพธ์ขึ้นกับบริบทและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ความพยายามและการพัฒนา ดังนั้น ความไม่แตกต่างของกรอบความคิดเติบโตตามผลสัมฤทธิ์ในการวิจัยครั้งนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาในหลักสูตรการผลิตครูสองภาษามีพื้นฐาน mindset ที่ดีโดยรวม และการส่งเสริม mindset ไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่มีผลการเรียนดี แต่ควรขยายไปยังนักศึกษาทุกระดับความสามารถ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโต เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา โดยมีความสัมพันธ์ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตกับเพศ โดยผลการวิจัยพบว่าไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกรอบความคิดเติบโตกับเพศ (η^2 , $\text{Sig.} = 0.10$) แสดงให้เห็นว่าเพศไม่ได้มีอิทธิพลต่อระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา ผลดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตามเพศ และยืนยันว่ากรอบความคิดเติบโตเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่ไม่ขึ้นกับเพศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dweck (2006) ที่เห็นว่า mindset เป็นความเชื่อที่สามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ในทุกบุคคลผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ ไม่ใช่คุณลักษณะที่กำหนดโดยปัจจัยทางชีววิทยา ซึ่งข้อค้นพบนี้สนับสนุนแนวคิดความเท่าเทียมทางการเรียนรู้ และมีนัยสำคัญต่อการออกแบบการพัฒนา นักศึกษาครู โดยแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริม mindset สามารถดำเนินการได้อย่างเท่าเทียมกับผู้เรียนทุกเพศ โดยไม่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางตามเพศของผู้เรียน

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดเติบโตกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำระหว่างกรอบความคิดเติบโตกับผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.12, p < .05$) แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่มีกรอบความคิดเติบโตสูงมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษสูงขึ้น แม้ว่าความสัมพันธ์จะอยู่ในระดับต่ำ แต่ก็สะท้อนบทบาทของกรอบความคิดเติบโตในฐานะปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lou และ Noels (2016) ที่พบว่า growth language mindset มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการเรียนรู้และการตอบสนองต่อความล้มเหลวในสถานการณ์เรียนภาษาทั้งในและนอกห้องเรียน และงานวิจัยของ Lou และ Noels (2020a) ที่พบว่า growth language mindset ช่วยทำลายวงจรอุปสรรคของความวิตกกังวลทางภาษาและปรับปรุงการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษา ESL ที่มีความสามารถต่ำกว่า ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ในระดับต่ำที่พบในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการอธิบายของ Yeager และคณะ (2019) ที่ระบุว่า growth mindset ไม่ได้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่ทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชิงกระบวนการที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น ความพยายามและการเผชิญปัญหา และผลลัพธ์ขึ้นกับบริบทและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ความพยายามและการพัฒนา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Blackwell และคณะ (2007) ที่พบว่า การแทรกแซงด้านกรอบความคิดช่วยสนับสนุนความเชื่อเรื่องความพยายามและกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะยาว ดังนั้นแล้วการพัฒนากรอบความคิดเติบโตควรดำเนินการควบคู่กับการออกแบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ตามที่ Lou และ Noels (2019a) เสนอให้มีการวิจัยและพัฒนาการสอนภาษาที่บูรณาการแนวคิด growth mindset อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการลองผิดลองถูก การให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างทั้ง mindset และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปพร้อมกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา (2 ภาษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 58 คน โดยใช้แบบสอบถามกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 48 ข้อ ครอบคลุม 7 องค์ประกอบ ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษามีระดับกรอบความคิดเติบโตด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 4.87$) (2) กรอบความคิดเติบโตไม่แตกต่างกันตามเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ (3) กรอบความคิดเติบโตมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.12, p < .05$) ขณะที่ไม่พบความสัมพันธ์กับเพศ ผลการวิจัยสรุปได้ว่านักศึกษาครูสองภาษามีศักยภาพในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านความเชื่อเชิงบวกต่อความสามารถของตนเอง

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมกรอบความคิดเติบโตในรายวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อปลูกฝังความเชื่อว่าความสามารถทางภาษาสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากความผิดพลาด

1.2 ควรพัฒนากลยุทธ์การให้คำปรึกษาวิจารณ์เชิงบวกและสร้างสรรค์ในชั้นเรียน ภาษาอังกฤษ เพื่อลดความรู้สึกท้อแท้และส่งเสริมการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดของนักศึกษาอย่างปลอดภัย

1.3 ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษารับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง เช่น การตั้งเป้าหมายส่วนบุคคล การสะท้อนการเรียนรู้ และการเรียนรู้แบบร่วมมือ

1.4 ควรส่งเสริมกรอบความคิดเติบโตให้กับนักศึกษาทุกกลุ่มโดยไม่จำกัดเพศหรือระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อสร้างโอกาสการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างเท่าเทียม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองหรือเชิงพัฒนา เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมเสริมสร้างกรอบความคิดเติบโตต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในระยะยาวและในบริบทที่หลากหลาย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับกรอบความคิดเติบโต เช่น แรงจูงใจในการเรียน ความวิตกกังวลทางภาษา และกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษา

2.3 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังนักศึกษาครูสองภาษาในมหาวิทยาลัยอื่นๆ และติดตามการถ่ายทอดกรอบความคิดเติบโตจากนักศึกษาครูไปสู่ผู้เรียนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Blackwell, L. S., Trzesniewski, K. H., & Dweck, C. S. (2007). Implicit theories of intelligence predict achievement across an adolescent transition: A longitudinal study and an intervention. *Child Development*, 78(1), 246–263.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Dweck, C. S. (2012). *Mindset: How you can fulfil your potential*. Robinson.
- Lou, N. M., & Noels, K. A. (2016). Changing language mindsets: Implications for goal orientations and responses to failure in and outside the second language classroom. *Contemporary Educational Psychology*, 46, 22–33.
- Lou, N. M., & Noels, K. A. (2017). Measuring language mindsets and modeling their relations with goal orientations and emotional and behavioral

- responses in failure situations. *The Modern Language Journal*, 101(1), 214–243.
- Lou, N. M., & Noels, K. A. (2019a). Promoting growth in foreign and second language education: A research agenda for mindsets in language learning and teaching. *System*, 86, 102126.
- Lou, N. M., & Noels, K. A. (2019b). Promoting growth in foreign and second language learning: A research agenda for language mindsets. *Foreign Language Annals*, 52(3), 547–564.
- Lou, N. M., & Noels, K. A. (2020a). Breaking the vicious cycle of language anxiety: Growth language mindsets improve lower-competence ESL students' intercultural interactions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101847.
- Lou, N. M., & Noels, K. A. (2020b). Does language mindset matter for immigrants? A study of newcomers' language mindsets, perceived proficiency, and engagement. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 41(6), 500–517.
- Mercer, S., & Ryan, S. (2010). A mindset for EFL: Learners' beliefs about the role of natural talent. *ELT Journal*, 64(4), 436–444.
- Thayati, S., Nomnian, S., & Chinokul, S. (2024). Exploring English language mindsets of Thai EFL undergraduate students. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 17(1), 575–598.
- Dweck, Carol S. (2019). A national experiment reveals where a growth mindset improves achievement. *Nature*, 573(7774), 364–369.

การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ
ในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2*

THE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AFFECTING WORK MOTIVATION OF GENERATION
Y TEACHERS UNDER THE OFFICE OF SAMUT PRAKAN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

สุรวิทย์ กลัดมี¹, ดลศักดิ์ ไทรเล็กทิม² และ จรีพร นาคสัมฤทธิ์³

Surawit Kladmee¹, Donsak Tsaillexthim² and Jareeporn Naksamrit³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹⁻³

Faculty of Education¹, Srinakharinwirot University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: surawit.kladmee@gs.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 2) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรบุคคลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และ 4) ศึกษาปัจจัยการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างคือครูเจเนอเรชั่นวาย ปีการศึกษา 2567 จำนวน 285 คน กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตาราง Krejcie และ Morgan สุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษาและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .973 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์เพียร์สัน และถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสูงสุดคือการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร และด้านต่ำสุดคือการดำรงรักษาบุคลากร 2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสูงสุดคือการทำงานร่วมกันเป็นทีม และด้านต่ำสุดคือวัฒนธรรมองค์กร 3) การบริหารทรัพยากรบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ($r = .714^{**}$) โดยเด่นในด้านการดำรงรักษาบุคลากรและด้านการ

* Received 30 December 2025; Revised 7 January 2026; Accepted 15 January 2026

เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 4) การบริหารทรัพยากรบุคคลทั้ง 6 ด้านร่วมกัน พยากรณ์แรงงใจได้ร้อยละ 37.10 ($R^2 = .371$) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยทุกด้านมี อิทธิพลเชิงบวก และด้านการพัฒนาบุคลากรมีอิทธิพลสูงสุด สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากร บุคคลที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับแรงงใจและคุณภาพการปฏิบัติงาน ของครูเจเนอเรชั่นวายในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรบุคคล, แรงงใจในการปฏิบัติงาน, ครูเจเนอเรชั่นวาย, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This study aimed to investigate: (1) the level of human resource management of school administrators under the Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 2; (2) the level of work motivation among Generation Y teachers; (3) the relationship between the human resource management of school administrators and the work motivation of Generation Y teachers; and (4) the human resource management factors influencing their work motivation. The sample comprised 285 Generation Y teachers selected through the Krejcie and Morgan sampling table and stratified random sampling based on school size, followed by simple random sampling. A five-point Likert-scale questionnaire was employed as the research instrument, yielding an overall reliability coefficient of .973. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis (Enter Method). The findings revealed that human resource management practices were rated at a high level in all dimensions, with recruitment and selection receiving the highest mean score and personnel retention the lowest. Work motivation among Generation Y teachers was also at a high level, with teamwork ranked highest and organizational culture ranked lowest. Human resource management demonstrated a high positive correlation with work motivation ($r = .714^{**}$, $p < .01$), particularly in personnel retention and performance enhancement. The six dimensions of human resource management collectively accounted for 37.10% of the variance in work motivation ($R^2 = .371$), with the regression model being significant at the .01 level. All variables exhibited statistically significant predictive power, with personnel development emerging

as the strongest predictor. The findings underscore the critical role of effective human resource management in enhancing the motivation and professional performance of Generation Y teachers within contemporary educational contexts.

Keywords: Human Resource Management, Work Motivation, Generation Y Teachers, School Administrators

บทนำ

แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่เป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมให้ครูปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น เต็มใจ และพึงพอใจ อันส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของเป้าหมายองค์กร องค์กรจึงควรพัฒนาคุณภาพและศักยภาพบุคลากรควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ปาร์คเกอร์และคณะ (Parker et al., 2018) อธิบายว่าแรงจูงใจคือพลังผลักดันทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้ครูทุ่มเทร่างกาย แรงใจ และสติปัญญาในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพปรียาภรณ์ ชื่นสนธิพันธุ์ (2566) ชี้ว่าแรงจูงใจสะท้อนผ่านมิติด้านจิตใจและการกระทำ ขณะที่เกียรติชญา ภูมิเพ็ง (2564) เน้นบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมแรงจูงใจเพื่อยกระดับผลการปฏิบัติงานสอดคล้องกับกรอบกุล ต๊ะปะแสง (2563) ที่พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การทำงานร่วมกันเป็นทีม (Teamwork) มีความสำคัญต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู เนื่องจากการทำงานร่วมกันเป็นทีมหากขาดความเป็นเอกภาพ เช่น การสื่อสารภายในไม่ทั่วถึง การประสานงานไม่ต่อเนื่อง และการกำหนดเป้าหมายร่วมที่ไม่ชัดเจน รู้สึกโดดเดี่ยว ภาระงานกระจายไม่เป็นธรรม และความเชื่อมั่นระหว่างครูลดลงทั้งนี้ สภาวะดังกล่าวมีแนวโน้มลดทอนแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครูและระดับความผูกพันต่อสถานศึกษา (ธีรพัชญ์ ศรีนาเครือธนต์, 2567)

โดยเฉพาะครูเจเนอเรชันวายที่ให้ความสำคัญกับบรรยากาศการทำงาน ความร่วมมือ และการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน หากขาดความต่อเนื่องในการทำงานเป็นทีม อาจส่งผลให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานลดลง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาปัญหาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลทางการศึกษาอย่างเหมาะสม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2, 2567) ครูกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานในระดับสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อพิจารณาไปในระดับองค์กร บุคลากรกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มหลักที่มีบทบาทในการปฏิบัติงานและดำเนินกิจกรรมหลักขององค์กรในปัจจุบัน แต่ละเจเนอเรชันมีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านทัศนคติ

พฤติกรรม และแนวทางการทำงาน ซึ่งอาจนำไปสู่การมีมุมมองต่อกันอย่างจำกัด ไม่ครอบคลุม ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างกัน และนำไปสู่ความขัดแย้งในการทำงานหรือในการมีปฏิสัมพันธ์ภายในองค์กร คาปูร์และโซโลมอน (Kapoor & Solomon, 2011) ครูเจเนอเรชันวายอาจเผชิญข้อจำกัดด้านทัศนคติและพฤติกรรมการทำงาน เช่น มีความคาดหวังต่อความก้าวหน้าและผลลัพธ์สูงจนเกิดความไม่ยืดหยุ่นและความอดทนต่อบทบาทเดิมลดลงพร้อมทั้งมีแนวโน้มทำงานหลายภารกิจพร้อมกัน ส่งผลต่อสมาธิและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน รวมถึงเกิดความตึงเครียดในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (พันธุ์ชนก คงไทย, 2565) ครูเจเนอเรชันวาย มีภาระงานที่เพิ่มขึ้นทั้งงานสอนและงานสนับสนุนการบริหาร 4 ฝ่าย (วิชาการ งบประมาณ ทวิไป และบุคคล) รวมถึงโครงการที่ไม่เกี่ยวกับการสอน อาจทำให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานลดลงและกระทบต่อ ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ทั้งด้านประสิทธิภาพ คุณภาพงาน และผลสัมฤทธิ์ของภารกิจหลักในระยะยาวนอกจากนี้ ปัจจัยเชิงระบบ เช่น การประเมินผลที่ไม่เหมาะสม ค่าตอบแทน/วิทยฐานะที่ขาดความเป็นธรรม การใช้อำนาจที่ไม่ยุติธรรม การขาดทรัพยากรสนับสนุน และการจัดสรรกำลังคนที่ไม่เป็นระบบ ตลอดจนภาระหนี้สิน ล้วนเป็นเงื่อนไขที่บั่นทอนแรงจูงใจและลดทอน ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน (ฐิติพัฒน์ วิณิน, 2566) ครูเจเนอเรชันวายในสถานศึกษาขาดขวัญกำลังใจ ย่อมทำให้แรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงานต่ำลง ส่งผลต่อ ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านคุณภาพงาน ประสิทธิภาพของภารกิจ และบรรยากาศสถานศึกษา รวมถึงความสัมพันธ์ในการทำงาน ร่วมกันการสนับสนุนจากผู้บริหารผ่านการสร้างความเชื่อมั่น เปิดโอกาสพัฒนา รับฟังความคิดเห็น ชื่นชมให้รางวัล กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และเป็นแบบอย่างที่ดี จะช่วยเสริมแรงจูงใจและความรู้สึกมีคุณค่า อันนำไปสู่การยกระดับ ผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จของการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (สุพรรณิกา รุจิวิชัยกุล, 2564) อีกทั้งค่านิยมด้านความก้าวหน้าและการได้รับการยอมรับในวิชาชีพสูง จึงคาดหวัง โอกาสเลื่อนตำแหน่ง/ความก้าวหน้าในสายงาน ที่ชัดเจน โปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับผลงาน เมื่อ ระบบความก้าวหน้าในตำแหน่ง ของสถานศึกษาดันสังกัดมีข้อจำกัด เช่น เส้นทางเลื่อนตำแหน่งไม่ชัดเจน โควตาหรือเกณฑ์ประเมินไม่เอื้อต่อการเติบโตตามศักยภาพ อาจทำให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานลดลง ความพึงพอใจต่ำ และความผูกพันต่อองค์กรถดถอยผลที่ตามมาคือความเสี่ยงต่อการขาดความต่อเนื่องในการทำงาน การโยกย้าย หรือการลาออก ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (ขวัญศิริ กันแดง, 2567)

การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินงานเพื่อสนองตอบต่อพันธกิจขององค์กร โดยให้การบริหารงานบุคคลเป็นไปอย่างมีความคล่องตัวและอิสระภายใต้กรอบกฎหมายและระเบียบที่กำหนด รวมทั้งยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ และมีความมั่นคงก้าวหน้า

ในสายวิชาชีพ ซึ่งส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคลถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งมีชีวิต จิตใจ และอารมณ์ ผู้บริหารจึงมักประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาการวางแผนงานด้านบุคคล ปัญหาการสรรหาและแต่งตั้งบุคลากร ปัญหาการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงาน ปัญหาการให้พ้นจากงาน ปัญหาการควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศบุคลากร ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยการบริหารที่มีความรอบคอบ ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) การบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษาเป็นการบริหารที่มีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อการกระตุ้นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หากผู้บริหารในสถานศึกษามีการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพย่อมจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวายภายในสถานศึกษาให้เพิ่มสูงขึ้น เดสเลอร์ (Dessler, 2013)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวายมีความเหมาะสมและได้ผลสูงสุด โดยสอดคล้องกับเป้าหมาย นโยบาย พันธกิจ และจุดเน้นของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน อีกทั้งส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติในอนาคตและนำพาองค์กรบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2
4. เพื่อศึกษาการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

2. การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คือ ครูเจเนอเรชั่นวายในสถานศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 1,100 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อและอำเภอบางเสาธง มีสถานศึกษาทั้งหมด 69 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูเจเนอเรชั่นวายในสถานศึกษาจำนวน 285 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ปีการศึกษา 2567 โดยกำหนดตามตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie และ Morgan, 1970) จำนวน 285 คน โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (strata) จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้เป็นการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย และ 3) แบบสอบถามการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบข่ายการสร้างแบบสอบถามตามกรอบนิยามศัพท์ของตัวแปร 3) สร้างข้อคำถามตามขอบข่ายที่กำหนดภายใต้การให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท 4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 - 1.00 เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และ 5) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 2) วิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) และ 3) วิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามพบว่า ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97 ค่าความเชื่อมั่นของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวายเท่ากับ .967 และการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเท่ากับ .94 โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ส่งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

3.2 นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง และบางส่วนนำส่งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ google form

3.3 นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในการตอบ แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบการคัดเลือกเข้า (Multiple Regression Analysis, MRA)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษา ระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวม

ระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1.ด้านการวางแผนทรัพยากรบุคคล	4.45	0.24	มาก
2.ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	4.50	0.24	มาก
3.ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.46	0.22	มาก
4.ด้านการเงินเดือน	4.43	0.25	มาก
5.ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	4.47	0.24	มาก

ระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
6.ด้านการดำรงรักษาบุคลากร	4.42	0.26	มาก
รวม	4.45	0.19	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.24) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.24) ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.22) ด้านการวางแผนทรัพยากรบุคคล ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.24) ด้านการเงินเดือน ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.25) และด้านการดำรงรักษาบุคลากร ($\bar{x} = 4.4$, S.D. = 0.26)

2. ผลการศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของครูเจเนอเรชั่นวาย	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1.ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน	4.44	0.23	มาก
2. ความก้าวหน้าในตำแหน่งของงาน	4.45	0.29	มาก
3. สภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.48	0.23	มาก
4. วัฒนธรรมองค์กร	4.43	0.25	มาก
5. การทำงานร่วมกันเป็นทีม	4.51	0.21	มากที่สุด
6. สนใจเทคโนโลยี	4.49	0.24	มาก
รวม	4.47	0.18	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มากที่สุด ได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นทีม ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.21) ถัดมาพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยแต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ สนใจเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 0.24) สภาพแวดล้อมในการทำงาน ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.23) ความก้าวหน้าในตำแหน่งของงาน ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.29) ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.23) วัฒนธรรมองค์กร ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.25)

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา	แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย
1.การวางแผนทรัพยากรบุคคล	0.523**
2.การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	0.534**
3.การพัฒนาบุคลากร	0.548**
4.เงินเดือน	0.541**
5.การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	0.624**
6.การดำรงรักษาบุคลากร	0.634**
โดยรวม	0.714**

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r = 0.714^{**}$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำรงรักษาบุคลากร ($r = 0.634^{**}$) และ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($r = 0.624^{**}$) มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

ตัวแปรพยากรณ์	b	β	SE _b	t	P
1.การวางแผนทรัพยากรบุคคล (X1)	0.050	0.066	.044	1.150	.251
2.การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร (X2)	0.095	0.128	.041	2.320	.022*
3.การพัฒนาบุคลากร (X3)	0.091	0.143	.046	1.971	.050*

4.เงินเดือน (X4)	0.085	0.120	.039	2.161	.032*
5.เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ (X5)	0.154	0.205	.048	3.233	.001**
6.การดำรงรักษาบุคลากร (X6)	0.178	0.256	.044	4.049	.000**
R = 0.722	SE _b = 0.12725		F = 51.061		
R ² = 0.521	a = 0.511		* p < .05, ** p < .01		

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาได้แก่ การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร (X2) การพัฒนาบุคลากร (X3) เงินเดือน (X4) การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ (X5) และ การดำรงรักษาบุคลากร (X6) สามารถร่วมกันพยากรณ์ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชั่นวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ได้ โดยอธิบายความแปรปรวนของแรงจูงใจได้ ร้อยละ 52.10 ($R = 0.722, R^2 = 0.521, \text{Adjusted } R^2 = 0.511$) และโมเดลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 51.061, p < .01$) เมื่อพิจารณาตัวแปรพยากรณ์รายตัว พบว่า การดำรงรักษาบุคลากร ($\beta = .256, p < .01$) และ การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($\beta = .205, p < .01$) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อแรงจูงใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ($\beta = .128, p = .022$) เงินเดือน ($\beta = .120, p = .032$) และการพัฒนาบุคลากร ($\beta = .114, p = .050$) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อแรงจูงใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y^{\wedge} = 0.0511 + 0.095X_2 + 0.091X_3 + 0.085X_4 + 0.154X_5 + 0.178X_6$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized):

$$Z^{\wedge} = 0.128Z_2 + 0.143Z_3 + 0.120Z_4 + 0.205Z_5 + 0.256Z_6$$

อภิปรายผล

1.ระดับการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนทรัพยากรบุคคล ด้านการเงินเดือนหรือ และด้านการดำรง

รักษามูลค่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มีภารกิจงาน ตามโครงสร้างการบริหารงานสถานศึกษามีความคล้ายคลึงกันแตกต่างกันแค่เพียงขนาดของ สถานศึกษา และบริบทของชุมชนโดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษาดำเนินงานอย่างสมดุลภายใต้การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยให้ความสำคัญต่อระบบการกำกับดูแล การช่วยเหลือ การติดตาม และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศที่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างเป็นระบบ(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2, 2567)

2. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มากที่สุด ได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นทีม ถัดมาพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยแต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ สนใจเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งของ ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน วัฒนธรรมองค์กร เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าครูเจเนอเรชันวายให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1965) อธิบายว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล” เป็นหนึ่งในปัจจัยจูงใจที่สร้างความพึงพอใจในการทำงานรองลงมา ได้แก่ ความสนใจในเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของครูเจเนอเรชันวายที่เติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล จึงมีความพร้อมและความถนัดในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาชีพ

3. ความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r = 0.714^{**}$) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำรงรักษามูลค่า ($r = 0.634^{**}$) และ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($r = 0.624^{**}$) มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ขณะที่ ด้านการวางแผนทรัพยากรบุคคล ($r = 0.523^{**}$), ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ($r = 0.534^{**}$), ด้านการพัฒนาบุคลากร ($r = 0.548^{**}$) และ ด้านเงินเดือน ($r = 0.541^{**}$) มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการดำรงรักษามูลค่าและการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของครูเจเนอเรชันวาย

เรชัณวายที่ต้งการความน้คก ความก้าวน้า และการได้ร้การสน้สนนในการทำงาน จ้งทำ ให้ตัวแปรด้านการธำรงรักษาบุคลากรและการเสริมสร้าประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับสูงขณะเดียวกัน การวางแผนทรัพยากรบุคคล การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และเงินเดือนหรือค่าตอบแทน

4.การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 การบริหารทรัพยากรบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนทรัพยากรบุคคล การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร เงินเดือน การเสริมสร้าประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และการธำรงรักษาบุคลากร พบว่ามีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการสอนได้ร้อยละ 37.10 ($R = 0.609$, $R^2 = 0.371$, Adjusted $R^2 = 0.359$) ทั้งนี้สมการถดถอยโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 31.035$, $p < .01$)เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่าตัวแปรทุกด้านมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ โดยการพัฒนาบุคลากรมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ เงินเดือน การเสริมสร้าประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และการธำรงรักษาบุคลากร ซึ่งมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป 1.จากผลการวิจัยการธำรงรักษาบุคลากรส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวายมากที่สุด จ้งควรมีการศึกษาแนวทางในการธำรงรักษาบุคลากรในการวิจัยครั้งต่อไป 2.จากผลการวิจัยการเสริมสร้าประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย มากเป็นอันดับที่สอง จ้งควรมีการศึกษาแนวทางเสริมสร้าประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการในการวิจัยครั้งต่อไป 3.จากผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวายกับวัฒนธรรมองค์กรมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพื่อค้นหาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมแรงจูงใจ และหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้มีวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

เอกสารอ้างอิง

- กอบกุล ต๊ะปะแสง. (2563). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกียรติชญา ภูมิเพ้ง. (2564). การศึกษาความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานวิจัยสถาบันของบุคลากร สายสนับสนุนวิชาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ฐิติพัฒน์ วิณิน. (2566). การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหารที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2.วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 18(3), 85–100.
- ดาร์รัตน์ ตูนีม. (2567). แนวทางการสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูเจเนอเรชันวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 8(1), 383-397.
- ปริญญญา ยกพล และ ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์. (2567). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับความพึงพอใจของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารบัณฑิตศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 21(1). 1-17.
- ปรียาภรณ์ ชื่นสนธิพันธุ์. (2566). อิทธิพลของบรรยากาศสถานศึกษาและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริวัฒน์ ธีระชาญณรงค์. (2566). การรักษาข้าราชการกลุ่มเจนเนอเรชันวายให้คงอยู่กับองค์กร กรณีศึกษา สำนักบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักงานอัยการสูงสุด. ใน สารนิพนธ์. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. (อินเทอร์เน็ต) เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2567 จาก <https://spn2.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). คู่มือการปฏิบัติงานของข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อัจฉราภรณ์ บัวลังกา. (2563). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Dessler, G. (2013). Strategic human resource management and the HR scorecard. Nj, New, 13(1), 73–99.
- Glass, A. (2007). Understanding generational differences for competitive success. Industrial and commercial training, 39(2), 98-103.
- Krejcie, R. V., และ Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Parker, S. G., McCue, P., Phelps, K., McCleod, A., Arora, S., Nockels, K., Kennedy, S., Roberts, H., และ Conroy, S. (2018). What is comprehensive geriatric assessment (CGA) An umbrella review. *Age and Ageing*, 47(1), 149-155.

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชน
แห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร*
APPROACHES FOR SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON
SCHOOL AS A LEARNING COMMUNITY CONCEPT
UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

ณัฐวุฒิ รูปสูง¹ และ จรีพร นาคสัมฤทธิ์²

Nattawut Roopsoong¹ and Jareeporn Naksamrit²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹⁻²

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: nattawut.roopsoong@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร และ 2) นำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถาม ประเมินค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .79 สถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันด้านการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สภาพที่พึงประสงค์ด้านการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และลำดับค่าความต้องการจำเป็นด้านการตัดสินใจมีค่าความต้องการจำเป็นเป็นลำดับแรก ($PNI_{modified} = 0.35$) และ 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มี 4 แนวทาง 17 กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ แนวทางที่ 1

* Received 2 January 2026; Revised 12 January 2026; Accepted 19 January 2026

การตัดสินใจ 4 กระบวนการ แนวทางที่ 2 การดำเนินการ 5 กระบวนการ แนวทางที่ 3 การรับผลประโยชน์ 4 กระบวนการ และแนวทางที่ 4 การประเมินผล 4 กระบวนการ

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้, สังกัดกรุงเทพมหานคร

Abstract

The purposes of this research were: (1) to examine the current and desirable conditions of school administration based on the School as a Learning Community (SLC) concept under the Bangkok Metropolitan Administration (BMA), and (2) to propose approaches for school administration based on the SLC concept under the BMA. This study employed a mixed-methods research design and was conducted in two phases. The first phase focused on investigating the current and desirable conditions of school administration. The sample consisted of 390 participants, including school principals, vice principals, and teachers from schools under the BMA. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire with an overall reliability coefficient of .79. Data were analyzed using mean, percentage, and standard deviation. The second phase aimed to develop approaches for school administration based on the SLC concept. The key informants were six school principals and experts. A semi-structured interview was used as the research instrument. Data were analyzed using mean, standard deviation, the modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), and content analysis.

The research findings revealed that: (1) the operational aspect had the highest mean score for both the current and desirable conditions of school administration, while the decision-making aspect demonstrated the highest priority need, ranking first according to the $PNI_{modified}$ ($PNI_{modified} = 0.35$); and (2) the approaches for school administration based on the SLC concept under the BMA consisted of 4 major approaches comprising a total of 17 operational processes. These included: Approach 1: Decision-making, consisting of 4 processes; Approach 2: Implementation, consisting of 5 processes; Approach 3: Benefit realization, consisting of 4 processes; and Approach 4: Evaluation, consisting of 4 processes.

Keywords: School Administration, School as a Learning Community, Bangkok Metropolitan Administration

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาชาติให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมียุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาคนในทุกด้านและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ มีการมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความสุข พัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันสังคมที่กำลังเป็นแปลงอยู่ตลอดเวลา นำมาสู่นโยบายการศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ที่เน้นทั้ง ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนส่งเสริมนโยบายให้ประสบความสำเร็จร่วมกันทั้งสิ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ที่ผ่านมากรุงเทพมหานครมีการพัฒนาด้านการศึกษา โดยการลดความเหลื่อมล้ำด้วยการบริหารเมืองรูปแบบอารยะสำหรับทุกคน ให้สอดคล้องกับแนวโน้มทางการศึกษาของในระดับสากลและระดับชาติ รวมถึงเหมาะสมกับบริบทของกรุงเทพมหานครและการบริหารจัดการสถานศึกษา และยังมีการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผ่านแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนในชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีภูมิหลังหลากหลาย ทั้งเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา และสภาพทางครอบครัว (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลกรุงเทพมหานคร, 2566)

การพัฒนาการศึกษาในกรุงเทพมหานครให้มีความก้าวหน้า แต่ยังคงมีอุปสรรคที่ต้องแก้ไข การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น สามารถทำได้โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน รวมไปถึงสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก รวมถึงบทบาทของครูที่เป็นผู้สอน ก็ต้องทำงานร่วมกันผ่านรูปแบบต่างๆมากขึ้น สร้างความสัมพันธ์แบบเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคนในชุมชนท้องถิ่น ที่เข้าร่วมกิจกรรมวางแผนเพื่อให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกับกับผู้เรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาปรับใช้กับการบริหารสถานศึกษา แก้ไขปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การศึกษาของบุคลากรทางการในทุกภาคส่วน ปัญหาการขาดแนวทางในการร่วมแก้ไขปัญหา การเรียนร่วมกันของครูที่ยังไม่ชัดเจน และปัญหาของผู้เรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ขาดการ ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ในการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนใน สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปสู่แนวทางการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนใน สังกัดกรุงเทพมหานครและนำไปปรับใช้กับโรงเรียนในพื้นที่อื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิด โรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการ เรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหาร สถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้อำนวยการ สถานศึกษา 12 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 16 คน และครู โรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร ครู 362 คน รวมทั้งสิ้น 390 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง สำเร็จรูปของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยการสุ่มตัวอย่างในการตอบ แบบสอบถามโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ของบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยนำร่างแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือ ในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความสอดคล้องของข้อ คำถาม (Index of item – objective congruence: IOC) และพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มี ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและวัตถุประสงค์ แล้วจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) และค่าความเชื่อมั่นทั้ง ฉบับ (Reliability) ของแบบสอบถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำส่งเพื่อขออนุญาตและขอความ อนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 คน จากนั้นเก็บรวบรวม

ข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยการส่งหนังสือแนะนำและแบบสอบถามทางออนไลน์ และติดตามการตอบแบบสอบถาม โดยติดต่อแต่ละโรงเรียนทางโทรศัพท์และออนไลน์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าร้อยละ และส่วนสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) โดยวิเคราะห์จากสูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$)

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

1. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ดำเนินการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ อย่างน้อย 3 ปี จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยนำผลการวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็น โดยอาศัยข้อมูลจากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จากนั้นตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เป็นผู้ประเมินด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแต่ละข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์กับจุดประสงค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือส่งเพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยทำการนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาที่ได้นัดหมายไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยทำการตรวจสอบข้อมูล นำข้อมูลจัดหมวดหมู่ตามประเด็นของการสัมภาษณ์ สร้างข้อสรุป จากนั้นนำเสนอข้อมูลแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการพรรณนา เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแนวทางเพื่อให้ได้แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร (ฉบับสมบูรณ์) และนำเสนอแนวทางในรูปแบบเขียนพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร นำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

การบริหาร สถานศึกษา ตามแนวคิด โรงเรียน ในฐานะชุมชน แห่งการเรียนรู้	ระดับการบริหารสถานศึกษา						PNI modified	ลำดับ
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์				
	$\bar{x}$	SD	แปล ผล	$\bar{x}$	SD	แปลผล		
1. ด้านการ ตัดสินใจ	3.44	0.64	ปาน กลาง	4.63	0.59	มาก ที่สุด	0.35	1
2. ด้านการ ดำเนินการ	3.67	0.70	มาก	4.70	0.53	มาก ที่สุด	0.28	4
3. ด้านการรับ ผลประโยชน์	3.58	0.59	มาก	4.65	0.57	มาก ที่สุด	0.30	3
4. ด้านการ ประเมินผล	3.55	0.59	มาก	4.68	0.55	มาก ที่สุด	0.32	2
รวม	3.56	0.65	มาก	4.67	0.56	มาก ที่สุด	0.31	

จากตาราง 1 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีค่าระหว่าง 3.44-3.67 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านที่ 2 ด้านการดำเนินการ ($\bar{x} = 3.67, SD = 0.70$)

รองลงมาคือ ด้านที่ 3 ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 3.58$, $SD = 0.59$) ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 1 ด้านการตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.44$, $SD = 0.64$)

ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีค่าระหว่าง 4.63-4.70 ด้านที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 2 ด้านการดำเนินการ ($\bar{x} = 4.70$, $SD = 0.53$) รองลงมาคือ ด้านที่ 4 ด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 4.68$, $SD = 0.55$) ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 1 ด้านการตัดสินใจ ($\bar{x} = 4.63$, $SD = 0.53$)

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม พบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าระหว่าง 0.28-0.35 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านที่ 1 ด้านการตัดสินใจ ($PNI_{\text{modified}} = 0.35$) ด้านที่มีความต้องการจำเป็นรองลงมา คือ ด้านที่ 4 ด้านการประเมินผล ($PNI_{\text{modified}} = 0.32$) ด้านที่มีความต้องการจำเป็นอันดับ 3 คือ ด้านที่ 3 ด้านการรับผลประโยชน์ ($PNI_{\text{modified}} = 0.30$) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 2 ด้านการดำเนินการ ($PNI_{\text{modified}} = 0.28$)

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

2.1 การตัดสินใจวางแผน ประกอบด้วย 4 กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ 1) การสร้างความเข้าใจที่ตรงกันของบุคลากรทุกภาคส่วน 2) การวิเคราะห์บริบทและความต้องการของชุมชนเป็นฐานสำคัญในการวางแผน 3) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและแผนการดำเนินงานร่วมกัน และ 4) การกำหนดโครงสร้างการมีส่วนร่วมและระบบติดตามกำกับงาน

2.2 ด้านการปฏิบัติการ ประกอบด้วย 5 กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติงาน 2) การเริ่มต้นดำเนินงานจากระดับห้องเรียนและขยายสู่ระดับโรงเรียน 3) การติดตามและดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร 4) การใช้กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันและ 5) การสะท้อนผลและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการรับผลประโยชน์ ประกอบด้วย 4 กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ 1) การรับประโยชน์จากกระบวนการสะท้อนผลของทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง 2) การรับประโยชน์ของนักเรียน 3) การรับประโยชน์ของครู และ 4) การรับประโยชน์ของผู้ปกครองและชุมชน

2.4 ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย 4 กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ 1) การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การสะท้อนคิดและประเมินผลอย่าง

ต่อเนื่องในทุกกิจกรรม 3) การประเมินผลในภาพรวมเมื่อสิ้นรอบการดำเนินงาน 4) การใช้ข้อมูลการประเมินเป็นฐานพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและรายงานผลต่อสาธารณะ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการตัดสินใจ และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการตัดสินใจ เช่นกัน ส่งผลให้ค่าความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม พบว่า ด้านการตัดสินใจ มีความต้องการจำเป็น เป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล และด้านการปฏิบัติการ มีความต้องการจำเป็น เป็นลำดับสุดท้าย สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนงค์ แจ่มจรัส และ ชัยอนันต์ มั่นคง ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ผู้บริหารต้องการให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ของสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อขจัดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างการทำงาน (อรอนงค์ แจ่มจรัส และ มั่นคง, 2565)

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

1) ด้านการตัดสินใจ มีแนวทางการบริหาร คือ ผู้บริหารควรใช้การวางแผนแบบมีส่วนร่วมบนฐานข้อมูลจากบริบทจริงของโรงเรียนและชุมชนสร้างความเข้าใจและเป้าหมายร่วมกันของครู ผู้ปกครอง และชุมชน ผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน เพื่อการทำงานที่เป็นระบบและสอดคล้องกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิภา ภาวโน ศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ อธิบายว่า การดำเนินการพัฒนาโรงเรียนตามแนวคิดนี้จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มที่ตัวผู้บริหารต้อง

เปลี่ยนกรอบแนวคิด ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง เปิดใจยอมรับความคิดของครูรุ่นใหม่ สร้างความเข้าใจเรื่องแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และที่สำคัญต้องเห็นว่าเมื่อทำไปแล้วครูกับเด็กจะได้อะไรหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ต่อด้วยการวิเคราะห์บริบทและความต้องการของชุมชนเป็นฐานสำคัญของการวางแผนบริหารสถานศึกษาผู้บริหารควรสำรวจและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองและชุมชนอย่างเป็นระบบข้อมูลที่ได้นำมาจัดทำทิศทางวิสัยทัศน์ และนโยบายที่ตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการกำหนดนโยบายต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะด้านบุคลากรและงานวิชาการแผนปฏิบัติการควรมีความชัดเจน ยึดหยุ่น และปรับได้ตามบริบทของโรงเรียนและสถานการณ์ เสนอแนวทางว่า ควรวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและศึกษานโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด สำรวจความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อโรงเรียน เพื่อส่งเสริมในการเป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นคุณภาพการเรียนรู้ที่สูงขึ้น (ศนิชา ภาวโน, 2562; อนงค์กาญจน์ ศรีจันทร์, 2563)

2) ด้านการปฏิบัติการ มีแนวทางการบริหาร คือ ผู้บริหารควรขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแบบมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่ห้องเรียนถึงระดับโรงเรียนกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมส่งเสริมการเรียนรู้และการสะท้อนคิดร่วมกันในกระบวนการพัฒนางานของโรงเรียนการมีส่วนร่วมเชิงลึกจะช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยของจิณณภัทร พิบูลวิทิตอารัง ศึกษากลยุทธ์การบริหารความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เสนอกลยุทธ์ว่า ควรพัฒนาชั้นเรียนให้ท้าทายความสามารถและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมสะท้อนคิด มุ่งสู่ความเสมอภาคทางการศึกษา จุดประกายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเข้าร่วมเรียนรู้และสะท้อนคิดผลการเรียนรู้ของนักเรียน จากนั้นผู้บริหารควรเริ่มดำเนินงานจากระดับห้องเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ครูและนักเรียน จากนั้นขยายผลอย่างต่อเนื่องสู่การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนการติดตามและดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจะนำไปสู่วัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับอนงค์กาญจน์ ศรีจันทร์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เสนอแนวทางว่า การเน้นกำหนดนโยบายในการเป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นคุณภาพการเรียนรู้ที่สูงขึ้น มีวิธีดำเนินการหนึ่งคือ กำหนดประเด็นที่ต้องติดตามประเมินผลที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/ผลลัพธ์ของกิจกรรมในการเป็นชั้นเรียนที่เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ และกำกับติดตามการทำงานของครูให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล จากนั้นผู้บริหารควรส่งเสริมการเปิดชั้นเรียนให้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับการเรียนรู้ร่วมกันเปิดโอกาสให้ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมสังเกต วิเคราะห์ และสะท้อนผลการเรียนรู้การสะท้อนผลอย่างสม่ำเสมอช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (จิณณภัทร พิบูลวิทิตอารัง, 2564; อนงค์กาญจน์ ศรีจันทร์, 2563)

3) ด้านการรับผลประโยชน์ มีแนวทางการบริหาร คือ ผู้บริหารควรสร้างประโยชน์ร่วมโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูพัฒนาวิชาชีพ และชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของร่วมโรงเรียนได้รับการยอมรับและพัฒนาองค์กรอย่างมีทิศทางจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน กระบวนการสำคัญคือการสะท้อนผลผ่านกิจกรรมเปิดชั้นเรียนที่แสดงพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง การสะท้อนผลร่วมกันทุกครั้งช่วยสร้างความเข้าใจร่วมและพัฒนาทั้งระดับบุคคลและระดับโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของคณะกรรมการบริหารงานวิจัย ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนคุณภาพของชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 อธิบายว่า การให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกัน โดยยึดหลักการเป็นเจ้าของงานร่วมกันทุกเรื่อง บนฐานความเชื่อที่ว่าความร่วมมือจะเกิดขึ้นหากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมดำเนินงานทุกขั้นตอน และผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การร่วมสังเกตชั้นเรียนหรือร่วมสะท้อนผล ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนรับรู้พัฒนาการของผู้เรียนอย่างชัดเจน ได้รับข้อมูลข่าวสารและผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกรักไว้วางใจ ยอมรับ และภาคภูมิใจที่ได้ร่วมพัฒนาโรงเรียน ทั้งยังเห็นว่าการมีส่วนร่วมของตนมีคุณค่าต่อความสำเร็จของเด็กและโรงเรียน (คณะกรรมการบริหารงานวิจัย, 2564)

4) ด้านการประเมินผล แนวทางการบริหาร คือ ผู้บริหารควรใช้การประเมินเป็นกลไกสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา ผ่านการมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด และการใช้ข้อมูลอย่างเป็นระบบเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทร่วมในการประเมินอย่างเท่าเทียมชุมชนควรมีส่วนร่วมในฐานะผู้ประเมิน เพื่อร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาสถานศึกษามีการประเมินภาพรวมเมื่อสิ้นรอบงาน เพื่อนำผลไปวางแผนพัฒนาและประเมินระบบโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอนวัณน์ ทศบุตร ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 อธิบายว่า ผู้บริหารและคณะครูในสถานศึกษา มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีส่วนร่วมรับรู้ขั้นตอนการนิเทศ ติดตาม วิธีการประเมินผลความก้าวหน้าของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการดำเนินการประเมินผลการบรรลุวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้าของสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงาน นำผลการประเมินโครงการมาใช้ในการพิจารณา ร่วมกันเพื่อจัดทำโครงการ งาน กิจกรรมในการดำเนินงานครั้งต่อไป ทั้งนี้ผู้บริหารควรใช้ข้อมูลการประเมินเป็นฐานพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้ผลการประเมินควรถูกนำกลับไปใช้ในระดับห้องเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาร่วมกัน และผลการ

ประเมินควรเผยแพร่ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือชุมชน เพื่อสร้างความโปร่งใส และเพื่อให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรและพัฒนางานของโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม (อนุวัฒน์ ทศบุตร, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มี 4 แนวทาง 17 กระบวนการดำเนินงาน จำแนกเป็น แนวทางที่ 1 การตัดสินใจ 4 กระบวนการ แนวทางที่ 2 การดำเนินการ 5 กระบวนการ แนวทางที่ 3 การรับผลประโยชน์ 4 กระบวนการ และแนวทางที่ 4 การประเมินผล 4 กระบวนการ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ด้านการตัดสินใจ ผู้บริหารควรส่งเสริมการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทตั้งแต่ต้นเริ่มจากการสำรวจความต้องการ วิเคราะห์บริบท และกำหนดนโยบายร่วมกันกำหนดโครงสร้างและบทบาทการมีส่วนร่วมให้ชัดเจนแนวทางนี้สามารถปรับใช้กับหน่วยงานอื่นที่ต้องการรับฟังความคิดเห็นจากคนในพื้นที่ได้

2) ด้านการดำเนินการ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริงโดยเฉพาะการสนับสนุนและจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนเปิดพื้นที่ให้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสะท้อนผล ผ่านการเปิดชั้นเรียนและกิจกรรมร่วมเรียนรู้ควรมีกลไกการประสานงานและการติดตามผลที่ชัดเจนและโปร่งใส

3) ด้านการรับผลประโยชน์ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับผลตอบแทนเชิงประจักษ์จากการมีส่วนร่วมผ่านการสะท้อนผลและการเปิดชั้นเรียนที่แสดงผลพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องจัดระบบสื่อสารผลลัพธ์เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความไว้วางใจ และความเป็นเจ้าของร่วมเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และยกย่องความสำเร็จของผู้เรียน

4) ด้านการประเมินผล ผู้บริหารควรพัฒนาระบบการประเมินแบบมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และผู้ปกครองเน้นการสะท้อนข้อมูลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อเข้าใจสถานการณ์จริงสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ และตีความข้อมูลร่วมกันอย่างเท่าเทียมนำผลการสะท้อนกลับไปใช้พัฒนาในระดับชั้นเรียนและระดับโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษารูปแบบอื่นๆร่วมกับแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนผลการใช้แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้กับสังกัดกรุงเทพมหานคร

2) ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานบุคลากรด้วยแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยตรง เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีการเน้นงานพัฒนาบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการบริหารงานวิจัย. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนคุณภาพของชุมชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. ใน รายงานการวิจัย. กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิณณภัทร พิบูลวิฑิตดำรง. (2564). กลยุทธ์การบริหารความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ศนิชา ภาวโน. (2562). รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้. ใน วิทยานิพนธ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 (13 ตุลาคม 2561).
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลกรุงเทพมหานคร. (2566). แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 3 พ.ศ.2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2568 จาก https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/354/aboutcpud/plan/phase3%202566-2570.pdf
- อนงค์กาญจน์ ศรีจันทร์. (2563). แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้. ใน วิทยานิพนธ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุวัฒน์ ทศบุตร. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. ใน การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อรอนงค์ แจ่มจำรัส, และ มั่นคง, ช. (2565). แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 205-214.

กลยุทธ์การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*
BRANDING STRATEGIES FOR PRIVATE KINDERGARTEN SCHOOLS IN
BANG KHAE DISTRICT UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE
EDUCATION COMMISSION

อันทรา จำปาเกตุ¹ และ จรีพร นาคสัมฤทธิ์²

Untira Jampaget¹ and Jareeporn Naksamrit²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹⁻²

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email untira.jampaget@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และ 2) สร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงจำนวน 19 คน แบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านการสร้างแบรนด์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูอนุบาล และผู้ปกครองอนุบาล และผู้ให้ข้อมูลด้านการสร้างกลยุทธ์แบรนด์ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล และผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การวางตำแหน่งแบรนด์ด้านคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความปลอดภัย (2) การสร้างเอกลักษณ์แบรนด์ที่สะท้อนความอบอุ่นและคุณธรรมไทย (3) การดำเนินกลยุทธ์แบรนด์ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพภายในอย่างยั่งยืนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ (4) การสื่อสารแบรนด์ผ่านสื่อออนไลน์และออฟไลน์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการจัดการศึกษา และ 2) กลยุทธ์การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลตามแนวคิด 7Ps ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ที่เน้นคุณภาพการจัดการศึกษาแบบองค์รวม ด้านราคาที่เหมาะสมคุณค่าด้านสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมปลอดภัย ด้านการส่งเสริมการตลาดที่สื่อสารอย่างทันสมัยและ

* Received 29 December 2025; Revised 17 January 2026; Accepted 22 January 2026

ต่อเนื่อง ด้านบุคลากรที่เป็นตัวแทนของแบรนด์ ด้านกระบวนการที่ได้มาตรฐาน และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันคุณภาพ

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การสร้างแบรนด์, โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล

Abstract

The purposes of this research are as follows: This study aimed 1) to study brand building of private kindergarten schools in Bang Khae District under the Office of the Private Education Commission, and 2) to develop brand strategies for private kindergarten schools in the same area. This study employed a qualitative research approach. The purposive sample consisted of 19 key informants. Informants for brand building included school administrators, kindergarten teachers, and parents, while informants for brand strategy development included senior executives of the Office of the Private Education Commission, administrators of private kindergarten schools, and branding strategy experts. The research instrument was a semi-structured interview. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis.

The findings revealed that: 1) brand building of private kindergarten schools comprised four components: (1) brand positioning emphasizing quality, credibility, and safety; (2) brand identity reflecting warmth and Thai moral values; (3) brand strategies focusing on sustainable internal quality development with a learner-centered approach; and (4) brand communication through both online and offline media to build confidence in the quality of educational management. 2) Brand strategies for private kindergarten schools based on the 7Ps framework consisted of product strategies emphasizing holistic educational quality, pricing strategies reflecting value, place strategies focusing on a safe environment, promotion strategies involving modern and continuous communication, people strategies positioning personnel as brand representatives, process strategies based on standardized operations, and physical evidence strategies providing tangible evidence to confirm educational quality.

Keywords: strategy, brand building, private kindergarten schools

บทนำ

โรงเรียนเอกชนเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคจากการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรง การเพิ่มขึ้นของโรงเรียนเอกชนใหม่ และวิกฤตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้จำนวนนักเรียนลดลง รวมถึงการบริหารจัดการที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและมาตรฐานการศึกษา ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องนำแนวคิดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ เพื่อกำหนดทิศทางวิสัยทัศน์ และนโยบายที่ชัดเจน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครอง และนำไปสู่ความยั่งยืนของโรงเรียนในระยะยาว (นรเศรษฐ์ ชุมวงศ์, 2563)

ในปัจจุบันองค์การทางการศึกษาของประเทศไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโลก ทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปและแบบพลิกผัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรทางการศึกษาในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) หนึ่งในปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการศึกษา คือ ปรากฏการณ์การลดลงของประชากร ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประชากรไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ อันเป็นผลจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันจำนวนเด็กที่เกิดใหม่กลับมีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจน (สิริวิชัย ปัทมะสุวรรณ และ พรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์, 2564) นอกจากนี้ ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา อัตราการเกิดของประชากรทั่วโลกลดลงอย่างต่อเนื่อง จากปัจจัยด้านความเป็นเมือง การทำงานของสตรี เศรษฐกิจ สังคม และการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและเร่งการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งในระดับโลกและประเทศไทย โดยญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างประเทศที่เผชิญภาวะสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์จากการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุควบคู่กับอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างชัดเจน Pallagst (2018) ซึ่งอาจนำไปสู่การยุบหรือปิดกิจการของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอนุบาลซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในลำดับแรกก่อนระดับการศึกษาอื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

โรงเรียนเอกชนจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนการสอนและศักยภาพของครูและบุคลากร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรงขึ้น การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความแตกต่างและจุดเด่นที่ชัดเจน รวมถึงการพัฒนาแบรนด์และการบริการที่มีคุณภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการรับรู้ ความเชื่อมั่น และความได้เปรียบในการดำเนินกิจการของโรงเรียนเอกชนในยุคปัจจุบัน (สุญาดา เสงชัยโย, 2563) โรงเรียนที่มีแบรนด์เป็นที่รู้จักช่วยสร้างความไว้วางใจให้ผู้ปกครอง ทำหน้าที่เป็นเครื่องรับประกันคุณภาพ ลดความเสี่ยงและความซับซ้อนในการตัดสินใจ โดยเฉพาะเมื่อผู้ปกครองมีประสบการณ์เดิมกับแบรนด์ ส่งผลให้

ตัดสินใจได้รวดเร็วและมั่นใจมากขึ้น ดังนั้น การบริหารและการสร้างแบรนด์จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันของสถานศึกษาในปัจจุบัน (วิทยา จารพงศ์โสภณ, 2557)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้แวดวงการศึกษาต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในทุกระดับของสถานศึกษา ทั้งจากคู่แข่งภายในประเทศและคู่แข่งจากต่างประเทศ ซึ่งต่างมีการพัฒนานวัตกรรมและกลยุทธ์ทางการศึกษาที่หลากหลาย (นภัส พงศ์ภัสสร, 2565) การแข่งขันมุ่งเน้นไปที่การดึงดูดนักเรียนให้เข้ามาสมัครเรียนมากยิ่งขึ้น (แทนไท ลัมสกุล และคณะ, 2563) โรงเรียนเอกชนในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร กำลังเผชิญความท้าทายรุนแรงจากผลกระทบของสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้บางโรงเรียนต้องปิดตัว และจำนวนผู้สมัครเข้าเรียนลดลงต่อเนื่องตลอด 3 ปีที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญมาจากความกังวลด้านสุขภาพและภาระทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง โดยเฉพาะปัญหาการชำระค่าเล่าเรียนซึ่งนำไปสู่การย้ายออกกลางคัน ในบริบทที่มีโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลหลายแห่งแข่งขันกันในพื้นที่เดียวกัน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการแข่งขันสูงขึ้นทั้งด้านการรักษาจำนวนนักเรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน การให้บริการ และการบริหารจัดการ เพื่อให้โรงเรียนสามารถอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว (เปี่ยมพร ตั้งตระกูลไพศาล, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา กลยุทธ์การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพราะโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกลุ่มที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การสร้างแบรนด์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะไม่เพียงเป็นกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างทางการแข่งขัน แต่ยังสะท้อนถึงคุณภาพและความเป็นเลิศด้านการจัดการศึกษา อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ปกครองและผู้เรียนใช้ในการพิจารณาเลือกสถานศึกษา อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้ตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ปกครองและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

1.1 เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล และเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 19 คน ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน ครูอนุบาล จำนวน 4 คน และผู้ปกครองอนุบาลจำนวน 3 คน ที่มีบุตรหลานเรียนอยู่ที่โรงเรียนเอกชนในระดับชั้นอนุบาล รวมทั้งสิ้น 10 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน คือผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน 3 คน ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ 1) การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และ 2) การสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เพื่อกำหนดเป็นนิยามศัพท์ ตลอดจนศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์และหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ 2) สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลและการสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) 3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ที่เชี่ยวชาญในด้านแบรนด์โรงเรียนเอกชน เป็นผู้ประเมินด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแต่ละข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective Congruence : IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 – 1.00 ซึ่งแปลว่าข้อคำถามนั้นของแบบสัมภาษณ์ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่อยู่ในวิสัยที่ยอมรับได้ และ 4) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอน ดังนี้ 1) นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านแบรนด์โรงเรียนอนุบาลเอกชน นำมาสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 2) นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการบริหารการศึกษา ในการสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านแบรนด์ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูอนุบาล และผู้ปกครองอนุบาล และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร คือ ผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล และผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ พร้อมส่งแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง อีเมล และทางไปรษณีย์ ไปยังสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยติดตามความพร้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้ากัน (Face-to-Face) หรือสัมภาษณ์ออนไลน์ผ่านโปรแกรมซูม (ZOOM) ตามความสะดวกหรือบริบทของผู้ให้สัมภาษณ์

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลจากการถอด เทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียด จากนั้นทำการอ่านทบทวนข้อมูลซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญและบริบทของคำให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มเพื่อพิจารณาความสอดคล้องของประเด็นที่ปรากฏ ก่อนนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สังเคราะห์ข้อสรุป และนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแคมีการดำเนินงานด้านการสร้างแบรนด์อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการสร้างแบรนด์ใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การวางตำแหน่งแบรนด์ (Brand Positioning) การสร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Identity) กลยุทธ์ของแบรนด์ (Brand Strategy) และการสื่อสารแบรนด์ (Brand Communication)

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 7Ps โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้บริหารระดับสูงจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (2) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 9 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการดำเนินงานด้านการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลด้วยการวิเคราะห์ SWOT

ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ถูกนำไปสังเคราะห์ต่อยอดด้วยการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ โดยใช้ TOWS Matrix เพื่อกำหนดแนวทางกลยุทธ์การสร้างแบรนด์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแค ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการและการสร้างความเข้มแข็งด้านแบรนด์ของสถานศึกษาเอกชนในระดับอนุบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ การวางตำแหน่ง แบรนด์ การสร้างเอกลักษณ์แบรนด์ กลยุทธ์แบรนด์ และการสื่อสารแบรนด์

1.1 การวางตำแหน่งแบรนด์สะท้อนการมุ่งเน้นคุณภาพการจัดการศึกษา ความน่าเชื่อถือ และความปลอดภัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มให้ความสำคัญร่วมกัน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ครูมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีมาตรฐาน ขณะที่ผู้ปกครองรับรู้ตำแหน่งแบรนด์ผ่านพัฒนาการของบุตรหลานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาแบบองค์รวม ส่งผลให้โรงเรียนมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนในฐานะสถานศึกษาที่มีคุณภาพและปลอดภัย

1.2 การสร้างเอกลักษณ์แบรนด์ โรงเรียนให้ความสำคัญกับคุณลักษณะเชิงนามธรรม เช่น ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ คุณธรรม และวัฒนธรรมไทย ซึ่งสะท้อนผ่านพฤติกรรมของครู บุคลากรภายในโรงเรียน และผลลัพธ์การพัฒนาของผู้เรียน ทำให้เอกลักษณ์แบรนด์มีความโดดเด่นและสร้างความประทับใจเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง

1.3 กลยุทธ์แบรนด์ โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในอย่างยั่งยืน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาศักยภาพครู และการใช้สื่อดิจิทัลในการสื่อสารภาพลักษณ์ ซึ่งสะท้อนการสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนและผู้ปกครองอย่างเป็นระบบ

1.4 การสื่อสารแบรนด์ โรงเรียนใช้ทั้งสื่อออนไลน์และออฟไลน์ เช่น Facebook, LINE, เว็บไซต์ กิจกรรม Open House และนิทรรศการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ส่งผลให้ผู้ปกครองเกิดความเชื่อมั่นต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

2. การสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

จากการวิจัยตามแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps (Kotler, 2017) พบว่ากลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลมีความชัดเจนในทุกมิติ

2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) โรงเรียนให้ความสำคัญกับคุณภาพของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะการอ่านออกเขียนได้ และการพัฒนาเด็กตามแนวคิดพหุปัญญา ครอบคลุมพัฒนาการทั้งสี่ด้าน ซึ่งช่วยสร้างคุณค่าแท้จริงของแบรนด์และเสริมความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง

2.2 ด้านราคา (Price) การกำหนดค่าธรรมเนียมสะท้อนความเหมาะสมกับคุณภาพของหลักสูตร บุคลากร และสิ่งแวดล้อม โดยผู้ปกครองรับรู้ถึงคุณค่าและความโปร่งใสตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและความไว้วางใจในระยะยาว

2.3 ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม (Place) ความสะอาด ความปลอดภัย และบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกโรงเรียน สภาพแวดล้อมที่ดีทำหน้าที่เป็นความประทับใจแรกและเสริมภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือของแบรนด์

2.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) โรงเรียนใช้สื่อดิจิทัลควบคู่กับกิจกรรมภายใน โดยเน้นการสื่อสารแบบเรียลไทม์ ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและสร้างการรับรู้แบรนด์อย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านบุคลากร (People) ครูและบุคลากรทำหน้าที่เป็นตัวแทนแบรนด์ โดยสะท้อนอัตลักษณ์ของโรงเรียนผ่านบุคลิกภาพ ความเอาใจใส่ และมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์ของผู้เรียนและผู้ปกครอง

2.6 ด้านกระบวนการ (Process) โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ช่วยเสริมความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของแบรนด์

2.7 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) องค์ประกอบที่จับต้องได้ เช่น อาคารสถานที่ สื่อการเรียนรู้ และผลงานของนักเรียน ทำให้ผู้ปกครองสามารถรับรู้คุณภาพของโรงเรียนได้โดยตรง และเป็นกลไกสำคัญในการตอกย้ำจุดแข็งของแบรนด์

อภิปรายผล

1. การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแคมีการสร้างแบรนด์อย่างเป็นระบบสอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาและการตลาดทางการศึกษา โดยผู้บริหาร ครู และ

ผู้ปกครองมีมุมมองสอดคล้องกัน โรงเรียนวางตำแหน่งแบรนด์ชัดเจน เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่ความปลอดภัย สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครอง เอกลักษณ์แบรนด์สะท้อนผ่านบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ การพัฒนาเด็กแบบองค์รวม และการปลูกฝังคุณธรรม ทำให้โรงเรียนถูกมองเป็น “บ้านหลังที่สอง” ของเด็ก ทั้งนี้ การดำเนินกลยุทธ์และการสื่อสารแบรนด์อย่างต่อเนื่องและเข้าถึงง่าย ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อแบรนด์ในระยะยาว

การสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแคเป็นกระบวนการที่มีความเป็นระบบและชัดเจน ครอบคลุมการวางตำแหน่งแบรนด์ อัตลักษณ์ กลยุทธ์ และการสื่อสาร โดยอาศัยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ผลลัพธ์สะท้อนถึงการสร้างแบรนด์ที่มุ่งเน้นคุณภาพ ความอบอุ่น ความไว้วางใจ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ซึ่งนำไปสู่ความน่าเชื่อถือของสถานศึกษาในพื้นที่ รวมถึงการจัดระบบคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ที่ต้องการสื่อสารออกสู่สาธารณะ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาติ ธรรมโกสิน (2562) เรื่อง กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม ที่พบว่า การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่การเป็นโรงเรียนยอดนิยมเป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ต้องพัฒนาองค์ประกอบของแบรนด์อย่างสอดคล้องกัน ได้แก่ ชื่อเสียง อัตลักษณ์ วัฒนธรรมองค์กร ความสัมพันธ์ การรับรู้แบรนด์ บุคลิกภาพของแบรนด์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของโรงเรียนในสายตาผู้ปกครองและสังคม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของกฤตย์ มังคละแสน (2562) ที่อธิบายว่าการสร้างแบรนด์เป็นกระบวนการพัฒนาตราสินค้าให้มีเอกลักษณ์และความโดดเด่น ผ่านการบริหารจัดการคุณค่าแบรนด์และการสร้างประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความผูกพันและการจดจำแบรนด์ และกฤษณ์ รื่นรัมย์ (2560) ที่ระบุว่า แบรนด์องค์กรที่มีความน่าเชื่อถือจะช่วยเสริมสร้างการรับรู้ที่ดีต่อสินค้าและบริการ แม้ต้องใช้ทรัพยากรในระยะแรก แต่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนในระยะยาว ขณะเดียวกัน แนวคิดของ HEM (2021) ได้อธิบายว่า การบริหารแบรนด์สถานศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องศึกษาความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองอย่างรอบด้าน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา เพื่อพัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนว่า ผู้ปกครองยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับความปลอดภัย คุณภาพการเรียนรู้ และการปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กัน โรงเรียนจึงควรสร้างแบรนด์ในลักษณะของความสมดุลระหว่างวิชาการและการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดบริการที่มองว่าคุณค่าของแบรนด์เกิดจากประสบการณ์จริงของผู้ใช้บริการ มากกว่าการสื่อสารเชิงโฆษณาเพียงอย่างเดียว

2. การสร้างกลยุทธ์แบรนด์ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล เขตบางแค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลในเขตบางแคมีองค์ประกอบการสร้างแบรนด์ที่ชัดเจน ทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษา บุคลากร สภาพแวดล้อม และการสื่อสารกับผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสในการพัฒนากลยุทธ์เชิงระบบเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศและความน่าเชื่อถือของแบรนด์อย่างยั่งยืน โดยสามารถสังเคราะห์กลยุทธ์การสร้างแบรนด์ตามแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ได้ดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ (Product) ให้ความสำคัญกับคุณภาพหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ การพัฒนาการแบบบูรณาการ และกิจกรรมเฉพาะทาง โดยการใช้ผลงานเด็กเป็นหลักฐานเชิงคุณภาพช่วยสะท้อนมาตรฐานและเสริมภาพลักษณ์แบรนด์ 2) ด้านราคา (Price) ผู้ปกครองคาดหวังความคุ้มค่า ความโปร่งใส และความยืดหยุ่น การกำหนดราคาแบบ Value-based Pricing และการสื่อสารโครงสร้างค่าใช้จ่ายอย่างชัดเจนช่วยเพิ่มความเชื่อมั่น 3) ด้านสถานที่/ช่องทางบริการ (Place) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับเด็ก รวมถึงการสื่อสารบรรยากาศโรงเรียนผ่านสื่อออนไลน์ ส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์แบรนด์ 4) ด้านการสื่อสารแบรนด์ (Promotion) การใช้สื่อออนไลน์ควบคู่กิจกรรมและการนำเสนอผลงานเด็ก ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและการมีส่วนร่วมผ่านการบอกต่อจากประสบการณ์จริง 5) ด้านบุคลากร (People) ครูและบุคลากรเป็นตัวแทนแบรนด์ การพัฒนาวิชาชีพและการสร้าง Internal Branding ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง 6) ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการทำงานและการสื่อสารที่เป็นระบบ รวมถึงการใช้เทคโนโลยี ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพ 7) ด้านหลักฐานเชิงประจักษ์ (Physical Evidence) อาคารสถานที่ ห้องเรียน และสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีมาตรฐาน ช่วยเสริมความชัดเจนและความน่าเชื่อถือของแบรนด์ในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนสรุปได้ว่า การสร้างกลยุทธ์ 7Ps ช่วยให้โรงเรียนมีทิศทางการพัฒนาแบรนด์ที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองยุคใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของแบรนด์โรงเรียนระดับปฐมวัย ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ มุสตาฟา (Mustafa, L.M., 2014) ที่ได้อธิบายว่า กลยุทธ์มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพหลักสูตรและการให้บริการของสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้รับบริการทางการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนที่จำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจแก่ผู้ปกครองในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก การพัฒนาแบรนด์ของโรงเรียนจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ภายใต้กลยุทธ์ที่ชัดเจนตามแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความแตกต่างในตลาดการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ คอตเลอร์ (Kotler, 2017) ที่ได้อธิบายว่า แนวความคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจการให้บริการ รวมถึงองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานมาจากการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งด้วยกลยุทธ์ของการสร้างแบรนด์เหล่านี้ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญทางการศึกษาและสามารถสร้างบรรยากาศการ

เรียนการสอนที่ดี เพื่อสร้างสื่อสารและพัฒนาแบรนด์นำไปสู่กลยุทธ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยใช้เครื่องมือทางการตลาด 7Ps

องค์ความรู้ใหม่

ในการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ได้แผนภาพแสดงกลยุทธ์หลัก 7 กลยุทธ์ ตามส่วนประสมทางการตลาด 7Ps กลยุทธ์สร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล ดังนี้

แผนภาพนี้แสดงกรอบแนวคิดเชิงกลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนอนุบาลเอกชน โดยประยุกต์ใช้ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับบริการ (7Ps) ได้แก่ Product, Price, Place, Promotion, People, Process และ Physical Evidence ซึ่งเชื่อมโยงกันเป็นระบบ เพื่อสะท้อนการบูรณาการทุกองค์ประกอบในการสร้างคุณค่าและคุณภาพทางการศึกษา

ศูนย์กลางของแผนภาพคือแนวคิด “7Ps” ในฐานะแกนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ขณะที่องค์ประกอบทั้ง 7 สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างองค์รวม มุ่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาควบคู่กับการสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทการแข่งขันของโรงเรียนเอกชนและการกำกับของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพและความสามารถในการแข่งขันของโรงเรียนในเขตบางแค

ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ โดยบูรณาการการพัฒนาหลักสูตร คุณภาพครู สภาพแวดล้อม และการสื่อสารกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างเอกลักษณ์และความแตกต่างของโรงเรียน โดยครูและบุคลากรทำหน้าที่เป็นตัวแทนแบรนด์ผ่านการจัดการเรียนรู้ และการดูแลเด็กอย่างมืออาชีพ ขณะที่ผู้ปกครองใช้ข้อมูลด้านคุณภาพและอัตลักษณ์ของ โรงเรียนเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ และหน่วยงานกำกับดูแลสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เชิงนโยบาย การดำเนินกลยุทธ์ตามกรอบ 7Ps ควบคุมมาตรฐานด้านความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม และการสื่อสารแบรนด์แบบบูรณาการ จะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความยั่งยืนของแบรนด์ โรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล 2. ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ 1) ควรขยายการศึกษาไปยังโรงเรียนเอกชนในเขตเมืองและชนบท เพื่อเปรียบเทียบ บริบทและพัฒนาโมเดลกลยุทธ์แบรนด์ที่ประยุกต์ใช้ได้หลากหลาย 2) ควรศึกษาการสื่อสารแบรนด์ดิจิทัลควบคู่ประสบการณ์ผู้ปกครองตลอดกระบวนการตัดสินใจ เพื่ออธิบายการสร้าง ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจ 3) ควรศึกษาบทบาทครูในฐานะตัวแทนแบรนด์ร่วมกับการวิเคราะห์ นโยบาย สช. เพื่อเสนอแนวทางบริหารที่ยกระดับคุณภาพและความยั่งยืนของโรงเรียนเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). การศึกษาไทยในโลกยุคเปลี่ยนผ่าน กระทรวงศึกษาธิการ 131 ปี. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กฤตย์ มังคละแสน. (2562). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนใน จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กฤษณ์ รื่นรมย์. (2556). แบรนด์องค์กรและการประเมินค่าแบรนด์องค์กร. ใน เอกสาร ประกอบการสอนภาควิชาการตลาด คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- แทนไท ลิ้มสกุล, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, และ สุชาดา นันทะไชย. (2563). การสร้างแบรนด์ ภายในโรงเรียนเอกชน: กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนที่มีเครือข่ายสาขา. วารสารครู ศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 7(2), 79-91.
- นภัส พงศ์ภัสสร. (2565). การศึกษาการสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเอกชนในระบบ. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นรเศรษฐ์ ชุมวงศ์. (2563). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในจังหวัดนนทบุรี วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ 6(3), 91-108.

- เปี่ยมพร ตั้งตระกูลไพศาล. (2560). กลยุทธ์การบริหารแบรนด์โรงเรียนเอกชนตามแนวความคิดการตลาดระบบประมาณแผ่นดิน. ใน ปริญญาณีพนธ์หลักสูตรปริญาณุชฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา จารุงศ์โสภณ. (2557). กลยุทธ์การบริหารแบรนด์ = Strategic Brand Management. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: แพลน สารา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). สภาวะการศึกษาไทย ปี 2564: สภาวะการณ์การจัดการศึกษาตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สิริวิชญ์ ปัทมะสุวรรณ, และ พรสรว วิเชียรประดิษฐ์. (2564). ปรากฏการณ์การลดลงของประชากรของประเทศไทย: การวิเคราะห์ในระดับอำเภอและเมือง. สารศาสตร์, 4(3), 585-598.
- สุญาดา เสงชัยโย, ว. ส. (2563). การบริหารแบรนด์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 13(1), 14-25.
- สุญาดา เสงชัยโย. (2564). การบริหารแบรนด์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล. ใน ปริญญาณีพนธ์หลักสูตรปริญาณุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมชาติ ธรรมโกคิน. (2562). กลยุทธ์การสร้างแบรนด์โรงเรียนเอกชนสู่โรงเรียนยอดนิยม. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 6(8), 4119-4132.
- HEM. (2024). Effective private school marketing strategies to maximize enrollment in K-12 education. Higher Education Marketing.
- Kotler, P. (2017). Marketing 4.0: Moving from traditional to digital. Wiley.
- Mustafa, L. M. (2014). An overview of private preschool in Malaysia: Marketing strategies and challenges. In E. E. Editor & F. F. Editor (Eds.), Title of book/proceedings (pp. 105-113). Publisher.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ
เครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*
MARKETING MIX FACTORS AFFECTING COSMETIC PURCHASE
DECISIONS OF LOEI RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS

รวัตน์ มันทรา¹, อารีรัตน์ ภูธรรมะ², พรรณธวรรณ บุตรดีสุวรรณ³, จันทมาศ ทาอ่อน⁴

กุลสตรี คิคค่านวน⁵ และ อรณิชา เล็กสมทิต⁶

Rawat Mantra¹, Areearat Phuthamma², Pantawan Butdeesuan³, Chanthamas Thaon⁴,

Kulastree Kithunnuan⁵, and Oranicha Leksomthit⁶

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย¹⁻⁶

Loei Rajabhat University, Thailand¹⁻⁶

Corresponding Author's Email: rawat.man@lru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และ 3) เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ปีการศึกษา 2565 จำนวน 367 คน โดยวิธีสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม มีค่าคุณภาพของเครื่องมือ .96 วิเคราะห์ข้อมูลหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานทดสอบ สถิติ t-test และ F-test (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านบุคลากร และ 2) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ

* Received 20 August 2025; Revised 13 January 2026; Accepted 20 January 2026

เครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำแนกตามเพศ อายุ คณะ ชั้นปีการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอาง, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Abstract

This research aimed to: 1) study demographic factors, including gender, age, education level, and average monthly income, that influence the purchasing decisions of Loei Rajabhat University students; 2) study marketing mix factors, including product, price, distribution channel, promotion, personnel, service process, and physical characteristics, that influence the purchasing decisions of Loei Rajabhat University students; and 3) study the comparative effects of marketing mix factors on the purchasing decisions of Loei Rajabhat University students. This quantitative research methodology was used. The sample consisted of 367 students at Loei Rajabhat University in the 2022 academic year using a stratified random sampling technique. The instrument used was a questionnaire with a quality score of .96. Data were analyzed to determine frequency, percentage, and standard deviation. Inferential statistics, including t-tests and F-tests (one-way ANOVA), were also used.

The results of the research revealed that: 1) Overall, the marketing mix factors that influence the purchasing decisions of Loei Rajabhat University students are highly positive. When considered individually, the results revealed: The highest average score was the distribution channel, followed by the process, and the lowest average score was the personnel. And 2) A comparison of marketing mix factors influencing the cosmetics purchasing decisions of Loei Rajabhat University students, classified by gender, age, faculty, academic year, and average monthly income, revealed significant differences in opinions at the .05 level.

Keywords: Marketing mix factors, Cosmetics purchasing decision, Loei Rajabhat University

บทนำ

จังหวัดเลยมีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง โดยเฉพาะสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่ได้ผลิตลูกศิษย์มาแล้วหลายรุ่น คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นมหาวิทยาลัยที่ประชาชนในจังหวัดเลย และจังหวัดใกล้เคียงมาศึกษาเป็นจำนวนมาก นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ช่วงวัยรุ่น รักสวยรักงาม ส่งเสริมบุคลิกของผู้ใช้ ส่วนใหญ่นิยมซื้อเครื่องสำอาง โดยมีเกณฑ์การตัดสินใจเลือกซื้อที่หลากหลาย เช่น คุณภาพเครื่องสำอาง และภาพลักษณ์ของแบรนด์ เพราะจะทำให้มั่นใจว่าสินค้าที่ซื้อคุ้มค่าหรือไม่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเครื่องสำอางเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นที่ลูกค้ามีความต้องการใช้ในทุกๆ วัน ในยุคปัจจุบัน (กานติมา เรืองรองสรไกร, 2563 : 7)

ปัญหาของการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย คือ ถ้าจะเลือกซื้อเครื่องสำอางจะมีเกณฑ์การเลือกผลิตภัณฑ์อย่างไร เพื่อให้ได้เครื่องสำอางที่ตอบสนองตรงตามความต้องการของตนเอง เช่น จะคำนึงถึงเรื่อง คุณภาพ ราคา และความคุ้มค่า รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ชื่อเสียงของแบรนด์มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อิทธิจากสื่อออนไลน์เป็นอีกปัจจัยที่จะทำให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โปรโมชั่น ถ้าเจ้าของแบรนด์เข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอาง จะช่วยให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับลูกค้า ท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรง จะช่วยเพิ่มโอกาสเติบโตทางธุรกิจและสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริโภคของนักศึกษาในบริบทท้องถิ่น เรื่องปัจจัยการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือก ซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับเจ้าของแบรนด์ต่าง ๆ จะได้นำไปพัฒนาเพื่อให้ธุรกิจเจริญเติบโตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
3. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบการสำรวจ (Survey Research) โดยที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ประจำปีการศึกษา 2565 ซึ่งจากข้อมูลประชากรนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำนวนทั้งสิ้น 4,435 คน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามชั้นปีของนักศึกษา (ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4) และใช้ข้อมูลจำนวนนักศึกษาในแต่ละชั้นปีเป็นฐานในการคำนวณสัดส่วนร้อยละ เพื่อนำไปใช้สุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นปีให้สอดคล้องกับสัดส่วนของประชากรทั้งหมด ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973 : 1088) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจที่ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยประชากรศาสตร์ เป็นแบบสอบถามปลายปิด ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปี การศึกษา คณะ รายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เป็นแบบสอบถามปลายเปิดมีจำนวนคำถาม 35 ข้อ แบ่งเป็น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ซึ่งเป็นการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ และแปลความหมาย ตามแนวทางของ ธาณินทร์ ศิลป์จารุ (2553 : 77)

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วนำมากำหนดแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้อง ทดสอบความเที่ยงตรง โดยสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำ มาหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.66-1.00 ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ทำการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและ นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่า

ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient Alpha) ของครอนบาค (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 125) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟารวมทั้งฉบับเท่ากับ .96 จากนั้นส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง มิถุนายน - กันยายน 2567 โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยวิทยาลัยราชภัฏเลย ที่เคยซื้อและใช้เครื่องสำอาง

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ และข้อมูลในออนไลน์

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage) การศึกษา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดฯ ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การทดสอบสมมติฐานเป็นการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอาง ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยใช้สถิติ ดังนี้

5.2.1 Independent Sample t-Test เพื่อใช้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระที่มีการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ ในการทดสอบสมมติฐาน 1 ระดับความคิดเห็น ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ที่แตกต่างกัน ส่วนประสมทางการตลาด (7P's) แตกต่างกัน

5.2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลส่วนประสมทางการตลาด (7P's) วิเคราะห์โดยใช้ค่าความแตกต่างระหว่าง อายุ ระดับชั้นปี และคณะที่กำลังศึกษา ได้แก่ F-test ด้วยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-way ANOVA ทดสอบความแตกต่างกรณีกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของ Least Significant Different (LSD)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 60.49 มีอายุ 20-21 ปี จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 49.59 ศึกษาคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 44.96 เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 39.51 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-7,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายด้านการส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และลักษณะทางกายภาพ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวม

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.10	0.48	มาก
2. ด้านราคา	3.87	0.58	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.25	0.60	มากที่สุด
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.14	0.47	มาก
5. ด้านบุคลากร	3.84	0.67	มาก
6. ด้านกระบวนการ	4.21	0.43	มากที่สุด
7. ลักษณะทางกายภาพ	4.05	0.50	มาก
โดยรวม	4.07	0.41	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ด้าน โดยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.60) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.43) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ คือ ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D.= 0.67)

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ส่วนประสม ทางการตลาด	เพศ		อายุ		ชั้นปี การศึกษา		คณะ		รายได้ต่อ เดือน	
	t	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
1. ด้าน ผลิตภัณฑ์	3.32	0.00 *	10.36	0.00*	5.31	0.00*	7.04	0.00*	6.5 3	0.00*
2. ด้านราคา	-0.92	0.00 *	13.24	0.00*	3.98	0.01*	1.11	0.35	4.0 9	0.00*
3. ด้านช่องทาง การจัด จำหน่าย	-6.53	0.01 *	4.76	0.01*	36.2 5	0.00*	8.93	0.00*	24. 98	0.00*
4. ด้านการ ส่งเสริม การตลาด	-6.3	0.15	6.28	0.00*	2.06	0.10	2.58	0.04*	2.7 5	0.03*
5. ด้านบุคลากร	2.35	0.23	50.60	0.00*	6.96	0.00*	7.93	0.00*	13.1 7	0.00*
6. ด้าน กระบวนการ	-6.9	0.75	0.33	0.72	8.63	0.00*	1.12	0.35	9.54	0.00*
7. ลักษณะทาง กายภาพ	1.84	0.37	12.61	0.00*	2.11	0.10	3.11	0.02*	5.43	0.00*

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำแนกตามเพศ อายุ คณะ ชั้นปี การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย อภิปรายได้ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-21 ปี ศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ชั้นปีที่ 2 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-7,000 บาท ทั้งนี้เนื่องจาก นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจในการดูแลตัวเองและการแต่งหน้า โดยการเลือกซื้อสินค้าส่วนใหญ่จะพิจารณาจากความคุ้มค่าและงบประมาณที่จำกัด รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากกระแสแฟชั่นและสื่อออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สวรรยา ธนะพันธุ์ และบัญชา วงศ์เลิศคุณากร (2563 : 1, 14) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องสำอางของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้าน

ประชากรศาสตร์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 18 - 30 ปี ระดับการศึกษา อยู่ในระดับปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา ทั้งนี้ที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เพราะมีความ สนใจในเรื่องความสวยความงาม และมีการใช้งานอยู่แล้ว จึงมีการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง มากกว่าผู้ชายส่วน ใหญ่จะเป็นวัยรุ่น นักเรียน/นักศึกษาที่ให้ความสนใจในด้านนี้ จึงมีการซื้อ และการใช้มากกว่าวัยอื่น ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญญาภา วรภักนภิศ (2566 : 27) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางผ่านร้านวัตสันของผู้บริโภคใน ประเทศไทย พบว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างที่เคยซื้อเครื่องสำอาง ที่ร้านวัต สันฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.38 มีอายุอยู่ระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.60 และมีระดับการศึกษา อยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามากที่สุดถึงร้อยละ 66.92

2. การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้าน ช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยโดยภาพรวม พบว่า ความคิดเห็นจากการศึกษาส่วนประสมทาง การตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ด้านต่าง ๆ โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านบุคลากร ทั้งนี้อาจเนื่องจากความสำคัญของช่องทางการจัด จำหน่ายมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอาง ทั้งการจำหน่ายแบบมีหน้าร้านให้นักศึกษา ได้เลือกประเภทเครื่องสำอาง ได้ทดลองใช้เครื่องสำอางกับตัวเอง ได้เห็นสิ่งจริงของเครื่องสำอาง ขนาด ปริมาณ คุณภาพ รูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และช่องทางการขายผ่านออนไลน์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ง่ายต่อการค้นหาสินค้าตามที่ต้องการ หรือสั่งซื้อสินค้าสำหรับบางคนที่ไม่มีความสะดวกในการเลือกซื้อตามหน้าร้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานติมา เรืองรองสรไกร (2563 : 60) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางเคาน์เตอร์แบรนด์ทางออนไลน์ ของ ผู้หญิงวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ได้เสนอแนะไว้ว่า ยุคปัจจุบันเทคโนโลยีถูกพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องและก้าวกระโดด ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นอย่างมากในแทบทุกกลุ่มช่วงอายุ ระบบเครือข่ายออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่เพียงแต่ในกลุ่ม การค้าเครื่องสำอางทางออนไลน์เท่านั้น ยังหมายถึงในกลุ่มอื่นๆ ดังนั้นบริษัทหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบออนไลน์ ควรมีการพัฒนาธุรกิจและศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ยอมรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสามารถนำเสนอข้อมูลและผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึง กลุ่มเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญญาภา วร ภักนภิศ (2566 : 61 - 62) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางผ่าน ร้านวัตสันของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านสถานที่ ส่งผลต่อการ ตัดสินใจเลือกซื้อ เครื่องสำอางผ่านร้านวัตสันของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยสถานที่ตั้งของร้านค้า ควรสะดวก

ในการเลือกซื้อ รวมถึงจำนวนสาขาต้องเพียงพอต่อการเข้าใช้บริการ ครอบคลุมทุกพื้นที่ จะยิ่งทำให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียะดา วิสุทธิแพทย์ และเยาวภา ปฐมศิริกุล (2567 : 101, 105) ศึกษาเรื่อง รูปแบบกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างคุณค่าแบรนด์ของธุรกิจเครื่องสำอาง กลุ่มผลิตภัณฑ์ธรรมชาติของผู้สูงอายุในประเทศไทย ช่องทางที่กลุ่มตัวอย่างเลือกซื้อมากที่สุด คือ ไฮเปอร์มาร์เก็ต ที่เป็นร้านค้าปลีกที่รวมห้างสรรพสินค้าและซูเปอร์มาร์เก็ตเข้าด้วยกัน เนื่องจากสะดวก สามารถเลือกซื้อและทดลองผลิตภัณฑ์ได้โดยตรง ทำให้มั่นใจได้ในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนที่จะซื้อ และยังสามารถเปรียบเทียบราคาและโปรโมชั่น ที่ร้านค้าได้ทันที รวมทั้งมีพนักงานขาย ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับความต้องการ และได้เสนอแนะว่า ควรพัฒนาช่องทางจัดจำหน่าย ที่ครอบคลุมทั้งออฟไลน์และออนไลน์ จะช่วยเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงสินค้าและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า รวมทั้งการมีเว็บไซต์ที่การออกแบบสวยงามและทันสมัย มีข้อมูลสินค้าที่จัดแบ่งประเภทชัดเจน ง่ายต่อการใช้งาน เช่น การค้นหาสินค้า การเปรียบเทียบราคา การสั่งซื้อ ช่วยเพิ่มความสะดวกให้กับลูกค้า ลัดดาวัลย์ สำราญ และโสธยา สุภาพล (2568 : 26) ศึกษาเรื่อง การโฆษณาผ่านแพลตฟอร์ม Tiktok ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง ของผู้บริโภคเจนเอเรชัน Z ได้เสนอแนะว่า ผู้ประกอบการควรให้ข้อมูลสินค้าอย่างครบถ้วน เช่น ส่วนประกอบ วิธีการใช้ และผลลัพธ์ที่ชัดเจน รวมถึงสนับสนุนให้ผู้บริโภคที่เคยใช้สินค้าทำรีวิวบนแพลตฟอร์ม Tiktok เพราะการมีเนื้อหาที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือ จะช่วยเพิ่มความมั่นใจและกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น

3. การศึกษาการเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำแนกตามเพศ อายุ คณะ ชั้นปี การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ปัจจัยด้านเพศ อายุ คณะที่เรียน ชั้นปีที่ศึกษา และรายได้ต่อเดือนที่ต่างกัน มีความคิด ความชอบ ความนิยม ความจำเป็น มีสังคมที่ต่างกัน จึงทำให้การพิจารณาเลือกซื้อเครื่องสำอางแตกต่างกัน บางคนมีกำลังทรัพย์มากก็จะเลือกซื้อเครื่องสำอางที่มีราคาสูงขึ้นและมีคุณภาพสูงขึ้น ส่วนคนที่มีรายได้น้อยอาจเลือกซื้อเครื่องสำอางในราคาที่จับต้องได้แต่ก็จะพิจารณาเรื่องคุณภาพและความคุ้มค่าประกอบด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญญาภา วรภักคนิก (2566 : 60-61) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางผ่านร้านวัตสันของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางผ่านร้านวัตสันของผู้บริโภคในประเทศไทยแตกต่างกัน เนื่องจากในแต่ละระดับการศึกษามีพฤติกรรมการใช้ชีวิต การเข้าสังคมไม่เหมือนกัน ปัจจัยด้านอาชีพที่ต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจ เลือกซื้อเครื่องสำอางๆ แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละอาชีพมีความต้องการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ไม่เหมือนกันตามบริบท

ทางสังคม ส่วนปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางๆ แตกต่างกัน ลูกค้าที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 25,000 บาท มีการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางผ่านร้านวัดสันที่แตกต่างจากลูกค้าที่มีรายได้เฉลี่ย มากกว่า 45,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญ โดยลูกค้าที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 25,000 บาท มีแนวโน้มการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางที่ร้านวัดสันน้อยกว่าลูกค้าที่มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 45,000 บาท

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด อันดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญ คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย คือ ร้านค้าหรือเว็บไซต์แสดงข้อมูลสินค้าชัดเจน ครบถ้วน รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ คือ กระบวนการส่งสินค้ามีความรวดเร็วและปลอดภัย สุดท้ายคือ ด้านบุคลากร คือ การสื่อสารจากบุคลากรมีความชัดเจนเข้าใจง่าย ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าว ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับเรื่องการให้ข้อมูลที่จำเป็นกับลูกค้า เกี่ยวกับสินค้า เช่น ชนิดสินค้า ปริมาณ คุณภาพ ส่วนประกอบ คุณสมบัติ วิธีใช้ ราคา โปรโมชั่น เพราะลูกค้าจะใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจเลือกซื้อสินค้านั้น ๆ ถ้าข้อมูลสินค้ามีความชัดเจน ละเอียดครบถ้วนจะทำให้มีโอกาสขายสินค้าได้ โดยมีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงธุรกิจ

1.1 ด้านผลิตภัณฑ์ เครื่องสำอางต้องเหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษา ต้องมีคุณภาพดีและปลอดภัยต่อผิว ช่วยแก้ปัญหาผิวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาสูตรที่อ่อนโยน ปราศจากสารเคมีไม่ระคายเคืองผิว บรรจุภัณฑ์ทันสมัย กะทัดรัด พกพาสะดวก เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตรงกับไลฟ์สไตล์กลุ่มเป้าหมาย

1.2 ด้านราคา ควรกำหนดราคาที่เหมาะสม จับต้องได้ และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาเข้าถึงได้ ควรมีผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก ราคาไม่แพงเหมาะกับกำลังซื้อของนักศึกษา มีส่วนลด สะสมแต้ม เพื่อกระตุ้นการซื้อ

1.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีหลายช่องทางให้ลูกค้าเลือกซื้อ มีหน้าร้าน มีทางออนไลน์ระบบออนไลน์ต้องใช้งานง่าย มีระบบชำระเงินที่ปลอดภัย บริการจัดส่งรวดเร็ว มีจำหน่ายผ่านร้านสะดวกซื้อใกล้มหาวิทยาลัย มีจำหน่ายในศูนย์การค้าหลัก

1.4 ด้านการส่งเสริมการขาย ควรใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการขายในตลาดดิจิทัล เพื่อเข้าถึงนักศึกษาและลูกค้าทั่วไปทางออนไลน์ ทำโฆษณาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ หรือการใช้ Influencer และ Beauty Blogger รีวิวผลิตภัณฑ์ รวมถึง การแจกตัวอย่างทดลอง (Sampling) จัดเวิร์คช็อปเกี่ยวกับการแต่งหน้าและการดูแลผิว เพื่อให้ลูกค้าได้รู้จัก ได้สัมผัสผลิตภัณฑ์ก่อนตัดสินใจซื้อ

1.5 ด้านบุคลากร พนักงานขายควรมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ให้คำแนะนำลูกค้าได้ เป็นมิตรเข้าถึงง่าย มีบริการข้อมูลทางออนไลน์ เช่น การตอบคำถามผ่านแชทหรือวิดีโอคอล จะช่วยสร้างความประทับใจและเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจซื้อ

1.6 ด้านกระบวนการ กระบวนการซื้อ-ขาย ควรมีความสะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะทางออนไลน์ ระบบการสั่งซื้อและชำระเงินควรใช้งานง่ายและมีความปลอดภัยสูง รวมถึง มีนโยบายรับประกันสินค้าหรือการคืนเงินในกรณีที่ลูกค้าไม่พอใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

1.7 ด้านลักษณะทางกายภาพ บรรยากาศของร้านและการออกแบบควรมีความทันสมัยและน่าสนใจดึงดูดใจลูกค้าเป้าหมาย มีมุมให้ทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ลูกค้าสามารถสัมผัสและทดลองสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอาง ในประชากรกลุ่มอื่น เช่น วัยทำงาน ในหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่อื่น เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในจังหวัดอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กานติมา เรืองรองสรไกร. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง เคาน์เตอร์แบรนด์ทางออนไลน์ของผู้หญิงวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. กรุงเทพฯ: บิสซิเนส อาร์แอนด์ดี.
- เบญญาภา วรภักคณิศ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องสำอางผ่านร้านวัดสันของผู้บริโภคในประเทศไทย. ใน การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรียะดา วิสุทธิแพทย์, และเยาวภา ปฐมศิริกุล. (2567). รูปแบบกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างคุณค่าแบรนด์ของธุรกิจเครื่องสำอางกลุ่มผลิตภัณฑ์ธรรมชาติของผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ, 14(2), 84–109.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ลัดดาวัลย์ สำราญ, และโสธยา สุภาพล. (2568). การโฆษณาผ่านแพลตฟอร์ม TikTok ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางของผู้บริโภคเจนเอเรชั่น Z. วารสารบริหารธุรกิจราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 2(1), 15–27.
- สวรรณยา ธนะพันธุ์, และบัญชา วงศ์เลิศคุณากร. (2563). พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครผ่านบิวตี้บล็อกเกอร์. งานจัดการความรู้คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. (2567). ข้อมูลจำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. จังหวัดเลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2569 จาก <https://academic.lru.ac.th/th/>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York: Harper and Row.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง*
CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SINGBURI ANGTHONG

ชยุต มีสมบัติ¹ และ จรีพร นาคสัมฤทธิ์²
Chayut Meesombatdee¹ and Jareeporn Naksamrit²
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹⁻²
Srinakharinwirot University, Thailand¹⁻²
Corresponding Author's Email: Chayut@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 4) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำนวน 275 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งสามารถร่วมกันทำนาย

* Received 2 January 2026; Revised 13 January 2026; Accepted 20 January 2026

ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 51.60 สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 1.849 + 0.280X_4 + 0.183X_5 + 0.137X_1$ และรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z} = 0.367X_4 + 0.239X_5 + 0.170X_1$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ประสิทธิผลของสถานศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of creative leadership of school administrators; 2) examine the level of school effectiveness; 3) investigate the relationship between the creative leadership of school administrators and school effectiveness; and 4) examine the creative leadership of school administrators that influences school effectiveness under the Sing Buri-Ang Thong Secondary Educational Service Area Office. A quantitative research approach was employed. The sample consisted of 275 school administrators and civil servant teachers under the Sing Buri-Ang Thong Secondary Educational Service Area Office, with the sample size determined according to the Krejcie and Morgan table. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.97. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The findings revealed that: 1) the overall level of creative leadership of school administrators was at the highest level; 2) the overall level of school effectiveness was at the highest level; 3) creative leadership of school administrators was positively correlated with school effectiveness at a high level, with statistical significance at the .01 level; and 4) the dimensions of creative leadership influencing school effectiveness were creativity, teamwork, and vision. These variables jointly predicted school effectiveness with a predictive power of 51.60 percent. The predictive equation in score form is: $\hat{Y} = 1.849 + 0.280X_4 + 0.183X_5 + 0.137X_1$ and the predictive equation in standardized score form is: $\hat{Z} = 0.367X_4 + 0.239X_5 + 0.170X_1$

Keywords: Creative Leadership, Effectiveness of Schools, School Administrators

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม โดยมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างความเท่าเทียม และเสริมสร้างการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การศึกษามุ่งพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นฐานสำคัญในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับโลก ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อยกระดับศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชาติ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในโลกยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายและจุดเน้นในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทุกช่วงวัย โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพการศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพองค์กรที่มุ่งประสิทธิภาพและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า คุณภาพบุคลากรที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ และคุณภาพผู้เรียนที่เน้นสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) จากนโยบายดังกล่าว สถานศึกษาที่สามารถบริหารจัดการ พัฒนาคูและบุคลากร และจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายได้ ย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยตรง

ประสิทธิผลของสถานศึกษา คือ ผลสำเร็จของสถานศึกษาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามที่องค์กรให้กำหนดเป้าหมายไว้ โดยผู้บริหารโน้มน้าวจิตใจส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานพร้อมทั้งปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ พัฒนาตนเองใช้ความรู้ความสามารถเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ (วรรณภา ไทยประยูร, 2564) โดยประสิทธิผลมีความสำคัญต่อองค์การหรือหน่วยงานมากเพราะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์การ ในการที่จะตัดสินใจว่าองค์การจะอยู่รอดต่อไปหรือไม่ ยังช่วยตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ประเมินผลสำเร็จถ้าผลของงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ แสดงว่าองค์การมีประสิทธิผล (ปรัชญา ตระกูลย์โถ, 2565)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหของสถานศึกษา รวมทั้งการเตรียมความพร้อมสู่การจัดการศึกษาในยุคใหม่ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะและทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (คติพงษ์ อ่อนไชย, 2564) ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา แปะโค (2567) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถ

พยากรณ์ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่ทันสมัย และนำแนวคิดใหม่ทางการบริหาร การศึกษามาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโลกยุคดิจิทัล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง มีวิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยนวัตกรรมการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียน ครู บุคลากร และระบบบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาในสังกัดยังประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนและโยกย้ายผู้บริหารบ่อยครั้ง ส่งผลให้นโยบายขาดความต่อเนื่อง การพัฒนาระบบการทำงานด้านดิจิทัลยังไม่เพียงพอ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางรายวิชายังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด ผู้เรียนบางส่วนขาดสมรรถนะด้านการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม ตลอดจนภาระงานนอกเหนือจากงานสอนของครูและบุคลากรที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง, 2568) จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาระบบการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ตลอดจนยกระดับการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง มีความสัมพันธ์กัน
2. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำนวนทั้งสิ้น 977 คน ในสถานศึกษาจำนวน 26 แห่ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง จำนวน 26 แห่ง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง 275 คน จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของผู้บริหารและครูแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน สอบถามเกี่ยวกับ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

2.2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย สร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา 3) นำแบบสอบถามให้กับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) พบว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 -1.00 4) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 5) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 6) นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งพบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ส่งหนังสือขออนุญาตผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 275 คน จาก 26 โรงเรียน

3.2 ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามทั้งในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และการเดินทางไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลและส่งแบบสอบถามกลับคืน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งและวิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน และ ขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 การวิเคราะห์ระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับของประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาสมมติฐานข้อที่ 1

4.4 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อหาสมมติฐานข้อที่ 2

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม (n=275)

ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านวิสัยทัศน์	4.64	0.40	มากที่สุด
2. ด้านมีความยืดหยุ่น	4.60	0.42	มากที่สุด
3. ด้านจินตนาการ	4.61	0.41	มากที่สุด
4. ด้านความคิดสร้างสรรค์	4.60	0.42	มากที่สุด
5. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.60	0.42	มากที่สุด
รวม	4.61	0.41	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่าระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =

4.61, SD = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ = 4.64, SD = 0.40) รองลงมาคือ ด้านจินตนาการ ($\bar{X}$ = 4.61, SD = 0.42) ด้านมีความยืดหยุ่น ($\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.42) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.42) และ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.42) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา ในภาพรวม (n=275)

ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน	4.62	0.34	มากที่สุด
2. ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา	4.61	0.36	มากที่สุด
3. ด้านการแก้ปัญหาของสถานศึกษา	4.60	0.39	มากที่สุด
4. ด้านเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน	4.60	0.42	มากที่สุด
5. ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู	4.59	0.38	มากที่สุด
รวม	4.60	0.38	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่าระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.38) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ($\bar{X}$ = 4.62, SD = 0.34) รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.61, SD = 0.36) ด้านการแก้ปัญหาของสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.39) ด้านเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน ($\bar{X}$ = 4.60, SD = 0.42) และ ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ($\bar{X}$ = 4.59, SD = 0.38) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง แสดงดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของระดับความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ในภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสิทธิผลของสถานศึกษา
1. ด้านวิสัยทัศน์ (X ₁)	.62**
2. ด้านความยืดหยุ่น (X ₂)	.62**
3. ด้านจินตนาการ (X ₃)	.63**
4. ด้านความคิดสร้างสรรค์ (X ₄)	.68**
5. ด้านการทำงานเป็นทีม (X ₅)	.65**
รวม	.71**

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาทางบวกอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (X₄ = 0.68) รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีม (X₅ = 0.65) รองลงมาคือ ด้านจินตนาการ (X₃ = 0.63) รองลงมาคือ ด้านวิสัยทัศน์ (X₁ = 0.62) รองลงมาคือ ด้านความยืดหยุ่น (X₂ = 0.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง แสดงดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

ตัวแปรพยากรณ์	ประสิทธิผลของสถานศึกษา				
	B	Std.Error	Beta	t	p-value
ค่าคงที่	1.849	.167	-	11.062**	0.001
ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์					
- ด้านความคิดสร้างสรรค์ (X ₄)	0.280	0.061	0.367	4.619**	0.001
- ด้านการทำงานเป็นทีม (X ₅)	0.183	0.057	0.239	3.205*	0.002
- ด้านวิสัยทัศน์ (X ₁)	0.137	0.056	0.170	2.441*	0.015
R = 0.719 R ² = 0.516 Std.Error = 0.226 F = 96.443 p-value = 0.001					

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (X₄) ด้านการทำงานเป็นทีม (X₅) ด้านวิสัยทัศน์ (X₁) สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ได้ร้อยละ 51.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเขียนอยู่ในรูปสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.849 + 0.280X_4 + 0.183X_5 + 0.137X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.367X_4 + 0.239X_5 + 0.170X_1$$

อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านจินตนาการ ด้านมีความยืดหยุ่น ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาดา เสาเสนา (2566) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอนในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ สุภัญญา สีดา (2567) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ระดับประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา ด้านการแก้ปัญหาของสถานศึกษา ด้านเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน และ ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ชันทอง (2562) เรื่อง แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลำพูน เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ อภิรัตน์ ช่างแวียน (2564) เรื่อง บทบาทผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติ คู่กระสังข์ (2567) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ สุทธหลวง (2565) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 มีความสัมพันธ์ในทางบวก ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 3 ด้าน ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และ ด้านวิสัยทัศน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ สุทธหลวง (2565) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านวิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรินธร ถิขุนทด (2567) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ อารปี ทองศรีนุ่น (2565) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ ด้านการทำงานเป็นทีม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า มีจำนวน 3 ตัวแปร คือด้าน ความคิดสร้างสรรค์ (X_4) ด้านการทำงานเป็นทีม (X_5) ด้านวิสัยทัศน์ (X_1) สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ได้ร้อยละ 51.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการเสริมทักษะการแก้ปัญหา การสร้างบรรยากาศการทำงานเชิงบวก และการเพิ่มความพึงพอใจของครู เพื่อสนับสนุนประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวม
- 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาทักษะด้านวิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น จินตนาการ และการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรริเริ่มและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษารวมทั้งเสริมสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ครูทดลองแนวคิดและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ จึงเสนอว่าควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก ทั้งจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ จะช่วยให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์และสะท้อนบริบทจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 2) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นตัวแปรพยากรณ์หลัก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า การวิจัยในอนาคตควรพิจารณาศึกษาภาวะผู้นำในรูปแบบอื่น ๆ เป็นตัวแปรพยากรณ์เพิ่มเติม เพื่อเปรียบเทียบและขยายมุมมองทางการวิจัย อันจะช่วยให้การอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสมบูรณ์ ชัดเจน และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.moe.go.th/> นโยบายและจุดเน้น-2565
- คตพิงษ์ อ่อนไชย. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูในอาชีวศึกษาจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- จิตติ คู่กระสังข์ (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(1), 15-26.
- ปรัชญา ตระกูลย์ไธ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ภัทรินธร ถิขุนทด. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 10(4), 181-191.
- รัตนา แปกโค. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของครู ในยุคดิจิทัล โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 12(48), 248-258.
- วรรณภา ไทยประยูร. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2568. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.sesasingthong.go.th/?p=2881>
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนปฏิบัตินโยบายการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/04/รวมเล่มแผนปฏิบัตินโยบาย-5-ปี-สป-66-70-PDF.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2568 จาก <https://backoffice.onec.go.th>
- สุกัญญา สีดา. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์, 9(2), 1487-1499.
- สุพัตรา ชันทอง. (2562). แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สุภาดา เสาเสนา. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อนุสรณ์ สุทธหลวง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 19(86) , 106-122.
- อภิรัตน์ ช่างเกวียน. (2564). บทบาทผู้บริหารกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อารปี ทองศรีนุ่น. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดนครศรีธรรมราช. การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ, 13(Ed-020), 1373–1385.
- Dubrin, A. J. (2022). *Leadership: Research findings, practice, and skills* (10th ed.). Boston: Cengage.
- Lucas, B., Spencer, E., & Stoll, L. (2021). Creative leadership to develop creativity and creative thinking in English schools: A review of the evidence.
- Stoll, L., & Temperley, J. (2009). Creative leadership: A challenge of our times. *School Leadership & Management*, 29(1), 65–78.

แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของครู :
กรณีศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*
GUIDELINES FOR ENHANCING TEACHERS' READINESS TO USE
ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI): A CASE STUDY OF A LARGE-SIZED
SCHOOL IN BANGKOK

วิมลศิริ บุญเฉลียว¹, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ² และ สุดารัตน์ สารสว่าง³
Wimonsiri Boonchaleaw¹, Prompilai Buasuwan² and Sudarat Sarnsawang³
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์¹⁻³
Educational Administration Kasetsart University, Thailand¹⁻³
Corresponding author E-mail: W.boonchaleaw@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างข้าราชการครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 91 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น .967 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูล 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง 2) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน 3) ด้านการตระหนักทางจริยธรรม และ 2) แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู ประกอบด้วย 3 ด้าน 15 แนวทาง ได้แก่ ด้านการรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง 7 แนวทาง ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน 5 แนวทาง และด้านการตระหนักทางจริยธรรม 4 แนวทาง

* Received 2 January 2026; Revised 13 January 2026; Accepted 20 January 2026

คำสำคัญ : ความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์, ปัญญาประดิษฐ์ทางการศึกษา, ครูสอนระดับมัธยมศึกษา, ความต้องการจำเป็น, แนวทางการส่งเสริม

Abstract

The objectives of this research are (1) to examine the current and desirable states of teachers' readiness to use Artificial Intelligence (AI) in a large-sized school in Bangkok, and (2) to investigate guidelines for enhancing teachers' readiness to use AI in the same context. This study employed a two-phase research design. In Phase 1, the sample consisted of 91 public school teachers from a large-sized school in Bangkok, selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .967. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI). In Phase 2, four key informants were purposively selected. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using content analysis.

The findings revealed that the overall current state of teachers' readiness to use AI, as well as each dimension, was at a moderate level, whereas the overall desirable state and each dimension were at a high level. The Priority Needs Index indicated that the priority needs, ranked from highest to lowest, were: (1) technology self-efficacy, (2) student interaction, and (3) ethical awareness. Furthermore, the proposed guidelines for enhancing teachers' readiness to use AI comprised three domains with a total of 15 guidelines: seven guidelines for technology self-efficacy, five guidelines for student interaction, and four guidelines for ethical awareness.

Keywords: AI readiness, Educational artificial intelligence, Secondary school teacher, Needs assessment, Enhancement guidelines

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อระบบการศึกษาในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์สามารถสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียน การใช้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการ

สอน ซึ่งการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในระบบการศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการอย่างมีความรับผิดชอบ โปร่งใส และคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เรียนและครู (UNESCO, 2021) เมื่อปัญญาประดิษฐ์ได้แพร่หลายมากขึ้นในบริบทสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้จึงเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อน เช่น ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความเป็นส่วนตัวของผู้เรียน และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว UNESCO จึงได้เสนอแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษา โดยเน้นบทบาทของครูในฐานะผู้ใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณและเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับคุณค่าและจริยธรรมทางการศึกษา (UNESCO, 2023) แนวคิดนี้สะท้อนว่า ความสำเร็จของการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียนขึ้นอยู่กับระดับความพร้อมของครูมากกว่าศักยภาพของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว

ในบริบทประเทศไทย ทิศทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่เน้นการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและฐานข้อมูลการศึกษาที่เชื่อมโยงได้ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเอื้อต่อการต่อยอดสู่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ขณะเดียวกันบริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ควบคู่เทคโนโลยีมีทักษะชีวิตอย่างยั่งยืน ได้จัดหลักสูตรพิเศษด้านปัญญาประดิษฐ์ โดยการขับเคลื่อนหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษายังคงต้องอาศัยความพร้อมของครูเป็นปัจจัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นในการประยุกต์ใช้ AI ในการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ตลอดจนการตระหนักทางจริยธรรมในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนกรณีศึกษาจึงเผชิญความท้าทายในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้จริง โดยครูมีทักษะและความมั่นใจในการใช้ปัญญาประดิษฐ์แตกต่างกัน ขณะเดียวกันปัญญาประดิษฐ์แพร่หลายในสังคมอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โรงเรียนต้องปรับตัวและกำกับการใช้ให้เหมาะสมมากขึ้น

อย่างไรก็ตามการกำหนดแนวทางส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจึงควรตั้งอยู่บนข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งการประเมินความพร้อมของครูในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ตลอดจนการตระหนักทางจริยธรรม (Ramazanoğlu & Akin, 2024) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือและกรอบการประเมินที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพทางวิชาการเพื่อใช้เป็นฐานในการศึกษาความพร้อมของครูอย่างเป็นระบบ โดยทั้งสามด้านมีความเชื่อมโยงกัน การรับรู้ความสามารถความเชื่อมั่นของตนเองเป็นฐานให้ครูออกแบบการใช้ปัญญาประดิษฐ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการตระหนักทาง

จริยธรรมทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับการตัดสินใจเพื่อให้การใช้ปัญญาประดิษฐ์นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมปลอดภัย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู โดยมุ่งศึกษาทั้งสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู เพื่อให้ได้หลักฐานที่สะท้อนบริบทจริงของสถานศึกษา และสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้ในการวางนโยบายและแผนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ประชากรได้แก่ ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งหมด 118 คน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ข้าราชการครู โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 91 คนโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

- 1.2 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานบุคคล จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานกิจการพิเศษ จำนวน 1 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน รวมจำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ข้อคำถามประกอบด้วย เพศ อายุ คุณวุฒิทางการศึกษา วิทยฐานะ และประสบการณ์การทำงานในการศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของความพร้อมในการใช้

ปัญญาประดิษฐ์ของครู ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ Likert (1967) โดยพัฒนาจากแบบวัด RAIS ของ Ramazanoğlu & Akin (2024) จำนวน 19 ข้อ ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .967

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสาขาวิชา บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปยังโรงเรียนเพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 91 ฉบับ

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยทำหนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และเข้าสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และ สถานที่ที่กำหนดและจัดเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2562) ในระยะที่ 2 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และ ความต้องการจำเป็นของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็นของความ พร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (n=91)

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			$PNI_{Modified}$	อันดับ ความ สำคัญ
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ		
1. การรับรู้ ความสามารถทาง เทคโนโลยีของตนเอง	3.29	0.681	ปานกลาง	4.07	0.639	มาก	0.237	1
2. การมีปฏิสัมพันธ์กับ นักเรียน	3.36	0.775	ปานกลาง	4.10	0.676	มาก	0.220	2
3. การตระหนักทาง จริยธรรม	3.67	0.657	ปานกลาง	4.28	0.699	มาก	0.166	3
รวม	3.44	0.650	ปานกลาง	4.14	0.620	มาก	0.203	

จากตาราง 1 พบว่าสภาพปัจจุบันของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.44$, S.D.=0.650) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การตระหนักทางจริยธรรม ($\bar{x} = 3.67$, S.D.=0.657) รองลงมาคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ($\bar{x} = 3.36$, S.D.= 0.775) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง ($\bar{x} = 3.29$, S.D.=0.681)

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D.=0.620) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การตระหนักทางจริยธรรม ($\bar{x} = 4.28$, S.D.=0.699) รองลงมาคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ($\bar{x} = 4.10$, S.D.=0.676) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง ($\bar{x} = 4.07$, S.D.=0.639)

จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (ปัญญาประดิษฐ์) ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.203 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นอันดับสูงที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง (PNI_{modified}=0.237) รองลงมา คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน (PNI_{modified}=0.220) และอันดับสุดท้าย คือ การตระหนักทางจริยธรรม (PNI_{modified}=0.166) ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

1. ด้านการรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง สรุปได้ 7 แนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ปัญญาประดิษฐ์ของโรงเรียน ผู้บริหารควรผลักดันนโยบายจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพครูด้านปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นระบบ 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือ มีระบบสนับสนุนและงบประมาณการพัฒนาสำหรับโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ 3) การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 4) การสร้างทัศนคติที่ดี ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ให้กล้าทดลองใช้ปัญญาประดิษฐ์ ส่งเสริมครูให้เกิดทัศนคติที่ดีและเห็นความสำคัญของปัญญาประดิษฐ์ 5) ระบบพี่เลี้ยงและการโค้ช โรงเรียนควรส่งเสริมด้วยการโค้ชที่เน้นการพัฒนาและการให้คำปรึกษา 6) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) เปิดโอกาสให้ครูทดลองใช้ปัญญาประดิษฐ์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 7) การสร้างแรงจูงใจและรางวัล มีการให้กำลังใจชื่นชมความสำเร็จ รวมทั้งการให้รางวัลเพื่อกระตุ้นผู้ที่นำปัญญาประดิษฐ์ไปใช้และมีผลงานเชิงประจักษ์เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจและเกิดผลในวงกว้าง ผ่านการจัดประกวดผลงานที่เป็นเลิศ

2. ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน สรุปได้ 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ เข้ากับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีความหมาย 2) การสื่อสารสองทางและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน เพื่อให้เกิดพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกัน 3) การสร้างระบบติดตามและให้ผู้เรียนประเมิน รวมทั้งให้นักเรียนประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 4) การจัดตั้งห้องเรียนนวัตกรรมที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ โรงเรียนควรพัฒนาต้นแบบห้องเรียนนวัตกรรมที่มีอุปกรณ์และเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ครบวงจร พร้อมให้ครูได้ทดลองใช้จริงและแลกเปลี่ยนผลลัพธ์ 5) การปรับบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ครูต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก

3. ด้านการตระหนักทางจริยธรรม สรุปได้ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายที่ระบุทิศทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างชัดเจน โดยมีกรอบจริยธรรมกำกับเพื่อความโปร่งใสและรับผิดชอบ 2) การกำหนดแนวทางและมาตรฐานด้านจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ ควรกำหนดจรรยาบรรณในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถานศึกษา และการสร้างแนวปฏิบัติเพื่อสร้างความตระหนักทางจริยธรรม 3) การจัดทำคู่มือการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างปลอดภัยและมีจริยธรรม คู่มือนี้ควรระบุแนวทางการใช้อย่างเหมาะสม 4) การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อกำกับดูแล ตรวจสอบและให้คำแนะนำ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลดังกล่าวสะท้อนช่องว่างระหว่างความพร้อมที่เกิดขึ้นจริงกับระดับที่ครูคาดหวังต้องการพัฒนาความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ให้สูงขึ้นไปอีก และชี้ให้เห็นว่าแม้โรงเรียนมีทิศทางส่งเสริมการใช้ AI แต่จำเป็นต้องส่งเสริมผ่านระบบสนับสนุนเพื่อยกระดับความพร้อมเชิงปฏิบัติของครูอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับทิศทางนโยบายการศึกษาที่มุ่งยกระดับการเรียนรู้ผ่านทักษะศตวรรษที่ 21 และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และสอดคล้องกับข้อค้นพบว่าความพร้อมครูขึ้นอยู่กับระบบสนับสนุนขององค์กรควบคู่กับปัจจัยส่วนบุคคล (Ayanwale et al., 2022)

อย่างไรก็ตามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีผลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การตระหนักทางจริยธรรม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะครูให้ความสำคัญกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีจริยธรรมและครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางของการนำปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สิริวิศร ตรีชิต (2568) ที่กล่าวว่าครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมปฏิบัติด้านจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์สูงกว่าด้านอื่นๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะครูตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากมีผลกระทบโดยตรงต่อนักเรียนและการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของรพีพัฒน์ ชูเมือง และทิพรัตน์ สีธิวงค์ (2568) พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบุคลากร อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนยังต้องมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของและพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์

เมื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังในระดับสูงขึ้นในการพัฒนาความเชื่อมั่นและทักษะด้านปัญญาประดิษฐ์ และแสดงให้เห็นว่าครูในสถานศึกษามีความตื่นตัวที่จะตอบสนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดต่อการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสถานศึกษาอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1977) ที่กล่าวไว้ว่า การรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง คือ ความเชื่อของบุคคลว่าตนเองสามารถกระทำให้สิ่งหนึ่งได้สำเร็จ ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจ และการพยายาม เช่นเดียวกับ Ismaniati et al. (2025) ที่เสนอว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความพร้อมของครูในการยอมรับและนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการศึกษา

รองลงมาคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน อาจเป็นเพราะครูเริ่มมีการนำปัญหาประดิษฐ์มาใช้ในโรงเรียนแต่ยังขาดความเชื่อมั่นด้านทักษะและความรู้ทางด้านปัญหาประดิษฐ์ ทำให้ยังมีความกังวลในฐานะผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Liu et al. (2023) ที่อธิบายว่า การออกแบบกิจกรรมการศึกษามีบทบาทสำคัญ ซึ่งครูต้องการบูรณาการปัญหาประดิษฐ์เข้ากับแผนการสอนของตนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุดคือ การตระหนักทางจริยธรรม อาจเกิดจากครูรับรู้ว่าตนเองตระหนักทางจริยธรรมอยู่ในระดับพื้นฐาน และสะท้อนถึงความต้องการพัฒนาในด้านนี้เป็นอันดับสุดท้ายเนื่องจากให้ความสำคัญน้อยกว่าด้านอื่นๆ อย่างไรก็ตามควรส่งเสริมให้ครูเข้าใจและตระหนักทางจริยธรรมมากขึ้น เพราะเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ครูใช้ปัญหาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบ สอดคล้องกับ Celik (2023) พบว่า นอกจากความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและการบูรณาการเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องมีความเข้าใจในการจัดการประเด็นจริยธรรมด้วย

2. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญหาประดิษฐ์ของครูโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่าควรเริ่มที่ส่งเสริมด้านการรับรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง เนื่องจากครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญเป็นอันดับแรกในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การใช้ปัญหาประดิษฐ์ในห้องเรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ การฝึกอบรมครูเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้ครูมีความสามารถ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีที่ใช้ปัญหาประดิษฐ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) สอดคล้อง Abcede-Morales & Jacob (2025) เสนอว่าการใช้ ปัญหาประดิษฐ์ที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการอบรมครูอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ สุพัตรา ปากดี (2567) พบว่าการประยุกต์ใช้ปัญหาประดิษฐ์ในการจัดการศึกษา สถานศึกษาจะต้องเตรียมการนำปัญหาประดิษฐ์ไปใช้สำหรับสถานศึกษา โดยการวางแผนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคนมีบทบาทสำคัญในการสร้างชุมชนแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการใช้ปัญหาประดิษฐ์ (สิริน ฉกามานนท์ และพัชราภรณ์ ทัทพมาล, 2567) และครูต้องปรับบทบาทเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อศตวรรษที่ 21 บทบาทของครูในยุคนี้จะต้องเป็นโค้ชที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยตัวเอง สอดคล้องกับ สติชัย กุลสอน (2568) ที่กล่าวว่าในยุคปัญหาประดิษฐ์ ครูเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้หรือผู้อำนวยการความสะดวกในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการและศักยภาพของผู้เรียน

ด้านการตระหนักทางจริยธรรมเป็นอีกด้านที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โรงเรียนต้องกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน สอดคล้องกับ Wang et al. (2023) กล่าวถึงนโยบายทางการศึกษาและโครงการฝึกอบรมครูควรครอบคลุมถึงการใช้ปัญหาประดิษฐ์อย่างมีจริยธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ เชื้อกุลชาติ และคณะ (2568) เสนอว่า ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษาอย่างเป็นระบบโดยต้องคำนึงถึงจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครู ประกอบด้วย 3 ด้าน 15 แนวทาง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1 ระดับนโยบาย หน่วยงานด้านการศึกษาคควรกำหนดนโยบายและทิศทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถทางปัญญาประดิษฐ์ของครู ควบคู่กับการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และกำหนดกรอบจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ทางการศึกษาเป็นแนวทางเดียวกัน 1.2 ระดับสถานศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนรู้ พร้อมจัดให้มีระบบนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ รวมทั้งจัดทำแนวปฏิบัติ คู่มือ และกลไกกำกับดูแลด้านจริยธรรมในการใช้งาน 1.3 ระดับครูผู้สอน ครูควรพัฒนาความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์และนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มความมั่นใจและปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับผู้เรียน โดยยึดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมและแนวทางที่สถานศึกษากำหนด 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบบริบทของสถานศึกษาจำแนกตามปัจจัยภูมิหลังที่แตกต่างกัน เช่น ขนาดสถานศึกษา สังกัด 2.2 ควรมีการวิจัยการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของแนวทางที่พัฒนาขึ้นในบริบทจริงของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาทิพย์ เชื้อกุลชาติ, สุชาดา นันทะไชย, และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูกับความตระหนักรู้จริยธรรมปัญญาประดิษฐ์: กรณีศึกษาโรงเรียนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในประเทศไทย. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 5(6), 1033–1048.
- รพีพัฒน์ ชูเมือง, และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8(3), 602.
- สถิตย์ กุลสอน, มีศักดิ์ แสงศิลา, โสภา ชัยพัฒน์, และเบญจสิริ เจริญสวัสดิ์. (2568). การรังสรรค์เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สู่ห้องเรียนปฏิบัติการเรียนรู้ของครู. วารสารวิจัยสหวิทยาการสร้างสรรค์, 8(4), 956.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.onec.go.th/index>.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). AI เพื่อพัฒนาการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1805>
- สิริน ฉกามานนท์, และพัชรภรณ์ ทัทมาลี. (2568). แนวทางการยกระดับความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของครูไทยในยุคดิจิทัล. วารสารการศึกษาและนวัตกรรม, 27(1), 186–201.
- สิริธร ตรีชิต, สุชาดา นันทะไชย, และสุดาร์ตน์ สารสว่าง. (2568). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์และจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ของครูกลุ่มโรงเรียนพหุโยธิน. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 40(2), 66–80.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น .(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Abcede-Morales, L. J., & Jacob, B. P. (2025). The integration of artificial intelligence (AI) in teaching science among public schools in the Philippines: Best practices, challenges, and readiness of teachers. *Ignatian International Journal for Multidisciplinary Research*, 3(6), 1266–1305.
- Ayanwale, M. A., Sanusi, I. T., Adelana, O. P., Aruleba, K. D., & Oyelere, S. S. (2022). Teachers' readiness and intention to teach artificial intelligence in schools. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 3.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215.
- Celik, I. (2023). Towards Intelligent-TPACK: An empirical study on teachers' professional knowledge to ethically integrate artificial intelligence (AI)-based tools into education. *Computers in Human Behavior*, 138.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Likert, R. (1967). The method of constructing an attitude scale. In *Attitude theory and measurement*. New York: Wiley & Sons.
- Liu, M., Ren, Y., Nyagoga, L. M., Stonier, F., Wu, Z., & Liang Yu, L. (2023). Future of education in the era of generative artificial intelligence: Consensus among Chinese scholars on applications of ChatGPT in schools. *Future in Educational Research*, 1(1), 72–10
- Purnama, M. R., Adnyana, I. P. I. K., Sogen, A. T., Indrawan, G., & Santosa, M. H. (2025). Teacher's Readiness Toward Artificial Intelligence in The School of North Bali. *Jurnal Paedagogy*, 12(1), 23–32.

- Ramazanoğlu, M. & Akin, A. (2024). AI readiness scale for teachers: Development and validation. *Education and Information Technologies*, 30(6), 6869–6897.
- UNESCO. (2021). *AI and education: Guidance for policy-makers*. Paris, France: UNESCO.
- UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. Paris, France: UNESCO.
- Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1–27.

กลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนด้วยปัญญาประดิษฐ์จาก มุมมองการรับรู้และการยอมรับของผู้เข้าร่วม กรณีซีเกมส์ ครั้งที่ 33*

AI-DRIVEN STRATEGIES FOR SUSTAINABLE SPORTS EVENT MANAGEMENT EVIDENCE FROM THE 33RD SOUTHEAST ASIAN GAMES IN BANGKOK

รัศมี อัจฉริยไพศาลกุล¹ และ พัชรมน คำบุญนอก²

Ratsamee Ajchariyapaisankul¹ and Pattamon Kumnuanek²

สาขาวิชาการผลิตและการจัดการอีเว้นท์ คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย¹⁻²

Event Production and Management, Tourism and Hospitality Management,

The University of the Thai Chamber of Commerce¹⁻²

Corresponding Author's Email: ajratsameepak@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬา โดยพิจารณาการรับรู้และการยอมรับของผู้เข้าร่วมงาน 2) วิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และความยั่งยืนที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในงานอีเว้นท์กีฬา และ3) พัฒนากลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ในบริบทของงานกีฬาระดับใหญ่ โดยใช้กรณีศึกษาการแข่งขันซีเกมส์ ครั้งที่ 33 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามผู้เข้าร่วมงานจำนวน 400 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการงานกีฬา เทคโนโลยีดิจิทัล และความยั่งยืน จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ผู้เข้าร่วมงานมีการรับรู้และทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมากทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการรับรู้ประโยชน์ ทัศนคติ และเจตนาพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม สะท้อนถึงความพร้อมในการยอมรับการจัดการงานกีฬาที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของข้อมูล ความง่ายในการใช้งาน รวมถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและมิติสังคม และ3) จากการบูรณาการผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถพัฒนากลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์

* Received 8 January 2026; Revised 17 January 2026; Accepted 20 January 2026

จำนวน 5 กลยุทธ์ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดงานกีฬาระดับนานาชาติในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การรับรู้และการยอมรับ, ความยั่งยืน, งานอีเว้นท์กีฬา

Abstract

This study aimed to 1) examine the potential of artificial intelligence (AI) applications in sustainable sport event management by focusing on participants' perceptions and acceptance, 2) analyze social, cultural, and sustainability-related factors influencing attitudes and participatory behaviors in sport events, and 3) develop AI-driven sustainable sport event management strategies in the context of large-scale events. The 33rd Southeast Asian Games (SEA Games), hosted in Bangkok, Thailand, was employed as the case study. A mixed-methods research design was adopted. Quantitative data were collected through questionnaires administered to 400 event participants, while qualitative data were obtained from in-depth interviews with 15 experts in sport event management, digital technology, and sustainability. Data was analyzed using descriptive statistics, multiple regression analysis, and content analysis.

The findings presented in alignment with the research objectives, revealed that participants demonstrated a high level of perception and positive attitudes toward the application of AI in sustainable sport event management across all dimensions, particularly perceived usefulness, attitudes toward technology, and behavioral intention to participate. These results indicate a strong readiness to accept AI-driven practices for managing sports events. Furthermore, perceived usefulness, data security and trust, ease of use, and perceived environmental and social impacts were identified as significant factors influencing acceptance of AI-driven strategies. By integrating quantitative and qualitative findings, the study proposed five AI-driven sustainable sport event management strategies 1) enhancing operational efficiency 2) improving participant experience 3) promoting environmental sustainability 4) strengthening stakeholder acceptance and engagement and 5) developing digital infrastructure and AI governance. These strategies provide practical and systematic guidelines for organizing large-scale sport events and international sporting activities. The findings contribute to the body of knowledge on sustainable sport event management by highlighting the role of AI not only as a technological tool but also as a mechanism for fostering sustainable, socially meaningful, and participant-centered sport events in complex urban contexts.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), Technology Acceptance, Sustainability, Sport Events.

บทนำ

การจัดงานอีเวนต์กีฬาระดับนานาชาติมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะงานกีฬาระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม งานอีเวนต์ลักษณะดังกล่าวมักเผชิญความท้าทายด้านการบริหารจัดการที่มีความซับซ้อน ทั้งในด้านการใช้ทรัพยากร การจัดการฝูงชน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาว (Getz & Page, 2019; UNWTO, 2023) ส่งผลให้แนวคิดเรื่องความยั่งยืน ซึ่งมุ่งสร้างสมดุลระหว่างมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในการจัดการงานอีเวนต์กีฬา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยด้านการจัดการงานอีเวนต์กีฬายังมีส่วนใหญ่ยังคงอาศัยแนวทางการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อบริบทของเมืองขนาดใหญ่และงานกีฬาระดับมหกรรมที่มีความซับซ้อนสูง ขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการงานอีเวนต์กีฬา ทั้งด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การคาดการณ์ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการบริหารจัดการฝูงชนแบบเรียลไทม์ (Buhalis & Sinarta, 2019; Gretzel et al., 2020) อย่างไรก็ตาม งานศึกษาที่เชื่อมโยงการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เข้ากับกรอบแนวคิดด้านความยั่งยืนควบคู่กับมิติด้านมนุษยศาสตร์ เช่น การรับรู้ การยอมรับ ประสบการณ์ และความหมายของผู้เข้าร่วมงาน ยังคงมีอยู่อย่างจำกัด

การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ 33 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นงานอีเวนต์กีฬาระดับนานาชาติ ไม่เพียงเป็นกิจกรรมการแข่งขันทางกีฬาท่านั้น หากแต่เป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างประสบการณ์ร่วม ความผูกพัน และการรับรู้คุณค่าของผู้เข้าร่วมจากหลากหลายบริบททางสังคมและวัฒนธรรม (Raj & Musgrave, 2020) ในขณะเดียวกัน การจัดงานในบริบทเมืองหลวงยังเผชิญแรงกดดันด้านความยั่งยืน สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากเหตุผลดังกล่าว การศึกษากลยุทธ์การจัดการงานอีเวนต์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ โดยคำนึงถึงการรับรู้ การยอมรับ และประสบการณ์ของมนุษย์ในบริบทของการแข่งขันซีเกมส์ ครั้งที่ 33 จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงการพัฒนาองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้เชิงกลยุทธ์ ผลการวิจัยคาดว่าจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านการจัดการงานอีเวนต์กีฬาในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และนำเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดงานกีฬาระดับชาติและนานาชาติในบริบทเมืองใหญ่ได้อย่างยั่งยืนและมีความหมายในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬา โดยพิจารณาการรับรู้และการยอมรับของผู้เข้าร่วมงาน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และความยั่งยืนที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในงานอีเว้นท์กีฬา
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ในบริบทของงานกีฬาขนาดใหญ่

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาในปัจจุบันได้ขยายจากการมุ่งเน้นผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจไปสู่การคำนึงถึงความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิด Triple Bottom Line ซึ่งสะท้อนผ่านมาตรฐาน ISO 20121:2024 ที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ISO, 2024) ขณะเดียวกัน โครงการ UNEP Sports for Nature ชี้ให้เห็นบทบาทของงานกีฬาในฐานะกลไกทางสังคมที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับเมืองและประเทศ (UNEP, 2022)

ในมิติของเทคโนโลยี งานวิจัยร่วมสมัยระบุว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถยกระดับประสิทธิภาพการจัดการงานกีฬา โดยเฉพาะการพยากรณ์จำนวนผู้เข้าร่วม การจัดสรรทรัพยากร และการจัดการฝูงชนอย่างแม่นยำ (Al-Buenain et al., 2024; Yamashita et al., 2022) รวมถึงการใช้เทคนิค Deep Learning เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและลดความเสี่ยงในงานกีฬาขนาดใหญ่ (Kumar et al., 2025) นอกจากนี้ปัญญาประดิษฐ์ยังมีบทบาทเชิงกลยุทธ์ต่อความยั่งยืนขององค์กรผู้จัดงาน โดยช่วยเสริมสร้างความสามารถเชิงพลวัตในการปรับตัวและวางแผนระยะยาว (Gössling et al., 2025) สอดคล้องกับงานของ Zhang (2023) ที่แสดงให้เห็นศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนการวางแผนลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมกีฬา

จากการทบทวนเอกสาร พบว่าแม้งานวิจัยจะชี้ให้เห็นบทบาทของ AI ต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของงานกีฬาอย่างชัดเจน แต่การศึกษาเชิงลึกที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับการรับรู้ การยอมรับ และการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมงานในบริบทจริงยังมีจำกัด จึงนำไปสู่ความจำเป็นของการวิจัยครั้งนี้ในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นองค์รวม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อการจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามลักษณะของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการงานอีเว้นท์กีฬา เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และการ

จัดการความยั่งยืน และ นักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมงาน จากรายงานสรุปผลการดำเนินงานของการกีฬาแห่งประเทศไทย ระบุว่า การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ 33 ซึ่งจัดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีจำนวนผู้เข้าชมการแข่งขันทั้งในรูปแบบลงทะเบียนล่วงหน้าและลงทะเบียนหน้างาน จำนวน 400,000 คน ณ วันที่ 18 ธันวาคม 2568 (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2568) ใช้เป็นฐานในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวน 384 คน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นจำนวน 400 คน เพื่อความเหมาะสมและเพียงพอต่อการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงปริมาณนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการงานอีเวนต์กีฬา เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงการจัดการความยั่งยืน จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis)

2. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการงานอีเวนต์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง พัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาศักยภาพการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ปัจจัยการจัดการงานอีเวนต์กีฬาอย่างยั่งยืน และข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ และเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามที่พัฒนาตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมการรับรู้และประสบการณ์ต่อการจัดการงานอีเวนต์กีฬา การรับรู้ด้านความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงความคิดเห็นต่อบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า เครื่องมือทั้งสองผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.89 แสดงถึงความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมในการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมงานอีเวนต์กีฬาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างตามหลักสถิติ ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการงานอีเวนต์กีฬา เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และการจัดการความยั่งยืน จำนวน 15 คน เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงกลยุทธ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติเชิงอ้างอิงใช้ในการทดสอบความแตกต่างและความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลด้วยการทดสอบค่าเฉลี่ยแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และดำเนินการทดสอบเพิ่มเติมเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่ออธิบายอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้จัดลำดับตามวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความสอดคล้องระหว่างเป้าหมายและข้อค้นพบ ดังนี้ 1) การรับรู้และทัศนคติต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการงานกีฬา อย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้าร่วมงานมีการรับรู้และทัศนคติในระดับมากทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการรับรู้ประโยชน์ ทัศนคติต่อเทคโนโลยี และเจตนาเชิงพฤติกรรม สะท้อนถึงความพร้อมในการยอมรับนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์เพื่อขับเคลื่อนงานอีเวนต์กีฬาในอนาคต 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการจัดการงานกีฬาดด้วยปัญญาประดิษฐ์ จากการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ประโยชน์ ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของข้อมูล ความง่ายในการใช้งาน รวมถึงการรับรู้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) กลยุทธ์การจัดการงานอีเวนต์กีฬา อย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ จากการบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสังเคราะห์กลยุทธ์สำคัญได้ 5 ด้าน ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการงานกีฬา การยกระดับประสบการณ์ผู้เข้าร่วมงาน การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและธรรมาภิบาลข้อมูล กลยุทธ์ข้างต้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดงานกีฬาระดับนานาชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 58 อายุ 20–34 ปี ร้อยละ 65 การศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 47 รายได้ส่วนใหญ่ 15,000–49,999 บาทต่อเดือน ร้อยละ 58 มีพฤติกรรมเข้าร่วมงานกีฬา 2–6 ครั้งต่อปี ร้อยละ 62 และมีบทบาทเป็นผู้ชมเป็นหลัก ร้อยละ 62 ด้านความพร้อมดิจิทัล ผู้ตอบส่วนใหญ่มีประสบการณ์ระดับปานกลางถึงสูง ร้อยละ 60 โดยเทคโนโลยีที่ใช้แพร่หลายที่สุดคือ E-ticketing/QR check-in ร้อยละ 82 และ แอปพลิเคชันงานอีเวนต์ ร้อยละ 61 ซึ่งสะท้อนบริบทที่เอื้อต่อการยอมรับกลยุทธ์ ขับเคลื่อนปัญญาประดิษฐ์ในงานกีฬา

ตารางที่ 1 มิติการรับรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ และความยั่งยืน

มิติการรับรู้	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. การรับรู้ประโยชน์ (Performance Expectancy: PE)	4.28	0.62	มาก
2. ความง่ายในการใช้งาน (Effort Expectancy: EE)	4.12	0.66	มาก
3. อิทธิพลทางสังคม (Social Influence: SI)	4.05	0.71	มาก
4. เงื่อนไขสนับสนุน (Facilitating Conditions: FC)	4.15	0.64	มาก
5. ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยข้อมูล (Trust and Privacy: TR)	4.09	0.68	มาก
6. ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact: EN)	4.22	0.60	มาก
7. มิติสังคมทางชุมชน (Social Sustainability: SO)	4.18	0.65	มาก
8. มิติเศรษฐกิจทางคุณค่า (Perceived Value: PV)	4.11	0.63	มาก
9. ทักษะคิดต่อปัญญาประดิษฐ์ (Attitude: ATT)	4.26	0.59	มาก
10. เจตนาพฤติกรรม การมีส่วนร่วม (Behavioral Intention: BI)	4.24	0.61	มาก
ภาพรวม	4.17	0.64	มาก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับ มากทุกมิติ ($\bar{X}=4.17$) โดยมิติที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การรับรู้ประโยชน์ ($\bar{X}=4.28$) รองลงมาคือ ทักษะคิดต่อปัญญาประดิษฐ์ ($\bar{X}=4.26$) และ เจตนาพฤติกรรม ($\bar{X}=4.24$) สะท้อนว่าผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกและพร้อมยอมรับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อยกระดับความยั่งยืนของงานกีฬา

เพื่อทดสอบความแตกต่าง ความสัมพันธ์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับกลยุทธ์ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-Driven Strategies) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนด ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การยอมรับกลยุทธ์การขับเคลื่อนปัญญาประดิษฐ์ และ ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ (PE) ความง่ายในการใช้งาน (EE) อิทธิพลทางสังคม (SI) เงื่อนไขสนับสนุน (FC) ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยข้อมูล (TR) ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EN) มิติสังคม (SO) และมิติเศรษฐกิจ (PV)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรอิสระ	B	Beta (β)	t	Sig.
การรับรู้ประโยชน์ (PE)	0.215	0.286	5.432	.000***
ความง่ายในการใช้งาน (EE)	0.142	0.187	3.876	.000***
อิทธิพลทางสังคม (SI)	0.064	0.081	1.532	.126
เงื่อนไขสนับสนุน (FC)	0.078	0.092	1.843	.067
ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยข้อมูล (TR)	0.198	0.241	4.765	.000***
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EN)	0.121	0.163	3.245	.001**
มิติสังคม (SO)	0.085	0.103	2.017	.044*
มิติเศรษฐกิจ (PV)	0.059	0.077	1.486	.138

ค่าคงที่ (Constant) = 0.642 $R = 0.712$, $R^2 = 0.507$, Adjusted $R^2 = 0.496$, $F(8, 391) = 62.35$, $p < .001$

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า แบบจำลองมีความเหมาะสมและสามารถอธิบายความแปรปรวนของการยอมรับกลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ได้ร้อยละ 50.7 ($R^2 = 0.507$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงถึงศักยภาพของตัวแปรอิสระในการอธิบายพฤติกรรมการยอมรับของผู้เข้าร่วมงาน เมื่อพิจารณาปัจจัยรายตัว พบว่า การรับรู้ประโยชน์ (Performance Expectancy: PE) มีอิทธิพลสูงสุดต่อการยอมรับ ($\beta = 0.286$, $p < .001$) รองลงมาคือ ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของข้อมูล (Trust and Privacy: TR) ($\beta = 0.241$, $p < .001$) และความง่ายในการใช้งาน (Effort Expectancy: EE) ($\beta = 0.187$, $p < .001$) สะท้อนว่าการรับรู้คุณค่า ความไว้วางใจในระบบ และความสะดวกในการใช้งานเป็นปัจจัยหลักในการยอมรับกลยุทธ์ AI-Driven นอกจากนี้ ปัจจัยด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact: EN) และมิติสังคม (Social Sustainability: SO) มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = 0.163$, $p < .01$; $\beta = 0.103$, $p < .05$) แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมให้ความสำคัญกับบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการสนับสนุนความยั่งยืน ขณะที่อิทธิพลทางสังคม (SI) เงื่อนไขสนับสนุน (FC) และมิติเศรษฐกิจ (PV) ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ

โดยสรุป การยอมรับกลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ขึ้นอยู่กับ การรับรู้คุณค่าประโยชน์ ความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยข้อมูล ความง่ายในการใช้งาน และผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมมากกว่าปัจจัยด้านแรงกดดันทางสังคมหรือโครงสร้างพื้นฐาน ผลการวิจัยชี้ว่าผู้จัดงานควรมุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่า การออกแบบระบบที่เป็นมิตรต่อผู้ใช้ และการสร้างความเชื่อมั่นด้านการคุ้มครองข้อมูล เพื่อส่งเสริมการยอมรับและการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการงานอีเว้นท์กีฬา เทคโนโลยีดิจิทัล และความยั่งยืน จำนวน 15 คน และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงธีม พบว่า ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนในหลายมิติ ประการแรก ปัญญาประดิษฐ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เข้าร่วม การคาดการณ์จำนวนผู้ชม และการบริหารจัดการฝูงชน ส่งผลให้การจัดงานมีความเป็นระบบ ลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และเพิ่มความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม ประการที่สอง ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการควบคุมการใช้พลังงาน การจัดการของเสีย และการลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของงานกีฬา ประการที่สาม เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ช่วยยกระดับประสบการณ์ผู้เข้าร่วม ผ่านเครื่องมืออัจฉริยะ เช่น แอปพลิเคชันเชิงโต้ตอบ และระบบแนะนำเส้นทางแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวก การเข้าถึงข้อมูล และการมีส่วนร่วมตลอดการจัดงาน อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญสะท้อนถึงความท้าทายสำคัญ ได้แก่ ต้นทุนการลงทุน ความพร้อมของบุคลากรด้านเทคโนโลยี รวมถึงประเด็นความปลอดภัยและจริยธรรมของข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ ยังเสนอว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่เพื่อนำไปพัฒนากิจกรรมหรือโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

จากการบูรณาการผลการวิจัย สามารถสังเคราะห์กลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ได้ 5 กลยุทธ์ เพื่อรองรับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมั่นคง โปร่งใส และยั่งยืนในระยะยาวกลยุทธ์ดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบเชิงยุทธศาสตร์สำหรับผู้จัดงานกีฬาในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดงานควบคู่กับการพัฒนาความยั่งยืนในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

1. การศึกษาศักยภาพการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬา โดยคำนึงถึงการรับรู้และการยอมรับของผู้เข้าร่วมงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนในระดับมากทุกมิติ ($\bar{X} = 4.17$) โดยเฉพาะมิติการรับรู้ประโยชน์ (PE) ที่สอดคล้องต่อปัญญาประดิษฐ์ (ATT) และเจตนาพฤติกรรม (BI) ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมและแนวโน้มเชิงบวกของผู้เข้าร่วมงานต่อการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในบริบทงานกีฬา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) และโมเดล UTAUT ซึ่งระบุว่า การรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดทัศนคติและความตั้งใจในการใช้งานเทคโนโลยี (Venkatesh et al., 2012) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Al-Buenain et al. (2024) และ Yamashita et al. (2022) ที่ชี้ว่า AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการและการตัดสินใจของผู้จัดงานกีฬา ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าในมุมมองของผู้มีส่วนร่วมบริบทเชิงประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานตอนต้นที่มีประสบการณ์ดิจิทัลระดับปานกลางถึงสูง และคุ้นเคยกับระบบ E-ticketing และแอปพลิเคชันงานอีเว้นท์ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนการยอมรับกลยุทธ์ AI-Driven อย่างมีนัยสำคัญ

2. การวิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และความยั่งยืนที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในงานอีเว้นท์กีฬาผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับกลยุทธ์ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ (PE) ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของข้อมูล (TR) ความง่ายในการใช้งาน (EE) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EN) และมิติสังคม (SO) โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของการยอมรับได้ถึงร้อยละ 50.7 ผลการค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ Gössling et al. (2025) ที่เสนอว่า ปัญญาประดิษฐ์ไม่เพียงเป็นเครื่องมือเชิงเทคนิค แต่เป็นกลไกสร้างคุณค่าเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้กับอุตสาหกรรมอีเว้นท์ นอกจากนี้ การที่มีมิติด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ยังสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของทัศนคติผู้เข้าร่วมจาก “ผู้บริโภคประสบการณ์” ไปสู่ “ผู้มีส่วนร่วมอย่างรับผิดชอบ” ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ ISO 20121:2024 และแนวคิด Sports for Nature ของ UNEP (2022) ในทางตรงกันข้าม อิทธิพลทางสังคม (SI) เจื่อนไซสนับสนุน (FC) และมิติเศรษฐกิจ (PV) ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าผู้เข้าร่วมงานกีฬามีการตัดสินใจบนพื้นฐานของประสบการณ์ตรง ความเชื่อมั่น และคุณค่าด้านความยั่งยืน มากกว่าการโน้มน้าวจากสังคมหรือมูลค่าเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

3. การพัฒนากลยุทธ์การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณอย่างชัดเจน โดยชี้ว่าปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยกระดับประสบการณ์ผู้เข้าร่วม และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์ทั้ง 5 ประการที่สังเคราะห์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดความสามารถเชิงพลวัตขององค์กร (Dynamic Capabilities Theory) ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการรับรู้โอกาส (sensing) การคว้าโอกาส (seizing) และการปรับเปลี่ยนองค์กร (transforming) เพื่อบรรลุเป้าหมายความยั่งยืนในระยะยาว (Teece, 2018; Gössling et al., 2025) โดยเฉพาะกลยุทธ์ด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและธรรมาภิบาล AI สะท้อนความจำเป็นเชิงนโยบายสำหรับผู้จัดงานระดับชาติและนานาชาติ ในการสร้างสมดุลระหว่างนวัตกรรม ความปลอดภัยข้อมูล จริยธรรม และความยั่งยืน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในบริบทการจัดการแข่งขันกีฬาระดับชาติใหญ่ เช่น ซีเกมส์ หรือมหกรรมกีฬานานาชาติอื่น ๆ

การจัดการงานอีเว้นท์กีฬาที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการรับรู้คุณค่า ความเชื่อมั่นด้านข้อมูล ความง่ายในการใช้งาน และผลลัพธ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มากกว่าการมุ่งเน้นเทคโนโลยีเชิงประสิทธิภาพเพียงมิติเดียว ผลการศึกษานี้จึงมีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย สำหรับการพัฒนาการจัดการงานกีฬาระดับชาติและนานาชาติในอนาคตอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้เข้าร่วมงานกีฬามีการรับรู้และทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการงานอีเว้นท์กีฬาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการรับรู้ประโยชน์ ทัศนคติต่อเทคโนโลยี และเจตนาพฤติกรรมการมีส่วนร่วม สะท้อนถึงความพร้อมในการยอมรับกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ ผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ประโยชน์ ความเชื่อมั่นและความปลอดภัยของข้อมูล ความง่ายในการใช้งาน รวมถึงมิติด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ ขณะที่อิทธิพลทางสังคม เจือจางสนับสนุน และมีมติเศรษฐกิจไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยืนยันว่าปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการงานกีฬา ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยกระดับประสบการณ์ผู้เข้าร่วม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ข้อเสนอแนะดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้จัดงานควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารคุณค่าของปัญญาประดิษฐ์อย่างชัดเจน การสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยของข้อมูล การออกแบบระบบที่ใช้งานง่าย และการบูรณาการเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในกลยุทธ์การจัดการ โดยผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์สำหรับการจัดงานกีฬาในระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงการกำหนดนโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น

และศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ต่อมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการงานอีเวนต์กีฬาอย่างยั่งยืนให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การกีฬาแห่งประเทศไทย. (2568). สรุปผลการดำเนินงานและจำนวนผู้เข้าชมการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ครั้งที่ 33 ณ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี และสงขลา. เรียกใช้เมื่อ 18 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.sat.or.th>
- Al-Buenain, A., Al-Ali, A., & Al-Emadi, A. (2024). Machine learning-based attendance forecasting for mega sporting events: Evidence from FIFA World Cup Qatar 2022. *Journal of Sport Management*, 38(2), 123–139.
- Buhalis, D., & Sinarta, Y. (2019). Real-time co-creation and nowness service: Lessons from tourism and hospitality. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(5), 563–582.
- Getz, D., & Page, S. J. (2019). *Event studies: Theory, research and policy for planned events* (3rd ed.). London: Routledge.
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2025). Artificial intelligence, digitalization and sustainability transformations in tourism and events. *Tourism Management*, 98, 104832.
- Gretzel, U., Fesenmaier, D. R., Formica, S., & O’Leary, J. T. (2020). Searching for the future: Challenges faced by destination marketing organizations. *Journal of Travel Research*, 59(7), 1223–1237.
- International Organization for Standardization. (2024). *ISO 20121:2024 Event sustainability management systems — Requirements with guidance for use*. Geneva: ISO.
- Kumar, D., & Ratten, V. (2025). Artificial intelligence in event management: A systematic literature review. *Event Management*, 29(1), 1–18.
- Raj, R., & Musgrave, J. (2020). *Event management and sustainability*. Wallingford: CABI.
- United Nations Environment Programme. (2022). *Sports for nature framework*. Nairobi: UNEP.
- United Nations World Tourism Organization. (2023). *Artificial intelligence and tourism: Opportunities and challenges*. Madrid: UNWTO.
- Venkatesh, V., Thong, J. Y. L., & Xu, X. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: Extending the unified theory of acceptance and use of technology. *MIS Quarterly*, 36(1), 157–178.
- Yamashita, K., Shibata, T., & Koyama, S. (2022). Predicting spectator attendance at professional football matches using machine learning techniques. *Journal of Sports Analytics*, 8(4), 241–255.

Zhang, Y. (2023). Artificial intelligence carbon neutrality strategy in sports event management based on STIRPAT-GRU and transfer learning. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 11, 1275703.

ความท้าทายและแนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็ก
ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก*
CHALLENGES AND ADAPTIVE APPROACHES OF SMALL-SIZED
EDUCATIONAL INSTITUTIONS AMIDST GLOBAL GEOPOLITICAL
TRANSFORMATIONS

ศิริประภา ชัยพิเดช¹, วรณวิศา สืบบุญสรณ์ คล้ายจำแลง² และ สุชาดา นันทะไชย³

Siriprapa Chaipidet¹, Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang² and Suchada Nanthachai³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์¹⁻³

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: Siriprapa.cha@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความท้าทายของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ภายใต้บริบทดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ประเด็นหลัก ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความท้าทายของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านอำนาจอ่อน ด้านเทคโนโลยี ด้านการจัดอันดับและการแข่งขันระดับโลก ด้านแรงงานข้ามชาติ ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ และด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม 2) แนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการพัฒนาผู้เรียนโดยคำนึงถึงบริบทและความยืดหยุ่นของการเรียนรู้ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการข้อมูลรายบุคคลเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายของนักเรียน และ ด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติ

คำสำคัญ: ภูมิรัฐศาสตร์โลก, สถานศึกษาขนาดเล็ก, ความท้าทายทางการศึกษา, การปรับตัว

* Received 12 January 2026; Revised 26 January 2026; Accepted 1 February 2026

Abstract

The objectives of this research were: 1) to investigate the challenges faced by small-sized schools amidst global geopolitical changes, and 2) to study adaptation guidelines for small-sized schools under Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3 within such contexts. This study employed a qualitative research methodology. Key informants consisted of eight school administrators from small-sized schools under Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3, selected via purposive sampling. The research instrument used for data collection was a semi-structured in-depth interview form. Data were analyzed using content analysis and thematic analysis, combined with descriptive analysis.

The research results revealed that: 1) The challenges for small-sized schools amidst global geopolitical changes were categorized into six aspects: soft power, technology, global ranking and competition, transnational workforce, international cooperation, and environmental changes. 2) The adaptation guidelines for small-sized schools were synthesized into four main aspects: learner development considering context and learning flexibility; technology utilization to support administration and instruction; individual data management to accommodate student mobility; and preparedness and crisis management response.

Keywords: Global Geopolitics, Small-Scale Educational Institutions, Educational Challenges, Adaptation

บทนำ

ในปัจจุบัน โลกได้เข้าสู่ยุคของการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น จากการเผชิญหน้าระหว่างมหาอำนาจเดิมและมหาอำนาจใหม่ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลก โดยภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Friedrich-Ebert-Stiftung Asia, 2024) โดยเฉพาะอาเซียน ได้กลายเป็นพื้นที่แข่งขันสำคัญด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ เนื่องจากมีบทบาทโดดเด่นในห่วงโซ่อุปทานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันเชิงภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน โดยเฉพาะในยุค Trump 2.0 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ การค้า และ

เทคโนโลยี ส่งผลให้อาเซียนเผชิญความท้าทายและความเปราะบางทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น (วนิชา ติเรกอุดมศักดิ์, 2568)

ขณะเดียวกัน ภูมิรัฐศาสตร์ร่วมสมัยได้เปลี่ยนผ่านจากการแข่งขันด้านดินแดนและอำนาจรัฐ ไปสู่การแข่งขันในมิติที่หลากหลาย อาทิ เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ ความมั่นคงทางไซเบอร์ อำนาจอ่อน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีลักษณะไร้พรมแดนมากขึ้น (Flint, 2022) ส่งผลให้ภูมิรัฐศาสตร์ของการพัฒนาการศึกษาหลังยุคดิจิทัลเกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงโครงสร้างหลายประการ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำระดับโลก นโยบายการศึกษาระดับชาติ เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษานานาชาติ ปัจจัยทางวัฒนธรรม นวัตกรรมทางเทคโนโลยี ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ อำนาจอ่อน และการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลของประเทศ การทำความเข้าใจพลวัตเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาภูมิทัศน์การศึกษาในยุคดิจิทัล (Peters & Besley, 2024)

สำหรับบริบทของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการบริหารที่ยังคงมีลักษณะรวมศูนย์สูง ในขณะที่การกระจายอำนาจยังขาดกลไกที่ยืดหยุ่นและชัดเจน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการกระจายโอกาสทางการเรียนรู้ให้ทั่วถึง (ธโรธร ตูทองคำ, 2568) สถานการณ์ดังกล่าวยิ่งทำหายนามากขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับความผันผวนของภูมิรัฐศาสตร์โลก ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพและความต่อเนื่องของการจัดการศึกษา วิกฤตการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นตัวอย่างสำคัญที่เร่งให้รัฐต้องกำหนดมาตรการนำนักเรียนกลับสู่ห้องเรียนอย่างปลอดภัยเพื่อฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ โดยภาครัฐพยายามบรรเทาผลกระทบผ่านนโยบาย '1 แท็บเล็ตต่อเด็ก 1 คน' และการผลักดันการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติที่มุ่งสร้างพลเมืองที่เท่าทันโลก (Suebunusorn, 2026)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณจำนวนมาก แต่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนกลับยังไม่พัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในสถานศึกษาขนาดเล็กที่ยังคงเผชิญความเหลื่อมล้ำทั้งด้านประสิทธิภาพการบริหารงานและข้อจำกัดของทรัพยากรเทคโนโลยี (Durongkaverroj, 2022) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการปรับกลยุทธ์ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด ซึ่ง OECD (2021) เสนอว่าผู้บริหารควรเน้นการสร้างคามยืดหยุ่น การบริหารจัดการในภาวะวิกฤติ และการส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน เพื่อวางรากฐานการเรียนรู้ที่ครอบคลุมที่ยั่งยืนต่อไป

ในทางปฏิบัติ การนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในทางปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัดและความจำเพาะของบริบทพื้นที่นั้น นับเป็นความท้าทายที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ได้รับแรงกระเพื่อมจากพลวัตโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง จากบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาสถานศึกษาขนาดเล็กเชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจความท้าทายและแนวทางการบริหารภายใต้การเปลี่ยนแปลงของ

ภูมิรัฐศาสตร์โลก ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยมุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความท้าทายของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 3 ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 8 คน จากสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยพิจารณาตามหลัก ข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) และใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดเล็ก (นักเรียนน้อยกว่า 120 คน) 2) มีประสบการณ์ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กไม่น้อยกว่า 1 ปี 3) สถานศึกษาตั้งอยู่ในพื้นที่ที่หลากหลายทางภูมิศาสตร์ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 3 โดยเลือกจากสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน คือ พื้นที่ชายขอบหรือภูเขา และพื้นที่ชุมชนกึ่งเมือง ให้ได้ทั้งลักษณะพื้นที่และครอบคลุม 4 อำเภอ และ 4) ยินดีให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยนี้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) ความรู้และประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก 3) แนวทางการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์โลก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย โดย 1) ขออนุญาตหน่วยงานต้นสังกัดและกลุ่มเป้าหมายเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และนัยหมาย 2) ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 8 คน ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ ใช้เวลา 45-60 นาทีต่อคน พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญ ควบคู่กับการสังเกต บริบทการทำงาน และสภาพแวดล้อม และ 3) ถอดเทปสัมภาษณ์ และวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมและน่าเชื่อถือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในขั้นเตรียมและจัดระเบียบข้อมูล และใช้การวิเคราะห์ประเด็นหลัก (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) ในขั้นการเข้ารหัส การจัดกลุ่มรหัส และการพัฒนาประเด็นหลักจากข้อมูล เพื่อสังเคราะห์ธีมจากข้อมูลสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Narrative Analysis) ตามแนวคิดของ Riessman (2008) เพื่อการตีความประสบการณ์และมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทจริง อันสะท้อนมุมมองและแนวทางการปรับตัวภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 8 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ซึ่งปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การบริหารตั้งแต่ 1 ปี ถึง 13 ปี และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ทั้งหมด สถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยตั้งอยู่ในบริบทพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งพื้นที่ชนบท และพื้นที่กึ่งเมือง สะท้อนความแตกต่างของบริบทการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ความรู้และประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์

2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์และความเกี่ยวข้องกับการศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจในลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และบริบทของสถานศึกษา โดยสามารถสังเคราะห์ออกเป็น 3 มุมมองหลัก ได้แก่ 1) ภูมิรัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ดั้งเดิม ที่เน้นยุทธศาสตร์รัฐและความมั่นคง (Mackinder, 1904) 2) ภูมิรัฐศาสตร์เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวคิดภูมิเศรษฐศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับการแข่งขันด้วยทรัพยากรและอำนาจทางเศรษฐกิจ (Luttwak, 1990) 3) ภูมิรัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์วิพากษ์ ที่ขยายขอบเขตไปสู่มิติทางสังคมและนิเวศวิทยา (Tuathail & Dalby, 1998) ทั้งนี้ มุมมองทั้งสามสะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์กับการศึกษาในระดับที่แตกต่างกันตามประสบการณ์และบริบทของแต่ละสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

2.2 การรับรู้การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกที่ส่งผลต่อการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาไทยอย่างชัดเจน โดยสามารถสังเคราะห์การรับรู้ของผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1)

ด้านหลักสูตรและนโยบาย 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงประเด็นมาตรฐานสากลหรือการแข่งขันในระดับนานาชาติอย่างชัดเจน หากแต่เน้นการรับรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อการจัดการศึกษาในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก

ตอนที่ 3 ความท้าทายและแนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์โลก

3.1 ความท้าทายของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก จากการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 8 แห่ง สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

3.1.1 ด้านอำนาจอ่อน ความท้าทายในการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นและการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ พบว่า สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความท้าทายในการปรับตัวและทำงานร่วมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) ความท้าทายด้านงบประมาณและทรัพยากรในการจัดกิจกรรม และ 3) ความท้าทายในการสร้างโอกาสการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ ทั้งนี้ มีผู้บริหารบางแห่งที่ระบุว่าไม่พบความท้าทายด้านอำนาจอ่อนในบริบทของสถานศึกษาของตน

3.1.2 ด้านเทคโนโลยี ความท้าทายในการใช้เทคโนโลยี AI และดิจิทัล พบว่า ความท้าทายด้านเทคโนโลยีเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด โดยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ 1) ความท้าทายด้านอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐาน 2) ความท้าทายด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านอินเทอร์เน็ต และ 3) ความท้าทายด้านความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีของนักเรียน

3.1.3 ด้านการจัดอันดับการแข่งขัน ความท้าทายจากแรงกดดันมาตรฐานสากล พบว่า ความท้าทายด้านการจัดอันดับและการแข่งขันปรากฏในลักษณะที่หลากหลาย โดยสามารถจำแนกการรับรู้แรงกดดันจากการแข่งขันของสถานศึกษา ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรับรู้แรงกดดันจากการประเมินระดับสากล 2) การรับรู้แรงกดดันในการแข่งขันระดับท้องถิ่น และ 3) การไม่รับรู้แรงกดดันเนื่องจากลักษณะของสถานศึกษาขนาดเล็ก

3.1.4 ด้านแรงงานข้ามชาติ ความท้าทายในการจัดการนักเรียนจากครอบครัวแรงงานข้ามชาติ พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากแรงงานข้ามชาติ และไม่ถือว่าประเด็นนี้เป็นความท้าทายหลักในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยผู้บริหารหลายแห่งให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า นักเรียนจากครอบครัวแรงงานข้ามชาติมักจะถูกตัวอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ศึกษา

3.1.5 ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ ความท้าทายในการสร้างเครือข่ายกับต่างประเทศ ความท้าทายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศของสถานศึกษาขนาดเล็ก

สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การมีความร่วมมือ และ 2) การไม่มีความร่วมมือกับต่างประเทศโดยสิ้นเชิง จากการสัมภาษณ์ พบว่ามีเพียงสถานศึกษาแห่งเดียวที่มีความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศ

3.1.6 ด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ความท้าทายในการบริหารจัดการสถานศึกษาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม พบว่า ทุกสถานศึกษาได้รับผลกระทบจากความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะหลัก ได้แก่ 1) ผลกระทบจากโรคระบาด COVID-19 2) ผลกระทบจากภาวะธรรมชาติและสภาพอากาศ และ 3) ผลกระทบทางอ้อมจากสถานการณ์โลก โดยผลกระทบกับสถานศึกษาจะแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่

3.2 แนวทางการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์โลก จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 8 สถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กมีแนวทางการปรับตัวในระดับสถานศึกษา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก สามารถจำแนกแนวทางการปรับตัวได้เป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

3.2.1 แนวทางการพัฒนาผู้เรียน แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแข่งขันได้ในการทดสอบระดับนานาชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) นั้น สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) การจัดโครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2) การพัฒนาครูและบุคลากร 3) การปรับกระบวนการเรียนการสอน และ 4) การประเมินและพัฒนาตามมาตรฐาน

3.2.2 การนำ AI มาใช้ในงานบริหารสถานศึกษา การนำ AI มาใช้ในงานบริหารสถานศึกษาสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การใช้ AI ในการจัดการเรียนการสอน 2) การใช้ AI ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และ 3) การส่งเสริมความปลอดภัยทางไซเบอร์และ AI literacy

3.2.3 การรองรับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของนักเรียนย้ายถิ่น สถานศึกษามีแนวทางการปรับตัวโดยใช้ระบบข้อมูลรายบุคคล การจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อลดผลกระทบจากการย้ายถิ่นของครอบครัวและคุ้มครองความต่อเนื่องทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเปราะบาง

3.2.4 การรับมือกับภาวะวิกฤติ โดยภาวะวิกฤติที่สถานศึกษาขนาดเล็กเผชิญ อาทิ ผลกระทบจากโรคระบาด COVID-19 ผลกระทบจากภาวะธรรมชาติและสภาพอากาศ และผลกระทบทางอ้อมจากสถานการณ์โลก ซึ่งแนวทางการรับมือของสถานศึกษาขนาดเล็กมีทั้งการตอบสนองเชิงเฉพาะหน้า การเตรียมความพร้อมเชิงระบบ และการป้องกันในระยะยาว โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะหลัก ได้แก่ 1) การจัดการภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นกับนักเรียน 2) การเตรียมความพร้อมรับมือภาวะวิกฤติ และ 3) การบูรณาการการรักษาสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

1. ความท้าทายของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก ผลการวิจัยพบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลกใน 6 ด้านหลัก โดยมีลักษณะและระดับความรุนแรงแตกต่างกันไปตามบริบทเชิงพื้นที่และทรัพยากรของสถานศึกษา ดังนี้

1.1 ด้านอำนาจอ่อน สถานศึกษาขนาดเล็กต้องปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นและการทำงานร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนาและประเพณี ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการเวลาและความเข้าใจบริบทพื้นที่ ขณะเดียวกันยังประสบข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและภาษาต่างประเทศได้อย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศแทบไม่เกิดขึ้น เนื่องจากทักษะการสื่อสารภาษาของครูและนักเรียนยังไม่เพียงพอและขาดความมั่นใจ เป็นสาเหตุมาจากพื้นฐานความกังวลและเงื่อนไขต่างๆ ในการเรียนรู้ โดยปัจจัยหลักประการแรกคือ การขาดความมั่นใจเนื่องจากไม่มีการพูดคุยโต้ตอบกับเจ้าของภาษา คำศัพท์ไม่เพียงพอ ขาดทักษะพื้นฐานความสามารถในการแสดงความคิดเห็น รวมถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ไม่เอื้ออำนวยจึงถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งของการสื่อสารภาษาอังกฤษ (พระมหาบัณฑิต ปณฺธิโต ครองบัวบาน, 2024)

1.2 ด้านเทคโนโลยี สถานศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ที่ล้าสมัย จำนวนอุปกรณ์ไม่เพียงพอ และความไม่พร้อมของอุปกรณ์สำหรับการประเมินมาตรฐานสากล รวมถึงปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังขาดความรู้ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ยิ่งในยุคปัจจุบันที่การเรียนการสอนมีความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการเรียนตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่มีอยู่มากมายผ่านการเชื่อมต่อทางไซเบอร์ได้อย่างไร้ข้อจำกัด ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้การสร้างความปลอดภัยทางไซเบอร์จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมแก่ผู้เรียนในการเรียนการสอนยุคดิจิทัลอย่างเร่งด่วน (วิธสาตรี ดิถียนต์, 2567)

1.3 ด้านการจัดอันดับและการแข่งขัน สถานศึกษาขนาดเล็กรับรู้แรงกดดันจากมาตรฐานสากลในระดับที่แตกต่างกัน บางแห่งมองว่ามาตรฐานสากลเป็นกรอบสะท้อนทักษะผู้เรียน ขณะที่บางแห่งตั้งคำถามต่อประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเมื่อผลลัพธ์ไม่สอดคล้องกับการลงทุน อีกทั้งหลายสถานศึกษาเลือกให้ความสำคัญกับการประเมินระดับชาติ เช่น O-NET มากกว่าการประเมินระดับนานาชาติ เช่น PISA เนื่องจากสอดคล้องกับบริบทและการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างอำนาจของมาตรฐานสากล (Globalization) กับ อัตลักษณ์ท้องถิ่น (Localization) หรือที่เรียกว่า Glocalization ตามแนวคิดของ Robertson (1995) ที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการรับรู้

และตีความแรงกดดันจากมาตรฐานสากลที่แตกต่างกัน บางสถานศึกษาพยายามปรับตัวเข้าสู่มาตรฐานสากล ขณะที่บางสถานศึกษาเลือกที่จะยึดมาตรฐานท้องถิ่นและบริบทของตนเอง

1.4 ด้านแรงงานข้ามชาติ ไม่ปรากฏเป็นความท้าทายหลักของสถานศึกษาในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจของพื้นที่ที่ไม่ใช่แหล่งรองรับแรงงานข้ามชาติหลัก ในปี 2568 มีจำนวนแรงงานต่างด้าวในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 11,545 คน (ข้อมูล ณ เดือนพฤศจิกายน 2568) ซึ่งถือว่าอยู่ในสัดส่วนที่ไม่สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอุตสาหกรรมหรือเขตเศรษฐกิจพิเศษ (สำนักงานแรงงานจังหวัดเพชรบูรณ์, 2568) สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวกรมการจัดหางาน ที่ระบุว่า มีแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยประมาณ 2 ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพและปริมณฑล (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2568)

1.5 ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความร่วมมือกับต่างประเทศ โดยมีเพียงกรณีตัวอย่างที่ได้รับการสนับสนุนจากอาสาสมัครต่างชาติ ข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ทักษะภาษาของครูและนักเรียน และงบประมาณ อย่างไรก็ตาม แม้ไม่มีความร่วมมือโดยตรง สถานศึกษายังคงได้รับผลกระทบทางอ้อมจากความผันผวนทางเศรษฐกิจโลก เช่น ค่าครองชีพและต้นทุนพลังงานที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารงบประมาณและรายได้ของครอบครัวนักเรียน สถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ World-Systems Theory ของ Wallerstein (1974) ที่อธิบายว่าเศรษฐกิจโลกเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันและการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกส่งผลกระทบต่อท้องถิ่น แม้จะห่างไกลจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ

1.6 ด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทุกสถานศึกษาได้รับผลกระทบจากโรคระบาด COVID-19 ส่งผลให้การเรียนรู้หยุดชะงักและเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (learning loss) โดยเฉพาะในช่วงการเรียนรู้ออนไลน์ ปัญหาดังกล่าวซ้ำเติมด้วยข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีของครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบผลกระทบจากภัยธรรมชาติและสภาพอากาศ เช่น น้ำท่วม อากาศร้อนจัด และฝุ่น PM 2.5 ซึ่งส่งผลกระทบต่อมาเรียน สุขภาพ และรายได้ของผู้ปกครอง สะท้อนความเปราะบางของสถานศึกษาขนาดเล็กต่อวิกฤตระดับโลกและสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการเข้าถึงการศึกษา (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2021)

2. แนวทางการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความท้าทายที่สถานศึกษาขนาดเล็กเผชิญภายใต้การเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก ทั้งด้านทรัพยากร เทคโนโลยี มาตรฐานการศึกษา และภาวะวิกฤติ ได้ส่งผลโดยตรงต่อการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการปรับตัวที่สอดคล้องกับบริบทจริง ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็น 4 มิติหลัก ดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนผ่านการเตรียมความพร้อมครู การปรับกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่น และการใช้กิจกรรมบูรณาการเพื่อเสริม

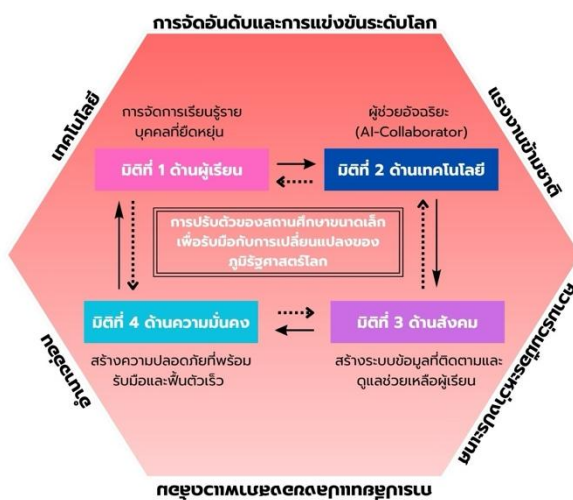
สมรรถนะ โดยเน้น Active Learning, การเรียนรู้รายบุคคล (Individualized learning plan: ILP) และการใช้ผลการประเมินทั้งระดับชาติและระดับสากลเป็นข้อมูลสะท้อนเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านการใช้เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สถานศึกษานำ AI มาใช้ในฐานเครื่องมือสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูล การลดภาระงานครู และการพัฒนาการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล ควบคู่กับการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้าน AI และความปลอดภัยทางไซเบอร์ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่เพิ่มความเสี่ยง

2.3 ด้านการรองรับการเคลื่อนย้ายนักเรียน สถานศึกษาปรับตัวโดยใช้ระบบข้อมูลรายบุคคล การจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อลดผลกระทบจากการย้ายถิ่นของครอบครัวและคุ้มครองความต่อเนื่องทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเปราะบาง

2.4 ด้านการรับมือกับภาวะวิกฤติ แนวทางการจัดการภาวะวิกฤติครอบคลุม การเตรียมความพร้อมล่วงหน้า การช่วยเหลือเฉพาะหน้า การสื่อสารสร้างความเชื่อมั่น และการนำบทเรียนจากวิกฤติมาปรับปรุงระบบในระยะยาว เพื่อเสริมความยืดหยุ่นของสถานศึกษาในบริบทที่ไม่แน่นอน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กระบวนการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็กท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก

การวิจัยครั้งนี้ได้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ 'กระบวนการปรับตัวของสถานศึกษาขนาดเล็ก' ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ท่ามกลางแรงกดดันทางภูมิรัฐศาสตร์โลก สถานศึกษาขนาดเล็กจะต้องมีความสามารถในการพลิกแพลงใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) มิติด้าน

วิชาการ เปลี่ยนจากการสอนตามมาตรฐานตายตัว เป็นการจัดการเรียนรู้รายบุคคลที่ยืดหยุ่น 2) มิติด้านเทคโนโลยี เปลี่ยนเทคโนโลยีจากเพียงเครื่องมืออำนวยความสะดวก เป็นผู้ช่วยอัจฉริยะ (AI-Collaborator) ที่ช่วยลดข้อจำกัดด้านกำลังคน 3) มิติด้านสังคม เปลี่ยนการมองการย้ายถิ่นเป็นอุปสรรค เป็นการสร้างระบบข้อมูลที่ติดตามและดูแลช่วยเหลือผู้เรียน 4) มิติด้านความมั่นคง เปลี่ยนการตั้งรับวิกฤต เป็นการสร้างความปลอดภัยที่พร้อมรับมือและฟื้นตัวเร็ว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า สถานศึกษาขนาดเล็กเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลกในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี และภาวะวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม ขณะที่ศักยภาพในการปรับตัวขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรอย่างยืดหยุ่น การใช้เทคโนโลยีและ AI อย่างเหมาะสม เพื่อเสริมความสามารถในการปรับตัวและความยั่งยืนของสถานศึกษาในบริบทโลกที่ไม่แน่นอน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การพัฒนาครูให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนงานบริหารและการเรียนการสอนในระดับที่เหมาะสม และการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามบริบทของผู้เรียน 1.2 สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบูรณาการทักษะชีวิตและทักษะดิจิทัลควบคู่กับทักษะพื้นฐาน และการสร้างความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 2.1 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาหลากหลายขนาด เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความท้าทายและแนวทางการปรับตัว โดยเฉพาะในประเด็นด้านเทคโนโลยี การจัดสรรทรัพยากร และการบริหารจัดการภาวะวิกฤติ 2.2 การวิจัยในอนาคตอาจมุ่งศึกษาเชิงลึกในประเด็นเฉพาะที่ปรากฏเด่นจากผลการวิจัยครั้งนี้ เช่น การจัดการเรียนรู้ภายใต้ภาวะวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม หรือผลกระทบจากการย้ายถิ่นของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ละเอียดและนำไปใช้เชิงปฏิบัติได้มากยิ่งขึ้น 2.3 ควรพัฒนาการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อเสริมความแข็งแกร่งของข้อค้นพบ โดยการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณประกอบกับข้อมูลเชิงคุณภาพ จะช่วยอธิบายทั้งแนวโน้มในภาพรวมและความหมายเชิงลึกของประสบการณ์ผู้บริหารครู และผู้เรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธโสธร ตูทองคำ. (2568). สาระสำคัญของความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทยในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทศวรรษที่ 2020. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ, 6(1), 23–48.
- พระมหากษัตริย์ ปณฺธิโต (ครองบัวบาน). (2567). ปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21. วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 30(1), 43–57.
- วนิชา ดิเรกอุดมศักดิ์. (2568). พลวัตของภูมิรัฐศาสตร์ในอาเซียนโดยสังเขป และนัยยะต่อเศรษฐกิจ. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.krungsri.com>.
- วัดสาตริ ดิถียนต์. (2567). แนวทางในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างความปลอดภัยทางไซเบอร์สำหรับผู้เรียน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 16(1), 291–302.
- สำนักงานแรงงานจังหวัดเพชรบูรณ์. (2568). ข้อมูลแรงงานต่างด้าวในจังหวัดเพชรบูรณ์. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://phetchabun.mol.go.th>
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2568). สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.doe.go.th>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Durongkaveroj, W. (2022). Recent developments in basic education in Thailand: Issues and challenges (ADB Working Paper No. 1322). Tokyo: Asian Development Bank Institute.
- Flint, C. (2022). *Introduction to geopolitics* (4th ed.). Abingdon: Routledge.
- Friedrich-Ebert-Stiftung Asia. (2024). *Geopolitics and international order: Programme highlights 2024*. Retrieved August 2, 2025, from <https://asia.fes.de>
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2021). *Climate change 2021: The physical science basis* (Sixth Assessment Report, Working Group I). Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved August 12, 2025, from <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>
- Luttwak, E. N. (1990). From geopolitics to geo-economics: Logic of conflict, grammar of commerce. *The National Interest*, 20, 17–23.
- Mackinder, H. J. (1904). The geographical pivot of history. *The Geographical Journal*, 23(4), 421–437.
- OECD (2021), *Education Policy Outlook 2021: Shaping Responsive and Resilient*

- Education in a Changing World*, OECD Publishing, Paris,
<https://doi.org/10.1787/75e40a16-en>.
- Peters, M. A., & Besley, T. (2024). The geopolitics of postdigital educational development: From territories to networks to rival world systems. *Postdigital Science and Education*, 6(3), 391–399.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson (Eds.), *Global modernities* (pp. 25–44). London: Sage.
- Suebnusorn, W. (2026). Educational policies of Thailand amid political upheaval: Creating learner persons, innovation co-creators, and active citizens. In M. A. Ashraf (Ed.), *Education policies and practices in the Global South*, volume one: Basic education (pp. 141–156). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Tuathail, G. Ó., & Dalby, S. (Eds.). (1998). *Rethinking geopolitics*. London: Routledge.
- Wallerstein, I. (1974). *The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. New York, NY: Academic Press.

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาวะของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร*

EFFECTS OF SHIFT WORK ON THE WELLNESS OF 7-ELEVEN EMPLOYEES IN BANGKOK

สร้อยญา บัลลังก์

Saranya Banlang

สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Faculty of Modern Business Management, Faculty of Management Science,

Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: ae_banlang@g.lpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาวะ (สุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ) ของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานร้าน 7-Eleven จำนวน 400 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและการกำหนดสัดส่วนตามเขตพื้นที่ สาขา และลักษณะเวลาการทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพของพนักงาน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพกาย และคุณภาพชีวิตของพนักงานเพียงเล็กน้อย (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) แต่มีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถทำนายผลกระทบได้ร้อยละ 33.7 และ 9.7 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การทำงานเป็นกะ, สุขภาวะ, พนักงาน, 7-Eleven, กรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aimed to investigate the impact of shift work on the well-being (physical health, mental health, quality of life, and health behavior) of 7-Eleven store employees in Bangkok. This was a quantitative study using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.98 to collect data from 400 7-Eleven employees, selected

* Received 28 October 2025; Revised 22 January 2026; Accepted 30 January 2026

through stratified random sampling and proportional allocation by area, branch, and working hours. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used to analyze the data, and hypothesis testing was performed using multiple regression.

The research findings revealed that the impact of shift work on employees' physical health, mental health, quality of life, and health behavior was moderate. The negative impacts on physical health and quality of life were minimal (not statistically significant), but there were statistically significant negative impacts on mental health and health behavior, predicting 33.7% and 9.7% of the variance, respectively.

Keywords: Shift work, Wellness, Employees, 7-Eleven, Bangkok

บทนำ

การทำงานเป็นกะ (Shift Work) เป็นรูปแบบการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานต้องเปลี่ยนเวลาในการทำงานอยู่เป็นประจำ เช่น กะเช้า กะบ่าย และกะดึก เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรสามารถดำเนินต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะในภาคบริการและอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถหยุดให้บริการได้ เช่น โรงพยาบาล โรงงานผลิต และร้านสะดวกซื้อ (Walker, 1978; Ganesan et al., 2021) รูปแบบการทำงานดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการให้บริการในสังคมเมืองยุคใหม่ แต่ในขณะเดียวกันกลับส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจของผู้ปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการรบกวนวงจรชีวภาพตามธรรมชาติ (Circadian Rhythm) ทำให้ร่างกายต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องและเกิดภาวะเครียดสะสม (James et al., 2020; D'Oliveira et al., 2022)

ผลการศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการทำงานเป็นกะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของ ผู้ปฏิบัติงานแบบองค์รวมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเริ่มจากผลกระทบต่อ สุขภาวะทางกาย เนื่องจากการรบกวนจังหวะเซอร์คาเดียน (Circadian Rhythm) ทำให้เกิดภาวะนอนไม่หลับเรื้อรังและเพิ่มความ เสี่ยงต่อโรคทางเมตาบอลิกและโรคหัวใจและหลอดเลือด (Rivera et al., 2020) ความผิดปกติทางชีวภาพดังกล่าวยังส่งผลเชื่อมโยงโดยตรงต่อ สุขภาวะทางจิต โดยพบหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าผู้ที่ทำงานกะหมุนเวียนหรือกะดึกมีระดับความเครียด วิตกกังวล และความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าสูงกว่าผู้ทำงานเวลาปกติ อันเป็นผลมาจากความเหนื่อยล้าสะสม (D'Oliveira et al., 2022) นอกจากนี้สภาพแวดล้อมและชั่วโมงการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวยยังส่งผลให้เกิด พฤติกรรมสุขภาพ ที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการเลือกรับประทานอาหารสำเร็จรูปที่มีโภชนาการต่ำและการขาดกิจกรรมทางกาย เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา (Hemiö et al., 2021; Gupta et al., 2020) ซึ่งปัจจัยทับซ้อนทั้งหมดนี้ได้ส่งผลกระทบในระยะยาวต่อ คุณภาพชีวิต ของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะความไม่สมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Work-Life Imbalance) และการขาดโอกาสในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับครอบครัวและเพื่อนฝูง (Silva et al., 2021)

การศึกษาการทำงานเป็นกะของธุรกิจบริการแบบ 24 ชั่วโมง ในประเทศไทย โดยเฉพาะร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-Eleven พบว่า พนักงานหมุนเวียนเป็นกะของพนักงานในร้านเหล่านี้เพื่อให้การให้บริการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาระทางร่างกายและจิตใจสูงกว่าพนักงานในธุรกิจทั่วไป เช่น การศึกษาของ ฉัตรญาณ วงศ์รัฐนันท์ (2566) ที่พบว่า พนักงานกะกลางคืนมักมีปัญหานอนหลับไม่เพียงพอ อ่อนเพลียเรื้อรัง และมีพฤติกรรมบริโภคอาหารไม่เป็นเวลา ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพโดยรวม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตแข เทพชาตรี (2567) ซึ่งพบว่า ผู้ทำงานเป็นกะมักมีความเครียดสูงและมีแนวโน้มเกิดภาวะอารมณ์แปรปรวนมากกว่าผู้ที่ทำงานปกติ ทั้งนี้ยังขาดการสนับสนุนด้านสุขภาพจากองค์กรอย่างเป็นระบบ

ปัจจุบันภาคบริการถือเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย โดยมีแรงงานในระบบกว่าร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานทั้งหมด และร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven นับเป็นสถานประกอบการที่มีเครือข่ายครอบคลุมมากที่สุด ด้วยจำนวนสาขากว่า 14,500 แห่ง และมีพนักงานหมุนเวียนในระบบกว่า 180,000 คนทั่วประเทศ (CP All, 2024) ซึ่งต้องปฏิบัติงานภายใต้ระบบกะตลอด 24 ชั่วโมงอย่างไ้ก็ตาม แม้กลุ่มประชากรนี้จะมีขนาดใหญ่ แต่ข้อมูลระบาดวิทยาในระดับสากลกลับบ่งชี้ถึงตัวเลขความเสี่ยงที่น่ากังวล โดยพบว่าผู้ทำงานเป็นกะ (Shift Workers) มีอัตราความชุกของภาวะนอนไม่หลับและโรคจิตกังวลสูงกว่าผู้ทำงานเวลาปกติถึง 1.5 - 2 เท่า และมีความเสี่ยงต่อโรคกลุ่ม NCDs เพิ่มขึ้นร้อยละ 23-40 เมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น (Cheng & Drake, 2022; Torquati et al., 2019)

แม้จะมีตัวเลขยืนยันความเสี่ยงที่ชัดเจนในระดับสากล แต่ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ศึกษาผลกระทบต่อกลุ่มพนักงานร้านสะดวกซื้อซึ่งมีรูปแบบการทำงานที่เข้มข้นและเร่งรีบ (High-intensity) ยังมีอยู่อย่างจำกัด งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพแบบองค์รวม (สุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ) ของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดแนวทางปรับปรุงตารางกะ การบริหารทรัพยากรบุคคล และการส่งเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคใหม่ (Chen & Liu, 2023; van Amelsvoort et al., 2021)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ ของพนักงานร้าน 7-Eleven

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงานเป็นกะ

การทำงานเป็นกะ (Shift Work) หมายถึง การจัดตารางการทำงานให้พนักงานผลัดเปลี่ยนเวলাกันทำงานในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรสามารถดำเนินต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง (Walker, 1978) รูปแบบดังกล่าวมักปรากฏในธุรกิจบริการ อุตสาหกรรมการผลิต และสถานพยาบาลที่ต้องให้บริการต่อเนื่อง (Kecklund & Axelsson, 2016) การทำงานเป็นกะมีทั้ง

แบบ “ถาวร” (Permanent Shifts) เช่น กะเช้าหรือกะดึกตายตัว และแบบ “หมุนเวียน” (Rotating Shifts) ซึ่งพนักงานจะต้องปรับเวลาในการทำงานเป็นระยะ ๆ (van Amelsvoort et al., 2021)

ตามทฤษฎีจังหวะชีวภาพของร่างกาย (Circadian Rhythm Theory) การทำงานเป็นกะ โดยเฉพาะกะกลางคืนจะส่งผลให้ระบบนาฬิกาชีวภาพ (Biological Clock) ภายในร่างกายถูกรบกวน ส่งผลต่อกระบวนการทางสรีรวิทยา เช่น การหลั่งฮอร์โมนเมลาโทนิน การควบคุมอุณหภูมิร่างกาย และการทำงานของระบบประสาท (Pallesen et al., 2021) ผลกระทบดังกล่าวนำไปสู่ความผิดปกติทางร่างกาย เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด ความดันโลหิตสูง ภาวะอ้วน และโรคเบาหวาน (Proper et al., 2020) รวมถึงผลกระทบทางจิตใจ เช่น ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และอารมณ์แปรปรวน (Torquati et al., 2019; Zhao & Turner, 2021) นอกจากนี้ ทฤษฎีความเครียดจากสิ่งแวดล้อมการทำงาน (Job Strain Model) ของ Karasek (1979) อธิบายว่าการทำงานที่มีความต้องการสูง (High Demand) แต่มีการควบคุมตนเองต่ำ (Low Control) จะนำไปสู่ภาวะเครียดสูงและความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับพนักงานเป็นกะที่ต้องรับมือกับตารางเวลาที่ไม่แน่นอน และการพักผ่อนไม่เพียงพอได้อย่างเหมาะสม (Kecklund & Axelsson, 2016)

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย

งานวิจัยในระดับสากลพบอย่างต่อเนื่องว่าการทำงานเป็นกะส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย โดยเฉพาะในระยะยาว เช่น Caruso et al. (2017) ศึกษาในพนักงานโรงพยาบาล พบว่า พนักงานกะมีอัตราการเกิดปัญหากล้ามเนื้อและกระดูก (Musculoskeletal Disorders) สูงกว่าพนักงานทั่วไปถึง 1.3 เท่า เนื่องจากร่างกายไม่ได้รับการฟื้นฟูที่เพียงพอจากการพักผ่อน นอกจากนี้ Kecklund และ Axelsson (2016) พบว่า การนอนหลับไม่เพียงพอจากการทำงานกะสัมพันธ์กับอัตราการเกิดโรคหัวใจและความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้น

ในประเทศไทย ฉัตรญาณ วงศ์รัฐนันท์ (2566) พบว่า ผู้ที่ทำงานกะดึกมักมีอาการอ่อนเพลีย เหนื่อยล้า และนอนไม่เพียงพอ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและสุขภาพในระยะยาว งานของ จิตเวช เทพชาตรี (2567) ระบุเพิ่มเติมว่าพนักงานกะมีแนวโน้มขาดวิตามินดีจากการไม่ได้รับแสงแดด ส่งผลให้เกิดภาวะกระดูกพรุนและภูมิคุ้มกันต่ำกว่าพนักงานทั่วไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Olyane et al. (2013) ที่พบว่าผู้ทำงานกลางคืนมีแนวโน้มเกิดภาวะอ่อนเพลียเรื้อรังและโรคเมตาบอลิก (Metabolic Syndrome) สูงกว่าผู้ที่ทำงานในเวลาปกติ

นอกจากนี้ Proper et al. (2020) ทำการทบทวนงานวิจัย 17 ชิ้นและสรุปว่าผู้ที่ทำงานเป็นกะมากกว่า 5 ปีมีความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือดสูงขึ้น 25–40% และมีแนวโน้มเพิ่มดัชนีมวลกาย (BMI) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการรบกวนระบบการนอนหลับและพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น การรับประทานอาหารไม่เป็นเวลาและการออกกำลังกายน้อยลง

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพจิต

ในมิติสุขภาพใจ งานของ Torquati et al. (2019) ได้ทำการวิเคราะห์เชิงอภิมาน (Meta-analysis) จากงานวิจัยกว่า 28 เรื่อง พบว่าผู้ที่ทำงานเป็นกะมีความเสี่ยงต่อโรคซึมเศร้าและวิตก

กังวลสูงกว่าพนักงานทั่วไปถึง 60% โดยเฉพาะในกลุ่มที่ต้องหมุนเวียนกะบ่อยครั้ง ขณะที่ Zhao และ Turner (2021) ศึกษาพนักงานภาคอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกา พบว่าความวิตกกังวลจากการเปลี่ยนกะสัมพันธ์กับอัตราการเกิดอุบัติเหตุในที่ทำงานสูงขึ้นถึง 35% เนื่องจากภาวะเหนื่อยล้าและสมาธิลดลง

งานของ Chen และ Liu (2023) ในประเทศจีนยังพบว่าคุณภาพชีวิตของพนักงานกะลดลงในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ทางสังคม ขณะที่ในประเทศไทย งานวิจัยของ ฉัตรญาณ วงศ์รัฐนันท์ (2566) และ จิตแข เทพชาตรี (2567) พบว่า พนักงานที่ทำงานกะกลางคืนมีอาการวิตกกังวลและอารมณ์แปรปรวนมากกว่ากะปกติ และมักมีแนวโน้มเข้าสังคมน้อยลง ส่งผลให้รู้สึกโดดเดี่ยวและเกิดความเครียดสะสม

ผลการศึกษาของ Pallesen et al. (2021) ยังเสนอแนวทางการดูแลสุขภาพจิตในพนักงานกะ เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การฝึกสติ (Mindfulness) และการจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งสามารถลดอาการซึมเศร้าได้ถึง 30% และเพิ่มระดับความพึงพอใจในการทำงานในระยะยาว

คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานเป็นกะ

คุณภาพชีวิตของพนักงานเป็นกะสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมสุขภาพ เช่น การนอนหลับ การออกกำลังกาย และการรับประทานอาหาร งานของ Chen และ Liu (2023) พบว่า ผู้ที่ทำงานกะกลางคืนมีคุณภาพชีวิตต่ำในด้าน “สุขภาพส่วนบุคคล” และ “สังคม” เพราะมีเวลาพักผ่อนน้อยและมีโอกาสพัฒนาตนเองลดลง สอดคล้องกับงานของ Van Amelsvoort et al. (2021) ซึ่งศึกษาพนักงานพยาบาลในเนเธอร์แลนด์เป็นเวลา 10 ปี พบว่าผู้ที่เป็นกะมีแนวโน้มละเลยการตรวจสุขภาพประจำปีและออกกำลังกายน้อย ส่งผลให้มีอัตราการเสียชีวิตก่อนวัยสูงกว่ากลุ่มทำงานปกติถึง 2.5 เท่า

ในประเทศไทย ผลการศึกษาของ จุติมาพร เศษสุวรรณ และคณะ (2563) พบว่า พนักงานกะมักประสบปัญหาในการจัดสรรเวลาพักผ่อนและมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่สม่ำเสมอ เช่น การนอนน้อยกว่า 5 ชั่วโมงต่อวัน การบริโภคอาหารที่มีน้ำตาลสูง และการดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมต่อรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงบ่อย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่าการทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพทั้งทางกาย จิตใจ และพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มพนักงานบริการที่ต้องทำงานต่อเนื่อง 24 ชั่วโมง เช่น พนักงานร้านสะดวกซื้อ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการตรวจสอบเชิงประจักษ์ของผลกระทบเหล่านี้ในบริบทของประเทศไทย เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาแนวทางส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของแรงงานกะในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาผลกระทบของการทำงานเป็นกะ

ต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานฝ่ายปฏิบัติการของร้าน 7-Eleven ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 181,108 คน ตามสรุปผลการดำเนินงาน ปี 2567 ในรายงานประจำปีของบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) (CP All, 2024) ดังนั้น เพื่อให้การเก็บข้อมูลสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกและสอดคล้องกับขอบเขตของการวิจัย จึงเลือกพนักงานของร้าน 7-Eleven เฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากมีความหนาแน่นของสาขาและจำนวนพนักงานมากที่สุดในประเทศไทย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน ซึ่งเพียงพอและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติและการทดสอบสมมติฐาน

1.3 วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น “ชั้นย่อย” (Strata) ตามและการกำหนดสัดส่วนตามเขตพื้นที่ สาขา และลักษณะเวลาการทำงาน ได้แก่ 1) กะเช้า (Morning Shift: 06.00–14.00 น.) 2) กะบ่าย (Afternoon shift: 14.00–22.00 น.) และ 3) กะดึก Night shift: 22.00–06.00 น.) จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างจากแต่ละชั้นตามสัดส่วนของจำนวนพนักงานในแต่ละกะ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะครอบคลุมและสมดุลในทุกช่วงเวลาการทำงาน วิธีนี้ช่วยลดอคติจากการสุ่ม (Sampling Bias) และเพิ่มความเที่ยงตรงของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเวลาการทำงานกับผลกระทบต่อสุขภาพ (Hair et al., 2010) กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม ประกอบด้วย กะเช้าจำนวน 140 คน กะบ่าย จำนวน 130 คน และกะดึก จำนวน 130 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอ้างอิงจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานเป็นกะของ Walker (1978) และแนวคิดผลกระทบต่อสุขภาพจาก Kecklund และ Axelsson (2016) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย จำนวน 5 ข้อ ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพใจ จำนวน 5 ข้อ ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อคุณภาพชีวิต จำนวน 5 ข้อ และผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อพฤติกรรมสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ แบบสอบถามส่วนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2 เป็นแบบใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) โดยมีคะแนนตั้งแต่ 1 หมายถึง “น้อยที่สุด” ถึง 5 หมายถึง “มากที่สุด” เพื่อวัดระดับผลกระทบที่ผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้

2.2 เพื่อให้เครื่องมือมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจนของคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา และประเมินความสอดคล้อง ผลการประเมิน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นผู้วิจัยได้ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการคำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.98 ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ที่ 0.70 (Nunnally & Bernstein, 1994) แสดงว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องภายในสูงและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2567 โดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานร้าน 7-Eleven ที่ปฏิบัติงานในแต่ละกะในเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้รับความร่วมมือจากผู้จัดการสาขาและผู้จัดการเขตในแต่ละพื้นที่ การตอบแบบสอบถามใช้เวลาเฉลี่ย 15–20 นาทีต่อคน ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดถูกตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนการวิเคราะห์ เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อตรวจสอบผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย สุขภาพใจ คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพของพนักงาน

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับ พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็น 54.5% ขณะที่เพศหญิงมี 45.5% อายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 21 – 30 ปี (ร้อยละ 41) ซึ่งเป็นวัยแรงงานหลักของธุรกิจบริการ โดยมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (41.3%) และรองลงมาคือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ร้อยละ 28.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาท (54.8%) และประสบการณ์การทำงานระหว่าง 6 เดือน ถึง 1 ปี (37.5%) ผลดังกล่าวสะท้อนว่าพนักงานร้าน 7-Eleven ในกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มแรงงานวัยหนุ่มสาว ซึ่งต้องปฏิบัติงานในระบบกะอย่างต่อเนื่อง และมีข้อจำกัดด้านรายได้ สอดคล้องกับรายงานประจำปี 2567 ของบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) (CP All, 2024) ที่ระบุว่าร้อยละ 65 ของพนักงานทั่วประเทศอยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า 30 ปี และเป็นกลุ่มที่ต้องทำงานหมุนเวียนเวลา

1. ผลการศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพ (สุขภาพกาย สุขภาพใจ คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ) ของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ

ตัวแปรตาม	$\bar{X}$	S.D.	b	S.E.	β	t	p	R ²	Adj. R ²
สุขภาพกาย	3.48	0.67	– 0.010	0.149	– 0.007	– 0.067	0.946	0.004	– 0.002
สุขภาพจิต	3.32	0.72	– 0.613	0.085	– 0.583	– 7.208	0.000**	0.340	0.337
คุณภาพชีวิต	3.50	0.69	– 0.159	0.115	– 0.145	– 1.380	0.168	0.021	0.016
พฤติกรรมสุขภาพ	3.47	0.65	– 0.326	0.125	– 0.317	– 2.608	0.010*	0.102	0.097

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < 0.05$), **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < 0.01$)

ข้อมูลในตารางที่ 4.1 แสดงถึงผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย สุขภาพใจ คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ สรุปได้ดังนี้

1. ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกายของพนักงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.67) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า การทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพกายของพนักงาน เพียงเล็กน้อย (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ($\beta = -0.007$, $p = 0.946$)

2. ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพจิตของพนักงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.72) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า การทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพจิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\beta = -0.583$, $p < 0.001$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ทำงานกะหมุนเวียนบอมีแนวโน้มมีสุขภาพจิตแย่ลง โดยการทำงานเป็นกะสามารถทำนายสุขภาพกายได้ร้อยละ 33.7 (Adj. R² = .337)

3. ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อคุณภาพชีวิตของพนักงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.69) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า การทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อคุณภาพชีวิต แม้ผลจะไม่เด่นชัดเชิงสถิติ (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ($\beta = -0.145$, $p = 0.168$) แต่แนวโน้มเชิงลบที่ปรากฏสะท้อนว่าพนักงานกะต้องเผชิญความไม่สมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว

4. ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, $S.D. = 0.65$) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า การทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อพฤติกรรมสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = -0.317$, $p = 0.010$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบเวลาการทำงานที่ไม่แน่นอนส่งผลให้พนักงานไม่สามารถจัดตารางชีวิตประจำวันได้เหมาะสม โดยการทำงานเป็นกะสามารถทำนายสุขภาพกายได้ร้อยละ 9.7 ($Adj. R^2 = .097$)

จากผลการวิเคราะห์ทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า การทำงานเป็นกะไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อสุขภาพกายและคุณภาพชีวิตของพนักงาน แต่มีผลเชิงลบอย่างชัดเจนต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมสุขภาพ ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผลกระทบจากการทำงานเป็นกะมีความซับซ้อนและแตกต่างกันไปตามมิติของสุขภาพ โดยเฉพาะสุขภาพจิตและพฤติกรรมสุขภาพที่เปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงของเวลาการทำงานมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย

1. ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นกะ ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อสุขภาพกายของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร ($p > .05$)

ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นวัยทำงานตอนต้นที่มีสภาพร่างกายแข็งแรงและสามารถฟื้นตัวได้เร็ว (Healthy Worker Effect) อีกทั้งปัญหาสุขภาพกายมักเป็นผลกระทบสะสมในระยะยาวที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการแสดงอาการ นอกจากนี้ ความเจ็บป่วยทางกายอาจไม่ได้เกิดจาก "เวลาทำงาน" เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากปัจจัยร่วมอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลมากกว่า เช่น ลักษณะงานที่ต้องยืนนาน หรือการยกของหนัก ซึ่งเป็นภาระงานปกติไม่ว่าจะทำงานใดก็ตามการทำงานเป็นกะและผลกระทบต่อสุขภาพใจ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Caruso et al. (2017) ที่อธิบายว่า ปัญหาสุขภาพกายในคนทำงานกะมักเกิดจากปัจจัยร่วม (Confounding factors) มากกว่าเวลาเข้างานเพียงอย่างเดียว และสอดคล้องกับ Kecklund และ Axelsson (2016) ที่พบว่า แม้จะไม่มีโรคทางกายที่ชัดเจน แต่การทำงานกะจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดอาการย่อย เช่น ความเมื่อยล้าสะสม มากกว่าการเกิดโรคเฉียบพลัน

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพจิต

2. ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพจิตของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -0.583$, $p < 0.001$) โดยเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด

การที่สุขภาพจิตได้รับผลกระทบมากที่สุด เกิดจากการที่การทำงานกะ (โดยเฉพาะกะดึกหรือหมุนเวียน) ไปรบกวนวงจรชีวภาพ (Circadian Rhythm) โดยตรง ส่งผลให้ฮอร์โมนความเครียด (Cortisol) หลังมืดปกติและนอนหลับได้ไม่เต็มอิ่ม เมื่อร่างกายพักผ่อนไม่เพียงพอจะส่งผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์ ทำให้เกิดความหงุดหงิด วิตกกังวล และความเครียดได้ง่ายกว่าปกติ ประกอบกับ

ลักษณะงานบริการที่ต้องรองรับอารมณ์ลูกค้าตลอดเวลา ยิ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดภาวะหมดไฟทางจิตใจ ได้รวดเร็วการทำงานเป็นกะและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Torquati et al. (2019) ที่พบว่า พนักงานกะกลางคืนมีความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าสูงกว่าคนปกติถึง 60% จากระดับเมลาโทนินที่ลดลง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานศึกษาในบริบทไทยของ จิตแข เทพชาตรี (2567) ที่ระบุว่าพนักงานกะมีแนวโน้มอารมณ์แปรปรวนและแยกตัวจากสังคมมากกว่าผู้ทำงานเวลาปกติอย่างชัดเจน

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อคุณภาพชีวิต

3. ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นกะไม่มีผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อคุณภาพชีวิตของพนักงาน ($p = 0.168$)

สาเหตุที่ผลทางสถิติไม่พบนัยสำคัญ อาจเกิดจากการที่พนักงานมีการ “ปรับตัว” ต่อรูปแบบการใช้ชีวิตได้ในระดับหนึ่ง หรืออาจได้รับปัจจัยชดเชยด้านอื่น ๆ ที่ทำให้รู้สึกพึงพอใจในคุณภาพชีวิต เช่น ค่าตอบแทนพิเศษ (ค่ากะ/ล่วงเวลา) ที่ช่วยตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งสำหรับพนักงานบางกลุ่ม การมีรายได้ที่เพียงพอถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตที่สามารถทดแทนความเหนื่อยล้าจากการทำงานได้ ทำให้ภาพรวมของคุณภาพชีวิตไม่ได้ลดต่ำลงจนถึงระดับที่มีนัยสำคัญ

ผลการศึกษานี้มีทิศทางสอดคล้องกับแนวคิด Work-Life Balance ของ Greenhaus และ Beutell (1985) ที่มองว่าตราบดีที่บุคคลสามารถจัดการความขัดแย้งระหว่างบทบาทได้ ความพึงพอใจในชีวิตจะไม่ลดลง และสอดคล้องกับงานของ Chen และ Liu (2023) ที่แม้จะพบปัญหาเรื่องเวลาส่วนตัว แต่ในมิติความพึงพอใจในงานและรายได้กลับพบว่าช่วยพยุงระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้ทำงานกะไว้ได้

ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อพฤติกรรมสุขภาพ

4. ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นกะมีผลกระทบเชิงลบต่อพฤติกรรมสุขภาพของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -0.317, p = 0.010$)

รูปแบบเวลาทำงานที่ไม่แน่นอนทำให้พนักงานไม่สามารถจัดตารางกิจวัตรประจำวันได้เหมือนคนทั่วไป ส่งผลให้ขาดวินัยในการดูแลตนเอง เช่น การงดออกกำลังกายเพราะความอ่อนเพลียหลังเลิกงาน นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมในร้านสะดวกซื้อที่รายล้อมไปด้วยอาหารสำเร็จรูปและเครื่องดื่มชูกำลัง เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้พนักงานบริโภคอาหารที่ขาดโภชนาการ (Quick meal) เพื่อความสะดวกรวดเร็วและประหยัดเวลาในการปฏิบัติหน้าที่

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Proper et al. (2020) ที่พบว่าผู้ทำงานกะมีกิจกรรมทางกาย (Physical Activity) ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากความเหนื่อยล้า และสอดคล้องกับ van Amelsvoort et al. (2021) ที่ชี้ชัดว่าพนักงานกะมีความเสี่ยงสูงในการมีพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติและพึ่งพาสารกระตุ้นเพื่อให้ตื่นตัวในการทำงาน

โดยสรุป การทำงานเป็นกะมีผลกระทบที่แตกต่างกันในแต่ละมิติของสุขภาพ โดยเฉพาะสุขภาพใจและพฤติกรรมสุขภาพที่แสดงผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่สุขภาพกายและคุณภาพชีวิตได้รับผลกระทบในระดับรองลงมา ผลนี้สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัจจัยด้านเวลาในการทำงานซึ่งเชื่อมโยงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม การวิจัยนี้จึงเสนอให้ภาคธุรกิจบริการตลอด 24 ชั่วโมง เช่น 7-Eleven ให้ความสำคัญกับการออกแบบระบบกะที่เหมาะสม (Ergonomic Scheduling) การสนับสนุนสุขภาพจิต และการสร้างสมดุลชีวิต-งานของพนักงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของแรงงานและประสิทธิภาพในระยะยาว (Chen & Liu, 2023; van Amelsvoort et al., 2021)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความเข้าใจเชิงบูรณาการของผลกระทบจากการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพของแรงงานในภาคบริการ โดยเฉพาะพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยเสนอแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งพบว่ามิติสุขภาพใจและพฤติกรรมสุขภาพมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวแปรกลางที่สะท้อนผลจากการทำงานหมุนเวียนเวลาไปสู่คุณภาพชีวิตโดยรวม องค์ความรู้นี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎีที่ผ่านมาซึ่งมักมองผลกระทบของการทำงานเป็นกะแยกเป็นรายด้าน โดยแสดงให้เห็นว่าการรบกวนจังหวะชีวภาพและความไม่สมดุลของเวลาชีวิตเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมของแรงงานกะ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษารุ่นนี้มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของการทำงานเป็นกะต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานร้าน 7-Eleven ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การทำงานเป็นกะมีผลเชิงลบต่อสุขภาพใจและพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ผลกระทบต่อสุขภาพกายและคุณภาพชีวิตยังอยู่ในระดับปานกลางและไม่แสดงนัยสำคัญชัดเจน การทำงานหมุนเวียนเวลาทำให้ร่างกายและจิตใจต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของจังหวะชีวภาพ ส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้า วิตกกังวล และลดความสม่ำเสมอในการดูแลสุขภาพ ผลลัพธ์ดังกล่าวยืนยันว่ามิติสุขภาพจิตเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดที่ได้รับผลกระทบจากระบบการทำงานแบบกะ

โดยสรุป การทำงานเป็นกะในระบบบริการตลอด 24 ชั่วโมง เช่น ร้านสะดวกซื้อ แม้จะเพิ่มประสิทธิภาพทางธุรกิจ แต่กลับสร้างภาระทางสุขภาพให้แก่แรงงานโดยเฉพาะในมิติทางจิตใจและพฤติกรรมชีวิต งานวิจัยนี้จึงตอกย้ำถึงความสำคัญของการออกแบบระบบการทำงานที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างชีวิตและงาน (Work-Life Balance) รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพจิตของพนักงานในองค์กรบริการที่มีความต้องการแรงงานสูง

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า การทำงานเป็นกะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญ จึงควรมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารองค์กรควรจัดตารางกะหมุนเวียนตามเข็มนาฬิกา (Forward-Rotating Shift) เช่น กะเช้า-บ่าย-ดึก เพื่อให้ร่างกายของพนักงานสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น พร้อมทั้งเพิ่มช่วงเวลาพักระหว่างกะไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงเพื่อลดความล้าและความเครียดสะสม สำหรับฝ่ายทรัพยากรบุคคล ควรพัฒนาโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานที่ทำงาน เช่น โปรแกรมให้คำปรึกษา (Counseling Program) การฝึกสติ (Mindfulness Training) และกิจกรรมสร้างสมดุลชีวิต-งาน เพื่อป้องกันภาวะวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้าในพนักงานกะ ขณะที่พนักงานเองควรสร้างวินัยในการดูแลสุขภาพ เช่น นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ รับประทานอาหารตรงเวลา และออกกำลังกายสม่ำเสมอ ส่วนหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงแรงงาน ควรจัดทำมาตรฐานแนวทางสุขภาพแรงงานกะ (Shift Work Health Guideline) สำหรับภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของแรงงานไทยในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับแนวทางการวิจัยในอนาคต ควรขยายขอบเขตไปยังกลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โรงพยาบาล หรือองค์กรที่มีระบบกะคล้ายคลึงกัน เพื่อเปรียบเทียบลักษณะและระดับของผลกระทบระหว่างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ควรใช้ระเบียบวิธีเชิงผสมผสาน (Mixed Methods) ที่รวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจมิติทางอารมณ์ ความเครียด และประสบการณ์ส่วนตัวของพนักงานกะให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น รวมถึงพัฒนาแบบจำลองเชิงโครงสร้าง (SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการทำงานเป็นกะ สุขภาพจิต พฤติกรรมสุขภาพ และคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ อีกทั้งควรศึกษาแนวทางประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนสุขภาพ เช่น แอปพลิเคชันติดตามการนอนหลับ หรือโปรแกรมสุขภาพดิจิทัล เพื่อช่วยลดผลกระทบและเสริมสร้างสุขภาวะของแรงงานบริการในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จุติมาพร เศษสุวรรณ ณิชฐรณ์ เววา นุพงษ์ สมศรี และปิยฉัตร ดีสุวรรณ. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นกะและภาวะน้ำหนักเกินของบุคลากรทางการแพทย์ ในโรงพยาบาลแพร่. วารสารโรงพยาบาลแพร่, 28(2), 116-133.
- จิตเวช เทพชาตรี. (2567). ผลกระทบต่อสุขภาพเมื่อทำงานเป็นกะ. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/example>
- นิฐญาณ วังศรีรัตนันท์. (2566). Shift Work ผลกระทบจากการทำงานเป็นกะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ.

- Caruso, C. C., Waters, T. R., & Rodriguez, A. C. (2017). A review of work schedule issues and musculoskeletal disorders with an emphasis on the healthcare sector. *Industrial Health*, 55(3), 221–236.
- Chen, X., & Liu, Y. (2023). Multidimensional quality of life assessment in shift workers: A cross-sectional study. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 65(3), e112–e120.
- Cheng, P., & Drake, C. L. (2022). Shift Work Disorder. *Neurologic Clinics*, 40(3), 567–580.
- CP All. (2024). Annual Report 2024. <https://www.cpall.co.th/investor/newspublications/publication/annual-report/>
- D'Oliveira, T. C., Aniceto, I. A. S., & Silva, L. P. (2022). Shift work and mental health: A systematic review. *Work*, 72(4), 1361–1371. <https://doi.org/10.3233/WOR-210137>
- Ganesan, S., Magee, M., Stone, J. E., Mulhall, M. D., Collins, A., Howard, M. E., Lockley, S. W., & Rajaratnam, S. M. W. (2021). The impact of shift work on sleep, alertness and performance in healthcare workers. *Scientific Reports*, 11, 4635. <https://doi.org/10.1038/s41598-019-55525-2>
- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76–88.
- Gupta, C. C., Vincent, G. E., Jay, S. M., & Ferguson, S. A. (2020). The impact of shift work on eating habits and physical activity. *Nutrition & Dietetics*, 77(4), 438–448.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education.
- Hemiö, K., Puttonen, S., Viitasalo, K., & Härmä, M. (2021). Food and nutrient intake among workers with different shift systems. *Occupational and Environmental Medicine*, 78(5), 313–320.
- James, S. M., Honn, K. A., Gaddameedhi, S., & Van Dongen, H. P. A. (2020). Shift Work: Disrupted Circadian Rhythms and Sleep—Implications for Health and Well-being. *Sleep Medicine Clinics*, 12(4), 581–592.
- Karasek, R. A. (1979). Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. *Administrative Science Quarterly*, 24(2), 285–308.
- Kecklund, G., & Axelsson, J. (2016). Health consequences of shift work and insufficient sleep. *BMJ*, 355, i5210.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.

- Øyane, N. M. F., Pallesen, S., Moen, B. E., Akerstedt, T., & Bjorvatn, B. (2013). Associations between night work and anxiety, depression, insomnia, sleepiness, and fatigue. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 55(12), 1355–1362.
- Pallesen, S., Bjorvatn, B., Waage, S., Harris, A., & Sagoe, D. (2021). Prevalence of Shift Work Disorder: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Frontiers in Psychology*, 12(1), 638252.
- Proper, K. I., et al. (2020). The relationship between shift work and metabolic risk factors. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 46(3), 231–247.
- Rivera, A. S., Akanbi, M., O'Dwyer, L. C., & McHugh, M. (2020). Shift work and long-term injury among hospital employees. *Joint Commission Journal on Quality and Patient Safety*, 46(5), 265–271.
- Silva, F. A. D., Nucci, L. B., & Monteiro, A. L. (2021). Quality of life and sleep in shift workers: A cross-sectional study. *Sleep Science*, 14(Spec 1), 58–64.
- van Amelsvoort, L. G. P. M., et al. (2021). Long-term effects of shift work on lifestyle and health. *Occupational and Environmental Medicine*, 78(5), 349–355.
- Walker, J. (1978). *The Human Aspects of Shiftwork*. Institute of Personnel Management.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed.). Harper & Row.
- Zhao, Y., & Turner, J. R. (2021). Anxiety and work performance in shift workers: A longitudinal analysis of safety incidents. *Journal of Occupational Health Psychology*, 26(4), 287–299.

**แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3***

**THE GUIDELINES OF SOFT SKILL DEVELOPMENT FOR THE 21st
CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF
SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3**

กิ่งกาญจน์ พันธเสนา¹ และ พนายุทธ เชยบาล²

Kingkan Phansena¹ and Panayuth Choeybal²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี¹⁻²

¹⁻²Udon Thani Rajabhat University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email : mokingkan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 และ 2) หาแนวทาง เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร และรองผู้บริหารสถานศึกษา โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จำนวน 132 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประเมินค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระยะที่ 2 หาแนวทาง จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. จรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะด้านภาวะผู้นำ ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

2. แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา มีทั้งหมด 32 แนวทาง ประกอบด้วย 1) ทักษะการสื่อสาร มี 5 แนวทาง 2) ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มี 5 แนวทาง 3) ทักษะภาวะผู้นำ มี 6 แนวทาง 4) ทักษะการทำงาน

* Received 24 June 2025; Revised 1 September 2025; Accepted 15 January 2026

เป็นทีม มี 5 แนวทาง 5) ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ มี 5 แนวทาง 6) ทักษะการสร้าง
ความสัมพันธ์กับผู้อื่น มี 4 แนวทาง และ 7) ทักษะการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี มี 2
แนวทาง ได้รับการยืนยันว่าใช้ได้ทุกแนวทาง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, จรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study Soft Skill for the 21st century of School Administrators under the Office of Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3 and 2) to study the guidelines. This study was mixed method research which was divided into 2 phases. The first phase was to study Soft Skill for the 21st century of School Administrators. The sample consisted of 132 school administrators using the Stratified Random Sampling method. The research instrument was a 5 level-rating-scale questionnaire with the reliability of 0.99. The statistical techniques employed in this research data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. And the second phase was to offer the guidelines samples consisted of 9 experts by purposive sampling. The instrument was the semi-structured interview form. The data analysis was used a content analysis method.

The results were as follows:

1. Soft Skill for the 21st century of School Administrators was rated at the highest level in overall. When considering each aspect, it was found that 5 aspects were at the highest level, including creative Problem-Solving skills, leadership skills, teamwork skills, professional skills, and skills in building relationships with others. The other two aspects, communicative skills and learning skills and use Technology, were evaluated at a high level.

2. The guidelines of Soft Skill Development for the 21st century of School Administrators was found in 32 items as follows: 5 communicative skill guidelines, 5 creative Problem-Solving skills guidelines, 6 leadership skill guidelines, 5 teamwork skill guidelines, 5 professional skill guidelines, 4 building relationships with others skill guidelines and 2 learning skill and use Technology guidelines.

Keywords: Guidelines, Resource mobilization, School expands opportunities

บทนำ

โลกยุคศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันเป็นโลกของยุคที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการปัจจัยสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูป ทั้งการบริหารประเทศและการศึกษาจะต้องมีการวางแผนการบริหารจัดการโดยเฉพาะด้านศึกษาที่ดี การจัดการศึกษาที่ดีก็เป็นอีกประเด็นสำคัญซึ่งนอกจากจะต้องก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่แล้วยังจะต้องเป็นกลไกสำคัญ เพื่อช่วยการขับเคลื่อนแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความพร้อมในการรับมือเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมด้วย (มณฑาทิพย์ นามนุ, 2561: 11) กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาและเป้าหมายการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสมรรถนะ ทักษะ และความสามารถ เพื่อพัฒนาและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาทำให้เกิดต่อระบบการศึกษาที่ต้องปฏิรูปให้ตอบรับกับความท้าทายที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่หลักในการเป็นผู้นำองค์กรไปสู่เป้าหมายขององค์การที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง การที่จะทำให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความเป็นมืออาชีพ มีสมรรถนะ ทักษะ มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาที่ดี (เนตรพัฒนา ยาวีราข, 2563: 1)

การพัฒนาบุคคลในยุคปัจจุบัน มุ่งเน้นให้มีความรู้มีความสามารถ มีทักษะในการเรียนรู้ “ทักษะที่สำคัญของมนุษย์เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม การแก้ปัญหาอย่างผู้เชี่ยวชาญ การสื่อสารและความร่วมมือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ องค์ประกอบของทักษะที่กล่าวมาข้างต้น มีความสอดคล้องกับทักษะ 2 ด้านที่ถูกพูดถึงบ่อยครั้งในยุคปัจจุบันคือ สมรรถนะทักษะ และ จรรยาบรรณ ซึ่งเป็นความสามารถด้านสังคม ทักษะด้านอารมณ์ และทักษะสังคม เป็นทักษะที่ช่วยส่งเสริมความฉลาด ความสามารถทางอารมณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งเพื่อให้ทำงานร่วมกันได้ดีและประสบความสำเร็จ (ฐาปกรณ อ่วมสฤติย์, 2564: 20) ในการเป็นผู้นำของสถานศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นโดยเฉพาะทักษะทางด้านจรรยาบรรณมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และการบริหารตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ จนสามารถประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากขึ้น เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาแห่งนั้น ซึ่งผู้บริหารจะต้องอาศัยทักษะต่างๆที่จำเป็นในการช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพทางการบริหารมากยิ่งขึ้น (คณินันต์ กิจวิธิ, 2561: 35)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความต้องการพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของตนเอง ทั้งยังตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ เป็นพันธกิจหนึ่งที่สำคัญ และยังได้ระบุในแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2567 เกี่ยวกับกลยุทธ์ที่ 2 ในการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ยังต้องมีการพัฒนาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมในการบริหารสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2566: 59) จากเหตุผลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาจรรยาบรรณเพื่อเตรียมพร้อมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 จรรยาบรรณเป็นความสามารถด้านสังคม ซึ่งมีความสำคัญอีกทักษะหนึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีงามภายในสถานศึกษาจนก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในฐานะที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จึงสนใจศึกษาทักษะด้านจรรยาบรรณในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุง และพัฒนาทักษะในการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 194 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้จำนวน 132 คน

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น จากการศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวผู้วิจัยเอง โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และผู้วิจัยได้เสนอแบบแผนการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อให้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีส่งให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งแบบสอบถาม จำนวน 132 ฉบับ ถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ และ ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามภายใน 2 สัปดาห์

3.3 ผู้วิจัยรับส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทาง Google Forms (แบบสอบถามผ่านระบบอินเทอร์เน็ต) และไปรษณีย์สอดซองจดหมายติดแสตมป์ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามกลับโดยกำหนดวัน เวลา ที่จะส่งแบบสอบถามคืน และหากพบว่า โรงเรียนใดยังไม่ส่งแบบสอบถามคืนตามกำหนด ผู้วิจัยจะส่งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามหรือโทรศัพท์ประสานขอรับแบบสอบถามอีกครั้ง จนได้รับแบบสอบถามครบตามจำนวนที่ต้องการ แล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้รับคืนมา จำนวน 132 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์หาสถิติ โดยใช้โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science: SPSS) ในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ วุฒิกการศึกษา วิทยฐานะ และขนาดของสถานศึกษา โดยใช้วิธีแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา นำมาวิเคราะห์ระดับ โดยการหา

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) เพื่อแปลผล ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง ความสามารถอยู่ในระดับ มากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง ความสามารถอยู่ในระดับ มาก

2.51 - 3.50 หมายถึง ความสามารถอยู่ในระดับ ปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง ความสามารถอยู่ในระดับ น้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง ความสามารถอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ระยะที่ 2 หาแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

1. ขอบเขตกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ที่มีความสามารถด้านจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 จำนวน 9 คน จาก 3 กลุ่ม โดยพิจารณาจากผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

2. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้จากระยะที่ 1 นำไปสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จำนวน 9 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์ด้วยคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง และตรวจสอบทิศทางและความแท้จริงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อช่วยให้การวิจัยได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยให้มากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการบันทึกเสียง

3.3 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ ผล และข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแยกแยะจับประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสม และไม่ เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลและนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพความแท้จริงของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความมั่นใจในความน่าเชื่อถือ ของผลการวิจัย เนื่องจากเทคนิคนี้จะสามารถลดความผิดพลาดในการตีความโดยใช้มุมมองหลายด้าน เพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจนและยืนยันความถูกต้องในการนำไปใช้ได้ โดยการสังเกตหรือการตีความ (Denzin & Lincoln, 2008: 34) โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้ามีข้อตกลงเบื้องต้น (บุษกร เขียวจินดาภานต์, 2561: 103-118) ดังนี้

4.1 การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่างๆ โดยพิจารณาจากแหล่งของเวลา แหล่งของสถานที่ และแหล่งของบุคคลที่แตกต่างกันไป ถ้าข้อมูลด้านเวลาต่างจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลด้านสถานที่ต่างจะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยทั่วไปมักจะไม่ใช่สถิติ แต่จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นตัวกำหนดกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เป็นข้อความแบบบรรยาย (Descriptive) ผู้วิจัยใช้วิธีการในการตีความสร้างข้อสรุปเป็นการพัฒนาข้อสรุปที่ได้มาจากการศึกษาจากข้อสรุปย่อยไปสู่ข้อสรุปใหญ่ เป็นการพัฒนาทฤษฎีจากสภาพเฉพาะ (Particular) อันนำไปสู่ข้อสรุปทั่วไป (Generalization) เรียกได้ว่าเป็นกระบวนการในการประมวลทางความคิด อันเกิดจากข้อมูลรูปธรรมไปสู่ข้อมูลนามธรรมทฤษฎี (Grounded Theory) โดยมีข้อพึงระวังในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้ คือ ผู้วิจัยจะต้องไม่มีอคติต่อการวิเคราะห์ข้อมูล หรือใส่ความรู้สึกส่วนตัวของตัวเองเข้าไปในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปนั้นได้กำหนด 3 รูปแบบ ดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductive)

4.2.2 การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis)

4.2.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison)

ผลการวิจัย

1. จรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะด้านภาวะผู้นำ ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น รองลงมาอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

**ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์จรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3**

จรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทักษะด้านการสื่อสาร	4.47	0.71	มาก
2. ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	4.52	0.58	มากที่สุด
3. ทักษะด้านภาวะผู้นำ	4.53	0.62	มากที่สุด
4. ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม	4.53	0.62	มากที่สุด
5. ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ	4.51	0.57	มากที่สุด
6. ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น	4.57	0.62	มากที่สุด
7. ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ	4.47	0.67	มาก
โดยรวม	4.51	0.62	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า จรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดย ข้อ 6 ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ($\bar{X} = 4.57$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือข้อ 3 ทักษะด้านภาวะผู้นำกับ 4 ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.52$) เท่ากัน ข้อ 2 ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.52$) ข้อ 5 ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ ($\bar{X} = 4.51$) และข้อ 1 ทักษะด้านการสื่อสาร กับข้อ 7 ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.47$) ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต มีทั้งหมด 32 แนวทาง ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการสื่อสาร มี 5 แนวทาง 2) ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มี 5 แนวทาง 3) ทักษะด้านภาวะผู้นำ มี 6 แนวทาง 4) ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม มี 5 แนวทาง 5) ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ มี 5 แนวทาง 6) ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มี 4 แนวทาง และ 7) ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มี 2 แนวทาง ได้รับการยืนยันว่าใช้ได้ทุกแนวทาง ดังภาพ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษารณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะด้านภาวะผู้นำ ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น รองลงมาอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มุ่งเน้นการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารเป็นผู้นำในการรวมกำหนดวิสัยทัศน์มีส่วนร่วมในการกำกับติดตามดูแลการปฏิบัติงาน สร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและนำเทคนิควิธีการต่างๆรวมถึงทักษะมาใช้ในการบริหารคน มีการสื่อสารทั้งระดับบุคคล และระดับองค์กรที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจในการสื่อสารที่ถูกต้องและเหมาะสม สามารถสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับให้คนอื่นเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ สื่อสารถึงวัตถุประสงค์นโยบายให้กับทุกคนอย่างทั่วถึงทั้งองค์กร ทั้งยังรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างจริงใจ และเคารพในความเห็นต่างของผู้อื่น มีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และตัดสินใจด้วยเหตุและผล มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบสามารถยอมรับฟังความคิดเห็นและการยอมรับในการตัดสินใจของคนในองค์กร เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและเป็นขั้นตอน มีการเรียนรู้ และเปิดรับสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ทั้งยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทัน

ผลการวิจัยครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รุ่งทิวา จามวัน (2566: 82) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของจรรยาบรรณทักษะผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของจรรยาบรรณทักษะผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับ ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์, ทรงเดช สอนใจ และประภาพร บุญปลอด (2566: 108) ศึกษาจรรยาบรรณ (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่ได้จากการสัมภาษณ์และผ่านการยืนยันแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน อภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

2.1 ทักษะด้านการสื่อสาร มีทั้งหมด 5 แนวทาง สอดคล้องกับ พรพิมล วงษ์สุข (2560: 11-29) ที่กล่าวว่า การสื่อสารเป็นการกระทำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยวิธีการสื่อสารนั้นมีหลายวิธีผู้ส่งสารต้องเลือกใช้วิธีการสื่อสารให้เหมาะสม และยังสอดคล้องกับ อีริวิร์ แพบบัว (2564: 64) ศึกษาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีทั้งหมด 5 แนวทาง สอดคล้องกับ สวานีย์ สิทธิชัยจารุเมธี (2565: 28) กล่าวว่า การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายความว่าความสามารถของพฤติกรรมการดำเนินงานของผู้บริหารที่ใช้กระบวนการหรือระบบในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ วิพากษ์วิจารณ์ตามหลักเหตุผลได้ และยังสอดคล้องกับ ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์, ทรงเดช สอนใจ และประภาพร บุญปลอด (2566: 107) ศึกษาจรรยาบรรณ (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 ทักษะด้านภาวะผู้นำ มีทั้งหมด 6 แนวทาง สอดคล้องกับ สุรรัตน์ โตเขียว (2560: 20) ที่ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับ อรณิขชา ทศตา (2564: 84) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

2.4 ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม มีทั้งหมด 5 แนวทาง สอดคล้องกับ แฮ็คค์แมน (Hackman, 1987: 315-342) ที่กล่าวว่า การทำงานเป็นทีมที่ประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย 3 คำนิยามหลัก คือ งาน ความสัมพันธ์ของสังคม และบุคคล ในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ทางทีมได้วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับ ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์, ทรงเดช สอนใจ และประภาพร บุญปลอด (2566: 108) ศึกษาจรรยาบรรณ (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด

2.5 ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ มีทั้งหมด 5 แนวทาง ยังสอดคล้องกับ ยุจิน คนชื่อ (2562: 25) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารมืออาชีพ เป็นการแสดงออกของผู้บริหาร ที่มีการใช้หลักวิชาประยุกต์กับความสามารถในการใช้ยุทธศาสตร์หรือหลักการต่าง ๆ ในการบริหารงาน กระตุ้นให้เห็นถึงภารกิจที่ต้องบรรลุผลและรวบรวมพลังของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ วิวรรณทอง ผิวน (2561:

223) ที่ได้ศึกษาการศึกษาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมากที่สุด

2.6 ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีทั้งหมด 4 แนวทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ เบเยอร์และมาร์แชลล์ (Beyer & Marshall, 1981: 663) ที่ได้กล่าวถึง การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในการทำงาน ว่าเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในวิชาชีพเดียวกันในระหว่างการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และยังสอดคล้องกับสมพรสุทัศน์ย์ (2554: 5) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เป็นความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย และการดำเนินชีวิตให้มีความราบรื่น ร่วมใจในการทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างมนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

2.7 ทักษะด้านการศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีทั้งหมด 2 แนวทาง สอดคล้องกับ พรชนิตว์ สีนาราช (2561: 3) ที่กล่าวว่า การศึกษาเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือทางเทคนิค และเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถพื้นฐานในการใช้ในการทำงานกับเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสารสนเทศ และยังสอดคล้องกับ มานัส พวงบุบผา (2564: 253) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหาร ระบบสารสนเทศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

องค์ความรู้ใหม่

- 1 ทักษะด้านการสื่อสาร มี 5 แนวทาง**
 - 1.1 สื่อสารโดยใช้การพูดและการเขียนเพื่อให้เกิดการเข้าใจอย่าง ชัดเจน นโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างทั่วถึง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้
 - 1.2 เป็นผู้ฟังที่ดี มีความตั้งใจและอดทนในการฟังผู้อื่น พร้อมที่จะรับฟังสิ่งที่ได้ถ่ายทอด และเคารพความคิดเห็นแตกต่างของบุคคลอื่น เพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการทำงาน
 - 1.3 พยายามที่จะนำเสนอความคิดหรือสิ่งที่ตนทำขึ้นเป็นภาพลักษณ์ที่ดีต่อตนเองและให้ผู้อื่นรับฟัง รับผิดชอบต่อหน้าที่และเคารพหน้าที่ของผู้อื่น
 - 1.4 ใช้ภาษาที่กระชับและเข้าใจง่าย เพื่อสร้างความเข้าใจในทิศทางการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง
 - 1.5 พยายามที่จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์และใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน
- 2 ทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มี 5 แนวทาง**
 - 2.1 สังเกตและวิเคราะห์งานและแยกแยะข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์ปัญหาในสถานการณ์ที่ผู้ทำงานได้ถ่ายทอด และแสวงหาวิธีการตามหลักของเหตุและผล
 - 2.2 แสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้
 - 2.3 คิดวิเคราะห์ คิดแยกแยะเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยไม่ยึดติดใจ ไม่ถือเอาแบบที่ปัญหาหรืออดีตเป็น
 - 2.4 มีความยืดหยุ่นที่จะหาทางเลือกใหม่หรือวิธีใหม่
 - 2.5 เรียนรู้กับสิ่งผิดพลาดของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ในที่ การระดมความคิดกันเพื่อคิด-คิดใหม่
- 3 ทักษะด้านการผู้นำ มี 6 แนวทาง**
 - 3.1 เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมด้วยดีที่มี การทำกับติดตามดูแล การปฏิบัติงาน การสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานและชุมชน และใช้การบริหารจัดการในการบริหาร
 - 3.2 มีการพูดพูดใจ หรือโน้มน้าวบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย (เป็นใจ) และสร้างขวัญกำลังใจพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นในยามที่ประสบปัญหา
 - 3.3 เป็นผู้ดำเนินการรักษาคุณงามความดีในการปฏิบัติงาน เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคคลในองค์กร มีความน่าเชื่อถือไว้วางใจ
 - 3.4 มีการลงนามมอบหมายหรือมอบอำนาจการปฏิบัติงานแก่ผู้อื่น
 - 3.5 รับผิดชอบและเสียสละชีวิต ได้ทำทุกอย่างจนจบ
 - 3.6 รับผิดชอบเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นทั้งในระดับองค์กรและในหน่วยงาน
- 4 ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม มี 5 แนวทาง**
 - 4.1 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - 4.2 องค์กรมีความรู้ทั้งในและนอกองค์กรที่มีอยู่อย่างชัดเจน พร้อมที่จะหาความรู้และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น
 - 4.3 มีความรู้ทั้งในและนอกองค์กรที่มีอยู่อย่างชัดเจน พร้อมที่จะหาความรู้และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น
 - 4.4 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - 4.5 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - 4.6 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 5 ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพ มี 5 แนวทาง**
 - 5.1 มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพของตน มีความรอบรู้ มีระเบียบวินัยที่ชัดเจน อดทน และเสียสละ ร่วมกันทำงานบรรลุเป้าหมาย
 - 5.2 แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วทั้งในและนอกองค์กร พร้อมที่จะหาความรู้และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น
 - 5.3 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - 5.4 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - 5.5 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 6 ทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มี 4 แนวทาง**
 - 6.1 สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในและนอกองค์กร รวมทั้งสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคคลอื่น เป็นการเกิดปัญหาและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
 - 6.2 มีความรู้ทั้งในและนอกองค์กรที่มีอยู่อย่างชัดเจน พร้อมที่จะหาความรู้และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น
 - 6.3 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 - 6.4 ศึกษารับรู้ถึงทีม และแบ่งส่วนการทำงานเป็นทีม และศึกษาความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย การศึกษาและหาแนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีทั้งหมด 32 แนวทาง ได้รับการยืนยันว่าใช้ได้ทุกแนวทางและมีผลการประเมินแนวทาง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้บริหารสามารถนำผลด้านต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ การศึกษา เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น ผู้บริหารควรนำทักษะการบริหารทั้ง 7 ด้าน ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการบริหารจัดการเพื่อ พัฒนางองค์การให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล และผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาของตนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยครั้งนี้ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในรูปแบบวิจัยและพัฒนา เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาทางเลือกหรือวิธีการใหม่ๆ ในยุคไทยแลนด์ 4.0

2.2 จากองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่พบจากงานวิจัย ควรนำองค์ประกอบเหล่านั้น ไปวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบอะไรบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูและของ นักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

เอกสารอ้างอิง

- คะนิงนิตย กิจวิธิ. (2561). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. ใน รายงานการ วิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ฐาปกรณ์ อ่วมสถิตย. (2564). การพัฒนาทักษะซอฟต์แวร์สเกลด้วยการดำเนินโครงการจิตอาสา ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 3(1), 37-50.
- ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์, ทรงเดช สอนใจ และประภาพร บุญปลอด. (2566). แนวทางการ พัฒนาจรรยาบรรณ(Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 25(1), 95-114.
- ธีรวิทย์ แพบัว. (2564). ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 8(1), 55 – 68.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2563). การพัฒนางองค์การและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร:

ทริปเพิ้ลกริป.

- บุษกร เชี่ยวจินตาทานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสารศิลปศาสตรปริทัศน์, 13(25), 103-118.
- พรชนิตว์ ลีนาราช. (2561). ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้. วารสารห้องสมุดสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 61(2), 76-92.
- พรพิมล วงษ์สุข. (2560). สภาพและปัญหาการสื่อสารภายในองค์การของผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มานัส พวงบุบผา. (2564). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหาร ระบบสารสนเทศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยุธิน คนชื้อ. (2562). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- รุ่งทิวา งามวัน. (2566). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิวรรณทอง ผิวน. (2561). การศึกษาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย, 12(1), 214 – 227.
- สาวนีย์ สิทธิชัยจารุเมธี. (2565). Soft Skills ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุริรัตน์ โตเขียว. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สมพร สุทัศน์ย์. (2554). มนุษย์สัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2566). แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567. สกลนคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3.
- อรณิชา ทศดา. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ

ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 27(2), 74 – 89.

Beyer, J. E. and Marshall J., (1981), The Interpersonal Dimension of Collegiality. Nursing Outlook, 29, 662-665.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2017). The sage handbook of qualitative research 5th edition. Thousand Oaks: Sage Publications.

Hackman, J. R. (1987). The design of work teams. In L. W. Lorsch (Ed.), Handbook of organizational behavior (pp. 315-342). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

การประเมินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ
โรงเรียนบ้านจำปา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 2*

AN EVALUATION OF THE MORAL AND ETHICAL TRAINING
PROGRAM: “SELF-GUIDED MORALITY, ETHICS FOR NATIONAL
CITIZENSHIP” AT BAN CHAMPA SCHOOL UNDER NAKHON SI
THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กรรณิการ์ เสือแสง¹, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์² และ อรรครา ธรรมาธิกุล³

Kannika Suasang¹, Werayut Chatakan² and Akara Thammathikul³

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช¹⁻³

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University Thailand ¹⁻³

Corresponding Author's Email: 6755701035@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการใน 4 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติการ การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ ตามกรอบการประเมินของเคิร์กแพทริก การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยครูและนักเรียน โรงเรียนบ้านจำปา จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบประเมิน และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย 1) ด้านปฏิบัติการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงการยอมรับและความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม เนื้อหา และสื่อการอบรมที่มีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เข้าร่วมโครงการ 2) ด้านการเรียนรู้ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าร่วมโครงการหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการอบรมสามารถส่งเสริมความรู้และความเข้าใจด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เข้าร่วมโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ด้านพฤติกรรม พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงการนำความรู้และคุณธรรมที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกในชีวิตประจำวัน และ 4) ด้านผลลัพธ์ของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในมิติของผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนว่า โครงการช่วยส่งเสริมการแสดงพฤติกรรม

* Received 12 January 2026 ; Revised 26 January 2026; Accepted 3 February 2026

เชิงคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม และเอื้อต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การประเมินโครงการตามกรอบการประเมิน 4 ระดับของเคิร์ก แพทริกสามารถสะท้อนผลลัพธ์การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการติดตามและพัฒนาโครงการด้านคุณธรรมในสถานศึกษา อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, คุณธรรม, จริยธรรม, รูปแบบของเคิร์กแพทริก

Abstract

This study aimed to evaluate the outcomes of a project implemented for participants at four levels: reaction, learning, behavior, and results, based on Kirkpatrick's evaluation model. The research employed a mixed methods approach. The target group consisted of 42 teachers and students from Ban Champa School. Research instruments included questionnaires, achievement tests, observation forms, evaluation forms, and interviews. Data were analyzed using mean, percentage, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that: (1) at the reaction level, participants' overall responses were at the highest level, indicating acceptance of and satisfaction with the activity design, content, and training materials, which were appropriate to the participants' context; (2) at the learning level, participants' post-training achievement was higher than their pre-training achievement and met the established criteria, demonstrating that the training process effectively enhanced knowledge and understanding of morality and ethics; (3) at the behavior level, overall behavioral change was at a high level, reflecting the application of acquired knowledge and moral principles to positive behaviors in daily life; and (4) at the results level, overall project outcomes were at a high level in terms of both learners and the school's learning environment. Qualitative data supported that the project concretely promoted ethical behavior and contributed to a learning atmosphere that sustainably promotes morality and ethics.

The findings indicate that project evaluation based on Kirkpatrick's four-level evaluation model can systematically reflect outcomes in learners' moral

and ethical development and can be used as a guideline for monitoring and sustainably developing morality-based projects in educational institutions.

Keywords: Project Evaluation, Morality, Ethics, Kirkpatrick's Model

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจในโลกยุคปัจจุบัน การพัฒนาเยาวชนจึงมิได้จำกัดเพียงด้านวิชาการ หากแต่ต้องมุ่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่กำหนดวิสัยทัศน์ให้คนไทยได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตลอดชีวิต และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แนวทางดังกล่าวได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนจากยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

อย่างไรก็ตาม จากสภาพการณ์ทางสังคมในปัจจุบันพบว่าปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการทุจริต การละเมิดกฎหมาย หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักคุณธรรมในชีวิตประจำวัน (กิตติพงษ์ ธรรมสรณีย์, 2563) สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะของดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่อธิบายว่าพฤติกรรมจริยธรรมเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการบ่มเพาะรากฐานทางจิตใจและประสบการณ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง หากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมขาดความเป็นระบบ ย่อมส่งผลให้เยาวชนขาดภูมิคุ้มกันทางจริยธรรม การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถหล่อหลอมทั้งแนวคิดและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับหลักคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (สถาบันคุณธรรมแห่งชาติ, 2561) จากการศึกษารายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านจำปา ระหว่างปีการศึกษา 2565–2567 พบว่าผลการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยยังพบพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการขาดวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม ความซื่อสัตย์ และจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่สถานศึกษาจำเป็นต้องเร่งพัฒนาอย่างเป็นระบบ

แม้ว่าจะมีการดำเนินโครงการและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาอย่างแพร่หลาย แต่จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การประเมินผลโครงการส่วนใหญ่

มักมุ่งเน้นเพียงระดับความพึงพอใจหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระยะสั้น ขาดการประเมินผลที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและผลลัพธ์ในระดับสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและรอบด้าน ส่งผลให้ข้อมูลที่ได้ยังไม่เพียงพอสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยการประเมินโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ ของโรงเรียนบ้านจำปา ตามกรอบการประเมิน 4 ระดับของเคิร์กแพทริก ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ปฏิกิริยา การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานเชิงระบบ และสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมในบริบทสถานศึกษา รวมถึงสนับสนุนการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ โรงเรียนบ้านจำปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในมิติด้านปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมโครงการ
2. เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ โรงเรียนบ้านจำปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในมิติด้านความรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการ
3. เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ โรงเรียนบ้านจำปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในมิติด้านพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ
4. เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ โรงเรียนบ้านจำปา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในมิติด้านผลลัพธ์ของผู้เข้าร่วมโครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้กรอบการประเมินโครงการตามแบบจำลองของเคิร์กแพทริก ซึ่งประกอบด้วย 4 ระดับ ได้แก่ ปฏิกิริยา การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินงาน

1. กลุ่มเป้าหมาย

- 1.1 ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 33 คน และครู จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 42 คน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม

จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ ทั้งหมด โดยเลือกใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นประชากรทั้งหมด เนื่องจากโครงการมีขนาดเล็ก และมีความประสงค์ที่จะสะท้อนผลการดำเนินงานของโครงการ ได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุมทุกมิติ

1.2 ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน และ ตัวแทนครู จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการบริหารและดำเนินโครงการ สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีจำนวน 5 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน เพื่อประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction) ของ ผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 4 ด้าน คือ 1) ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา 2) ด้านความเหมาะสมของสถานที่ 3) ด้านความเหมาะสมของระยะเวลาการอบรม 4) ด้านความพร้อมของอุปกรณ์ โสตทัศนูปกรณ์ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) นำแบบสอบถามที่ได้เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ค่าความตรงเชิงเนื้อหา มีค่า 1.00 ทุกข้อ แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหาเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ฉบับที่ 2 แบบทดสอบวัดความรู้สำหรับนักเรียน เพื่อประเมินด้านการเรียนรู้ (Learning) ของผู้เข้าร่วมอบรม เรื่อง คุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยให้ผู้อบรมตอบแบบทดสอบแบบเลือกตอบ (ถูก/ผิด) จำนวน 20 ข้อ แบบทดสอบได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และนำผลมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item–Objective Congruence: IOC) พบว่าข้อคำถามทุกข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 แสดงว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ฉบับที่ 3 แบบสังเกตสำหรับครู เพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม โดยลักษณะแบบสังเกตเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) แบบสังเกตได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และนำผลมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสังเกตกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item–Objective

Congruence: IOC) พบว่าข้อรายการสังเกตทุกข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 แสดงว่าแบบสังเกตมีความเหมาะสมในการใช้ประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ

ฉบับที่ 4 แบบประเมินสำหรับครู เพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของผู้เข้าร่วมการอบรม โดยลักษณะแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) แบบประเมินดังกล่าวได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และนำผลมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อประเมินกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าข้อรายการประเมินทุกข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 แสดงว่าแบบประเมินมีความตรงเชิงเนื้อหาและสามารถใช้สะท้อนผลลัพธ์ของโครงการได้อย่างเหมาะสม

ฉบับที่ 5 แบบสัมภาษณ์ สำหรับครู เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในด้านผลลัพธ์ (Results) ที่เกิดขึ้นหลังจากจัดโครงการทั้งผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและสถานศึกษา แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ความเหมาะสม และความสอดคล้องของประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำผลมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าคำถามทุกข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 แสดงว่าแบบสัมภาษณ์มีความตรงเชิงเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. เก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจำปา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย

3.2 ผู้วิจัยนำส่งและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องมือที่กำหนด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสังเกต และแบบประเมิน

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือขอสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกแบบเจาะจง ตามวันและเวลาที่กำหนด โดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

3.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบประเมิน แบบสัมภาษณ์ ที่ได้รับกลับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ทุกฉบับเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณจากการประเมินด้านปฏิกิริยา พฤติกรรม และผลลัพธ์ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลผลตาม เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนข้อมูลด้านการเรียนรู้วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละและ พิจารณาการผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ด้วยการ วิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ผลตามกรอบการประเมินของ Kirkpatrick

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction)

ผลการประเมินด้านปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมอบรม ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบการดำเนินงาน และ สภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรม ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 1 ผลการประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction) ของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ความคิดเห็น		ระดับ ความเหมาะสม
	μ	σ	
ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา	4.64	0.55	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสมของสถานที่	4.60	0.66	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสมของระยะเวลาการอบรม	4.36	0.68	มาก
ด้านความพร้อมของอุปกรณ์ สื่อทัศนูปกรณ์	4.45	0.65	มาก
รวมรายการประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction)	4.51	0.63	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินด้านปฏิกิริยา (Reaction) ของผู้เข้าร่วมโครงการอบรม คุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.51$) เมื่อ พิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความ เหมาะสมของเนื้อหาและสถานที่ ขณะที่ด้านระยะเวลาและความพร้อมของอุปกรณ์อยู่ในระดับ มาก

2. ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ (Learning)

ผลการประเมินด้านการเรียนรู้พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมอบรม สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 ผลการประเมินด้านการเรียนรู้ (Learning) ของนักเรียนที่เข้าร่วมอบรมโครงการ

ผลการเปรียบเทียบ	ค่าร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	σ	ค่าเฉลี่ยของผลต่าง	T
คะแนนก่อนอบรม	42.87	8.58	1.79	8.06	41.48
คะแนนหลังอบรม	83.18	16.64	1.20		

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนหลังการอบรมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่กำหนด สะท้อนให้เห็นว่าโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ สามารถส่งเสริมความรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินด้านพฤติกรรม (Behavior)

ผลการประเมินด้านพฤติกรรมพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีการแสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมในระดับสูง สะท้อนถึงการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันและในบริบทของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 3 ผลการประเมินด้านพฤติกรรม (Behavior) ของผู้เข้าร่วมอบรมโครงการ

รายการ	ความคิดเห็น		ระดับความเหมาะสม
	μ	σ	
ด้านพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของผู้เข้ารับการอบรม	4.46	0.49	มาก
ด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม	4.52	0.50	มากที่สุด
รวมรายการประเมินพฤติกรรม (Behavior)	4.50	0.50	มาก

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินด้านพฤติกรรม (Behavior) ของผู้เข้าร่วมอบรมพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.50$) โดยเฉพาะด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมอบรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการอบรมไปปรับใช้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม

4. ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ (Results)

ผลการประเมินในระดับผลลัพธ์ (เชิงปริมาณ) พบว่าอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าโครงการมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนและบรรยากาศเชิงคุณธรรมของสถานศึกษาในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4 ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ (Results) เชิงปริมาณของผู้เข้าร่วมอบรมโครงการ

รายการ	ความคิดเห็น		ระดับ
	μ	σ	ความเหมาะสม
ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 8 ด้านด้าน สถานศึกษามีบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.44	0.50	มาก
	4.60	0.50	มากที่สุด
รวมรายการประเมินผลลัพธ์ (Result)	4.50	0.50	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ (Results) เชิงปริมาณ ของผู้เข้าร่วมอบรม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.50$) โดยด้านสถานศึกษามีบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ (Results) เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมอบรมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความตระหนักรู้ด้านคุณธรรม วินัย ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้บรรยากาศการเรียนการสอนและการทำงานมีความร่วมมือ เอื้อต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และสนับสนุนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อการศึกษา ทั้งนี้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าโครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแสดงให้เห็นศักยภาพของการจัดโครงการอบรมคุณธรรมในฐานะกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้เรียนและวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านปฏิกิริยา (Reaction) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีปฏิกิริยาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงการยอมรับและความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการอบรม เหตุผลสำคัญอาจเกิดจากการออกแบบเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและช่วงวัยของผู้เรียน สามารถถ่ายทอดสาระด้านคุณธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม ให้เข้าใจได้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรมและสื่อที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการใช้สื่อที่เหมาะสมช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิกานต์ ชูเชิด (2567) และขวัญธิรา หวัง

จิตต์ (2564) ที่พบว่าคุณภาพของเนื้อหาและกระบวนการจัดกิจกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรม ดังนั้น การพัฒนาโครงการด้านคุณธรรมควรให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อสร้างฐานทัศนคติที่ดีซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ในระดับถัดไป

2. ด้านการเรียนรู้ (Learning) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าโครงการสามารถส่งเสริมความรู้และความเข้าใจด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหตุผลอาจเนื่องมาจากการบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการสื่อ กิจกรรม และการฝึกปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริงได้มากกว่าการเรียนรู้เชิงท่องจำ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ของ Vygotsky (1978) ที่อธิบายว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล อาจไพรินทร์ (2567) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรมของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมควรเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

3. ด้านพฤติกรรม (Behavior) ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าความรู้และทัศนคติที่ได้รับจากการอบรมสามารถนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม เหตุผลอาจเกิดจากการที่กิจกรรมของโครงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง และได้เห็นแบบอย่างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในบริบทของสถานศึกษา ผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีต้นไม้มัจฉริยะธรรม ซึ่งเสนอว่า พฤติกรรมจริยธรรมเป็นผลลัพธ์ของการบ่มเพาะปัจจัยด้านจิตลักษณะและปัจจัยทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และการได้รับการเสริมแรงทางสังคมอย่างเหมาะสม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2551) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล อาจไพรินทร์ (2567) ที่พบว่ากิจกรรมด้านคุณธรรมสามารถส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการฝึกพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดเฉพาะช่วงเวลาการอบรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

4. ด้านผลลัพธ์ (Result) ผลการประเมินด้านผลลัพธ์พบว่า โครงการส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมในระดับสถานศึกษา เหตุผลอาจเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในฐานะผู้ถ่ายทอดและแบบอย่างทางจริยธรรม ส่งผลให้คุณธรรมถูกหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กร (Ethical Climate) ของ Vertigan (2013) และงานวิจัยของ Birtch and Chiang (2014) ที่ชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศทางจริยธรรมขององค์กรมี

อิทธิพลต่อพฤติกรรมและค่านิยมของสมาชิกในองค์กร ดังนั้น การพัฒนาโครงการส่งเสริมคุณธรรมควรมองผลลัพธ์ในระดับระบบของโรงเรียน และส่งเสริมบทบาทของครูและผู้บริหารในการเป็นผู้นำทางจริยธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการดำเนินโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนำตน จริยชนนำชาติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ผลการประเมินตามกรอบการประเมิน 4 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติการ การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์ อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ สะท้อนถึงความเหมาะสมและประสิทธิผลของโครงการโดยรวม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** สถานศึกษาควรปรับปรุงแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมากขึ้น โดยเพิ่มกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ควรออกแบบกิจกรรมที่ท้าทายและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความอดทนและความพยายามของผู้เรียน พร้อมทั้งจัดให้มีระบบติดตามพฤติกรรมเชิงคุณธรรมในระยะยาว โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาในลักษณะเชิงระบบ โดยบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้ากับหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การนิเทศ และการประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน ควรส่งเสริมให้ครูและผู้บริหารทำหน้าที่เป็นแบบอย่างทางคุณธรรม (Moral Leadership) เพื่อสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรแห่งคุณธรรมอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** การวิจัยในอนาคตควรมุ่งพัฒนาสู่การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ด้านคุณธรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง (Action Learning) ควบคู่กับการศึกษาประสิทธิผลของระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) ผ่านการวิจัยเชิงทดลองหรือการติดตามผลระยะยาว นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สาธิตพัชรวิทย์.
- กิตติพงษ์ ธรรมสรณีย์. (2563). คุณธรรมและจริยธรรมกับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญจิรา หวังจิตต์. (2564). การประเมินโครงการ การฝึกอบรมหลักสูตรการทำวิจัยสู่การประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านสาธารณสุข สำหรับบุคลากรศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี. ราชบุรี: ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี.
- ชนิกานต์ ชูเชิด. (2567). การประเมินโครงการค่ายพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และมารยาททางสังคม(คนดีของแผ่นดิน) โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. ใน การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. และมีความสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- นฤมล อาจไพรินทร์. (2567). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 22(1), 93-105.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้นฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น. สถาบันคุณธรรมแห่งชาติ. (2561). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อการพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันคุณธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- Birtch, T. A., & Chiang, F. F. T. (2014). The influence of business school's ethical climate on students' unethical behavior. *Journal of Business Ethics*, 123 (2), 283–294.
- Kirkpatrick, D. L. (1975). Evaluation of training. In Craig, R. L. (Ed.), *Training and development handbook*. New York: McGraw-Hill. pp. 87–112.
- Kolb, David A. (1984). *Experiential Learning : Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Vertigan, S.A. (2013). *Ethics and the business of schooling : developing a critical*

realist Methodology. Retrieved July14,2013, from

<http://eprints.ioe.ac.uk/id/eprint/7511>

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.

การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู*

A STUDY OF THE NEEDS AND DEVELOPMENT GUIDELINES FOR A
DIGITAL STUDENT SUPPORT SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE
NONG BUA LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE.

เชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ

Chawengsak Prueksathewet

วิทยาลัยพินทุบัณฑิต

Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.chawengsak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อสำรวจระดับการดำเนินงาน สภาพที่คาดหวัง และความจำเป็นในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู รวมถึงการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบดังกล่าวให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 308 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์เครซีและมอร์แกน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยสะท้อนว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูง แนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยเน้นการใช้ข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ การประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการคัดกรองและติดตาม การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัยผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาของนักเรียนในบริบทดิจิทัล

คำสำคัญ: ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, เทคโนโลยีดิจิทัล, การพัฒนาระบบ, ความปลอดภัย

* Received 2 January 2026 ; Revised 23 January 2026; Accepted 1 February 2026

Abstract

This research aimed to (1) examine the current state, desired state, and priority needs of implementing a digital student support system in schools under the Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office, and (2) investigate guidelines for developing such implementation. This mixed-methods study involved a sample of 308 school administrators and teachers, determined using the Krejcie and Morgan table. Research instruments included questionnaires and semi-structured interviews. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that both the current and desired states of implementing the digital student support system were at a high level overall. Key development guidelines included systematic student data management and analysis, the use of digital technologies for screening and monitoring students, strengthening collaboration among schools, parents, and related agencies, and promoting safe digital skills through active learning and simulated scenarios. These approaches enable students to develop decision-making and problem-solving skills appropriate to digital environments.

Keywords: Student support system, Digital technology, System development, Digital safety

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และทักษะในการดำรงชีวิต เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งได้รับการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักวิชาการและมาตรฐาน

การศึกษา, 2550) ระบบดังกล่าวมีบทบาทในการช่วยให้สถานศึกษาสามารถติดตาม ดูแล และให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีของนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง หรือประสบปัญหาทางการเรียน พฤติกรรม หรือสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจทางการบริหารและการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีมาใช้จึงไม่เพียงช่วยลดภาระงานเอกสารของครู แต่ยังเพิ่มความรวดเร็ว ความแม่นยำ และความต่อเนื่องในการติดตามนักเรียน อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังคงมีความแตกต่างกันตาม บริบทของแต่ละพื้นที่ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559)

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และโครงสร้างครอบครัว ส่งผลให้ ปัญหาของนักเรียนมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาด้าน เศรษฐกิจ หรือการขาดการดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบ โดยตรงต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และสุขภาวะทางจิตใจของนักเรียน สถานศึกษาจึงจำเป็นต้อง มีระบบและเครื่องมือที่สามารถรองรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2565) เทคโนโลยี ดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ใน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และความต่อเนื่องในการ ติดตามนักเรียน อีกทั้งยังช่วยลดภาระงานด้านเอกสารของครูและบุคลากรทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังมีความแตกต่าง กันตามบริบท ความพร้อมของสถานศึกษา และการสนับสนุนเชิงนโยบายในแต่ละพื้นที่ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2559)

จากบริบทดังกล่าว โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองบัวลำภูยังคงเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความ ต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิง ประจักษ์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ บริบทพื้นที่ และสนับสนุนการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู จำนวนทั้งสิ้น 1,385 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2565) และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 308 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดและประเภทของสถานศึกษา เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และ (3) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบดังกล่าว

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำข้อมูลมาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิเช่นเดียวกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งในรูปแบบเอกสารและรูปแบบออนไลน์ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการรักษาความลับของข้อมูล เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วนแล้วจึงนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นที่กำหนด โดยใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม พร้อมทั้งขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลทุกคน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับการดำเนินงาน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ เพื่อนำมาอธิบายและสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู

ตาราง แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู โดยรวมทั้ง 6 ด้าน

องค์ประกอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
		S.D	ระดับ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1.ด้านการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล	4.59	0.47	มากที่สุด	4.51	0.49	มากที่สุด
2.ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.55	0.36	มากที่สุด	4.54	0.38	มากที่สุด
3.ด้านการส่งเสริมนักเรียน	4.46	0.40	มาก	4.49	0.35	มาก
4.ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.40	0.56	มาก	4.45	0.44	มาก
5.ด้านการส่งต่อนักเรียน	4.35	0.37	มาก	4.39	0.41	มาก
6. เสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัย	4.33	0.56	มาก	4.49	0.51	มาก
รวม	4.44	0.45	มาก	4.47	0.43	มาก

จากตาราง 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานตามดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู โดยรวมรายด้าน ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.45) และสภาพที่ พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพปัจจุบันด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัย ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์พบว่าด้านการคัดกรองนักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดตามลำดับ

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับที่น่าพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาในบางด้าน โดยเฉพาะการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัยให้สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เน้นการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมข้อมูลพื้นฐาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรม และสุขภาพ โดยใช้ฐานข้อมูลดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงและปรับปรุงข้อมูลได้อย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน มุ่งพัฒนาระบบคัดกรองออนไลน์และการประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติ เพื่อให้สามารถระบุนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ รวมถึงการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการให้ความช่วยเหลือ

2.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนาการและพฤติกรรมเชิงบวกของนักเรียน ผ่านกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ

2.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ระบบสารสนเทศในการติดตามและประเมินผลการทำงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน พัฒนาระบบข้อมูลที่เอื้อต่อการส่งต่อและติดตามนักเรียนระหว่างระดับชั้นหรือหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขาดตอน

2.6 ด้านการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัย มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่นักเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กิจกรรมสถานการณ์จำลองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและด้านการคัดกรองนักเรียน สะท้อนให้เห็นว่าครูและผู้บริหารมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บและติดตามข้อมูลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อค้นพบในลักษณะเดียวกับวิจัยของ ญาดา สังขภิญญา (2565) และแพรวพลอย พัฒนะแสง (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้ระบบสารสนเทศช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้ ความแตกต่างของระดับผลการวิจัยอาจเกิดจากบริบทด้านความพร้อมของเทคโนโลยีและการสนับสนุนเชิงนโยบายในแต่ละพื้นที่

สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อค้นพบในลักษณะเดียวกับ ญาดา สังขภิญญา (2565) ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้แนวคิดวงจรคุณภาพเดมมิ่งสำหรับ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

2. การศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู พบว่า มี 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน และ 6) เสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัย ผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อค้นพบในลักษณะเดียวกับงานวิจัยกับ จิตติวิทย์ หนัณกิจ (2568) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลและสร้างความปลอดภัยแก่นักเรียนในยุคดิจิทัล โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 พบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1)

ความต้องการจำเป็นในการดูแลและสร้างความปลอดภัยแก่นักเรียนในยุคดิจิทัลโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การเสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัยมี (2) การปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบในสังคมดิจิทัล (3) การเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนเพื่อความปลอดภัยดิจิทัล (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อความปลอดภัยในยุคดิจิทัล (5) การบริหารจัดการและตอบสนองต่อภัยคุกคามทางไซเบอร์ (6) การดูแลสุขภาพจิตและอารมณ์ของนักเรียนในโลกดิจิทัล และ ยังมีผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อค้นพบในลักษณะเดียวกับกับ Jackson (2015) ได้ศึกษาวิจัย ผลกระทบของการจัดกิจกรรมกลุ่มที่ปรึกษา ปัญหาพฤติกรรมด้านเขาวนปัญญา โดยเน้นเทคนิคการควบคุมตนเอง ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมในชั้นเรียน และประสิทธิภาพในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมนี้มีผลกระทบในด้านบวกที่มีผลต่อพฤติกรรมในชั้นเรียนและประสิทธิภาพในตนเอง และงานวิจัยยังมีข้อเสนอแนะว่าอาจารย์แนะแนวควรปฏิบัติงานกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมในชั้นเรียนแบบ แปรกแยกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการปฏิบัติอย่างจริงจังกับนักเรียนเหล่านี้ ผู้แนะแนวต้องมีความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาพฤติกรรมมากขึ้นประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาของรูปแบบ มี 5 หน่วย ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ปัญหา และการส่งต่อ 4) กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นดำเนินการ ขั้นตรวจสอบและขั้นปรับปรุงพัฒนา 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลและสร้างความปลอดภัยแก่นักเรียนในยุคดิจิทัลโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูพบว่า ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูมีความเหมาะสมในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ยังควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลอย่างปลอดภัย **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนการใช้ระบบสารสนเทศในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม และส่งเสริมการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน **ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย** ควรมีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานในบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ฐิติวัธส หมั่นกิจ และ คณะ. (2568). การพัฒนารูปแบบการดูแลและสร้างความปลอดภัยแก่นักเรียนในยุคดิจิทัล โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8(1), 238-250.
- ญาดา สังขิบุญ. (2565). รูปแบบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้แนวคิดวงจรคุณภาพเดมมิ่งสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เลย เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แพรวลอย พัฒนะแสง. (2565). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2568 จาก <https://sites.google.com/nbgo.th/edu-plan>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน. (2563). รายงานผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ลำปาง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน OBEC CARE. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- Jackson, S. K. (2015). The effects of a cognitive-behavioral group counseling intervention that emphasizes self-management techniques on the classroom behavior and self-efficacy of middle school students. Review of Educational Research, 63(3), 249–294.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample sizes for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607–610.

การประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ
โรงเรียนคลองพนสฤทธิพิทยา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่*
THE EVALUATION OF THE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCY
DEVELOPMENT PROJECT AT KHLONGPONSARITPITTAYA SCHOOL
UNDER THE TRANG-KRABI SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

ฐิติพันธ์ ชูวงศ์ยิ่งไพศาล¹, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์² และ อรรครา ธรรมาธิกุล³

Thitipan Choowongyingphaisan¹, Werayut Chatakan² and Akara Thammathikul,³

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช¹⁻³

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: 6755701036@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินความก้าวหน้า 2) เพื่อประเมินผลสรุป 3) เพื่อประเมินคุณค่าภายใน 4) เพื่อประเมินผลสำเร็จ ของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤทธิพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ตามแนวคิดการประเมินของสคริฟเวน (Scriven) ใน 4 ด้าน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู และนักเรียนโรงเรียนคลองพนสฤทธิพิทยา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 46 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการประเมินความก้าวหน้าอยู่ในระดับมาก โครงการมีการดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหามีความต่อเนื่อง เหมาะสมกับบริบทของ ผู้เรียนและโรงเรียน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียน 2) ด้านการประเมินผลสรุปอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน มีความมั่นใจ เจตคติที่ดี และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) ด้านการประเมินคุณค่าภายในอยู่ในระดับมาก โครงการมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ กระบวนการดำเนินงาน สื่อ และเครื่องมือประเมินมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 4) ด้านการประเมินผลสำเร็จอยู่ในระดับมาก โครงการส่งผลให้ นักเรียนมีพัฒนาการด้านสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ สามารถนำความรู้ไปใช้จริง และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีภายในโรงเรียน โดยสรุป โครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศของโรงเรียนคลองพนสฤทธิพิทยา เป็นโครงการที่มีคุณภาพ บรรลุ

* Received 15 January 2026 ; Revised 30 January 2026; Accepted 10 February 2026

วัตถุประสงค์ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการด้านภาษาต่างประเทศในสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, สมรรถนะภาษาต่างประเทศ, Scriven

Abstract

This study aimed to evaluate the Foreign Language Competency Development Project implemented at Khlongponsaritpittaya School under the Trang-Krabi Secondary Educational Service Area Office, using Scriven's value-oriented evaluation framework. The evaluation focused on four dimensions: formative evaluation, summative evaluation, intrinsic evaluation, and pay-off evaluation. The target group consisted of 46 participants, including the school director, teachers, and students during the 2025 academic year. Research instruments included an opinion questionnaire and a semi-structured interview. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The findings indicated that all evaluation dimensions were rated at a high level. The formative evaluation revealed that project activities were well aligned with the objectives, featured coherent and continuous content, were appropriate to the learners' and school context, and effectively promoted active participation among teachers and students. The summative evaluation demonstrated that students showed improvement in foreign language competencies across listening, speaking, reading, and writing skills, along with increased confidence, positive attitudes toward foreign language learning, the ability to apply language skills in daily life, and the development of desirable characteristics. The intrinsic evaluation reflected systematic project management, with appropriate implementation processes, learning materials, facilities, and evaluation instruments consistent with project objectives. The pay-off evaluation showed that the project generated tangible outcomes by enhancing students' foreign language competencies, supporting authentic language use, and fostering a positive foreign language learning environment within the school.

In conclusion, the Foreign Language Competency Development Project at Khlongponsaritpittaya School demonstrated strong overall quality and successfully achieved its intended objectives. The findings suggest that Scriven's

evaluation framework provides a comprehensive and effective approach for assessing and improving foreign language development projects and may serve as a practical guideline for similar initiatives in other educational institutions.

Keywords: Development Project, The Foreign Language Competency, Scriven

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ของศตวรรษที่ 21 การสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศเป็นสมรรถนะสำคัญที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการประกอบอาชีพ เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ประเทศไทยจึงกำหนดนโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นฐานสำคัญของสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ควบคู่กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพและสมรรถนะด้านภาษาและการสื่อสาร เพื่อรองรับการแข่งขันในบริบทสากล (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ยังเน้นบทบาทของกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศในการเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ และการเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในระดับมัธยมศึกษายังคงประสบข้อจำกัด ผู้เรียนจำนวนมากขาดความมั่นใจและไม่สามารถนำภาษาไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนช่องว่างระหว่างเป้าหมายเชิงนโยบายกับผลลัพธ์การเรียนรู้ ทั้งนี้ Brown (2007) ระบุว่าพัฒนาสมรรถนะทางภาษาควรอาศัยกิจกรรมที่บูรณาการทักษะภาษาในบริบทที่มีความหมาย ขณะที่ Richards และ Schmidt (2010) ชี้ถึงความสำคัญของแรงจูงใจ เจตคติเชิงบวก และการประเมินผลที่สะท้อนการใช้ภาษาได้จริง

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียนคลองพนสฤศดีพิทยฯ พบว่านักเรียนมีความสนใจในการเรียนภาษาต่างประเทศในห้องเรียนอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความกระตือรือร้นและความมั่นใจเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kramsch (1993) ที่เห็นว่าการเรียนรู้ภาษาผ่านบริบทจริงและวัฒนธรรมเอื้อต่อการนำภาษาไปใช้ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังขาดการประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะภาษาต่างประเทศในเชิงระบบที่สะท้อนความก้าวหน้า กระบวนการ และผลลัพธ์ของโครงการอย่างชัดเจน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะภาษาต่างประเทศในภาพรวม โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา ยังมีจำนวนจำกัด ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นในการประเมินโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการตัดสินใจคุณค่า การปรับปรุงการดำเนินงาน และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับนโยบายและบริบทสถานศึกษา

ดังนั้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศของโรงเรียนคลองพนสฤद्धิพิทยาใน 4 มิติ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุป การประเมินกระบวนการดำเนินงาน และการประเมินผลสำเร็จของโครงการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาและยกระดับการจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความก้าวหน้าของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤद्धิพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่
2. เพื่อประเมินผลสรุปของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศโรงเรียนคลองพนสฤद्धิพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่
3. เพื่อประเมินกระบวนการดำเนินงานภายในโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤद्धิพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่
4. เพื่อประเมินผลสำเร็จของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤद्धิพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศเป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนคุณค่าของโครงการอย่างรอบด้าน ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อประเมินและติดตามผลการดำเนินงานของโครงการ

1. กลุ่มเป้าหมาย

ใช้กลุ่มเป้าหมายของโรงเรียนคลองพนสฤद्धิพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่ ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย

ตารางที่ 1

ประเภทข้อมูล	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	รวม
เชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม	1. ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2. ครู 3. นักเรียน	1 คน 5 คน 40 คน	46 คน
เชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง	1. ตัวแทนครู 2. ตัวแทนนักเรียน	2 คน 3 คน	5 คน

โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นผู้ส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือเข้าร่วมกิจกรรมครบถ้วน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทโดยตรงต่อการดำเนินโครงการ และสามารถสะท้อนข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินได้อย่างชัดเจน

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถาม แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 และ 3 (สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้ดำเนินโครงการ) ฉบับที่ 2 และ 4 (สำหรับครูผู้ดำเนินโครงการและนักเรียน) ซึ่งแต่ละฉบับมี 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ (check list) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน วุฒิทางการศึกษา/ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม การประเมินโครงการโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) การประเมินความก้าวหน้า 10 ข้อ 2) การประเมินผลสรุป 20 ข้อ 3) การประเมินคุณค่าภายใน 15 ข้อ 4) การประเมินผลสำเร็จ 10 ข้อ ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีค่า IOC 0.6 – 1.00 แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) และมีค่าความเชื่อมั่นโดยวิธี Cronbach's alpha ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป อยู่ในระดับดี

2.2 แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์สำหรับครูและนักเรียน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประเมินผลลัพธ์และผลสำเร็จของโครงการหลังการจัดโครงการทั้งผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและสถานศึกษา ซึ่งประกอบ 1 ฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับมี 1 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ประเด็นการสัมภาษณ์ ด้านการประเมินผลสรุปและด้านการประเมินผลสำเร็จ

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการศึกษา ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ รูปแบบการ ประเมินของสคริฟเวน (Scriven) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และได้กำหนดเป็นกรอบการวิจัยและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาจากนั้นกำหนดเป็นเครื่องมือการ ประเมิน ขั้นที่ 2 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ให้สอดคล้องกับการประเมินรูปแบบ การประเมินของสคริฟเวน (Scriven) ขั้นที่ 3 นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปให้ที่ปรึกษา ตรวจสอบและขอคำแนะนำพร้อมปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในข้อคำถาม ให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเนื้อหาของการประเมิน ขั้นที่ 4 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาภาษา การวัดผล การประเมินผลและพิจารณาข้อสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ค่าดัชนี ความสอดคล้องกับข้อคำถาม จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน คัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 – 1.00

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้ศึกษาติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครศรีธรรมราช ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนคลองพนสฤศดีพิทยา เพื่อขออนุญาตและเก็บ รวบรวมข้อมูล

4.2 ส่งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์พร้อมกับหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวม ข้อมูล ดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาเก็บ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคืน ทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ทุกฉบับ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.4 จำแนกแบบสอบถามโดยการคัดแยกฉบับตามสถานภาพของผู้ตอบ แบบสอบถามแล้วนำคะแนนที่ได้จัดพิมพ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลลัพธ์และผลสำเร็จของโครงการพัฒนา สมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤศดีพิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.6 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปและอภิปรายผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากแบบ สัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็นสำคัญ และนำเสนอ โดยการพรรณนาเนื้อหา (Content Description)

ผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤษฎ์พิทยาสำนักรงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่งกรปะบั้ง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ

ผลการประเมินความก้าวหน้าของโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าโครงการมีการดำเนินงานเป็นไปตามแผนและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับสูง

ประเมินความก้าวหน้าของโครงการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.38	0.60	มาก
ด้านความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา	4.25	0.64	มาก
ความสอดคล้องกับนโยบายสถานศึกษา	4.33	0.82	มาก
เฉลี่ยรวมด้านความก้าวหน้า	4.35	0.63	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความก้าวหน้าของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมาคือ ด้านความสอดคล้องกับนโยบายสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.33$) และด้านความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.25$) ซึ่งสะท้อนว่าโครงการมีความเหมาะสม สอดคล้อง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของสถานศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการประเมินผลสรุปของโครงการ

ผลการประเมินผลสรุปของโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าโครงการสามารถส่งเสริมผลลัพธ์ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเมินผลสรุปของโครงการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านความรู้และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศของนักเรียน	4.39	0.61	มาก
ด้านความยั่งยืนในการใช้ภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวัน	4.40	0.59	มาก
ด้านความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ	4.42	0.58	มาก
ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน	4.41	0.57	
เฉลี่ยรวมด้านผลสรุป	4.40	0.59	มาก

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินผลสรุปของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้ภาษาต่างประเทศมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ($\bar{X} = 4.41$) ด้านความยั่งยืนในการใช้ภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.40$) และด้านความรู้และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศของนักเรียน ($\bar{X} = 4.39$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ ความมั่นใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และโครงการส่งผลต่อผู้เรียนในทุกด้าน

ตารางที่ 4 ผลการประเมินคุณค่าภายใน

ผลการประเมินคุณค่าภายในของโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าโครงการมีคุณค่าภายในและความเหมาะสมในการดำเนินงานในระดับสูง

ประเมินคุณค่าภายในของโครงการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม	4.40	0.53	มาก
ด้านความเหมาะสมในการจัดกิจกรรม	4.43	0.54	มาก
ด้านความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน	4.33	0.50	มาก
เฉลี่ยรวมด้านคุณค่าภายใน	4.39	0.52	มาก

จากตารางที่ 4 ผลประเมินคุณค่าภายในของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสมในการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.43$) รองลงมาคือ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 4.40$) และด้านความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ($\bar{X} = 4.33$) ซึ่งสะท้อนว่าโครงการมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การออกแบบกิจกรรม กระบวนการดำเนินงาน และเครื่องมือประเมินที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

ตารางที่ 5 ผลการประเมินผลสำเร็จ

ผลการประเมินผลสำเร็จของโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าโครงการสามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับสูง

ประเมินผลสำเร็จของโครงการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ด้านผลลัพธ์ของโครงการ	4.47	0.61	มาก
ด้านการยอมรับในประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรม	4.36	0.61	มาก
ด้านแนวทางการส่งเสริมกิจกรรม	4.48	0.55	มาก
เฉลี่ยรวมด้านผลสำเร็จ	4.44	0.59	มาก

จากตารางที่ 5 ผลการประเมินผลสำเร็จของโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์ของโครงการ ($\bar{X} = 4.47$) และด้านการยอมรับในประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 4.36$) ซึ่งสะท้อนว่าโครงการมีผลลัพธ์ที่ชัดเจน ได้รับการยอมรับ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีภายในโรงเรียน และมีแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมที่เหมาะสมในระดับมาก

ผลการประเมินเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์พบว่า โครงการช่วยพัฒนาคุณลักษณะและพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียนอย่างชัดเจน ผู้เรียนมีความมั่นใจ ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน และความใฝ่รู้ด้านภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยสะท้อนผ่านพฤติกรรมการกล้าแสดงออก การช่วยเหลือเพื่อน การทำงานกลุ่ม และความสนใจเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ กิจกรรมเชิงปฏิบัติและผลงานสร้างสรรค์เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของการพัฒนา ควรต่อยอดด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานเป็นทีม เพื่อคงทนคุณลักษณะเชิงบวกของผู้เรียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ความก้าวหน้าของโครงการ ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินกิจกรรมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับเป้าหมายเชิงสมรรถนะ ซึ่งบ่งชี้ว่าการออกแบบโครงการตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถเชิงปฏิบัติของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2007) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ภาษาควรเน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ซึ่งให้ความสำคัญกับประสบการณ์ตรงของผู้เรียน และงานวิจัยของหินมาลัย และกองสอน (2567) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (creative learning) ส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษและการสื่อสารอย่างมีความหมายผ่านกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของ

ผู้เรียน ซึ่งสนับสนุนว่าการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติจริงช่วยพัฒนาทักษะภาษาและเจตคติของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลสรุปของโครงการ ผลการวิจัยพบว่า โครงการสามารถส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นผลจากการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารภาษาต่างประเทศและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะบรรยากาศการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางภาษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงการ จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างเป็นธรรมชาติและช่วยลดความวิตกกังวลในการสื่อสาร ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Harmer (2007) ที่ชี้ว่าบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2561) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบรรยากาศที่ผ่อนคลายส่งเสริมการแสดงออกของผู้เรียน นอกจากนี้ ผลการประเมินด้านการพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาต่างประเทศ สะท้อนถึงการ พัฒนาทักษะภาษาอย่างรอบด้าน

3. คุณค่าภายในของโครงการ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานมีความเหมาะสม เป็นระบบ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ประเด็นด้านการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนงานและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงความพร้อมด้านการวางแผน การประสานงาน และการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินกระบวนการของ Stufflebeam (2003) ที่มุ่งสะท้อนคุณภาพการดำเนินงานระหว่างโครงการเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงบริหาร และสนับสนุนการพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง ประเด็นความหลากหลายและความเหมาะสมของรูปแบบการประเมินมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น แม้อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงแนวโน้มที่ควรพัฒนาเครื่องมือและวิธีการประเมินให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ปวงศักดิ์ ภาคอมาช (2565) ที่เสนอแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ โดยเน้นการบูรณาการการประเมินเพื่อการเรียนรู้ การประเมินระหว่างการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและมีคุณภาพทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในบริบทของการศึกษาศตวรรษที่ 21

4. ผลสำเร็จของโครงการ ผลการวิจัยพบว่า โครงการสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมทั้งต่อผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ด้านภาษาต่างประเทศในสถานศึกษา อันแสดงถึงความสำเร็จของการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ

การสื่อสารและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงทิศทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) โดยเฉพาะประเด็นการยอมรับว่าโครงการเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศของนักเรียน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงการยอมรับจากผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าโครงการสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและบริบททางสังคมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินที่มุ่งเน้นการนำผลไปใช้ของ Patton (2008) ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหารจัดการโครงการ ตลอดจนสอดคล้องกับข้อค้นพบของนงเยาว์ อุทุมพร (2566) ที่ระบุว่าการนำผลการประเมินการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องสามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการวางแผนนโยบายและปรับปรุงการปฏิบัติในระดับสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนว่าผลการประเมินของโครงการสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานและการตัดสินใจได้จริงในบริบทเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ

องค์ความรู้ใหม่

จากการประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศของโรงเรียนคลองพนสฤกษ์พิทยา โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินเชิงคุณค่าของ Scriven ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลการพัฒนาสมรรถนะภาษาแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นผลสำเร็จ (Pay-off Driven Model) ซึ่งให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สะท้อนว่าการประเมินตามแนวคิดของ Scriven ไม่เพียงใช้ตัดสินคุณค่าของโครงการ แต่ยังสามารถนำผลการประเมินมาใช้เป็นกรอบแนวคิดเชิงพัฒนา เพื่อยกระดับการพัฒนาสมรรถนะภาษาต่างประเทศของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

โมเดลการพัฒนาสมรรถนะภาษาต่างประเทศ FLC–Scriven Model

ภาพที่ 1 FLC–Scriven Model

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยสามารถพัฒนาเป็น โมเดลการพัฒนาสมรรถนะภาษาต่างประเทศ FLC–Scriven Model (Foreign Language Competency Development through Scriven’s Framework) ซึ่งเป็นโมเดลที่บูรณาการการจัดการ

เรียนรู้ การบริหารจัดการเชิงระบบ และการประเมินผลเชิงคุณค่า โดยมุ่งเน้นผลสำเร็จเชิงสมรรถนะที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงเป็นเป้าหมายสูงสุด โมเดลดังกล่าวประกอบด้วย 4 มิติที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การบูรณาการเชิงพัฒนา สมรรถนะเชิงผลลัพธ์ การจัดการเชิงระบบจากภายใน และผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม องค์ความรู้ใหม่นี้สะท้อนว่าความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะภาษาต่างประเทศเกิดจากการบูรณาการการจัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินเชิงสมรรถนะ โดยความใหม่ของงานวิจัยอยู่ที่การนำแนวคิดการประเมินของ Scriven มาสังเคราะห์เป็นโมเดลเชิงพัฒนาที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการด้านภาษาต่างประเทศในบริบทสถานศึกษาอื่นได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนคลองพนสฤศติพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระจปี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ จากผลการประเมินที่พบว่าโครงการมีความก้าวหน้าและผลลัพธ์อยู่ในระดับมาก แต่ยังมีข้อจำกัดจากความแตกต่างระหว่างผู้เรียน จึงควรจัดให้มีการประเมินความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ และนำผลไปปรับกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ควบคู่กับการส่งเสริมการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียนได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการ 2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเนื่องจากผลการประเมินด้านผลสรุปและผลสำเร็จของโครงการอยู่ในระดับมาก สถานศึกษาควรใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายในการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการโครงการให้มีความเป็นระบบ และเชื่อมโยงผลลัพธ์กับการสร้างอัตลักษณ์ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศของโรงเรียนอย่างยั่งยืน 3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อเพิ่มความลึกซึ้งของผลการประเมิน ควรมีการวิจัยที่ศึกษาผลกระทบระยะยาวของโครงการต่อการคงอยู่ของสมรรถนะการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียน และการวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อขยายผลเชิงวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- นงเยาว์ อุทุมพร (2566). การนำผลการประเมินการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 17(2), 1-15.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปวงศักดิ์ ภาคوماช.(2565). แนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 17(2), 1-18.
- พิมพ์ันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาร์ ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก (13 ตุลาคม 2561).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชนิกานต์ หินมาลัย และ รุ่งทิวา กองสอน. (2024). การส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย.วารสารการศึกษานานาชาติ, 6(4), 17-31.
- Brown, H. D. (2007). Principles of language learning and teaching (5th ed.). White Plains, NY: Pearson Education.
- Harmer, J. (2007). The practice of English language teaching (4th ed.). London: Pearson Education.
- Kramsch, C. (1993). Context and culture in language teaching. Oxford: Oxford University Press.
- Patton, M. Q. (2008). Utilization-focused evaluation. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Richards, J. C., & Schmidt, R. (2010). Longman dictionary of language teaching & applied linguistics (4th ed.). London: Pearson Education.
- Scriven, M. (1991). Evaluation thesaurus (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Stufflebeam, D. L. (2003). The CIPP model for evaluation. In T. Kellaghan, D. L. Stufflebeam, & L. A. Wingate (Eds.), International handbook of educational evaluation (pp. 31-62). Springer.

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สํารายเขียน
โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*
EVALUATION OF THE PROJECT OT ENHANCE STUDENTS POTENTIAL
THROUGH ENHANCE READING AND ENJOYABLE WRITING ACTIVITIES
AT BAN PA MAI PHRE RATTHAPRASONG 1 SCHOOL SURAT THANI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ดาร์รัตน์ เรืองนวล¹, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์² และ พณภุช บุญพบ³

Dararat Rangnurl¹, Wera-yut Chatakan² and Phanagrid Boonpob³

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช¹⁻³

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: 6755701054@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สํารายเขียน ของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของโครงการ 2) กระบวนการเรียนรู้ 3) กระบวนการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการ 4) การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ 5) ผลลัพธ์ของโครงการ และ 6) การกำกับโครงการอย่างต่อเนื่อง กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ จำนวน 11 คน และกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านการประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินโครงการมีความชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (2) ด้านการประเมินกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด กระบวนการจัดกิจกรรมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม (3) ด้านการประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการอยู่ในระดับ มากที่สุด มีการใช้การประเมินก่อน-หลังเรียน และนำผลไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน (4) ด้านการประเมินโครงการเพื่อนำสู่การปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด สภาพแวดล้อม เวลาเรียน หลักสูตร และสื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสม (5) ด้านการประเมินผลลัพธ์ของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนมีพัฒนาการ

* Received 19 January 2026 ; Revised 30 January 2026; Accepted 12 February 2026

ด้านการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนวิชาชีพได้ และ (6) ด้านการกำกับโครงการอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับ มากที่สุด มีระบบการนิเทศ ติดตาม นำผลไปปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้โครงการมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ, การอ่านและการเขียน, นักเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

This study aimed to evaluate the “Fun Reading, Happy Writing” Capacity-Enhancement Project for students at Mooban Pa Mai Phraratchaprasong School 1 in six aspects: (1) project objectives, (2) learning process, (3) operational process for project development, (4) project implementation, (5) project outcomes, and (6) continuous project supervision. The sample consisted of two groups: 11 project operators and 49 students in Grades 3–6. Data were collected using interviews and satisfaction questionnaires.

The findings revealed that: (1) evaluation of project objectives was at the highest level, indicating that the objectives and operational plans were clear and consistent with the school context; (2) evaluation of the learning process was at the highest level, as learning activities were continuously developed and allowed related parties to participate; (3) evaluation of the operational process for project development was at the highest level, with pre- and post-assessments conducted and the results used to improve teaching and learning management; (4) evaluation of project implementation was at the highest level, as the learning environment, instructional time, curriculum, and learning materials were appropriate; (5) evaluation of project outcomes was at the highest level, showing that students demonstrated improvement in reading, writing, and analytical thinking skills, and teachers were able to exchange knowledge within professional learning communities; and (6) evaluation of continuous project supervision was at the highest level, with systematic supervision, monitoring, and use of evaluation results to improve the project’s continuity and sustainability.

Keywords: Project Evaluation, Reading and Writing, Primary School Students

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์และสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างเอกภาพของสังคมและการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นไทย นอกจากนี้จะเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลแล้ว ภาษาไทยยังมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ การพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ วิจัย และการสร้างสรรค์องค์ความรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อีกทั้งยังสะท้อนภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพของบรรพบุรุษผ่านวรรณคดีและวรรณกรรมอันทรงคุณค่า ดังนั้น ภาษาไทยจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์และควรได้รับการส่งเสริมและอนุรักษ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน (สมชาย ชำนาญการ, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องตามมาตรา 23 (4) และมาตรา 24 (2-3) ซึ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเป็น การแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ความรู้จากประสบการณ์จริง และการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2561) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สามารถอ่านออก เขียนได้ อ่านคล่อง เขียนคล่อง และสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับชั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

การอ่านและการเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระ การอ่านช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย พัฒนาความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ และการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่มีทักษะการอ่านที่ดีจะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนรู้และการสื่อสารในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (เข้ม ขอบกิตติกุล, 2560) ขณะเดียวกัน การเขียนเป็นกระบวนการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ออกมาอย่างมีระบบและสร้างสรรค์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา ความคิดเชิงเหตุผล และการสื่อสารเชิงวิชาการ รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการบันทึกและสืบทอดองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต (มะลิ มกรมณี, 2560) อย่างไรก็ตาม การเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่มีความซับซ้อนและฝึกได้ยากที่สุด เนื่องจากต้องอาศัยการบูรณาการทักษะพื้นฐานด้านการฟัง การพูด และการอ่าน รวมทั้งความรู้ทางภาษาและประสบการณ์ของผู้เขียน เพื่อถ่ายทอดสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้ตรงตามเจตนา (กองทัพ เคลือบ และพนิชกุล, 2562) ดังนั้น การพัฒนาทักษะการเขียนจึงจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการส่งเสริมทักษะการอ่านอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับคุณภาพผู้เรียนด้านภาษาไทย จึงกำหนดนโยบายการอ่านออก

เขียนได้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาทักษะการเขียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 จึงได้นำนโยบายดังกล่าวมาพัฒนาเป็นกิจกรรม “สนุกอ่าน สำราญเขียน” เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนควบคู่กัน พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดทำโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรม “สนุกอ่าน สำราญเขียน” โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพในการดำรงชีวิตในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อประเมินกระบวนการเรียนรู้ของโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อประเมินการนำโครงการไปสู่การพัฒนาของโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
4. เพื่อประเมินการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติของโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
5. เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
6. เพื่อประเมินการกำกับ และติดตามโครงการอย่างต่อเนื่องของโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยใช้

กรอบแนวคิดการประเมินตามแนวของไทเลอร์ ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ การประเมินวัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาโครงการ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ ผลลัพธ์ของโครงการ และการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 รวมทั้งสิ้น 95 คน กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ดำเนินโครงการ จำนวน 11 คน (ผู้บริหาร 1 คน และครู 10 คน) และ (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3–6 จำนวน 49 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามการประเมินโครงการ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน และแบบสัมภาษณ์ครู ดังนี้

2.1 แบบสอบถามการประเมินโครงการ แบบสอบถามการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การประเมินโครงการใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) การประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการ (2) การประเมินกระบวนการเรียนรู้ (3) การประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการ (4) การประเมินการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ (5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการ และ (6) การกำกับโครงการอย่างต่อเนื่อง หาค่าโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) และตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแบบปลายเปิด

2.2 แบบสอบถามการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจใน 2 ด้าน ได้แก่ (1) กระบวนการเรียนรู้ และ (2) ผลลัพธ์ของโครงการ หาค่าโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

2.3 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครู เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพสอบถามแนวทางการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่านสำราญเขียนหลังการจัดโครงการทั้งผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นผลลัพธ์หลังการดำเนินโครงการ และตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็นสำคัญ และนำเสนอโดยการพรรณนาเนื้อหา (Content Description)

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือ จากนั้นนำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ (1) ทำหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ให้ข้อมูล (2) แจกแบบสอบถามให้ครูและนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ และรวบรวมแบบสอบถามคืนภายในระยะเวลาที่กำหนด (3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ (4) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (5) จัดเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

เกณฑ์การแปลผล

การแปลผลใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้ 4.51–5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด, 3.51–4.50 ระดับมาก, 2.51–3.50 ระดับปานกลาง, 1.51–2.50 ระดับน้อย และ 1.00–1.50 ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1.ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จากกลุ่มผู้ดำเนินโครงการ ประเมิน 6 ประเด็น วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านการประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการโดยภาพรวม

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านประเมินวัตถุประสงค์ของ โครงการ	4.69	0.53	มากที่สุด
รวม	4.69	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินด้านการประเมินวัตถุประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.53) แสดงให้เห็นว่าโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาอย่างชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านการประเมินกระบวนการเรียนรู้โดยภาพรวม

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการประเมินกระบวนการเรียนรู้	4.70	0.51	มากที่สุด
รวม	4.70	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินด้านกระบวนการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.51) โดยกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียนได้รับการพัฒนาและปรับปรุงตามหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศติดตาม และเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมสูงสุด ขณะที่การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียนมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าแต่ยังอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ของโครงการมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านการประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการโดยภาพรวม

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการประเมินเพื่อนำไปสู่การ พัฒนาโครงการ	4.70	0.51	มากที่สุด
รวม	4.70	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ด้านการประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.51) แสดงให้เห็นว่าการประเมินผลถูกนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านการประเมินโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยภาพรวม

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการประเมินโครงการเพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติ	4.69	0.49	มากที่สุด
รวม	4.69	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ด้านการประเมินโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.49) โดยมีความเหมาะสมด้านหลักสูตรเวลาเรียน สื่อและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และความสนใจของนักเรียน ซึ่งสะท้อนว่าโครงการสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ โดยภาพรวม

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ	4.27	0.64	มากที่สุด
รวม	4.27	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ด้านผลลัพธ์ของโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.64) โดยครูสามารถนำความรู้ไปพัฒนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนวิชาชีพ นักเรียนมีความรู้และทักษะการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสะท้อนว่าโครงการส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ด้านการกำกับ และติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยภาพรวม

การประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการกำกับ และติดตามโครงการ อย่างต่อเนื่อง	4.27	0.64	มากที่สุด
รวม	4.27	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า การประเมินด้านการกำกับและติดตามโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.34) โดยการนิเทศติดตาม การรวบรวมข้อมูลและปัญหา และการนำผลการติดตามไปปรับปรุงพัฒนาโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าการกำกับและติดตามโครงการมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาโครงการ

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จากกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 49 คน แสดงในตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินความพึงพอใจของการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยภาพรวม

การประเมินความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ประเมินกระบวนการเรียนรู้	3.97	0.48	มาก
2. ประเมินผลลัพธ์ของโครงการ	3.96	0.20	มาก
รวม	3.96	0.27	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า การประเมินความพึงพอใจโครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยภาพรวมด้านการกำกับและติดตามโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.34) และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโครงการมีระบบการติดตามที่มีประสิทธิภาพและสามารถสร้างความพึงพอใจต่อผู้เข้าร่วมได้ในระดับสูง

และ 3.ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมศักยภาพ โครงการส่งเสริมศักยภาพ กิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญและนำเสนอโดยการพรรณนาเนื้อหา ดังนี้

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และผู้ดำเนินโครงการ พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ดำเนินโครงการพบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนควรมุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่าน การใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการจัดกิจกรรมการอ่านและการเขียนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยเฉพาะกิจกรรมที่สนุกและเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาไทยอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรมสนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมู่บ้านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 พบว่า 1) ด้านการประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลการประเมินพบว่าด้านวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของผู้เรียน ซึ่งเอื้อต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2564) ที่ระบุว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการทางการศึกษาอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร วงศ์คำจันทร์ (2565) ที่พบว่าโครงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะภาษาและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ 2) ด้านการประเมินกระบวนการเรียนรู้ ผลการประเมินด้านกระบวนการเรียนรู้พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ของโครงการมีความเหมาะสม เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนได้อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและกิจกรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2566) ที่ระบุว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ช่วยพัฒนาทักษะภาษา การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 3) ด้านการประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการ ผลการประเมินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการประเมินสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงการอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการโครงการทางการศึกษา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ศรีประเสริฐ (2565) ที่พบว่าการใช้ผลการ

ประเมินเป็นฐานในการปรับปรุงกิจกรรมการอ่านและการเขียนช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะภาษาและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ 4) ด้านการประเมินโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ผลการประเมินด้านการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดของโครงการ และมีการสนับสนุนด้านสื่อ นวัตกรรม และหลักสูตรที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับอนันตชัย ทองปาน (2564) ที่เสนอว่าการยกระดับการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนจำเป็นต้องมีการสนับสนุนด้านนวัตกรรม สื่อ และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง 5) ด้านการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ ผลการประเมินด้านผลลัพธ์ของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่าโครงการสามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน และทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิผลของกิจกรรมที่ออกแบบอย่างเหมาะสมและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับธนพร รัตนสุนทร (2565) ที่พบว่าการประเมินผลลัพธ์โครงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนช่วยให้สามารถตรวจสอบพัฒนาการด้านทักษะภาษาได้อย่างชัดเจน และนนุช เกตุทอง (2566) ที่เสนอว่าการประเมินผลลัพธ์ควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อยืนยันความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ และ 6) ด้านการกำกับและติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินด้านการกำกับและติดตามโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าระบบการนิเทศ การติดตาม และการรายงานผลมีความเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้สามารถติดตามความก้าวหน้า แก้ไขปัญหา และปรับปรุงกิจกรรมได้อย่างทันท่วงที ส่งผลให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมชาย พันธวิกรมย์ (2565) ที่พบว่าการกำกับติดตามโครงการอย่างต่อเนื่องช่วยให้ครูสามารถปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ทันเวลา และวราภรณ์ แสงทอง (2566) ที่เสนอว่าการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบช่วยเพิ่มความยั่งยืนของโครงการและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมศักยภาพกิจกรรม สนุกอ่าน สำราญเขียน โรงเรียนหมูป่านป่าไม้พระราชประสงค์ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1.ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ สถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาควรนำรูปแบบการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของโครงการนี้ไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโครงการด้านภาษาไทย ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้ผลการประเมินเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครู สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงจัดให้มีระบบกำกับติดตามโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อขยายผลและยกระดับคุณภาพการจัดการ

เรียนรู้ในสถานศึกษาอื่นได้อย่างเหมาะสม 2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ศึกษาทัศนคติและเจตคติของครูและนักเรียนที่มีต่อการประเมินโครงการ โดยเปรียบเทียบตามตัวแปรด้านคุณลักษณะและประสบการณ์ รวมทั้งศึกษาปัจจัยหรือกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ เพื่อนำไปพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการอ่านและการเขียนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนยิ่งขึ้นในบริบทของสถานศึกษาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ศรีประเสริฐ. (2565). การประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 15(2), 45–60.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพร รัตนสุนทร. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์. วารสารการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 15(2), 45–60.
- ธนพร รัตนสุนทร. (2565). การประเมินผลโครงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนในระดับประถมศึกษา. วารสารวิชาการครูศาสตร์, 14(3), 89–104.
- นงนุช เกตุทอง. (2566). แนวคิดการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ. วารสารการวิจัยทางการศึกษา, 20(1), 33–48.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- มะลิ มกรามณี. (2560). การเขียน: ทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ แสงทอง. (2566). การส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนประถมศึกษาด้วยกิจกรรมบูรณาการ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 17(1), 88–102.
- สมชาย ชำนาญการ. (2560). ภาษาไทยกับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สมชาย พันธุ์ภิรมย์. (2565). ผลของกิจกรรมการอ่านต่อทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษา. วารสารภาษาและการเรียนรู้, 9(3), 120–134.
- สมชาย พันธุ์ภิรมย์. (2565). การกำกับติดตามโครงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา, 10(2), 55–70.
- สุภาพร วงศ์คำจันทร์. (2565). การพัฒนาโครงการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนระดับประถมศึกษา. วารสารวิจัยการศึกษา, 14(2), 65–79.

- สุภาพร วงศ์คำจันทร์. (2565). การประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านและการเขียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์, 18(1), 120–135.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2561). แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). นโยบายเด็กไทยวิถีใหม่ อ่านออกเขียนได้ทุกคน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานสถานการณ์การอ่านและการเขียนของนักเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2564). แนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์และการประเมินโครงการทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อนันตชัย ทองปาน. (2564). การใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทย. วารสารการบริหารการศึกษา, 12(1), 55–70.
- อนันตชัย ทองปาน. (2564). โครงการยกระดับคุณภาพการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 ของ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาหนองบัวลำภู*

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL LEARNING
COMMUNITIES IN THE 21ST CENTURY OF SMALL PRIMARY
SCHOOLS UNDER THE NONG BUA LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE

เชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ

Chawengsak Prueksathewet

วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

Pitchayabundit College, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.chawengsak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาใน จังหวัดหนองบัวลำภูจำนวน 242 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.90 และ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 จากตารางที่ 1 พบ พบว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.50) และ ด้าน สภาพที่พึงประสงค์พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.11) และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 พบว่า มี 6 แนวทางประกอบด้วย 1) แนวทางด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) แนวทางด้านการมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน 3) แนวทางด้านภาวะผู้นำร่วม 4) แนวทางด้าน

* Received 25 December 2025 ; Revised 2 January 2026 ; Accepted 12 January 2026

ที่มาร่วมแรงร่วมใจ 5) แนวทางด้านชุมชนกัลยาณมิตร 6) แนวทางด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, ในยุคศตวรรษที่ 21, โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

This research aimed to 1) study the current, desired, and necessary conditions of 21st-century professional learning communities and 2) study guidelines for developing 21st-century professional learning communities. It employed a mixed-methods approach combining quantitative and qualitative research. The sample consisted of 242 administrators and teachers from small primary schools in Nong Bua Lamphu Province, selected using the Krejcie & Morgan formula. The research instruments included questionnaires with a reliability coefficient of 0.90 and interviews. Data analysis employed basic statistics such as mean and standard deviation, as well as content analysis.

The research findings revealed that: 1) A study of the current, desired, and necessary conditions of 21st-century professional learning communities (PLCs) in small primary schools under the Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office (Table 1) showed that the overall current state of 21st-century PLC development in small primary schools under the Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office was at a high level ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.50), and the desired state was at the highest level ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.11). 2) Six approaches to developing 21st-century PLCs were identified: 1) Shared vision, 2) Community support structure, 3) Collaborative leadership, 4) Teamwork, 5) A supportive community, and 6) Professional learning and development.

Keywords: development approach, professional learning community (PLC), 21st century, small primary school

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 - 2579 แผนการปฏิรูปประเทศ นโยบายรัฐบาลที่ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 25 - 26 กรกฎาคม 2562 และนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณพ.ศ. 2563 โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และมาตรการและแนวทางในการดำเนินการ โดยมีวิสัยทัศน์ข้อที่ 5 คือ พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกระบวนการที่ใช้กระบวนการสืบเสาะแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุด เพื่อการแก้ปัญหาของนักเรียน โดยข้อตกลงเบื้องต้นของการทำงานร่วมกันคือ ความต่อเนื่องและการมุ่งเป้าไปที่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาของผู้เรียนทุกคนเป็นสำคัญ ด้วยการนำบทเรียนที่ได้รับจากการทำงานในรอบก่อนหน้ามาเป็นฐานในการเรียนรู้ แล้วปรับปรุงรายละเอียดที่ดีกว่า หรือดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียน เจือใจสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจึงจำเป็นต้องใช้ความร่วมมือของเพื่อนที่มีมุมมอง วิสัยทัศน์ ทักษะคติ ความสนใจ เป้าหมาย ค่านิยม ใกล้เคียงกัน ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ทำงานด้วยกันอย่างราบรื่น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไว้วางใจ เชื่อมั่นกัน มุ่งที่จะสร้างวัฒนธรรมการทำงานของครูให้เกิดขึ้นใหม่ ด้วยการลดความโดดเดี่ยวของครูลง ทำให้ห้องเรียนเป็นห้องเรียนเปิดมากขึ้น ไม่ใช่ห้องที่ครูคนใดคนหนึ่งจะเป็นเจ้าของห้องเรียนแต่เพียงคนเดียว หากแต่จะร่วมแบ่งปันความรับผิดชอบต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวของนักเรียนร่วมกัน จะต้องเปิดใจรับฟังคำชี้แนะ การสะท้อนคิด มุมมองจากเพื่อน พี่ น้อง ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมากขึ้น (มนตรี แย้มกสิกร, 2559 : 42)

แนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูและการบริหารจัดการโรงเรียนคือการจัดตั้งและส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพของครูอย่างต่อเนื่อง PLC ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี มีความศรัทธาและความเอื้อเฟื้อในเชิงวิชาการระหว่างครู ช่วยลดความรู้สึกลดเดี่ยวในการปฏิบัติงาน และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่เข้มแข็ง ในโรงเรียนขนาดเล็กเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากช่วยเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารในการวางแผนและจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานร่วมกันในเครือข่ายโรงเรียน รวมถึงสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนครูและทรัพยากร (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งสอดคล้องวิสัยทัศน์ จุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวไว้ว่า พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และมีความเป็นมืออาชีพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู ที่มีการดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กจำนวน 80 โรงเรียน ประชากรคือ ผู้บริหารและครู จำนวน 650 คน คิดเป็นกลุ่มตัวอย่างตามตารางการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของสูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง Krejcie, R. & Morgan, D. (1970) ได้ตัวอย่างจำนวน 242 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 10 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ 1) เป็นผู้บริหารหรือครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู 2) มีประสบการณ์ในการบริหารหรือการจัดการเรียนการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีความรู้หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหรือการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจากองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 6 ด้าน โดยวัดระดับความคิดเห็นด้วยมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน พบว่าค่า

ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ค่าอำนาจจำแนกของแต่ละข้อมีค่า $r \geq 0.30$ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.90

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแนวทางการสนทนากลุ่มที่ พัฒนาขึ้นจากประเด็นการวิจัยและองค์ประกอบของ PLC ทั้ง 6 ด้าน ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทำการแจกแบบสอบถามผู้บริหารและครู ในระยะเวลา 3 สัปดาห์ ซึ่งเมื่อครบกำหนดแล้วผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถาม โดยได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 242 ฉบับ จากแบบสอบถามทั้งสิ้น 242 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

3.2 ผู้วิจัยติดต่อประสานผู้เชี่ยวชาญในการขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด และขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญ ในการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยใช้แถบบันทึกเสียงเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis)

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติวิเคราะห์พื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเป็นดังนี้ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง ระดับน้อย และ ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู

ตารางที่ 1 ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู

การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI modified	ลำดับ ความ จำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม	4.25	0.45	มาก	4.60	0.40	มากที่สุด	0.08	4
2. ด้านการมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน	4.30	0.50	มาก	4.65	0.42	มากที่สุด	0.08	5
3. ด้านภาวะผู้นำร่วม	4.28	0.44	มาก	4.70	0.38	มากที่สุด	0.10	3
4. ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ	4.40	0.48	มาก	4.80	0.35	มากที่สุด	0.09	2
5. ด้านชุมชนกัลยาณมิตร	4.20	0.94	มาก	4.65	0.41	มากที่สุด	0.11	1
6. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ	4.95	0.46	มาก	4.55	0.43	มากที่สุด	0.15	6
รวม	4.23	0.47	มาก	4.66	0.40	มากที่สุด	0.10	

จากตารางที่ 1 พบการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู พบว่า

ด้านสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ($\bar{X}= 4.95$, S.D. = 0.46) รองลงมาคือ ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ ($\bar{X}= 4.40$, S.D.= 0.48) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านชุมชนกัลยาณมิตร($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.94) ตามลำดับ

ด้านสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.35) รองลงมาคือ ด้านภาวะผู้นำร่วม ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.38) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

ด้านความต้องการจำเป็นพบว่า ด้านชุมชนกัลยาณมิตรมีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{Modified}=0.11$) รองลงมาด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ ($PNI_{Modified}= 0.09$) และด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ($PNI_{Modified}=0.15$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูพบข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สามารถจัดจำแนกตามองค์ประกอบของ ได้ดังนี้

2.1 แนวทางด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันแนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้

สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และทักษะดิจิทัล 2) แปลงวิสัยทัศน์ให้เป็นเป้าหมายการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น ตัวชี้วัดด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ หรือการสร้างสรรค์ 3) สื่อสารวิสัยทัศน์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งการประชุม นิเทศภายใน และเอกสารนโยบาย เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกันในหมู่ครู 4) ทบทวนและปรับปรุงวิสัยทัศน์เป็นระยะให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2.2 แนวทางด้านการมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชนการมีโครงสร้างรองรับ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเป็นระบบและยั่งยืนแนวทางประกอบด้วย 1) จัดสรรเวลาอย่างเป็นทางการสำหรับกิจกรรม PLC เช่น เวลาแลกเปลี่ยนข้อมูล นวัตกรรมการสอน และสะท้อนผลหลังสอน 2) จัดระบบข้อมูลผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เช่น ฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ รายบุคคล รายชั้นเรียน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา 3) สนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการทำงานของ PLC เช่น Google Workspace, Learning Management System (LMS) หรือแพลตฟอร์มของกระทรวงศึกษา 4) จัดให้มีพื้นที่การเรียนรู้และทรัพยากร เช่น มุม PLC ห้องสื่อ หรือเครื่องมือ ICT เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน และ 5) พัฒนาระบบเอกสาร PLC ที่กระชับ ชัดเจน และไม่เพิ่มภาระงานเอกสารเกินจำเป็น

2.3 แนวทางด้านภาวะผู้นำร่วม ภาวะผู้นำร่วมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของครูทุกคนในการพัฒนาการเรียนรู้แนวทางประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสนับสนุนเชิงนโยบายและสร้างบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน 2) กระจายบทบาทการนำให้ครูทุกคน เช่น ผู้นำด้านวิชา ผู้นำเทคโนโลยี หรือผู้นำด้านนิเทศภายใน 3) ส่งเสริมการตัดสินใจร่วมในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เช่น การออกแบบบทเรียนหรือการประเมินผู้เรียน 4) พัฒนา “ครูแกนนำ PLC” ให้มีศักยภาพในการเป็นโค้ชและพี่เลี้ยงให้แก่ครูคนอื่น และ ส่งเสริมภาวะผู้นำวิชาชีพโดยการยกย่องและเผยแพร่ผลงานที่เกิดจากการทำ PLC

2.4 แนวทางด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ ความร่วมมือเป็นหัวใจของ PLC ที่เน้นการพัฒนาการสอนบนฐานข้อมูลจริงแนวทางประกอบด้วย 1) จัดตั้งทีมครูตามกลุ่มสาระ/ช่วงชั้นเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างตรงประเด็น 2) ใช้กระบวนการ “ร่วมวางแผน-สอนจริง-สะท้อนผล” (Plan-Do-See) หรือ Lesson Study ในการพัฒนาการสอน 3) ประชุมทีมอย่างสม่ำเสมอเพื่อรายงานความก้าวหน้าและวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน 4) ส่งเสริมการผลิตสื่อนวัตกรรม และชุดการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อใช้ในห้องเรียนจริง และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนหรือเครือข่ายใกล้เคียง เพื่อขยายขอบเขตความร่วมมือ

2.5 แนวทางด้านชุมชนกัลยาณมิตร ชุมชนที่เกื้อกูลกันช่วยสร้างบรรยากาศการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแนวทางประกอบด้วย 1) ส่งเสริมวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนอย่างปลอดภัย ไร้การตำหนิ และเน้นการพัฒนาผู้เรียน 2) จัดกิจกรรมส่งเสริมสัมพันธภาพ เช่น โค้ชส่วนบุคคล กิจกรรมพี่เลี้ยง หรือการสะท้อนผลแบบสร้างสรรค์ 3) สร้างความไว้วางใจระหว่างครู ผ่านการสนับสนุนกันทั้งด้านวิชาการและด้านอารมณ์ 4) เปิดชั้นเรียนเพื่อให้ครูได้เยี่ยมชม สังเกต และ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ 5 ใช้หลักการกัลยาณมิตร เช่น การชื่นชม การรับฟังความเห็น และการยอมรับความแตกต่าง

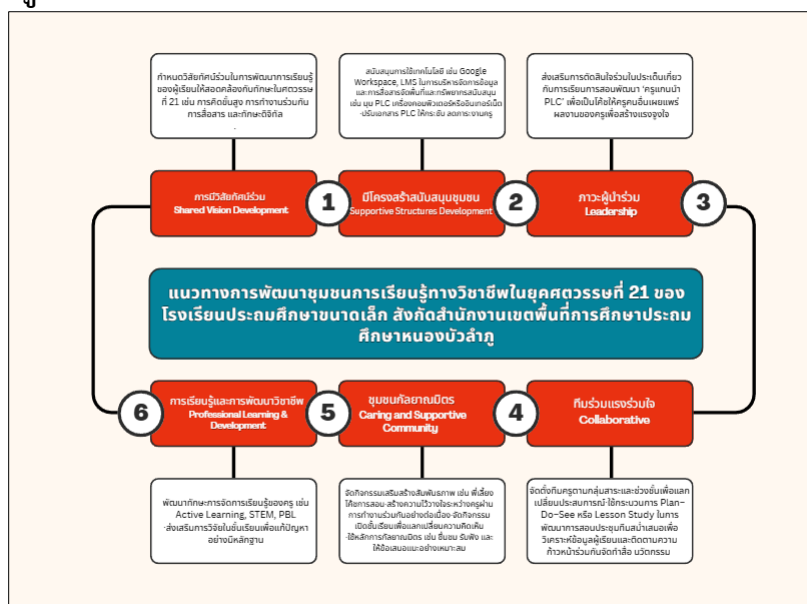
2.6 แนวทางการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ในศตวรรษที่ 21 ต้องส่งเสริมให้ครูเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแนวทางประกอบด้วย 1) พัฒนาทักษะครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น Active Learning, STEM, PBL หรือทักษะดิจิทัล 2) ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนอย่างมีหลักฐานเชิงประจักษ์ 3) ใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (Assessment Data-Based Learning) เป็นพื้นฐานในการออกแบบแผนพัฒนา 4) จัดให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากแหล่งภายนอก เช่น อบรมออนไลน์ ชุมชนวิชาชีพระดับเขตหรือจังหวัด 5) พัฒนานวัตกรรมการสอนทั้งในรูปแบบสื่อ เทคโนโลยี และชุดกิจกรรม และ 6) มีการประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพเป็นรายบุคคลและรายทีม พร้อมรายงานผลอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

1.การศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู พบว่า สภาพปัจจุบันของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานด้าน PLC ในระดับที่ค่อนข้างดี แต่ยังไม่ถึงระดับที่สมบูรณ์สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลณัฐ ทรประชุม (2568) แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่าสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก และ ด้าน สภาพที่พึงประสงค์ของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องการให้โรงเรียนมีการพัฒนา PLC อย่างเข้มแข็งและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิญญาณี ดีพลางม (2566) แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม พบว่า พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ส่วนผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิผล พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน และ ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI modified) พบว่า ทุกด้านมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเป็นบวก แสดงให้เห็นว่ายังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยด้านที่มีค่า PNI modified สูงสุดถือเป็นด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วนก่อนด้านอื่นธิญญาณี ดีพลางม (2566) แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม พบว่า พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทาง ในยุคศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู พบข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สามารถจัดจำแนกตามองค์ประกอบของ PLC ได้ดังนี้ แนวทางด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม แนวทางด้านการมีโครงสร้างสนับสนุนชุมชน แนวทางด้านภาวะผู้นำร่วม แนวทางด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ แนวทางด้านชุมชนกัลยาณมิตร แนวทางด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ มีการประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพเป็นรายบุคคลและรายทีม พร้อมรายงานผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนะการ เลี้ยงอำนวย (2566) แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม พบว่า พบว่า 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ครอบรุ่มกันกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ และนโยบายของโรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางในการ ปฏิบัติที่ชัดเจน 2) ด้านทีมร่วมแรงร่วมใจ โรงเรียนควรจัดโครงสร้างการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ 3) ด้านภาวะผู้นำร่วม ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู ทุกคนได้เป็นหัวหน้างาน และมีการหมุนเวียนงาน 4) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารและครูควรนำปัญหาจากการปฏิบัติงาน มาร่วมกันถอดบทเรียนโดยอาศัยเทคนิค วิธีการที่หลากหลาย 5) ชุมชนกัลยาณมิตร ผู้บริหารและครูควรยึดหลักธรรมในการปฏิบัติงาน ร่วมกัน 6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน โรงเรียนควรใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ในการบริหารจัดการ สารสนเทศของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในยุคศตวรรษ ที่ 21 ของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู โดยภาพรวมพบว่า สภาพปัจจุบันของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอยู่ในระดับมากทุกด้าน ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ส่งผลให้ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการจัดลำดับความสำคัญเชิงนโยบาย และกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ** ประกอบด้วย 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างชัดเจน และสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทในการขับเคลื่อน PLC อย่างจริงจัง โดยส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครู สนับสนุนเวลาและโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน 3) ควรนำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) มาใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนา เพื่อให้การดำเนินงานตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน และ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย 2) ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น และ 3) ควรศึกษาผลลัพธ์ของการพัฒนา PLC ที่มีต่อคุณภาพผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กุลณัฐ ศรีประชุม. (2568).แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(2),144-145.
- ชนะการ เลี้ยงอำนวย. (2566).แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม . ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ชูชาติ แผลงล้วน. (2563).กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(8),228-245.
- ธัญญาณี ดีพลางม. (2566). แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิผล สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนตรี แยมกสิกร. (2559). ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ : ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองของครู. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). การขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample sizes for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607–610.

RESEARCH STRATEGIES FOR ETHNIC VILLAGE CULTURAL TOURISM BRANDS UNDER THE BACKGROUND OF RURAL TOURISM: A CASE STUDY OF MOYANG VILLAGE, GUIZHOU PROVINCE*

Yang Mai¹ and Anucha Pangkesorn²

Faculty of decorative arts ,Silpakorn University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email 234206571@qq.com

Abstract

This study examines the development of a cultural tourism brand for Moyang (Ziyomang) Village, a Buyi ethnic settlement in Guizhou Province, within the broader context of China's rural revitalization strategy. The research applies a mixed methods design, incorporating literature analysis, fieldwork (50 hours of video, 2,000 photographs), 28 purposively selected key informant interviews, and 300 distributed questionnaires (278 valid; 92.7% response rate). Findings reveal that systematic cultural excavation, structured brand-building, experience design enhancement, and sustained community participation form the core components of an effective ethnic village cultural tourism brand. The study proposes three theoretical contributions: (1) the Cultural Gene Decoding Brand Value Translation Model; (2) the Digital Empowerment–Community Empowerment Synergy Framework; and (3) the Dual-Ecosystem Coordination Model. Empirical results demonstrate measurable improvements in visitor satisfaction and tourism income (13.4% increase within six months of brand implementation). This study provides a validated operational framework for branding ethnic villages and offers practical recommendations for rural tourism governance.

Keywords: rural tourism, cultural tourism brand, ethnic villages, Moyang Village

Introduction

Rural revitalization has positioned rural tourism as a vital force for local economic growth. Ethnic villages due to their cultural uniqueness and ecological landscapes—have become important tourism resources in China. Despite this

* Received 14 November 2025 ; Revised 27 November 2025; Accepted 5 January 2026

potential, many ethnic villages suffer from similar challenges: homogenized tourism, shallow cultural interpretation, underdeveloped branding, limited community participation, and low levels of digital integration.

This study focuses on Moyang Village, locally known as Ziyomang Village, a Buyi ethnic settlement characterized by intact stilted architecture, rich intangible heritage, and high ecological integrity. Although culturally resource rich, the village faces persistent issues: lack of clear brand identity, insufficient cultural value conversion, and poor digital promotion.

Moyang Village in Luodian County, Guizhou Province, stands as a quintessential Buyi ethnic community renowned for its rich cultural heritage and pristine natural landscapes. While the village has made strides in developing rural tourism in recent years, it still faces challenges in building a distinctive cultural tourism brand. Key issues include: ambiguous brand positioning lacking unique identity markers; inefficient utilization of cultural resources failing to generate meaningful impact; insufficient community engagement resulting in weak internal motivation for branding efforts; and limited digital integration leading to constrained brand promotion effectiveness.

In this context, this study takes a Buyi ethnic village as a case study. Through systematic theoretical research and practical exploration, it aims to address the following key questions: How to deeply explore the cultural resources of ethnic villages and achieve modern transformation? How to build a market-competitive cultural tourism brand system? How to leverage digital technology to enhance brand influence? The answers to these questions not only provide practical guidance for Moyang Villages tourism development but also offer replicable experiences for cultural tourism brand building in similar ethnic villages.

Existing literature does not provide a comprehensive, empirically validated, and culturally grounded branding framework tailored to ethnic villages. Prior models remain fragmented, marketing-oriented, or lacking community integration.

This article focuses on Ziyomang Village in Luodian County, Guizhou Province, a quintessential Buyi ethnic settlement. Established during the Ming Dynasty, the village preserves intact stilted architecture and a rich intangible cultural heritage. With 357 households and 1,387 residents, over 95% of the

population are Buyi people. The surrounding area boasts stunning natural landscapes featuring unique karst topography and abundant water resources.

Research Objectives

(1) To develop a systematic cultural tourism branding model suitable for ethnic villages.

(2) To transform Buyi cultural resources into a market-oriented yet authentic brand identity.

(3) To integrate design, digital tools, and community participation into a sustainable tourism development system.

Research Methods

This study employs a Mixed-Methods Exploratory Sequential Design (QUAL → QUAN).

3.1 Duration of Data Collection: Field research was conducted over nine months (January–September 2024).

3.2 Fieldwork: Participatory observation documented village space, architecture, rituals, crafts, and daily life, generating 2,000+ photos and 50+ hours of video materials.

3.3 In-Depth Interviews: Purposive sampling identified 28 key informants:

- 6 village elders

- 5 cultural heritage inheritors

- 10 tourism operators

- 7 local government officers

3.4 Questionnaire Survey: A stratified sampling approach was used.

- 300 questionnaires distributed

- 278 valid responses (92.7%)

Strata:

- Tourists (n = 180)

- Villagers (n = 60)

- Tourism operators (n = 38)

Selection criteria: cultural knowledge, participation in tourism, community leadership. (4) Questionnaire survey: The stratified random sampling method was adopted to distribute questionnaires to villagers, tourism operators and tourists. A total of 300 questionnaires were distributed, and 278 valid questionnaires were collected, with an effective recovery rate of 92.7%.

Literature review

This paper reviews the literature from the following aspects: 1. Theoretical development of cultural tourism brand; 2. Current situation of rural tourism brand tourism; 3. Research review and research framework.

4.1 Theoretical development and evolution of cultural tourism brand

Theoretical research on cultural tourism branding has evolved from traditional brand theories to destination branding. Early studies primarily drew from product branding theories, emphasizing the importance of brand identity and image. Aakers (1991) Brand Equity Theory provided a crucial foundation for destination branding research, proposing that brand equity consists of five dimensions: brand loyalty, brand awareness, perceived quality, brand associations, and other proprietary assets. This theoretical framework has been widely applied in evaluating the brand value of tourist destinations.

In the late 1990s, research on destination branding began to gain momentum. Ritchie (1998) first introduced the concept of "destination branding," defining it as "the process of creating differentiated competitive advantages through the active shaping of destination elements positive image." Keller (2003) later developed the Strategic Brand Management Theory, emphasizing that brand knowledge structure consists of brand awareness and brand image. This theoretical framework has provided crucial methodological guidance for destination branding practices.

Since the dawn of the 21st century, the rise of experiential economy theory has driven brand research toward an experience-oriented transformation. Pine and Gilmores (1999) experiential economy theory posits that memorable experiences constitute the core of brand value. Schmitt (1999) further proposed strategic experience modules (SEMs) from a consumer psychology perspective, encompassing five dimensions: sensation, emotion, cognition, action, and

connection, thereby establishing theoretical foundations for brand experience design.

In recent years, the rapid advancement of digital technologies has driven research in digital brand-building theories. Hanna et al. (2011) proposed a digital brand ecosystem framework, emphasizing the integration and synergy between online and offline experiences. Verma et al. (2012) investigated social medias impact on destination branding, revealing that user-generated content (UGC) has become a crucial channel for brand communication.

Although domestic cultural tourism branding research started relatively late in China, it has made remarkable progress. Xie Yanjun (2005) proposed the "Experience-Emotion-Value" model for tourism brand development from an experiential perspective, emphasizing the importance of emotional connections in brand building. Bao Jigang (2012) developed a comprehensive evaluation system encompassing resource endowment, infrastructure, service quality, and brand image from a destination competitiveness perspective. Zhang Chaozhi (2014) investigated brand development strategies for cultural heritage sites, proposing a "Authenticity-commercialization" balance model.

4.2 Research status of rural tourism brand

International rural tourism brand research presents the characteristics of interdisciplinary intersection, the main research areas include:

Brand positioning and image research. Lane (1994) identified five defining characteristics of rural tourism: ecological sustainability, cultural authenticity, small-scale operations, local relevance, and environmental sustainability. These features form the cornerstone for brand positioning in rural tourism. Bramwell and Lane (2011) further introduced the concept of "rurality" (the essence of rural identity), emphasizing the importance of preserving authentic rural characteristics for brand development. Kastenholz et al. (2012) conducted empirical research demonstrating that rural tourists place high value on authentic experiences, which directly shapes brand image formation.

Research on brand communication and marketing. International scholars widely emphasize the role of storytelling in rural tourism brand promotion. Rein and Sweeney (2006) proposed the "brand storytelling" strategy, suggesting that emotionally engaging narratives can enhance brand appeal. In digital

communication, Zeng and Gerritsen (2014) conducted a systematic study on social media strategies for rural tourism branding, revealing that visual content and emotional appeals most effectively resonate with users.

Research on Brand Management and Governance. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) proposed a governance framework for rural tourism brands in 2006, emphasizing the importance of multi-stakeholder collaboration. Park and Petrick (2009) investigated co-creation and sharing mechanisms from a stakeholder perspective. Marques (2015) addressed brand management challenges in small-scale rural tourism by proposing a "community-driven" brand management model.

Research on domestic rural tourism brands has developed rapidly in recent years, mainly focusing on the following aspects:

(1) Research on Brand Development Pathways. Zou Tongqian (2013) proposed the "distinctive, differentiated, and premium" approach for rural tourism brand development. Wang Ning (2015) investigated experiential design methodologies in rural tourism branding, introducing the "Five-Sense Experience" model. Li Xingqun (2017), building upon value chain theory, developed a value creation framework for rural tourism brands.

(2) Research on Rural Tourism Branding in Ethnic Regions. Wang Zhangji et al. (2011) investigated the development of tourism brands for ethnic villages, proposing that "each village should adopt a distinctive revitalization model with unique characteristics." Sun Jiuxia (2013) explored co-construction mechanisms for these tourism brands through community participation. Li Mingfeng et al. (2023) emphasized the importance of balancing tourism development with cultural preservation in ethnic minority villages.

However, existing research still has several shortcomings: First, there is an overemphasis on marketing at the expense of brand development, with most studies focusing on brand communication while neglecting foundational infrastructure. Second, there is a focus on superficial appearance over cultural depth, lacking in-depth exploration of cultural resources and limiting utilization to surface-level symbols. Third, there is an overreliance on external sources while ignoring local communities, where external experts dominate decision-making processes with insufficient community participation. Fourth, there is an

overemphasis on tradition at the expense of innovation, with inadequate exploration of digital applications and insufficient research on integrating new technologies into brand building.

4.3 Research on Ethnic Village Protection and Tourism Development

The study of ethnic village protection and tourism development is an interdisciplinary research field, the main research perspectives include:

(1) Anthropological research primarily focuses on cultural preservation and inheritance. Fei Xiaotong (2001) "cultural consciousness" theory emphasizes the crucial role of cultural subjects in heritage protection. Peng Zhaorong (2009), from an anthropological perspective of heritage, investigated conservation mechanisms for ethnic village cultural legacies and proposed the "living preservation" concept. Fang Lili (2012) studied the development of cultural ecological protection zones and advocated the principle of "holistic conservation". Hou Zhiru et al. (2022) highlighted that tourism in ethnic characteristic villages serves as a key pathway for their development. Li Meiru et al. (2021) explored innovative industrial integration mechanisms to advance the development and preservation of distinctive ethnic villages.

(2) Tourism studies emphasize sustainable development in tourism planning. Luo Yongchang (2011) proposed the "moderation principle" for ethnic village tourism development, stressing that such initiatives must respect cultural carrying capacity and environmental limits. Sun Jiuxia (2013) examined benefit distribution mechanisms from a community participation perspective. Yang Guihua (2015) investigated tourism impacts on ethnic communities, proposing a "tourism impact assessment" framework.

(3) From the perspective of urban planning and architecture, the focus lies on the protection of physical space. Ruan Yisan (2005) proposed principles and methods for the preservation of historical villages and towns, emphasizing "authenticity" preservation. Zhang Song (2010) studied the conservation planning issues of historical villages and proposed the strategy of "holistic protection and organic renewal." Zhao Yong (2014) established an evaluation and identification index system for traditional villages in China.

In recent years, digital preservation and innovative utilization have emerged as a new research focus. Zhang Mu (2018) investigated the application of digital

technology in the conservation of ethnic cultural heritage. Huang Wanxuan (2020) explored the potential of VR/AR technology in innovating tourism experiences within ethnic villages. Li Jun (2021) examined the implementation of digital museums in promoting the inheritance of ethnic cultures.

4.4 Research Review and Research Framework

Through the review of the existing literature, it can be found that although relevant studies have achieved fruitful results, there are still the following research gaps:

At the theoretical level, there is a lack of a systematic theoretical framework specifically addressing the cultural tourism branding of ethnic villages. Existing research predominantly focuses on single dimensions such as brand positioning, communication strategies, or management practices, lacking comprehensive theoretical frameworks. Particularly noteworthy is the insufficient exploration of the underlying mechanisms that transform cultural resources into brand value.

Methodologically, there is a lack of integration of interdisciplinary research approaches. The development of cultural tourism brands in ethnic villages involves multiple disciplines such as anthropology, design, management, and communication studies. However, existing research predominantly adopts single-discipline perspectives, failing to effectively coordinate multi-disciplinary methodologies.

At the practical level, there is a lack of operational implementation paths and tools. The strategies and suggestions proposed by existing research are often relatively macro, lacking specific implementation steps and methodological tools, especially the application plans of digital technology are not systematic enough.

At the community level, there is a lack of in-depth exploration of community participation mechanisms. Although existing studies emphasize the importance of community participation, there is insufficient research on how to establish effective participation mechanisms and how to cultivate the ability of community brand construction.

To address existing research gaps, this study establishes a four-dimensional theoretical framework encompassing "cultural excavation, brand building,

experience design, and community engagement". The framework highlights the synergistic interactions among these dimensions: Cultural excavation forms the foundation for brand building, providing substantive value and conceptual support; Brand building serves as the prerequisite for experience design, establishing clear direction and structural framework; Experience design acts as the vehicle for community engagement, creating platforms and opportunities for participation; Community engagement fuels cultural excavation, ensuring substantive guarantees for cultural preservation and heritage transmission.

The innovation of this framework lies in the following aspects: First, it adopts a systematic perspective to integrate previously scattered research fields into an organic whole; second, it emphasizes dynamic balance, requiring coordinated development across all four dimensions; finally, it focuses on practical orientation, providing actionable implementation paths for the construction of cultural tourism brands in ethnic villages.

4.5 Theoretical innovation of this study

On the basis of the theoretical framework constructed in this study, we further propose the following theoretical innovations:

First, the study proposes a dual transformation model of "cultural gene decoding and brand value translation". This framework systematically transforms cultural resources into brand value through four distinct phases: cultural gene identification, cultural element extraction, modern semantic conversion, and market value realization. Each phase incorporates specific operational methodologies and evaluation criteria, providing actionable technical pathways for innovative utilization of cultural assets.

Second, the "Digital Empowerment-Community Empowerment" collaborative development theory has been developed. This theory emphasizes that digital technologies should not only be used for brand communication and experience enhancement, but also serve as tools for community capacity building and rights empowerment. By applying digital technologies, it helps community members acquire capabilities and opportunities in brand development, achieving synergistic progress between technology and community development.

Third, the "Brand-Ecosystem-Rural-Ecosystem" Dual-Ecological Coordination Theory has been established. This framework emphasizes that cultural tourism brand ecosystems should synergize with rural natural, cultural, and social ecosystems to achieve integrated ecological, economic, and social benefits. It provides a novel analytical framework for sustainable rural tourism development.

Figure 1. Four dimensional theory

To address existing research gaps, this study establishes a four-dimensional theoretical framework of "Cultural Mining, Brand Building, Experience Design, and Community Engagement" (Figure 1). The framework highlights the dynamic interactions and synergistic effects among these dimensions, providing a systematic implementation roadmap for developing cultural tourism brands in ethnic villages.

These theoretical innovations not only enrich the theoretical framework of cultural tourism branding, but also provide new perspectives and methodological guidance for the sustainable development of ethnic villages. By integrating theory with practice, they facilitate the transformation of cultural tourism brand building in ethnic villages from experience-based approaches to scientific methodologies, and from fragmented practices to systematic development.

Research Results

This section presents the empirical results derived from the mixed-methods analysis. The findings integrate quantitative evaluation, qualitative thematic analysis, field observations, and digital/brand implementation outcomes. Results are organized into four major components: (1) cultural and tourism resource assessment, (2) cultural tourism brand system development, (3) digital technology application and effectiveness, and (4) community participation outcomes.

5.1.1 Quantitative Evaluation Results

Based on 278 valid questionnaires, visitors, villagers, and tourism operators rated the village's resources as follows (Likert 1–5 scale):

Indicator	Mean Score	Interpretation
Cultural uniqueness	4.51	Village preserves rare Buyi intangible heritage and architecture
Ecological integrity	4.47	Karst landscape, clean streams, and well-preserved environment
Cultural authenticity	4.36	Daily use of Buyi language, traditional crafts still practiced
Infrastructure quality	2.18	Limited road lighting, signage, public services
Experience richness	2.41	Few structured activities prior to branding project

Interpretation: The village has strong cultural and ecological foundations but lacks developed tourism services and experiential offerings.

5.1.2 Qualitative Cultural Mapping

Thematic analysis of 28 interviews identified three core cultural “genes”:

(1) Cosmos–Water Harmony Belief: Rituals centered on the “Big and Small Wells” springs.

(2) Craft Transmission System: Batik dyeing, weaving, woodcarving, and ancestral songs.

(3) Communal Cooperation Ethos: Shared labor (gengzuo), collective festivals, and multi-generational households.

(3) Complete cultural ecology: Moyang Village has maintained a relatively complete cultural ecosystem, and the traditional way of production and life, social organization and belief customs have been well inherited. The villagers generally master traditional skills, and the ethnic language is used more frequently.

Through the construction of an evaluation index system, the value of cultural and tourism resources in Moyang Village was quantitatively evaluated. The results showed that Moyang Village scored high in cultural uniqueness,

ecological integrity and authenticity, but there were obvious deficiencies in infrastructure, service facilities and experience richness.

5.2 Practice of building cultural tourism brand system

Based on the research results, this study constructs the cultural tourism brand system of Moyang Village, which includes the following four levels:

(1) Brand positioning system: Clarify the brand positioning of "Big and Small Wells", highlight the natural ecological characteristics and cultural authenticity of the village. Formulate the core values, personality and commitment of the brand, and form a complete brand identification system.

(2) Visual Identity System: Designing core elements including brand logos, standard typography, color schemes, and auxiliary graphics. The logo incorporates totem symbols of the Buyi ethnic group and landscape imagery, while the standard colors feature traditional hues such as indigo, rice yellow, and scarlet. The system encompasses developed applications including wayfinding systems, promotional materials, and cultural and creative products.

(3) Experience Design System: Develop a product framework integrating cultural experiences, eco-tourism, and leisure vacations. Create eight themed routes including heritage exploration trails, nature immersion paths, and folk culture workshops. Launch 10 signature programs such as batik workshops, traditional folk song classes, and hands-on farming experiences.

(4) Service standard system: Formulate the Tourism service standards of Moyang Village, covering accommodation, catering, tour guide, experience activities and other service links. Establish a service quality supervision and feedback mechanism to ensure the implementation of brand promises.

5.3 Application and innovation of digital technology

In brand building, digital technology is widely used to enhance brand experience and communication effect:

(1) Application of AR technology: Develop an AR navigation system. Visitors can scan the real scene with their mobile phones to watch historical evolution animations and listen to virtual characters explaining folk stories. Experience points are set up in important scenic spots to enhance the fun and interactivity of the tour.

(2) Digital marketing promotion: Establish a new media matrix, including WeChat official accounts, TikTok accounts, Xiaohongshu accounts, etc. Produce and release short video content to be disseminated through official accounts and online influencers.

(3) Digital archives construction: Using 3D scanning, UAV aerial photography and other technologies, digital records of village buildings and intangible cultural heritage projects are made. A digital archives library is established, collecting more than 100 digital resources such as architectural models, skill videos and oral history.

(4) Smart management platform: Develop a smart management platform for villages to realize functions such as tourist management, resource scheduling and service quality monitoring. Through big data analysis, operation management and service experience can be optimized.

5.4 Building community participation mechanisms

Establish a collaborative mechanism with stakeholder participation:

(1) Benefit distribution mechanism: Formulate the "Meiyang Village Tourism Income Distribution Management Measures" to clarify the proportion of villagers, collectives and protection funds. Set up a tourism cooperative to manage tourism operation and income distribution in a unified manner.

(2) Capacity building plan: Carry out the "digital villager" training plan, train 1 00 villagers, including homestay operation, tour guide service, handicraft making, new media application, etc. Cultivate 1 0 demonstration households of rural tourism.

(3) Decision-making participation mechanism: Establish a collaborative decision-making mechanism between the villagers congress and the expert advisory committee. Important matters are decided through democratic consultation to ensure villagers right to know, right to participate and right to supervise.

(4) Incentive for cultural inheritance: set up a reward fund for intangible cultural heritage inheritance to encourage inheritors to take on apprentices and pass on their skills. Organize cultural inheritance activities for teenagers to cultivate successors.

Discussion

6.1 Key success factors in building cultural tourism brands

Based on the practice of Moyang Village, this study summarizes four key success factors for the construction of cultural tourism brand in ethnic villages:

(1) Cultural depth exploration forms the cornerstone of brand development. Only through thorough investigation of cultural essence and extraction of cultural DNA can unique brand value be established. In Moyang Villages case study, systematic research into Buyi culture revealed its core values of "harmony between heaven and humanity, diligence and wisdom, and solidarity and mutual assistance," which were then crystallized into the brands essential identity.

(2) Systematic development is the cornerstone of brand success. Effective brand building requires coordinated efforts across positioning, visual identity, experiential design, and service quality to establish a cohesive brand ecosystem. Fragmented branding approaches fail to create unified impact and ultimately leave visitors with lasting impressions.

Technological innovation is the driving force behind brand enhancement. Digital technologies not only enhance visitor experiences but also improve operational efficiency and expand brand influence. In particular, during the post-pandemic era, the value of digital technologies has become even more prominent.

(3) Community participation is fundamental to the sustainable development of a brand. Only by making villagers the main body and beneficiary of brand building can we ensure the long-term development of the brand. The external implantation-style brand building is often difficult to sustain.

6.2 Theoretical Contributions and Practical Implications

The theoretical contribution of this study is mainly reflected in three aspects:

(1) The study proposes a dual transformation model of "cultural gene decoding and brand value translation", enriching the theoretical framework of cultural resource conversion. This model systematically transforms cultural resources into brand value through four stages: cultural gene identification,

cultural element extraction, modern semantic conversion, and market value realization.

(2) The development of the "Digital Empowerment-Community Empowerment" collaborative development theory provides a new perspective for the digital transformation of rural tourism. This theory emphasizes that digital technologies should not only be used for brand promotion and experience enhancement, but also serve as tools to build community capacity and enhance rights.

The "Brand Ecology-Rural Ecology" dual-ecosystem coordination theory has been constructed, which expands the connotation of sustainable development theory. The theory emphasizes that the cultural tourism brand ecosystem should be coordinated with rural natural ecosystem, cultural ecosystem and social ecosystem.

(3) In terms of practical implementation, this study provides an operational implementation plan and methodological tools for the cultural tourism brand building of ethnic villages. In particular, the evaluation index system, brand-building process, and community participation mechanism all have strong promotion value.

6.3 Limitations and future prospects

This study has the following limitations: First, the research period is relatively short, and the long-term effects of brands require further observation. Second, the scope is limited to a single case, and the universality of conclusions needs more validation. Third, the cost-effectiveness of digital applications requires deeper evaluation. Future research could focus on the following aspects: conducting multi-case comparative studies to verify model applicability; performing long-term tracking studies to assess brand sustainability; exploring intelligent technology applications in brand management; and investigating crisis management mechanisms and sustainable development frameworks.

Conclusions and Suggestions

7.1 Research conclusions

Through theoretical research and practical exploration, this study draws the following main conclusions:

The development of cultural tourism brands is an important way to promote the high-quality development of rural tourism in ethnic villages. Through systematic brand building, Moyang Village has realized the transformation from resource-oriented to brand-oriented, and significantly improved its market competitiveness.

The in-depth exploration and innovative expression of cultural connotation are the core competitiveness of cultural tourism brands. By extracting the cultural genes of Buyi ethnic group and transforming them into modern design language, a unique brand identification system has been formed.

The application of digital technology has greatly enhanced the effect of brand communication and the quality of experience. Through AR navigation, short video marketing and other methods, the brand awareness has been significantly improved, and the tourist experience has become more diversified.

Community participation is the fundamental guarantee for the sustainable development of the brand. Through the establishment of benefit sharing mechanism and capacity building plan, villagers brand awareness and participation have been significantly improved.

7.2 Practical recommendations

Based on the research results, the following practical suggestions are proposed:

Suggestions for government departments: formulate special plans for the development of cultural tourism brands in ethnic villages, provide policy support and financial guarantee; establish brand construction standards and guidelines to guide and standardize development; strengthen talent training and skill training.

Suggestions for the village community: enhance brand awareness, actively participate in brand building; protect cultural resources, maintain cultural authenticity; improve service quality, implement brand commitment.

Suggestions for tourism enterprises: respect the dominant position of the community, establish a win-win cooperation mechanism; pay attention to cultural innovation, avoid excessive commercialization; strengthen digital application, improve operational efficiency.

Recommendations for research institutions: strengthen the combination of theory and practice, provide professional support; carry out long-term follow-up

research, improve the theoretical system; promote experience exchange and technology promotion.

7.3 Research Outlook

Future research should focus on the following areas: digital transformation pathways for ethnic village branding; building brand resilience in climate change contexts; international brand strategies and cross-cultural communication; as well as brand value assessment and impact measurement. These studies will further enrich cultural tourism branding theories and provide practical guidance for industry development.

Reference

- Bao, J. (2012). Research on the competitiveness of tourism destinations: Theory and method. Beijing: Science Press.
- Keller, K. L. (2003). Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand equity (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Li, M. (2021). Exploring rural revitalization pathways for Fujian She ethnic villages: A case study of Dongban She Village in Datian, Sanming. *Heilongjiang Ethnic Studies Journal*.
- Li, M., Li, W., & Li, P. (2023). The coupling and coordinated evolution of ethnic minority village preservation and tourism development: A case study of Guanshe Village in Hua'an County, Fujian Province. *Regional Research and Development*.
- Peng, X., & Gao, X. (2018). Inheritance and innovation of ethnic minority village architecture culture from the perspective of rural revitalization. *Journal of South-Central University for Nationalities (Humanities and Social Sciences Edition)*.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Sun, J. (2013). The “work points system” of ethnic tourism community participation: A case study of Yubeng Village, Yunnan Province. *Journal of Guangxi University for Nationalities (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 35(2), 92–98.
- Xie, Y. (2005). Tourism experience research: A phenomenological perspective. *Tourism Journal*, 20(6), 12–17.

A STUDY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DEVELOPMENT OF A “COMMUNICATIVE CHINESE” COURSE FOR THAI STUDENTS BASED ON TAYLOR'S PRINCIPLES AND LEARNING OUTCOMES*

Fanghua Ouyang¹ and Usaporn Klinkasorn²
North Bangkok University, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email : usaporn.kl@northbkk.ac.th2

Abstract

The development of the “Communicative Chinese” course for Thai students has progressed in practice, but several challenges remain, including unclear teaching objectives, content misaligned with learners’ real-life needs, and limited opportunities for interactive and practical communication. Guided by Taylor’s Principles of Curriculum Development—which emphasize the alignment of objectives, content, learning experiences, and evaluation—this study employed a mixed-methods design to investigate the current status of course development and its relationship with students’ learning outcomes. Quantitative data were collected from 59 Thai students enrolled in the “Communicative Chinese” course through a questionnaire, while qualitative insights were obtained from semi-structured interviews with three experts. Quantitative analyses included descriptive statistics, correlation analysis, and inferential tests (t-tests and ANOVA) using SPSS.

The results indicated that students’ perceptions of the four course development dimensions—course objectives, content, activities, and evaluation—were at the “Agree” level. A very strong positive correlation was found between overall course development and learning outcomes ($r = 0.927$, $p < .01$). Further analysis revealed strong correlations between each course dimension and learning outcomes, with correlation coefficients of 0.878, 0.909, 0.862, and 0.896, respectively. These findings confirm that well-developed course components significantly enhance learners’ communicative competence and learning performance.

* Received 11 December 2025 ; Revised 26 December 2025; Accepted 5 January 2026

Keywords: Communicative Chinese course, Tyler's Principles of Curriculum Development, Learning Outcomes

Introduction

In an era of accelerating globalization, language plays a vital role in international communication. With China's growing global influence, Chinese has become increasingly important worldwide. By 2023, over 180 countries and regions had implemented Chinese language education programs, with more than 20 million learners globally (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2022). In Thailand, Chinese language learning has expanded rapidly in response to cooperation with China across political, economic, educational, and tourism sectors, further strengthened by the visa-free policy introduced in 2024.

China has been Thailand's largest trading partner for 12 consecutive years, with bilateral trade reaching approximately USD 135 billion in 2024 (China Belt and Road Network, 2025). This has increased demand for Thai professionals with Chinese communication skills. Accordingly, Chinese education in Thailand has grown, with more than 1.3 million learners and an expanding network of Confucius Institutes and Classrooms (Global Times, 2024). At the same time, increasing numbers of Thai students pursue higher education in China, contributing to Sino-Thai educational and cultural exchange (Guangming Daily, 2025).

Guangxi University of Foreign Languages in Nanning hosts over 1,500 international students, including a large cohort of Thai learners, and plays an important role in Sino-Thai educational cooperation (Guangxi Zhuang Autonomous Region Department of Education, 2021). However, challenges persist in the "Communicative Chinese" course for Thai students, including unclear instructional objectives, misaligned course content, and predominantly teacher-centered teaching methods that limit active and practical language use. To address these issues, TAYLOR's curriculum principles provide a relevant framework, emphasizing clear objectives, appropriate learning experiences, systematic content organization, and effective evaluation. Applying these principles to the "Communicative Chinese" course directly addresses the

identified challenges by clarifying communicative goals, enhancing content relevance, promoting interactive pedagogy, and strengthening assessment.

Despite their theoretical value, a research gap remains regarding the systematic application of TAYLOR's principles to communicative Chinese courses for Thai learners in higher education contexts in China. This study aims to fill this gap by applying TAYLOR's curriculum principles to the development and evaluation of the "Communicative Chinese" course, with the goal of enhancing Thai students' communicative competence and supporting effective Sino-Thai educational cooperation.

Research Question

1. What is the current status of the development of the "Communicative Chinese" course for Thai students?
2. What is the relationship between the development of the "Communicative Chinese" course for Thai students and their learning outcomes?
3. What is the relationship between the various dimensions of the "Communicative Chinese" course development for Thai students and their learning outcomes?

Research Objectives

1. To investigate the current status of the development of the "Communicative Chinese" course for Thai students.
2. To examine the relationship between the development of the "Communicative Chinese" course for Thai students and their learning outcomes.
3. To explore the relationship between the various dimensions of the development of the "Communicative Chinese" course for Thai students and their learning outcomes.

Literature Review and Research Framework

1. Current Research on Language Courses

Research on language curricula highlights technology integration, instructional design, and assessment as key factors influencing learning outcomes. AI-supported personalized learning enhances interaction and

efficiency (Xia Shan, 2025), while segmented online learning requires strong self-regulation and resource management (Wu Hui, 2024). Integrating teaching–learning–assessment improves reading performance (Yang Yiling, 2024), and peer assessment strengthens analytical thinking and language competence (Hu Xiaolian, 2023). Overall, recent studies emphasize learner-centered and communication-oriented curriculum development for sustained language learning (Zhang Li, 2022).

2. Current Research on Communicative Courses

Studies highlight that communicative courses must integrate real-life interaction, contextualized language use, and task-based learning. AI tools help provide contextual input and authentic communication scenarios (Xia Shan, 2025). Online formats reshape communicative tasks and require effective classroom organization (Wu Hui, 2024). Research emphasizes structured activities, interaction, and assessment alignment to promote communicative competence (Yang Yiling, 2024; Hu Xiaolian, 2023).

3. Current Research on Chinese Communicative Courses

Recent studies show that Chinese communicative courses focus on enhancing learners’ practical communication skills through integrated listening, speaking, reading, and writing tasks. Teaching–learning–assessment integration improves learners’ reading and interaction (Yang Yiling, 2024). Peer assessment supports deeper language processing (Hu Xiaolian, 2023). AI-enhanced instruction provides real-world communicative contexts, improving learners’ engagement (Xia Shan, 2025). These findings highlight the importance of task design and interactive strategies in Chinese communicative course development.

4. Research on Course Development Based on Taylor’s Principles

Research applying Taylor’s principles stresses alignment among objectives, content, activities, and evaluation. Studies show that integrated curriculum design increases learning coherence and effectiveness (Yang Yiling, 2024). Peer-based and AI-supported frameworks further enhance alignment and learner engagement (Hu Xiaolian, 2023; Xia Shan, 2025). Recent findings emphasize systematic goal setting and organized learning experiences as core strengths of Taylor’s model (Zhang Li, 2022).

5. Research on Teaching Objectives

Recent scholarship stresses that teaching objectives must be explicit, achievable, and learner-centered. Clear goal setting enhances teaching efficiency and learner progress (Zhang Li, 2022). AI-enhanced analysis supports personalized objectives and adaptive pathways (Xia Shan, 2025). Objective clarity is also linked to better task design and outcome alignment (Yang Yiling, 2024).

6. Research on Course Content

Studies indicate that course content should be relevant, practical, and aligned with learners' needs. Contextualized and authentic materials enhance communicative effectiveness (Yang Yiling, 2024). Online learning environments require reorganized and modularized content (Wu Hui, 2024). AI-generated resources offer flexible materials and real-world communication models (Xia Shan, 2025).

7. Research on Course Activities

Research emphasizes interactive, task-based activities as essential for communicative learning. Effective activities promote cooperation, participation, and analytical thinking (Hu Xiaolian, 2023). Teaching–learning–assessment integration enhances participation and improves reading and communication outcomes (Yang Yiling, 2024). AI-supported scenarios increase immersion and interaction (Xia Shan, 2025).

8. Research on Course Evaluation

Current studies stress integrating formative and summative assessments to support continuous learning. Teaching–learning–assessment alignment improves reading and overall performance (Yang Yiling, 2024). Peer evaluation enhances self-reflection and analytical ability (Hu Xiaolian, 2023). AI-supported evaluation tools strengthen feedback quality and adaptivity (Xia Shan, 2025).

9. Research on Learning Outcomes

Research defines learning outcomes as improvements in knowledge, skills, and communicative ability. AI-supported personalized learning boosts skill development (Xia Shan, 2025). Teaching–learning–assessment integration fosters better reading and comprehension outcomes (Yang Yiling, 2024). Peer-based activities enhance cognitive engagement and language skills (Hu Xiaolian, 2023). Overall, studies emphasize measuring both linguistic and communicative competence for comprehensive evaluation (Zhang Li, 2022).

6. Research Framework

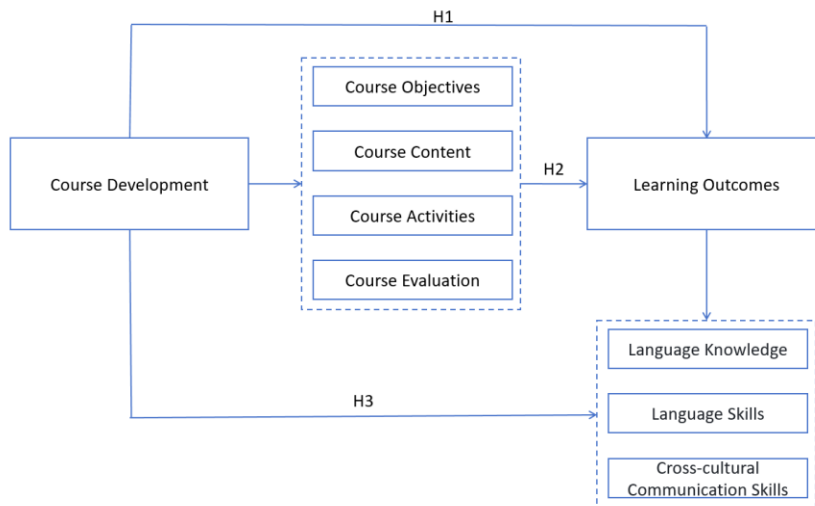

Figure 1 : Research Framework

Methodology

1. Research design

This study employed a mixed-methods design, integrating quantitative questionnaires and qualitative semi-structured interviews. The quantitative component examined students' satisfaction across four dimensions of course development based on Taylor's framework: objectives, content, activities, and evaluation. The qualitative component provided contextual explanations and improvement directions for the "Communicative Chinese" course.

2. Population and sample

The population comprised Thai international students enrolled in the "Communicative Chinese" course at Guangxi University of Foreign Languages. Two intact classes with comparable proficiency levels—Thai 1 and Thai 2—were purposively selected. The quantitative sample consisted of 59 students ($n = 59$) taught by the same instructor, ensuring instructional consistency.

For the qualitative phase, three experts were selected: two senior teachers with over five years of experience teaching Thai learners and the dean of the International Education College.

3. Research instruments

3.1 Questionnaire

The questionnaire consisted of 35 items covering four dimensions—objectives, content, activities, and evaluation—rated on a five-point Likert scale. Items were adapted from established instruments and contextualized for the “Communicative Chinese” course. Two open-ended items were included.

3.2 Semi-structured interviews

The interview guide addressed course objectives, content relevance, instructional activities, and evaluation practices. Probing questions were used to obtain detailed examples from experts.

4. Reliability and validity

4.1 Questionnaire

A pilot test with 30 students yielded Cronbach’s alpha values ranging from 0.79 to 0.85, with an overall reliability of 0.89. Content validity was confirmed using IOC (≥ 0.67 for all items), with a CVI of 0.81.

4.2 Interview guide

Three experts reviewed the interview questions, producing IOC values ≥ 0.67 and a CVI of 0.84. Reliability was supported through triangulation and dual-coder analysis, yielding an inter-coder reliability coefficient of 0.86.

5. Data collection

Quantitative data were collected online from 59 students with informed consent. Qualitative data were obtained through 25–30 minute semi-structured interviews with three experts, audio-recorded and transcribed with permission.

6. Data analysis

Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (mean and SD). Qualitative data were analyzed through thematic analysis. Findings from both methods were integrated to provide a comprehensive interpretation.

7. Research ethics

Participation was voluntary, with informed consent obtained prior to data collection. Anonymity and confidentiality were ensured, and all data were reported in aggregate form. The study complied with institutional ethical guidelines of Guangxi University of Foreign Languages.

8. Limitations

The study was limited to Thai students at one university, involved a small number of experts, relied on self-reported data, and employed a cross-sectional design, which may limit generalizability and long-term interpretation.

Results

This section reports the findings based on descriptive, comparative, and correlation analyses of 59 responses, organized according to the three research objectives

1. Objective 1 To investigate the current status of the development of the “Communicative Chinese” course for Thai students.

Descriptive statistics were used to examine students’ perceptions of the current development of the course across four dimensions: course objectives, course content, course activities, and course evaluation. Table 1 summarizes the mean scores and standard deviations for each dimension.

Table 1 Descriptive Statistics of Course Development (Part 1–4)

Dimension	Mean	SD	Interpretation
Part 1: Course Objectives	3.87	1.05	Agree
Part 2: Course Content	3.85	1.04	Agree
Part 3: Course Activities	3.95	1.07	Agree
Part 4: Course Evaluation	3.96	1.09	Agree

The results show that students rated all four dimensions of course development at the level of “Agree,” indicating an overall positive perception of the course’s current status. The highest mean score appears in course evaluation (Mean = 3.96), suggesting that students found the assessment methods, feedback, and evaluation criteria particularly effective. Course activities also received a relatively high rating (Mean = 3.95), reflecting that interactive and technology-supported learning activities contribute positively to students' learning experience. All dimensions were consistently perceived as appropriate and supportive of their learning needs, demonstrating that the course development is generally well-received.

2. Objective 2 To examine the relationship between the development of the “Communicative Chinese” course for Thai students and their learning outcomes.

To address this objective, a correlation analysis was conducted between the combined course development dimensions (Part 1–4) and the learning outcomes (Part 5). The results are shown in Table 2.

Table 2 Correlation between Course Development (Part 1–4) and Learning Outcomes (Part 5)

Variables	r	p-value
Part 1–4 ↔ Part 5	0.927	$p < .01$

The analysis revealed a very strong positive correlation ($r = .927$) between overall course development and students’ learning outcomes, with statistical significance at $p < .01$. This finding indicates that when students perceive the course objectives, content, activities, and evaluation as being well-developed, their learning outcomes improve correspondingly. In other words, higher-quality course development plays a crucial role in enhancing students’ linguistic proficiency, cultural understanding, and overall learning performance.

Objective 3 To explore the relationship between the various dimensions of the development of the “Communicative Chinese” course for Thai students and their learning outcomes.

A more detailed correlation analysis was conducted to examine the relationship between each specific dimension of course development (Parts 1–4) and Part 5 (learning outcomes). The results are presented in Table 3.

Table 3 Inter-Correlation between Course Dimensions and Learning Outcomes

Course Dimension	r with Learning Outcomes (Part 5)	Significance
Part 1: Course Objectives	0.878	$p < .01$
Part 2: Course Content	0.909	$p < .01$
Part 3: Course Activities	0.862	$p < .01$
Part 4: Course Evaluation	0.896	$p < .01$

The results demonstrate that all dimensions of course development exhibit strong, statistically significant positive correlations with students’ learning outcomes. The highest relationship was found between course content and learning outcomes ($r = .909$), highlighting the importance of relevant, practical, and culturally integrated

materials in supporting effective language learning. Course evaluation ($r = .896$) also shows a strong correlation, suggesting that clear criteria, meaningful feedback, and authentic assessment tasks contribute substantially to students' progress. Course objectives ($r = .878$) and course activities ($r = .862$), while slightly lower, remain strongly associated with improved learning outcomes.

These findings collectively indicate that every component of course development plays a significant role in shaping students' learning achievements, with course content and evaluation demonstrating particularly high impact.

3. Overall Summary of Results

Overall, the findings reveal that the “Communicative Chinese” course is perceived positively by Thai students across all dimensions. The course development shows a strong and significant relationship with learning outcomes, indicating the effectiveness of its design and implementation. Furthermore, every dimension—objectives, content, activities, and evaluation—contributes meaningfully to enhancing students' linguistic skills, cultural understanding, and confidence in real-life Chinese communication.

Discussion

The findings of this study are discussed in relation to Taylor's Principles and aligned with the three research objectives.

1. Investigating the current status of course development

Students positively evaluated all four dimensions of the course, supporting Taylor's principles on clarifying goals and selecting appropriate learning experiences. Clear and culturally relevant objectives align with Taylor's emphasis on learner-centered goals, while concerns regarding objective difficulty support Li Li's (2016) view that course development requires contextual adaptation. High ratings for culturally embedded content and practical vocabulary indicate learners' perceived relevance and usefulness, as the content integrates cultural contexts, authentic communication, and practical language use, consistent with Xuan Ling (2013) and Chen Meilin & Yin Shiwei (2024). Lower ratings on text difficulty suggest the need for improved scaffolding, a concern also noted in expert feedback, which indicated that some materials were linguistically dense and required additional instructional support.

2. Examining the relationship between course development and learning outcomes

The strong positive correlation between overall course development and learning outcomes ($r = .927$, $p < .001$) indicates that well-aligned objectives, content, activities, and evaluation are strongly associated with students' self-reported learning outcomes and perceived learning gains. This finding aligns with Yang Yiling's (2024) integrated "teaching–learning–assessment" model and Zhao Wei's (2025) learner-centered instructional design, both of which emphasize alignment as a key factor in enhancing perceived learning effectiveness and learner motivation. Expert qualitative feedback further supports this relationship, highlighting that clear alignment among course components enhanced learning direction and engagement, while objective clarity remained a key factor influencing perceived outcomes.

3. Exploring the relationship between each development dimension and learning outcomes

All course development dimensions showed strong positive correlations with learning outcomes ($r = .862-.909$, $p < .01$), confirming Taylor's principles on organizing learning experiences and evaluating goal achievement. The strong influence of course content underscores the importance of culturally grounded and contextually aligned materials in shaping students' perceived learning outcomes, while technology-enhanced activities correspond with Jiao Xue (1989) and recent AI-supported instructional models (Zhao Wei, 2025) in supporting engagement and self-reported learning effectiveness. Clear evaluation criteria reinforce Taylor's alignment principle (Yang Yiling, 2024), and minimal differences across academic years suggest the model's applicability across learner groups. Expert feedback also identified ongoing challenges related to objective clarity, text difficulty, and the need for explicit scaffolding, helping to contextualize lower quantitative ratings. Overall, the findings reinforce prior research and highlight the need for future studies using performance-based assessments, as well as higher education and policy implications emphasizing culturally relevant, scaffolded, and alignment-based course design.

Conclusion and Research Recommendations

1. Conclusion

This study found that Thai students positively perceived all dimensions of the “Communicative Chinese” course—objectives, content, activities, and evaluation. Strong positive correlations were identified between course development and learning outcomes, confirming that well-designed objectives, relevant content, interactive activities, and clear assessment practices significantly enhance learners’ communicative competence and cross-cultural understanding.

2. Research Recommendations

2.1 Program-Level (Curriculum Policy Recommendations)

- 1) Emphasize communication-centered learning objectives in curriculum design.
- 2) Integrate authentic real-life content that reflects practical language use.
- 3) Incorporate cross-cultural elements related to China–Thailand interaction to enhance intercultural competence.

2.2 Instructor-Level (Teaching Management)

- 1) Align instructional practices with the four key dimensions of course development (objectives, content, activities, and evaluation).
- 2) Utilize culturally relevant materials and interactive learning activities to promote student engagement.
- 3) Apply formative assessment strategies to support continuous learning improvement.

2.3 Instructor-Level (Learning Achievement Support)

- 1) Design learning tasks that directly support students’ communicative achievement in Communicative Chinese.
- 2) Ensure consistency between learning objectives, teaching methods, and assessment practices to enhance learning outcomes.

3. Future Research

- 1) Larger and More Balanced Samples: Future studies should increase the sample size and include balanced groups across academic years to improve generalizability.

2) Mixed-Methods Designs: Combining surveys with interviews or qualitative data from students, instructors, and alumni can provide deeper insights into course needs and effectiveness.

3) Text Difficulty Analysis: Further research should investigate the appropriateness of text difficulty and explore strategies to better match course materials with learners' proficiency levels.

References

- Chen, M., & Yin, S. (2024). A comparative study of the textbooks Chinese oral communication: A quick start guide (Vols. 1–2) and Communicative Chinese (Vols. 1–2). In Proceedings of the 2024 Higher Education Teaching Symposium (Vol. 2, pp. 109–111).
- China Belt and Road Network. (2025). Voices: China and Thailand join hands for progress, golden friendship shines brighter. <https://www.yidaiyilu.gov.cn/p/0LLGJQP8.html>
- Global Times. (2024). Colorful ASEAN | Chinese language bridges cultural exchange between China and Thailand. <https://hqtime.huangniu.com/article/4KhilpQhBy0>
- Guangming Daily. (2025). 50 years of diplomatic relations: China–Thailand educational cooperation steadily moving forward. https://news.gmw.cn/2025-06/26/content_38113883.htm
- Guangxi Zhuang Autonomous Region Department of Education. (2021). Guangxi University of Foreign Languages: Fully leveraging geographical advantages to build an ASEAN-oriented international education brand. <http://jyt.gxzf.gov.cn/jyxw/jyyw/t7841750.shtml>
- Hu, X. (2023). Peer assessment and its impact on analytical thinking and language competence. [Journal information in Chinese].
- Jiao, X. (1989). The launch of a program on Communicative Chinese on Shanghai Radio. *World Chinese Language Teaching*, (4), 206.
- Li, L. (2016). A study on the textbook “Communicative Chinese” and its application in three vocational schools in Hua Hin, Thailand (Master’s thesis, Ludong University).

- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2022). Ministry of Education: Over 25 million foreigners are currently learning Chinese, with a cumulative total of nearly 200 million people having learned or used Chinese.
http://www.moe.gov.cn/fbh/live/2022/54618/mtbd/202206/t20220628_641484.html
- Wu, H. (2024). A study on the effectiveness of online fragmented learning in university English under the context of information technology. *Journal of Hubei Open Vocational College*, (13), 161–163.
- Xia, S. (2025). The mechanism of artificial intelligence literacy on the learning effectiveness of vocational English. *Journal of Shandong Commercial Vocational and Technical College*, (3), 65–69.
- Xuan, L. (2013). A study on the compilation of Chinese oral communication textbooks based on the communicative approach (Master's thesis, Soochow University).
- Yang, Y. (2024). An integrated approach to teaching, learning, and assessment in junior high school English reading from the perspective of Taylor's principle. *Pudong Education*, (11), 55–61.
- Zhang, L. (2022). Learner-centered curriculum development and its implications for language learning outcomes. [Journal information in Chinese].
- Zhao, W. (2025). A study on the design of AI-based personalized learning pathways and their impact on the learning outcomes of vocational college students. *Computer Knowledge and Technology*, (18), 178–180.

THE RELATIONSHIP BETWEEN INTEGRATED TEACHING STRATEGY AND STUDENTS' COMPREHENSIVE ABILITY IN MODERN COLLEGE OF NORTHWEST UNIVERSITY*

Liu Xizhuo¹, Wichian Intarasompun², and Nuttamon Punchatree³

Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: wichian.in@bsru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the integrated teaching strategies in Modern College of Northwest University, 2) to study the students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University, and 3) to study the relationship between integrated teaching strategies and students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University. This study adopts a quantitative method to explore the relationship between integrated teaching strategies and students' comprehensive ability. The accidental random sampling was 367 students at Modern College of Northwest University, selected according to Krejcie and Morgan table (1970). The research instrument was a self-designed questionnaire. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson product moment correlation coefficient.

The research results were:

1. Integrated teaching strategy in Modern College of Northwest University in 5 aspects was at a high level ($\bar{x}$ =3.57, S.D.=1.04). Considering the results of these 5 research aspects were as follows: the highest rank was "real-world problem-solving", indicates a high level ($\bar{x}$ =3.60, S.D.=1.04). Followed by "technological integration" ($\bar{x}$ =3.58, S.D.=1.02), whereas "active learning techniques" was the lowest rank ($\bar{x}$ =3.54, S.D.=1.03).

2. Students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University in 6 aspects was at a high level ($\bar{x}$ =3.57, S.D.=1.06). Considering the results of these 6 research aspects were as follows: the highest rank was "collaboration and teamwork", indicates a high level ($\bar{x}$ =3.57, S.D.=1.06).

* Received 8 January 2026; Revised 21 January 2026; Accepted 2 February 2026

Followed by “knowledge integration” and “communication skills” ($\bar{X}$ =3.57,S.D.=1.05), whereas “practical application” was the lowest rank ($\bar{X}$ =3.55, S.D.=1.08).

3. It was found that the correlation between integrated teaching strategy and students' comprehensive ability has a positive correlation at the high level with statistical significance level at .01 ($r=0.90^{**}$).

Keywords: Integrated Teaching Strategy, Students' Comprehensive Ability, Northwest University Modern College

Introduction

In the 21st century, higher education has shifted from traditional lecture-based teaching focused on rote memorization and passive learning to integrated teaching strategies that prioritize critical thinking, problem-solving, collaboration, and creativity (Zhao, 2020). For the purpose of this study, integrated teaching strategy is defined as a pedagogical framework that fuses interdisciplinary content, project-based learning (PBL), and technology-enhanced instruction to foster students' cognitive, social, and emotional competencies. This approach emphasizes both the cross-pollination of knowledge across disciplines and the intentional fusion of evidence-based pedagogies with digital tools. These integrated strategies aim to cultivate well-rounded students capable of adapting to modern society's dynamic challenges (Wang, L., & Li, C., 2021).

Modern College of Northwest University, dedicated to quality education and innovative pedagogy, has actively adopted such integrated teaching approaches to enhance student learning outcomes. As a leading private undergraduate institution in Northwest China with a distinctive focus on merging liberal arts education with professional practice, the college's pedagogy uniquely emphasizes the integration of interdisciplinary project-based learning and technology-enhanced instruction across its core curricula. This makes it an ideal “living laboratory” to examine the impact of integrated teaching strategies, as its student body; drawn from diverse regional backgrounds and academic disciplines, offers a rich context to study how these approaches shape comprehensive ability. However, systematic research on how these college

specific strategies specifically influence students' comprehensive ability; encompassing cognitive, social, and emotional skills like analytical thinking, communication, teamwork, and adaptability (Liu, 2019) remains insufficient.

Existing studies confirm the value of integrated teaching: growing body of research has underscored the multifaceted benefits of integrated teaching strategies across educational contexts. Studies have consistently shown that interdisciplinary curricula and project-based learning (PBL) strengthen students' capacity to synthesize fragmented knowledge and address authentic, real-world challenges (Xu & Zhang, 2022; Chen et al., 2020). Complementary to these findings, flipped classroom models have been linked to enhanced critical thinking and autonomous learning competencies (Sun & Huang, 2021), while the integration of digital tools and AI platforms has been proven to facilitate personalized learning experiences that deepen conceptual understanding (Gao, 2021). Additionally, collaborative learning frameworks embedded within integrated teaching have been identified as key drivers of teamwork and communication skills; foundational attributes for future professional success (Zheng & Wang, 2020).

While these individual strands of research collectively validate the efficacy of specific integrated teaching components, they largely focus on isolated strategies or narrow disciplinary contexts (e.g., engineering courses). What remains conspicuously absent is a systematic synthesis of how these elements—interdisciplinarity, PBL, technology enhancement, and collaborative learning—function synergistically within a single institutional setting. More importantly, few studies have empirically examined the holistic impact of a fully integrated teaching model on the multidimensional comprehensive ability of students (encompassing cognitive, social, and emotional domains), particularly within the context of undergraduate institutions in Northwest China that balance liberal arts education with professional practice. This gap in the literature directly motivates the present study, which seeks to fill this void by investigating the interplay between integrated teaching strategies and student comprehensive ability at Modern College of Northwest University.

Despite these findings, critical gaps persist in the literature: most research focuses on the standalone efficacy of individual teaching methods rather than

their collective, synergistic impact on the full spectrum of students' cognitive and non-cognitive skills (Li & Feng, 2019). Further, few empirical studies have centered on regional undergraduate institutions in China, such as Modern College of Northwest University, that cater to a student population preparing for careers in the country's rapidly evolving local workforce. This oversight is particularly salient given a growing mismatch between two key dimensions: on one hand, the fragmented, single-strategy teaching approaches examined in existing research; on the other, the integrated, multi-faceted comprehensive ability that contemporary Chinese employers increasingly demand. These competencies: spanning analytical thinking, cross-disciplinary problem-solving, collaborative communication, and adaptive learning, are not only foundational to graduates' employability but also pivotal to addressing the practical challenges of regional industrial upgrading and community development. As Chinese universities strive to align their pedagogical goals with national talent cultivation strategies and local labor market needs, investigating the link between a holistic integrated teaching model and students' multidimensional comprehensive ability becomes not just relevant, but imperative to the advancement of both educational practice and workforce development.

This study takes Modern College of Northwest University as a case study to address the research gaps. By exploring the implementation status of integrated teaching strategies, the current levels of students' multidimensional comprehensive ability, and the nature of their correlational relationship, it aims to deliver targeted practical insights: specifically, providing a framework for interdisciplinary curriculum integration that bridges disciplinary silos, offering actionable guidelines for teaching optimization such as the effective fusion of project-based learning and digital teaching tools, and proposing evidence-based recommendations for local educational policy formulation that aligns pedagogical reforms with regional workforce demands. Ultimately, this research seeks to contribute to the refinement of evidence-based pedagogical practices and better prepare graduates to meet the evolving competency requirements of the modern Chinese workforce.

Objectives

1. To study integrated teaching strategy in Modern College of Northwest University.
2. To study students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University.
3. To study the relationship between integrated teaching strategy and students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University.

Literature Review

The literature review explores two keys relevant to the research areas.

1. Integrated teaching strategies

Integrated teaching strategies: As a holistic educational approach, integrated teaching strategy breaks the boundaries of traditional single-subject and isolated teaching, integrating multiple teaching methods, subject areas, and educational resources (Zhang, 2019). Its core advantages lie in helping students form a comprehensive understanding of knowledge, promoting critical thinking and problem-solving abilities, and enhancing learning motivation and engagement (Integrative Teaching Strategy in Grade 7 Science and Students' Learning and Innovation Skills, 2020). Supported by constructivist learning theory and multiple intelligences theory (Li & Wang, 2020), it consists of five core components with clear alignment to these two theories: active learning techniques that transform students into active knowledge constructors (aligned with constructivism's focus on learner-led knowledge building), collaborative learning that fosters teamwork and knowledge co-construction (rooted in constructivism's social interaction tenet and multiple intelligences' interpersonal intelligence dimension), technological integration that enriches teaching through digital tools based on the TPACK framework (Mishra & Koehler, 2016) (tailored to multiple intelligences' emphasis on diverse learning preferences), real-world problem-solving that bridges theory and practice (serving constructivism's goal of applying knowledge in authentic contexts), and continuous assessment that guides learning through ongoing formative feedback (supporting constructivism's progressive knowledge refinement and multiple intelligences' adaptive learning paces).

2. Comprehensive ability.

Students' comprehensive ability is a multi-faceted construct integrating cognitive and non-cognitive factors (UNESCO, 2021), essential for academic success, career development, and social adaptation (SCANS, 2018). Cognitive factors include logical reasoning (measured via analytical problem-solving tasks), information analysis (assessed through data interpretation exercises), and cross-disciplinary knowledge integration (evaluated by interdisciplinary project performance); non-cognitive factors cover communication (gauged by peer feedback on presentation skills), collaboration (measured via group project contribution ratings), practical application (assessed through real-world task completion efficacy), and self-learning adaptability (evaluated by independent learning plan design and execution) (Sternberg, 2018). Rooted in Bloom's taxonomy of educational objectives and social-emotional learning (SEL) theory (Mahoney et al., 2018), this ability enables students to effectively master and apply knowledge, collaborate with others, adapt to diverse environments, and achieve lifelong learning and development. Previous studies have shown a positive correlation between integrated teaching strategies and the improvement of students' comprehensive ability (Yan & Zuo, 2024), but there is a lack of in-depth research in specific college contexts, which this study aims to address.

3. Research Framework

In this study about the relationship between integrated teaching strategy and students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University, the independent variable refers to integrated teaching strategies, which include active learning techniques, collaborative learning, technological integration, real-world problem-solving, and continuous assessment (Linn, 2003). These strategies align with modern educational frameworks that emphasize student-centered learning and skill development. The dependent variable is students' comprehensive ability, encompassing 1) cognitive ability, 2) knowledge integration, 3) practical application, 4) communication skills, 5) collaboration and teamwork, 6) self-learning and adaptability (Kyriakides, Panayiotou, & Antoniou, 2023). Several educational theories provide a foundation for understanding the relationship between these variables.

The research framework can be described as the figure following.

Methodology

This study adopts a quantitative research method to systematically explore the relationship between integrated teaching strategies and students' comprehensive ability. The research process includes population and sample determination, research instrument design, data collection, and data analysis.

1. Population and the Sample Group

Population

The research population is 7,444 students from Modern College of Northwest University.

Sample

The sample group of this study is 367 students at Modern College of Northwest University. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan table (1970), and convenience sampling was employed to recruit participants who were readily available across academic departments.

2. Research Instrument

The research instrument is a questionnaire with 3 parts:

Part 1: General Information. This section has 3 questions to gather

background information on the respondent's age, gender, faculties.

Part 2: Integrated Teaching Strategies. This section uses a 5-point Likert scale with the standardized labels: "Strongly Disagree (1)" to "Strongly Agree (5)"—an academic norm for measuring attitudes and perceptions. It contains statements related to integrated teaching strategies, organized into 5 dimensions: 1) Active learning techniques, 2) Collaborative learning, 3) Technological integration, 4) Real-world problem-solving, and 5) Continuous assessment.

Part 3: Students' Comprehensive Ability. It is 5 rating Scales. This main section has Students' Comprehensive Ability statements measured on a 5-point Likert scale ranging from "the least agree" to "the most agree". It is organized into 6 dimensions: 1) Cognitive ability, 2) Knowledge integration, 3) Practical application, 4) Communication skills planning, 5) Collaboration and teamwork planning, 6) Self-learning and adaptability planning.

All statements display consistency with the measurement target as evidenced by an average score of 0.67 to 1.00 on the acceptable consistency index (IOC). The reliability of a pilot test of questionnaires assessed using Cronbach's α , a statistic measuring internal consistency, with α value of 0.82, indicating excellent internal consistency.

3. Data Collection

To ensure the systematic collection of data, the researcher implemented the following procedures:

Distribution: The online questionnaires were distributed to students at Modern College of Northwest University via digital channels. Each respondent was informed of the research objectives, confidentiality, and their voluntary participation.

Platform Utilization: Data were collected through the "Questionnaire Star" (Wenjuanxing) online platform, which facilitated efficient data gathering and management.

Data Screening: Upon completion of the collection period, the raw data were screened. Invalid responses, such as incomplete forms or patterned answers, were excluded to ensure the integrity of the results.

Preparation for Analysis: The final valid datasets were coded and organized for statistical processing and analysis.

4. Data analysis

Part 1 To study integrated teaching strategy in Modern College of Northwest University, data analysis uses mean and stand deviation.

Part 2 To study students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University work for school students, data analysis uses mean and stand deviation.

Part 3 The relationship between integrated teaching strategy and students' comprehensive ability was analyzed by using the Pearson Product Moment Correlation Coefficient (r).

Results

Part 1: Implementation of Integrated Teaching Strategies

Table 1 The mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.) of integrated teaching strategy in Modern College of Northwest University in 5 aspects

Integrated teaching strategy	$\bar{X}$	S.D.	Level	Ranking
1. Active learning techniques (X1)	3.54	1.03	High	5
2. Collaborative learning (X2)	3.56	1.07	High	4
3. Technological integration(X3)	3.58	1.02	High	2
4. Real-world problem-solving(X4)	3.60	1.04	High	1
5. Continuous assessment(X5)	3.56	1.04	High	3
Total	3.57	1.04	High	

From Table 1 considering, the overall average of integrated teaching strategy in Modern College of Northwest University was at a high level ($\bar{X}$ =3.57, S.D.=1.04). Considering the results of these 5 research aspects were as follows: the highest rank was “real-world problem-solving” ($\bar{X}$ =3.60, S.D.= 1.04), indicates a high level. Followed by “technological integration” ($\bar{X}$ =3.58, S.D.=1.02), whereas “active learning techniques” was the lowest rank ($\bar{X}$ =3.54, S.D.=1.03).

Part 2: Students' Comprehensive Ability

Table 2 The mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.) of students' comprehensive ability in 6 aspects.

Students' comprehensive ability	$\bar{X}$	S.D.	Level	Ranking
1. Cognitive ability (Y1)	3.57	1.06	High	4
2. Knowledge integration (Y1)	3.57	1.05	High	2
3. Practical application(Y1)	3.55	1.08	High	6
4. Communication skills(Y1)	3.57	1.05	High	2
5. Collaboration and teamwork (Y1)	3.58	1.06	High	1
6. Self-learning and adaptability(Y1)	3.56	1.05	High	5
Total	3.57	1.06	High	

From Table 2 consideration, the overall average students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University in 6 aspects, was at a high level ($\bar{X}$ =3.57, S.D.=1.06). Considering the results of these 6 research aspects were as follows: the highest rank was "collaboration and teamwork" ($\bar{X}$ =3.57, S.D.=1.06), indicates a high level. Followed by "knowledge integration" and "communication skills" ($\bar{X}$ =3.57, S.D.=1.05), whereas "practical application" was the lowest rank ($\bar{X}$ =3.55, S.D.=1.08).

Part 3: The relationship between integrated teaching strategy and students' comprehensive ability in Modern College of Northwest University.

Table 3 The relationship between Students' Growth mindset and Learning style.						
Students' comprehensive ability (Ytt)	Integrated teaching strategy (Xtt)					
	X1	X2	X3	X4	X5	Xtt
Y1	00.54**	0.60**	0.61**	0.61**	0.60**	0.73**
Y2	00.56**	0.59**	0.59**	0.57**	0.58**	0.71**
Y3	00.58**	0.59**	0.59**	0.56**	0.57**	0.71**
Y4	00.56**	0.57**	0.60**	0.60**	0.57**	0.71**
Y5	0.60**	0.61**	0.60**	0.63**	0.57**	0.74**
Y6	0.61**	0.57**	0.62**	0.59**	0.54**	0.72**
Ytt	0.72**	0.74**	0.75**	0.74**	0.71**	0.90**

** refers to statistical significance level at .01

From table 4.16, it is shown that the overall relationship between integrated teaching strategy and students' comprehensive ability has a positive correlation at the high level with statistical significance level at .01 ($r=0.90$).

Discussion

Integrated teaching strategies at Modern College of Northwest University are at a high level across five dimensions, with strengths in real-world problem-solving and technological integration, and room for improvement in active learning techniques. Implementation of Integrated Teaching Strategies: The college's integrated teaching strategies are at a high level, with "real-world problem-solving" leading and "active learning techniques" lagging. This aligns with its applied talent cultivation orientation—integrating industry cases strengthens practicality (Yu, 2020), and investment in digital tools meets educational digitalization trends (China Education Daily Online, 2022). However, large-class teaching and traditional inertia limit interactive active learning, a common issue in local universities (Prince, 2004).

Students' comprehensive ability is at a high level across six dimensions, with strong collaboration and teamwork, and weak communication skills due to insufficient soft skill cultivation. Students' Comprehensive Ability: Students' comprehensive ability is also high, with "collaboration and teamwork" prominent and "communication skills" weakest. Group projects foster collaboration (Pang, 2020), and interdisciplinary courses enhance knowledge integration (Zhong, 2022). The weakness in communication skills reflects application-oriented universities' focus on hard skills over soft skills, due to insufficient practical teaching scenarios (Zhao, 2022).

Integrated teaching strategies have a significant high positive correlation with students' comprehensive ability, proving their effectiveness in promoting holistic development. Correlation Between the Two Variables: A high positive correlation ($r=0.90$, $p<0.01$) confirms integrated teaching aligns with ability development needs. This supports Lin's (2019) view that scientific teaching models cultivate core literacy and the Ministry of Education's (2021) conclusion on teaching reform and ability improvement. The lag in communication skills is linked to inadequate practical design in teaching strategies.

Recommendation

The implementation of the research results is as follows.

1. Strengthen Active Learning: Design tiered workshops for teachers, assign "active learning mentors", and launch monthly demonstration classes to promote interactive methods.
2. Enhance Communication Skills: Clarify communication assessment in group tasks, set up "communication coordinators", and hold speech contests or project defenses to provide practical expression scenarios.
3. Improve Self-Learning and Adaptability: Develop personalized learning templates on the campus platform, assign "learning advisors", and organize quarterly adaptability challenge camps for independent learning practice.

References

- Chen, G., Wang, J., & Li, S. (2020). Project-based learning in engineering education: Effects on problem-solving skills. *Journal of Engineering Education*, 109(3), 456–478.
- China Education Daily Online. (2022). Digital transformation of higher education: The role of technology in integrated teaching.
- Gao, J. (2021). The application of AI-assisted tools in college integrated teaching. *Journal of Educational Technology*, 35(2), 78–95.
- Higher Education Department of the Ministry of Education. (2021). Guidelines for deepening the reform of undergraduate education and cultivating high-quality talents. Ministry of Education of the People's Republic of China.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Li, J., & Feng, Y. (2019). The effect of integrated teaching strategies on college students' practical skills. *Journal of Higher Education*, 40(3), 78–95.
- Lin, C. D. (2019). Cross-cultural teaching models for core literacy cultivation in Chinese colleges. *Journal of Higher Education*, 40(2), 56–72.
- Liu, J. (2019). Defining college students' comprehensive ability: A framework based on Chinese higher education. *Journal of Chinese Higher Education*, 40(6), 34–51.

- Pang, W. G., & Zhang, Y. (2020). Task complementarity in cross-cultural collaborative learning: Effects on student performance. *Journal of Educational Psychology*, 112(3), 567–584.
- Prince, M. J. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223–231.
- Sun, Y., & Huang, Z. (2021). Flipped classroom and college students' critical thinking: A quasi-experimental study. *Journal of Educational Technology*, 35(3), 234–251.
- Wang, L., & Li, C. (2021). Integrated teaching and college students' adaptability: A longitudinal study. *Journal of Higher Education Research*, 42(1), 89–105.
- Xu, J., & Zhang, L. (2022). Interdisciplinary teaching and knowledge application in college education: A quasi-experimental study. *Higher Education Research*, 43(3), 123–140.
- Yu, W. S., & Chen, Y. (2020). Competency-oriented integrated teaching in application-oriented universities. *Journal of Chinese Higher Education*, 41(6), 56–72.
- Zhao, J. M., & Li, S. (2022). Soft skills cultivation in application-oriented universities: The role of integrated teaching. *Journal of Applied Higher Education*, 14(2), 189–206.
- Zhao, Y. (2020). A comparison of integrated and traditional teaching in Chinese colleges. *Higher Education Research*, 41(2), 78–95.
- Zheng, H., & Wang, Q. (2020). Collaborative learning and college students' professional development: A case study of business majors. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 42(3), 289–306.
- Zhong, Q. Q., & Li, M. (2022). Interdisciplinarity and core literacy cultivation in college teaching. *Educational Research*, 54(4), 89–105.

หากเจ้าอาวาสต้องมาจากการเลือกตั้ง : ความเป็นไปได้ อุปสรรค และ เงื่อนไขความสำเร็จ*

IF AN ABBOT WERE TO BE CHOSEN BY ELECTION: POSSIBILITIES, CHALLENGES, AND CONDITIONS FOR SUCCESS

พระปลัดมนู ฐานจาโร (ช่วยคิด)¹, พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโฆโช)² และ ฉัตรชัย แนวพญา³

Phrapalad Manu Thanacharo (Chouykit)¹, Phrachonyanmuni (Sompoch Dhammapochcho)²
and Chatchai Naewphaya³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี¹⁻³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chonburi Buddhist College, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: Saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการนำระบบการเลือกตั้งมาใช้กับตำแหน่งเจ้าอาวาส ภายใต้บริบทการปกครองคณะสงฆ์ไทย โดยมุ่งศึกษาความหมายและหลักการของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย เปรียบเทียบกับโครงสร้างการได้มาซึ่งตำแหน่งเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 รวมทั้งพิจารณาความเป็นไปได้ อุปสรรค ความเสี่ยง และเงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบดังกล่าวมาใช้ในทางปฏิบัติ ผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด โดยศึกษากฎหมายคณะสงฆ์ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แนวคิดธรรมาภิบาล ตลอดจนงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการปกครองคณะสงฆ์และพระธรรมวินัย พบว่า แม้การเลือกตั้งจะเป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและการมีส่วนร่วมของผู้ถูกปกครองในระบบการเมืองของรัฐ แต่เมื่อพิจารณาในบริบทของคณะสงฆ์ การเลือกตั้งเจ้าอาวาสยังมีข้อจำกัดสำคัญทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงโครงสร้างการปกครอง อีกทั้งยังมีความเสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งภายในวัด การแบ่งฝ่าย การแสวงหาความนิยม และการลดทอนคุณค่าทางพระธรรมวินัย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นเอกภาพและเสถียรภาพของคณะสงฆ์ จึงเสนอว่า หากจะนำระบบการเลือกตั้งเจ้าอาวาสมาใช้ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้รองรับอย่างชัดเจน กำหนดคุณสมบัติผู้สมัครที่ยึดหลักธรรมวินัยเป็นแกนกลาง ออกแบบกระบวนการที่โปร่งใส และกำหนดบทบาทของเจ้าคณะผู้ปกครองในการกำกับดูแล ทั้งนี้ ภายใต้บริบทปัจจุบัน ระบบการแต่งตั้งยังคงเหมาะสมกว่าการเลือกตั้ง แต่ควรได้รับการพัฒนาให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น

* Received 14 January 2026; Revised 25 January 2026; Accepted 5 February 2026

คำสำคัญ: เจ้าอาวาส, การเลือกตั้ง, การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

This academic article aims to analyze the concept of applying an electoral system to the position of abbot within the context of the governance of the Thai Sangha. The study examines the meaning and principles of elections in a democratic system and compares them with the process of acquiring the position of abbot as stipulated in the Sangha Act B.E. 2505 (1962), as amended (No. 2) B.E. 2535 (1992). It further considers the feasibility, obstacles, risks, and conditions for the successful implementation of such a system in practice. The study employs documentary research and conceptual analysis by examining relevant Sangha legislation, principles of democratic governance, good governance concepts, and related academic literature. These are analyzed in comparison with the governance structure of the Sangha and the principles of Buddhist monastic discipline (Dhamma–Vinaya). The findings indicate that although elections function as an important mechanism for enhancing legitimacy and participation in state political systems, the application of an electoral system to the selection of abbots faces significant legal and structural limitations within the Sangha context. Moreover, such a system entails risks of internal conflicts within temples, factionalism, popularity-seeking behavior, and the erosion of moral and disciplinary values, which may undermine the unity and stability of the Sangha as a whole. Accordingly, this article argues that if the election of abbots is to be implemented, it would require clear legal amendments, strict qualification criteria grounded in the Dhamma–Vinaya, a transparent selection process, and a defined supervisory role for ecclesiastical authorities. Under the current legal and social context, the appointment system remains more appropriate than direct elections; however, it should be further developed to enhance transparency and accountability.

Keywords: Abbot, Election, Sangha Administration

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่อย่างมั่นคงและเป็นระเบียบ โดยมีวัดเป็นหน่วยพื้นฐานของการจัดการ และมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านการปกครอง การศึกษา และการธำรงรักษาพระธรรมวินัยมาโดยตลอด โดยทั่วไป การแต่งตั้งเจ้าอาวาสอาศัยหลักอาวุโสและอำนาจตามโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม บทบาทของวัดที่ขยายตัว และความคาดหวังของสังคมต่อความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ได้ก่อให้เกิดคำถามเชิงวิชาการเกี่ยวกับความเหมาะสมของระบบการแต่งตั้งเจ้าอาวาสในปัจจุบัน บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอความหมายและบทบาทของเจ้าอาวาส วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากระบบการแต่งตั้งแบบเดิม ตลอดจนชี้ให้เห็นความสำคัญของแนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาส พร้อมทั้งพิจารณาความเป็นไปได้ อุปสรรค และเงื่อนไขความสำเร็จของแนวคิดดังกล่าว เพื่อเป็นฐานคิดในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดของวัด มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการปกครอง การบริหารจัดการ และการธำรงรักษาพระธรรมวินัยทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพระภิกษุสามเณร เป็นแบบอย่างทางศีลธรรม และเป็นผู้นำในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมแก่พุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ เจ้าอาวาสยังมีบทบาทสำคัญในการบริหารทรัพยากรของวัด ทั้งด้านทรัพย์สิน บุคลากร และกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกและชุมชน (วรุตม์ อรุณชุตี, 2563) ในบริบทสังคมปัจจุบัน บทบาทของเจ้าอาวาสมิได้จำกัดอยู่เพียงการประกอบศาสนกิจ หากแต่ขยายไปสู่การเป็นผู้นำทางสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความสามารถด้านการบริหารจัดการ ความรอบรู้ทางกฎหมายและการเงิน ตลอดจนทักษะการสื่อสาร ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมิใช่เพียงผู้มีอาวุโสทางพรรษา หากแต่เป็นผู้นำองค์กรทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงของวัดและความศรัทธาของสังคมโดยรวม (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมมจิตโต), 2539)

การแต่งตั้งเจ้าอาวาสตามระบบดั้งเดิมที่เน้นอาวุโสและการพิจารณาของผู้บังคับบัญชาตามโครงสร้างคณะสงฆ์ แม้มีข้อดีด้านความเป็นระเบียบและความต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาหลายประการ ได้แก่ ความขาดความโปร่งใสในกระบวนการแต่งตั้ง ความไม่สอดคล้องระหว่างอาวุโสกับความสามารถด้านการบริหารในบริบทปัจจุบัน และการขาดการมีส่วนร่วมของพระภิกษุภายในวัด ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่พอใจ ความขัดแย้ง และประสิทธิภาพในการบริหารที่ลดลง ปัญหาเหล่านี้สะท้อนว่าระบบการแต่งตั้งอาจยังไม่ตอบสนองต่อบทบาทและความคาดหวังของวัดในสังคมร่วมสมัยอย่างเต็มที่ (พระมหาสุชาติ ธรรมกาโม และคณะ, 2565) ในบริบทดังกล่าว แนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสจึงถูกเสนอเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้พระภิกษุในวัดมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำอาจช่วยเสริมสร้างความชอบธรรม ความโปร่งใส และการยอมรับในอำนาจการบริหารของเจ้าอาวาส

ทั้งยังเอื้อต่อการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งอย่างรอบด้าน ทั้งด้านคุณธรรม ความสามารถ และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาวัด หากดำเนินการภายใต้กรอบพระธรรมวินัยและหลักสมานฉันท์ การเลือกตั้งอาจเป็นกระบวนการพิจารณาร่วมกันโดยไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การ แข่งขันหรือการแบ่งฝ่าย และช่วยเสริมภาพลักษณ์การปกครองคณะสงฆ์ที่เปิดกว้างและ สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน (พระมหาเสาร์คำ ธมฺมธีโร และภัสร์นันท์ พวงเถื่อน, 2563)

การเลือกตั้งเจ้าอาวาสมีความเป็นไปได้ในเชิงแนวคิด เนื่องจากอาจช่วยเสริมสร้าง ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมภายในวัด การนำไปใช้ในทางปฏิบัติยังเผชิญ ข้อจำกัดสำคัญ ทั้งความเสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งและการเมืองภายในวัด การแทรกแซง จากปัจจัยภายนอก ตลอดจนข้อจำกัดด้านกฎหมายและโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่เน้น ระบบการแต่งตั้งตามลำดับชั้น หากขาดกรอบควบคุมและจริยธรรมที่เหมาะสม อาจส่งผล กระทบต่อความสามัคคีและศรัทธาของสาธุชน เงื่อนไขความสำเร็จของการเลือกตั้งเจ้า อาวาสจึงอยู่ที่การกำหนดกรอบกฎหมายและระเบียบที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย การ ออกแบบกระบวนการที่เน้นคุณธรรมและฉันทามติ มากกว่าการแข่งขันเชิงอำนาจ และการ ส่งเสริมธรรมาภิบาลภายในคณะสงฆ์ ทั้งนี้ บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยใช้ การวิเคราะห์เชิงกฎหมายควบคู่กับการเปรียบเทียบเชิงสถาบัน เพื่อประเมินความเป็นไปได้และ ข้อจำกัดของแนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสในบริบทกฎหมายและสังคมไทยปัจจุบัน

ระบบการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร

ในเชิงประวัติศาสตร์ ระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยมิได้เป็นโครงสร้างแบบรวม ศูนย์เช่นในปัจจุบันมาโดยตลอด หากแต่ในอดีต โดยเฉพาะก่อนการตราพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) การคัดเลือกเจ้าอาวาสมีกษัตริย์ฉันทามติ ของพระภิกษุในวัด ร่วมกับบทบาทของชุมชนและผู้มีอุปการคุณต่อวัด ทำให้เจ้าอาวาสมีความ ใกล้ชิดกับชุมชนและมีฐานความชอบธรรมจากการยอมรับในระดับท้องถิ่นเป็นสำคัญ ระบบ ดังกล่าวยังขาดมาตรฐานกลางและกลไกกำกับที่ชัดเจน ส่งผลให้การบริหารคณะสงฆ์มีความ หลากหลายและไม่เป็นเอกภาพ ต่อมา การปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2445 และการปรับปรุงกฎหมายในระยะต่อมา ได้นำไปสู่การจัดวางโครงสร้าง การปกครองแบบลำดับชั้นและการแต่งตั้งจากส่วนกลางอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดให้ตำแหน่ง เจ้าอาวาสเป็นผลจากกระบวนการแต่งตั้งภายใต้การกำกับของเจ้าคณะผู้ปกครอง การ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเป็นเอกภาพ ระเบียบ และเสถียรภาพของคณะสงฆ์ ในภาพรวม แต่ขณะเดียวกันก็ลดทอนบทบาทการมีส่วนร่วมของพระภิกษุและชุมชนในระดับ วัดเมื่อเปรียบเทียบกับระบบในอดีต (พระมหาเจริญ กตปุญญ์ และคณะ, 2564)

ระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันดำเนินการภายใต้กรอบของ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดให้คณะ

สงฆ์มีโครงสร้างการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขสูงสุด และมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด ทำหน้าที่ออกกฎ ระเบียบ และคำสั่งเพื่อใช้บังคับแก่คณะสงฆ์ทั่วประเทศ ภายใต้โครงสร้างดังกล่าว การแต่งตั้งเจ้าอาวาสเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายและระเบียบคณะสงฆ์กำหนด ซึ่งมีได้เปิดช่องให้มีการเลือกตั้งโดยตรงจากพระภิกษุภายในวัด ระบบนี้มุ่งเน้นความเป็นเอกภาพ ความสงบเรียบร้อย และการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น เมื่อบทบาทของเจ้าอาวาสขยายไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากร การประสานงานกับชุมชน และการรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำจึงเริ่มถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในเชิงวิชาการ เพื่อประเมินว่าระบบการปกครองที่มีอยู่สามารถตอบสนองต่อบริบทสังคมร่วมสมัยได้เพียงใด

การปกครองคณะสงฆ์หมายถึงการบริหาร จัดระเบียบ และควบคุมกิจการของสงฆ์ให้ เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมายของรัฐ โดยอำนาจหน้าที่ดังกล่าวมีที่มาจากสอง ฐาน คือ พระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ในเชิงกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะ สงฆ์กำหนดโครงสร้างอำนาจในการปกครองไว้อย่างชัดเจน โดยให้อำนาจการแต่งตั้ง ถอดถอน และกำกับดูแลเจ้าอาวาสอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น และอยู่ ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ระบบดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการปกครองแบบรวมศูนย์ ซึ่งให้ความสำคัญกับความเป็นระเบียบและความมั่นคงขององค์กรสงฆ์ เมื่อพิจารณาในบริบท ของการเลือกตั้งเจ้าอาวาส จะเห็นได้ว่ากฎหมายปัจจุบันยังมิได้รองรับกระบวนการคัดเลือกโดย การมีส่วนร่วมของพระภิกษุในวัดโดยตรง ดังนั้น แนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสจึงไม่ใช่เพียง ประเด็นเชิงการบริหารเท่านั้น แต่ยังเป็นประเด็นเชิงโครงสร้างอำนาจและกฎหมาย ซึ่ง จำเป็นต้องพิจารณาควบคู่กับพระธรรมวินัยและกรอบกฎหมายของรัฐอย่างรอบคอบ

การปกครองคณะสงฆ์ไทยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ การปกครอง ตามลำดับชั้น การปกครองตามเขตพื้นที่ และการปกครองตามภารกิจคณะสงฆ์ ซึ่งทั้งหมดถูก กำหนดและควบคุมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กล่าวคือ 1) การปกครองตามลำดับชั้นเป็น รูปแบบหลักที่มีผลโดยตรงต่อการแต่งตั้งเจ้าอาวาส เนื่องจากการตัดสินใจอยู่ในอำนาจของเจ้า คณะผู้บังคับบัญชา มิได้เปิดโอกาสให้วัดใช้กระบวนการตัดสินใจภายในของตนเอง 2) การ ปกครองตามเขตพื้นที่ช่วยให้การกำกับดูแลเป็นระบบ แต่ก็ยังคงยึดหลักการบังคับบัญชาจาก ส่วนกลางเป็นสำคัญ และ 3) การปกครองตามภารกิจคณะสงฆ์มุ่งเน้นการแบ่งงาน แต่ไม่ได้มี ผลต่อโครงสร้างอำนาจในการแต่งตั้งผู้นำวัดโดยตรง จากโครงสร้างดังกล่าว แนวคิดการ เลือกตั้งเจ้าอาวาสจึงเผชิญข้อจำกัดเชิงกฎหมายและโครงสร้างการปกครองอย่างชัดเจน การศึกษาประเด็นนี้ในเชิงวิชาการมีคุณค่าในการสะท้อนให้เห็นความตึงเครียดระหว่างระบบ การปกครองแบบรวมศูนย์กับแนวคิดการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจนำไปสู่การทบทวนหรือปรับปรุง

รูปแบบการบริหารคณะสงฆ์ในอนาคตภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยและกฎหมาย (พระปลัด มนุ ฐานจาโร และคณะ, 2565)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนพิจารณาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ในเชิงโครงสร้างอำนาจ จะพบว่ากฎหมายดังกล่าวมีลักษณะ ปิดโอกาสเชิงรูปธรรม แต่เปิดพื้นที่เชิงแนวคิดอย่างจำกัด ต่อการเลือกตั้งเจ้าอาวาส กล่าวคือ ในเชิงรูปธรรม กฎหมายกำหนดให้การแต่งตั้งและถอดถอน เจ้าอาวาสเป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น และอยู่ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม โดยมีได้บัญญัติช่องทางให้วัดใช้กระบวนการเลือกตั้งหรือการตัดสินใจโดยตรงของ พระภิกษุภายในวัด ส่งผลให้การเลือกตั้งเจ้าอาวาสไม่สามารถดำเนินการได้ภายใต้กรอบ กฎหมายปัจจุบัน ทั้งนี้ ในเชิงแนวคิด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มิได้ปิดกั้นหลักการมีส่วนร่วม โดยสิ้นเชิง เนื่องจากกฎหมายเปิดโอกาสให้มหาเถรสมาคมออกกฎ ระเบียบ และข้อบังคับใน การบริหารคณะสงฆ์ได้ หากมีการตีความหรือพัฒนากลไกที่ให้ความเห็นหรือฉันทามติของ พระภิกษุในวัดเป็นข้อมูลประกอบการแต่งตั้งเจ้าอาวาส แนวคิดการเลือกตั้งในลักษณะการมี ส่วนร่วมเชิงปรึกษา อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมายโดยตรง ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงมิใช่ เพียงการแก้ไขตัวบทกฎหมาย แต่รวมถึงการตีความอำนาจและการออกระเบียบภายในคณะ สงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย โดยยังคงรักษาหลักเอกภาพและพระธรรมวินัยเป็น ฐาน

ความหมาย อำนาจหน้าที่ และที่มาของเจ้าอาวาส

การทำความเข้าใจบทบาท อำนาจ และที่มาของเจ้าอาวาสในระบบการปกครอง คณะสงฆ์ไทย จำเป็นต้องพิจารณาภายใต้กรอบกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นหลัก โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมาย แม่บทที่กำหนดโครงสร้างการปกครอง อำนาจหน้าที่ และกระบวนการบริหารคณะสงฆ์อย่าง เป็นทางการ กฎหมายดังกล่าวได้วางหลักการปกครองคณะสงฆ์ในลักษณะรวมศูนย์อำนาจและ ยึดตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ส่งผลให้ตำแหน่งเจ้าอาวาสมีสถานะเป็นตำแหน่งทางการ ปกครองที่ได้มาจากการแต่งตั้ง มิใช่จากการตัดสินใจของพระภิกษุภายในวัดโดยตรง เมื่อ บทบาทของเจ้าอาวาสขยายจากการดูแลกิจการทางศาสนาไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากร การปฏิสัมพันธ์กับรัฐและสังคม และการรับผิดชอบต่อสาธารณชน ประเด็นเกี่ยวกับความชอบ ธรรมของที่มาและกระบวนการคัดเลือกเจ้าอาวาสจึงถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในเชิงวิชาการ การศึกษาพบบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความหมาย อำนาจ หน้าที่ และที่มาของเจ้าอาวาส จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่า กรอบกฎหมายปัจจุบันเปิดหรือจำกัดโอกาส ของแนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสเพียงใด และเป็นฐานในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการ พัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในอนาคต

คำว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองและบริหาร วัด มีสถานะเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดภายในวัด ทำหน้าที่ดูแลกิจการของวัดให้เป็นไปตามพระ

ธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ และกฎหมายของรัฐ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เจ้าอาวาสเป็นตำแหน่งทางการปกครองระดับวัด ซึ่งได้มาจากกระบวนการแต่งตั้งตามที่กฎหมายกำหนด และมีหน้าที่ควบคุม ดูแล และบริหารกิจการของวัดอย่างเป็นทางการ (มาตรา 34 และมาตรา 37) ในเชิงกฎหมาย เจ้าอาวาสมิได้เป็นเพียงตำแหน่งทางศาสนาหรือจารีตประเพณี หากแต่เป็นตำแหน่งทางปกครองที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายอย่างชัดเจน ส่งผลให้การดำรงตำแหน่งมีผลผูกพันทั้งต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัด และต่อรัฐและสังคมภายนอก องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนว่าเจ้าอาวาสเป็นกลไกสำคัญของระบบการปกครองคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์ และเป็นจุดเชื่อมโยงอำนาจจากโครงสร้างส่วนกลางลงสู่ระดับวัดโดยตรง (วรุตม์ อรุณชุตี, 2563)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดให้เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ควบคุม และกำกับดูแลพระภิกษุสามเณรและกิจการภายในวัด โดยเฉพาะด้านการรักษาระเบียบวินัย การสั่งการ และการบริหารกิจกรรมของวัด (มาตรา 37) อำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจทางปกครองที่ต้องใช้อยู่ภายใต้พระธรรมวินัย และอยู่ในการกำกับของเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น นอกจากนี้ เจ้าอาวาสยังมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินและเป็นผู้แทนวัดในการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้ อำนาจของเจ้าอาวาสเป็นอำนาจที่กฎหมายมอบให้ภายหลังการแต่งตั้ง มิได้เกิดจากความยินยอมหรือการมอบอำนาจโดยตรงจากพระภิกษุในวัด ซึ่งสะท้อนลักษณะการปกครองแบบอำนาจจากบนลงล่างตามกรอบกฎหมายคณะสงฆ์ปัจจุบัน (พระปลัด มนูญ ฐานจาโร และคณะ, 2565)

หน้าที่ของเจ้าอาวาสถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 สรุปตามมาตรา 37 และ 38 โดยให้มีอำนาจควบคุม ดูแล และอบรมพระภิกษุสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย รักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด และป้องกันการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา รวมทั้งบริหารกิจการและทรัพย์สินของวัด ส่งเสริมการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ หน้าที่ดังกล่าวเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย มิใช่เพียงหน้าที่เชิงจริยธรรม จึงทำให้ตำแหน่งเจ้าอาวาสมีนัยสำคัญทั้งในเชิงกฎหมายและการบริหาร ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้เจ้าอาวาสได้มาจากการแต่งตั้งโดยเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น และให้อำนาจในการถอดถอนแก่เจ้าคณะผู้ปกครองและมหาเถรสมาคมเมื่อมีเหตุอันสมควร โดยมีได้เปิดช่องให้พระภิกษุในวัดมีอำนาจเลือกตั้งโดยตรง ข้อจำกัดดังกล่าวสะท้อนโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แบบรวมศูนย์และลำดับชั้นเป็นฐาน ทำให้แนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสไม่สามารถดำเนินการได้ภายใต้กรอบกฎหมายปัจจุบัน เว้นแต่จะมีการแก้ไขกฎหมาย หรือกำหนดแนวปฏิบัติที่เปิดพื้นที่การรับฟังความคิดเห็นประกอบการแต่งตั้งโดยไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23, 2541)

จากข้อมูลข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ในทางปฏิบัติ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากกรณีตัวอย่างของวัดในเขตชุมชนเมืองแห่งหนึ่งภาคตะวันออก ซึ่งมีพระภิกษุจำพรรษาหลายรูปและมีทรัพย์สินของวัดจำนวนมาก เมื่อเกิดตำแหน่งเจ้าอาวาสว่างลง การแต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปใหม่เป็นไปตามกระบวนการของคณะสงฆ์โดยเจ้าคณะผู้ปกครองพิจารณาจากสมณศักดิ์ พรรษา และประสบการณ์การปกครองเป็นสำคัญ แม้พระภิกษุภายในวัดและคณะกรรมการวัดบางส่วนจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับความเหมาะสมของผู้ได้รับการแต่งตั้ง แต่ผลการแต่งตั้งยังคงมีผลผูกพันตามกฎหมายคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งจึงมีอำนาจหน้าที่โดยชอบในการบริหารกิจการวัด การดูแลพระภิกษุสามเณร และการจัดการทรัพย์สินของวัด กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ที่มาของตำแหน่งเจ้าอาวาสตามระบบการแต่งตั้งช่วยสร้างความชัดเจนด้านอำนาจและความชอบด้วยกฎหมาย แต่อาจก่อให้เกิดคำถามด้านการมีส่วนร่วมและการยอมรับในระดับวัด ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การถกเถียงเรื่องความเหมาะสมของการนาระบบเลือกตั้งมาใช้ในอนาคต

การเลือกตั้งในปัจจุบันเป็นอย่างไร

การเลือกตั้งเป็นกลไกพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งสะท้อนการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนในการกำหนดผู้ใช้อำนาจแทนตนภายใต้กรอบกฎหมายและหลักความชอบธรรมของรัฐ ระบบการเลือกตั้งของไทยได้รับการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีรูปแบบ วิธีการ และองค์การกำกับดูแลที่ชัดเจนเพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปอย่างสุจริต เที่ยงธรรม และตรวจสอบได้ เมื่อนำแนวคิดเรื่องการเลือกตั้งมาพิจารณาในบริบทของสถาบันคณะสงฆ์ โดยเฉพาะตำแหน่งเจ้าอาวาสซึ่งเป็นตำแหน่งทางการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จะพบว่าหลักการและโครงสร้างของการเลือกตั้งในระบบการเมืองของรัฐมีความแตกต่างจากระบบการแต่งตั้งตามลำดับชั้นของคณะสงฆ์อย่างมีนัยสำคัญ ความแตกต่างดังกล่าวจึงนำไปสู่การตั้งคำถามเชิงวิชาการเกี่ยวกับความเป็นไปได้และข้อจำกัดของการเลือกตั้งเจ้าอาวาสภายใต้กรอบกฎหมายปัจจุบัน

คำว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกบุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ใช้อำนาจรัฐแทนตนในองค์กรทางการเมืองหรือองค์กรปกครองต่าง ๆ การเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับโครงสร้างอำนาจของรัฐ โดยทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ใช้อำนาจผ่านความยินยอมของผู้ถูกปกครอง และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ ถ่วงดุล และเปลี่ยนแปลงอำนาจอย่างสันติ (สมภพ กระจับทุกษ์, 2566) นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังสะท้อนหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงเจตจำนงทางการเมือง ความเสมอภาคของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และความเป็นธรรมของกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างโปร่งใสและสุจริตตาม

กฎหมาย การเลือกตั้งจึงมิได้เป็นเพียงกระบวนการลงคะแนนเสียงเชิงเทคนิค หากแต่เป็นกลไกสำคัญที่กำหนดความรับผิดชอบของผู้ปกครองและเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยโดยรวม (ศิริพงษ์ จำดำไรจิง และคณะ, 2564) สำหรับประเทศไทย การเลือกตั้งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทตามระดับของการปกครองและฐานอำนาจทางกฎหมาย ได้แก่ 1) การเลือกตั้งระดับชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชน 2) การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ซึ่งมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการสาธารณะในพื้นที่ และ 3) การเลือกตั้งภายในองค์กรหรือสถาบันเฉพาะ ซึ่งเป็นการกำหนดผู้บริหารหรือผู้แทนตามกฎหมายหรือข้อบังคับขององค์กรนั้น ๆ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2535)

วิธีการเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบันตั้งอยู่บนหลักการเลือกตั้งโดยตรง โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองผ่านการลงคะแนนเสียงด้วยตนเอง เพื่อแสดงเจตจำนงในการเลือกผู้แทนหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การลงคะแนนเสียงกระทำโดยใช้บัตรเลือกตั้งเป็นเครื่องมือหลัก ซึ่งออกแบบให้มีความลับ เสรี และเที่ยงธรรม อันเป็นหลักการสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปอย่างชอบด้วยกฎหมายและมีความชอบธรรม ในเชิงระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยใช้รูปแบบที่หลากหลายตามลักษณะขององค์กรและตำแหน่งที่เลือกตั้ง (วิทยา ชินบุตร, 2559) ได้แก่

1) ระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งให้ประชาชนเลือกผู้แทนในพื้นที่ของตนโดยตรง

2) ระบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งมุ่งสะท้อนความหลากหลายของความเห็นทางการเมืองในระดับประเทศ และระบบผสมที่ผสมผสานคุณลักษณะของทั้งสองระบบเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างความเป็นตัวแทนเชิงพื้นที่และความเป็นตัวแทนเชิงสัดส่วน

การเลือกระบบเลือกตั้งดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อโครงสร้างอำนาจ การจัดตั้งรัฐบาล และความเข้มแข็งของสถาบันการเมือง ทั้งนี้การดำเนินการเลือกตั้งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ควบคุม ดูแล และจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม และชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง วิธีการดังกล่าวสะท้อนหลักการสำคัญของการเลือกตั้งในรัฐประชาธิปไตย คือ หลักความยินยอมของผู้ถูกปกครอง ซึ่งแตกต่างจากระบบการได้มาซึ่งตำแหน่งโดยการแต่งตั้งตามลำดับชั้นหรืออำนาจเหนือกว่า และเป็นประเด็นสำคัญในการนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับระบบการบริหารจัดการในสถาบันอื่น เช่น การปกครองคณะสงฆ์ ที่มิได้ตั้งอยู่บนฐานของการเลือกตั้งโดยตรง (พิมลจรรย์ นามวัฒน์, 2534)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า การเลือกตั้งของประเทศไทยเป็นกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านการลงคะแนนเสียงโดยตรง เพื่อเลือกผู้แทนหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และบางองค์กรเฉพาะ โดยดำเนินการภายใต้ระบบเลือกตั้งที่หลากหลายและอยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการ

การเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริต เทียงธรรม และชอบด้วยกฎหมาย กระบวนการดังกล่าวสะท้อนหลักความยินยอมของผู้ถูกปกครอง อันเป็นฐานความชอบธรรมของการใช้อำนาจอธิรัฐ ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากระบบการได้มาซึ่งตำแหน่งโดยการแต่งตั้งตามลำดับชั้น และเป็นกรอบสำคัญสำหรับการนำไปเปรียบเทียบกับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และประเด็นการเลือกตั้งเจ้าอาวาสในเชิงกฎหมายต่อไป

หากเจ้าอาวาสต้องมาจากการเลือกตั้งจะเป็นอย่างไร

แนวคิดเรื่องการให้เจ้าอาวาสมาจากการเลือกตั้งเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในบริบทของการปฏิรูปการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อชุมชนวัด แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักประชาธิปไตยและความยินยอมของผู้ถูกปกครอง ซึ่งแตกต่างจากระบบการแต่งตั้งตามลำดับชั้นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การนำระบบเลือกตั้งมาใช้กับตำแหน่งเจ้าอาวาสย่อมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจ วัฒนธรรมการปกครอง และหลักธรรมวินัยของคณะสงฆ์โดยตรง จึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้านทั้งในแง่ความเป็นไปได้ อุปสรรค และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ไว้ 3 เงื่อนไข ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความเป็นไปได้ของการเลือกตั้งเจ้าอาวาสในเชิงแนวคิด ในเชิงแนวคิด การเลือกตั้งเจ้าอาวาสอาจเป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมของผู้ดำรงตำแหน่ง เพิ่มความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้พระภิกษุในวัดรวมถึงชุมชนโดยรอบมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดผู้นำทางศาสนา ซึ่งอาจช่วยลดข้อครหาต่อการใช้อำนาจตามลำดับชั้น และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างวัดกับสังคม อันสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ในเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย ความเป็นไปได้ของการเลือกตั้งเจ้าอาวาสยังจำกัดอยู่ในระดับเชิงทฤษฎี เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดให้ตำแหน่งเจ้าอาวาสมาจากระบบการแต่งตั้งตามลำดับชั้น เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพและการยึดถือพระธรรมวินัยร่วมกันทั่วประเทศ ดังนั้น หากจะนำระบบเลือกตั้งมาใช้ในทางปฏิบัติ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายและออกแบบกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบทคณะสงฆ์ เพื่อมิให้ขัดต่อหลักธรรมวินัยหรือบั่นทอนโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยรวม

ประเด็นที่ 2 อุปสรรคสำคัญของการเลือกตั้งเจ้าอาวาสคือข้อจำกัดทางกฎหมาย เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดระบบการแต่งตั้งตามลำดับชั้น มิได้รองรับการเลือกตั้งโดยตรง การนำระบบเลือกตั้งมาใช้โดยไม่แก้ไขกฎหมายอาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่ชอบด้วยกฎหมายและกระทบต่อความชอบธรรม นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังเสี่ยงต่อการเกิดการเมืองภายในวัด การแบ่งฝ่าย การแสวงหาคะแนนนิยม และอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งอาจบั่น

ทอนหลักคุณธรรมและพระธรรมวินัย อีกทั้งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับโครงสร้างอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครอง ส่งผลกระทบต่อเอกภาพและเสถียรภาพของการปกครองคณะสงฆ์โดยรวม

ประเด็นที่ 3 การเลือกตั้งเจ้าอาวาสจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยเงื่อนไขสำคัญทั้งด้านกฎหมาย โครงสร้าง และคุณธรรม โดยจำเป็นต้องมีการแก้ไขหรือออกกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน กำหนดคุณสมบัติผู้สมัครที่ยึดหลักพระธรรมวินัยและความเหมาะสมทางศาสนา ออกแบบกระบวนการเลือกตั้งให้โปร่งใส เป็นธรรม และจำกัดอิทธิพลภายนอก พร้อมทั้งคงบทบาทของเจ้าคณะผู้ปกครองในการกำกับและรับรองผล เพื่อรักษาเอกภาพและระเบียบของคณะสงฆ์ ซึ่งสะท้อนว่าความสำเร็จมิได้ขึ้นกับการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับการออกแบบระบบให้สอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยรวม

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของการเลือกตั้งเจ้าอาวาส

การเลือกตั้งเจ้าอาวาส		
ประเด็นการวิเคราะห์	ข้อดี	ข้อเสีย
ความชอบธรรมของตำแหน่ง	ผู้ดำรงตำแหน่งได้รับความยอมรับจากพระภิกษุในวัดและผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ทำให้เกิดความชอบธรรมจากฐานผู้ถูกปกครอง	ความชอบธรรมอาจตั้งอยู่บนความนิยมมากกว่าคุณธรรมและความเหมาะสมตามพระธรรมวินัย
การมีส่วนร่วม	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระภิกษุและชุมชนในการกำหนดผู้นำทางศาสนา	การมีส่วนร่วมอาจนำไปสู่การแบ่งกลุ่มแบ่งฝ่าย และความขัดแย้งภายในวัด
ความโปร่งใส	ลดข้อครหาเรื่องการแต่งตั้งจากบนลงล่าง และเพิ่มความโปร่งใสในการได้มาซึ่งตำแหน่ง	หากขาดกลไกกำกับ อาจเกิดการแทรกแซงหรือการชักจูงที่ไม่เหมาะสม
การบริหารจัดการวัด	เอื้อต่อการตอบสนองความต้องการของพระภิกษุและชุมชนมากขึ้น	อาจกระทบเสถียรภาพในการบริหาร หากผู้นำต้องคำนึงถึงคะแนนนิยม

กล่าวโดยสรุป หากเจ้าอาวาสต้องมาจากการเลือกตั้ง แนวคิดดังกล่าวย่อมสะท้อนความพยายามนำหลักการประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้กับการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความชอบธรรม ความโปร่งใส และการยอมรับจากพระภิกษุและชุมชน ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปัจจุบัน การเลือกตั้งเจ้าอาวาสยังเผชิญข้อจำกัดเชิงกฎหมาย โครงสร้างอำนาจแบบลำดับชั้น และความเสี่ยงต่อการเมืองภายในวัด รวมถึงการลดทอนหลักธรรมวินัย ความเป็นไปได้ของการเลือกตั้งจึงขึ้นอยู่กับ การปรับปรุงกฎหมาย การออกแบบกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบทของคณะสงฆ์ และการกำหนดกลไกกำกับตรวจสอบที่เหมาะสม เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่กระทบต่อความเป็นเอกภาพและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยรวม

มุมมองพระธรรมวินัยต่อการคัดเลือกตั้งเจ้าอาวาส

เมื่อผู้เขียนพิจารณาประเด็นการคัดเลือกเจ้าอาวาสจากมุมมองพระธรรมวินัย จะพบว่าพระพุทธศาสนามีได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งเป็นหลัก แต่ให้ความสำคัญกับ คุณสมบัติทางคุณธรรมและความสามารถทางธรรมวินัย ของเจ้าอาวาส เป็นสำคัญ ผู้นำในคณะสงฆ์จึงมิได้ถูกมองในฐานะผู้ใช้อำนาจ หากแต่เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแล ชี้นำ และธำรงพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ในหมู่สงฆ์อย่างมั่นคง ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์พระวินัย เจ้าอาวาสหรือผู้นำสงฆ์มิได้ถูกกำหนดผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามความนิยมของหมู่ชน หากแต่เกิดจากการยอมรับในคุณธรรม ความเป็นผู้ทรงศีล มีความรู้ในพระธรรมวินัย และมีความสามารถในการอบรมสั่งสอนภิกษุสามเณร ตลอดจนการบริหารจัดการกิจการสงฆ์ให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดที่ว่าความชอบธรรมของผู้นำสงฆ์ มิได้เกิดจากเสียงข้างมาก หากแต่เกิดจากความประพฤติที่งดงามและการยอมรับโดยปริยาย ของหมู่สงฆ์

ทั้งนี้ พระธรรมวินัยยังเน้นหลักการปกครองแบบสังฆสมาคมคิ โดยให้ความสำคัญกับ ความพร้อมเพรียง ความเคารพตามลำดับอาวุโส และการยึดถือพระวินัยเป็นบรรทัดฐานร่วมกัน กระบวนการตัดสินใจในกิจการสงฆ์หลายประการใช้หลักฉันทามติหรือความเห็นพ้องของสงฆ์ มากกว่าการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากในลักษณะการแข่งขัน แนวคิดดังกล่าวแตกต่างจาก หลักการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยของรัฐ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการแข่งขัน การรณรงค์ และการตัดสินใจด้วยคะแนนเสียง เมื่อพิจารณาแนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสในกรอบพระธรรมวินัย จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเบี่ยงเบนจากเจตนารมณ์ของการ ปกครองสงฆ์ กล่าวคือ การแข่งขันเพื่อให้ได้รับเลือกอาจนำไปสู่การแสวงหาความนิยม การ แบ่งกลุ่มภายในวัด หรือการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ซึ่งขัดกับหลักความสงบ สัมรวม และการสละ อดตาที่เป็นหัวใจของชีวิตสมณะ หากกระบวนการคัดเลือกผู้นำสงฆ์ให้ความสำคัญกับเสียงส่วนใหญ่เหนือคุณธรรม ย่อมเสี่ยงต่อการลดทอนบทบาทของเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำทางจริยธรรม และแบบอย่างทางธรรม (พระครูนิรมิตสังขกิจ และคณะ, 2565)

ดังนั้น พระธรรมวินัยมิได้ปฏิเสธการรับฟังความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมของหมู่ สงฆ์ หากการปรึกษาหารือและการยอมรับเกิดขึ้นโดยมุ่งประโยชน์แห่งความสามัคคี มิใช่การ แข่งขันหรือแสวงหาอำนาจ การคัดเลือกเจ้าอาวาสจึงควรตั้งอยู่บนฐานคุณธรรม ความรู้ ความ ประพฤติ และการยอมรับอย่างสงบของสงฆ์ มากกว่าการนำรูปแบบการเลือกตั้งแบบฆราวาส มาใช้โดยตรง ทั้งนี้ การพิจารณาปรับปรุงกระบวนการคัดเลือกผู้นำสงฆ์จำเป็นต้องคำนึงถึง ความแตกต่างเชิงคุณค่าและวัตถุประสงค์ระหว่างระบบการเมืองกับการปกครองคณะสงฆ์ โดย ไม่บั่นทอนหลักสังฆสมาคมคิและอุดมคติของชีวิตสมณะ

บทสรุป

บทความนี้สะท้อนภาพรวมแนวคิดการเลือกตั้งเจ้าอาวาสอย่างเป็นระบบ โดยเปรียบเทียบหลักการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยกับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า แม้การเลือกตั้งอาจช่วยเสริมความชอบธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม แต่ยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย โครงสร้างอำนาจ และความเสี่ยงต่อการเมืองภายในวัด รวมถึงการกระทบต่อพระธรรมวินัยและเอกภาพของคณะสงฆ์ ในบริบทสังคมและกฎหมายไทยปัจจุบัน ผู้เขียนจึงเห็นควรให้การได้มาซึ่งตำแหน่งเจ้าอาวาสยังคงอยู่ในระบบการแต่งตั้ง แต่ควรปรับปรุงให้มีความโปร่งใส เปิดรับความคิดเห็น และตรวจสอบได้มากขึ้น โดยเน้นฐานพระธรรมวินัย คุณธรรม และการมีส่วนร่วมของหมู่สงฆ์ในลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีสมณะ มากกว่าการนำระบบเลือกตั้งแบบฆราวาสมาใช้โดยตรง ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติว่าด้วยการได้มาซึ่งตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงประกอบด้วย 1) การได้มาซึ่งตำแหน่งเจ้าอาวาสควรตั้งอยู่บนฐานพระธรรมวินัยและคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งเป็นสำคัญ มากกว่าการยึดหลักเสียงข้างมากตามแนวคิดการเลือกตั้งแบบฆราวาสโดยตรง 2) ควรมีการทบทวนและพัฒนากฎหมายหรือระเบียบคณะสงฆ์ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความสามารถในการตรวจสอบกระบวนการแต่งตั้งเจ้าอาวาส โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปใช้ระบบเลือกตั้งโดยตรง และ 3) ในเชิงปฏิบัติ คณะสงฆ์ควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมภายในวัดในลักษณะที่สอดคล้องกับวิถีสมณะ

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พุทธศักราช 2541 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์.
พรศักดิ์ ฝ่องแผ้ว. (2535). การเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมือง. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
พระครูนิรมิตสังฆกิจ และคณะ. (2565). หลักสังฆสามัคคีแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม.
วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 263-274.
พระปลัดมนู ฐานจาโร และคณะ. (2565). กระบวนการยุติธรรม: สถาบันตุลาการของคณะสงฆ์
ไทย. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 7(2), 383-399.
พระมหาเจริญ กตปญโญ และคณะ. (2564). การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์. วารสารปรัชญาและศาสนา, 6(2), 25-49.
พระมหาสุชาติ ธมมกัโม และคณะ. (2565). ระบบตุลาการในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์
ไทย. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(5), 317-330.
พระมหาเสาร์คำ ธมมธีโร และภัสสนันท์ พ่วงเถื่อน. (2563). หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการ
ยุติธรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี. วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์, 9(1), 135-
147.

- พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูรธมมจิตโต). (2539). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. (2535, 4 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109, ตอน 106 ก. หน้า 5-11.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2534). การเลือกตั้ง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วรุตม์ อรุณชุตี. (2563). สถานะของเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และกรรมการวัด ตามกฎหมาย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- วิทยา ชินบุตร. (2559). การเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริพงษ์ จำดไร่ชิง และคณะ. (2564). รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย. วารสาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 1(3), 66-77.
- สมภพ ระงับทุกข์. (2566). การเลือกตั้ง : กระบวนการเพื่อความเป็นประชาธิปไตย. วารสารสห ศาสตร์การพัฒนาสังคม, 1(3), 17-30.

กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน*

THE COMMUNITY EMPOWERMENT PROCESS FOR SUSTAINABLE WATER RESOURCE MANAGEMENT

ประสาน เจริญศรี¹, ณปภัช พัชรกรโชติ² และ บรรณวัชร พลคำ³

Prasan Charoensri¹, Napaphat Patcharakornchot² and Bannawat Polcum³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี¹⁻³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chonburi Buddhist College, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: Saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษากระบวนการสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน โดยเน้นว่าการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิภาพและความต่อเนื่อง การบูรณาการหลักการบริหารตามแนวคิดขององรี ฟาโย ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม เข้ากับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศทั้ง 6 ด้าน ช่วยให้การดำเนินงานด้านน้ำมีโครงสร้างที่ชัดเจน เป็นระบบ และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน กระบวนการดังกล่าวเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน จัดองค์กร ขับเคลื่อนกิจกรรม ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไปจนถึงการติดตามและควบคุมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ครอบคลุมการจัดการน้ำอุปโภคบริโภค ความมั่นคงน้ำภาคการผลิต การรับมือปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัย การจัดการคุณภาพน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และการบริหารจัดการเชิงระบบ ผลจากการประยุกต์ใช้หลัก POCCC ทำให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถตัดสินใจบนฐานข้อมูลและความรู้ในพื้นที่ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างเหมาะสม ลดความขัดแย้ง เพิ่มความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำ และลดความเสี่ยงจากน้ำท่วม น้ำแล้ง และคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม องค์ความรู้ที่ได้รับสะท้อนว่า ความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรน้ำจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อชุมชนเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการและได้รับการเสริมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

* Received 8 January 2026; Revised 17 January 2026; Accepted 20 January 2026

คำสำคัญ: การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน, ความเข้มแข็งชุมชน, การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

Abstract

This academic article aims to examine the process of community empowerment for sustainable water resources management, emphasizing that the development of community capacity is the core foundation for effective and continuous water management. The integration of Henri Fayol's management principles, Planning, Organizing, Commanding, Coordinating, and Controlling with the national Water Resources Management Master Plan covering six strategic dimensions provides a clear and systematic operational framework and promotes participation from all sectors within the community. This integrated process enables communities to play a central role from the stages of collective thinking and planning, organizational structuring, and activity implementation, to coordination with relevant agencies and continuous monitoring and control in accordance with local contexts. It comprehensively addresses domestic water supply, water security for productive sectors, flood and disaster management, water quality management and conservation, watershed forest restoration, and systematic governance mechanisms. The application of the POCCC principles strengthens community cohesion, clarifies roles and responsibilities, fosters collective learning, and supports evidence-based decision-making grounded in local knowledge. As a result, water-related problems can be addressed more appropriately, conflicts are reduced, water security is enhanced, and risks associated with floods, droughts, and water quality degradation are mitigated. The knowledge generated from this study demonstrates that sustainable water resources management can be genuinely achieved when communities are positioned at the center of governance and are empowered through structured and continuous processes.

Keywords: Community Empowerment, Community Strength, Water Resources Management

บทนำ

พลังอำนาจของชุมชน กล่าวถึง ความสามารถของคนในชุมชนในการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติเพื่อจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างมีเป้าหมายและยั่งยืน พลังอำนาจนี้เกิดจากการตระหนักรู้ในคุณค่า ศักยภาพ และทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ ทั้งด้านบุคคล ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พลังอำนาจของชุมชนยังสะท้อนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนาภาวะผู้นำในระดับท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ด้วยตนเองอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ นอกจากนี้ การสร้างพลังอำนาจของชุมชนยังช่วยลดการพึ่งพาภายนอก เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือและเพิ่มศักยภาพในการต่อรองกับหน่วยงานภายนอกอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างมั่นคง สมดุล และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ, 2550) การจัดการน้ำที่ยั่งยืน ถือเป็นกระบวนการวางแผน การใช้ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความต้องการใช้น้ำของมนุษย์ ระบบนิเวศ และความสามารถในการฟื้นตัวของแหล่งน้ำในระยะยาว แนวคิดนี้มุ่งให้เกิดการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างรู้คุณค่า มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อให้ทรัพยากรน้ำสามารถรองรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง การจัดการน้ำที่ยั่งยืนมีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินงานร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้สมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังเน้นการป้องกันและลดความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และการเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547) เมื่อมีการจัดการน้ำอย่างมีระบบและต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงด้านน้ำ เพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนในปัจจุบัน คือ การขาดพลังอำนาจและความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การตัดสินใจและการดำเนินงานด้านทรัพยากรน้ำยังคงพึ่งพาหน่วยงานภายนอกเป็นหลัก ชุมชนจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการจัดการน้ำอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และกำหนดแนวทางแก้ไขได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งโครงสร้างการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นยังขาด

ความต่อเนื่องและการบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ส่งผลให้การจัดการน้ำเกิดความซ้ำซ้อน ไม่สอดคล้องกัน และไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาที่ซับซ้อน เช่น น้ำท่วม น้ำแล้ง และคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของชุมชนเมือง และการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างไม่สมดุล ยังซ้ำเติมให้ปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อชุมชนขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้เต็มที่ (กรมชลประทาน, 2567) จึงทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่เกิดความยั่งยืนและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในระยะยาว ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษานี้ คือ การได้รูปแบบหรือกระบวนการเชิงระบบที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้วยตนเองอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านทรัพยากรน้ำ วางแผน และตัดสินใจร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม เกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรน้ำ รวมถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า ทั้งนี้จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม สามารถลดปัญหาความขัดแย้งด้านการใช้น้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและรับมือกับสถานการณ์น้ำท่วม น้ำแล้ง และปัญหาคุณภาพน้ำได้ดียิ่งขึ้น ในเชิงวิชาการ ผลการศึกษาจะช่วยสร้างองค์ความรู้และแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงด้านน้ำ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ “อำนาจ” และ “อำนาจชุมชน”

คำว่า “อำนาจ” เป็นความสามารถหรือศักยภาพของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรในการกำหนดทิศทาง ตัดสินใจ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม กระบวนการ หรือผลลัพธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ อำนาจอาจเกิดจากหลายแหล่ง เช่น ตำแหน่งหน้าที่ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทรัพยากร ความชอบธรรมทางสังคม หรือการยอมรับจากผู้อื่น ในบริบททางสังคม อำนาจไม่ได้หมายถึงการบังคับหรือควบคุมเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความสามารถในการสร้างความร่วมมือ การชักจูง และการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อำนาจจึงเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดระเบียบสังคม การบริหารจัดการ และการพัฒนา เมื่ออำนาจถูกใช้อย่างเหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรม จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความไว้วางใจ และความยั่งยืนให้กับบุคคล องค์กร และชุมชนในระยะยาว Max Weber นักสังคมวิทยาผู้เรืองนามได้ให้ความหมายของอำนาจไว้ว่า อำนาจคือความน่าจะเป็นที่บุคคลบุคคลหนึ่งซึ่งมีสัมพันธภาพทางสังคมกับบุคคลอื่นในลักษณะที่ สามารถทำให้ความมุ่งมาด

ปรารถนาของเขาเป็นผลได้โดยปราศจากการต่อต้าน (Henderson and Talcott Parsons, 1947) French and Raven (1960) กล่าวถึงอำนาจว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ความคิด ทักษะ จิตตุมุ่งหมาย ความต้องการ ค่านิยมและอื่น ๆ Knezevich (1984) ให้แนวคิด ว่า อำนาจ หมายถึง การเป็นเจ้าของหรือ ผู้ครอบครอง ทรัพยากรทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรทางกายภาพ บุคคล เศรษฐกิจ สังคม หรือทาง จิตวิทยาซึ่ง บุคคลอื่นอยากจะได้ ดังนั้นบุคคลที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือ คนอื่น ๆ เหล่านั้น Fred Luthans (1986) ให้ความหมายของอำนาจว่า อำนาจก็คืออำนาจหน้าที่ที่ไม่เป็นทางการนั่นเอง

นักจิตวิทยาสังคมชื่อ French และ Raven (French and Raven, 1960) ได้ศึกษา และอธิบายถึง แหล่งที่มาของอำนาจ 5 ประเภทคือ 1) อำนาจในการให้รางวัล 2) อำนาจในการขู่บังคับ 3) อำนาจอันชอบธรรม 4) อำนาจในการอ้างอิง และ 5) อำนาจจากความเชี่ยวชาญ ในขณะที่ Hoy และ Miskel (Hoy W.K. & Miskel, 2001) ได้สรุปผลจากการศึกษา งานวิจัยเกี่ยวกับแหล่งที่มาของอำนาจไว้ 5 แหล่ง คือ 1) อำนาจอ้างอิง 2) อำนาจจากความเชี่ยวชาญ 3) อำนาจกฎหมาย 4) อำนาจให้รางวัล 5) อำนาจบังคับ สำหรับการเกิดขึ้นของ “อำนาจ” นักวิชาการของไทยอย่าง รสสุคนธ์ พหลเทพ (2546) กล่าวว่า แหล่งที่มาของอำนาจ มาจาก สิ่งต่อไปนี้ 1) อำนาจมาจากฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สังคมไทยยอมรับผู้มีฐานะ หรือมีเงินเป็นอัน มาก เงินหรือทรัพย์สินสมบัติจะทำฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม 2) อำนาจที่เกิด จากความจริงใจ 3) อำนาจเกิดจากการยึดมั่นในหลักศาสนา หรือความมียุติธรรม 4) อำนาจ จากขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมในสังคมนั้น ๆ 5) อำนาจการเมืองในองค์กร 6) อำนาจการรู้สถานการณ์ และ 7) อำนาจเกิดจากการรับรู้ปัญหาล่วงหน้า

สำหรับ คำว่า “อำนาจของชุมชน” คือ ความสามารถร่วมกันของคนในชุมชนในการ กำหนดทิศทาง ตัดสินใจ และดำเนินการจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างเป็น ระบบ อำนาจนี้เกิดจากการรวมพลังของสมาชิก การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความรู้และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม และการยอมรับร่วมกันในกติกาและ เป้าหมายของชุมชน เมื่อชุมชนมีอำนาจ จะสามารถต่อรอง ประสานความร่วมมือ และบริหารจัดการ ทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม สะท้อนความเป็นเจ้าของร่วม ความรับผิดชอบต่อ ส่วนรวม และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน (Adrian Wilkinson, 1998) นักวิชาการบางสำนักกล่าวถึง อำนาจของชุมชน ว่าเป็นกระบวนการที่สมาชิกในชุมชนร่วมกัน เรียนรู้ สร้างความตระหนัก และพัฒนาศักยภาพในการคิด วางแผน ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ เพื่อจัดการทรัพยากรและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทและ เป้าหมายร่วมกัน (บุผาชาติ จันทรหอม, 2564) บางสำนักกล่าวว่า อำนาจของชุมชน หมายถึง ความสามารถเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ผู้นำ เครือข่าย และกติกา ทางสังคม ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม การต่อรอง และการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทำให้ชุมชน

สามารถบริหารจัดการทรัพยากรและสร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน (Belinda E. Puetz, 1988)

เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของอำนาจชุมชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น เพราะเป็นกลไกที่ทำให้คนในชุมชนสามารถกำหนดทิศทางและตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตและทรัพยากรของตนเองได้อย่างเหมาะสม เมื่อชุมชนมีอำนาจ จะเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้ อำนาจชุมชนยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม ลดการพึ่งพาภายนอก และเพิ่มศักยภาพในการประสานความร่วมมือและต่อรองกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากร การป้องกันปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว (Lashley C., 2001) สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศที่กล่าวถึง อำนาจชุมชนมีความสำคัญในฐานะรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะช่วยให้ชุมชนสามารถรวมพลังความคิดและการปฏิบัติของสมาชิกในการจัดการปัญหาและทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อคนในชุมชนมีโอกาสมิมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะเกิดความเข้าใจร่วม ความไว้วางใจ และความสามัคคี ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน อำนาจชุมชนยังช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน และเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนในระยะยาว (Scott C.D. & Jaffe D.T., 1991)

จากข้อมูลข้างต้นจึงสรุปได้ว่า อำนาจชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อำนาจชุมชนมิได้เกิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เกิดจากการรวมพลังของสมาชิกในชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความรู้ ความเข้าใจ และการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับองค์ความรู้สมัยใหม่ ความเข้มแข็งของผู้นำและองค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือและขับเคลื่อนกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกช่วยเสริมศักยภาพในการสนับสนุนทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพิ่มเติม

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่กำหนดและบำรุงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของบุคคล เพื่อให้มีการดำเนินงานในภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (Harold Karold and Heing Weihrich, 1988) องค์การ ที่เกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมที่คนทำงานร่วมกันจะได้ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุ

จุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระบวนการการเข้าไปดูผลงานในด้านต่างๆ จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่อันจะทำให้การจัดการงานนั้นๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (สุรพล สุษะพรหม และคณะ, 2555) การจัดการเป็นศิลปะ ของการใช้บุคคลอื่นทำงาน ให้แก่องค์กร โดยการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และจัด โอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน (พยอม วงศ์สารศรี, 2542) การจัดการเป็นการติดตามการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมี ประสิทธิภาพ โดยองค์การหรือบุคคลที่ร่วมงานกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้จัดการมีบทบาทต่อ ความสำเร็จขององค์การซึ่งการเป็นผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับนั้นไม่ได้มาจากพรสวรรค์เพียงอย่าง เดียวแต่สามารถฝึกฝนกันได้ เพราะการบริหารจัดการ คือ การให้คนทำงานให้สำเร็จตามที่กำหนด (สมภพ กระจับทุกซ์, 2554) รวมถึงการกำกับองค์กรหรือหน่วยงานขององค์กรโดยใช้กระบวนการทางจัดการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การชี้แนะ และการควบคุม ซึ่งเป็นกระบวนการของการออกแบบ และการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ(Wehrich, H., & Koontz, H, 2005)

นักวิชาการบางส่วน กล่าวว่า หลักการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานหรือ การปฏิบัติงานใดๆ ของ หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และ หน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่อง ต่างๆ อันได้แก่ การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) และการบริหาร จริยธรรม (Morality) เช่นนี้ เป็นการนำปัจจัย ที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า 5 M แต่ ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายและการ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549) การบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การ แห่งหนึ่ง สามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารในแต่ละ องค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีหลักสากลใดที่ สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ (สมยศ นาวิการ , 2551) การจัดการนั้นมีการกำหนดให้ผู้บริหารขององค์การจะต้องทำหน้าที่ของการจัดการ ซึ่ง ใน ต้นศตวรรษที่ 20 อองรี ฟาโย (Henri Fayol) ชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรกที่ได้เสนอไว้ว่า ผู้บริหารจะต้อง ทำหน้าที่ 5 ประการ คือ การวางแผน(Planning) การจัดองค์กร(Organizing) การสั่งการ (commanding) การประสานงาน(coordinating) และการควบคุม(controlling) (วิรัช สงวนวงษ์วาน, 2553)

สำหรับคำว่า “ทรัพยากรน้ำ” ถือเป็นแหล่งน้ำและปริมาณน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และจากการพัฒนาของมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต การอุปโภคบริโภค การเกษตร อุตสาหกรรม และการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ทรัพยากรน้ำครอบคลุมทั้งน้ำผิว

ดิน น้ำใต้ดิน น้ำฝน และแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรน้ำถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หากมีการใช้และบริหารจัดการอย่างเหมาะสม จะช่วยสร้างความมั่นคงด้านน้ำ ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว(รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2549)

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จึงเป็นกระบวนการวางแผน การจัดสรร การใช้ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อให้การใช้น้ำเกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์ ระบบนิเวศ และศักยภาพของแหล่งน้ำในพื้นที่ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การกำหนดกติกาและแนวทางการใช้น้ำอย่างเหมาะสม ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เมื่อดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงด้านน้ำ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว จากการทบทวนแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2561-2580) สามารถแสดงรายละเอียด ประกอบด้วย 1) การจัดการน้ำอุปโภค บริโภค มีเป้าประสงค์ในการจัดหา น้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคให้แก่ชุมชน 2) การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบส่งน้ำใหม่ให้เต็มศักยภาพ 3) การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย มีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ การจัดระบบป้องกัน น้ำท่วมชุมชนเมือง 4) การจัดการคุณภาพน้ำ และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน 5) การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม และป้องกันการพังทลายของดิน มีเป้าประสงค์เพื่ออนุรักษ์ พื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม การป้องกัน และ 6) การบริหารจัดการ มีเป้าประสงค์โดยการขับเคลื่อนการดำเนินการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี

กล่าวโดยสรุปการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นการวางแผน การจัดสรร การใช้ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการใช้น้ำของมนุษย์ ระบบนิเวศ และศักยภาพของแหล่งน้ำในพื้นที่ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ข้อมูลเทคโนโลยี และนวัตกรรมสนับสนุนการตัดสินใจ ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านน้ำ คุณภาพชีวิตที่ดี และความยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน

จากการศึกษาแนวคิดของ อองรี ฟาโย (Henri Fayol) ชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรกที่ได้เสนอไว้ว่าผู้บริหารจะต้อง ทำหน้าที่ 5 ประการ คือ การวางแผน(Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (commanding) การประสานงาน(coordinating) และการควบคุม (controlling) ประกอบกับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี (พ.ศ. 2561-2580) ผู้เขียนจึงนำมาจัดทำกระบวนการสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน ดังนี้

1. การจัดการน้ำอุปโภคบริโภคเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างพลังอำนาจของชุมชน โดยมุ่งให้ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางและควบคุมการจัดหาน้ำสะอาดและน้ำสำรองให้เพียงพอและปลอดภัยต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ได้แก่ คณะกรรมการประปาชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ใช้น้ำ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งร่วมกันกำหนดแนวทางและกติกาการจัดการน้ำ กลไกการตัดสินใจอาศัยเวทีประชาคม การประชุมคณะกรรมการน้ำ การใช้ข้อมูลคุณภาพน้ำและปริมาณการใช้น้ำประกอบการตัดสินใจ รวมถึงการกำหนดกติกาการใช้น้ำร่วมกันของชุมชน ตัวชี้วัดผลลัพธ์พิจารณาจากการเข้าถึงน้ำสะอาดของครัวเรือน ความต่อเนื่องของระบบประปาชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการน้ำ

2. การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิตเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและกิจกรรมการผลิตอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงฤดูกาล ศักยภาพแหล่งน้ำ และความเสี่ยงจากการขาดแคลนนํ้า ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำภาคการผลิต ผู้นำชุมชน องค์กรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานด้านการเกษตรและชลประทาน กลไกการตัดสินใจ ใช้การวางแผนร่วมกันของกลุ่มผู้ใช้น้ำ การจัดสรรน้ำตามข้อตกลงชุมชน และข้อมูลด้านปริมาณน้ำ ผลผลิต และความเสี่ยงภัยแล้งเป็นฐานการตัดสินใจ ตัวชี้วัดผลลัพธ์ ได้แก่ ความเป็นธรรมในการจัดสรรน้ำ ความต่อเนื่องของการผลิตทางการเกษตร ระดับความร่วมมือของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการลดความเสียหายจากการขาดแคลนนํ้า

3. การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัยเป็นกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการรับมือและลดผลกระทบจากภัยพิบัติทางน้ำ โดยเน้นการเตรียมความพร้อมและการตัดสินใจเชิงพื้นที่อย่างทันท่วงที ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ได้แก่ คณะทำงานเฝ้าระวังอุทกภัย ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กลไกการตัดสินใจอาศัยข้อมูลพื้นที่เสี่ยง ระบบแจ้งเตือน เวทีวางแผนรับมือภัย และการสั่งการผ่านโครงสร้างชุมชนในภาวะฉุกเฉิน ตัวชี้วัดผลลัพธ์ ได้แก่ ระดับความพร้อมของชุมชน ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ ความเสียหายที่ลดลง และการนำบทเรียนหลังภัยมาปรับปรุงแผนงาน

4. การจัดการคุณภาพน้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ชุมชนมีอำนาจในการดูแลแหล่งน้ำและรักษาสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ได้แก่ กลุ่มเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ ผู้นำชุมชน หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลไกการตัดสินใจ ใช้ข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพน้ำ การรายงานจากชุมชน และการกำหนดมาตรการควบคุมมลพิษร่วมกัน ตัวชี้วัดผลลัพธ์ ได้แก่ ระดับคุณภาพน้ำ การลดแหล่งกำเนิดมลพิษ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการฟื้นฟูแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม

5. การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและการป้องกันการพังทลายของดิน เป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ โดยเริ่มจากการวางแผนร่วมกันในการสำรวจและกำหนดพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ต้องได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำเป็นกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของทรัพยากรน้ำในระยะยาว ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ได้แก่ เครือข่ายชุมชนต้นน้ำ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาสาสมัคร และหน่วยงานด้านป่าไม้ กลไกการตัดสินใจ อาศัยการสำรวจพื้นที่ร่วมกัน การกำหนดเขตอนุรักษ์ กติกาชุมชน และแผนฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ตัวชี้วัดผลลัพธ์ ได้แก่ พื้นที่ป่าที่ได้รับการฟื้นฟู ความลดลงของการพังทลายของดิน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมอนุรักษ์

6. การบริหารจัดการเป็นกระบวนการสนับสนุนและบูรณาการการจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้านให้เกิดเอกภาพ โดยเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจเชิงนโยบายระดับพื้นที่ ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก ได้แก่ คณะกรรมการน้ำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และภาคีเครือข่าย กลไกการตัดสินใจ ใช้การประชุมร่วม การบูรณาการข้อมูลทรัพยากรน้ำ และการดำเนินงานภายใต้กรอบกฎหมายและแผนแม่บท ตัวชี้วัดผลลัพธ์ ได้แก่ ความโปร่งใสของการบริหาร การมีส่วนร่วมของประชาชน ประสิทธิภาพการประสานงาน และการใช้ข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ

กล่าวโดยสรุป กระบวนการสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน เป็นการบูรณาการแนวคิดการบริหารตามหลัก POCCC ขององรี ฟาโย เข้ากับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศทั้ง 6 ด้าน โดยเน้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผน จัดองค์กร สังการ ประสานงาน และควบคุมการดำเนินงานด้านทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ

ข้อจำกัดของการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

แม้การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนจะเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน แต่ในการปฏิบัติจริงยังเผชิญข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ

ประการแรก คือ ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและอำนาจรัฐ โดยเฉพาะกฎหมาย นโยบาย และกลไกการบริหารจัดการน้ำที่ยังคงรวมศูนย์ ทำให้บทบาทของชุมชนถูกจำกัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมเชิงรับ มากกว่าการมีอำนาจตัดสินใจอย่างแท้จริง ส่งผลให้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

ประการที่สอง คือ ความเหลื่อมล้ำภายในชุมชน ทั้งด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ อิทธิพลทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งอาจทำให้การมีส่วนร่วมถูกครอบงำโดยกลุ่มผู้นำหรือกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่ม ส่งผลให้ “พลังอำนาจของชุมชน” ไม่ได้กระจายอย่างเท่าเทียม และก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในในระยะยาว

ประการที่สาม คือ ความเสี่ยงในการประยุกต์ใช้แนวคิด POCCC ในลักษณะเชิงพิธีกรรม กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนเพียงเพื่อให้เป็นไปตามโครงการหรือเอกสารนโยบาย โดยขาดการเชื่อมโยงกับการตัดสินใจจริง การเรียนรู้ร่วมกัน และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทำให้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจกลายเป็นเพียงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ มิใช่กลไกการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

ประการสุดท้าย คือ ความขัดแย้งเชิงอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชน ซึ่งมักเกิดจากความแตกต่างของเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และระดับอำนาจในการกำหนดทิศทางการจัดการทรัพยากรน้ำ หากขาดกลไกการสื่อสาร การเจรจา และความไว้วางใจร่วมกัน อาจทำให้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนไม่สามารถพัฒนาไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงได้

โดยสรุป การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำเป็นต้องตระหนักถึงข้อจำกัดและความท้าทายดังกล่าวควบคู่ไปกับการพัฒนาแนวทางเชิงกลไกที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจ การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างความสมดุลของอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในเชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน” นำมาสู่องค์ความรู้ที่ได้รับ จึงเป็นการบูรณาการแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 6 ด้าน ร่วมกับหลักการบริหาร POCCC ซึ่งให้เห็นว่า การสร้างพลังอำนาจของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กระบวนการดังกล่าวทำให้ชุมชนมีบทบาทตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ไปจนถึงการติดตามประเมินผลในทุกมิติของการจัดการน้ำ ทั้งด้านอุปโภคบริโภค ภาคการผลิต การรับมืออุทกภัย การดูแลคุณภาพน้ำ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และการบริหารจัดการเชิงระบบ การประยุกต์ใช้ POCCC ทำให้การดำเนินงานของชุมชนมีโครงสร้างชัดเจน เกิดการจัดองค์กร การนำ การประสานเครือข่าย และการควบคุมที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ชุมชนเกิดอำนาจจากความรู้

การรวมกลุ่ม และการตัดสินใจร่วมกัน สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงบริบทพื้นที่ ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำในระยะยาว องค์ความรู้ที่สะท้อนว่าความยั่งยืนของการจัดการน้ำจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อชุมชนเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการและได้รับการเสริมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

บทสรุป

การศึกษากระบวนการสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการหลักการบริหารตามแนวคิดของอองรี ฟาโย (POCCC) เข้ากับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศทั้ง 6 ด้าน ช่วยให้การดำเนินงานมีโครงสร้างที่ชัดเจน เป็นระบบ และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ชุมชนสามารถร่วมกันวางแผน จัดองค์กร ขับเคลื่อน ประสานความร่วมมือ และติดตามควบคุมการดำเนินงานด้านทรัพยากรน้ำได้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงด้านน้ำ ลดความเสี่ยงจากปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนของชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนในระยะยาว กระบวนการสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืน เป็นแนวทางที่มุ่งเสริมสร้างศักยภาพ ความรู้ ความร่วมมือ และความรับผิดชอบร่วมของคนในชุมชน ให้สามารถจัดการทรัพยากรน้ำของตนเองได้อย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และสอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ กระบวนการดังกล่าวอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไปจนถึงหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2567). รายงานสรุปสถานการณ์น้ำจังหวัดชลบุรี ปี 2566. กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน.
- นภาพร หะวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล และสุรวุฒิ ปัดไธสง. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- บุษชาติ จันทรหอม. (2564). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(6), 340-356.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2542). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: ธรรมการพิมพ์.

- รสสุคนธ์ พหลเทพ. (2546). ความเป็นผู้นำเป้าหมาย และพลังอำนาจในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2549). การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2549). การบริหารจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ทรัพย์เพิ่มการพิมพ์.
- วิรัช สงวนวงษ์วาน. (2553). การจัดการและพฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเ็ดดยุเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- สมภพ ระเบียบทุกข์. (2554). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: เกติณี.
- สมยศ นาวีการ. (2551). การบริหารกลยุทธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2560). แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย (ปี พ.ศ. 2561 – 2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.
- สุรพล สุขะพรหม และคณะ. (2555). พื้นฐานทางการจัดการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Henderson A M. and Talcott Parsons. (1947). Max Weber: The Theory of Social and Economic Organization. New York: Free Press.
- Adrian Wilkinson. (1998). Empowerment: Theory and Practice. Personnel review, 27(1), 178-188.
- Belinda E. Puetz. (1988). Empowerment in Occupational Health Nursing: Wielding Power through Expertise. AAOHN Journal, 36(12), 54-67.
- Lashley C. (2001). Empowerment: HR Strategies for Service Excellence. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Scott C.D. & Jaffe D.T. (1991). Empowerment : Building a Committed Workplace. California : Kogan Page.
- Fred Luthans. (1986). Organizational Behavior. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Harold Karold and Heing Weihrich. (1998). Management. Singapore: McGraw-Hill Book Company.
- Hoy W. K. & Miskel. (2001). Education administration: Theory research and practice. New York: McGraw-Hill. C. G.
- French J.P. & Raven B. (1960). The bases of social power. New York: Harper and Row.
- Knezevich S.J. (1984). Administration of public education. New York: Harper & Row.
- Weihrich H. & Koontz H. (2005). Management: A Global Perspective. 11th ed., New York: Weihrich & Koong.

ก้าวตามรอยพระบาทด้วยศาสตร์แห่งพระราชาสู่การพัฒนาการบริหาร การศึกษาให้ยั่งยืน*

THE KING'S PHILOSOPHY FOR SUSTAINABLE EDUCATIONAL ADMINISTRATION

คุณากร พันธธุระศรี

Kunakorn Phanthurasri

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Rajamangala University of Technology Rattanaosin, Thailand

Corresponding Author's Email: susuphatt2501@gmail.com

บทคัดย่อ

ศาสตร์แห่งพระราชาสู่การพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยั่งยืน มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักแห่งปรัชญาของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาและการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง หลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ จะเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีการบริหารการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส ควบคู่ไปกับหลักการทรงงานที่ว่า "ความเข้าใจ เข้าถึงสถานการณ์ และการพัฒนา" ที่เป็นกระบวนการในการวิเคราะห์ปัญหา แก้ไขปัญหา การเข้าถึงบริบทของชุมชนและผู้เรียน และการวางแผนพัฒนาที่เป็นขั้นตอน มีแบบแผนและมีความต่อเนื่อง

การนำศาสตร์พระราชมานำมาบูรณาการในการบริหารการศึกษา ไม่เพียงแต่จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน แต่ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการสร้างความตระหนักรู้ถึงการพึ่งพาตนเองให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล องค์กร และชุมชนโดยรวม ทำให้สถานศึกษาเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาประเทศสืบต่อไป

คำสำคัญ: ศาสตร์แห่งพระราชาสู่การพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้ยั่งยืน

Abstract

The concept of "The King's Philosophy Towards Sustainable Educational Administration Development" focuses on applying the principles of His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great (Rama 9) is philosophy as a framework for managing educational institutions and developing the Thai education system to

* Received 16 December 2025; Revised 25 December 2025; Accepted 3 January 2026

achieve true sustainability. The key principles applied in this administration emphasize moderation, reasonableness, and the creation of a good immunity system, along with participatory educational management, leading to efficient and transparent resource management. This is coupled with the royal work principle of "Understand, Access, Develop", which is the process for analyzing issues, solving problems, accessing the context of the community and learners, and planning development in a systematic, structured, and continuous manner.

Integrating the philosophy of the King into educational administration not only improves the quality of teaching and learning but also instills morality, ethics, and a sense of self-reliance in students. This will lead to sustainable development at the individual, organizational, and community levels, making educational institutions a solid foundation for the future development of the country.

Keywords: The King's Philosophy, Sustainable Educational Administration

บทนำ

การศึกษานับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างคน สร้างสังคม สร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพตามความต้องการของประเทศ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างราบรื่นเป็นสุข ในกระแสยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ โลกศตวรรษที่ 21 นับได้ว่า การศึกษามีลัทธิบทบาทสำคัญยิ่ง ในการสร้างความได้เปรียบเบื้องต้นของประเทศเพื่อการแข่งขันในเวทีโลก และเพื่อเพิ่มจุดยืนที่ดีในเวทีโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงมองเห็นและให้ความสำคัญได้ทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จะได้เป็นส่วนสำคัญในพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้สามารถก้าวทัน ก้าวข้าม การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลกยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การน้อมนำศาสตร์แห่งพระราชามาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษานับได้ว่าเป็นต้นแบบที่ดีงาม กล่าวคือ “ศาสตร์พระราชา” เป็นแนวความคิดและแนวปฏิบัติที่เห็นเป็นประจักษ์ที่จะนำพาให้สังคมโลก เป็นสังคมที่มีความสงบสุขอย่างยั่งยืนได้ ศาสตร์พระราชามิใช่แนวคิดหรือหลักการที่ “คิดใหญ่ ทำใหญ่” แต่เป็นแนวคิดและหลักการที่คิดใหญ่ แต่เริ่มจากระดับเล็ก ๆ ก่อน เช่น เริ่มจาก ครอบครัว ชุมชน ไปสู่ประเทศ โดยเน้นการบูรณาการแบบองค์รวม สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ เน้นความเป็นธรรมชาติที่ก่อให้เกิดระบบความสมดุลและยั่งยืน ตามมา กล่าวได้ว่าศาสตร์พระราชา ถือได้ว่าเป็นศาสตร์ เป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญยิ่ง ที่ได้

ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างแท้จริง มีการค้นคว้าและทดลองใช้ ตามวิธีการที่สำคัญในด้านวิทยาศาสตร์ มีความสมบูรณ์แบบ ในองค์ความรู้ เพื่อการบูรณาการอย่างลงตัวระหว่างภูมิปัญญาพื้นฐานของท้องถิ่น ให้เข้ากันกับศาสตร์ในยุคสมัยใหม่จนกลายมาเป็นศาสตร์สากล และได้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best practices) จนนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พอเพียงและยั่งยืน (มนัส สุวรรณ, 2563) ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานพระราชดำริ พระบรมราโชวาท ทรงปฏิบัติ พระราชกรณียกิจมากมายที่ได้ทรงนำมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นหลักการความรู้ใหม่ 6 แบบ ประกอบด้วย น้ำ ดิน เกษตร ป่า พลังงานทดแทน และสิ่งแวดล้อม และมีแม่แบบหลักการทรงงานที่สำคัญอีก 23 รูปแบบ ยุทธศาสตร์พระราชทาน "ความเข้าใจ เข้าถึงสถานการณ์ และการพัฒนา" เป็นรูปแบบที่เกิดจากการที่พระองค์ทรงงานอย่างหนักของ “พ่อหลวงรัชกาลที่ 9” ที่เล็งเห็นสิ่งใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ของพระองค์ บทหลักการแห่งเศรษฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ด้วยความเข้าใจและมีเหตุผล มีการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบวิจัย มีการทดลองงานต่าง ๆ โดยเน้นการที่จะเข้าไปศึกษาค้นคว้ามากกว่าดูในตำรา และได้ขยายวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ไปสู่พสกนิกรชาวไทยในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ใช้ได้จริง ไม่ว่าจะเป็น โครงการสำคัญ ๆ ต่าง ๆ จะเป็นการดำเนินงานของประชาชนชาวไทยและได้รับประโยชน์ สูงสุด (สำนักเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, 2560: 11)

จากหลักการศาสตร์แห่งพระราชาช้างต้นที่กล่าวมา จึงทำให้ได้เห็นมุมมองแนวคิดการนำเสนองานในอีกมุมมองหนึ่งที่จะช่วยสะท้อนส่งเสริมการพัฒนาการบริหารการศึกษาด้วยการนำเอาศาสตร์แห่งพระราชนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาครู และบุคลากรตลอดจนนักศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมตามช่วงแห่งกาลเวลาสืบไป

ศาสตร์แห่งพระราชา

การดำเนินชีวิตของมนุษย์โลกในยุคปัจจุบันล้วนมีความต้องการที่จะค้นหาความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอด และให้อยู่ไปได้ตลอดในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยความเชื่อต่าง ๆ นานา ที่จะทำให้ชีวิตผ่านพ้นช่วงเวลาทั้งความสุขและความทุกข์ที่เกิดขึ้น การก้าวตามศาสตร์แห่งพระราชาเป็นอีกหนึ่งหนทางที่จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่รอดได้หากเกิดความเข้าใจ สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการบริหารการศึกษา หรือแม้แต่การนำไปใช้ในองค์กรต่างๆ หากเกิดความเข้าใจอย่างท่องแท้จะทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมากมาย

ความเป็นมาของ “ศาสตร์แห่งพระราชา”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พ่อหลวง ร.9) ทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในด้าน “การพัฒนาคน” ด้วยการศึกษา โดยทรงพัฒนาที่สำคัญด้านการศึกษาที่เป็นพื้นฐานก่อน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วถึง หรือแม้แต่ผู้ที่ด้อยโอกาสและในสถานที่อันห่างไกลด้วย

“ศาสตร์พระราชา” (The King's Philosophy) ครอบคลุมในหลายๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย อาทิ มีความอ่อนน้อมในตนเอง การเป็นประชาชนพลเมืองที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันในหน้าที่ของตนเอง กล่าวได้ว่านับเป็นคุณงาม ขอบปฏิบัติ และความดีของประชาชนคนไทย ในทุกยุคสมัยที่ได้รักษาและสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน พระองค์ได้ให้ข้อคิดต่างๆ ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งในการประพฤติปฏิบัติตน อาทิเช่น อย่าคบคนด้วยฐานะ คบคนด้วยคุณงามความดี มีมิตรภาพที่ดีด้วยความรักความผูกพัน และสิ่งสำคัญอีกประการคือขอให้ทุกคนมีความกตัญญู รู้บุญคุณต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณ สำนึกรักในประเทศชาติ และพระมหากษัตริย์ (ดิศนัดดา ดิศกุล, 2554) “ศาสตร์พระราชา” เป็นรูปแบบแนวทางแห่งการพัฒนาที่ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ทั้งมีความลุ่มลึกมองขาดทุกด้าน มีมุมมองแบบคิดการณ์ไกล และมีจุดเน้นที่สำคัญยิ่งกว่าคือเล็งเห็นความยั่งยืนยาวนาน ประชาในสังคมโลกทั่วทุกทิศทุกทางจึงมีความตื่นตัวในเรื่องนี้ กล่าวได้ว่า นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยมุ่งเน้นการพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้ดีขึ้นได้ ทุกหมู่เหล่าตามความประสงค์ของพระองค์ องค์ประกอบในความคิดของพระองค์ คือการมุ่งเน้นในด้านการศึกษาสุขภาพเป็นเบื้องต้น การศึกษาค้นคว้าในรูปแบบการวิจัย การบริหารจัดการความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น การช่วยกันอนุรักษ์รักษาสถาปัตยกรรมชาติ และมุ่งให้ประชาชนได้เข้าใจปรัชญาตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละองค์ประกอบที่กล่าวมาล้วนมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนทุกคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีงบน้อย และผู้ยากไร้

โดยมีรูปแบบการพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) หลักทางด้านความคิด ที่พระองค์ทรงงานอย่างหนัก ก็ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของปวงประชาชนชาวไทย (2) หลักการแห่งทฤษฎี ล้วนเป็นแนวคิด เป็นทฤษฎีที่พระองค์ได้ทรงมีการทดสอบ ทดลองใช้ และได้ทำการพิสูจน์มาแล้ว และยังทรงได้อธิบายเพื่อการนำเข้าสู่การปฏิบัติบนสนามจริง และ (3) หลักของการปฏิบัติ เป็นระเบียบขั้นตอนวิธีของของรายละเอียดการดำเนินงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพที่ดี และมีประสิทธิผลที่จะนำไปใช้ วิธีการสำคัญในการจัดทำโครงการต่างๆ พระองค์ได้ทรงมอบหลักการที่เข้าใจง่ายๆ ว่า “ให้เข้าใจ ให้เข้าถึงและให้พัฒนา” ให้เข้าใจ คือจะต้อง รู้จักสภาพภูมิประเทศ มีการศึกษาหาข้อมูลมาก่อน และรู้จักคนในพื้นที่นั้น ๆ ให้เข้าถึง เป็นเข้าถึงประวัติ ความเป็นมาของสังคมก่อน และทำการศึกษาหาข้อมูลเพื่อให้เกิดการจัดทำโครงการนั้นตอบโจทย์ ตอบสนองต่อความต้องการจริงๆ ของประชาชน และให้พัฒนา ควรมีการกำหนดขึ้นเป็นรูปแบบ เป็นแนวทางที่จะช่วยพัฒนาต่อยอด ด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่กับที่เพียงมิติใดมิติหนึ่งเท่านั้น รวมถึงการทดลอง แก้ไข และปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่มีความยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ไม่รู้จบสืบไป (คณะกรรมการโครงการเฉลิม

พระเกียรติของสถานิตบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สถานิตบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

ความหมายของ “ศาสตร์แห่งพระราชา”

ศาสตร์พระราชา เมื่อพิจารณาแยกคำเพื่อค้นหาความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พบว่า มี 3 คำ คือ คำว่า “ศาสตร์”, “พระ” และ “ราชา” มีความหมายดังนี้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2564) “ศาสตร์” หมายถึง ระบบวิชาความรู้ “พระ” หมายถึง ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง โดยปริยายหมายถึงผู้ที่มีเมตตา มีคุณธรรม มีความกรุณา และมีคุณงามความดีเปรียบเสมือนพระผู้ประเสริฐ ปฏิบัติชอบ ในส่วนคำว่า “ราชา” หมายถึง เจ้าฟ้าพระเจ้าแผ่นดิน, พระมหากษัตริย์ เมื่อรวมคำทั้ง 3 คำเข้าด้วยกันจึงเกิดเป็นคำว่า “ศาสตร์พระราชา” ซึ่งมีความหมายว่า วิชาความรู้แห่งพระเจ้าแผ่นดินหรือวิชาความรู้ของพระมหากษัตริย์” วิชาความรู้แห่งพระเจ้าแผ่นดินหรือวิชาความรู้ของพระมหากษัตริย์ หมายถึง องค์ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดขึ้นด้วยพระปัญญา (Wisdom) ผ่านการศึกษาค้นคว้าหาข้อสรุป นำไปสู่การทดลองใช้ จนเกิดเป็นแนวความรู้ (Body of Knowledge) ของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 พัฒนาจนเกิดเป็นโครงการตามมามากมาย โดยพระองค์ทรงพระราชดำริโครงการมากมายถึง 4,685 กว่าโครงการ ครอบคลุมปัจจัยสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ มีแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการเกษตรที่ได้คุณภาพ มีคมนาคมสะดวกสบาย และมีการสื่อสารที่ไปถึงทุกที่ ในด้านของสาธารณสุข ด้านของสังคม และด้านการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทยทุกคน ฯลฯ และการให้ความสำคัญในการดำรงชีวิต ด้านการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมของคนในชาติตั้งแต่วันที่เกิดมา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต แนวทางและความรู้ที่กล่าวมา ล้วนนับได้ว่าเป็นแนวทางการดำเนินงานตามหลักการแห่ง “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นโครงการเล็กน้อยกลางใหญ่ก็ตาม องค์ความรู้ของพระราชามาผ่านโครงการต่างๆ และ “หลักปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลสำคัญให้พัฒนาได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (สมบัติ นพรัก, 2561: 28) ศาสตร์ในการพัฒนามนุษย์ในสังคมไทย มี 3 ศาสตร์ที่สำคัญเบื้องต้น กล่าวคือ ศาสตร์พื้นฐานของชาวบ้าน ศาสตร์ตามหลักการสากล และศาสตร์แห่งองค์ราชา ศาสตร์ในหัวข้อที่สาม อาจจะกล่าวได้ว่าประเทศอื่น ประเทศบางประเทศก็อาจจะไม่มี หรือกล่าวได้โดยย่อ ๆ ว่า ศาสตร์แห่งพระราชา นับว่าเป็นโครงการตามพระราชดำริที่มีมากกว่าสี่พันกว่าโครงการ มีครอบคลุมเกือบหมดทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการในเรื่องดิน การจัดการในเรื่องของน้ำ การเกษตรในเรื่องของการแปรรูปและอื่นๆ มีพลังงานทางเลือกที่หลากหลายที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน มีการเพิ่มของป่า มีโครงการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว ปลูกผักสวนครัวที่ง่ายในการดำรงชีวิต ที่กล่าวมาล้วนเป็นโครงการในพระราชดำริ (เกษม วัฒนชัย, 2558: 15)

ภูมิปัญญาแห่งพระราชา (king wisdom) พ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ได้ทรงนำมาทดลองก่อนนำไปใช้ และมีคนได้นำไปปฏิบัติอยู่ตลอด จนเกิดเป็นความสำเร็จแล้ว พระองค์จึง

นำไปบอกกล่าว แนะนำให้ประชาชนชาวไทยของพระองค์นำไปใช้ตาม นอกจากการบอกกล่าวแล้ว พระองค์ยังทรงติดตามผล ว่าได้ผลหรือไม่ หรือเป็นอย่างไร เป็นกระบวนการทำงานในรูปแบบของการวิจัยเฉพาะของพระองค์ เป็นกรอบตามแนวที่พระองค์ได้ตั้งไว้ พระองค์ได้ทรงตั้งปณิธานไว้เมื่อคราวเสด็จขึ้นครองราชย์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นประโยคที่อัศจรรย์มาก (Magic word) ไม่ใช่เพียงคำที่ผ่านเลยไป หากแต่อยู่ในดวงพระราชหฤทัย ของพระองค์ท่านตลอดมา ผลงานเป็นสักขีพยานชัดชัดในเวลามากกว่า 70 ปี ที่ทรงครองราชย์ ที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติตนลงไปเยี่ยมราษฎรทุกพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลความเจริญ พระองค์เข้าถึงและเข้าไปแบบธรรมชาติเพื่อให้เห็นปัญหาอย่างแท้จริง พระองค์จึงเป็นผู้ที่ ได้รวมจิตใจของชาติอย่างแท้จริงพระองค์มิใช่เป็นเพียงสัญลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ทรงเป็นสัญลักษณ์ของทั้งชาติ กล่าวคือ “สัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” (สุพินล ศรศักดิ์, 2561: 136) ศาสตร์พระราชา คือ การได้น้อมนำหลักแห่งพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ประชาชนปวงชนชาวไทยมากำหนดเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติเป็น “ศาสตร์ของแผ่นดิน” เป็น “สายใยแห่งความรักและความห่วงใย” โดยกล่าวถึงสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของศาสตร์แห่งพระราชากล่าวคือ เป็นศาสตร์ของนักพัฒนาโดยแท้ ศาสตร์ที่มีเป้าหมายสำคัญในการครองตน ครองงาน เพื่อเป็นแนวทางหรือแม่แบบปฏิบัติที่สำคัญ และเป็นตัวอย่างที่ดี และศาสตร์สมัยใหม่แห่งการอยู่ร่วมกันได้ในสังคมที่แตกต่างอย่างสงบสุข ในศาสตร์องค์ความรู้แห่งพระราชามีหลักการความรู้ มีวิชาการที่มีความหลากหลายมากมาย ครอบคลุมในด้านสังคมศาสตร์และในด้านวิทยาศาสตร์ผสมผสานกันอย่างลงตัวมากมาย กล่าวได้ว่าไม่ใช่ศาสตร์ที่เพียงเพื่อนำไปใช้ในการสอบอย่างเดียวหรือ เป็นศาสตร์ที่เรียนจบแล้วได้รับปริญญาอย่างเดียว แต่เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการนำไปพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง พัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ และเป็นทางเลือกในการพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยั่งยืนด้วย (เดชา ปุญญบาล, 2560)

หลักการที่สำคัญของ “ศาสตร์แห่งพระราชา”

จากความเป็นมาสู่ความหมายของศาสตร์แห่งพระราชาจะเห็นได้ถึงความสำคัญที่จะนำไปเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตหรือการปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของการบริหาร การศึกษายุคใหม่ให้มีความทันสมัยทันเหตุการณ์ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

ข้อมูลสำคัญจาก (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550) ได้สรุปประเด็นที่สำคัญๆ ไว้ 23 หลักดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ การศึกษาข้อมูลตามความเป็นจริงอย่างละเอียด จัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ขบจากข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นเอกสารต่างๆ แผนที่เก่าใหม่ สอบถามจากผู้ใกล้ชิดกับพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และที่สำคัญต้องประสานงานกับราษฎรในพื้นที่นั้น ๆ ก่อนเสมอให้ได้รายละเอียดที่มีความถูกต้องแม่นยำ เพื่อที่จะนำข้อมูล

เหล่านั้นไปสังเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้องรวดเร็วและตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

2. ระเบิดจากภายใน จุดเริ่มต้นจะต้องมาจากคนที่เกี่ยวข้องก่อนเสมอ ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความชำนาญ ให้เกิดความเข้าใจและให้เกิดการอยากทำมากกว่า ไม่ใช่เป็นการสั่งให้ทำอย่างเดียว คนไหนที่ไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำ ทำให้เกิดการผลัดภาระ ในการทำงานแต่ละครั้งนั้น อาจจะต้องพบปะพูดคุยกันหรือประชุมกับลูกน้องบ่อยๆ เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานต่อไป

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก สิ่งสำคัญคือการมองปัญหาในภาพรวมทั้งหมดเสียก่อน จะมองข้ามเรื่องใด เรื่องหนึ่งว่าเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยไม่ได้ เพราะคำว่าปัญหาล็กน้อยอาจจะส่งผลเป็นปัญหาใหญ่ในภายหน้าก็เป็นได้ การแก้ไขปัญหาล็กอย่างแหม่เพียงเป็นเรื่องเล็กน้อยก็อาจจะส่งผลดีในการแก้ไขปัญหาล็กในเรื่องถัดไป สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรับประยุกต์ใช้ได้เสมอการไม่มองข้ามเรื่องเล็กน้อยถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง

4. ทำตามลำดับขั้น การเริ่มต้นลงมือทำในสิ่งที่มีความจำเป็นเสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่เป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้โดยง่าย พอหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ เริ่มต้นจากสุขภาพ สาธารณสุขเป็นส่วนสำคัญ จากนั้นจึงต่อยอดเป็นเรื่องของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งที่มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ และทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดขึ้นไป

5. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ ในเริ่มต้นที่จะพัฒนาสิ่งใดๆ จะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศด้วย ต้องเข้าใจว่าบริเวณนั้นมีสภาพเป็นอย่างไร ส่วนสำคัญในด้านสังคม วิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจของคน ตลอดจนต้องเรียนรู้สอบถามถึง วัฒนธรรม ประเพณี ในแต่ละท้องถิ่นที่มีซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนแน่นอน

6. ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยจะต้องใช้วิธีคิดอย่างองค์รวม แบบภาพรวม คือการมองสิ่งต่างๆ ให้เข้าใจ เข้าถึงอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนจะต้องมีมิติเชื่อมโยงต่อกันเสมอ มองให้เห็นภาพสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน และจะต้องมองหาแนวทางแก้ไขไว้ด้วยโดยจะต้องมองให้เชื่อมโยงอย่างลงตัว

7. ไม่ติดตำรา สิ่งสำคัญอีกประการ ควรทำงานแบบมองหน้างาน มองงานอย่างยืดหยุ่น กับสภาพงานและสถานการณ์ในขณะนั้น ไม่ควรยึดติดอยู่กับแค่รูปแบบที่มีอยู่ในตำราวิชาการ เพราะบางทีความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด การยึดติดทฤษฎีมาก อาจจะทำอะไรไม่ได้เลย เพราะสิ่งที่เราทำบางครั้งต้องมีความโอบอ้อมต่อสภาพของธรรมชาติอื่นๆ สิ่งแวดล้อมนั้น บริบทของสังคมนั้น และรวมไปถึงจิตวิทยาด้วย

8. รู้จักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหา ด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถ

ทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ้งยากมากนัก

9. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ ไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

10. การมีส่วนร่วม ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จัก รับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดม สติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ที่สมบูรณ์นั่นเอง”

11. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นสำคัญ

12. บริการที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริมากกว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศ โดยใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว: One stop service” โดยทรงเน้นเรื่องรู้จักสามัคคีและ การร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเรา ต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

14. ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ ทรงนำความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวทาง ปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสีย โดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

15. ปลุกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้น ก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

16. ขาดทุนคือกำไร หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ด้วยการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าเพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไป

ก็คือ “การพัฒนา” ให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

18. พออยู่พอกิน ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่ พอกิน” ให้ได้เสียก่อนแล้วจึงค่อยขยายขยาย ให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งปรัชญานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน

20. ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21. ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างไม่มีความสุขเราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุข เราจะชนะ สนุกกับการทำงานเพียงเท่านั้น ถ้าวางแผนแล้ว หรือจะทำงานโดยคำนึงถึงความสุข ที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นก็สามารถทำ

22. ความเพียร การเริ่มต้นทำงานหรือทำสิ่งใดนั้นอาจจะไม่ได้มีความพร้อม ต้องอาศัยความอดทนและ ความมุ่งมั่น

23. รู้รัก สามัคคี “รู้” คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น “รัก” คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมีความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ไขปัญหานั้น และสามารถคือ การแก้ไขปัญหานั้นๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน

เป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลาง ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้ง และยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ตลอดจน ภูมิสังคม ที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และการพึ่งตนเอง โดยรู้จักประมาณตน และ ดำเนินการ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ ซึ่งอาศัยความ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบท ที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยี ที่เหมาะสม ดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชน สังคมที่เข้มแข็ง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 13)

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอเห็นมุมมองและมิติที่จะนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของการบริหารจัดการการศึกษาในมุมมองมิติของความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วม ถ้ามองถึงความต้องการหาจุดร่วมที่ดีต่อกัน เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชน อยู่ดี กินดี มีความสุข ศาสตร์พระราชาก็เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและศาสตร์แห่งการ

อยู่ร่วมกัน โดยมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารการศึกษาการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการศึกษารอบด้าน แบบองค์รวม แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปและพัฒนา

การบริหารสถานศึกษา

สังคมไทยหรือสังคมโลกในหลายยุคสมัยล้วนให้ความสำคัญแก่บุคลากรในประเทศ ด้วยเหตุที่ว่าหากประชาชนมีความรู้ ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพจะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า โดยหลักการพื้นฐานนี้ การศึกษาที่ดีมีคุณภาพเป็นสิ่งที่จะตอบโจทย์ที่ดีในการพัฒนาคน นับเป็นจุดเชื่อมโยงที่สอดคล้องว่า การศึกษาที่ดีล้วนมาจากการบริหารสถานศึกษาที่ดีด้วย

“การบริหาร” (Administration) หรือ “การจัดการ” (Management) มีพื้นฐานความคิดมาจากการดำเนินการทางด้านธุรกิจอุตสาหกรรม โดยหน่วยงานภาครัฐจะใช้คำว่า การบริหาร (Administration) ส่วนในภาคธุรกิจเอกชนจะใช้คำว่า การจัดการ (Management) การบริหารจัดการมีการพัฒนามาเป็นลำดับ จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ และการพัฒนาสู่หลักการและทฤษฎีที่มีลักษณะเป็นศาสตร์ (Science) และมีลักษณะเป็นศิลปะ (Art) เมื่อนำไปปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานให้ประสบความสำเร็จโดยผู้รับผิดชอบที่เรียกว่า “ผู้บริหาร” (สัมมา รณนิตย, 2553: 33)

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

จากแนวคิดต่างๆ มีมุมมองและประเด็นที่น่าสนใจมากมายทั้งนักวิชาการ นักการศึกษา ที่ได้แสดงทัศนะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

การบริหาร หมายถึง การจัดการมาทางด้านทางการศึกษา ที่มุ่งเน้นทิศทางการควบคุม และการจัดการทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานหรือกิจการภายในและภายนอกสถานศึกษา เช่น การบริหารงานธุรการ การติดตามผล ในความหมายนี้ หมายถึงการบริหาร การศึกษา ภาระงานทั่ว ๆ ไป ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน เช่น ครู นักเรียน โปรแกรมการเรียน การสอน กิจกรรมการแนะแนวกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิธีการสื่อสารการเรียนการสอนทั้งในระดับโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย (Carter, V. Good, 1973: 13) การทำให้มนุษย์มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกันได้ โดยดึงเอาจุดเด่นของแต่ละคนมาใช้เติมเต็มในการทำงานแต่ละอย่าง และสิ่งสำคัญคือการลดจุดอ่อนของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ในการทำงานเติมเต็มกันและกัน การบริหารจึงนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเพราะการบริหารจัดการที่ดีล้วนมีชัยไปกว่าครึ่ง ล้วนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินการขององค์กร ซึ่งการบริหารกล่าวได้ว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยทั้งองค์ความรู้ การจัดการกับความรู้ที่มี รู้จักตนเอง รู้จักคนอื่น การมีสติปัญญาที่ดีแก้ไขปัญหารวดเร็ว มีภาวะผู้นำที่ยอดเยี่ยม โดยกล่าวว่าการบริหารที่เป็นศาสตร์ และศิลป์นั้น คือภาวะผู้นำที่ดีที่ผู้บริหารทุกคนต้องมี และผู้นำต้องปฏิบัติการโดยการ

นำเอาหลักการต่างๆ หรือทฤษฎีต่างๆ มาปรับประยุกต์ใช้ให้สมเหตุสมผล (Drucker, 2001: 13-18)

การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา ที่บุคคลหลายๆ คน ร่วมมือกันทำบางสิ่งบางอย่างดำเนินการไปเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน อาทิเช่นว่า เพิ่มความสามารถ เจตคติ พฤติกรรมที่ดี มีค่านิยมที่สมเหตุสมผล หรือมีคุณธรรมในด้านทางสังคม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมานี้ได้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยการนำกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นด้านระเบียบแบบแผนและไม่เป็นด้านระเบียบแบบแผน ปรับได้ตามสถานการณ์การตามความเหมาะสม แต่ไม่ผิดรูปแบบมากจนเกินไป (อรุณี ทองนพคุณ, 2558: 9) การบริหารเป็นศาสตร์ และศิลป์ ของ กระบวนการทำงานที่เข้าใจกัน โดยอาศัยกลุ่มบุคคลในการปฏิบัติงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายและกรอบงานที่ได้กำหนดเอาไว้ (สุรินทร์ แก้วมณี, 2558: 68) การดำเนินงาน ร่วมกันของกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในการจัดการศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนมีความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ จิตใจ สังคม มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดี และเป็นกำลังสำคัญใน การพัฒนาประเทศ (ศศิธร บุตรเมือง, 2562: 32) การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญ ที่จะต้องคำนึงถึงความสำคัญและความต้องการจำเป็นต่อการดำเนินการต่าง การควบคุมดูแล การจัดงานการบริหาร เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา สถานศึกษานับได้ว่าเป็นศูนย์รวมของวิชาการต่างๆ หน่วยงานทางด้านการศึกษานั้นจะระดมทรัพยากรบุคคล ในชุมชน หมู่บ้าน ให้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สิ่งที่สำคัญคือการยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาด้วยเช่นกัน (พิชามญช์ ม่วงแก้ว, 2559: 10)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นการดำเนินการ ที่มีความเกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกภาคส่วนของสถานศึกษา มีระเบียบแบบแผน ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และเกิดขึ้นด้วยความต่อเนื่อง มีทักษะกระบวนการบริหารจัดการที่ดี ทั้งในด้านทรัพยากร และการช่วยส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา ในชุมชนให้มีส่วนร่วม การบริหารการศึกษาที่ดี จึงมีความสำคัญ มีความต้องการจำเป็นอย่างมาก คนที่ได้รับการถ่ายทอด การฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบจึงทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

การพัฒนาการบริหารการศึกษาให้ยั่งยืน

การมีกฎหมายกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษา มีอิสระ มีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติโดยรวม อย่างไรก็ตาม การจะบริหารสถานศึกษาที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลให้

บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว มีแนวทางหรือเงื่อนไขที่ผู้บริหารสถานศึกษา ควรคำนึงดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2553: 68)

1. การรวบรวมและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน
2. การวางแผนและดำเนินงานตามแผนที่วางไว้
3. การศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการบริหารสถานศึกษา ที่เป็นนิติบุคคล ผู้บริหารมีอำนาจบริหารอย่างอิสระ

4. การบริหารและการตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล

5. การจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง

เงื่อนไขทั้ง 5 ประการดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องมีหรือจัดให้มีขึ้น เพื่อให้การบริหารและการตัดสินใจของตนมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของ การกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลอย่างเต็มที่

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการบริหารสมัยใหม่ ที่นำแนวคิดเชิงมนุษย์สัมพันธ์ด้วยการบริหาร และการตัดสินใจ โดยการให้ผู้ปฏิบัติงานใช้ความคิด สร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในรูปแบบของการทำงานที่เกิดจากการประสานงานกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในลักษณะของกลไกพันธมิตรที่มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมกัน ด้านความคิด กำลังคน ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ตลอดจนทรัพยากรของแต่ละสถานศึกษา ร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การร่วมในการวางแผนการร่วม ในการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินงาน และการร่วมในการประเมินผล (เรณู บุญเศรษฐ, 2561: 29)

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษาที่ดี ต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลง โดยจุดเริ่มจากการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมคนให้เข้าทำงานและโครงสร้างขององค์การให้พร้อมที่จะเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและทำให้การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเป็นที่ยอมรับและได้รับความร่วมมือจากสมาชิกขององค์การ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

สรุป

การนำศาสตร์พระราชามาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของการบริหารจัดการ การศึกษาในมุมมองมิติของความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วม ถ้ามองถึงความต้องการหาจุดร่วมที่ดีต่อกัน เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชน อยู่ดี กินดี มีความสุข ศาสตร์พระราชาก็เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพาสและศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน โดยมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารการศึกษาการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการศึกษารอบด้าน แบบองค์รวม แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปและพัฒนา ด้วยหลักที่กล่าวมาถือได้ว่าเป็นแบบอย่างหรือแนวทางที่จะพัฒนาตัวบุคคลผ่านการบริหารการศึกษาที่ดีและมี

คุณภาพ ผู้บริหารต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็น การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ศาสตร์พระราชายังเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้ให้การบริหารการศึกษาให้ยั่งยืนได้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2558). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียนศูนย์
 สถานศึกษาพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ธนธิการพิมพ์.
- คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). ศาสตร์ของ
 พระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอัน
 เนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรม
 นาถบพิตร. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เดชา ปุณฺณบาล. (2560). 9 ตามรอยบาทศาสตร์พระราช. วารสารสมาคมนักวิจัย
 ,22(2), 13–20.
- ดิศนัดดา ดิศกุล. (2554). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารพัฒนา.
 กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มนัส สุวรรณ. (2563). นิเวศวัฒนธรรม: ธรรมชาติเหนือมนุษย์ หรือมนุษย์เหนือธรรมชาติ. ใน
 ที่ประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- เรณู บุญเศรษฐ. (2561). รูปแบบการบริหารหลักสูตรสู่ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของ
 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
 นเรศวร).
- ศศิธร บุตรเมือง. (2562). รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหาร
 สถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบ้านสันดาป
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สมบัติ นพรัก. (2561). ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร. กรุงเทพมหานคร:
 อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุรินทร์ แก้วมณี. (2558). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรบุคคลเพื่อส่งเสริม
 ประสิทธิภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย
 นเรศวร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุพิมล ศรศักดิ์. (2561). ศาสตร์แห่งพระราชากับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. นครปฐม.
- สัมมา ธนิตย์. (2553). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3).
 กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2550). หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชัยพัฒนา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักกรรมการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่อง การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพมหานคร: รัฐสภา.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2564). ศาสตร์พระราชา. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2564 จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- อรุณี ทองนพคุณ. (2558). การศึกษาบทบาทการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Drucker, P. F. (2001). The essential Drucker: Selections from the management work of Peter F. Drucker. New York, NY: HarperCollins.
- Good, C. V. (1973). Dictionary of education. New York, NY: McGraw-Hill.

**อัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ้าทอลายไขโคล้งสะ
สู่การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย***
**THE PWO KAREN CULTURAL IDENTITY OF SAI KHLONG SA WOVEN
TEXTILES TOWARDS CONTEMPORARY COMMERCIAL PRODUCT
MANAGEMENT**

ปริญ์ ชินโชติ¹, อภิเชษฐ์ ขำเลิศ², นงลักษณ์ เพ็มชาติ³,
อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ⁴ และ ธีรวุฒิ แสงมณีเดช⁵

Pirun Chinachot¹, Apichet Khamlert², Nongluck Permchart³,
Apiluck Thammawimutti⁴ and Thirawut Saengmaneedech⁵

¹⁻⁵คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

¹⁻⁵Faculty of Management Science Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

⁵Corresponding Author's Email: thirawut.article@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ่านภูมิปัญญาผ้าทอลายไขโคล้งสะของชุมชนบ้านท่ามะขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สู่ผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย โดยเปลี่ยนจากการทอผ้าแบบดั้งเดิมที่ใช้เวลานานและต้นทุนสูง มาเป็นการสกรีนลายลงบนเสื้อยืด เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกำลังซื้อของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน รวมทั้ง วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค นำไปสู่กลยุทธ์ของผ้าทอลายไขโคล้งสะ ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนกระบวนการผลิตจากงานทอผ้าที่ใช้เวลานานและต้นทุนสูง มาเป็นการสกรีนลวดลายและพิมพ์สีลงบนเสื้อยืด ซึ่งช่วยลดระยะเวลาผลิตเหลือเพียงหน่วยนาที่ ก่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้แนวคิด IKEA Effect ผ่านกิจกรรม Workshop ที่ให้นักท่องเที่ยวได้ลงสีลวดลายด้วยตนเอง สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความภาคภูมิใจ ทำให้ผู้บริโภคยินดีจ่ายในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดทั่วไป การจัดการห่วงโซ่คุณค่ายังเน้นการเชื่อมโยงกับชุมชน โดยใช้วัตถุดิบและการออกแบบจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กระจายงานสู่คนในชุมชน จัดจำหน่ายผ่านแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและช่องทางออนไลน์

คำสำคัญ : อัตลักษณ์วัฒนธรรม, กะเหรี่ยงโปว์, ลายไขโคล้งสะ, การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย, เศรษฐกิจฐานราก

* Received 4 December 2025; Revised 18 December 2025; Accepted 3 January 2026

Abstract

This academic article studies the cultural identity of the Karen Pwo people through the wisdom of the Sai Khlong Sa woven fabric from the Ban Tha Makham community, Suan Phueng District, Ratchaburi Province, and its transformation into contemporary commercial products. The study shifts from the time-consuming and costly traditional weaving process to screen-printing the designs onto t-shirts, catering to the lifestyle and purchasing power of contemporary tourists. It analyzes the strengths, weaknesses, opportunities, and threats to identify strategies for the Sai Khlong Sa woven fabric. The findings indicate that the shift from time-consuming and costly weaving to screen-printing and painting on t-shirts reduces production time to minutes, resulting in economies of scale. Furthermore, value is added through the IKEA Effect, achieved through workshops where tourists can color the designs themselves, fostering a sense of ownership and pride. This encourages consumers to pay a higher price than the general market rate. Value chain management emphasizes community involvement, utilizing local raw materials and designs, distributing work within the community, and distributing products through key tourist destinations and online channels.

Keyword: Cultural Identity, Karen Pwo, Sai Khlong Sa, Contemporary Commercial Product Management, Local Economy

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนถือได้ว่าเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ตามแผนยุทธศาสตร์จังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2566–2570 ให้ความสำคัญกับประเด็นที่สอดคล้องกับการส่งเสริมผ้าทอท้องถิ่น ได้แก่ การสร้างมูลค่าและคุณค่าจากการท่องเที่ยวผ่านการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมและเชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมเกษตรสีเขียวและเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างรายได้และกระจายประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่น (แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี 2566–2570) จังหวัดราชบุรีเป็นเมืองรองสำหรับการท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์ด้านภูมิประเทศที่น่าสนใจ มีแนวเทือกเขาตะนาวศรีเป็นเทือกเขาที่กั้นระหว่างชายแดนประเทศไทยกับประเทศเมียนมา (พม่า) เทือกเขาตะนาวศรีจะติดต่อกับรัฐมอญ ทางตอนเหนือ และมีเมืองที่เกี่ยวข้อง คือ มะริด อำเภอที่ติดต่อในเขตดินแดนประเทศไทย คือ อำเภอสวนผึ้ง มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำภาษีไหลผ่านอำเภอสวนผึ้ง ไหลผ่านจาก

ทิศใต้ไปทิศเหนือ ประชากรส่วนใหญ่ราวร้อยละ 90 เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงและชาวมอญที่อยู่ตามแนวชายแดน (วิกิพีเดีย สารานุกรม, 2568) รวมทั้งมีสถานที่พักตากอากาศและสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งที่นิยม เช่น จุดชมวิวห้วยคอกหมู ,แก่งส้มแมว, ตลาดโ๊ะป๋อย และตลาดห้วยน้ำใส เป็นต้น

อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันตก ซึ่งมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง (สำนักสถิติจังหวัดราชบุรี, 2563) พื้นที่นี้ไม่เพียงแต่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่งดงาม แต่ยังเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต โดยเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยเชื้อสาย "กะเหรี่ยงโปว์" ที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานยาวนานกว่า 200 ปี ชุมชนเหล่านี้ได้สืบทอดวิถีชีวิต ศิลปะ และภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หนึ่งในมรดกทางภูมิปัญญาที่โดดเด่นและสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์อย่างชัดเจนที่สุด คือ ภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยง ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม แต่เป็นการบันทึกเรื่องราว ความเชื่อ สัญลักษณ์มงคล ผ่านลวดลายและสีสันที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ้าทอจึงเปรียบเสมือน "ทุนทางวัฒนธรรม" ที่มีมูลค่าสูงและมีศักยภาพในการต่อยอดเชิงเศรษฐกิจ นั่นคือ ผ้าทอลาย "โซโคลั้งสะ" ได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตรเลขที่ 109485 โดยนายปรีธัช ธิชัยโชติ สาขาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 : เอกสารการจดทะเบียนสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ลวดลายผ้า

เทคนิคการทอที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้อย่างชัดเจน ผลิตภัณฑ์นี้ได้นำลวดลายมงคลที่มีคุณค่าสร้างจุดเด่นเป็นอัตลักษณ์ จากผ้าทอกะเหรี่ยงของชาวกะเหรี่ยงโปว์ในพื้นที่หมู่บ้านท่ามะขาม ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง เป็นสิ่งที่ดึงดูดความต้องการของลูกค้า เพราะปัจจุบันผ้าทอกะเหรี่ยงกำลังจะสูญหายจากวัฒนธรรมไทย เนื่องจากผ้าทอมีระยะเวลาการทอค่อนข้างนาน และราคาสูง จาก

ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่าเพิ่ม สื่อสารลดทอนของผ้าทอกะเหรี่ยง ผนวกกับนวัตกรรมทางความคิดซึ่งเป็นผลของการวิจัย และพัฒนา สร้างเป็นศิลปะร่วมสมัย ที่ยังคงไว้ซึ่งคุณค่า เป็นมรดกภูมิปัญญาทางศิลปะพื้นบ้านชาวไทยกะเหรี่ยง ทั้งยังสะท้อนถึงอารยธรรมของท้องถิ่น ส่งเสริมพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ และอนุรักษ์ให้เกิดการสืบทอดความรู้ให้อยู่กับวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป ผ้าทอเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สามารถออกแบบใหม่ให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าพร้อมกับใช้แนวทางการจัดการที่สอดคล้องกับเกณฑ์การพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัด เช่น การใช้วัสดุจากเกษตรอินทรีย์ การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการแบ่งปันผลประโยชน์ในชุมชน

จากที่กล่าวมานั้น สาขาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงจึงให้ความสำคัญในการสนับสนุนชุมชน โดยนักศึกษาในนามมหาวิทยาลัยฯ ร่วมกับชุมชนบ้านท่ามะขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นชุมชนกะเหรี่ยงดั้งเดิมในพื้นที่ ผลักดันในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าในรูปแบบดั้งเดิมสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ ช่วยพัฒนาองค์ความรู้รวมถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมกับชุมชนมาผสานกลายเป็นสินค้าร่วมสมัย ได้แก่ เสื้อที่สร้างสรรค์จากลดทอนจากผ้าทอกะเหรี่ยง ให้กลายเป็นสินค้าชุมชนคุณภาพ ที่มีความหมายอันเป็นมงคล และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อีกทั้งพัฒนาสินค้าเชื่อมโยงกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้แก่นักค้าได้มีส่วนร่วมในการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ในการลงสีสันทนลดทอนมงคลบนเสื้อด้วยตนเอง และได้เรียนรู้เรื่องราวที่สืบทอดกันมาของชุมชน พร้อมรับประสบการณ์จากวัฒนธรรมกะเหรี่ยงอันทรงคุณค่าในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะสามารถส่งต่อการสื่อสารเรื่องราวทางวัฒนธรรมอันยาวนานของกะเหรี่ยงให้แก่บุคคลภายนอก สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น พร้อมกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

อัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ้าทอลายไซโคลังสะสู่การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย

จากความหมาย อัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ้าทอลายไซโคลังสะ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน ผู้เขียนได้สังเคราะห์และรวบรวมข้อมูลตามบริบทที่เกิดขึ้นสรุปได้ว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเกิดจากการถ่ายทอดแบบการบอกเล่า ปากต่อปาก และการจดจำ จึงถือได้ว่าเป็นมรดกตกทอดที่สามารถจับต้องได้ ผ่านลายผ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ สำหรับ “ไซโคลังสะ” หรือ ลายพระอาทิตย์ตามความหมายของชาวกะเหรี่ยง หมายถึง ชีวิตที่มีแต่ความรุ่งเรือง กล่าวได้ว่า ลายผ้าทอเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่โดดเด่นและสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์อย่างชัดเจนที่สุด คือ ภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยง ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่ม แต่เป็นการบันทึกเรื่องราว ความเชื่อ และสัญลักษณ์มงคล ผ่านลดทอนและสีสันทนที่สืบทอด ดังนั้น ลดทอนผ้าทอจึงเปรียบเสมือน

"ทุนทางวัฒนธรรม" ที่มีมูลค่าสูงยิ่ง และมีศักยภาพในการต่อยอดเชิงพาณิชย์ ผ้าทอลายไขโคล้ง สะได้นำมาเป็นการพันทลายบนเสื้อยืดเพื่อจำหน่ายเชิงพาณิชย์ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอสวนผึ้ง เช่น ตลาดโอ๊ะป่อย , ตลาดห้วยน้ำใส เป็นต้น

เสื้อพันทลายกะเหรี่ยง ไขโคล้งสะ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่นจากเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่หมู่บ้านท่ามะขาม ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง โดยการนำลวดลายจากผ้าทอต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งมีความหมายอันเป็นมงคลได้แก่ ลายเกล็ดปลา หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ลายไก่อ้าง หมายถึง ความมั่งมีเงินทอง ลายงูเหลือม หรือ ลายพญานาค หมายถึง ความสมหวังในความรัก ซึ่งลวดลายมงคลเหล่านี้เป็นลวดลายที่เป็นคุณค่าสร้างจุดเด่นให้สวยงามเป็นอัตลักษณ์ที่ดึงดูดความต้องการของลูกค้าการนำลวดลายดังกล่าวมาสกรีนลงบนเสื้อยืด โดยรูปแบบของผลิตภัณฑ์นั้นเปิดโอกาสให้ลูกค้าออกแบบและเลือกลงสีสันทึ่ชื่นชอบได้ด้วยตัวเอง เป็นการผสมผสานวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงให้กลมกลืนเข้ากับบริบทนิยมของคนในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าในตัวผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวสามารถซื้อเพื่อให้เป็นของที่ระลึกและสามารถนำไปสวมใส่ได้ทุกช่วงโอกาส ดังภาพ

ไก่อ้าง

ที่มา : ปิรันธ ชินโชติ (2568)

ภาพที่ 3 ลายไขโคล้งสะและลายไก่อ้าง

ที่มา : ปิรันธ ชินโชติ (2568)

ป้าย Tag บนบรรจุภัณฑ์ เพื่อเล่าเรื่องราว

ภาพที่ 4 ลายไก่อ้าง

ที่มา : ปิรันธ ชินโชติ (2568)

ภาพที่ 5 รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สกรีนบนเสื้อพร้อมจำหน่าย

สีดำลายงูเหลือม สีขาวลายเกล็ดปลา สีเหลืองลายไขโคล้งสะหรือลายพระอาทิตย์

ที่มา : ปิรันธ ชินโชติ (2568)

วิเคราะห์ผ่านมุมมองทางเชิงบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ เป็นการอนุรักษ์ลายผ้าทอแบบดั้งเดิมเปลี่ยนจากการทอลายมาเป็น การสกรีนลายบนเสื้อยืดเพื่อให้เกิดความทันสมัยและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันสร้างค่านิยมให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นสินค้าที่ระลึก ใช้หลักวิเคราะห์ด้วยต้นทุนส่วนเพิ่มมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากการทอผ้าที่ใช้ระยะเวลานานนับเดือนได้จำนวนเสื้อเพียงแค่หนึ่งตัวหรือสองตัวเท่านั้นมาเป็นการสกรีนลายและการพิมพ์ลงบนเสื้อยืดได้จำนวนเสื้อมากขึ้น ใช้เวลาสั้นลงคิดเป็นนาทีต่อชั่วโมง ทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาด แม้จะผลิตได้รวดเร็วมากขึ้นง่ายสะดวกจำนวนต่อตัวมีมากขึ้นหากเทียบกับการทอผ้าแบบเดิมยังคงรักษามูลค่าส่วนเพิ่มโดยการใส่เรื่องราวและกิจกรรมลงไปบนเสื้อยืดอาจส่งผลกระทบต่อการแข่งขันด้านราคาของเสื้อยืดทั่วไป กล่าวได้ว่า เสื้อยืดลายไขโคโล้งสะเป็นสินค้าพรีเมียมของอำเภอสวนผึ้งจังหวัดราชบุรีที่เกิดขึ้นจากนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดตรงสร้างสรรค์สินค้าเชิงสร้างสรรค์คงไว้ด้วยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกระเหรี่ยงโปว์ การกำหนดราคาขายสินค้าเสื้อยืดราคาตัวละ 299 บาท ซึ่งมีราคาสูงกว่าเสื้อยืดทั่วไป หากวิเคราะห์ด้วยคุณลักษณะทางสัญลักษณ์ของลายไขโคโล้งสะมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ว่าด้วยความเป็นสิริมงคล ดังนั้น ผู้บริโภคยินยอมที่จะจ่ายในราคานี้เพราะส่วนเกินผู้บริโภคที่ได้รับจากความรู้สึกร่วมและความหมายทางจิตวิญญาณมีค่าสูงกว่าตัวเงินที่จ่ายไป สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการขายคุณค่าทางอารมณ์ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีราคาแบบฮีดอนิก (Throsby D, 2001). กล่าวว่า ผู้บริโภคไม่ได้จ่ายเงินซื้อ "ตัวสินค้า" แต่จ่ายเงินซื้อ "คุณลักษณะ" ที่ประกอบกันเป็นสินค้านั้น ซึ่งรวมถึงคุณลักษณะที่จับต้องไม่ได้ สำหรับกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวลงสีบนลวดลายด้วยตัวเองเป็นการนำแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมที่เรียกว่า "IKEA Effect" กล่าวว่า ผู้บริโภคจะให้มูลค่ากับสิ่งของที่ตนเองมีส่วนร่วมในการลงแรงสร้างขึ้นสูงกว่าสิ่งของสำเร็จรูปที่มีคุณภาพเท่าเทียมกันอย่างมีนัยสำคัญและมีความผูกพัน ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวลงมือพิมพ์เสื้อด้วยตนเอง เสื้อตัวนั้นจะกลายเป็น "สินค้าที่มีความเฉพาะตัวสูง" มีมูลค่าทางจิตใจที่เพิ่มขึ้นทำให้ความอ่อนไหวต่อราคาลดลงและเพิ่มโอกาสในการบอกต่อซึ่งเป็นการลดต้นทุนการตลาดในระยะยาว ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยเพิ่มอรรถประโยชน์รวมให้กับผู้บริโภค (Norton et al., 2012)

สรุป ลายไขโคโล้งสะ เป็นการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับให้เข้ากับยุคสมัย แสดงลงบนเสื้อยืดโดยการสกรีนแทนการทอลายแบบเดิม ถือได้ว่าเป็นการสร้างมูลค่าผ่านนวัตกรรมทางกระบวนการ และ ประสบการณ์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกระเหรี่ยงโปว์ให้คงอยู่ กล่าวได้ว่า เป็นการแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยังคงรากเหง้าแบบดั้งเดิม อีกทั้งเป็นต้นแบบของการจัดการทางวัฒนธรรมสู่เชิงพาณิชย์ได้อย่างสมบูรณ์แบบ และมีคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม

การทบทวนวรรณกรรม

การสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและรวบรวมแนวคิดสรุปจากนักวิชาการด้านต่างๆมาประยุกต์ใช้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการความสัมพันธ์ทางทฤษฎี ผู้เขียนได้สรุปการสังเคราะห์ตามแนวทางที่ค้นคว้าและศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีวิวัฒนาการ , การจัดการห่วงโซ่อุปทาน และ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้

1.ทฤษฎีวิวัฒนาการ จากทฤษฎีของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu, 1986) ทฤษฎีวิวัฒนาการของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดผ่านลายผ้าโดยการสื่อสารบอกกล่าวเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นกระเหรี่ยงพื้นบ้านอย่างชัดเจน ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากท้องถิ่นจับต้องไม่ได้ แต่ฝังลึกอยู่ในตัวคนและในชุมชน ได้แก่ ทักษะฝีมือและความอดทนในการทักทอลายผ้า เป็นองค์ความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาและความเชื่อที่สืบทอดกันมานาน ได้แก่ ลวดลายมงคล 3 แบบ เช่น ลายเกล็ดปลา , ลายงูเห่า และ ลายไก่อชั่ง เปรียบเสมือนเป็นการตีความเชิงสัญลักษณ์มีความหมายเชิงศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนนับถือและปฏิบัติกันมายาวนาน อีกประการหนึ่งเชิงวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ คือ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นผ้าทอกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม หากเทียบเคียงกับผลิตภัณฑ์ในยุคปัจจุบัน คือ เสื้อยืด ทำให้ผ้าทอเป็นสินค้าทุนที่มีสภาพคล่องต่ำในตลาดปัจจุบัน แม้จะมีลวดลายที่ทรงคุณค่ากับทางจิตใจอย่างมาก แต่การแปลงเป็นมูลค่าเชิงพาณิชย์ค่อนข้างยาก เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง การใช้เวลาค่อนข้างนาน การใช้แรงงานที่มีทักษะและความรู้ค่อนข้างจำกัด จึงไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกำลังซื้อของนักท่องเที่ยว

2.การจัดการห่วงโซ่อุปทาน เป็นการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดจากทฤษฎีของ Michael Porter (1985) เกิดจากกระบวนการสร้างมูลค่า โดยมุ่งเน้นเชิงพาณิชย์เป็นสำคัญ คือ การเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นถิ่นให้กลายเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันหรือเชิงพาณิชย์อย่างสมบูรณ์ ผ่านกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดกำไรส่วนเพิ่มหรือมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1.ขั้นการนำวัตถุดิบเข้าหรือปัจจัยการผลิต เริ่มจากการแปลงวัตถุดิบสู่ทุนทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนจากผ้าฝ้ายดิบเป็นเสื้อยืดสำเร็จรูปเพื่อลดความซับซ้อน ประหยัดเวลา แรงงานและกำลังคน และลดความเสี่ยงในขั้นตอนกระบวนการทอผ้าแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการใช้หลักการ Just-in-Time เพื่อลดภาระการสต็อกสินค้า สำหรับลวดลายเกล็ดปลา ,ลายไก่อชั่ง และลายงูเห่า นำมาออกแบบเป็นลายสกรีน กระบวนการจัดการส่วนนี้เป็นการแปลงทุนทางปัญญาเพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตที่สำเร็จรูปและรวดเร็ว (Throsby, 2001) 2.ขั้นการปฏิบัติการ เป็นการผลิตแบบกระจายงานสู่ชุมชนท้องถิ่น เริ่มจากกระบวนการสกรีนลวดลายและการเตรียมอุปกรณ์ เช่น สี เสื้อยืด ปากกาสีพ่นเสื้อ และบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น และลงมือระบายสี โดยใช้คนในชุมชนเป็นผู้ลงมือทำ ซึ่งทำให้กระบวนการผลิตมีความยืดหยุ่นสูงและต้นทุนต่ำ และส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพของลวดลายโดยรักษาอัตลักษณ์คงไว้ซึ่งมีการตรวจสอบความถูกต้องของลวดลาย เพื่อให้มั่นใจ

ว่าไม่เป็นการลดทอนรายละเอียดและไม่ได้ทำลายความหมายดั้งเดิมของลายผ้า 3.ขั้นการกระจายสินค้า เป็นการกระจายสินค้าแบบพึ่งพาแหล่งท่องเที่ยว โดยการเลือกวางสินค้าจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ตลาดโอ๊ะป่อย นอกจากนั้นเรายังมีช่องทางจัดจำหน่ายทางออนไลน์เป็นช่องทางการขาย และรองรับการชำระเงินทุกรูปแบบผ่านออนไลน์อิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าในการซื้อสินค้า ในส่วนการสื่อสารการตลาดนั้น ใช้ทั้งช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ โดยทางออนไลน์นั้นใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสื่อสาร และ กระตุ้นการขาย ทั้งการลงโฆษณาสินค้า บอกเล่าเรื่องราวความหมาย และประวัติความเป็นมาของลวดลาย อีกทั้ง ใช้กลยุทธ์การสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น 10 กิจกรรมต้องห้ามพลาดในราชบุรี เป็นต้น นอกจากนั้นยังใช้ไลน์โอเอ เป็นช่องทางในการรักษาความสัมพันธ์ของลูกค้า ทั้งการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า นำเสนอโปรโมชั่น รวมถึงแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจบริการหลังการขาย ในส่วนช่องทางจัดจำหน่ายแบบออฟไลน์ ใช้การจัดบูธตามงานต่าง ๆ เช่น งานแสดงสินค้าโอท็อป รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ณ จุดขาย เพื่อสามารถเข้าถึงลูกค้าโดยตรง สร้างการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก และเปิดโอกาสให้ลูกค้าเห็นจุดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของสินค้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 4.ขั้นตอนการตลาดและการขาย มีการกำหนดตลาดเป้าหมาย กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยว และ ผู้ที่ชื่นชอบในสินค้าท้องถิ่นและวัฒนธรรม อยู่ในวัยทำงานอายุตั้งแต่ 22 ปีขึ้นไปทั้งเพศชาย และเพศหญิง ที่นิยมซื้อของฝากที่มีเอกลักษณ์ของจังหวัดราชบุรี และ มีความแปลกใหม่ (บพท.,ม.ป.ป.) ช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายไปยังนักท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆโดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีที่เป็นสถานที่จัดจำหน่ายหลัก นักท่องเที่ยวเหล่านั้นจะมีพฤติกรรมการซื้อโดยเมื่อได้ไปท่องเที่ยวในสถานที่แห่งหนึ่งก็จะชอบซื้อของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้น เป็นของดีของเด่นประจำจังหวัดยิ่งทำให้กลุ่มลูกค้ามีความอยากซื้อมากขึ้น นอกจากนั้นพยายามสร้างสินค้าที่เป็นไปตามลักษณะการใช้ชีวิตที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกซื้อสินค้าช่องทางออนไลน์ 5.ขั้นตอนการบริการเปลี่ยนจากการรับประกันสินค้ามาเป็นการส่งมอบประสบการณ์การเรียนรู้ โดยผ่านกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวลงมือทำด้วยตนเองและออกแบบลายด้วยตัวเอง การบริการนี้เปลี่ยนลูกค้าจากผู้ซื้อให้กลายเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์งานสินค้าด้วยตนเอง ส่งผลให้เป็นการเพิ่มมูลค่าทางจิตใจให้สูงกว่าต้นทุนวัตถุดิบ และ กิจกรรมสนับสนุน เปรียบเสมือนรากฐานที่ส่งเสริมให้กิจกรรมหลักดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพที่มีโครงสร้างแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมและชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนความยั่งยืนที่เชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับระบบบริหารจัดการสมัยใหม่ ได้แก่ 1.โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ให้ความเข้มแข็งโดยสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์สืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม ให้ดำรงอยู่กับชุมชน เน้นการสร้างคุณค่าจากเอกลักษณ์ที่มีมาอย่างยาวนาน ให้รู้จักสืบทอดต่อกันวงกว้าง โดยการใช้การใช้นวัตกรรมทางความคิด จากรากฐานของวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงมาพัฒนาผ่านงานวิจัย สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มจากพัฒนา

สินค้าจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากลวดลายในสิ่งทอของชาวกะเหรี่ยงที่มีอยู่ดั้งเดิม นำเสนอเป็นเรื่องราวที่ถูกสืบทอดต่อมา พัฒนาและผสมผสานแนวคิดเชิงนวัตกรรม เป็นศิลปะร่วมสมัยที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสการเรียนรู้ที่เข้าถึงลวดลายกะเหรี่ยงได้อย่างเข้าใจง่าย ผ่านการสร้างประสบการณ์ร่วมกับผลิตภัณฑ์ โดยผนวกกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เสนอให้ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เรื่องราวของลวดลายมงคลอันทรงคุณค่า ผ่านคนในชุมชนหรือชาวกะเหรี่ยงที่มีทักษะที่พร้อม บอกเล่าเรื่องราวของชุมชน รวมถึงการแนะนำกิจกรรม เพื่อให้ลูกค้าได้เรียนรู้ และรังสรรค์สิ่งต่างๆ ลงบนผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของลูกค้าด้วยตนเอง โครงสร้างนี้วางรากฐานบนความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่ต้องขับเคลื่อนด้วยพันธกิจทางสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินธุรกิจร่วมกับชุมชน (Porter & Kramer, 2011) 2.การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้างทุนวัฒนธรรม กิจกรรมสนับสนุนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะ คน เป็นผู้ นำส่งสารถึงการเล่าประสบการณ์ ตลอดจนการสรรหาคัดเลือกการจ้างงานคนในชุมชนที่มีความเข้าใจบริบทวัฒนธรรมกะเหรี่ยงอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง ซึ่งเป็นกลยุทธ์การบริหารทรัพยากร มนุษย์บนพื้นฐานความได้เปรียบเชิงพื้นที่ (Barney, 1991) และเป็นการยกระดับทักษะแรงงาน จากแรงงานไร้ฝีมือสู่แรงงานฐานความรู้ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ (บพท.,ม.ป.ป.) 3.การพัฒนาเทคโนโลยีถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช้เทคโนโลยีที่สร้างสรรค์หรือถูกผลิตโดยเครื่องจักรเพียงอย่างเดียวแต่เป็นเทคโนโลยีทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการสังสมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้ลวดลายที่อยู่บนเสื้อยืดถูกนำเสนอผ่านการสกรีนบนเสื้อเป็นการออกแบบที่ทันสมัยซึ่งเป็นการผสมผสานศิลปะลายดั้งเดิมสู่การออกแบบร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี และ 4. การจัดหา เป็นการคัดเลือกเสื้อยืดที่มีคุณภาพดีและสีสำหรับแฟนท์ ลวดลายที่มีความปลอดภัย เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด เนื่องจากลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวเป็นผู้สวมใส่ โดยตรง และเป็นการช่วยลดต้นทุนความเสียหายและเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว

3.เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ลวดลายโซ่คล้องสะถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสู่การสร้างสรรคเชิงเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าให้กับชุมชนถือได้ว่าเป็นสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่าของชุมชน โดยการถ่ายทอดจากผ้าทอลายบนเนื้อผ้าดิบสู่เสื้อยืดให้มีความทันสมัยมากขึ้น และเป็นการอนุรักษ์ลวดลายให้คงไว้ตลอดจนเป็นลวดลายแฟชั่นได้ที่ยั่งยืนหรือคนรุ่นใหม่หันมาสนใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งส่งเสริมพัฒนาลวดลายเป็นคอลเล็กชั่นประจำจังหวัด โดยร่วมมือกับดีไซน์เนอร์มืออาชีพ การนำลวดลายต่างๆ มาสกรีนบนเสื้อยืดนั้นเป็นการอธิบายถ่ายทอดมรดกทางประเพณี ความเชื่อ ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ เป็นมูลค่าที่จับต้องได้ยากผ่านกระบวนการให้เป็นลายสกรีนบนเสื้อยืด กระบวนการนี้ได้เปลี่ยนสถานะของลวดลายให้กลายเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถผลิตซ้ำได้ครั้งละจำนวนมากและสร้างรายได้เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ เป็นระบบทาง

เศรษฐกิจที่เริ่มจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่การสร้างสินค้าที่มีมูลค่าเชิงพาณิชย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ John Howkins (2001) และ UNCTAD (2010) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และนวัตกรรมส่งผลต่อการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ลวดลายผ้าทอของกะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นกลไกทางซอฟต์แวร์ที่สามารถสร้างรายได้ การจ้างงาน และภาพลักษณ์ของจังหวัดราชบุรีเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย หากวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดการจัดการทุนทางวัฒนธรรม , การจัดการห่วงโซ่มูลค่า และ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ลวดลายโซ่คล้องสะไม่เป็นเพียงแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้นแต่เป็นต้นแบบของชุมชนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอีกด้วยที่มีทั้งความยั่งยืน ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์เชิงพื้นที่

สรุปได้ว่า ลวดลายโซ่คล้องสะของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์วิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม ห่วงโซ่มูลค่า และเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้การสร้างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย ภายใต้กรอบแนวคิดต่างๆมีการจัดการอย่างเป็นขั้นตอนสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีความยั่งยืน ประกอบด้วย อัตลักษณ์ คุณค่าทางสังคม ชุมชน และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ จึงถือได้ว่าเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนต้นแบบที่มีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมเข้ากับระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ให้มีความสอดคล้องผสมผสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และกลยุทธ์ของผ้าทอลายโซ่คล้องสะสู่การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ตามยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจฐานราก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ชุมชนในท้องถิ่นต่างเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ คือ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมบริโภคของนักท่องเที่ยว

อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความโดดเด่นด้วยทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งมีมรดกทางภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า โดยเฉพาะผ้าลวดลายมงคลที่สืบทอดมายาวนาน บทความนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนผ่านเครื่องมือ SWOT Analysis เพื่อนำเสนอจุดแข็ง (Strengths) , จุดอ่อน (Weaknesses) ควบคู่ไปกับโอกาส (Opportunities) และ อุปสรรค (Threats) (Barney, 1991) รวมถึงสังเคราะห์กลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุดในการขับเคลื่อน "โซ่คล้องสะ" ให้เป็นต้นแบบที่สามารถเปลี่ยนมรดกทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าอย่างยั่งยืน

วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรคของผ้าทอลายไขโคล้งสะ (SWOT Analysis)

หลักการวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยภายใน คือ จุดแข็ง และจุดอ่อน และปัจจัยภายนอก คือ โอกาสและอุปสรรคของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายไขโคล้งสะ เพื่อนำไปสู่สินค้าเชิงพาณิชย์ร่วมสมัยได้อย่างสมบูรณ์และนำไปต่อยอดงานวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ความยั่งยืน ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

1. มีภาพลักษณ์ในการสนับสนุนชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
2. ผลิตภัณฑ์มีองค์ความรู้ที่มีรากฐานอย่างยาวนานกว่า 200 ปี
3. ลวดลายจากผ้าทอกะเหรี่ยงมีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์
4. นักท่องเที่ยวได้มีความรู้ ประสบการณ์จากการลงมือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง
5. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับแหล่งชุมชนที่เป็นฐานการผลิตสินค้าจึงทำให้สามารถควบคุมต้นทุนการผลิตและสามารถรวมกันพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง
6. มีความเป็นศิลปะเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัยสอดคล้องกับรสนิยมคนในปัจจุบันสามารถสวมใส่ได้ในหลายโอกาส
7. ผลิตภัณฑ์เกิดจากการวิจัยและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานของวัฒนธรรม

จุดอ่อน (Weakness)

1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวนั้นต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน
2. มีข้อจำกัดในการกระจายสินค้าเนื่องจากสินค้าเป็นสินค้าดีไอวายหากไม่ได้จำหน่ายในช่องทางหน้าร้าน โดยตรงจะทำให้ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมน้อยลง
3. ผลิตภัณฑ์ใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย
4. ลวดลายมีจำกัดต้องใช้การวิจัย และการพัฒนา ในระยะเวลายาวนาน

โอกาส (Opportunities)

1. มีการสนับสนุนพัฒนาสินค้าท้องถิ่นจากภาครัฐและชุมชนอย่างต่อเนื่อง
2. มีการสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย
3. จังหวัดราชบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น
4. ปัจจุบันมีช่องทางการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ จึงเป็นโอกาสในการชำระเงินได้สะดวกยิ่งขึ้น
5. ปัจจุบันสังคมไทยนิยมใช้โซเชียลมีเดียมากขึ้นจึงเป็นการสร้างโอกาสในการประชาสัมพันธ์และช่องทางการขายสินค้าให้มากขึ้น
6. แนวโน้มของผู้บริโภครุ่นใหม่มีโอกาสใช้สินค้าชุมชนมากขึ้น

อุปสรรค (Threats)

1. มีคู่แข่งทางการตลาดที่สินค้ามีลักษณะใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก
2. สภาพเศรษฐกิจถดถอยจึงทำให้กำลังการซื้อของลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวลดลง
3. ค่านิยมในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง รวดเร็วอยู่เสมอ

เมื่อทำการวิเคราะห์ **SWOT ANALYSIS** แล้ว ผู้เขียนได้กำหนดกลยุทธ์โดยใช้เครื่องมือ **TOW MATRIX** เพื่อหากลยุทธ์ที่เหมาะสม

กลยุทธ์ของผ้าทอลายไขโคเลี้ยงสะ (**TOWS Matrix**) การกำหนดกลยุทธ์เกิดขึ้นหลังจากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยการจับคู่จาก **SWOT ANALYSIS** เพื่อหากลยุทธ์ที่เหมาะสมและเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป ดังนี้

กลยุทธ์เชิงรุก (SO)

1. การใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดราชบุรี รวมทั้งประสบการณ์

การเรียนรู้ลดทอนจากผ้าทอของวัฒนธรรมกะเหรี่ยง (S2,S3,S4,O5)

2. การใช้โซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก , ไลน์โอเอ เป็นต้น เพื่อสร้างยอดขายโดยตรงกับผู้บริโภคที่สนใจสินค้า

ชุมชนที่เพิ่มขึ้นเสนอศิลปะร่วมสมัยผสานนวัตกรรมดึงดูดการซื้อของลูกค้ากลุ่มนี้ (S3,S6,O5,O6)

3. การออกบูธในงานกิจกรรมส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (S1,O1)

กลยุทธ์เชิงรับ (WT)

1. พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากขึ้นและมีคุณภาพที่ดีอย่างต่อเนื่อง (W3,T1)

2. เพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่าย หรือใช้การส่งเสริมการขาย ณ จุดขาย (W2,T2)

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)

1. สื่อสารให้กลุ่มลูกค้าเห็นถึงเรื่องราวอันทรงคุณค่าของผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการจ่ายเงินที่เสียไป (S2,T2)

2. ดึงดูดให้ลูกค้าซื้อสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และคุณภาพ ผ่านกลไกส่งเสริมการขาย (S5,S7,T1,T2)

3. สื่อสารให้ลูกค้าเห็นถึงการที่ลูกค้ามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรม และสนับสนุนชุมชน (S1,T3)

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)

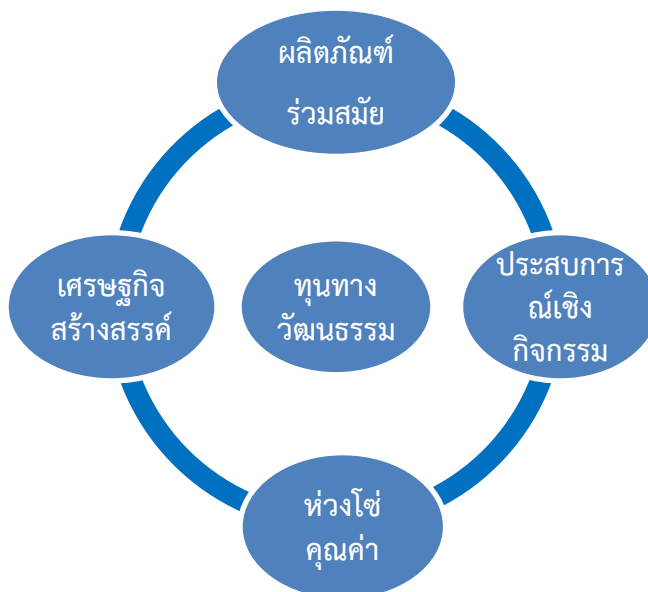
1. กระจายสินค้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีให้มากขึ้น (W3,O3)

2.ลวดลายไขโค齡สะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่จึงต้องสร้างความมั่นใจแก่ลูกค้าด้วยการสื่อสารผ่านทางโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ค, ไลน์โอเอ เป็นต้น ให้เห็นถึงเรื่องราวของผลิตภัณฑ์อันมีเอกลักษณ์รวมถึงเป็นการสืบสาน

วัฒนธรรม (W3,O5)

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยงโปว์ที่มีมากกว่า 200 ปี มีการพัฒนาสินค้าที่มีคุณค่าที่สืบสานวัฒนธรรมจากอดีตให้ตอบสนองความต้องการกับคนในปัจจุบัน เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ และการร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์สินค้าของลูกค้าทำให้ลูกค้าได้ประสบการณ์จากรู้จักลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยง แต่อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวรวมถึงลวดลายจากผ้าทอที่เลียนแบบได้ยาก วิธีป้องกัน คือ มีการจดลิขสิทธิ์ลวดลายผ้า การสร้างการรับรู้ในตัวสินค้า สร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า และการสร้างความเชื่อมั่นต่อสินค้าให้เกิดแก่ลูกค้าอย่างต่อเนื่อง มีการรักษาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตให้ดียิ่งขึ้น จะเป็นผลให้คู่แข่งรายใหม่เข้ามาสู่ตลาดได้ยากยิ่งขึ้น

ข้อค้นพบ

ภาพที่ 6 : ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้เขียน (2568)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลและเนื้อหา รวมถึงการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีเพื่อนำข้อมูลมาเสนอเป็นบทความวิชาการเรื่อง อัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ้าทอลายไขโค齡สะสู่การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย แผนภาพข้างต้นผู้เขียนได้สรุปประเด็นที่ทำให้เกิดข้อค้นพบ ดังนี้

1. การแปลงทุนทางวัฒนธรรมสู่การจัดการผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย ผ้าทอลวดลายไขโคกลงสะของชาวกระเหรี่ยงโปว์ที่มีประวัติศาสตร์และการสืบทอดมานานได้ถูกถ่ายทอดลงบนเสื้อยืดเป็นการสกรีนลาย ถือได้ว่าการแปรรูปสู่ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย เป็นการช่วยลดระยะเวลาการผลิตที่ยาวนานเป็นเดือนเหลือเพียงหน่วยนาที่หรือชั่วโมง ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์การผลิตลักษณะนี้เป็นการผลิตแบบการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) แต่ยังคงมูลค่าทางจิตใจไว้ได้

2. การเปลี่ยนรูปแบบสินค้าจากการขายเสื้อสำเร็จรูป เป็นการขายประสบการณ์ผ่านกิจกรรม Workshop ให้นักท่องเที่ยวสามารถลงสีลวดลายด้วยตนเอง สิ่งนี้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและทำให้ผู้บริโภคยอมรับราคาที่สูงกว่าตลาดทั่วไปได้ เพราะสินค้ามีความเฉพาะตัวและมีคุณค่าทางจิตใจสูงกว่าสินค้าจากตลาดทั่วไป

3. การจัดการห่วงโซ่คุณค่าเพื่อความยั่งยืน แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้ 1. ช่วงต้นน้ำ เป็นช่วงการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบและกระบวนการผลิตให้มีความยืดหยุ่น ลดความซับซ้อนของการทอผ้ามาเป็นการสกรีนลวดลายบนเสื้อยืด แต่ยังคงการออกแบบที่อ้างอิงลวดลายภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิม 2. ช่วงกลางน้ำหรือการปฏิบัติการ เน้นการกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยให้คนในท้องถิ่นเป็นผู้ผลิตในการสกรีนลวดลายและเตรียมอุปกรณ์ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมและควบคุมคุณภาพ และ 3. ช่วงปลายน้ำ เปลี่ยนจากการรับประกันสินค้าเป็นการส่งมอบประสบการณ์การเรียนรู้ และใช้กลยุทธ์ O2O (Online to Offline) เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ตลาดโอ๊ะป่อยกับช่องทางออนไลน์

4. เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ลวดลายไขโคกลงสะ ถือเป็นสินทรัพย์ทางปัญญา ที่สามารถสร้างเป็นแพชั่น โดยการสกรีนลงบนเสื้อยืด เพื่อเชื่อมโยงเข้ากับความต้องการของคนรุ่นใหม่ และสามารถผลิตเป็นจำนวนมากได้ การเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นเกิดจากทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สู่การเปลี่ยนแปลงให้เป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่มีมูลค่า อีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนมีรายได้ มีการจ้างงาน มีอาชีพ และเป็นพลังซอฟต์แวร์ทางวัฒนธรรมให้จังหวัดราชบุรี

สรุป

อัตลักษณ์วัฒนธรรมกะเหรี่ยงโปว์ผ้าทอลายไขโคกลงสะสู่การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัย มุ่งเน้นการแปรรูปทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน โดยใช้อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงโปว์และมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ที่กรณีศึกษาหลัก เป้าหมายสำคัญ คือ การอนุรักษ์ลวดลายผ้าทออันเป็นสัญลักษณ์ของความสริมงคลและความเชื่อ ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา พร้อมกับสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนผ่านกระบวนการจัดการสมัยใหม่ ดังนั้น การจัดการผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ร่วมสมัยสำหรับผ้าทอลาย

ใช้โคล้งสะ ไม่ใช่เพียงการขายสินค้าที่ระลึก แต่เป็นการบูรณาการระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นวัตกรรมการผลิต และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เข้าด้วยกันอย่างลงตัว อีกทั้งช่วยสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชน สร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจฐานราก และทำให้อัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ยังคงมีชีวิตและเป็นที่รู้จักในสังคมวงกว้างต่อไป ทั้งนี้ผู้เขียนจัดทำบทความวิชาการนี้เพื่อนำไปต่อยอดในงานวิจัย มุ่งเน้นการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนผ่านนวัตกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นทิศทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดราชบุรีด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีการทำวิจัยในอนาคตด้านการเปรียบเทียบผลกระทบเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (2025). สารานุกรมเสรี. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานจังหวัดราชบุรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570): หมายเหตุที่ 6 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักสถิติจังหวัดราชบุรี. (2563). สถิติการท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2568 จาก <http://ratburi.nso.go.th/110-2012-01-09-07-04-24/nsoinfo/506-nso70tu8-61.html>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). แผนยุทธศาสตร์จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://ratchaburi.thailocalink.com>
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่. (2568). โครงการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนชาติพันธุ์ไทยกะเหรี่ยง บริเวณแถบเทือกเขาตะนาวศรี จังหวัดราชบุรี (ตำบลสวนผึ้งและตะนาวศรี). เรียกใช้เมื่อ 25 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://pmua.or.th/research/a13f640074/>
- Barney JB. (1991) Firm resources and sustained competitive advantage. *J Manage*, 17(1), 99–120.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.

- Howkins J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. London: Penguin.
- Norton MI, Mochon D, Ariely D. (2012). The IKEA effect: When labor leads to love. *J Consum Psychol*, 22(3), 453–60.
- Porter ME. (1985) *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.
- Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review*, 89(1–2), 62–77.
- Throsby D. (2011) *Economics and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2010). *Creative economy report 2010: Creative economy A feasible development option*. United Nations. report 2010: Creative economy: A feasible development option. United Nations.

โมเดล WICS ในการพัฒนาผู้นำภาครัฐและเอกชนในยุค AI-Driven*

THE WICS MODEL FOR DEVELOPING LEADERSHIP IN THE PUBLIC AND PRIVATE SECTORS IN THE AI-DRIVEN ERA

นิติธร จันทเดช¹, ปัจจัย ปิยะชน², รัชดาวรรณ ธูวะนุติ³ และ ริชาร์ด มีเดอร์ส⁴

Nitidhorn Janthadech¹, Patjai Piyachon², Ratchadawan Thuvanuti³ and Richard Meaders⁴

คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด¹⁻⁴

Faculty of Business and Technology, Stamford International University, Thailand¹⁻⁴

Corresponding Author: Nitidhorn.janthadech@stamford.edu

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และนำเสนอกรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้โมเดล WICS (Wisdom–Intelligence–Creativity–Synthesis) สำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำในภาครัฐและภาคเอกชนในยุค AI-Driven ซึ่งเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และข้อมูลขนาดใหญ่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายและเชิงกลยุทธ์ การศึกษาใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงเอกสารข้อมูลจากทฤษฎีจากตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ โมเดล WICS ปัญญาประดิษฐ์ และการพัฒนาองค์กรทั้งในและต่างประเทศ ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงแนวคิดซึ่งช่วยเสริมสมรรถนะของผู้นำในการรับมือกับความซับซ้อนและความไม่แน่นอนของบริบทสมัยใหม่ บทความนำเสนอการประยุกต์ใช้โมเดล WICS ในภาครัฐ เช่น การพัฒนานวัตกรรมสาธารณะ การเสริมทักษะด้านข้อมูล และการกำกับดูแลปัญญาประดิษฐ์ และในภาคเอกชน เช่น นวัตกรรมสินค้า การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค และการบริหารทีมงานดิจิทัล ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าโมเดล WICS เป็นกรอบแนวคิดที่เหมาะสมและมีศักยภาพสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำไทยให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบและยั่งยืน

คำสำคัญ: โมเดล WICS, ภาวะผู้นำ, ปัญญาประดิษฐ์, การพัฒนาผู้นำ, ยุคดิจิทัล

Abstract

This study aims to synthesize and propose a conceptual framework for applying the WICS model (Wisdom–Intelligence–Creativity–Synthesis) to leadership development in public and private sectors within an AI-driven era, where artificial intelligence and big data significantly influence policy and strategic

* Received 4 December 2025; Revised 17 December 2025; Accepted 3 January 2026

decision-making. The study adopts a qualitative approach using documentary research, analyzing information from textbooks, scholarly articles, and relevant studies on leadership, the WICS model, artificial intelligence, and organizational development in both domestic and international contexts. Data was examined through content analysis and conceptual synthesis. The article presents illustrative applications in the public sector, including public innovation development, data literacy enhancement, and AI governance, as well as in the private sector, such as product innovation, consumer behavior analysis, and digital team management. Findings suggest that the WICS model provides a robust framework for developing Thai leadership capable of adapting to technological transformation and promoting responsible and sustainable use of artificial intelligence.

Keywords: WICS model, leadership, artificial intelligence, leadership development, digital era

บทนำ

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่ได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานใหม่ของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้นำยุคปัจจุบันกำลังเผชิญความท้าทายที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งด้านความซับซ้อนของข้อมูล ความเร็วของการตัดสินใจ ความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และผลกระทบทางสังคมที่กว้างขวาง (Brynjolfsson & McAfee, 2017) องค์กรจำนวนมากจึงต้องการ “ผู้นำรุ่นใหม่” ที่ไม่ได้เก่งเพียงด้านเทคนิคหรือการบริหารงาน แต่ต้องมีความสามารถทางความคิดรอบด้าน สามารถจัดการความเปลี่ยนแปลง สร้างนวัตกรรม และคำนึงถึงผลกระทบด้านคุณธรรมและความเป็นธรรมต่อประชาชน

งานศึกษาจำนวนมากทั้งในไทยและต่างประเทศชี้ว่า ผู้นำจำนวนมากยังขาดสมรรถนะที่สมดุลระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การนำไปปฏิบัติ และกรอบคุณธรรม (สำนักงาน ก.พ., 2564; OECD, 2021) จึงเกิดคำถามสำคัญว่า ผู้นำควรพัฒนาอย่างไรให้เท่าทันโลก AI-Driven โมเดล WICS (Wisdom–Intelligence–Creativity–Synthesized) เป็นกรอบที่ให้มุมมองเชิงองค์รวมในการพัฒนาผู้นำ โดยเน้นความสมดุลของการคิดสร้างสรรค์ ความฉลาด การลงมือปฏิบัติ และคุณธรรม ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับการนำไปปรับใช้ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจอัจฉริยะ

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) และดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและการตัดสินใจทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้นำต้องมีความสามารถในการจัดการความซับซ้อนของข้อมูล ประเมินสถานการณ์ และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างมีวิจารณญาณ (critical judgment) นอกจากทักษะด้านความชาญฉลาดทางปัญญา (intelligence) แล้ว ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) และปัญญาเชิงปฏิบัติ (wisdom) ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถตอบสนองต่อความท้าทายในโลก AI-Driven ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Sternberg, 2003; Sternberg & Karami, 2021)

โมเดล WICS ซึ่งย่อมาจาก Wisdom, Intelligence, Creativity, Synthesized พัฒนาโดย Sternberg (2003) เป็นกรอบแนวคิดที่บูรณาการความสามารถทั้งสามด้าน พร้อมกับการสังเคราะห์เพื่อการตัดสินใจที่ชาญฉลาดและมีคุณธรรม เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้นำที่ต้องรับมือกับโลกที่ข้อมูลและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

1. องค์ประกอบของโมเดล WICS

1. ปัญญาเชิงปฏิบัติ (Wisdom) หมายถึงความสามารถในการใช้ความรู้และประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหาเชิง

จริยธรรมและบรรลุเป้าหมายที่ดีต่อสังคมและองค์กร ในบริบทของ AI-Driven ผู้นำต้องตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและความยั่งยืนขององค์กร ตัวอย่างเช่น การใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลประชาชนภาครัฐ ผู้นำต้องใช้ปัญญาในการสร้างนโยบายที่เป็นธรรมและลดอคติ (bias) (Sternberg, 2003; Sternberg & Karami, 2021)

2. ความชาญฉลาดทางปัญญา (Intelligence) ครอบคลุมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เชิงเหตุผล

และตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐาน (evidence-based decision-making) AI ช่วยเสริมความสามารถในการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ แต่ผู้นำยังต้องสามารถตีความข้อมูลและประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม (Brynjolfsson & McAfee, 2017; Davenport & Ronanki, 2018)

3. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นความสามารถในการสร้างแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาและ

พัฒนานวัตกรรมในโลก AI-Driven การคิดเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้ผู้นำออกแบบโซลูชันที่ตอบสนองต่อความซับซ้อน เช่น การพัฒนาบริการดิจิทัลสำหรับประชาชน (Sternberg, 2003; Goleman, Boyatzis, & McKee, 2013)

4. การสังเคราะห์ (Synthesis) การรวมความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และปัญญาเข้าด้วยกันเพื่อตัดสินใจ

อย่างชาญฉลาด ผู้นำที่สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้และข้อมูลจากหลายแหล่งจะสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่ตอบโจทย์เป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว (Sternberg & Karami, 2021; Brynjolfsson & McAfee, 2017)

โมเดล WICS ประกอบด้วยปัญญา ความชาญฉลาดทางปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และการสังเคราะห์ ซึ่งช่วยให้ผู้นำยุค AI วิเคราะห์ข้อมูล ตัดสินใจอย่างรอบด้าน คิดค้นนวัตกรรม และวางกลยุทธ์อย่างชาญฉลาด ทำให้สามารถใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมสร้างคุณค่าและความยั่งยืนให้องค์กรและสังคม

2. ความท้าทายของผู้นำในยุค AI-Driven

การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ต้นแบบผู้นำแบบเดิม—ที่ใช้ลำดับขั้น ใช้ประสบการณ์ส่วนตัว หรือการสั่งการแบบ Top-down ไม่สามารถตอบโจทย์ความซับซ้อนยุค AI ได้อีกต่อไป ความท้าทายที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ความเร็วของข้อมูลและการตัดสินใจ (Speed of data-driven decision) ระบบ AI สามารถประมวลผล

ข้อมูลปริมาณมหาศาลในไม่กี่วินาที ขณะที่ผู้นำจำนวนมากยังพึ่งพาสัญชาตญาณหรือประสบการณ์ส่วนตัว จึงอาจเกิดช่องว่างระหว่างความเป็นจริงกับการตัดสินใจ

- 2) ความไม่แน่นอนของบริบท (VUCA world) ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมทำให้การวางนโยบายหรือกลยุทธ์กลายเป็นงานที่มีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะในประเทศไทยที่กำลังก้าวสู่รัฐบาลดิจิทัลและเศรษฐกิจดิจิทัล

- 3) ความจำเป็นในการบริหารทีมผสมคน-AI ยุคปัจจุบันหลายองค์กรทำงานร่วมกับ AI และระบบอัตโนมัติ ดังนั้นผู้นำต้องบริหารคนและบริหารการทำงานร่วมกับเครื่องจักรไปพร้อมกัน

- 4) ปัญหาคุณธรรมและความโปร่งใสของเทคโนโลยี AI อาจก่อปัญหาด้าน Privacy, Algorithmic Bias และความเหลื่อมล้ำหากใช้โดยปราศจากหลักคุณธรรมและการกำกับดูแลที่ดี (Sternberg, 2018)

ผู้นำยุค AI ต้องปรับจากการสั่งการแบบเดิมไปสู่การตัดสินใจที่รวดเร็วและมีข้อมูลรองรับท่ามกลางความไม่แน่นอน บริหารทีมผสมคน-AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาคุณธรรม ความโปร่งใส เพื่อสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมในองค์กรและสังคม

3. โมเดล WICS ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

- 1) Wisdom: หัวใจสำคัญของภาวะผู้นำในยุค AI WICS เน้นว่าผู้นำต้องมี “ปัญญาความดี” และคำนึงถึง

ผลประโยชน์ของส่วนรวม เช่น กำกับดูแล AI อย่างโปร่งใส เคารพสิทธิข้อมูลส่วนบุคคล ป้องกันอคติของอัลกอริทึม และให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางสังคม

- 2) Analytical Intelligence: ทักษะจำเป็นต่อผู้นำยุค Data-driven ผู้นำต้องอ่าน Dashboard เป็น
วิเคราะห์ข้อมูลเป็น และตั้งคำถามกับข้อมูลได้เช่น “ข้อมูลนี้สะท้อนพฤติกรรมจริงหรือไม่” “AI มีความลำเอียงในชุดข้อมูลหรือไม่” ผู้นำที่มี Analytical Intelligence จะตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและตรวจสอบได้
- 3) Practical Intelligence: การลงมือทำในบริบทจริงช่วยให้ผู้นำแปลงข้อมูลเป็นแผนปฏิบัติ บริหารคนได้
แม้ในทีม Hybrid จัดการความขัดแย้งในการเปลี่ยนแปลงองค์กร และสื่อสารนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) Creativity ในยุค AI ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่เพียงการคิดไอเดียใหม่ แต่รวมถึง การตั้งคำถามที่ไม่เคยมี
ใครถาม การมองความเป็นไปได้ใหม่จากข้อมูล AI และการวิจัยและทดลองจนเกิดนวัตกรรมรูปแบบ เช่น โรงพยาบาลรัฐใช้ AI วิเคราะห์ภาพทางการแพทย์ ระบบ Chatbot ของกรมสรรพากร และเอกชนใช้ Machine Learning คาดการณ์พฤติกรรมลูกค้า
โมเดล WICS ประกอบด้วย Creativity คิดค้นนวัตกรรมและตั้งคำถามใหม่จากข้อมูล AI, Analytical Intelligence วิเคราะห์และตั้งคำถามกับข้อมูลเพื่อตัดสินใจอย่างมีเหตุผล, Practical Intelligence แปลงข้อมูลเป็นการปฏิบัติ บริหารทีม Hybrid และสื่อสารนโยบาย, และ Wisdom ใช้ปัญญาความดี กำกับ AI อย่างโปร่งใส เคารพสิทธิข้อมูล และสร้างความเสมอภาคทางสังคม

4. การประยุกต์ใช้โมเดล WICS ในภาครัฐไทย

- 1) โปรแกรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Training) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของโมเดล WICS ซึ่งช่วยให้ผู้นำสามารถคิดนอกกรอบ แก้ปัญหาเชิงซับซ้อน และสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ทั้งสังคมและองค์กร ในภาครัฐ การฝึกอบรมความคิดสร้างสรรค์มักมุ่งเน้นการนำ แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และ นวัตกรรมสาธารณะ (Public Innovation) มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการประชาชนและการบริหารจัดการภาครัฐ (Brown, 2009; OECD, 2018) เช่น

Design Thinking เป็นกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์แบบเน้นผู้ใช้ (User-Centered Approach) โดยผู้นำและเจ้าหน้าที่เรียนรู้วิธีระบุปัญหา วิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ และสร้างโซลูชันใหม่ ๆ ที่สามารถทดลองและปรับปรุงได้ ขั้นตอนหลัก Empathize (เข้าใจผู้ใช้), Define (นิยามปัญหา), Ideate (ระดมไอเดีย), Prototype (สร้างต้นแบบ), Test (ทดสอบ) ตัวอย่างการประยุกต์ การปรับปรุงระบบบริการภาครัฐ เช่น ระบบจองสิทธิวัคซีน หรือการขอ

ใบอนุญาตออนไลน์ ที่ตอบสนองความต้องการประชาชนได้ตรงจุด (Brown, 2009; OECD, 2018)

Public Innovation Lab เป็นห้องทดลองนวัตกรรมสาธารณะที่รวบรวมเจ้าหน้าที่ นักวิจัย และประชาชนเข้ามาร่วมออกแบบนโยบายและบริการสาธารณะ มุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนด้วยแนวทางที่สร้างสรรค์และทดลองได้จริง ตัวอย่างการประยุกต์ การสร้างแพลตฟอร์มตรวจสอบคุณภาพบริการสาธารณะ หรือการพัฒนากระบวนการจัดการขยะในเมือง ด้วยการระดมความคิดและทดสอบต้นแบบร่วมกับประชาชน (OECD, 2018; World Bank, 2020)

GovTech Sandbox เป็นสภาพแวดล้อมจำลองสำหรับทดสอบเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ในภาครัฐ โดยสามารถทดลองใช้ AI, Big Data หรือระบบดิจิทัลต่าง ๆ ก่อนนำไปใช้งานจริง ช่วยลดความเสี่ยงจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ และส่งเสริมให้ผู้นำและเจ้าหน้าที่มีโอกาสเรียนรู้และปรับปรุงโซลูชันอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างการประยุกต์ การใช้ AI วิเคราะห์แนวโน้มอาชญากรรม หรือการประมวลผลข้อมูลประชากรเพื่อวางแผนบริการสาธารณะ (World Bank, 2020)

2) พัฒนาทักษะด้านข้อมูล (Analytical Intelligence) การพัฒนาทักษะด้านข้อมูล (Analytical Intelligence) เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของโมเดล WICS ที่ช่วยให้ผู้นำภาครัฐและเอกชนสามารถ วิเคราะห์ ตีความ และใช้ข้อมูลเชิงลึก (data-driven insights) ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ โดยเฉพาะในยุค AI-Driven การมีทักษะด้านข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และระบบดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ (Davenport & Ronanki, 2018; Brynjolfsson & McAfee, 2017) เช่น

หลักสูตร AI Literacy สำหรับข้าราชการเป็นหลักสูตรที่ช่วยพัฒนาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ AI การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานภาครัฐ เน้นให้เจ้าหน้าที่เข้าใจ การทำงานของ AI, การประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ และข้อจำกัดทางจริยธรรม ตัวอย่างการประยุกต์ข้าราชการสามารถใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลประชากรเพื่อวางแผนสวัสดิการและนโยบายสาธารณะได้อย่างแม่นยำ (OECD, 2018; World Bank, 2020)

ฐานข้อมูลกลางภาครัฐ (Government Data Platform) เป็นระบบรวบรวมและจัดการข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐให้สามารถเข้าถึงและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้นำสามารถ เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน วิเคราะห์แนวโน้ม และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย ตัวอย่างการประยุกต์ การรวบรวมข้อมูลสถิติด้านเศรษฐกิจ สาธารณสุข และสังคมเพื่อประเมินผลกระทบของนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ (Brynjolfsson & McAfee, 2017)

ระบบ Dashboard ระดับนโยบายเป็นเครื่องมือสำหรับ ติดตามและวิเคราะห์ตัวชี้วัดสำคัญของเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ แบบเรียลไทม์ ช่วยให้ผู้บริหารและนักวิเคราะห์

สามารถ ตรวจสอบผลการดำเนินงานของนโยบายอย่างต่อเนื่อง และปรับกลยุทธ์ตามข้อมูลเชิงลึก ตัวอย่างการประยุกต์ Dashboard การติดตามสถานการณ์ COVID-19, ตัวชี้วัดเศรษฐกิจ หรือดัชนีสุขภาพประชากร (Davenport & Ronanki, 2018; OECD, 2018)

3) Practical Intelligence เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติจริง (Sternberg, 2003; Sternberg & Karami, 2021) สำหรับผู้นำภาครัฐและเอกชนในยุค AI-Driven การพัฒนาปัญญาเชิงปฏิบัติช่วยให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ทำงานร่วมกับเทคโนโลยี และแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นตัวอย่างโปรแกรม

Agile Government การนำแนวคิด Agile มาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเพิ่มความคล่องตัวและความสามารถในการปรับตัว เน้นการทำงานเป็นทีมแบบข้ามหน่วยงาน ใช้วิธี iterative cycle ในการวางแผนและปรับปรุงโครงการอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างการประยุกต์ การพัฒนาระบบบริการดิจิทัล เช่น การออกแบบระบบ e-Government ที่สามารถปรับปรุงได้รวดเร็วตามข้อเสนอจากผู้ใช้ (OECD, 2018; World Bank, 2020)

Job Rotation การหมุนเวียนงานระหว่างหน่วยงานหรือหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์และความเข้าใจองค์รวมช่วยให้ผู้นำและเจ้าหน้าที่สามารถมองปัญหาในมุมมองที่หลากหลายและตัดสินใจได้เหมาะสม ตัวอย่างการประยุกต์ ข้าราชการสลับงานระหว่างฝ่ายนโยบายและฝ่ายเทคนิค เพื่อให้เข้าใจทั้งด้านการบริหารและการใช้เทคโนโลยี (Goleman, Boyatzis, & McKee, 2013)

การนำ Tools เข้ามาใช้ การใช้เครื่องมือบริหารจัดการโครงการแบบดิจิทัลช่วยติดตามงาน วัดผล และปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบส่งเสริมการทำงานร่วมกันแบบโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในทีมขนาดใหญ่หรือโครงการที่ซับซ้อน ตัวอย่างการประยุกต์ ใช้ Jira หรือ Trello ในการบริหารโครงการพัฒนาระบบ AI หรือ Digital Services ของภาครัฐ (Davenport & Ronanki, 2018; Brynjolfsson & McAfee, 2017)

4) Wisdom และธรรมาภิบาล AI ภาครัฐในบริบทของการบริหาร AI ภาครัฐ หมายถึงความสามารถในการใช้ความรู้ ประสบการณ์ และวิจรรณญาณเชิงจริยธรรม เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่สร้างคุณค่าและความยั่งยืนต่อสังคม (Sternberg, 2003; Sternberg & Karami, 2021) การนำ Wisdom มาประยุกต์ใช้กับ ธรรมาภิบาล AI ช่วยให้ภาครัฐสามารถพัฒนาและใช้งานเทคโนโลยี AI ได้อย่างรับผิดชอบ ปลอดภัย และยุติธรรม ลดอคติ (bias) และเสริมความเชื่อมั่นของประชาชน เช่นตัวอย่างโปรแกรมและแนวปฏิบัติ

จัดทำ Ethical AI Guideline การออกแนวทางหรือคู่มือจริยธรรมสำหรับการพัฒนาและใช้งาน AI ภาครัฐ

เน้นหลักการ ความโปร่งใส ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตัวอย่างการประยุกต์ แนวทางการใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลประชากรหรือบริการสาธารณะ

ต้องลดความเอนเอียงและคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชน (OECD, 2019; Floridi et al., 2018)

คณะกรรมการกำกับ AI ภาครัฐ การตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานกำกับดูแลการใช้ AI เพื่อประกันว่า การตัดสินใจและโครงการ AI สอดคล้องกับหลักจริยธรรมและกฎหมาย ตัวอย่างการประยุกต์ คณะกรรมการตรวจสอบการใช้ AI ในระบบราชการ เช่น การประมวลผลข้อมูลประชากร หรือการบริหารบริการสาธารณะ (OECD, 2019; World Bank, 2020)

ระบบตรวจสอบอัลกอริทึม (Algorithmic Audit) การทบทวนและตรวจสอบอัลกอริทึม AI เพื่อลดความเอนเอียง ตรวจสอบความถูกต้อง และเพิ่มความโปร่งใส ตัวอย่างการประยุกต์ การ audit AI ในการคัดกรองผู้รับสวัสดิการหรือระบบตรวจจับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจมีความยุติธรรมและเป็นไปตามจริยธรรม (Floridi et al., 2018; World Bank, 2020)

ภาพ:โมเดล WICS สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การประยุกต์ใช้โมเดล WICS ในภาครัฐไทยมุ่งพัฒนาผู้นำให้มี Creativity ผ่านการฝึกอบรม Design Thinking, Public Innovation Lab และ GovTech Sandbox เพื่อสร้างนวัตกรรมและปรับปรุงบริการสาธารณะ Analytical Intelligence พัฒนาทักษะด้านข้อมูลด้วยหลักสูตร AI Literacy, ฐานข้อมูลกลางภาครัฐ และระบบ Dashboard ช่วยให้ตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้แม่นยำ Practical Intelligence ส่งเสริมการลงมือทำจริงด้วย Agile Government, Job Rotation และเครื่องมือดิจิทัล เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาซับซ้อนอย่างมีประสิทธิภาพ และ Wisdom ผสานกับธรรมาภิบาล AI ผ่าน Ethical

AI Guideline, คณะกรรมการกำกับ AI และ Algorithmic Audit เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีมีความยุติธรรม โปร่งใส และสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อสังคม

5.การประยุกต์ WICS ในภาคเอกชนไทย

โมเดล WICS (Wisdom, Intelligence, Creativity Synthesized) สามารถประยุกต์ใช้กับภาคเอกชนไทยเพื่อพัฒนาผู้นำและองค์กรให้มีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้นในยุค AI-Driven โดยแต่ละองค์ประกอบของ WICS จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

การสร้างนวัตกรรมสินค้า AI (Creativity + Synthesis) การใช้ความคิดสร้างสรรค์และการสังเคราะห์ข้อมูลช่วยให้บริษัทสามารถ ออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ตลาด ตัวอย่างการประยุกต์ บริษัทเทคโนโลยีพัฒนาผลิตภัณฑ์ AI เช่น ระบบแนะนำสินค้าสำหรับ e-Commerce หรือ Chatbotอัจฉริยะสำหรับลูกค้า การประยุกต์นี้ช่วยให้ภาคเอกชนสามารถสร้าง ความได้เปรียบเชิงแข่งขัน และเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า (Sternberg, 2003; Brynjolfsson & McAfee, 2017)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของพฤติกรรมผู้บริโภค (Intelligence + Analytical) การใช้ AI และ Big Data ช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค ทำให้สามารถ ออกแบบกลยุทธ์การตลาดและการขายได้ตรงเป้าหมาย

ตัวอย่างการประยุกต์ การใช้ Predictive Analytics เพื่อคาดการณ์ความต้องการลูกค้าและวางแผนสต็อกสินค้า

ส่งผลให้การตัดสินใจเป็นไป อย่างมีหลักฐานและแม่นยำ (Davenport & Ronanki, 2018; Brynjolfsson & McAfee, 2017)

การบริหารคนในองค์กรดิจิทัล (Practical Intelligence + Wisdom) การพัฒนาผู้นำและบุคลากรให้มีความสามารถ ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและทำงานร่วมกับ AI ตัวอย่างการประยุกต์ การจัด Job Rotation, การใช้ Agile Team, การฝึกอบรมด้าน AI Literacy ช่วยให้ผู้นำสามารถ ตัดสินใจเชิงปฏิบัติและเชิงจริยธรรม ในการบริหารคนและโครงการ (Sternberg & Karami, 2021; Goleman, Boyatzis, & McKee, 2013)

การลดความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีและ Cybersecurity (Wisdom + Analytical) การใช้ปัญญาเชิงปฏิบัติและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ ตรวจสอบความปลอดภัยของระบบ AI และโครงสร้างดิจิทัลขององค์กรตัวอย่างการประยุกต์ การ Audit อัลกอริทึม, การตรวจสอบระบบป้องกัน Cybersecurity และการวางแผนทาง AI Ethics ภายในองค์กร ช่วยให้ธุรกิจลดความเสี่ยงและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคและนักลงทุน (Floridi et al., 2018; OECD, 2019)

การประยุกต์ใช้โมเดล WICS ในภาคเอกชนไทยช่วยพัฒนาผู้นำและองค์กรให้แข่งขันได้ในยุค AI-Driven โดย Creativity และ Synthesis ช่วยสร้างนวัตกรรมสินค้าและบริการใหม่

ๆ ตอบโจทย์ตลาด, Intelligence และ Analytical ทำให้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของผู้บริโภค และวางกลยุทธ์ได้แม่นยำ, Practical Intelligence และ Wisdom ส่งเสริมการบริหารคนและ ทีมดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและคำนึงถึงจริยธรรม, และ Wisdom กับ Analytical ช่วยลด ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีและ Cybersecurity สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคและนักลงทุน ทำให้ภาคเอกชนใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ในยุค AI-Driven ความท้าทายของผู้ผู้นำเปลี่ยนไป ผู้นำต้องสามารถตัดสินใจด้วยข้อมูล จัดการความซับซ้อนของสถานการณ์ และคำนึงถึงคุณธรรม โมเดล WICS (Wisdom, Intelligence, Creativity, Synthesis) จึงเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการพัฒนาผู้นำให้มี สมรรถนะครบด้าน ทั้งความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์เชิงเหตุผล การลงมือปฏิบัติ และการ ตัดสินใจอย่างชาญฉลาด การประยุกต์ใช้โมเดล WICS ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนช่วยสร้าง นวัตกรรม บริหารทีมและองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ข้อมูลเชิงลึก ลดความเสี่ยงด้าน เทคโนโลยี และรักษาความโปร่งใส ทำให้การใช้ AI เป็นไปอย่างยั่งยืน สร้างคุณค่าและความ เป็นธรรมต่อองค์กรและสังคม

สรุป

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การเข้าสู่ยุค AI-Driven ได้เปลี่ยนรูปแบบและสมรรถนะของ ภาวะผู้นำอย่างมีนัยสำคัญ ผู้นำไม่อาจพึ่งพาเพียงทักษะทางเทคนิคหรือการบริหารแบบดั้งเดิม แต่ต้องมีความสามารถในการบูรณาการความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์เชิงข้อมูล การลง มือปฏิบัติ และการตัดสินใจเชิงคุณธรรม โมเดล WICS (Wisdom-Intelligence-Creativity- Synthesis) จึงเป็นกรอบแนวคิดเชิงองค์รวมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาภาวะผู้นำในบริบท ดังกล่าว

ในเชิงนโยบาย ภาครัฐควรนำโมเดล WICS ไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาผู้นำและ บุคลากรดิจิทัล โดยบูรณาการการพัฒนาทักษะด้านข้อมูลและ AI Literacy ควบคู่กับการ ส่งเสริมนวัตกรรม การทำงานแบบ Agile และการกำกับดูแล AI อย่างมีจริยธรรม ขณะที่ ภาคเอกชนสามารถประยุกต์ WICS เพื่อยกระดับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การสร้างนวัตกรรม และการบริหารความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีอย่างยั่งยืน

โดยสรุป การขับเคลื่อนโมเดล WICS ในระดับนโยบายและระดับองค์กรจะช่วย เสริมสร้างผู้นำที่ใช้ AI อย่างชาญฉลาด รับผิดชอบ และคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม อันเป็น รากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงาน ก.พ. (2564). รายงานสมรรถนะผู้บริหารในองค์กรภาครัฐไทย (หน้า 15–42). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- Brown, T. (2009). *Change by design: How design thinking creates new alternatives for business and society*. New York, NY: Harper Business.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). *Machine, platform, crowd: Harnessing our digital future*. New York, NY: W. W. Norton & Company.
- Davenport, T. H., & Ronanki, R. (2018). Artificial intelligence for the real world. *Harvard Business Review*, 96(1), 108–116.
- Floridi, L., Cows, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., ... Vayena, E. (2018). AI4People—An ethical framework for a good AI society: Opportunities, risks, principles, and recommendations. *Minds and Machines*, 28(4), 689–707.
- Goleman, D., Boyatzis, R., & McKee, A. (2013). *Primal leadership: Unleashing the power of emotional intelligence (10th anniversary ed.)*. Boston, MA: Harvard Business Review Press.
- OECD. (2018). *Public sector innovation 2018: From ideas to impact*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
- OECD. (2019). *OECD principles on AI: Recommendation of the Council*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264250760-e>
- Sternberg, R. J. (2003). *Wisdom, intelligence, and creativity synthesized*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. (Ed.). (2021). *Handbook of wisdom: Psychological perspectives (2nd ed.)*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J., & Karami, S. (2021). The balance theory of wisdom and leadership in the 21st century. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of wisdom: Psychological perspectives (2nd ed., pp. 563–580)*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. (2018). *Wisdom in the age of artificial intelligence*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- World Bank. (2020). *Innovation in the public sector: Case studies from around the world*. Washington, DC: World Bank Group. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1534-4>

พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน : แนวทางแห่งความ ยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม*

BUDDHIST PHILOSOPHY AND COMMUNITY DEVELOPMENT: A PARTICIPATORY APPROACH TO SUSTAINABILITY

จริยา ทองคำ¹, พระปรกณ สมจาโร (นุชม่วง)² และ พระครูบวรชัยวัฒน์³

Jariya Thongkum¹, Phra Pakorn Smajaro (Nutmuang)² and Phrakru Bowonchaiwat³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช¹⁻³

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: tuk19122511@gmail.com , pakornnuchmuang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน : แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้มีความ เข้มแข็งและยั่งยืน โดยเน้นที่การพัฒนาคน ให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนโดยรวม การพัฒนาตามแนวพุทธวิธีเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการ ฟังตนเอง โดยอาศัยหลักธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับการจัดการสมัยใหม่ การพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธวิธีในบริบทสังคมไทยมักอาศัยการทำงานร่วมกันของ 3 สถาบันหลักที่เรียกว่า "บวร" (บ้าน, วัด, โรงเรียน/ราชการ) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดและประยุกต์ใช้หลักธรรมสู่การปฏิบัติจริง 1. บ้าน (ชุมชน/ประชาชน) เป็นศูนย์กลางของการฟังตนเองและเป็นผู้ปฏิบัติหลัก โดยเน้นการสร้าง ความเชื่อในกฎแห่งกรรม ทำให้เกิดคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป (หิริโอตตปปะ) และความสามัคคี (สังคหวัตถุ 4) ซึ่งเป็นรากฐานของความเข้มแข็งทางสังคม 2. วัด (ศาสนา/พระสงฆ์) ทำหน้าที่เป็น ศูนย์กลางทางจิตใจ และศูนย์การเรียนรู้ และ 3. โรงเรียน/ราชการ (การศึกษา/ส่วนราชการ) ทำหน้าที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับหลักสูตรและแผนพัฒนาชุมชน เพื่อสร้าง พลเมืองที่มีคุณภาพ (มีคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา) และส่งเสริมการพัฒนาอาชีพที่ยืดหลัก สัมมาอาชีวะ การพัฒนาอาชีพในชุมชนตามแนวพุทธวิธี ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและคุณธรรม ในการทำงาน โดยใช้กรอบของอริยสัจ 4 ในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ทุกข์ (การศึกษาสภาพปัญหา) สมุทัย (การค้นหาสาเหตุ) นิโรธ (เป้าหมาย) มรรค (แนวทางปฏิบัติ)

* Received 4 December 2025; Revised 17 December 2025; Accepted 3 January 2026

คำสำคัญ : พุทธปรัชญา ,การพัฒนาชุมชน ,การมีส่วนร่วม

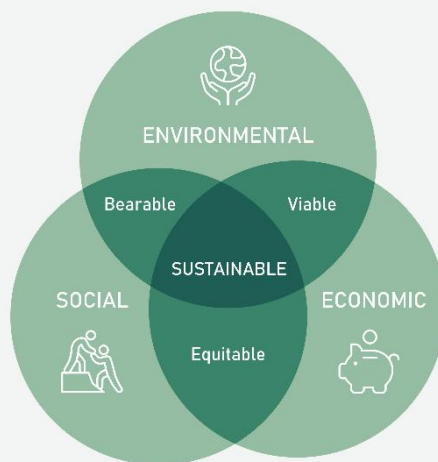
Abstract

This article, "Buddhist Philosophy and Community Development: A Participatory Approach to Sustainability," focuses on driving and developing strong and sustainable communities. It emphasizes the development of quality individuals in terms of physical, mental, and intellectual well-being, leading to overall community development. Buddhist-based development is based on self-reliance, integrating Buddhist principles and local wisdom with modern management practices. In the Thai social context, Buddhist-based community development often relies on the collaboration of three main institutions known as "Bovorn" (Home, Temple, School/Government), which are crucial mechanisms for transmitting and applying Buddhist principles in practice: 1. Home (Community/People): The center of self-reliance and the primary practitioners, emphasizing the cultivation of belief in the law of karma, leading to fundamental virtues such as honesty, shame and fear of sin (Hiri-Ottappa), and unity (Sanghahavatthu 4), which form the foundation of social strength. 2. Temple (Religion/Monks): Serves as a spiritual center and learning center. 3. School/Government: [This section appears to be cut off here, likely referring to the school or government agency.] (Education/Government Sector) integrates Buddhist principles into curricula and community development plans to create quality citizens (with morality, ethics, and wisdom) and promote vocational development based on right livelihoods. Community vocational development according to the Buddhist approach does not focus solely on increasing income, but also emphasizes quality of life and morality in the workplace, using the Four Noble Truths as a framework in four steps: Suffering (studying the problem), Origin of Suffering (identifying the cause), Cessation of Suffering (the goal), and the Path to the Cessation of Suffering (the way to practice).

Keywords: Buddhist philosophy, community development, participation

บทนำ

ในโลกปัจจุบันที่การพัฒนาต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม "ความยั่งยืน" และ "การมีส่วนร่วม" จึงกลายเป็นหลักการสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามได้ ในบริบทของการพัฒนาชุมชนนั้น การค้นหากรอบแนวคิดที่สามารถผสมผสานมิติทาง วัตถุเข้ากับมิติทางจิตใจและปัญญาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง พุทธปรัชญา ซึ่งเป็นรากฐานทาง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสังคมไทยและสังคมโลกตะวันออก ได้นำเสนอหลักการที่ลึกซึ้ง และปฏิบัติได้จริง ซึ่งสามารถเป็น "แนวทาง" ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนไปสู่ความยั่งยืน อย่างแท้จริง หลักธรรมสำคัญ เช่น ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา), อริยมรรคมีองค์ 8, และ แนวคิดเรื่อง ความเป็นเหตุเป็นผล (อิทัปปัจจยตา) ไม่เพียงแต่เน้นย้ำถึงการพัฒนาตนเอง เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและการจัดการทรัพยากรอย่างมีสติ เอกสารนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์และนำเสนอว่าหลักการของพุทธปรัชญาเหล่านี้สามารถถูก ประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้าง กระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้าง ความตระหนักรู้ (ปัญญา), การส่งเสริม ความรับผิดชอบร่วมกัน (ศีลและสมาธิ), และการสร้าง กลไกการตัดสินใจที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนจากภายใน ก่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงและสอดคล้องกับธรรมชาติอย่างแท้จริง

การเชื่อมโยงพุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1.การสร้างความตระหนักรู้ (ปัญญา) การประยุกต์ใช้หลัก อริยสัจ 4 และ โยนิโสมนสิการ เพื่อให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ ปัญหาและสาเหตุที่แท้จริงของการพัฒนาที่ล้มเหลว หรือการทำลายทรัพยากรได้อย่างมีเหตุผล และรอบด้าน 2.การส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน (ศีลและสมาธิ) การนำหลัก ศีล 5 และ พรหมวิหาร 4 มาเป็นพื้นฐานในการสร้างความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ และความเห็นอกเห็นใจ กันในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของการทำงานร่วมกันและการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม 3.

การสร้างกลไกการตัดสินใจที่ยั่งยืน: การใช้หลัก อิทัปปัจจยตา และ มรรคมิองค์ 8 เป็นกรอบในการวางแผนและดำเนินงาน โดยเน้น สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และ สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป็นไปอย่างสมดุลไม่เบียดเบียนตนเองผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559)

การบูรณาการพุทธปรัชญาเข้ากับกระบวนการพัฒนา จะช่วยให้ชุมชนสามารถบรรลุความเข้มแข็งจากภายใน (Self-Reliance) และก่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคง สอดคล้องกับธรรมชาติ และเป็นธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นก้าวสำคัญในการเปลี่ยนจากการพัฒนาที่พึ่งพาปัจจัยภายนอก ไปสู่การพัฒนาที่ขับเคลื่อนด้วย สติ ปัญญา และความเมตตา ของคนในชุมชนเอง ผลลัพธ์ที่ได้จึงมิใช่เพียงแค่การพัฒนาวัตถุ แต่คือการพัฒนา มนุษย์ อย่างรอบด้านอันเป็นหัวใจของความยั่งยืน การสร้างภูมิคุ้มกันและความสามารถในการพึ่งตนเอง การใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานการพัฒนา จะปลูกฝังคุณสมบัติที่สำคัญสองประการในตัวบุคคลและชุมชน เช่น 1. ปัญญา (Wisdom) ในการเห็นตามความเป็นจริง หลักการของ อิทัปปัจจยตา (Conditionality) สอนให้คนในชุมชนเข้าใจว่าทุกสิ่งล้วนมีเหตุปัจจัยสัมพันธ์กัน การแก้ปัญหาจึงต้องพิจารณาที่รากเหง้าของเหตุ นั้น ๆ ไม่ใช่เพียงการแก้ไขที่ปลายเหตุ สติ (Mindfulness) ช่วยให้ชุมชนมีความสามารถในการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ ความต้องการ และทรัพยากรของตนเองได้อย่างชัดเจน ไม่ตกเป็นเหยื่อ ของกระแสบริโภคนิยม หรือการพัฒนาที่ฉาบฉวยและไม่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ความสามารถนี้ทำให้เกิด ภูมิคุ้มกันทางปัญญา ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถเลือก และ กำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองได้ (Self-Determination) แทนที่จะถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจหรือเงินทุนจากภายนอก 2. เมตตาและกรุณา (Compassion) ในการอยู่ร่วมกัน หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และ ศีล เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นธรรม เมื่อคนในชุมชนมีความเมตตาต่อกันจะเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพราะตระหนักว่าทรัพยากรนั้นมีใช้ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของส่วนรวมที่จะต้องส่งต่อให้คนรุ่นต่อไป คุณธรรมเหล่านี้ช่วยลดความขัดแย้ง ความโลภ และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนอันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545)

การพัฒนาที่อาศัยพุทธปรัชญาเป็นแกนกลาง จึงเป็นการยกระดับการพัฒนาชุมชนจากแค่การจัดสรรวัตถุ ไปสู่การพัฒนา คุณภาพจิตใจและปัญญา ของผู้คน เปลี่ยนจาก "การให้ปลา" เป็น "การสอนวิธีตกปลาด้วยสติ" ชุมชนไม่ได้แค่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก แต่พัฒนา ทักษะและทัศนคติ ที่ยั่งยืนในการบริหารจัดการชีวิตและทรัพยากรของตนเอง ผสานโลกวัตถุกับโลกธรรม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (เช่น การทำมาหาเลี้ยงชีพที่ชอบด้วยสัมมาอาชีวะ) ถูกเชื่อมโยงเข้ากับคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มิใช่การเติบโตทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ความยั่งยืนที่แท้จริง ผลลัพธ์คือชุมชนที่

สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Resilience) ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง (Sufficiency) และรักษาความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับการรักษาสภาพแวดล้อม (Ecological Balance) ได้อย่างเป็นธรรมชาติ (สุวรรณ ภูมา, 2564)

ดังนั้น จากการศึกษา จึงไม่ใช่ว่าการเสนอกรอบการพัฒนาใหม่ แต่เป็นการเสนอปรัชญานำทาง ที่ทำให้กระบวนการพัฒนาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม หรือ สิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างมี ความหมาย (Meaning) และมี คุณค่า (Value) โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การพัฒนา "มนุษย์" อย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นแกนหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาในการพัฒนาชุมชนก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน ดังนี้ 1. การเปลี่ยนผ่านทางปัญญา (Intellectual Transformation) ชุมชนพัฒนาจากผู้รับความช่วยเหลือไปสู่ ผู้สร้างสรรค์และกำหนดทิศทาง ด้วยตนเอง ผ่านการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์เหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ทำให้การตัดสินใจมีคุณภาพและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นอย่างแท้จริง 2. ความเป็นธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Ethical Justice) หลักการทางศีลธรรม (ศีล 5, พรหมวิหาร 4) สร้างรากฐานของ ความไว้วางใจ และการแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างยุติธรรมในชุมชน ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อคนรุ่นต่อไป 3. เศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน (Sustainable Sufficiency Economy) การพัฒนาถูกขับเคลื่อนด้วยหลัก สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ ชุมชนสามารถดำรงชีพได้ด้วยความมั่นคง ไม่พึ่งพา หรือ เป็นทาส ของระบบเศรษฐกิจภายนอกมากเกินไป 4. การเสริมสร้างความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Resilience Building): การฝึกสติ และสมาธิ (ส่วนหนึ่งของไตรสิกขา) ทำให้สมาชิกชุมชนมี ความสงบทางจิตใจ และความสามารถในการเผชิญ และจัดการกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและภัยพิบัติได้อย่างมีสติ ไม่ตื่นตระหนกหรือแตกแยกง่าย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเรื่อง "พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน" จึงเป็นการยืนยันว่า แก่นแท้ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ได้อยู่ที่เทคโนโลยีหรือเงินทุนเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การพัฒนา "คุณภาพภายในของมนุษย์" "พุทธปรัชญาจึงทำหน้าที่เป็นเข็มทิศทางปัญญาและเป็นรากฐานทางจริยธรรมที่นำพาชุมชนให้ก้าวข้ามความท้าทายของโลกสมัยใหม่ สู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีมนุษย์ผู้มีสติและปัญญาเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง"

พุทธปรัชญา

พุทธปรัชญามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชน โดยเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจากภายในสู่ภายนอก เริ่มต้นจากการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของคนในชุมชนเป็นพื้นฐาน ผ่านการประยุกต์ใช้หลักธรรมต่างๆ ซึ่งสามารถบูรณาการเข้ากับทฤษฎีการพัฒนาสังคมสมัยใหม่ได้ หลักธรรมสำคัญในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธปรัชญามักนำ

หลักธรรมต่อไปนี้อาปริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน (ทุกข์) สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) เป้าหมายที่ต้องการให้ชุมชนเป็น (นิโรธ) และแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น (มรรค) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ศีล คือ การพัฒนาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ไม่เบียดเบียนกันและกัน นำไปสู่ความสงบเรียบร้อยและความไว้วางใจกันสมาธิ คือ การฝึกจิตใจให้มีความตั้งมั่น มีสติรู้ตัวพร้อม นำไปสู่การมีสมาธิในการทำงานและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันปัญญา การใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างรอบคอบ โดยอาศัยหลักเหตุผลและความเข้าใจในธรรมชาติ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 หลักธรรมที่มุ่งประโยชน์ในปัจจุบัน ได้แก่ อุดมฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร ขยันในการประกอบอาชีพที่สุจริต อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้ กัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร การมีผู้นำและเพื่อนบ้านที่ดีในชุมชน สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามฐานะอยู่อย่างพอเพียง รู้จักประมาณตน ฆราวาสธรรม 4 ธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือคนในสังคม ได้แก่ สัจจะ (ซื่อสัตย์), ทมะ (ข่มใจ), ขันติ (อดทน), จาคะ (เสียสละ/แบ่งปัน) ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน อปริหานิยธรรม หลักธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญอย่างเดียว เน้นเรื่องการประชุมกันเป็นนิตย์ การมีความสามัคคี การเคารพผู้อาวุโสและความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561)

การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน พุทธปรัชญานำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น 1. การพัฒนาคน เน้นการสร้างนิสัยที่ดี มีศีลธรรม เห็นคุณค่าของเวลา และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม 2. การสร้างชุมชนเข้มแข็ง การใช้วัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคมและเป็นที่พึ่งในยามวิกฤต ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง 3. การพัฒนาเศรษฐกิจ การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มาใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน 4. การสร้างสังคมสันติสุข การส่งเสริมความเมตตา การให้อภัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย (อรพินทร์ ชูชม, 2558)

โดยสรุป พุทธปรัชญา มองว่าการพัฒนาที่แท้จริงต้องเป็นการพัฒนาที่สมดุลทั้ง วัตถุ และจิตใจ โดยเน้นการสร้าง "คนดี" ใน "ชุมชนที่ดี" เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในที่สุด การบูรณาการหลักพุทธธรรมชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมิใช่เพียงแค่ตัวเลขทางเศรษฐกิจ (GDP) หรือโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย แต่คือการพัฒนา "คุณภาพของชีวิต" (Quality of Life) และ "ศักยภาพภายใน (Inner Potential)" ของมนุษย์เอง โดยเริ่มจาก 1. การเปลี่ยน เปลี่ยนจาก "การมี" สู่ "การเป็น" (From Having to Being) พุทธปรัชญาเปลี่ยนจุดเน้นจากการสะสมวัตถุ (Having) ไปสู่การพัฒนาคุณสมบัติภายใน (Being) คือ การมี สติ ปัญญา เมตตา และความพอเพียง (Sufficiency) ซึ่งเป็นรากฐานของ

ความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน 2. การสร้าง "คนดี" การประยุกต์ใช้ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติร่วมกัน ทำให้สมาชิกชุมชนแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและส่วนรวม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (โยนิโสมนสิการ) และควบคุมกิเลส เช่น ความโลภ (โลภะ) และความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นบ่อเกิดของปัญหาในการจัดการทรัพยากร และ 3.การสร้าง "สร้างชุมชนที่ดี" (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2546) เมื่อมีคนดีรวมตัวกัน ชุมชนจะสามารถสร้าง ธรรมรัฐ (Ethical Governance) ขึ้นมาได้เองผ่านหลัก สาราณียธรรม (หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี) และการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของ ความเป็นธรรมและเหตุผล ไม่ใช่ความขัดแย้งทางอำนาจหรือผลประโยชน์

ดังนั้น พุทธปรัชญาจึงทำหน้าที่เป็น ปรัชญานำทาง (Guiding Philosophy) ที่ไม่เพียงแต่นำชุมชนไปสู่เป้าหมายความยั่งยืนเท่านั้น แต่ยังทำให้ทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาเต็มไปด้วย ความหมาย (Meaning) และ คุณค่าทางจริยธรรม ทำให้เกิดเป็น การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์แบบที่สุด พุทธปรัชญาได้วางรากฐานทางความคิดที่เน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่งตามหลัก ปฏิจ্ঞสมุปบาท (Dependent Origination) และหลัก ไตรลักษณ์ (Three Characteristics of Existence) ซึ่งตอกย้ำให้เห็นว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มิได้แยกขาดจากสิ่งแวดล้อมและสังคม หลักคิดนี้จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสมดุล โดยมี มัชฌิมาปฏิปทา (The Middle Way) เป็นแนวทางในการสร้างความพอเหมาะพอควรระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความเสมอภาคทางสังคม นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้หลัก ไตรสิกขา (Threefold Training) คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในกระบวนการพัฒนายังเป็นกลไกสำคัญที่สร้าง "การพัฒนาจากภายใน" สู่ "การพัฒนาภายนอก" อย่างแท้จริง

การพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนในทุก ๆ ด้าน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเชื่อกันว่าประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการ วางแผน การปฏิบัติ บำรุงรักษา และสามารถพึ่งตนเองได้โดยต้องใช้วิถีประชาธิปไตย โดยความคิดริเริ่มต้องมาจากคนในชุมชน เป็นความต้องการของชุมชนเป็นกระบวนการของชุมชน เป็นการศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนสู่ชุมชน ความหมายของการพัฒนาชุมชน ที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ เช่น (United Nations, 1956) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของ ชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและ

ผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติ ทำให้ประชาชน สามารถอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2526) อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของ ชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาไม่พึงงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่พึงงามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการมุ่งใจเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ในชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพของ ส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ กล่าวโดยสรุปการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนที่มีการวางแผน (Planned Community Change) (กรมการพัฒนาชุมชน, 2527) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน ให้มีมาตรฐานความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับ ความ ต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ใช้พัฒนาความรู้ของคนในชุมชน โดยการรวมกำลัง ระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันที่มีการวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การ ปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ มีมาตรฐานความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือ การดำเนินงานหรือการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของทุกภาคส่วน (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม นักวิชาการ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ตลอดทั้งกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ ไปจนถึงการติดตามประเมินผล (สมศักดิ์ มีสุข, 2560) โดยมีหลักการสำคัญ เช่น 1. การมีส่วนร่วม (Participation) ไม่ได้หมายถึงแค่การรับฟังความคิดเห็น แต่หมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกระดับ ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ การมีส่วนร่วมที่ดีมักถูกพิจารณาตาม "บันไดแห่งการมีส่วนร่วม (Ladder of Participation)" ซึ่งมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำ (เช่น การให้ข้อมูลอย่างเดียว) ไปจนถึงระดับสูง (เช่น การเป็นหุ้นส่วนและการมอบอำนาจในการตัดสินใจ) แนวทางความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะมุ่งสู่ระดับที่สูงขึ้น ซึ่งผู้เข้าร่วมมีอิทธิพลที่แท้จริง (Real Influence) ต่อผลลัพธ์ จึงมีความสำคัญในการช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปตามความต้องการและบริบทของท้องถิ่นอย่างแท้จริง และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจจากส่วนกลาง 2. การบูรณาการความรู้ (Knowledge Integration) คือการผนวก "ความรู้เชิงระบบ (Systematic Knowledge)" (เช่น ข้อมูลงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ โมเดลสภาพภูมิอากาศ) เข้ากับ "ความรู้เชิงปฏิบัติ/ท้องถิ่น (Local/Traditional

Ecological Knowledge - TEK)" (วิภา กาญจน และ พรชัย อิมใจ, 2563) ซึ่งเป็นความรู้ที่สั่งสมและทดสอบผ่านประสบการณ์จริงในพื้นที่นั้น ๆ เป็นเวลานาน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์อาจให้ข้อมูลเชิงลึกในวงกว้างและคาดการณ์ผลกระทบระยะยาวได้ ในขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความอยู่รอดในท้องถิ่น (Local Resilience) ตัวอย่างเช่น นักวิทยาศาสตร์ให้ข้อมูลเรื่องอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้น ชาวประมงท้องถิ่นให้ข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำและพฤติกรรมปลาที่เปลี่ยนไปการรวมกันทำให้เกิดแนวทางการจัดการที่แม่นยำและเป็นไปได้จริง โดยมีความท้าทาย คือ มีการออกแบบกระบวนการที่ให้ความเคารพและยอมรับความรู้ทั้งสองประเภทอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช่การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อ "ตรวจสอบ" ความรู้ท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว 3. ความเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) (ประเสริฐ เจริญดี, 2565) คือ แนวทางปฏิบัติที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาและทางปฏิบัติของผู้มีส่วนร่วมเอง ไม่ใช่ "โครงการของรัฐ" หรือ "โครงการขององค์กร" ที่ถูกนำมามอบให้ ปัจจัยขับเคลื่อนความยั่งยืนเมื่อผู้คนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม พวกเขาจะมีความเต็มใจที่จะลงทุนเวลา ทรัพยากร และแรงงานของตนเอง เพื่อดูแลรักษาและสืบทอดผลลัพธ์ของโครงการต่อไป (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) แม้ว่าจะเงินทุนจากภายนอกจะหมดลงแล้วก็ตาม ความเป็นเจ้าของร่วมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้คนได้มีส่วนร่วมใน การตัดสินใจที่สำคัญ (เช่น กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดงบประมาณ เลือกวิธีการ) ไม่ใช่เพียงแค่การถูกขอให้มา "ลงแรง" ตามคำสั่งเท่านั้น 4. ความยุติธรรมและความเท่าเทียม (Equity and Justice) (Schlosberg, 2013) คือ หลักการนี้เน้นที่ ใครได้รับผลประโยชน์ และ ใครต้องแบกรับภาระของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความยั่งยืน ความยุติธรรมในการกระจายผลประโยชน์ (Distributive Justice) ผลประโยชน์ (เช่น ทรัพยากรที่เพิ่มขึ้น รายได้ที่ดีขึ้น) ต้องถูกกระจายอย่างยุติธรรม ไม่ใช่ตกอยู่กับกลุ่มคนที่มีอำนาจอยู่แล้วเท่านั้น ความยุติธรรมในกระบวนการ (Procedural Justice) เสียงของทุกคนต้องได้รับการรับฟังอย่างเท่าเทียม และมีกลไกที่ช่วยให้กลุ่มที่ถูกมองข้ามสามารถเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือการสูญเสียทรัพยากรมักส่งผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางมากที่สุด ดังนั้นความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมจึงต้อง ระบุและเสริมพลัง ให้กับกลุ่มเหล่านี้ เพื่อให้มั่นใจว่าแนวทางแก้ไขไม่สร้างภาระใหม่ให้กับพวกเขา และพวกเขาจะได้รับผลประโยชน์ที่ช่วยลดความเปราะบางของตนเอง

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) ผ่านกรอบแนวคิดเชิงระบบ (System Thinking Framework) (ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2548) จะช่วยให้เราเห็นภาพรวมว่าการพัฒนาไม่ใช่แค่กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ดังนี้ 1. ปัจจัยนำเข้า (Input) คือทรัพยากรหรือต้นทุนที่ต้องใช้เพื่อขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม เช่น 1. ทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน, ประชาชนชาวบ้าน, อาสาสมัคร และสมาชิกในชุมชน ฯลฯ 2. ทุนสังคม ประกอบด้วย ความไว้วางใจ

เข้าใจในการทำงาน บรรทัดฐานทางสังคม, วัฒนธรรม และประเพณีทางสังคม 3 ขบประมาณ และทรัพยากรประกอบด้วย เงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ และพื้นที่ในการจัดกิจกรรม 4 ข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง 2. กระบวนการ (Process) (ยุพวัฒน์ พูนสิน, 2560) คือขั้นตอนการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาท ตามระดับของการมีส่วนร่วม (Participation Ladder) ประกอบด้วย 1 การรับรู้ปัญหาเพื่อรับทราบสถานการณ์ 2 การร่วมวางแผน (Planning) เพื่อกำหนดทิศทางและโครงการที่ชุมชนต้องการจริง ๆ 3 การร่วมตัดสินใจ (Decision Making) การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับพื้นที่แต่ละพื้นที่ 4 การร่วมดำเนินการ (Implementation) การลงแรง ลงขัน หรือช่วยกันบริหารจัดการโครงการ 5 การร่วมตรวจสอบและประเมินผลว่าโครงการบรรลุเป้าหมายหรือไม่ และมีความโปร่งใสเพียงใด 3. ผลผลิตและผลลัพธ์ (Output & Outcome) คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระบวนการมีส่วนร่วม ผลผลิต (Output) โครงการสำเร็จตามเป้าหมาย (เช่น มีถนนใหม่, มีวิสาหกิจชุมชน, มีระบบจัดการขยะ) เป็นต้น ผลลัพธ์ (Outcome) ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง (Empowerment), สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) และเกิดความสามัคคีภายในชุมชน 4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) คือการนำผลลัพธ์ที่ได้กลับมาทบทวนเพื่อปรับปรุงระบบจากข้อผิดพลาดในอดีตปรับปรุงกลไกการสื่อสารให้ดียิ่งขึ้น และสร้างความยั่งยืนโดยการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่

สรุปได้ว่า หลักการทั้งสี่ ได้แก่ การมีส่วนร่วม, การบูรณาการความรู้, ความเป็นเจ้าของร่วม, และ ความยุติธรรมและความเท่าเทียม ไม่ได้เป็นเพียงรายการตรวจสอบ แต่เป็นองค์ประกอบที่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างแนวทางความยั่งยืนที่มั่นคงและยืดหยุ่น (Resilient) การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เป็นกุญแจสำคัญในการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การบูรณาการความรู้ ที่สมบูรณ์ เมื่อผู้คนรู้สึกรู้ว่าความรู้ของตนได้รับการยอมรับ (จากการบูรณาการความรู้) และพวกเขามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ (จากการมีส่วนร่วม) พวกเขาจะเกิดความรู้สึก ความเป็นเจ้าของร่วม โดยอัตโนมัติ การดำเนินการทั้งหมดนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความยุติธรรมและความเท่าเทียม เพื่อให้แน่ใจว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีความหมายสำหรับทุกกลุ่ม และผลลัพธ์ที่ได้จะไม่สร้างภาระให้กับผู้ที่เปราะบางที่สุด จาก "แผนงาน" สู่ "การเคลื่อนไหว" แนวทางนี้เปลี่ยนความยั่งยืนจากสิ่งที่ถูกสั่งการ (Top-Down Mandate) ให้กลายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความต้องการและการกระทำของคนในพื้นที่ (Bottom-Up Action) ทำให้เกิดอำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) และการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ในระดับชุมชน ในเมื่อผู้นำชุมชนมีความรู้ และมีความเป็นเจ้าของร่วม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะฝังรากลึกในวัฒนธรรมและระบบปฏิบัติการของท้องถิ่น ทำให้สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง (Self-sustaining) ซึ่งเป็นหัวใจหลักของความยั่งยืนที่แท้จริง

ดังนั้น แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่ากระบวนการ แต่คือการสร้างระบบธรรมาภิบาลใหม่ ที่มีความโปร่งใส ยุติธรรม และขับเคลื่อนด้วยความฉลาดเชิงปฏิบัติของพลเมือง ซึ่งเป็นรากฐานที่จำเป็นสำหรับการรับมือกับความท้าทายที่ซับซ้อนของโลกยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป

"พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน: แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม" เพื่อนำไปสู่การปรับใช้จริง โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้ 1. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ (สำหรับองค์กร, วัด และชุมชน) เน้นการขับเคลื่อนจากฐานรากโดยใช้หลัก "ไตรสิกขา" และ "อิทธิบาท 4" เป็นตัวตั้งต้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากภายใน การพัฒนาคน (Human Development) จัดกิจกรรมเสริมสร้าง "ศีล สมาธิ ปัญญา" ในระดับปัจเจก เช่น การส่งเสริมสมาธิ (อาชีวสุจริต) และการสร้างระบบ "เพื่อนช่วยเพื่อน" หรือกลยุธมิตรเพื่อปรึกษาหารือปัญหาในชุมชน การสร้างกลไกการทำงานร่วมกัน นำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในโครงการพัฒนาชุมชน (รักในงาน-เพียรพยายาม-ตั้งใจ-ตรวจสอบแก้ไข) เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบโครงการอย่างต่อเนื่อง ไม่ทิ้งขว้างกลางทาง บทบาทของวัดและสถาบันทางสังคม ยกระดับวัดให้เป็น "ศูนย์กลางการเรียนรู้และพื้นที่ส่วนกลาง" (สัปปายะ) ที่ไม่ใช่แค่สถานที่ประกอบพิธีกรรม แต่เป็นพื้นที่บ่มเพาะปัญญาและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นการพึ่งพาตนเองอย่างสมดุล ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ในการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน เน้นการบริโภคที่พอคิลดการเป็นหนี้ และส่งเสริมการทำเกษตรหรือธุรกิจชุมชนที่ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม 2. ข้อเสนอเชิงนโยบาย (สำหรับภาครัฐ, ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา) เน้นการสร้าง "โครงสร้างทางสังคม" ที่เอื้อต่อการนำพุทธปรัชญาไปบูรณาการกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ นโยบายการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Policy) ภาครัฐควรเปลี่ยนดัชนีชี้วัดจากการเน้นแค่ตัวเลขทางเศรษฐกิจ (GDP) มาเป็นการวัด "ความสุขและความมั่นคงเชิงสังคม" (GNH หรือ ความสุขมวลรวม) ที่สะท้อนถึงความสมดุลตามหลักพุทธธรรมการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา บูรณาการพุทธปรัชญา (เช่น ปฏิจจสมุปบาท - การมองเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง) เข้ากับวิชาการบริหารจัดการและวิทยาสังคม เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าใจว่าการกระทำของตนส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างไร การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการตนเองโดยยึดหลัก "ธรรมาภิบาลเชิงพุทธ" (ความโปร่งใส ความสัตย์ซื่อ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม) เพื่อลดปัญหาคอร์รัปชัน การสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากบนฐานวัฒนธรรม สนับสนุนงบประมาณและการวิจัยเพื่อตั้ง "ภูมิปัญญาท้องถิ่น" มาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืนที่มาจากรากเหง้าของชุมชนเอง เช่น ตัวอย่าง โมเดลหมู่บ้านตื่นรู้ (Awakened Village Model) ซึ่งเป็นการแปลงพุทธปรัชญาให้กลายเป็นแผนปฏิบัติการ 4 มิติ ที่องค์กรหรือชุมชนสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง ดังนี้ เช่น

1. มิติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ฐานไตรสิกขา) "ศูนย์เรียนรู้ชีวิตและสัมมาชีพ" เป้าหมาย สร้าง "คนต้นแบบ" ที่มีคุณภาพภายใน 2. มิติด้านการบริหารจัดการองค์กร (ฐานอิทธิบาท 4 และการมีส่วนร่วม) "กองทุนชุมชนโปร่งใส" 3. มิติด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (ฐานทางสายกลาง) "ธนาคารทรัพยากรและวิถีพอเพียง" และ 4. มิติด้านนโยบายและเครือข่าย (ฐานกัลยาณมิตร) "ภาคีเครือข่ายบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ)" การพัฒนาตามแนวทางนี้ จึงมุ่งให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ผ่านการจัดการชุมชนโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับการจัดการสมัยใหม่ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการนำพาชุมชนไปสู่ชีวิตที่ดีงาม มีความสุข และมั่นคง สงบสุข ยั่งยืนอย่างเป็นองค์รวม โดยอาศัยการพัฒนาคนเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2527). การพัฒนาชุมชน: แนวนโยบายการพัฒนาชนบทและรูปแบบการวางแผนพัฒนาชนบทประจำปีตามระบบ กชช. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- ชัยยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2548). แนวคิดเชิงระบบกับการวิจัยเชิงคุณภาพ. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ประเสริฐ เจริญดี. (2565). หลักการและแนวคิดที่ด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเพื่อความยั่งยืน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 40). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย) .(พิมพ์ครั้งที่ 37). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพวัฒน์ พูนสิน. (2560). กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภา กาญจนา, และพรชัย อิ่มใจ. (2563). การผนวกความรู้ทางวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน. วารสารสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน, 8(2), 112-130.
- สมศักดิ์ มีสุข. (2560). การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำ. วารสารการพัฒนาสังคม, 19(2), 55-78.

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์. (2546). กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานผลการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวรรณ ภูมา. (2564). การพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดล. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6(2), 249–258.
- อรพินทร์ ชูชม. (2558). การศึกษาพุทธปรัชญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 7(2), 1–18.
- D. Schlosberg. (2013). Theorising environmental justice: The expanding sphere of a discourse. *Environmental Politics*, 22(1), 37–55.
- United Nations. (1956). Twentieth report of the Administrative Committee on Co-ordination to the Economic and Social Council. New York: United Nations.

การบริหารเชิงพุทธ : ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม*

BUDDHIST MANAGEMENT: LEADERSHIP BASED ON DHARMA

จริยา ทองคำ¹, พระปรณ สมาจาโร (นุชม่วง)² และ พระครูบวรชัยวัฒน์³

Jariya Thongkum¹, Phra Pakorn Smajaro (Nutmuang)² and Phrakru Bowonchaiwat³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช¹⁻³

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: tuk19122511@gmail.com , pakornnuchmuang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง การบริหารเชิงพุทธ : ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม ในยุคที่เทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรต่าง ๆ เผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นเพียงผลกำไรอาจไม่เพียงพออีกต่อไป "การบริหารเชิงพุทธ" (Buddhist Management) จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นการผสมผสานหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารสมัยใหม่ เพื่อสร้าง "ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม" และนำไปสู่การก่อตั้ง "วัฒนธรรมองค์กรที่ยึดถือคุณธรรมเป็นหลัก" อย่างแท้จริง โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ หลักธรรมเพื่อการบริหารจัดการ การบริหารเชิงพุทธไม่ใช่เพียงการนำพิธีกรรมทางศาสนามาใช้ แต่เป็นการน้อมนำ หลักธรรมที่เป็นสากล มาปรับใช้ในการตัดสินใจและการปฏิบัติงาน เช่น หลักอริยสัจ 4 ส่งเสริมให้เกิด ความมุ่งมั่น พากเพียร ใส่ใจ และใช้ปัญญาในการพิจารณาตรวจสอบ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาตนเองและทีมงานให้มีคุณภาพ มีจริยธรรม และทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักพรหมวิหาร 4 สร้างภาวะผู้นำที่มีความ เข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และปรารถนาดีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ผู้นำที่ดำเนินตามหลักธรรมนี้จะมี "สติ" ในการบริหารจัดการ ทำให้การตัดสินใจตั้งอยู่บนฐานของความรอบคอบ ยุติธรรม และมองเห็นผลกระทบในระยะยาว ความสำเร็จที่แท้จริงของการบริหารเชิงพุทธจึงเป็นทางออกที่ชาญฉลาดสำหรับองค์กรสมัยใหม่ที่ต้องการความมั่นคงท่ามกลางความผันผวน โดยใช้ ธรรมะเป็นเข็มทิศนำทาง ในการสร้าง ผู้นำที่มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ (Conscious Leadership) และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งจากภายในสู่ภายนอก การสร้าง ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ เป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืนอย่างไม่มีหยุดยั้ง ความสำเร็จที่แท้จริง ในมุมมองนี้ จึงไม่วัดกันที่ตัวเลขผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึง ความผาสุกของบุคลากรและสังคมไปพร้อมกัน

คำสำคัญ : การบริหารเชิงพุทธ, ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

* Received 6 November 2025; Revised 20 December 2025; Accepted 2 January 2026

Abstract

Article on Buddhist Management: Leadership Based on Dhamma In an era where technology and globalization drive rapid change, organizations face complex challenges. Management focused solely on profit may no longer be sufficient. "Buddhist Management" is an interesting approach, integrating Buddhist principles with modern management to create "leadership based on Dhamma" and leading to the establishment of a truly "moral-based organizational culture" with a focus on the public good. Dhamma Principles for Management Buddhist management is not simply the application of religious rituals, but also the application of universal principles to decision-making and operations. For example, the Four Bases of Power promote determination, diligence, attention, and the use of wisdom in critical thinking, leading to self-development and team development, fostering quality, ethics, and effective collaboration. The Four Divine Abodes foster leadership that embodies understanding, compassion, and goodwill toward all stakeholders. Leaders who practice these principles possess "mindfulness" in their management, enabling decision-making based on prudence, fairness, and a foresight of long-term impact. True success in Buddhist management is therefore a smart solution for modern organizations seeking stability amid volatility, using the Dhamma as a compass to create conscious and responsible leaders and build a strong corporate culture from the inside out. Building trust and confidence is a crucial foundation for continued sustainability. True success, from this perspective, is not measured solely by profit figures, but also includes the well-being of employees and society at large.

Keywords: Buddhist management, leadership, Buddhist leadership.

บทนำ

ประเทศไทยมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ซึ่งสะท้อนผ่านการปกครองตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ่อปกครองลูก) จนถึงปัจจุบัน โดยมีบริบทที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1.บริบททางกฎหมาย (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับแก้ไข), 2534) กำหนดโครงสร้างแบบ "รวมอำนาจ (ส่วนกลาง) - แบ่งอำนาจ (ส่วนภูมิภาค) - กระจายอำนาจ (ส่วนท้องถิ่น)" เพื่อมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการบริการสาธารณะ 2.บริบททาง

จริยธรรม ในอดีตข้าราชการถูกเรียกว่า "ข้าของแผ่นดิน" ซึ่งต้องมีหลักทศพิธราชธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ แต่เมื่อโลกเข้าสู่ยุคทุนนิยมและการแข่งขันสูง ระบบราชการเริ่มมุ่งเน้นไปที่ตัวเลข (KPI) และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ จนอาจจะเลยมิติทางจิตใจและคุณธรรม 3.การบริหารเชิงพุทธ คือการใช้หลัก "สัปปริยธรรม 7" (การรู้จักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน บุคคล) หรือ "สังคหวัตถุ 4" มาเป็นฐานในการบริหารคนและบริหารงาน เพื่อสร้างความสุขและความยั่งยืนมากกว่าแค่ผลกำไรหรือผลงานเชิงปริมาณ เมื่อพิจารณาโครงสร้าง 3 ส่วนหลัก พบปัญหาที่การบริหารเชิงพุทธสามารถเข้าไปมีบทบาทแก้ไขได้ ดังนี้ 1.ราชการส่วนกลาง การยึดติดกับโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์ (Centralization) ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับประชาชน ความล่าช้าในระบบราชการ และปัญหาคอรัปชันที่เกิดจากความโลภ (โลภะ) ขาดการใช้ "ธรรมาธิปไตย" (ถือธรรมเป็นใหญ่) มักจะใช้ "อรรถาธิปไตย" (ถือตนเป็นใหญ่) หรือ "โลกาธิปไตย" (ถือกระแสโลกหรือผลประโยชน์เป็นใหญ่) 2.ราชการส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ มักติดอยู่ในวงล้อของคำสั่งจากส่วนกลาง (Top-down) ทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหาตามสภาพจริงของพื้นที่ (Contextual issues) ขาดการมีส่วนร่วมและการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening/กัลยาณมิตตตา) ทำให้การแก้ปัญหาไม่ตรงจุด 3. ราชการส่วนท้องถิ่น แม้จะมีการกระจายอำนาจ แต่ในระดับท้องถิ่นมักประสบปัญหา "ระบบอุปถัมภ์" และความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้การพัฒนาไม่ยั่งยืน ขาดหลัก "สาราณียธรรม 6" (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน) ส่งผลให้คนในชุมชนแตกความสามัคคี ภาวะผู้นำ (Leadership) ผู้นำในแต่ละระดับ (นายกฯ/ผู้ว่าฯ/นายก อบท.) จะเปลี่ยนจาก "ผู้สั่งการ" เป็น "ผู้นำบนฐานแห่งธรรม" (Transformational Leadership based on Dhamma) วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) จะสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ไม่ใช่แค่ "ทำงานตามสั่ง" แต่เป็น "ทำงานด้วยใจรักและเมตตา" (ฉันทะ/เมตตาธรรม) ความสมดุล (Balance) การหาจุดสมดุลระหว่าง "ประสิทธิภาพของงาน (Modern Management)" กับ "ความสุขของบุคลากรและจริยธรรม (Buddhist Management)"

การบริหารเชิงพุทธ ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรมสู่การขับเคลื่อนรัฐกิจไทยอย่างยั่งยืน ในยุคปัจจุบันที่กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (Disruption) เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว องค์กรภาครัฐไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายในการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อนมากขึ้น แม้ว่าโครงสร้าง (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับแก้ไข), 2534) จะมีการจัดระเบียบไว้อย่างชัดเจน ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อกระจายอำนาจและบริการสาธารณะให้เข้าถึงประชาชน แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบว่าการมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพเชิงโครงสร้างหรือผลสัมฤทธิ์ทางตัวเลขเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอ สภาพปัญหาที่มักพบเห็น เช่น การขาดธรรมาภิบาล ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ล้วนสะท้อนถึงวิกฤตศรัทธาต่อตัวผู้นำและระบบบริหารจัดการ ดังนั้น การแสวงหาแนวทางบริหารจัดการที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียง "ผลกำไร" หรือ

"อำนาจ" แต่ให้ความสำคัญกับ "คุณธรรม" จึงเป็นโจทย์สำคัญที่นำไปสู่การประยุกต์ใช้ "การบริหารเชิงพุทธ" เพื่อสร้างภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรมที่จะช่วยประคับประคององค์กรท่ามกลางวิกฤตและการเปลี่ยนแปลง การนำหลัก "การบริหารเชิงพุทธ" (Buddhist Management) (พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) มาประยุกต์ใช้ในรัฐกิจไทยท่ามกลางยุค Disruption ไม่ใช่เพียงการนำหลักธรรมมาสอนใจรายบุคคล แต่คือการสร้างระบบบริหารจัดการที่สมดุลระหว่าง "ประสิทธิภาพ (Efficiency)" และ "จริยธรรม (Ethics)" เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตศรัทธาและสร้างความยั่งยืนอย่างแท้จริง แนวทางการนำหลักธรรมมาประยุกต์และใช้ในการบริหารประกอบด้วย 1. การเปลี่ยนผ่านจาก Ego-Centric สู่ Eco-Centric (ระบบที่ยึดธรรมเป็นศูนย์กลาง) ในยุคที่เทคโนโลยีทำให้ทุกอย่างรวดเร็ว ผู้นำภาครัฐมักตกหลุมพรางของการมุ่งเน้นตัวเลข KPI จนละเลยมิติความเป็นมนุษย์ การบริหารเชิงพุทธเสนอการปรับเปลี่ยน Mindset ดังนี้ - อัตตาธิปไตย (Self-centered): ลดการบ้าอำนาจหรือยึดถือตนเองเป็นใหญ่ ซึ่งมักนำไปสู่การคอร์รัปชัน - โลกาธิปไตย (World-centered): ไม่หวั่นไหวไปตามกระแสวัตถุนิยมหรือเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่ปราศจากปัญญา - ธรรมาภิบาล (Dhamma-centered): ยึดถือความถูกต้อง ความเป็นธรรม และประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นหลักการสูงสุดในการตัดสินใจ หัวใจสำคัญของภาวะผู้นำ ภายใต้หลัก"ทศพิธราชธรรม" ในบริบทสมัยใหม่ การนำทศพิธราชธรรมมาตีความใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารรัฐกิจยุคดิจิทัล เช่น อาชวะ (ความซื่อตรง) ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูล (Open Data) เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบได้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2560) มัทวะ (ความอ่อนโยน) การมี Empathy หรือความเข้าใจเห็นใจประชาชนในฐานะ "ผู้รับบริการ" ไม่ใช่ "ผู้อยู่ใต้อำนาจ" อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) การปฏิบัติราชการที่ไม่เอนเอียงตามกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง หรือแรงกดดันจากทุนใหญ่ การใช้ "สัปปุริสธรรม 7" เพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Thinking) ผู้นำต้องใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อน (VUCA World) ผ่านหลักธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย 1 ธัมมัญญตา: รู้จักเหตุ (วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเชิงโครงสร้าง) 2 อัตถัญญตา: รู้จักผล (ตั้งเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืน ไม่ใช่แค่ภาพลักษณ์) 3 อตตัญญตา: รู้จักตน (ประเมินขีดความสามารถและทรัพยากรของหน่วยงาน) 4 มัตตัญญตา: รู้จักประมาณ (บริหารงบประมาณอย่างพอดีและคุ้มค่า) 5 กาลัญญตา: รู้จักกาล (ใช้เทคโนโลยีให้ถูกจังหวะเวลาเพื่อความรวดเร็ว) 6 ปุริสัญญตา: รู้จักบริษัท (เข้าใจความต้องการของข้าราชการและภาคประชาสังคม) 7 ปุคคลปโรปรัญญตา: รู้จักเลือกใช้คน (Put the right man on the right job) 4. การสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วย "สังคหวัตถุ 4" (พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและบรรยากาศการทำงานที่ตึงเครียด ผู้นำต้องสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ผ่านทาน การแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ (Knowledge Sharing) ปิยวาจา: การสื่อสารที่สร้างสรรค์ ลดความขัดแย้งในองค์กร อตถจริยา การทำตนให้

เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Public Mind) สมานัตตตา: การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย เข้าถึงง่าย ไม่สร้างช่องว่างระหว่างชนชั้น

การบริหารราชการยุคใหม่ ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่ความสำเร็จตามตัวชี้วัด (KPIs) เท่านั้น แต่เป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) คือการสร้างความสุขอย่างยั่งยืนให้กับประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างศาสตร์การบริหารตะวันตกและศิลปะการครองใจคนตามหลักพุทธศาสนา ดังนี้ 1. กระบวนการบริหารจัดการ (Management Process: POLC) ตามแนวคิด (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, 2545)การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 4 ประการที่สอดคล้องกัน การวางแผน (Planning) การกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติ โดยพิจารณาจากข้อมูลจริงและทรัพยากรที่มี การจัดองค์การ (Organizing) การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับงาน (Put the right man on the right job) การนำและสั่งการ (Leading) การสร้างแรงจูงใจและการชี้นำให้บุคลากรทำงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน การควบคุม (Controlling) การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลเพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ 2. การเติม "จิตวิญญาณ" ด้วยพุทธบริหาร (สัญญา เคนาภูมิ & เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2560)เพื่อให้กระบวนการ POLC ไม่เป็นเพียงกลไกที่แข็งกระด้าง การนำหลักธรรมมาเป็นเข็มทิศในการบริหารจะช่วยสร้างความยั่งยืน (Sustainability) ได้มากกว่า สอดคล้องกับ (พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) การครองใจคนด้วย พรหมวิหาร 4 ผู้นำต้องมี เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปี่ยมด้วยความเอื้ออาทร การสร้างความร่วมมือด้วย สังคหวัตถุ 4 การให้ (ทาน) การพูดจาดี (ปิยวาจา) การบำเพ็ญประโยชน์ (อถกจริยา) และการวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ช่วยเปลี่ยนการใช้อำนาจตามหน้าที่ (Position Power) ให้เป็นอำนาจแห่งความศรัทธา (Personal Influence) ธรรมาภิบาลและทศพิธราชธรรม การบริหารที่ยึดหลักความถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ เป็นหัวใจสำคัญของการป้องกันการทุจริตและรักษาประโยชน์ส่วนรวม 3. คุณลักษณะของผู้นำ (Leader's Attributes) ผู้นำในระบบพุทธบริหารต้องมีคุณสมบัติที่เรียกว่า "วิยัตโต" คือความเป็นผู้ฉลาดเฉลียว รอบรู้ในวิชาการ และ "วินีโต" คือความเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนทางจิตและวินัยมาอย่างดี การมีสติ (Mindfulness) ในการตัดสินใจจะช่วยให้ผู้นำไม่หลงระเหิรในอำนาจ และมุ่งเน้นที่ประโยชน์สุขของมหาชนเป็นสำคัญ

ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) (Dharma-Based Leadership) เกิดจากความปรารถนาที่จะเห็นการยกระดับมาตรฐานจริยธรรมในวงการบริหารราชการไทย โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนจาก "การบริหารงาน" เป็น "การบริหารจิตสำนึก" (*พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550) (Consciousness Administration) ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาภายในให้เกิดhiriโอดตปปะ หรือความละอาย และเกรงกลัวต่อบาป อันเป็นรากฐานสำคัญของการป้องกันการทุจริตประพตติมิชอบ การ

ประยุกต์ใช้พุทธธรรมในการบริหารยุคใหม่ (สมปราชญ์ วุฒิจันทร์, 2562)การนำหลักธรรมมา "ปรับใช้" ในบริบทนี้ ไม่ใช่เพียงการยึดถือตามตัวอักษร แต่คือการนำ หลักสัปปุริสธรรม 7 มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ และใช้ พรหมวิหาร 4 เป็นฐานในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน โดยมีเป้าหมายหลักคือ การสร้างความเป็นธรรม (Equity) การใช้หลักธรรมมาจัดอคติ (อคติ 4) ในการตัดสินใจราชการ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความเมตตา (Compassionate Culture) เปลี่ยนจากการใช้อำนาจ (Power) เป็นการใช้อิทธิพล (Influence) ที่เกิดจากความเห็นอกเห็นใจ พลังจากภายในสู่ความยั่งยืนของชาติที่มีได้จำกัดอยู่เพียงความรู้ในทางทฤษฎี แต่เป็นการเสนอ "ทางออก" ให้กับสังคมไทยในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดถือความเมตตาและความเป็นธรรมเป็นที่ตั้ง ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศในทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลางไปจนถึงส่วนท้องถิ่น เกิดความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสาธารณะ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2560) ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมนำพาชาติบ้านเมืองสู่ความสถาพรที่ "ประเทศชาติมั่นคงและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข" อย่างแท้จริงและยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมมาภิบาลสากล

ดังนั้น "การบริหารเชิงพุทธ : ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม" เป็นแนวคิดที่เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการบริหารจัดการและการเป็นผู้นำ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำพาองค์กรและบุคลากรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตใจและประโยชน์สุขของส่วนรวมหัวใจสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ การสร้างความชอบธรรมและความศรัทธา ไม่ได้อาศัยเพียงอำนาจหน้าที่ตามตำแหน่ง แต่ใช้คุณธรรมเป็นเครื่องมือในการบริหาร โดยผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ เช่น 1.ปัญญา (วิยัตโต) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและปัญญาที่สามารถมองเห็นเหตุผล วิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ถูกต้อง และทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2.วินัยและสติ (วินีโต/ชาคตियะ) เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี มีความตื่นตัว ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ควบคุมการกระทำ คำพูด และความคิดของตนเอง 3.ความกล้าหาญและเชื่อมั่น (วิสาร์โท) เป็นผู้มี ความกล้ากล้าในการทำความดี กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา 4.พรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่ใช้ในการครองใจคน ประกอบด้วย เมตตา (ความรักความปรารถนาดี), กรุณา (ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์), มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี), และ อุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้าง รักษาความเป็นธรรม) และนอกจากนี้ ยังมีการนำหลักธรรมอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง เช่น ทศพิธราชธรรม (ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง 10 ประการ) ซึ่งรวมถึงการให้ทาน ความประพฤติอ่อนโยน ความซื่อตรง ความไม่โกรธ และการปฏิบัติที่เป็นกลาง หรือการใช้หลัก สังคหวัตถุ 4 (หลักการสงเคราะห์) ในการสร้างความสามัคคีและทีมงานที่ดี ผ่านการให้ การพูดจาไพเราะ การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย การบริหารเชิงพุทธ จึงเป็นการบริหารที่เน้นคุณค่าทางจิตวิญญาณ

ควบคู่ไปกับประสิทธิภาพในการทำงาน มุ่งเน้นการสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์กรที่เต็มไปด้วยความเมตตา มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม และพร้อมที่จะปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง ขณะที่ยังคงยึดมั่นในหลักธรรมอันดีงาม ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อทั้งองค์กรและสังคมโดยรวม

การบริหารเชิงพุทธ

การบริหารเชิงพุทธ คือ แนวทางการบริหารจัดการองค์กรที่เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการดำเนินงานและการพัฒนาบุคลากร โดยมีเป้าหมายสูงสุด (สัญญา เคนาภูมิ & เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2560) คือ ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการสร้าง ประโยชน์สุข (อัตตะ) และ สันติสุข (ธรรมา) ให้แก่สมาชิกในองค์กรและสังคมโดยรวม การบริหารเชิงพุทธมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ (งาน) และด้านจิตใจ (คน) โดยมีหลักธรรมหลายประการที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางในการปฏิบัติของผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรอย่างมากมาย เช่น 1. หลักสัปปริสธรรม 7 (ธรรมะของคนดี/ผู้บริหาร) เป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารมีความรอบรู้และบริหารงานได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ประกอบด้วย 1.ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (รู้ปัญหา, รู้หลักการ) 2.อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล (รู้เป้าหมาย, รู้ประโยชน์) 3.อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน (รู้กำลังความสามารถ, จุดดีจุดด้อยของตน) 4.มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (รู้ความพอเหมาะพอดี) 5.กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล (รู้เวลาที่เหมาะสม) 6.ปริสสัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน (รู้ความแตกต่างและความต้องการของกลุ่มคน) 7.ปุคคัลลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล (รู้ความแตกต่าง อธิษาย และความสามารถของแต่ละคน) 2. หลักสังคหวัตถุ 4 (หลักธรรมสำหรับการบริหารคน) เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจบุคคล เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี และความสัมพันธ์อันดีในองค์กร ประกอบด้วย 1.ทาน การให้การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อ แบ่งปันความรู้และโอกาส 2.ปิยวาจา การพูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เป็นประโยชน์ และจริงใจ 3.อัตถจริยา การประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เกื้อกูลต่อผู้อื่น 4.สมานัตตตา การวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว หรือวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ (รัชณีย์ เจริญนันท, 2564) 3. หลักอหิสา 4 (หลักธรรมสำหรับครองงาน/สู่ความสำเร็จ) เป็นธรรมนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานและการพัฒนาตนเอง 1.ฉันทะ ความพอใจ รักในสิ่งที่ทำ 2.วิริยะ ความเพียรพยายามไม่ท้อถอย 3.จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ คิดถึงอยู่เสมอ 4.วิมังสา การใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ 4. พรหมวิหาร 4 (หลักธรรมของภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม) เป็นธรรมสำหรับผู้บริหารในการครองใจผู้ร่วมงาน ประกอบด้วย 1.เมตตา: ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2.กรุณา: ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ 3.มุทิตา: ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี 4.อุเบกขา: การวางตนเป็นกลาง ยุติธรรม และพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง

ดังนั้นสรุปได้ว่า การนำหลักธรรมและการบริหารงานเชิงพุทธมาใช้ในองค์กร เพื่อการพัฒนาบุคลากรด้วยไตรสิกขาจะนำไปสู่การสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งและยั่งยืน โดยมีประสิทธิภาพที่มั่นคง การบริหารเชิงพุทธไม่ใช่เรื่องของพิธีกรรมทางศาสนา แต่คือ "ศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง" บุคลากรที่ผ่านการพัฒนาทั้งด้านความรู้ (ปัญญา) ความประพฤติ (ศีล) และจิตใจ (สมาธิ) จะกลายเป็น คนดีและคนเก่ง ที่ทำงานด้วยความเต็มใจ ความรับผิดชอบ และมีข้อผิดพลาดน้อยลง มีความผาสุกและสันติสุข การมีคุณธรรม เมตตา และการใช้หลักอุเบกขาในการบริหาร ทำให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาค ลดความขัดแย้ง สร้างความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานขององค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) (พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) การเติบโตอย่างมีคุณค่า องค์กรจะเติบโตควบคู่ไปกับการใส่ใจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ทางวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่มีการแบ่งปัน (ทาน) และการคำนึงถึงผลกระทบในวงกว้าง ทำให้องค์กรได้รับการยอมรับและเป็นที่ศรัทธาของสังคมอย่างแท้จริง การนำหลักการบริหารเชิงพุทธมาใช้จึงเป็นการลงทุนระยะยาวในการพัฒนา ทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (พระมหานิกธ ฐานุตตโร, 2563)

ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ Leadership คือคุณสมบัติสำคัญที่ไม่เพียงแต่จำเป็นสำหรับผู้นำองค์กร แต่ยังมีความสำคัญสำหรับทุกคนในทีม เพื่อให้การทำงานร่วมกันเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้นำที่ดีไม่เพียงแต่แสดงออกถึงความเด็ดขาดในการตัดสินใจ แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างให้กับทีม เพื่อให้ทุกคนในทีมรู้สึกถึงความเชื่อมั่นและได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ มาดูคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำ รวมถึงแนวทางในการสร้างภาวะผู้นำที่ทำให้ทีมสามารถเชื่อถือและไว้วางใจ Leadership Skill หรือทักษะผู้นำคือความสามารถในการกำกับดูแลและทำงานให้สำเร็จ โดยการตัดสินใจ วางแผน และจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การพัฒนาภาวะผู้นำช่วยดึงศักยภาพออกมาในหลายด้าน เช่น ทักษะการสื่อสาร ความรับผิดชอบ การสร้างแรงจูงใจ และการควบคุมอารมณ์ในยามเจอปัญหา แต่ละคนจะมีวิธีการบริหารและทำงานที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ คุณสมบัติของผู้นำที่ดี 10 ประการ ประกอบด้วย ดังนี้ 1. มีการสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดกว้าง ผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติในการสื่อสารอย่างชัดเจนและเปิดกว้าง โดยอธิบายความคาดหวัง เป้าหมาย และงานให้ทีมเข้าใจง่าย ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น การพูดคุยตัวต่อตัว อีเมล หรือโซเชียลมีเดีย การสื่อสารที่ดีช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความโปร่งใสในทีม นอกจากนี้ผู้นำควรฟังอย่างตั้งใจและมีทักษะการนำเสนอและการพูดในที่สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ 2. น่าเชื่อถือและไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ เป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่ดี เช่น บุคลิกภาพ น้ำเสียง ความมั่นใจ ความรอบรู้ และประสบการณ์ที่สั่งสม

ทั้งหมดนี้มีส่วนช่วยสร้างบุคลิกภาพโดยรวมของผู้ นำ ยิ่งผู้นำมีความน่าเชื่อถือสูงมากเท่าไร ก็ยิ่งได้รับความไว้วางใจจากทีมงานมากขึ้น 3. เข้าใจในตัวเอง ตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) คือการเข้าใจบุคลิกภาพ พฤติกรรม และแรงจูงใจของตัวเอง และการพิจารณาผลกระทบที่มีต่อภาวะผู้นำ การสะท้อนความคิดช่วยให้รู้จุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา ซึ่งเมื่อผู้นำเข้าใจตนเองดีขึ้น ผลงานของทีมและบริษัทก็จะดีขึ้น การเข้าใจอารมณ์และความคิดของตัวเอง ช่วยในการควบคุมพฤติกรรมทางอารมณ์และการสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น 4. การเป็นผู้นำที่ดีต้องเจอจาต่อรองเป็น คุณสมบัติผู้นำที่ดีต้องมีทักษะในการเจอจาต่อรองและหาข้อสรุปจากทุกฝ่ายอย่างเป็นกลาง เพื่อผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ทั้งองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้นำยังต้องหลีกเลี่ยงข้อพิพาทด้วยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง เมื่อเกิดข้อขัดแย้ง ผู้นำต้องจัดการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความยุติธรรมเพื่อให้ทุกฝ่ายรู้สึกได้รับการเคารพและเข้าใจ 5. แก้ไขปัญหาแบบมีเหตุผล Leadership Skill เกี่ยวกับการแก้ปัญหาคือการมองเห็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้น กำหนดสาเหตุ และพัฒนาแผนการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมเรียนรู้จากปัญหาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก การแก้ปัญหาต้องการทักษะการสื่อสารที่ดีและการเคารพทุกฝ่าย เช่น ขาดการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ และเสนอแผนการแก้ไข จึงจัดประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายการผลิตและฝ่ายจัดส่ง เพื่อหาทางแก้ไขและปรับปรุงกระบวนการผลิตให้รวดเร็วขึ้น 6. การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีความสามารถในการปรับตัว คนที่มี Leadership คือคนที่พร้อมจะออกจากกรอบเดิม ๆ และปรับตัวให้เข้ากับสภาพการทำงานที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้หลากหลายบทบาทหน้าที่ และแก้ปัญหาที่ประสบพบเจอได้อย่างทันท่วงที ผู้นำที่ประสบความสำเร็จยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงาน และยอมรับความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์จากทีม เพื่อใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงต่อไป 7. จัดระเบียบได้อย่างเหมาะสม การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีความสามารถในการจัดระเบียบงาน การจัดการเวลาและโปรเจกต์ รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญ เพื่อให้โปรเจกต์เสร็จตามเวลาและมีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจจากผู้อื่น การตั้งเป้าหมายและการบริหารเวลาจะช่วยให้ผู้นำและทีมประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ 8. เป็นคนที่เห็นอกเห็นใจคนอื่น หนึ่งในคุณสมบัติที่ขาดไม่ได้ของผู้นำที่ดีคือมีความเข้าใจผู้อื่น ผู้นำที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจจะประสบความสำเร็จ เพราะสามารถเข้าใจความรู้สึกของพนักงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการทำงานได้ดีขึ้น ซึ่งช่วยให้ผู้นำนำการเปลี่ยนแปลงที่ดีมาสู่ลูกทีมได้ 9. มีกลยุทธ์ในการดึงศักยภาพของคนในทีม การดึงศักยภาพของทีมออกมาคือ Leadership Skill ในการช่วยให้ลูกทีมใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ผู้นำที่ดีพร้อมที่จะช่วยแนะนำและสอนให้ลูกทีมพัฒนาตัวเอง โดยเสริมกำลังใจ อธิบายงานอย่างชัดเจน สร้างแรงจูงใจ และให้รางวัลเมื่อทำผลงานดี เพื่อให้ทีมประสบความสำเร็จ 10. สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ให้ทุกคนรู้สึกปลอดภัย คุณสมบัติของ Leadership ที่ดีคือต้องมีความเข้าใจในตัวบุคคลที่กำลังนำทีม เพราะการนำทีมให้ประสบความสำเร็จนั้นไม่

สามารถทำได้หากขาดความเข้าใจในความต้องการและความรู้สึกของสมาชิกในทีม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงานเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทุกคนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการสนับสนุน และมีแรงบันดาลใจในการทำงาน ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ทุกคนมีความมุ่งมั่นและร่วมมือกันอย่างเต็มที่เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในการบริหารจัดการองค์กรนั้น ย่อมต้องการบุคคลที่มีภาวะผู้นำที่จะมาช่วยนำพาสมาชิก ในองค์กรปฏิบัติงาน เพื่อไปสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

(อุทัย หิรัญโต, 2523) ได้รวบรวมเสนอความหมายของ ภาวะผู้นำ ไว้ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวกโดยกระบวนการติดต่อสื่อสาร ติดตามซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 2) ภาวะผู้นำในทางปฏิบัติ คือ การที่ผู้บริหารของกลุ่มทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก จูงใจ ริเริ่ม ประนีประนอม และประสานงาน โดยอาศัยอำนาจหน้าที่และอำนาจบารมี เป็นเครื่องมือในการบริหารเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 3) ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลในการทำแผนงานและคำวินิจฉัยของเขาให้เป็นที่ยอมรับด้วยความเต็มใจในหมู่ผู้ตามทั้งหลาย 4) ภาวะผู้นำ คือ วิธีการจูงใจให้บุคคลแต่ละคนทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ 5) ภาวะผู้นำ คือ กิจกรรมในการใช้อิทธิพลจูงใจประชาชน ให้ร่วมมือปฏิบัติเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านั้นเห็นว่าเป็นสิ่งอันพึงปรารถนา สอดคล้องกับ

(นงลักษณ์ สุทธิวิวัฒน์พันธ์, 2539) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการ มิใช่บุคคล เป็นกระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือกลุ่มเพื่อการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายของ กลุ่ม ผู้นำไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดัน แต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้า กลุ่มและนำกลุ่มปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ผู้นำไม่ใช่เรื่องของ "ตำแหน่ง" แต่เป็นเรื่องของ "กระบวนการอิทธิพล" ที่ช่วยผลักดันให้กลุ่มคนก้าวไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำ การจะเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ วิสัยทัศน์ (Vision) ความสามารถในการมองเห็นเป้าหมายในอนาคตที่ชัดเจน และรู้วิธีที่จะไปถึงจุดนั้นอิทธิพล (Influence) การจูงใจคนให้ยอมรับและลงมือทำด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่การบังคับ (Power vs. Authority) การเปลี่ยนแปลง (Change) ผู้นำที่แท้จริงต้องสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่รักษาสภาพเดิมไปวันๆ (Management) 2. ทักษะที่ผู้นำยุคใหม่ต้องมี (Soft & Hard Skills) 1. ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) การเข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น เป็นทักษะที่สำคัญกว่า IQ ในการบริหารคน 2. การสื่อสาร (Communication) ไม่ใช่แค่การพูดเก่ง แต่คือการ "ฟังอย่างลึกซึ้ง" (Deep Listening) และถ่ายทอดเรื่องราวได้กินใจ 3. ความยืดหยุ่น (Agility) ตัดสินใจได้รวดเร็วภายใต้ข้อมูลที่ยากัด และพร้อมเรียนรู้จาก

ความผิดพลาด 4. การสร้างความไว้วางใจ (Trust) เป็นรากฐานสำคัญที่สุด หากไม่มีความเชื่อใจ ทีมจะไม่มีวันตั้งศักยภาพออกมาได้เต็มที่

3. รูปแบบภาวะผู้นำที่นิยมในปัจจุบัน (Servant Leadership) (ผู้นำที่เป็นผู้รับใช้) มุ่งเน้นการสนับสนุนและช่วยเหลือลูกน้องให้เติบโต เพื่อให้ทีมแข็งแกร่งขึ้นจากภายใน Transformational Leadership (ผู้นำการเปลี่ยนแปลง) กระตุ้นให้ลูกน้องเกิดแรงบันดาลใจและคิดนอกกรอบ Situational Leadership (ภาวะผู้นำตามสถานการณ์) ไม่มีสไตล์การบริหารที่ตายตัว แต่ปรับเปลี่ยนตามความพร้อมของคนและหน่วยงาน

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

คือ รูปแบบการเป็นผู้นำที่น้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารการจัดการ การตัดสินใจ และการปฏิบัติตนต่อผู้คนในองค์กรหรือสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อนำพองค์กรหรือส่วนรวมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (*พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) (สุภาภรณ์ มาตังคะ, 2561) (Buddhist Leadership) คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการคนและองค์กร (*พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550) โดยไม่ได้เน้นเพียงแค่การบรรลุเป้าหมายเชิงตัวเลขหรือกำไรเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับ "คุณธรรม" และ "ความสุขของผู้อื่น" เป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งมีแนวทางดังนี้ 1. คุณลักษณะสำคัญของผู้นำเชิงพุทธ ผู้นำตามแนวทางนี้จะมีบุคลิกที่แตกต่างจากผู้นำเชิงอำนาจ (Power-based) โดยมีลักษณะเด่นคือ เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ เน้นการเสียสละเพื่อส่วนรวม (จาคะ) มีสติและปัญญา ตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและความเป็นจริง ไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ มีความเมตตา กรุณา มองเพื่อนร่วมงานเป็นกัลยาณมิตร ไม่ใช่แค่เครื่องมือผลิตรายงาน เป็นแบบอย่างที่ดี สอนด้วยการทำให้ดู มากกว่าการสั่งด้วยปาก 2. หลักธรรมที่เป็นหัวใจหลัก ผู้นำเชิงพุทธมักใช้หลักธรรม 3 ชุดนี้เป็น "เครื่องมือ" ในการบริหาร เช่น ก. สังคหวัตถุ 4 (หลักการยึดเหนี่ยวใจคน) ใช้สำหรับสร้างความสัมพันธ์และบารมีในใจผู้ใต้บังคับบัญชา ทาน การให้ (ความรู้, คำชม, โอกาส, สิ่งของ) ปิยวาจา การพูดด้วยความปรารถนาดี สุภาพ และมีประโยชน์ อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้ลูกน้อง สมานัตตตา การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย เข้าถึงง่าย และมีความยุติธรรม ข. พรหมวิหาร 4 (หลักการครองใจคน) ใช้สำหรับบริหารอารมณ์และจิตใจของตนเองในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เมตตา ปรารถนาให้ลูกน้องมีความสุข กรุณา พร้อมช่วยเหลือลูกน้องมีความสุขทุกข์หรือทำงานผิดพลาด มุทิตา พลอยยินดีเมื่อลูกน้องประสบความสำเร็จ (ไม่ริษยา) อุเบกขา การวางตัวเป็นกลางเมื่อต้องตัดสินใจในเรื่องที่ต้องการความยุติธรรม ค. สัมปรีชธรรม 7 (หลักการของคนที่/ผู้นำที่สมบูรณ์) คือการรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล เพื่อให้เลือกใช้วิธีการบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ

3. ความแตกต่างระหว่างผู้นำทั่วไป กับ ผู้นำเชิงพุทธ

หัวข้อเป้าหมาย	ผู้นำเชิงอำนาจ/ธุรกิจทั่วไป	ผู้นำเชิงพุทธ
เป้าหมายหลัก	กำไร (Profit) และ ชัยชนะ	ประโยชน์สุข (Well-being) ของทุกคน
การใช้อำนาจ	สั่งการตามสายงาน (Command)	สร้างแรงบันดาลใจและเมตตา (Compassion)
การแก้ปัญหา	เน้นแก้ที่ปลายเหตุ/ตัวเลข	เน้นแก้ที่เหตุปัจจัย (อริยสัจ 4)
ความสำเร็จ	การบรรลุ KPI	การที่คนในทีมพัฒนาศักยภาพและมีความสุข

4. การนำไปใช้ในชีวิตจริง (Practical Application)

ในบริบทการทำงานปัจจุบัน ภาวะผู้นำเชิงพุทธไม่ได้หมายความว่าต้องเข้าวัดฟังธรรมตลอดเวลา แต่คือการ Deep Listening ฟังลูกน้องด้วยความใส่ใจ ไม่รีบตัดสิน เพื่อทำความเข้าใจปัญหาที่แท้จริง คือการ Mindfulness at Work การมีสติในการประชุม ไม่เวียนหรือเหวี่ยงเมื่อเกิดวิกฤต และคือการ Empowerment การมอบอำนาจให้ผู้อื่นเติบโตตามหลักการสร้างบารมี

การบริหารเชิงพุทธ : ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม คือการประยุกต์เอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการบริหารจัดการองค์กรและคน โดยไม่ได้เน้นเพียงแค่ "ผลกำไร" หรือ "ความสำเร็จทางวัตถุ" เท่านั้น แต่ยังเน้นไปที่ "ความสุข" และ "ความเจริญงอกงามของมนุษย์" ควบคู่กันไปคุณสมบัติของผู้นำตามอักษรแต่ละตัวในคำว่า Leadership มีความหมายบ่งชี้ถึงลักษณะต่าง ๆ ของผู้นำที่ดีดังนี้ 1. L คือ Listen เป็นผู้ฟังที่ดี 2. E คือ Explain สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจได้ 3. A คือ Assist ช่วยเหลือเมื่อควรช่วย 4. D คือ Discuss รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5. E คือ Evaluation ประเมินผลการปฏิบัติงาน 6. R คือ Response แจ้งข้อมูลตอบกลับ 7. S คือ Salute ทักทายปราศรัย 8. H คือ Health มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ 9. I คือ Inspire รู้จักกระตุ้นและให้กำลังใจลูกน้อง 10. P คือ Patient มีความอดทนเป็นเลิศนั่นเองภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม คืออะไร ? คือการที่ผู้นำไม่ได้ใช้อำนาจ (Power) เป็นตัวตั้ง แต่ใช้ "ธรรมะ" หรือความถูกต้องดีงามเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ เป็นผู้นำที่ทำให้ผู้น้อยยอมรับด้วยความเคารพ (ศรัทธา) มากกว่าการกลัวเกรงอำนาจ โดยมีหลักการสำคัญคือ "ครองตน ครองคน ครองงาน"บริหารอย่างไร? (แนวทางการปฏิบัติ) ผู้นำเชิงพุทธจะบริหารโดยใช้หลักการ "เมตตาธรรม" และ "ปัญญา" เป็นเครื่องมือหลัก ซึ่งมีวิธีการดังนี้ บริหารด้วยความจริงใจ โปร่งใส ตรวจสอบได้ (สังฆะ) บริหารด้วยการรับฟัง เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของลูกน้อง (สัพบุริสธรรม) บริหารด้วยความเป็นธรรม ไม่ลำเอียงเพราะรัก โกรธกลัว หรือหลง (ปราศจากอคติ 4)

ในการบริหารเชิงพุทธ มักจะหยิบยกหลักธรรมชุดต่าง ๆ มาใช้ตามบริบท ดังนี้

หลักธรรม	รายละเอียดสั้นๆ
สังคหวัตถุ 4	ทาน (การให้), ปิยวาจา (พูดดี), อัตถจริยา (บำเพ็ญประโยชน์), สมานัตตตา (เสมอต้นเสมอปลาย)
พรหมวิหาร 4	เมตตา (ปรารถนาดี), กรุณา (ช่วยให้พ้นทุกข์), มุทิตา (ยินดีเมื่อเขาได้ดี), อุเบกขา (วางตัวเป็นกลาง)
อิทธิบาท 4	ฉันทะ (รักงาน), วิริยะ (ขยัน), จิตตะ (ตั้งใจ), วิมังสา (ทบทวนปรับปรุง)
ทศพิธราชธรรม	หลักจริยธรรม 10 ประการสำหรับผู้ปกครอง เช่น การให้ การเสียสละ และความซื่อตรง

ทำแล้วเกิดประโยชน์อย่างไร ? การนำหลักธรรมมาใช้ส่งผลดีทั้งต่อตัวผู้นำ ทีมงาน และองค์กร ดังนี้ต่อตัวผู้นำ เกิดความสงบในใจ มีสติในการแก้ปัญหา ไม่เครียดจนเกินไป และได้รับความเคารพอย่างแท้จริงต่อบุคลากร พนักงานมีความสุข (Happy Workplace) รู้สึกมีคุณค่า ไม่ถูกเอาเปรียบ ลดความขัดแย้งในที่ทำงาน ต่อองค์กร งานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพราะพนักงานมีความรักในองค์กร (Loyalty) และองค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคม ต่อสังคม ธุรกิจหรือการทำงานนั้นจะไม่เปียดเบียนผู้อื่น แต่จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมที่ดี

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (*พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550)และ การบริหารเชิงพุทธ : ภาวะผู้นำบนฐานแห่งธรรม คือ วิถีปฏิบัติ (Way of Life) ที่ผสานหลักการทางจิตวิญญาณแห่งการตื่นรู้เข้ากับการจัดการสมัยใหม่อย่างลงตัวและมีประสิทธิภาพ ในฐานะผู้นำที่ดำเนินตามหลักธรรม องค์กรและผู้คนในองค์กรจะได้รับประโยชน์อย่างเป็นระบบในสามมิติหลัก ได้แก่ ความสงบภายใน ความยั่งยืนภายนอก และการสร้างแรงบันดาลใจเชิงจริยธรรม การสร้างความสงบภายใน (Inner Peace) เสาหลักแห่งความมั่นคง ภาวะผู้นำที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งธรรมเริ่มต้นจากการ ฝึกตน เพื่อให้มี สติ (Mindfulness) และ สมาธิ (Concentration) ในการดำเนินชีวิตและทำงาน สภาวะจิตที่สงบนี้เป็นภูมิคุ้มกันชั้นเลิศสำหรับผู้นำที่ต้องเผชิญกับความท้าทายในโลก VUCA การรับมือกับความไม่แน่นอน ผู้นำที่มีสติจะสามารถสังเกตและยอมรับ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง)ได้อย่างแท้จริง ทำให้ลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงและความวิตกกังวลที่ไม่จำเป็น การตัดสินใจจึงตั้งอยู่บน ปัญญา ที่มองเห็นตามความเป็นจริง มิใช่การตอบสนองอย่างหุนหันพลันแล่นตามความกลัวหรือความโลภ การจัดการความเครียดและความขัดแย้ง การฝึกสมาธิและเมตตาภาวนาช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการ "เว้นระยะ" จากอารมณ์ด้านลบ สามารถรับฟังและทำความเข้าใจปัญหาของผู้อื่นด้วย กรุณา และใช้ อุเบกขา

ในการพิจารณาตัดสินอย่างเป็นกลาง ทำให้ความขัดแย้งถูกคลี่คลายด้วยสันติวิธีและสร้างความเชื่อมั่นในทีม

การสร้างที่ยั่งยืน (Sustainability) ความรับผิดชอบต่อไตรโลก การบริหารเชิงพุทธ มองความสำเร็จในมิติที่กว้างกว่าผลกำไรรายไตรมาส แต่ให้ความสำคัญกับ ความยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับหลัก สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และกฎแห่งกรรม ความรับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์ (Social Responsibility): การใช้หลัก พรหมวิหาร 4 ในการบริหารบุคลากร สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เต็มไปด้วย เมตตา และกรุณา ทำให้พนักงานได้รับการดูแลอย่างเป็นธรรม มีสวัสดิการที่ดี และได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง องค์กรจึงกลายเป็นสถานที่ที่ผู้คนต้องการมาทำงาน (Employer of Choice) และเกิดความจงรักภักดีในระยะยาว ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Responsibility) การตระหนักถึงการมีอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง ทำให้เกิดความรู้สึกของการไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) องค์กรจะดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อโลก ใช้ทรัพยากรอย่างมีสติ ประหยัด (อปริหานิยธรรม) และมุ่งสู่การดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) แบบอย่างแห่งคุณธรรม ผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตตามหลัก ศีลธรรม และ ทศพิธราชธรรม การกระทำของพวกเขาจึงเปี่ยมด้วยอำนาจทางจริยธรรมที่สามารถ สร้างแรงบันดาลใจ และ เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรได้โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจตามตำแหน่งเพียงอย่างเดียว ความน่าเชื่อถือและศรัทธา เมื่อผู้นำแสดงออกซึ่ง ความซื่อสัตย์ (สัจจะ) และ ความเสียสละ (บริจาค) อย่างสม่ำเสมอ ผู้อื่นจะเกิดความเคารพและศรัทธาอย่างแท้จริง ความศรัทธานี้เป็นรากฐานสำคัญของความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมในระดับที่ลึกซึ้งกว่าการปฏิบัติหน้าที่ การส่งต่อคุณค่า ผู้นำที่เน้นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วย วิมมังสา (การไตร่ตรองด้วยปัญญา) จะช่วยส่งเสริมให้เกิด วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ภายในองค์กร ทำให้บุคลากรเติบโตเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและความสามารถไปพร้อมกัน การบริหารเชิงพุทธจึงเป็น ทางออกที่สมบูรณ์ ที่จะนำพาองค์กรให้ก้าวผ่านความผันผวนของโลกไปสู่ ความมั่นคง และ ความเจริญอย่างมีคุณภาพ เพราะความมั่นคงที่แท้จริงไม่ได้มาจากทรัพย์สินภายนอกเท่านั้น แต่มาจาก ความมั่นคงทางจิตใจของผู้นำ และพนักงานทุกคน สุขที่ยั่งยืน ของสรรพชีวิตในองค์กรและสังคมโดยรวม จึงเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดจากการกระทำที่เป็นกุศลกรรมและตั้งมั่นอยู่ในฐานแห่งธรรมะนั่นเอง

ผมได้ปรับแก้คำสะกด เครื่องหมายวรรคตอน รูปแบบการเขียน และจัดให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน (ลักษณะหนังสือ/บทความวารสาร) ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). พุทธบริหาร: ศิลปะการบริหารจัดการแนวพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระพรหมภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). ธรรมะกับการบริหารงาน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). ภาวะผู้นำ: ชุมทรัพย์นักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์สวย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). ภาวะผู้นำ: ชุมพลังแห่งความสำเร็จที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระชลญาณมุนี. (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- พระมหานิกุล ฐานุตฺโตโร. (2563). ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับแก้ไข). (2534). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- นงลักษณ์ สุทธิวัฒน์พันธ์. (2539). การพัฒนาบุคลิกผู้นำและผู้บริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เคล็ดไทย จำกัด.
- ไพโรจน์ ภูตอง. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ: การบูรณาการเพื่อการบริหารองค์กรยุคใหม่. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 3845–3859.
- รัชณีย์ เจริญนนท์. (2564). หลักธรรมสังคหวัตถุ 4: หัวใจของงานบริหารทั่วไป. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 290–300.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2560). การบริหารจัดการและการบริหารสาธารณะ: จริยธรรม ธรรมาภิบาล การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณียทัศนะต่อภาวะผู้นำและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). องค์การและการจัดการฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- สมปราชญ์ วุฒิจันทร์. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการรัฐแนวใหม่. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 4815–4830.
- สัญญา เคนาภูมิ, และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2560). กรอบแนวคิดการศึกษาวางแผนและการบริหารแผน. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 389–411.

- สัมฤทธิ์ กาเพ็ง. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ .(พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: อภิชาตการพิมพ์.
- สุภาภรณ์ มาตังคะ. (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ: รูปแบบและกระบวนการพัฒนาในองค์กรยุคใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ปริชญา.
- แสงอาทิตย์ ไทยมิตร. (2558). พุทธวิธีการบริหารกับจริยธรรมภาวะผู้นำเชิงพุทธในสถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 13–24.
- อุทัย หิรัญโต. (2523). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่สร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้

ภาษาอังกฤษ: โอกาสและความท้าทาย*

THE IMPACT OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

กัมพล นวนัน¹, สุกันต์ แสงโชติ², วิวัฒน์ ทองवाद³, วัฒนา มุลเมืองแสน⁴ และ วาริน วรรณวงศ์⁵
Kampol Navun¹, Sukan Saengchot², Wiwat Thongwad³, Wattana Moulmuangsaen⁴, and Warin Wannawong⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹⁻⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand¹⁻²

*Corresponding Author, E-mail: pol55city@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ (AI) ต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในบริบทการศึกษาร่วมสมัย โดยเฉพาะเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (AI) เช่น ChatGPT, Claude และ Gemini ที่กำลังเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนภาษาอย่างรวดเร็ว การศึกษานี้ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความวิชาการ และบทความวิจัย เพื่อสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับโอกาสและความท้าทายของเทคโนโลยีนี้

ผลการศึกษาพบว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่สร้างสรรค์นำเสนอโอกาสที่สำคัญในหลายมิติ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกทักษะการพูด ฟัง อ่าน เขียนภาษาอังกฤษ โดยให้ข้อเสนอแนะแบบทันทีและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้เรียน การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และการลดความวิตกกังวลในการใช้ภาษาอังกฤษ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สนับสนุนการเรียนรู้แบบอิสระ ส่งเสริมแรงจูงใจการเรียนรู้ผ่านการโต้ตอบที่น่าสนใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การสื่อสารในสถานการณ์จริง การใช้งานปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีความท้าทาย เช่น ความถูกต้องของข้อมูล การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปจนอาจลดทักษะการคิดวิเคราะห์ ประเด็นจริยธรรมเกี่ยวกับการลอกเลียนงานและความซื่อสัตย์ทางวิชาการ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี และความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัวของข้อมูล

การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษควรดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยต้องมีการพัฒนานโยบาย แนวปฏิบัติที่ชัดเจนและการฝึกอบรมครูให้มีสมรรถนะทางดิจิทัล เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มศักยภาพ

* Received 6 November 2025; Revised 20 December 2025; Accepted 2 January 2026

การวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นการประเมินผลระยะยาวของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาแนวทางการใช้งานที่เหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทย

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, เทคโนโลยีการศึกษา

Abstract

This academic article aims to analyze the impact of generative artificial intelligence (AI) on English language learning in contemporary educational contexts. Specifically, AI tools such as ChatGPT, Claude, and Gemini are rapidly transforming language teaching and learning. This study employs a systematic literature review methodology, examining academic documents, books, scholarly articles, and research papers to synthesize knowledge about the opportunities and challenges of this technology.

The study found that generative AI offers significant opportunities in several areas. It improves efficiency in practicing English speaking, listening, reading, and writing skills by providing instant feedback and creating learning environments that adapt to individual learner needs. It enables unlimited access to learning resources regardless of time and location, and it reduces anxiety in using English. AI supports independent learning, increases learning motivation through engaging interactions, and gives learners opportunities to experience communication in real-life situations. However, using AI also presents challenges, such as data accuracy issues, over-reliance on technology that may reduce critical thinking skills, ethical concerns about plagiarism and academic integrity, inequality in technology access, and data privacy concerns.

Integrating Artificial Intelligence into English language teaching and learning should be done carefully. There must be clear policy development, practical guidelines, and teacher training in digital competencies to fully utilize the technology's potential. Future research should focus on long-term evaluation of AI's impact on learning outcomes and develop implementation approaches suitable for the Thai educational context.

Keywords: Artificial Intelligence, English Language Learning, Educational Technology

บทนำ

ในยุคแห่งการปฏิวัติดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ปัญญาประดิษฐ์ได้กลายเป็นเทคโนโลยีสำคัญที่มีอิทธิพลต่อทุกมิติของชีวิตมนุษย์ รวมถึงด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ เช่นภาษาอังกฤษ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาสากลที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารระดับโลก ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการพัฒนาของเทคโนโลยี AI ที่สร้างสรรค์ ซึ่งเปิดโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาทักษะภาษาให้กับผู้เรียนทั่วโลก ประวัติศาสตร์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนภาษา ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนภาษา (Computer-Assisted Language Learning: CALL) ในทศวรรษ 1960 ไปจนถึงการใช้อินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์เคลื่อนที่ในปัจจุบัน การวิวัฒนาการของเทคโนโลยีดังกล่าว ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ภาษาจากการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมไปสู่การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Learning) ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้พัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ AI ที่สร้างสรรค์ (Generative AI) เช่น ChatGPT, Google Bard และระบบประมวลผลภาษาธรรมชาติอื่น ๆ ที่สามารถสร้างเนื้อหา ตอบคำถาม และโต้ตอบกับมนุษย์ได้อย่างเป็นธรรมชาติ เทคโนโลยีเหล่านี้ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะทั้งสี่ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน (Liang et al., 2023)

เทคโนโลยี AI มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงอนาคตของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยสามารถให้บริการการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังพบว่า AI สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของผู้ใช้งานได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ (ปาริฉัตร วิชากรณกุล และคณะ, 2564)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเทคโนโลยี AI จะนำมาซึ่งโอกาสใหม่ ๆ มากมาย แต่ก็ยังคงมีความท้าทายและข้อจำกัดที่ต้องพิจารณา ปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอน โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง และคำถามเกี่ยวกับบทบาทของครูมนุษย์ในอนาคตเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการศึกษาอย่างรอบด้าน

บทความวิชาการฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยพิจารณาทั้งโอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวทางในการบูรณาการเทคโนโลยี AI เข้ากับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผ่านการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษา ได้นำไปประกอบการตัดสินใจในการ

พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในอนาคต ลำดับต่อไปจะเป็นการกล่าวถึงเนื้อหาที่เป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษา

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หมายถึง ความสามารถของเครื่องจักรหรือระบบคอมพิวเตอร์ ในการดำเนินการที่ต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์ เช่น การเรียนรู้ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา และการเข้าใจภาษา (Wang & Siau, 2019) ในบริบทของการศึกษา ปัญญาประดิษฐ์ ได้ถูกพัฒนามาเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการปรับการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน แนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการศึกษาได้รับอิทธิพลที่เสนอแนวคิด “Chinese Room Argument” ซึ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการเข้าใจที่แท้จริงของเครื่องจักร แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้ระบบ AI จะสามารถประมวลผลข้อมูลและตอบสนองได้อย่างเหมาะสม แต่อาจไม่ได้มีความเข้าใจที่แท้จริงเหมือนมนุษย์ ซึ่งเป็นข้อพิจารณาสำคัญในการนำ AI มาใช้ในการศึกษาโดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้ภาษาที่ต้องการความเข้าใจบริบท วัฒนธรรม และนัยยะของการสื่อสาร (Searle, 1980)

การนำเทคโนโลยี AI มาใช้ในการศึกษาได้รับการสนับสนุนจากหลายทฤษฎีการเรียนรู้ ประการแรก ทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่เน้นว่า ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และการโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมซึ่ง AI สามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองและสำรวจความรู้ด้วยตนเอง ประการที่สอง ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม (Social Learning Theory) ที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการสังเกตและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แม้ AI จะเป็นเครื่องจักร แต่สามารถจำลองการสื่อสารและให้ผลตอบกลับที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้เชิงสังคมและประการที่สาม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยง (Connectivism) ที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัลที่เน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านเครือข่ายการเชื่อมต่อต่าง ๆ ซึ่ง AI สามารถเชื่อมโยงข้อมูลและแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้แนวคิดหุ่นยนต์ร่วมงานทางการศึกษา (Educational Cobots) ซึ่งหมายถึงระบบ AI ที่ออกแบบมาเพื่อทำงานร่วมกับครูมนุษย์ในการจัดการเรียนการสอน โดยไม่ได้มุ่งทดแทนบทบาทของครูแต่ช่วยเสริมศักยภาพในการสอนให้ดีขึ้น เช่น การช่วยประเมินผลการเรียน การให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล และการจัดการงานธุรการที่ซ้ำซากให้กับครู แนวคิดนี้สอดคล้องกับมุมมองว่า AI ควรเป็นเครื่องมือเสริมพลังให้กับครู มิใช่ตัวแทนทดแทน (Timms, 2016)

ส่วนแนวคิดด้านทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ที่พัฒนาได้อธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ

ใช้เทคโนโลยีใหม่ โดยเน้นความเชื่อเกี่ยวกับความง่ายในการใช้งานและความเชื่อเกี่ยวกับประโยชน์ของเทคโนโลยี แบบจำลองนี้มีความสำคัญในการทำความเข้าใจว่า เหตุใดครูและผู้เรียนบางคนยอมรับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเรียนการสอนในขณะที่บางคนยังคงลังเลหรือต่อต้าน ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติมีผลต่อความพร้อมในการนำปัญญาประดิษฐ์(AI) มาใช้ในการบริหารโครงการ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของการศึกษาได้เช่นกัน (ปราโมทย์ ลือนาม, 2554)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์ (AI) คือความสามารถของเครื่องจักรในการทำงานที่ต้องใช้สติปัญญามนุษย์ ถูกพัฒนามาเพื่อสนับสนุนการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน โดยได้รับการสนับสนุนจาก 3 ทฤษฎีการเรียนรู้ ได้แก่ คอนสตรัคติวิสต์ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม และทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยง แนวคิดหุ่นยนต์ร่วมงานทางการศึกษามุ่งให้ AI เป็นเครื่องมือเสริมครูในการสอนและประเมินผล ไม่ใช่มาทดแทน ความสำเร็จของการนำ AI มาใช้ขึ้นอยู่กับความเชื่อในความง่ายและประโยชน์ของเทคโนโลยีตามแบบจำลอง TAM รวมถึงทัศนคติและความพร้อมของครูและผู้เรียน

2. การประยุกต์ใช้ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษทั้งสี่ด้าน

2.1 การพัฒนาทักษะการฟัง (Listening)

เทคโนโลยี AI มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษ ระบบจดจำเสียง (Speech Recognition) ที่ใช้ AI สามารถแปลงเสียงพูดเป็นข้อความได้อย่างแม่นยำ ทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกฟังและตรวจสอบความเข้าใจได้ด้วยตนเอง แอปพลิเคชันเรียนภาษาหลายตัว เช่น Duolingo, Rosetta Stone และ Babbel ได้นำเทคโนโลยี AI มาใช้ในการสร้างแบบฝึกหัดการฟังที่ปรับระดับความยากตามความสามารถของผู้เรียน (Chun et al., 2016)

ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถวิเคราะห์จังหวะ น้ำเสียง และการออกเสียงของผู้พูดได้ ทำให้สามารถให้ผลตอบกลับที่ละเอียดแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ AI ยังสามารถสร้างเนื้อหาเสียงที่หลากหลาย ทั้งสำเนียงต่าง ๆ ความเร็วในการพูดและบริบทการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การฟังที่หลากหลายและสมจริง ผู้เรียนที่ใช้ระบบ AI ในการฝึกฟังมีความก้าวหน้าในการเข้าใจภาษาพูดเร็วกว่าผู้เรียนที่ใช้วิธีการแบบดั้งเดิม (Shadiev & Yang, 2020)

2.2 การพัฒนาทักษะการพูด (Speaking)

ทักษะการพูดเป็นหนึ่งในทักษะที่ทำนายที่สุดสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษ เนื่องจากต้องการโอกาสในการฝึกฝนและผลตอบกลับที่ทันที แอปพลิเคชันและผู้ช่วยเสมือนที่ใช้ AI เช่น Google Assistant, Amazon Alexa และ Siri ได้กลายเป็นเครื่องมือที่นิยมในการฝึกพูด

ภาษาอังกฤษ ระบบเหล่านี้สามารถโต้ตอบกับผู้เรียนได้อย่างเป็นธรรมชาติให้โอกาสในการฝึกพูดโดยไม่ต้องกังวลเรื่องความเขินอายหรือความกลัวที่จะทำผิด

เทคโนโลยีการประเมินการออกเสียงที่ใช้ AI สามารถวิเคราะห์การออกเสียงของผู้เรียนและให้คำแนะนำในการปรับปรุง ระบบสามารถตรวจจับข้อผิดพลาดในการออกเสียงเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ได้อย่างละเอียด พร้อมทั้งให้ตัวอย่างการออกเสียงที่ถูกต้อง แอปพลิเคชันเช่น ELSA Speak และ SpeechAce ใช้ AI ในการประเมินการออกเสียงและให้คะแนนความแม่นยำช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงทักษะการพูดได้อย่างต่อเนื่อง (Kessler, 2018)

2.3 การพัฒนาทักษะการอ่าน (Reading)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่านผ่านการสร้างเนื้อหาที่ปรับเหมาะตามระดับความสามารถของผู้เรียน ระบบ AI สามารถวิเคราะห์ระดับความยากของข้อความโดยพิจารณาจากคำศัพท์ โครงสร้างประโยค และความซับซ้อนของเนื้อหา จากนั้นจึงแนะนำบทความหรือเนื้อหาที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนแต่ละคน

เครื่องมืออ่านแบบอัจฉริยะ (Intelligent Reading Tools) ที่ใช้ AI สามารถให้คำแปลคำนิยาม และคำอธิบายบริบทของคำศัพท์ที่ยากได้ทันที โดยไม่รบกวนการไหลของการอ่าน นอกจากนี้ระบบยังสามารถตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน ผ่านคำถามที่สร้างขึ้นโดยอัตโนมัติและปรับระดับความยากของเนื้อหาตามผลการประเมินผู้เรียนที่ใช้เครื่องมือ AI ในการอ่านมีแรงจูงใจในการอ่านสูงขึ้นและสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น (Liang et al., 2023) ระบบแนะนำหนังสือและบทความที่ใช้ AI สามารถวิเคราะห์ความสนใจ ระดับการอ่าน และเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน แล้วแนะนำเนื้อหาที่เหมาะสมและน่าสนใจ ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสนุกสนานมากขึ้น ระบบเหล่านี้ยังสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงคำแนะนำตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.4 การพัฒนาทักษะการเขียน (Writing)

การเขียนเป็นทักษะที่ซับซ้อนที่ต้องเขียนให้ถูกต้องหลักไวยากรณ์ และต้องการการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยี AI ได้เข้ามาช่วยพัฒนาทักษะการเขียนผ่านหลายรูปแบบ เครื่องมือตรวจสอบไวยากรณ์และการสะกดคำที่ใช้ AI เช่น Grammarly และ ProWritingAid สามารถตรวจจับข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ การสะกดคำและการใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างแม่นยำ พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปรับปรุง ระบบเหล่านี้ไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาด แต่ยังอธิบายเหตุผลและให้ตัวอย่างการใช้งานที่ถูกต้อง ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและพัฒนาทักษะไปพร้อมกัน

ระบบประเมินเรียงความอัตโนมัติที่ใช้ AI สามารถประเมินคุณภาพของงานเขียนโดยพิจารณาจากหลายมิติ เช่น โครงสร้าง เนื้อหา การใช้ภาษา และความสอดคล้องของข้อความ ระบบสามารถให้คะแนนและข้อเสนอแนะอย่างรวดเร็ว ช่วยให้ครูสามารถให้ผลตอบกลับแก่

ผู้เรียนได้ทันทั่วทั้งที่ แม้ว่าระบบเหล่านี้ จะยังไม่สามารถทดแทนการประเมินของครูมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ แต่ก็สามารถช่วยลดภาระงานของครูและให้ผลตอบกลับเบื้องต้นแก่ผู้เรียนได้ (Kessler, 2018)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า เครื่องมือช่วยเขียนที่ใช้ AI เช่น ChatGPT และ Claude เป็นต้น สามารถช่วยผู้เรียนในหลายด้าน ตั้งแต่การระดมความคิด การสร้างโครงร่าง ไปจนถึงการเสนอแนะคำศัพท์และโครงสร้างประโยคที่เหมาะสม ระบบสามารถให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาย่อหน้า การเชื่อมโยงความคิดและการปรับปรุงรูปแบบการเขียนให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือเหล่านี้ต้องมีการชี้แนะที่เหมาะสมจากครู เพื่อป้องกันการพึ่งพาเครื่องมือมากเกินไปและสูญเสียทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน

3. ทฤษฎีและแนวทางการเรียนรู้ AI ในการสอนภาษาอังกฤษ

3.1 การเรียนรู้แบบปรับเหมาะ (Adaptive Learning)

การเรียนรู้แบบปรับเหมาะเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่ AI นำมาสู่การศึกษา ระบบการเรียนรู้แบบปรับเหมาะใช้ AI ในการวิเคราะห์ความสามารถ รูปแบบการเรียนรู้ และความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน จากนั้นจึงปรับเนื้อหา ระดับความยาก และวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของผู้เรียน ระบบเหล่านี้สามารถระบุจุดอ่อนของผู้เรียน และให้แบบฝึกหัดเพิ่มเติมในส่วนที่ต้องการพัฒนา ในขณะเดียวกันก็เร่งความก้าวหน้าในส่วนที่ผู้เรียนมีความสามารถสูง

การใช้เทคโนโลยีที่ปรับเหมาะได้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาอย่างมีนัยสำคัญ ผู้เรียนที่ได้รับการสอนแบบปรับเหมาะ มีผลการเรียนดีกว่าและมีแรงจูงใจในการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการสอนแบบเดียวกันทั้งหมด ระบบการเรียนรู้แบบปรับเหมาะ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจังหวะของตนเองและได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมในเวลาที่เหมาะสม (Yang & Chen, 2007)

3.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Interactive Learning)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยให้การเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการที่มีส่วนร่วมและมีชีวิตชีวามากขึ้น ตัวอย่างเช่น แชทบอทและผู้ช่วยเสมือนสามารถโต้ตอบกับผู้เรียนในลักษณะการสนทนาที่เป็นธรรมชาติทำให้การเรียนรู้ภาษา มีความสนุกสนานและมีส่วนร่วมมากขึ้น แชทบอทที่ใช้ AI สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ใช้งานได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อระบบสามารถตอบสนองได้อย่างทันที และเหมาะสมกับบริบทการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ใช้เกม AI (AI-powered Language Learning Games) เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกมเหล่านี้ใช้เทคนิคการเล่นเกมเพื่อการศึกษา (Gamification) รวมกับ AI เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีแรงจูงใจ ระบบสามารถปรับระดับความยากตาม

ความสามารถของผู้เล่น ให้คะแนนและรางวัล และสร้างความท้าทายที่เหมาะสม ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อไป

3.3 การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)

การเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นแนวทางที่รวมการเรียนรู้แบบดั้งเดิมในห้องเรียนเข้ากับการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี โดย AI มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้งสองรูปแบบให้มีประสิทธิภาพ ครูสามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมในห้องเรียน เช่น การใช้แชทบอทในการตอบคำถามนักเรียน การให้งานออนไลน์ที่ปรับเหมาะได้ และการใช้ระบบประเมินผลอัตโนมัติเพื่อติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน

การเรียนรู้ภาษาที่เสริมด้วยเทคโนโลยีพบว่า การผสมผสานการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากับการเรียนรู้ออนไลน์ที่ใช้ AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และลดอัตราการหลุดออกจากหลักสูตร ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนในห้องเรียน ในขณะเดียวกัน ก็สามารถฝึกฝนทักษะเพิ่มเติมผ่านเครื่องมือ AI นอกเวลาเรียนแพลตฟอร์มระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management Systems: LMS) ที่มีการบูรณาการ AI เช่น Canvas, Moodle และ Blackboard ช่วยให้ครูสามารถจัดการการเรียนการสอนแบบผสมผสานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบเหล่านี้สามารถติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน วิเคราะห์พฤติกรรมการเรียน และให้คำแนะนำแก่ครูในการปรับปรุงการสอน นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียน ส่งงาน และรับผลตอบกลับได้อย่างสะดวกทุกที่ทุกเวลา (Shadiev & Yang 2020)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า แนวทางการเรียนรู้ AI ในการสอนภาษาอังกฤษ ได้แก่ การเรียนรู้แบบปรับเหมาะที่ AI วิเคราะห์ความสามารถผู้เรียนแต่ละคน และปรับเนื้อหาให้เหมาะสม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านแชทบอทและเกมการศึกษาที่ใช้ AI ทำให้การเรียนรู้สนุกและมีแรงจูงใจมากขึ้น และการเรียนรู้แบบผสมผสานที่รวมการสอนแบบดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยี AI เช่น ระบบ LMS เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าทั้ง 3 แนวทางช่วยเพิ่มผลการเรียนและแรงจูงใจของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. โอกาสที่เกิดจากการใช้ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

4.1 การเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียม

เทคโนโลยี AI ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยทำให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษคุณภาพสูงเข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับผู้เรียนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใด แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ใช้ AI หลายตัวมีให้ใช้งานฟรีหรือมีค่าใช้จ่ายต่ำ ทำให้ผู้เรียนที่มีฐานะ

ทางเศรษฐกิจจำกัดสามารถเข้าถึงการเรียนรู้คุณภาพสูงได้ ระบบ AI ยังสามารถให้บริการการสอนแบบตัวต่อตัวที่เคยมีเฉพาะในชั้นเรียนที่มีค่าใช้จ่ายสูง

ส่วนผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกลหรือในประเทศที่มีครูผู้สอนภาษาอังกฤษไม่เพียงพอสามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมหรือทดแทนการเรียนแบบดั้งเดิมได้ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ใช้ AI สามารถให้การศึกษาคุณภาพสูงแก่ผู้เรียนนับล้านคนทั่วโลก โดยไม่จำกัดด้านสถานที่และเวลา สิ่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการสื่อสารในระดับสากล

4.2 การปรับการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ AI สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างเหล่านี้ และปรับการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ในห้องเรียนแบบดั้งเดิม ครูมักมีข้อจำกัดในการให้ความสนใจเฉพาะบุคคลแก่ผู้เรียนทุกคน เนื่องจากเวลาและทรัพยากรที่จำกัด แต่ระบบ AI สามารถให้การสนับสนุนเฉพาะบุคคลแก่ผู้เรียนทุกคนได้พร้อมกัน

ระบบ AI สามารถระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้เรียนแต่ละคน และสร้างแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่มีทักษะการฟังดีแต่การเขียนอ่อน จะได้รับแบบฝึกหัดการเขียนเพิ่มเติม ในขณะที่ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการออกเสียง จะได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านนั้น การปรับการสอนแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตามศักยภาพของตนได้เต็มที่ (Liang et al., 2023)

4.3 ผลตอบกลับทันทีและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

หนึ่งในข้อได้เปรียบสำคัญของ AI คือความสามารถในการให้ผลตอบกลับทันที ผู้เรียนไม่ต้องรอคอยการตรวจงานจากครูหลายวันหรือหลายสัปดาห์ แต่สามารถได้รับผลตอบกลับและคำแนะนำในการปรับปรุงทันที การได้รับผลตอบกลับทันที ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้ทันที ก่อนที่จะกลายเป็นนิสัย และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ระบบ AI สามารถประเมินผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ผู้เรียนและครู ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ได้ชัดเจนขึ้น ครูสามารถใช้ข้อมูลจากระบบ AI เพื่อระบุผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมและปรับวิธีการสอนให้เหมาะสม การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ยังช่วยให้สามารถวัดผลการเรียนรู้ได้แม่นยำและครอบคลุมมากกว่าการสอบปลายภาคเพียงครั้งเดียว

5. ความท้าทายและข้อจำกัดของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

5.1 ความพร้อมและทัศนคติของครูผู้สอน

หนึ่งในความท้าทายสำคัญของการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการศึกษาคือความพร้อมของครูผู้สอน ครูผู้สอนจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการใช้เทคโนโลยี AI อย่างมีประสิทธิภาพ บางครูอาจมีความกังวลว่า AI จะมาทดแทนบทบาทของตน ทำให้เกิดความต่อต้านต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ (ปาริฉัตร วิชฎาภรณ์กุล และคณะ, 2564)

การเตรียมครูให้พร้อมสำหรับการใช้ AI เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ครูจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการใช้เครื่องมือ AI การบูรณาการเข้ากับแผนการสอน และการประเมินประสิทธิภาพของเทคโนโลยี นอกจากนี้ ครูยังต้องพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่อเทคโนโลยีและเห็นว่า AI เป็นเครื่องมือเสริมพลังมากกว่าเป็นภัยคุกคาม ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติมีผลต่อความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีนัยสำคัญ

5.2 ข้อจำกัดด้านความเข้าใจบริบทและวัฒนธรรม

แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีความก้าวหน้ามาก แต่ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม อารมณ์ และนัยยะของภาษา ภาษาอังกฤษมีการใช้งานที่หลากหลายตามบริบทและวัฒนธรรม การพูดเชิงเปรียบเทียบ สำนวน และมุกตลก มักต้องการความเข้าใจบริบทที่ AI อาจไม่สามารถจับได้ครบถ้วน ครูมนุษย์ยังคงมีความสำคัญในการอธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการใช้ภาษาในบริบทต่างๆ (Searle, 1980)

ดังนั้นแล้ว ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ควรถูกใช้เป็นเครื่องมือเสริมการสอนของครูมนุษย์ โดยครูมีบทบาทสำคัญในการให้บริบท อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรม และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง การพึ่งพา AI เพียงอย่างเดียว อาจทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการใช้ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมแล้ว จะทำให้ AI ไม่สามารถปฏิบัติงานตามคำสั่งได้อย่างชัดเจน

5.3 ความกังวลด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการศึกษา ต้องอาศัยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนจำนวนมาก เช่น ผลการเรียน พฤติกรรมการเรียน และข้อมูลส่วนบุคคล สิ่งนี้ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล โดยเฉพาะในกรณีของผู้เรียนที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ สถาบันการศึกษาและผู้พัฒนาเทคโนโลยี AI ต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลที่เข้มงวด รวมถึงความโปร่งใสในการเก็บรวบรวม จัดเก็บ และใช้ข้อมูล ผู้ปกครองและผู้เรียนควรได้รับการแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับวิธีการใช้ข้อมูล และมีสิทธิ์ในการควบคุมข้อมูลของตนเอง การกำหนดนโยบายและกฎระเบียบที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลในระบบ AI ทางการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความไว้วางใจและปกป้องสิทธิของผู้เรียน (Wang & Siau, 2019)

5.4 ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการเข้าถึงเทคโนโลยี

แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีศักยภาพในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แต่ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ ผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกล ครอบครัวที่มีรายได้

น้อย และประเทศกำลังพัฒนา มักขาดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และอุปกรณ์ดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับการใช้เทคโนโลยี AI สิ่งนี้อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำใหม่ระหว่างผู้ที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีกับผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึง (Thorne & Payne, 2005)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ประการแรก ครูผู้สอนยังขาดความพร้อมและทักษะในการใช้เทคโนโลยี AI รวมทั้งมีความกังวลว่าจะถูกทดแทน ประการที่สอง AI มีข้อจำกัดในการเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม สำนวน และนัยยะของภาษา จึงต้องอาศัยครูมนุษย์เป็นผู้เสริม และประการสุดท้าย ยังมีความกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูลผู้เรียนและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลที่ทำให้ผู้เรียนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้

6. แนวทางการบูรณาการ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ

6.1 การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน

เพื่อให้การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษประสบความสำเร็จ การพัฒนาศักยภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สถาบันการศึกษาควรจัดโปรแกรมการฝึกอบรมที่ครอบคลุมทั้งด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ AI เข้ากับการสอน และการประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือ AI การฝึกอบรมควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่สนับสนุนครูในการทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่และแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน

ครูควรได้รับการสนับสนุนให้เข้าใจบทบาทใหม่ของตน ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก และผู้ให้คำปรึกษา มากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว การสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Communities) ที่ครูสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีในการใช้ AI จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (ชุมแพร บุญยืน และคณะ, 2018)

6.2 การออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้

การบูรณาการ AI เข้ากับหลักสูตรควรเป็นไปอย่างรอบคอบและมีแผนงานที่ชัดเจน ครูควรเลือกใช้เครื่องมือ AI ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ควรผสมผสานระหว่างการใช้ AI กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากทั้งสองแนวทาง

การออกแบบกิจกรรมควรให้ผู้เรียนมีโอกาสนำ AI เป็นเครื่องมือในการสำรวจ สร้างสรรค์ และแก้ปัญหา มากกว่าการใช้เพียงเพื่อรับความรู้แบบเดิม ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนสามารถใช้แพลตฟอร์มในการฝึกฝนการสนทนาในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วนำประสบการณ์มาอภิปรายและวิเคราะห์กับครูและเพื่อนในชั้นเรียน หรือใช้เครื่องมือ AI ในการวิเคราะห์ข้อความ แล้วนำผลมาสังเคราะห์และนำเสนอด้วยตนเอง (Liang et al., 2023)

6.3 การประเมินผลและการวัดประสิทธิภาพ

การประเมินผลการเรียนรู้ในยุคที่มีการใช้ AI ต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทักษะที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ความรู้ทางภาษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทักษะการใช้เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ ครูควรใช้การประเมินผลหลากหลายรูปแบบ ทั้งการประเมินโดย AI การประเมินโดยครู การประเมินตนเอง และการประเมินโดยเพื่อน เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ครอบคลุมของการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวัดประสิทธิภาพของเครื่องมือ AI ควรพิจารณาทั้งผลการเรียนทางวิชาการและปัจจัยอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจ ความพึงพอใจ และการพัฒนาทักษะอื่น ๆ สถาบันการศึกษาควรดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินผลกระทบของ AI ต่อการเรียนรู้และใช้ผลการวิจัยในการปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง (Shadiev & Yang, 2020)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงสรุปได้ว่าต้องพัฒนาครูให้เข้าใจบทบาทใหม่เป็นผู้อำนวยความสะดวก พร้อมจัดอบรมและสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ AI ออกแบบหลักสูตรให้ผสมผสาน AI กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยให้ผู้เรียนใช้ AI เป็นเครื่องมือสำรวจและแก้ปัญหามากกว่าแค่รับความรู้ ประเมินผลแบบหลากหลายทั้งโดย AI ครู และผู้เรียนเอง พร้อมวิจัยวัดผลกระทบทั้งผลสัมฤทธิ์และแรงจูงใจเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

สรุป

บทความวิชาการนี้ได้วิเคราะห์ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในหลายมิติ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โดยสามารถพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ผ่านการเรียนรู้แบบปรับเหมาะตามผู้เรียนแต่ละคนให้ผลตอบกลับทันทีและเพิ่มความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาเครื่องมือต่างๆ เช่น แขนงบท ระบบประเมินผลอัตโนมัติ เครื่องมือตรวจไวยากรณ์ และระบบแนะนำเนื้อหา ช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนได้ตลอดเวลาได้รับผลตอบกลับที่แม่นยำและเรียนรู้ตามจังหวะของตนเอง ผู้เรียนที่ใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีแรงจูงใจและความก้าวหน้าในการเรียนสูงขึ้น

ส่วนประเด็นปัญหาการนำมาปัญญาประดิษฐ์ใช้ยังมีอุปสรรคสำคัญหลายประการได้แก่ ความพร้อมและทัศนคติของครูที่ต้องได้รับการฝึกอบรมและสนับสนุนอย่างเพียงพอ ข้อจำกัดในการเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม ความกังวลด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูลความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและความจำเป็นของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เทคโนโลยีที่ไม่สามารถทดแทนได้

อีกประการหนึ่งปัญญาประดิษฐ์ควรเป็นเครื่องมือเสริมพลังครูไม่ใช่ตัวทดแทน ครูยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้บริบท สร้างความสัมพันธ์ พัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์

และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาในบริบททางวัฒนธรรมอนาคตของการสอนภาษาอังกฤษจะเป็นการผสมผสานระหว่างความเชี่ยวชาญของครูกับความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ประการแรกสถาบันการศึกษาควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ที่ชัดเจนและเป็นขั้นตอน เริ่มจากการทดลองใช้ในขนาดเล็กและขยายผลตามความเหมาะสมประการที่สองควรมีการพัฒนาโปรแกรมกาฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจและทักษะในการใช้เทคโนโลยี ประการที่สุดท้ายควรสร้างกลไกการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ให้มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์เข้ากับการสอนภาษาอังกฤษต้องอาศัยการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาศักยภาพครูและนักเรียน และการสร้างความเข้าใจในทุกภาคส่วน การใช้ AI อย่างชาญฉลาดจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งทักษะภาษาและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคมที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของมนุษย์ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตที่เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวัน

เอกสารอ้างอิง

- ชุมแพร บุญยืน, นวรัตน์ เดชพิมล, ญกานดา ศุภวัฒน์ และ ศิรินนา วอนเกานอย. (2018). ทฤษฎีการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ Information Technology Acceptance Theories. *Chophayom Journal*, 29(1), 359–372.
- ปราโมทย์ ลือนาม. (2554). แนวคิดและวิวัฒนาการของแบบจำลองการยอมรับการใช้เทคโนโลยี. *Modern Management Journal*, 9(1), 9-17.
- ปาริฉัตร วิชฎากรณ์กุล, อัญฐมา บุญปาลิต และ เกริกฤทธิ์ อัมพะวัต. (2564). การเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของพนักงานโรงแรมในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(1), 470–484.
- Chun, D., Kern, R., & Smith, B. (2016). Technology in language use, language teaching, and language learning. *The Modern Language Journal*, 100(S1), 64-80.
- Kessler, G. (2018). Technology and the future of language teaching. *Foreign Language Annals*, 51(1), 205-218.
- Liang, J. C., Hwang, G. J., Chen, M. R. A., & Darmawansah, D. (2023). Roles and research foci of artificial intelligence in language education: an integrated bibliographic analysis and systematic review approach. *Interactive Learning Environments*, 31(7), 4270-4296.

- Searle, J. R. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417-424.
- Shadiev, R., & Yang, M. (2020). Review of studies on technology-enhanced language learning and teaching. *Sustainability*, 12(2), 524.
- Thorne, S. L., & Payne, J. S. (2005). Evolutionary trajectories, Internet-mediated expression, and language education. *CALICO Journal*, 371-397.
- Timms, M. J. (2016). Letting artificial intelligence in education out of the box: educational cobots and smart classrooms. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 26, 701-712.
- Wang, W., & Siau, K. (2019). Artificial intelligence, machine learning, automation, robotics, future of work and future of humanity: A review and research agenda. *Journal of Database Management (JDM)*, 30(1), 61-79.
- Yang, S. C., & Chen, Y. J. (2007). Technology-enhanced language learning: A case study. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 860-879.

สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*

HOLISTIC WELL-BEING ACCORDING TO BUDDHISM

พระครูสุตัตถนวาทิ (พชรพล วิถีธรรม)¹ และ พระครูสุธีสารบัณฑิต²

Phrakrusuttaratnavadi (Withitham)¹ and PhrakruSudhisarabandit²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus¹⁻²

Corresponding Author, Email : E-Mail: 6805105040@mcu.ac.th.com

ชื่อหนังสือ : สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ

ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สำนักพิมพ์ : โรงพิมพ์ผลิธัมม์

พิมพ์ครั้งที่ 33 : (เมษายน 2557)

จำนวนหน้า : 129 หน้า

ISBN : 974-506-697-4

บทนำ

หนังสือเรื่อง “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ” ที่นำมาวิจารณ์ในครั้งนี้ เป็นผลงานทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและสุขภาวะที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เห็นได้จากการตีพิมพ์เผยแพร่ต่อเนื่องถึง 33 ครั้ง โดยสำนักพิมพ์โรงพิมพ์ผลิธัมม์ ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ คือการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตาม เพื่อคงไว้ซึ่งความถูกต้องของเนื้อหา ผู้ประสงค์จะจัดพิมพ์เผยแพร่จำเป็นต้องขอรับต้นฉบับจากวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระพิก อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม 73210 ซึ่งสะท้อนถึงความรอบคอบและความรับผิดชอบทางวิชาการของผู้จัดทำ

ในเชิงเนื้อหา หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นที่การนำเสนอแนวคิด สุขภาวะองค์รวมตามกรอบพุทธศาสนา อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักธรรมเข้ากับมิติสุขภาวะทั้งทางกาย จิต

* Received 14 January 2026 ; Revised 16 January 2026; Accepted 20 January 2026

สังคม และปัญญา ผู้เขียนใช้วิธีอธิบายที่ละเอียด ลุ่มลึก และขยายความอย่างกว้างขวาง จนทำให้เนื้อหามีลักษณะเชิงอรรถธิบาย (expository) ที่เข้มข้น เหมาะสำหรับผู้อ่านในระดับบัณฑิตศึกษาและนักวิชาการ อย่างไรก็ตาม ความละเอียดดังกล่าว แม้จะช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ของเนื้อหา แต่ในบางตอนอาจทำให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าถึงสาระสำคัญได้ยาก และขาดการสรุปเชิงประมวลที่ช่วยเชื่อมโยงประเด็นหลักให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในด้านรูปแบบและสำนวน หนังสือใช้ภาษาทางวิชาการที่มีความเป็นระบบ มีการอ้างอิงหลักธรรมและแนวคิดเชิงปรัชญาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนมาตรฐานการเขียนในระดับดุขฎิบัณฑิต ซึ่งเป็นทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ หนังสือมีคุณค่าอย่างสูงในฐานะงานวิชาการเชิงลึก แต่ยังเปิดช่องให้ตั้งคำถามเชิงวิจารณ์ว่า การนำเสนอองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถปรับให้เกิดความสมดุลระหว่างความลุ่มลึกทางทฤษฎีกับความชัดเจนในการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด โดยสรุป หนังสือ “สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ” เป็นผลงานที่มีคุณค่าทางวิชาการสูง และเป็นฐานความรู้สำคัญในการศึกษาประเด็นสุขภาวะตามแนวพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม การวิจารณ์เชิงวิชาการยังคงมีความจำเป็น เพื่อสะท้อนทั้งจุดเด่น จุดจำกัด และศักยภาพของหนังสือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาวะองค์กรให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

ผู้แต่ง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นพระนักวิชาการ นักคิด และนักเขียนด้านพระพุทธศาสนาร่วมสมัยที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาในสังคมไทยและระดับนานาชาติ ผลงานของท่านมีลักษณะโดดเด่นในเชิงการอธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์หลักธรรม โดยอาศัยกรอบคิดเชิงปรัชญา เหตุผล และวิธีวิทยาทางวิชาการสมัยใหม่ควบคู่กับคัมภีร์พระไตรปิฎกอย่างเป็นระบบ งานเขียนจำนวนมากของท่าน โดยเฉพาะหนังสือเรื่อง พุทธธรรม ได้รับการยอมรับในฐานะตำราหลักทั้งในแวดวงการศึกษาพระพุทธศาสนาและสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และจริยศาสตร์ประยุกต์

การยอมรับในระดับสากลปรากฏชัดจากการที่พระพรหมคุณาภรณ์เป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัล UNESCO Prize for Peace Education ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผลงานของท่านมิได้จำกัดอยู่เพียงการอธิบายหลักธรรมเชิงศาสนาเท่านั้น หากแต่สามารถเชื่อมโยงพุทธปรัชญาเข้ากับประเด็นร่วมสมัยด้านสันติภาพ การพัฒนามนุษย์ และความยั่งยืนของสังคมได้อย่างมีพลัง นอกจากนี้ ท่านยังได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศมากกว่า 15 แห่ง ได้รับการแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในปี พ.ศ. 2549 และได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2559 ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนสถานะของท่านในฐานะ “นักปราชญ์พุทธศาสนาร่วมสมัย” อย่างแท้จริง

หนังสือเรื่อง “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ” เป็นหนังสือที่เกิดจากการถอดคำบรรยายของพระพรหมคุณาภรณ์ ซึ่งแสดงไว้ ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2547 ลักษณะของหนังสือในฐานะ “คำบรรยายถอดความ” มีทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดในเชิงวิชาการ กล่าวคือ จุดแข็งอยู่ที่ความเป็นธรรมชาติของการอธิบาย ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามกระบวนการคิดของผู้บรรยายได้อย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกันก็สะท้อนข้อจำกัดในด้านโครงสร้างบางตอนที่มีลักษณะยืดเยื้อและซ้ำซ้อน ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของงานถอดคำบรรยายเมื่อเทียบกับงานเขียนที่ออกแบบเชิงตำราโดยตรง

โครงสร้างเนื้อหาของหนังสือ

ในด้านโครงสร้าง หนังสือเรื่อง “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ” ถูกจัดวางเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วนหลัก ซึ่งสะท้อนความพยายามของผู้เขียนในการนำเสนอแนวคิดสุขภาวะตามกรอบพุทธศาสนาอย่างเป็นลำดับ จากการวางรากฐานเชิงแนวคิด ไปสู่การขยายความในระดับระบบชีวิตและสังคมร่วมสมัย ก่อนจะสรุปและเสริมความสมบูรณ์ด้วยภาคผนวก โครงสร้างดังกล่าวมีลักษณะเป็นการไต่ระดับทางความคิด (conceptual progression) ซึ่งถือเป็นจุดแข็งสำคัญในเชิงวิชาการ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงวิจารณ์ ยังพบประเด็นที่สามารถอภิปรายเพิ่มเติมได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนนำของหนังสือเรื่อง “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ” ทำหน้าที่เป็นฐานความคิดเชิงทฤษฎีที่สำคัญต่อโครงสร้างองค์ความรู้ของหนังสือทั้งเล่ม ผู้เขียนเริ่มจากการอธิบายความหมายของคำว่า “สุขภาวะ” ในบริบทของระบบสาธารณสุข ซึ่งโดยทั่วไปมักเน้นมิติทางกายและจิตตามกรอบการแพทย์สมัยใหม่ ก่อนจะขยายความหมายดังกล่าวให้เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยชี้ให้เห็นว่า สุขภาวะในความหมายเชิงพุทธมิใช่เพียงภาวะที่ปราศจากโรคภัย หากเป็นความสมบูรณ์แห่งชีวิตที่ครอบคลุมมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา การอธิบายในส่วนนำมีลักษณะของการปรับกรอบความเข้าใจของผู้อ่านจากมุมมองเชิงชีวการแพทย์ไปสู่มุมมองเชิงปรัชญาและจิตวิญญาณ ผู้เขียนเสนอว่า หากมองสุขภาวะจำกัดอยู่เพียงระดับกายภาพหรืออารมณ์ สุขภาวะย่อมเป็นเพียงสภาวะชั่วคราวและไม่มั่นคง ในทางตรงกันข้าม กรอบพุทธศาสนามองสุขภาวะในฐานะผลของกระบวนการพัฒนาชีวิตตามเหตุปัจจัย ซึ่งสัมพันธ์กับระดับความรู้ ความบริสุทธิ์ และความสงบภายใน การปูพื้นฐานแนวคิดในลักษณะนี้ทำให้ส่วนนำมีสถานะเป็นแกนกลางทางทฤษฎีที่กำหนดทิศทางการตีความเนื้อหาทั้งเล่ม

ในเชิงเนื้อหา ผู้เขียนนำเสนอกรอบแนวคิดสุขภาวะในฐานะอาการปรากฏของความสมบูรณ์ ๔ ประการ ได้แก่ วิชา วิมุตติ วิสุทธิ และสันติ กรอบแนวคิดดังกล่าวมีนัยสำคัญทางวิชาการ เนื่องจากยกระดับการอภิปรายสุขภาวะจากระดับผลลัพธ์ไปสู่ระดับกระบวนการ

และโครงสร้างภายในของชีวิตมนุษย์ โดยชี้ว่า สุขภาวะมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากเป็นผลของการพัฒนาปัญญา การคลายความยึดติด ความบริสุทธิ์ทางจิตใจ และความสงบอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 2 สุขภาวะในระบบชีวิตแห่งธรรมชาติ ส่วนที่ ๒ ของหนังสือมุ่งขยายกรอบแนวคิดสุขภาวะจากระดับปัจเจกไปสู่ระดับ “ระบบชีวิตแห่งธรรมชาติ” โดยเสนอให้มองมนุษย์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของระบบชีวิตที่ดำรงอยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยร่วมกับธรรมชาติ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักปฏิจางสมุพบาทในพระพุทธศาสนา และช่วยยกระดับการอภิปรายสุขภาวะจากมิติส่วนบุคคลไปสู่มิติของระบบนิเวศและโครงสร้างชีวิตโดยรวม อันเป็นการท้าทายกระบวนทัศน์การพัฒนาที่มองมนุษย์เป็นศูนย์กลางและแยกขาดจากธรรมชาติ

ในเชิงวิชาการ ส่วนนี้มีคุณค่าเด่นในการเชื่อมโยงพุทธปรัชญาเข้ากับแนวคิดสุขภาวะเชิงนิเวศและการพัฒนาที่ยั่งยืน แม้ผู้เขียนจะมีได้ใช้ศัพท์ทางวิชาการร่วมสมัยโดยตรง แต่เนื้อหาโดยนัยสอดคล้องกับกรอบคิดด้านระบบนิเวศมนุษย์และสุขภาพเชิงระบบ ซึ่งสะท้อนศักยภาพของพุทธศาสนาในการเป็นฐานคิดเชิงจริยธรรมสำหรับการจัดการปัญหาสุขภาวะในระดับโครงสร้าง

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดสำคัญของส่วนนี้คือการเน้นการอธิบายเชิงปรัชญาและนามธรรมเป็นหลัก โดยขาดการเชื่อมโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือวิกฤตสุขภาพร่วมสมัยในเชิงประจักษ์ การไม่ยกกรณีศึกษาหรือสถานการณ์จริง เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพเชิงระบบ ทำให้การอภิปรายยังคงอยู่ในระดับแนวคิดมากกว่าการประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ การจัดระบบเนื้อหายังขาดการไล่ระดับจากหลักการไปสู่ผลกระทบเชิงปฏิบัติอย่างชัดเจน

ส่วนที่ 3 สุขภาวะในระบบชีวิต-สังคมยุคไอที ส่วนที่ ๓ สะท้อนความร่วมมือของหนังสืออย่างเด่นชัด โดยผู้เขียนนำกรอบแนวคิดสุขภาวะเชิงพุทธมาวิเคราะห์บริบทของสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือความรวดเร็ว ความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์ได้มุ่งปฏิเสธเทคโนโลยี หากแต่ชี้ให้เห็นผลกระทบของโครงสร้างสังคมดิจิทัลที่มีต่อวิถีชีวิต ระบบคุณค่า และกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ อันส่งผลโดยตรงต่อสุขภาวะทั้งในระดับปัจเจกและสังคม

ในเชิงแนวคิด ผู้เขียนขยายหลักพุทธธรรมว่าด้วยความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่เป็นตัวตน มาประยุกต์ใช้กับบริบทสังคมดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ การแข่งขัน และการบริโภคข้อมูลอย่างต่อเนื่อง สุขภาวะตามแนวพุทธจึงถูกเสนอในฐานะความสามารถในการอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีอย่างมีสติและปัญญา มากกว่าการหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธเทคโนโลยี กรอบคิดดังกล่าวช่วยยกระดับการอภิปรายสุขภาวะจากการจัดการปัญหาเชิงเทคนิค ไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกและปัญญาในระดับโครงสร้างชีวิต

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดสำคัญของส่วนนี้ยังคงอยู่ที่การเน้นการวิเคราะห์เชิงปรัชญาและนามธรรมเป็นหลัก โดยขาดการเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ งานวิจัยร่วมสมัย หรือ

ปรากฏการณ์ทางสังคมดิจิทัลที่เป็นรูปธรรม เช่น ปัญหาสุขภาพจิตจากการใช้สื่อดิจิทัลหรือการเสพติดเทคโนโลยี อีกทั้งการจัดลำดับเนื้อหายังไม่ชัดเจนในแง่ของการไล่จากปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ

ส่วนที่ 4 บทสรุป บทสรุปของหนังสือทำหน้าที่ประมวลและเชื่อมโยงแนวคิดหลักทั้งหมด โดยต่อยอดกรอบคิดเรื่อง สุขภาวะองค์รวมตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งครอบคลุมมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา การสรุปในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของระบบความคิดที่ผู้เขียนนำเสนอ และต่อยอดจุดยืนเชิงปรัชญาที่มองสุขภาวะเป็นผลของกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน มิใช่เพียงการจัดการปัญหาทางกายภาพหรือบริการสุขภาพเชิงเทคนิค ในเชิงเนื้อหา บทสรุปเน้นย้ำว่าปัญหาสุขภาวะของมนุษย์ร่วมสมัยมีรากฐานจากโครงสร้างความคิด ระบบคุณค่า และวิถีชีวิตที่ขาดสมดุล มากกว่าปัจจัยทางกายเพียงอย่างเดียว ประเด็นดังกล่าวสะท้อนความสอดคล้องของเนื้อหาทั้งเล่ม และช่วยเสริมความมั่นคงของกรอบทฤษฎีสุขภาวะเชิงพุทธที่ผู้เขียนเสนอมาอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ในเชิงวิชาการ บทสรุปยังคงมีลักษณะเป็นการทบทวนและย้ำแนวคิดเดิม มากกว่าการเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายเชิงวิพากษ์ การเปรียบเทียบกับกรอบทฤษฎีอื่นหรือการชี้ช่องว่างทางองค์ความรู้เพื่อการศึกษาต่อยอดในบริบทสหสาขา บทบาทของบทสรุปจึงยังไม่เด่นชัดในฐานะพื้นที่ของ conceptual contribution ตามมาตรฐานงานวิชาการร่วมสมัย ทั้งนี้ ข้อจำกัดดังกล่าวควรพิจารณาควบคู่กับบริบทของหนังสือในฐานะงานถอดคำบรรยาย ซึ่งมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างเชิงวิชาการ การที่บทสรุปมุ่งต่อยอดสาระสำคัญจึงอาจสะท้อนเจตนารมณ์ของผู้เขียนในการเน้นความเข้าใจเชิงลึกมากกว่าการเสนอข้อถกเถียงใหม่

ส่วนที่ 5 ภาคผนวก ภาคผนวกของหนังสือทำหน้าที่เสริมความสมบูรณ์ของเนื้อหา โดยเป็นพื้นที่รองรับข้อมูลและคำอธิบายประกอบที่ไม่เหมาะสมต่อการนำเสนอในเนื้อหาหลัก ทั้งด้วยเหตุผลด้านโครงสร้าง ความต่อเนื่อง และระดับความละเอียดของเนื้อหา บทบาทดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านสามารถย้อนกลับไปทำความเข้าใจประเด็นเฉพาะได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นโดยไม่รบกวนการดำเนินเรื่องของเนื้อหาหลัก อย่างไรก็ตาม ในเชิงโครงสร้างและการสื่อสารทางวิชาการ ภาคผนวกยังมีข้อจำกัดสำคัญ คือการขาดการชี้แนะความเชื่อมโยงกับเนื้อหาหลักอย่างเป็นระบบ ภาคผนวกมิได้ระบุชัดเจนว่าแต่ละส่วนทำหน้าที่สนับสนุนหรือขยายความประเด็นใด ส่งผลให้ผู้อ่านอาจรับรู้ภาคผนวกในฐานะเนื้อหาที่แยกขาด มากกว่าจะเป็นส่วนเสริมเชิงโครงสร้างของงานทั้งเล่ม โดยสรุป ภาคผนวกของหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในฐานะเนื้อหาประกอบที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจในประเด็นเฉพาะ แต่ยังมีศักยภาพในการพัฒนาเพิ่มเติม หากมีการจัดระบบและชี้แนะความสัมพันธ์กับเนื้อหาหลักอย่างชัดเจน จะช่วยยกระดับภาคผนวกจากบทบาทของข้อมูลประกอบ ไปสู่การเป็นส่วนเสริมเชิงโครงสร้างที่เพิ่มคุณค่าทางวิชาการและความสมบูรณ์ของหนังสือทั้งเล่มได้อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น

ทัศนะวิจารณ์

1. จุดเด่นของหนังสือ

ประการแรก หนังสือเล่มนี้มีคุณภาพการสำคัญในการขยายความหมายของ “สุขภาวะ” ออกจากกรอบชีวการแพทย์และสาธารณสุขเชิงเทคนิค ไปสู่กรอบเชิงปรัชญาและจิตวิญญาณตามแนวพุทธศาสนา จุดแข็งของแนวคิดนี้คือการชี้ให้เห็นว่า สุขภาวะมิใช่เพียงภาวะของร่างกายหรือจิตใจที่ปราศจากโรค แต่เป็นผลของกระบวนการพัฒนาชีวิตตามเหตุปัจจัย ซึ่งช่วยเติมเต็มข้อจำกัดของกรอบสุขภาพสมัยใหม่ที่มุ่งจัดการ “อาการ” มากกว่า “โครงสร้างความคิดและวิถีชีวิต” อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับกรอบสุขภาวะเชิงประจักษ์ในสายสาธารณสุข แนวคิดสุขภาวะเชิงพุทธยังมีข้อจำกัดในด้านการแปลงเป็นตัวชี้วัดหรือแนวทางเชิงนโยบายที่ตรวจสอบได้

ประการที่สอง การเสนอสุขภาวะในฐานะ “ระบบองค์รวม” ที่เชื่อมโยงกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นจุดแข็งเชิงทฤษฎีที่โดดเด่น เพราะช่วยก้าวข้ามการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญของระบบสุขภาพร่วมสมัย แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ systems thinking ในโลกวิชาการปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับกรอบระบบสุขภาพสากล หนังสือยังเน้นการอธิบายเชิงหลักการมากกว่าการวิเคราะห์กลไกเชิงโครงสร้างหรือเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ความพยายามเชื่อมโยงพุทธปรัชญากับบริบทสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ถือเป็นจุดแข็งด้านความร่วมมือ หนังสือมีได้มองเทคโนโลยีในเชิงศีลธรรมแบบตัดสิน หากแต่วิเคราะห์ผลกระทบต่อโครงสร้างคุณค่าและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งช่วยเปิดพื้นที่ให้พุทธศาสนาเป็นกรอบวิเคราะห์เชิงสังคม อย่างไรก็ตาม การอภิปรายยังอยู่ในระดับนามธรรม เมื่อเทียบกับงานวิจัยด้านสังคมดิจิทัลที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐาน

ประการที่สี่ ความลุ่มลึกทางปรัชญาและการใช้ภาษาเชิงแนวคิดตลอดทั้งเล่ม เป็นทั้งพลังและข้อจำกัด พลังอยู่ที่การกระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์และการตั้งคำถามต่อความหมายของสุขและความสำเร็จในชีวิต แต่ข้อจำกัดคืออาจทำให้หนังสือเข้าถึงผู้อ่านวงกว้างหรือผู้ปฏิบัติงานด้านสุขภาพได้ยาก เมื่อเทียบกับงานสุขภาวะเชิงปฏิบัติหรือเชิงนโยบาย

ประการที่ห้า ในเชิงโครงสร้าง การเรียบเรียงเนื้อหาจากฐานทฤษฎีไปสู่การประยุกต์ในระดับธรรมชาติและสังคมร่วมสมัย ช่วยสร้างเอกภาพทางแนวคิดของหนังสือได้อย่างชัดเจน จุดแข็งนี้ทำให้หนังสือเหมาะสมในฐานะงานเชิงทฤษฎีมากกว่างานคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติ โดยสรุปในมุมมองของผู้วิจารณ์ หนังสือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ มีจุดเด่นสำคัญในการสร้างกรอบคิดสุขภาวะที่ลุ่มลึก เป็นองค์รวม และท้าทายกระบวนการทัศน์สุขภาพกระแสหลัก จุดแข็งอยู่ที่พลังทางปรัชญาและศักยภาพในการอธิบายปัญหาสุขภาวะในระดับโครงสร้าง ขณะที่ข้อจำกัดอยู่ที่การขาดการเชื่อมโยงเชิงประจักษ์และเชิงนโยบาย หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสม

อย่างยิ่งในฐานะ “ฐานคิดเชิงทฤษฎี” สำหรับการวิจัยและการอภิปรายทางวิชาการ มากกว่าการเป็นแนวทางปฏิบัติเชิงเทคนิคโดยตรง

2. คุณค่าของหนังสือ

หนังสือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ มีคุณค่าอย่างยิ่งในเชิงทฤษฎี วิชาการ สังคม และนโยบาย โดยนำเสนอกรอบความคิดสุขภาวะที่สามารถตอบโจทย์วิกฤตสุขภาวะร่วมสมัย ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนและเชื่อมโยงหลายระดับ หนังสือเล่มนี้มิได้เป็นเพียงงานอธิบายหลักธรรม หากแต่เป็นงานเชิงบูรณาการที่เสนอสุขภาวะในฐานะกระบวนการพัฒนาชีวิตอย่างลุ่มลึกและยั่งยืน

คุณค่าประการแรก คือ คุณค่าเชิงทฤษฎี หนังสือขยายความหมายของสุขภาวะจากกรอบชีวการแพทย์และสาธารณสุขเชิงเทคนิค ไปสู่การมองสุขภาวะในฐานะ “ภาวะของการดำรงอยู่ที่สมบูรณ์” ตามพุทธปรัชญา เมื่อเปรียบเทียบกับนิยามขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งยังเน้นสุขภาวะในฐานะสภาวะที่พึงประสงค์ หนังสือเล่มนี้เสนอสุขภาวะในฐานะกระบวนการตามเหตุปัจจัย จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างของทฤษฎีสุขภาวะสมัยใหม่ที่ยังขาดมิติทางปัญญาและจิตวิญญาณอย่างเป็นระบบ

คุณค่าประการที่สอง คือ คุณค่าเชิงวิชาการในฐานะงานบูรณาการข้ามศาสตร์ ผู้เขียนสามารถเชื่อมโยงพุทธปรัชญากับสาธารณสุข สังคมศาสตร์ และปรัชญาได้อย่างกลมกลืน แตกต่างจากแนวคิดสุขภาวะเชิงชีวการแพทย์ที่มักแยกมนุษย์ออกเป็นส่วน ๆ และแตกต่างจากแนวคิด well-being ตะวันตก เช่น positive psychology ที่มุ่งเน้นความสุขและศักยภาพของปัจเจก หนังสือเล่มนี้เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของจิตและปัญญา จึงมีคุณค่าเป็นต้นแบบเชิงวิธีวิทยาสำหรับงานวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ

คุณค่าประการที่สาม คือ คุณค่าเชิงสังคมและวัฒนธรรม หนังสือฟื้นฟูบทบาทพระพุทธศาสนาในฐานะกรอบวิเคราะห์ปัญหาสังคมร่วมสมัย โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ แตกต่างจากกรอบสุขภาวะตะวันตกที่ตั้งอยู่บนฐานปัจเจกนิยม แนวคิดนี้ช่วยอธิบายปัญหาสุขภาวะในระดับโครงสร้างคุณค่าและวิถีชีวิตของสังคม

คุณค่าประการที่สี่ คือ คุณค่าเชิงการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ หนังสือเหมาะใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในระดับบัณฑิตศึกษา เนื่องจากส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ เชิงวิพากษ์ และการคิดเชิงระบบ มากกว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงเทคนิคแบบสำเร็จรูป

คุณค่าประการที่ห้า คือ คุณค่าเชิงนโยบายในระดับฐานคิด แม้หนังสือจะมีได้เสนอเครื่องมือเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมเช่นกรอบ WHO แต่กรอบสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธสามารถใช้เป็นฐานคิดเชิงคุณค่าและจริยธรรมในการออกแบบนโยบายด้านสุขภาวะและการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทย

โดยสรุป หนังสือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ มีคุณค่าในฐานะงานวิชาการเชิงบูรณาการที่ช่วยขยายกรอบสุขภาวะให้ก้าวข้ามสุขภาวะเชิงชีวการแพทย์ กรอบ WHO และแนวคิด

well-being ตะวันตก ไปสู่ความเข้าใจสุขภาวะในฐานะกระบวนการพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน

3. จุดที่ควรพัฒนาของหนังสือ

แม้หนังสือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ จะมีคุณค่าเชิงแนวคิดและเชิงวิชาการในระดับสูง แต่ในฐานะงานวิชาการร่วมสมัย ยังมีประเด็นที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้เพื่อเสริมความสมบูรณ์ของเนื้อหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารองค์ความรู้

ประการแรก รูปแบบการนำเสนอ หนังสือเน้นการอธิบายเชิงปรัชญาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนความลุ่มลึกทางความคิด แต่ในบางส่วนอาจทำให้ผู้อ่านติดตามโครงสร้างแนวคิดได้ยาก หากมีการจัดแบ่งหัวข้อย่อยและสรุปประเด็นสำคัญในแต่ละตอน จะช่วยเพิ่มความชัดเจนเชิงโครงสร้างและเอื้อต่อการทำความเข้าใจเชิงระบบ

ประการที่สอง การเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื้อหาส่วนใหญ่ยังอยู่ในระบือนามธรรม หากมีการเสริมกรณีศึกษา งานวิจัยร่วมสมัย หรือสถานการณ์สุขภาวะจริง จะช่วยเพิ่มน้ำหนักทางวิชาการเชิงสหสาขา และทำให้กรอบสุขภาวะองค์รวมมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ประการที่สาม การอภิปรายเชิงวิพากษ์และเชิงเปรียบเทียบ หนังสือยังมีพื้นที่จำกัดในการเปรียบเทียบหรือโต้แย้งกับแนวคิดสุขภาวะจากสำนักคิดอื่นอย่างเป็นระบบ การเพิ่มการอภิปรายในลักษณะนี้จะช่วยยกระดับงานจากการเสนอกรอบแนวคิด ไปสู่งานวิชาการเชิงถกเถียงที่มีพลังมากยิ่งขึ้น

ประการที่สี่ การประยุกต์ใช้เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ แม้หนังสือจะมีศักยภาพสูงในการเป็นฐานคิดด้านนโยบายสุขภาวะ แต่ข้อเสนอเชิงปฏิบัติยังอยู่ในระดับนัยยะ หากมีการสังเคราะห์เป็นโมเดลหรือกรอบเชิงนโยบายที่ชัดเจน จะช่วยขยายผลจากทฤษฎีวิชาการไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่ห้า บทบาทของบทสรุปและภาคผนวก บทสรุปยังเน้นการทบทวนแนวคิดมากกว่าการสังเคราะห์เชิงวิพากษ์หรือชี้ทิศทางการวิจัยต่อยอด ขณะที่ภาคผนวกยังขาดการเชื่อมโยงกับเนื้อหาหลักอย่างชัดเจน การปรับบทบาทของทั้งสองส่วนจะช่วยเสริมความเป็นเอกภาพของโครงสร้างหนังสือโดยรวม

โดยสรุป จุดที่ควรพัฒนาของหนังสือมิใช่ข้อบกพร่องเชิงคุณค่า หากแต่เป็นข้อเสนอเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับงานจากงานเชิงแนวคิด ไปสู่งานวิชาการเชิงบูรณาการที่มีพลังทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้หนังสือสามารถตอบโจทย์ทั้งวงวิชาการและสังคมร่วมสมัยได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

สรุป

หนังสือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ ๖ เป็นงานวิชาการที่มีคุณภาพสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาวะเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะการขยายกรอบความเข้าใจเรื่องสุขภาวะให้ก้าวพ้นกระบวนทัศน์เชิงชีวการแพทย์ (biomedical model) และจิตวิทยาเชิงปัจเจกไปสู่การพิจารณาความสมบูรณ์แห่งชีวิตในระดับโครงสร้าง ตามกรอบพุทธปรัชญาและหลักเหตุปัจจัยอย่างเป็นระบบ ซึ่งแตกต่างจากกรอบสุขภาวะสมัยใหม่ที่มักเน้นผลลัพธ์เชิงอาการหรือการจัดการความเสี่ยงเป็นสำคัญ

ในเชิงเนื้อหา หนังสือมีจุดเด่นที่การวางฐานคิดเชิงทฤษฎีอย่างมั่นคง เริ่มจากการรื้อกรอบความเข้าใจเดิมเกี่ยวกับสุขภาวะ ก่อนขยายการวิเคราะห์ไปสู่ระบบชีวิตแห่งธรรมชาติและระบบชีวิต-สังคมในบริบทโลกสมัยใหม่ ลำดับการนำเสนอเช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นความสัมพันธ์ของสุขภาวะในหลายระดับ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคล โครงสร้างสังคม ไปจนถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะเชิงระบบ (systems health) และกรอบ social determinants of health ในศาสตร์สาธารณสุขร่วมสมัย แต่ในขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างเชิงปรัชญา กล่าวคือ หนังสือเน้นการเปลี่ยนแปลง “โครงสร้างการรับรู้และคุณค่า” ของมนุษย์ มากกว่าการจัดการปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับนิยามสุขภาวะขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งเน้นภาวะสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต และสังคม แนวคิดสุขภาวะเชิงพุทธในหนังสือเล่มนี้มีความลุ่มลึกยิ่งขึ้นในมิติทางปัญญาและจิตวิญญาณ โดยมองสุขภาวะเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตตามหลักไตรลักษณ์และอิทัปปิจจยา มากกว่าสถานะหรือสภาวะคงที่ ความแตกต่างดังกล่าวช่วยเติมเต็มข้อจำกัดของกรอบ WHO ที่แม้จะมีลักษณะองค์รวม แต่ยังคงเน้นการวัดผลและการจัดการเชิงระบบบริการเป็นหลัก

ในเชิงคุณค่าทางวิชาการ หนังสือทำหน้าที่เป็น “สะพานเชิงแนวคิด” ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสตร์สุขภาวะสมัยใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิด well-being แบบตะวันตก เช่น positive psychology ซึ่งมุ่งเสริมสร้างความสุข ความพึงพอใจ และศักยภาพของปัจเจกบุคคล หนังสือเล่มนี้เสนอกรอบคิดที่ตั้งคำถามต่อความหมายของความสุขและความสำเร็จในระดับรากฐาน โดยเน้นการลดอัตตา การรู้เท่าทันความไม่เที่ยง และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มากกว่าการเพิ่มพูนประสบการณ์เชิงบวกเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม แม้หนังสือจะมีศักยภาพสูงในการสนทนากับศาสตร์สุขภาวะสมัยใหม่ แต่การเปรียบเทียบกับกล่าวอ้างปรากฏในลักษณะโดยนัย มากกว่าการอภิปรายเชิงเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบกับกรอบชีวการแพทย์ สาธารณสุข หรือจิตวิทยาเชิงบวก การเสริมการวิเคราะห์เชิงประจักษ์หรือการอ้างอิงงานวิจัยร่วมสมัยจากศาสตร์เหล่านี้ จะช่วยยกระดับหนังสือจากงานเสนอกรอบคิดเชิงพุทธ ไปสู่งานวิชาการเชิงสนทนาข้ามกระบวนทัศน์ (inter-paradigmatic dialogue) ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ .(พิมพ์ครั้งที่ 33).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

เทคโนโลยีแก้ทุกข์*

THE TECHNOLOGY OF RELIEVING SUFFERING

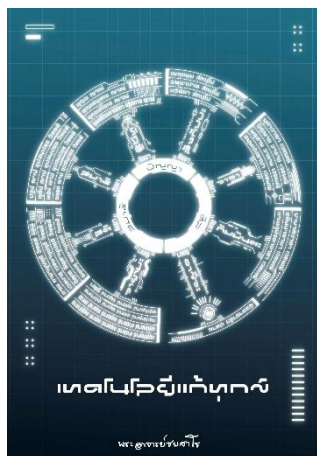
พระมหาฉัตรชัย ชยญาณเมธี¹ และ พระครูสุธีสารบัณฑิต²

Phramaha Chatrchai Chayanamethi And Phrakhrusudhisarabanditta

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand¹⁻²

Corresponding Author, Email : Chatrchai 2528cc@icoud.com

ผู้เขียน: พระพรหมพัชรญาณมุนี (ณอนชยสาโร)

ปีที่พิมพ์ : 2567

สำนักพิมพ์: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด

จำนวนหน้า : 83 หน้า

ISBN : 978-616-7930-36-7

บทนำ

หนังสือ เทคโนโลยีกับการแก้ทุกข์ ของพระเดชพระคุณพระพรหมพัชรญาณมุนี (พระอาจารย์ชยสาโร) นับเป็นผลงานทางพุทธศาสนาที่มีคุณค่าเชิงนวัตกรรมทางความคิด (Conceptual Innovation) อย่างเด่นชัด เนื่องจากมิได้มุ่งอธิบายเทคโนโลยีในฐานะปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อศีลธรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์เพียงในเชิงผลลัพธ์ หากแต่ยกระดับการวิเคราะห์ไปสู่การพิจารณา “รากฐานของปัญหา” ในระดับโครงสร้างจิตใจของมนุษย์ตามกรอบอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณางานด้านพุทธศาสนาและเทคโนโลยีโดยทั่วไป พบว่าส่วนใหญ่มีแก่นเน้นการวิพากษ์เทคโนโลยีในฐานะต้นเหตุของความเสื่อมทางศีลธรรม ความฟุ้งซ่านของจิตใจ หรือการห่างเหินจากศาสนา อันเป็นการวิเคราะห์ในระดับ “อาการ” (Symptom) ของปัญหา มากกว่าการเข้าถึง “สาเหตุเชิงโครงสร้าง” (Structural Cause) ของความทุกข์ ขณะที่หนังสือเล่มนี้เสนอกรอบมุมมองที่แตกต่างออกไป

* Received 14 January 2026 ; Revised 21 January 2026; Accepted 31 January 2026

โดยชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีมีใช้ต้นเหตุโดยตัวมันเอง หากแต่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้กิเลส ตัณหา และอุปาทาน ซึ่งมีอยู่เดิมในจิตของมนุษย์ แสดงตัวออกมาอย่างเข้มข้นและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ในเชิงพุทธปรัชญา แนวคิดดังกล่าวสะท้อนการทำความเข้าใจ “ความทุกข์” ใน ฐานะสภาวะธรรม (Dhamma) ที่สัมพันธ์กับโครงสร้างของชั้น 5 มากกว่าการมองทุกข์เป็น เพียงปัญหาทางสังคมหรือเทคโนโลยีภายนอก การอธิบายความทุกข์ในหนังสือเล่มนี้จึง ครอบคลุมทั้ง กายิกทุกข์ และ เจตสิกทุกข์ ตลอดจนขยายไปสู่การทำความเข้าใจ ทุกข์ลักษณะ ในฐานะคุณสมบัติพื้นฐานของสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่คงที่ และทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ซึ่ง สอดคล้องกับสภาวะของโลกเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง คุณค่าใหม่ที่ สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็น “กรอบวิเคราะห์เชิงกระบวนการ” (Process-oriented Framework) ในการทำความเข้าใจปัญหาเทคโนโลยี กล่าวคือ มิได้หยุด อยู่ที่การชี้ให้เห็นทุกข์เท่านั้น หากแต่เชื่อมโยงไปถึงสมุทัย อันได้แก่ ตัณหา อวิชชา และ อุปาทานที่แฝงอยู่ในพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี เช่น การยึดติดกับตัวตนดิจิทัล การแสวงหา การยอมรับทางสังคม และการเสพความพึงพอใจอย่างไม่รู้จบ จากนั้นจึงชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ ของนิโรธ หรือการคลี่คลายความทุกข์ ผ่านการพัฒนาสติและปัญญา และเสนอแนวทางมรรค ในฐานะการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีศีลธรรม และมีปัญญาในโลกเทคโนโลยี

ในมิติที่แตกต่างจากงานพุทธศาสนาเชิงอนุรักษนิยม หนังสือเล่มนี้มิได้ปฏิเสธหรือ มองเทคโนโลยีเป็นภัย หากแต่เสนอให้พุทธศาสนิกชน “ให้โอกาสพุทธธรรม” ในการทำหน้าที่ เป็นเครื่องมือภายใน (Inner Tool) หรือกล่าวได้ว่าเป็น “เทคโนโลยีทางจิตใจ” ที่พระพุทธองค์ ทรงพัฒนาไว้แล้วอย่างสมบูรณ์ แนวคิดนี้ช่วยพลิกกรอบความเข้าใจเดิมที่มองพระพุทธศาสนา เป็นเพียงระบบความเชื่อหรือพิธีกรรม ไปสู่การมองว่าเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติที่มีศักยภาพใน การแก้ปัญหาความทุกข์ของมนุษย์ในทุกยุคสมัย รวมถึงยุคดิจิทัล

ด้วยเหตุนี้ หนังสือ เทคโนโลยีกับการแก้ทุกข์ มีคุณค่าใหม่และความแตกต่างจาก งานด้านพุทธศาสนาและเทคโนโลยีใน 3 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) การย้ายจุดเน้นจากการ วิพากษ์เทคโนโลยีภายนอก ไปสู่การวิเคราะห์โครงสร้างทุกข์ภายในจิตมนุษย์ 2) การประยุกต์ อริยสัจ 4 เป็นกรอบคิดเชิงระบบในการทำความเข้าใจและแก้ปัญหาสังคมร่วมสมัย 3) การ เสนอพุทธธรรมในฐานะเทคโนโลยีทางปัญญาและจิตใจที่สามารถนำมาใช้ได้จริงใน ชีวิตประจำวัน ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมิใช่เพียงงานธรรมเทศนาร่วมสมัย หากแต่เป็นผลงานเชิง พุทธปรัชญาประยุกต์ที่มีศักยภาพในการต่อยอดสู่งานวิจัย งานนโยบายทางวัฒนธรรม และการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมเทคโนโลยีอย่างยั่งยืน

โครงสร้างหนังสือเทคโนโลยีแก้ทุกข์

หนังสือเรื่อง เทคโนโลยีแก้ทุกข์ (ISBN 978-616-7930-36-7) ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 10,000 เล่ม โดยมูลนิธิปัญญาประทีป มีความยาวรวม 83 หน้า โครงสร้าง

เนื้อหาแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ 9 ตอน ได้แก่ (1) คำสอนของพระพุทธศาสนา (2) พุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์ (3) พุทธธรรมกับการแก้ปัญหาของมนุษย์ (4) เทคโนโลยีของพุทธ (5) พุทธธรรมในสายตาตะวันตก (6) การเชื่อมโยงกับระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนา (7) สังคมไทยกับพระพุทธศาสนา (8) เมตตาในพระพุทธศาสนา และ (9) ให้อีกาสพุทธธรรมบ้าง พร้อมภาคผนวกและปกหน้า-หลัง

ในเชิงการจัดโครงสร้าง หนังสือมีลำดับเนื้อหาจากฐานคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา และสังคมร่วมสมัย ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้เชิงองค์รวมและการสร้างความเข้าใจเชิงระบบ โดยเฉพาะการทำให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับปัญหาชีวิตของมนุษย์ในยุคเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดด้านความยาวและลักษณะของเนื้อหาที่มาจากการแสดงธรรมและการสัมภาษณ์ การอภิปรายในบางประเด็นยังไม่สามารถขยายเชิงวิเคราะห์ในระดับทฤษฎีได้อย่างลึกซึ้ง โครงสร้างของหนังสือจึงเหมาะสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงตระหนักรู้และการนำไปใช้ในวิถีประจำวันมากกว่าการใช้เป็นตำราทางวิชาการโดยตรง ทั้งนี้ ข้อจำกัดดังกล่าวกลับเปิดพื้นที่ให้สามารถนำเนื้อหาไปต่อยอด วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพิ่มเติมในงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาได้อย่างมีคุณค่า

เนื้อหาโดยย่อ

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) ท่านได้อธิบายเนื้อเรื่อง มุ่งให้เข้าใจง่าย ซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อเกี่ยวกับเรื่อง “คำสอนของพระพุทธศาสนา” ดังนี้

3.1 คำสอนของพระพุทธศาสนา

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) อธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้าในฐานะระบบองค์ความรู้เชิงเหตุผลที่ประกอบด้วยสองมิติสำคัญ คือ (1) การเปิดเผยความจริงของธรรมชาติ และ (2) แนวทางปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความจริงนั้น โดยเน้นว่าพระพุทธศาสนาเป็น “ศาสนาแห่งการปฏิบัติ” มากกว่าความเชื่อ และมีลักษณะสากล เนื่องจากสามารถพิสูจน์ได้ผ่านประสบการณ์ตรง มิได้ผูกขาดอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมหรือยุคสมัยใด สาระสำคัญของบทนี้คือการเสนอกรอบคิด “เทคโนโลยีทางธรรม” ซึ่งมองคำสอนของพระพุทธเจ้าในฐานะเครื่องมือเชิงระบบสำหรับจัดการกิเลสและความทุกข์ในระดับจิตใจ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าพุทธธรรมมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงที่ยึดเหนี่ยวทางจิตวิญญาณ หากแต่เป็นกระบวนการฝึกฝนตนอย่างมีขั้นตอน ผ่านอริยมรรคหรือไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทำหน้าที่เสมือนกลไกปฏิบัติการในการพัฒนาจิตและปัญญาของมนุษย์

ในเชิงทฤษฎี แนวคิดนี้สอดคล้องกับพุทธจิตวิทยา (Buddhist Psychology) ที่มองจิตใจเป็นระบบพลวัตซึ่งสามารถฝึกและเปลี่ยนแปลงได้ ความทุกข์จึงมิใช่อาการผิดปกติที่ต้องกดทับ หากเป็นผลของกิเลส ตัณหา และอวิชชา ซึ่งสามารถคลี่คลายได้ด้วยกระบวนการฝึกจิต

อย่างเป็นระบบ อุปมาพุทธธรรมเป็น “เทคโนโลยีภายใน” จึงชี้ให้เห็นความแตกต่างเชิงฐานคิด ระหว่างการแก้ปัญหาภายในกับเทคโนโลยีวัตถุที่มุ่งจัดการปัญหาภายนอก

ในเชิงสังคม แม้การปฏิบัติจะเริ่มจากระดับปัจเจก แต่บทนี้ชี้แนะว่าการพัฒนาจิตใจ ของบุคคลไม่อาจแยกขาดจากปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคม ความล้มเหลวของการพัฒนาเชิง วัตถุที่ไม่สามารถลดปัญหาสุขภาพจิต ความรุนแรง และความเสื่อมทางศีลธรรม สะท้อนความ จำเป็นของการบูรณาการพุทธธรรมสู่ระดับสถาบันและวัฒนธรรมทางสังคมควบคู่กับการฝึก ปัจเจก

ในเชิงนโยบาย แนวคิด “เทคโนโลยีทางธรรม” มีศักยภาพในการบูรณาการสู่ระบบ การศึกษาในฐานะการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะทางจิตใจ เช่น สติ การรู้เท่าทันอารมณ์ การ คิดเชิงเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างมีเมตตา มากกว่าการสอนศาสนาเชิงความเชื่อ ซึ่งจะช่วย ยกระดับบทบาทของพุทธธรรมในฐานะฐานคิดเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน

โดยสรุป บทคำสอนของพระพุทธศาสนาในหนังสือ เทคโนโลยีแก้ทุกข์ แสดงให้เห็น พุทธธรรมในฐานะระบบองค์ความรู้เชิงเหตุผลที่พิสูจน์ได้ผ่านกระบวนการปริยัติ ปฏิบัติ และ ปฏิเวธ โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด กรอบคิดดังกล่าวไม่เพียงตอกย้ำความเป็นสากล ของพระพุทธศาสนา หากยังเปิดพื้นที่ให้พุทธธรรมทำหน้าที่เป็น “เทคโนโลยีแห่งการแก้ทุกข์” ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยในระดับลึกเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย

3.2 พุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์

พระพรหมพิชญญาณมุนี (ธมฺม ชยสาโร) อธิบายว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าแบ่ง ออกเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่ (1) สัจธรรม คือการเปิดเผยความจริงตามธรรมชาติ โดยเฉพาะ ธรรมชาติของมนุษย์ กาย และใจ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Science) ในแง่การแสวงหาความจริงเชิงประจักษ์ และ (2) แนวทางปฏิบัติ คือข้อแนะนำว่า มนุษย์ควรประพฤติตนอย่างไรเมื่อเผชิญกับความจริงนั้น เพื่อคลี่คลายทุกข์และเข้าถึงความสุขที่ แท้จริง ความแตกต่างสำคัญระหว่างพุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่อยู่ที่การที่พระพุทธเจ้า มิได้เพียงค้นพบความจริง หากยังกลั่นกรองและเสนอแนวทางการนำความจริงนั้นไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบ

ตัวอย่างสำคัญคือปัจฉิมโอวาทของพระพุทธเจ้า “สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีความเสื่อม ไปเป็นธรรมดา” ซึ่งสะท้อนสัจธรรมของความไม่เที่ยง และข้อความต่อเนื่องว่า “เพราะฉะนั้น พวกเธอทั้งหลายควรถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท” ซึ่งทำหน้าที่เป็นหลักปฏิบัติในการรับมือ กับความจริงดังกล่าวอย่างมีปัญญา กรอบคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าพุทธธรรมมิได้ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ หากแต่เติมเต็มมิติที่วิทยาศาสตร์เชิงวัตถุไม่สามารถตอบโจทย์ได้อย่างสมบูรณ์

ในเชิงทฤษฎี พุทธธรรมเสนอความเข้าใจต่อธรรมชาติในฐานะกฎสากลที่ดำรงอยู่ โดยไม่ขึ้นกับการมีหรือไม่มีพระพุทธศาสนาในโลก เช่น ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือความ เปลี่ยนแปลงของสภาวะทางกายและใจ ขณะที่บทบาทของพุทธธรรมอยู่ที่การนำมนุษย์ให้ใช้

ปัญญาพิจารณาความจริงเหล่านั้นอย่างไม่หลงยึด ซึ่งสอดคล้องกับการมองความรู้มิใช่เพียงการอธิบายโลก แต่เป็นเครื่องมือในการแปรเปลี่ยนท่าทีของมนุษย์ต่อโลก

ในเชิงสังคม บทนี้ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีวัตถุที่ไม่อาจรับประกันความสุขของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง หลักฐานเชิงประจักษ์คือการเพิ่มขึ้นของปัญหาสุขภาพจิต ความเครียด และอาชญากรรมในสังคมที่พัฒนาแล้ว ซึ่งสะท้อนความไม่สมดุลระหว่างความก้าวหน้าภายนอกกับการพัฒนาภายใน พุทธธรรมจึงถูกเสนอในฐานะ “เทคโนโลยีทางจิตใจ” ที่ช่วยกำกับการใช้เทคโนโลยีวัตถุให้เป็นไปอย่างรู้เท่าทันและมีขอบเขต

ในเชิงนโยบาย แนวคิดการบูรณาการพุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์มีนัยสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านการศึกษาและการกำหนดนโยบายสาธารณะ ควรส่งเสริมการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ควบคู่กับการพัฒนาปัญญา คุณธรรม และความไม่ประมาท เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบด้านลบต่อปัจเจกและสังคม

กล่าวโดยสรุป บทพุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์เสนอกรอบคิดที่มองความรู้ในสองระดับอย่างบูรณาการ คือ ความจริงของธรรมชาติและแนวทางการอยู่กับความจริงนั้นอย่างมีปัญญากรอบคิดนี้ไม่เพียงเชื่อมโยงพุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์อย่างกลมกลืน หากยังชี้ให้เห็นทิศทางการพัฒนามนุษย์และสังคมที่สมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางวัตถุกับความงอกงามทางจิตใจในระดับลึกเชิงทฤษฎี สังคม และนโยบาย

3.3 พุทธธรรมกับการแก้ปัญหามนุษย์

พระพรหมพชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) อธิบายว่าพระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติกรอบคิดทางศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยการชี้ว่าความทุกข์มิได้เกิดจากอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือปัจจัยเหนือธรรมชาติ หากมีรากเหง้ามาจากมนุษย์เอง โดยเฉพาะ “อวิชชา” หรือความไม่รู้เท่าทันความจริงของชีวิต ด้วยเหตุนี้ คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมิได้มุ่งเน้นพิธีกรรมเพื่อการอ้อนวอนหรือการพึ่งพาภายนอก หากเป็นระบบองค์ความรู้เชิงปฏิบัติที่มนุษย์สามารถเรียนรู้ ทดลอง และนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตได้ด้วยตนเอง แก่นสำคัญของการแก้ปัญหาในพุทธศาสนาคือการเสนอ “วิถีการ” อย่างเป็นระบบผ่านไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นโครงสร้างหลักของอริยสัจ 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 ศีลทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาเพื่อลดการเบียดเบียน สมาธิทำหน้าที่ฝึกสติให้รู้เท่าทันอารมณ์ โดยเฉพาะความโกรธ ความฟุ้งซ่าน และความยึดติด ขณะที่ปัญญาเป็นกระบวนการคิดอย่างแยบคายและการเจริญวิปัสสนาเพื่อเห็นโทษของกิเลสและนำไปสู่การปล่อยวางอย่างแท้จริง โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนว่าพุทธธรรมเป็น “เทคโนโลยีแห่งการฝึกฝน” ที่มุ่งเปลี่ยนแปลงมนุษย์จากภายในอย่างเป็นลำดับขั้น

ในเชิงทฤษฎี การอธิบายพุทธธรรมในฐานะ “เทคโนโลยี” หรือ “วิชาการ” ช่วยเน้นย้ำลักษณะของพุทธศาสนาในฐานะระบบความรู้ที่ตั้งอยู่บนเหตุและผล สามารถตรวจสอบได้

ผ่านการปฏิบัติจริง มิใช่เพียงหลักศีลธรรมเชิงนามธรรม แนวคิดนี้สอดคล้องกับกรอบพุทธจิตวิทยาและทฤษฎีการพัฒนาคนซึ่งมองการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและจิตใจเป็นผลของกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอย่างมีโครงสร้าง

ในเชิงสังคม การเน้นการแก้ปัญหาจากภายในตนเองมิได้หมายถึงการละเลยบริบททางสังคม หากแต่ชี้ให้เห็นว่าปัญหาสังคมจำนวนมาก เช่น ความรุนแรง ความขัดแย้ง และความเสื่อมทางศีลธรรม มีรากฐานจากจิตใจของปัจเจก เมื่อปัจเจกขาดการฝึกสติและปัญญา การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างย่อมไม่อาจเกิดผลอย่างยั่งยืน การเผยแพร่พุทธธรรมในฐานะกระบวนการฝึกตนจึงมีศักยภาพในการเสริมสร้างทุนทางจริยธรรมและสันติภาพในระดับสังคม

ในเชิงนโยบาย กรอบคิดดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบายด้านการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะการบูรณาการไตรสิกขาในรูปแบบทักษะชีวิตและทักษะทางอารมณ์ เช่น การจัดการความโกรธ การคิดเชิงวิพากษ์ และการอยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียน มากกว่าการสอนศาสนาเชิงพิธีกรรม การนำพุทธธรรมมาใช้ในลักษณะนี้จะช่วยให้ศาสนาพุทธมีบทบาทเชิงรุกในการแก้ปัญหามนุษย์ร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป บทพุทธธรรมกับการแก้ปัญหามนุษย์เสนอภาพของพระพุทธศาสนาในฐานะ “เทคโนโลยีแห่งการเปลี่ยนแปลงมนุษย์” ที่เน้นการฝึกฝนและการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ กรอบคิดดังกล่าวไม่เพียงทำให้พุทธธรรมเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น หากยังยกระดับพระพุทธศาสนาให้เป็นฐานคิดเชิงทฤษฎี สังคม และนโยบาย สำหรับการแก้ปัญหาคนสมัยใหม่ในบริบทโลกสมัยใหม่.

3.4 เทคโนโลยีของชาวพุทธ

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาร) เสนอว่าหัวใจของพระพุทธศาสนาคือ “การฝึกตน” บนฐานคิดว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้และประเสริฐได้ด้วยการฝึก กระบวนการดังกล่าวเริ่มจากทานและศีลในฐานะโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ก่อนพัฒนาไปสู่ภาวนา ซึ่งเป็นการฝึกระดับละเอียดที่ทำงานโดยตรงกับจิตใจ และสามารถอธิบายได้ว่าเป็น “เทคโนโลยีภายใน” สำหรับการพัฒนามนุษย์ กรอบคิดเชิงพุทธตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า “ทุกข์เกิดจากกิเลส สุขเกิดจากคุณธรรม” พระพุทธเจ้าจึงทรงมอบวิธีการฝึกตนอย่างเป็นระบบเพื่อแก้ทุกข์ชีวิต 4 ประการ ได้แก่ การป้องกันกิเลสที่ยังไม่เกิด การละกิเลสที่เกิดแล้ว การปลูกฝังคุณธรรมที่ยังไม่มี และการพัฒนาคุณธรรมที่มีอยู่ให้เจริญยิ่งขึ้น กิจกรรมอย่างการนั่งสมาธิและการเดินจงกรมมิใช่พิธีกรรม หากเป็นกลไกเชิงปฏิบัติที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนกระบวนการฝึกดังกล่าวโดยตรง

ในเชิงทฤษฎี “เทคโนโลยีของชาวพุทธ” สอดคล้องกับพุทธจิตวิทยาและทฤษฎีการพัฒนาคนซึ่งมองจิตใจเป็นระบบที่ฝึกและปรับเปลี่ยนได้ผ่านไตรสิกขา—ศีล สมาธิ ปัญญา—ซึ่งเชื่อมโยงพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาอย่างเป็นเหตุเป็นผล ในเชิงสังคม แนวคิดนี้ชี้ว่าการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างต้องอาศัยการยกระดับคุณภาพจิตใจของปัจเจกควบคู่กัน ขณะที่ในเชิง

นโยบาย พุทธธรรมสามารถบูรณาการสู่ระบบการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในฐานะทักษะชีวิตและการกำกับตนเอง มากกว่าการจำกัดอยู่ในกรอบศาสนพิธี

โดยสรุป เทคโนโลยีของชาวพุทธนำเสนอพระพุทธศาสนาในฐานะระบบการฝึกมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ซึ่งมีศักยภาพทั้งเชิงทฤษฎี สังคม และนโยบาย ในการพัฒนามนุษย์ และสังคมร่วมสมัยอย่างยั่งยืน.

3.5 พุทธธรรมในสายตาตะวันตก

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) วิพากษ์มุมมองที่ว่า “ทุกศาสนาสอนให้ทำความดี ละความชั่วเหมือนกัน” ว่าเป็นการเหมารวมอย่างผิวเผิน อันเกิดจากอิทธิพลกรอบคิดแบบตะวันตกซึ่งใช้ศาสนาเชิงเทวนิยมเป็นแม่แบบในการทำความเข้าใจศาสนาอื่น ส่งผลให้มองข้ามเอกลักษณ์และสาระเชิงลึกของพระพุทธศาสนาในฐานะระบบองค์ความรู้ที่แตกต่าง โดยรากฐาน สาระสำคัญของบทนี้ชี้ให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีความเข้าใจเรื่อง “ความดี-ความชั่ว” ที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุและผล มิใช่พระประสงค์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนผ่านประเด็นสำคัญ เช่น ความเมตตาต่อสรรพชีวิต การไม่เบียดเบียนสัตว์ เพศสภาพ และการคุมกำเนิด ซึ่งพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเจตนาและศีล มากกว่าการตัดสินเชิงศีลธรรมแบบสัมบูรณ์ การสรุปว่าทุกศาสนาเหมือนกันจึงทำให้สังคมไทยมองข้าม “หัวใจ” ของพุทธธรรมในฐานะ “วิชาดับทุกข์”

ในเชิงทฤษฎี พุทธธรรมแตกต่างจากศาสนาเชิงเทวนิยมตรงที่มองความทุกข์เป็นปัญหาสากลของมนุษย์ และเสนอการวิเคราะห์ต้นตอของทุกข์ที่ชัดเจน ได้แก่ ตัณหาและอวิชชา พร้อมแนวทางแก้ไขผ่านอริยสัจ 4 ในเชิงสังคม การขาดความเข้าใจเอกลักษณ์ดังกล่าวทำให้ชาวพุทธจำนวนมากลดทอนบทบาทของศาสนาเหลือเพียงศีลธรรมทั่วไป ขาดการฝึกตนอย่างเป็นระบบ ส่วนในเชิงนโยบาย บทเรียนนี้ชี้ความจำเป็นของการสื่อสารพุทธธรรมในฐานะองค์ความรู้เพื่อการดับทุกข์ ไม่ใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรมหรือพิธีกรรม

โดยสรุป บทพุทธธรรมในสายตาตะวันตกตอบย้ำว่าคุณค่าเฉพาะของพระพุทธศาสนาอยู่ที่การเป็นระบบการดับทุกข์อย่างมีเหตุผล การตระหนักถึงเอกลักษณ์นี้ไม่เพียงสร้างความภาคภูมิใจเชิงอัตลักษณ์ หากยังช่วยให้ชาวพุทธสามารถอธิบายการเลือกศาสนาของตนอย่างมีหลักคิดและความหมายในบริบทโลกสมัยใหม่.

3.6 การเชื่อมกับระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนา

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) ชี้ให้เห็นความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่าง “ระบบความเชื่อทั่วไป” กับ “ศรัทธาในพระพุทธศาสนา” โดยระบบความเชื่อแบบทั่วไปมักตั้งอยู่บนการยอมรับสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้และมีลักษณะเป็นจุดสิ้นสุด (end-point belief) กล่าวคือ การเชื่อเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอต่อการเป็นศาสนิกชน ตรงกันข้าม ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นศรัทธาเชิงกระบวนการ (process-oriented faith) ที่ทำหน้าที่เป็น

จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ การทดลอง และการพิสูจน์ผ่านการปฏิบัติจริง ศรัทธาจึงต้องได้รับการกำกับด้วยโยนิโสมนสิการ เพื่อไม่ให้กลายเป็นความงมงายหรือคลั่งไคล้

ในมิติการศึกษา ศรัทธาเชิงพุทธดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ และการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง หลักศรัทธา 4 ประการ ได้แก่ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา ทำหน้าที่เป็นกรอบจริยธรรมและเหตุผลที่เชื่อมโยงการกระทำกับผลลัพธ์อย่างเป็นระบบ ซึ่งเอื้อต่อการปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงเหตุปัจจัยและผลกระทบของการตัดสินใจ

ในเชิงทฤษฎีสังคม-นโยบาย แนวคิดเรื่องศรัทธาแบบพุทธสามารถนำไปประยุกต์เป็นฐานของนโยบายการศึกษาที่ลดการยึดติดกับการท่องจำหรือการเชื่อโดยปราศจากเหตุผล และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความรับผิดชอบต่อจริยธรรม อันเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน.

3.7 สังคมไทยกับพระพุทธศาสนา

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) วิเคราะห์ว่าสังคมไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ทั้งการเข้าสู่สังคมสูงวัย ครอบครัวขนาดเล็ก และความเปราะบางของความสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบกับอิทธิพลของสื่อดิจิทัลและแนวคิดปัจเจกนิยมจากตะวันตก ซึ่งเร่งให้ค่านิยมส่วนตนกลบคุณค่าประโยชน์ส่วนรวม แม้ประเทศไทยจะมีความเป็นเอกภาพทางศาสนาเป็นทุนทางวัฒนธรรม แต่กลับลดทอนบทบาทพระพุทธศาสนาในระบบการศึกษา โดยมองว่าเป็นเรื่องลำสมัย ส่งผลให้ศักยภาพของพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมสาธารณะไม่ได้รับการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ในเชิงพฤติกรรมทางสังคม ความขาดแคลนการประยุกต์หลักธรรมในชีวิตประจำวัน สะท้อนผ่านปัญหาด้านเมตตากรุณาและจริยธรรมร่วมสมัย เช่น การยอมรับโดยปริยายต่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์เชิงทารุณ ซึ่งขัดกับหลักเมตตาในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาในบริบทสังคมเทคโนโลยี การรับรู้ข่าวสารอย่างรวดเร็วโดยปราศจากการกำกับสติ ยิ่งซ้ำเติมความเปราะบางทางจิตใจและความขัดแย้งทางสังคม

ในมิติเชิงทฤษฎีสังคม-นโยบาย พระพุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็น “กรอบจริยธรรมสาธารณะ” ที่เชื่อมโยงการพัฒนาทางเทคโนโลยีกับการพัฒนามนุษย์อย่างสมดุล หลักธรรมที่มีลักษณะอกาลิกไม่ขึ้นกับกาลเวลา หากได้รับการบูรณาการอย่างเหมาะสมในนโยบายการศึกษาและสังคม จะช่วยเสริมสร้างสติ ปัญญา และความรับผิดชอบต่อร่วม อันเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงทางสังคมไทยในระยะยาว.

3.8 ให้ออกาสพุทธธรรมบ้าง

พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร) ชี้ให้เห็นว่า วิกฤตของชีวิตมิได้เกิดจากเงื่อนไขภายนอกเป็นหลัก หากมีรากฐานจากความทุกข์ภายในจิตใจ การแก้ปัญหาชีวิตจึงต้องเริ่มจากการจัดการจิตใจอย่างเป็นระบบ พุทธศาสนามีใช่เพียงชุดความเชื่อเชิงศรัทธา แต่เป็น

“ระบบการพัฒนามนุษย์” ที่บูรณาการวินัย ศีล และการภาวนา เพื่อสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนากาย วาจา และจิตใจอย่างสมดุล หัวใจสำคัญคือการเข้าใจทุกข์และกระบวนการดับทุกข์ซึ่งมุ่งลดอำนาจกิเลสอันเป็นต้นเหตุของปัญหาส่วนบุคคลและสังคม

ในเชิงทฤษฎีสังคม-นโยบาย พุทธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นฐานคิดเชิงป้องกัน (preventive framework) ในการพัฒนาสังคม โดยเน้นการเสริมสร้างสติและความรับผิดชอบของปัจเจกชนก่อนการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง เมื่อบุคคลมีสติรู้เท่าทันความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ ย่อมสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคมได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน ดังนั้น “การให้ออกาสพุทธธรรม” จึงมิใช่การถอยกลับสู่ความล้าสมัย หากเป็นการลงทุนเชิงนโยบายด้านทุนมนุษย์และคุณภาพชีวิต เพื่อความผาสุกอย่างยั่งยืนของทั้งปัจเจกชนและสังคมโดยรวม.

ทัศนผู้วิจารณ์

ที่แท้จริง ซึ่งมีฐานอยู่ภายในจิตใจของตนเอง พระพุทธศาสนาจึงมิได้เป็นเพียงระบบความเชื่อหรือพิธีกรรมดั้งเดิม หากแต่เป็น “เทคโนโลยีทางธรรม” ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและถ่ายทอดไว้ในฐานะหลักการสากล อากาลิก และสามารถตรวจสอบได้ด้วยการปฏิบัติจริงเพื่อการดับทุกข์ คำสอนของพระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนกรอบวิธีวิทยาในการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยมีไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแกนกลาง ศีลทำหน้าที่ควบคุมกายและวาจาให้เกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกัน สมาธิเป็นกระบวนการฝึกจิตให้มีความตั้งมั่นและสงบ พร้อมต่อการพิจารณา และปัญญาเป็นเครื่องมือในการเห็นความจริงของชีวิตตามเหตุปัจจัย จนนำไปสู่การคลายความยึดมั่นถือมั่น การพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการสร้างความสุขที่มั่นคงและยั่งยืน มิใช่สุขชั่วคราวจากสิ่งภายนอก

นอกจากนี้ การปฏิบัติตามพุทธธรรมมิได้จำกัดอยู่เฉพาะกิจกรรมทางศาสนาในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หากสามารถบูรณาการเข้าสู่ชีวิตประจำวัน ผ่านการเจริญสติในการรับมือกับอารมณ์ การดำรงตนด้วยเมตตาต่อสรรพสัตว์ และการใช้โยนิโสมนสิการในการตัดสินใจ หนังสือเล่มนี้จึงชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความสุขที่แท้จริงมิได้เกิดจากการครอบครองวัตถุหรือความสำเร็จภายนอก หากเกิดจากการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจให้รู้เท่าทันและปล่อยวางจากความทุกข์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

4.1 ด้านโครงสร้างของหนังสือที่นำมาวิจารณ์

หนังสือ เทคโนโลยีแก้ทุกข์ มีโครงสร้างที่มุ่งนำเสนอแนวคิดการดับทุกข์และการพัฒนาอบรมตนตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนจัดวางเนื้อหาให้สอดคล้องกับกรอบวิธีวิทยาของพระพุทธเจ้า ซึ่งแบ่งคำสอนออกเป็น 2 มิติหลัก ได้แก่ (1) การเปิดเผยความจริงของธรรมชาติของชีวิต และ (2) ข้อวัตรปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อการเข้าถึงความจริงนั้น

ผ่านการลงมือปฏิบัติ โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนการเน้น “กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ” มากกว่าการยึดติดกับพิธีกรรมหรือความเชื่อเชิงปรัชญา

แก่นของโครงสร้างหนังสืออยู่ที่การฝึกฝนตนเองผ่านอริยมรรคหรือไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถูกนำเสนอในฐานะ “เทคโนโลยีทางจิตใจ” สำหรับจัดการและจัดกิเลส อันเป็นรากฐานของความทุกข์ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของเทคโนโลยีทางวัตถุที่แม้จะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ไม่สามารถตอบโจทย์ความทุกข์เชิงโครงสร้างภายในจิตใจของมนุษย์ได้

ในเชิงทฤษฎีสังคม-นโยบาย โครงสร้างของหนังสือสะท้อนมุมมองเชิงวิพากษ์ต่อกระแสพัฒนานิยม (developmentalism) ที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าทางวัตถุเป็นหลัก โดยเสนอทางเลือกเชิงนโยบายเชิงคุณค่า (value-based policy) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์จากภายใน หนังสือจึงมิได้มองพุทธศาสนาเพียงในฐานะศาสนาเชิงศรัทธา แต่เป็น “ระบบการพัฒนาชีวิต” ที่สามารถบูรณาการเข้ากับบริบทสังคมร่วมสมัย ทั้งในระดับปัจเจก ชุมชน และโครงสร้างสังคม

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างของหนังสือมีความชัดเจน เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับปัญหาสังคมสมัยใหม่ได้อย่างเป็นระบบ และมีศักยภาพในการต่อยอดเป็นกรอบคิดเชิงนโยบายด้านการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน โดยตั้งอยู่บนฐานการแก้ทุกข์จากภายในเป็นศูนย์กลาง

4.2 หลักใช้ภาษา

หนังสือ เทคโนโลยีแก้ทุกข์ ใช้ภาษาไทยแบบร้อยแก้วเชิงอธิบาย ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า “ร้อยแก้ว” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ซ้ำ พ.ศ. 2539, หน้า 688) ที่หมายถึงความเรียงซึ่งมีความสละสลวย เหมาะเจาะทั้งด้านเสียงและความหมาย ลักษณะการใช้ภาษาของผู้เขียนมีความกระชับ ชัดเจน ไม่ฟุ่มเฟือยถ้อยคำ และคงไว้ซึ่งความราบรื่นในการสื่อสาร ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงสาระทางธรรมได้โดยไม่เกิดอุปสรรคด้านภาษา

ในเชิงวิชาการ การเลือกใช้ถ้อยคำที่เรียบง่ายแต่ไม่ลดทอนความลึกซึ้งของเนื้อหาสะท้อนความสามารถในการถ่ายทอดแนวคิดเชิงนามธรรมให้เข้าใจได้ในเชิงรูปธรรม ผู้เขียนเลือกอ้างอิงข้อความจากพระสูตรที่ผ่านการแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว พร้อมทั้งอธิบายขยายความด้วยถ้อยคำร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับประสบการณ์ชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในระดับวาทกรรมทางวิชาการ การใช้ภาษาของหนังสือเล่มนี้ทำหน้าที่เป็น “สื่อกลางเชิงความรู้” (knowledge mediation) ระหว่างภาษาธรรมะเชิงคัมภีร์กับภาษาสามัญในสังคมร่วมสมัย ลดช่องว่างระหว่างองค์ความรู้ทางศาสนากับผู้อ่านทั่วไป อีกทั้งยังเอื้อต่อการนำเนื้อหาไปประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษา การพัฒนามนุษย์ และการสื่อสารเชิงนโยบายด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุป หลักการใช้ภาษาของหนังสือมีจุดเด่นด้านความชัดเจน สละสลวย และเป็นระบบ สามารถรองรับทั้งการอ่านเชิงวิชาการและการอ่านเพื่อพัฒนาตนเองได้พร้อมกัน ซึ่งนับเป็นคุณูปการสำคัญต่อการถ่ายทอดพุทธธรรมในสังคมร่วมสมัย

4.3 จุดเด่นความน่าสนใจของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นที่น่าสนใจ คือ

1. หนังสือ *เทคโนโลยีแก้ทุกข์* มีจุดเด่นเชิงเนื้อหาและเชิงรูปแบบที่สะท้อนศักยภาพของพุทธธรรมในการตอบโจทยสังคมร่วมสมัยอย่างชัดเจน ประการแรก ชื่อเรื่องมีความกระชับ ทันสมัย และมีพลังเชิงความหมาย สามารถสื่อสารแก่นแนวคิดเรื่อง “การดับทุกข์” ในกรอบการคิดแบบเทคโนโลยีได้อย่างตรงประเด็น ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดแรงจูงใจในการแสวงหาคำตอบเชิงปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ในสังคมที่เผชิญความซับซ้อนทางจิตใจและโครงสร้างสังคม

2. รูปแบบทางกายภาพของหนังสือมีขนาดกะทัดรัด พกพาสะดวก เอื้อต่อการอ่านในชีวิตประจำวัน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเชิงนโยบายด้านการเผยแผ่พุทธธรรมที่มุ่งให้ความรู้เข้าถึงประชาชนได้ง่าย ลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสังคมที่มีวิถีชีวิตเร่งรีบ

3. เนื้อหามีความกระชับ แต่คงความชัดเจนทางสาระ ผู้เขียนสามารถอธิบายหัวข้อธรรมสำคัญได้ตรงประเด็น ไม่ลงรายละเอียดเชิงคัมภีร์มากเกินไป ทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านซ้ำ ทบทวน และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งยังเสริมด้วยพระธรรมเทศนาและรูปแบบถาม-ตอบ ซึ่งช่วยกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้เชิงสะท้อนคิด (reflective learning) อันเป็นหัวใจของการพัฒนาปัญญาในเชิงพุทธจิตวิทยา

4. การยกพระพุทธานุญาตเป็นต้นแบบเชิงปฏิบัติการดับทุกข์ ทำให้โครงสร้างเนื้อหามีความครบถ้วนทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ชี้ให้เห็นว่าพุทธธรรมมิใช่เพียงหลักคำสอนเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นระบบความรู้ที่สามารถตรวจสอบผลได้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการยกระดับพุทธศาสนาในฐานะ “องค์ความรู้เพื่อการพัฒนามนุษย์”

4.4 แนวทางปรับปรุง

อย่างไรก็ตาม ในเชิงวิพากษ์เชิงวิชาการ ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือยังมีพื้นที่ที่สามารถเสริมให้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น ประการแรก แม้ผู้เขียนจะนำเสนอการจำแนกทุกข์ได้ถึง 10 ประเภท ซึ่งสะท้อนความครอบคลุมเชิงทฤษฎี แต่หากมีการจัดระบบเชื่อมโยงทุกข์เหล่านี้เข้ากับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมร่วมสมัย จะช่วยให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทุกข์เชิงปัจเจกกับทุกข์เชิงโครงสร้างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ประการที่สอง โครงสร้างเนื้อหาที่ประกอบด้วยหลายหัวข้อสำคัญ ครอบคลุมตั้งแต่พุทธธรรม วิทยาศาสตร์ การศึกษา ไปจนถึงสังคมไทย แสดงให้เห็นมิติการบูรณาการองค์ความรู้ที่หลากหลาย หากเพิ่มเติมหัวข้อว่าด้วย “ศรัทธา 4” ในฐานะกลไกเชิงจิตวิทยาและ

จริยธรรม จะช่วยเสริมฐานคิดด้านการปลูกฝังคุณธรรมและความรับผิดชอบส่วนบุคคล อันเป็นประเด็นสำคัญทั้งในเชิงการศึกษาและเชิงนโยบายสังคม

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นในการนำเสนอพุทธธรรมในรูปแบบร่วมสมัย เข้าใจง่าย และมีศักยภาพในการต่อยอดเชิงวิชาการ หากได้รับการเสริมกรอบวิเคราะห์โครงสร้างและเชิงนโยบาย จะยิ่งช่วยยกระดับหนังสือจากงานเผยแผ่เชิงปฏิบัติ ไปสู่งานวิชาการที่มีคุณค่าเชิงสังคมในระยะยาว

สรุป

หนังสือ เทคโนโลยีแก้ทุกข์ นำเสนอกรอบคิดการดับทุกข์โดยอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผ่านมุมมองที่มุ่งแก้ปัญหาคความทุกข์ซึ่งเป็นสภาวะร่วมของมนุษย์ทุกยุคสมัย โดยเฉพาะในบริบทสังคมร่วมสมัยที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีวัดอย่างรวดเร็ว แต่กลับเผชิญวิกฤตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเชิงวัตถุเพียงลำพังไม่อาจนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงได้ หากขาดการพัฒนา “เทคโนโลยีทางธรรม” ควบคู่กัน

ในเชิงทฤษฎี หนังสือเสนอพุทธธรรมในฐานะระบบองค์ความรู้เชิงเหตุผลที่ประกอบด้วยสองมิติสำคัญ คือ สัจธรรม อันเป็นความจริงตามธรรมชาติของชีวิต และแนวทางปฏิบัติ อันได้แก่ อริยสัจ 4 และไตรสิกขา ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงกระบวนการในการจัดการกิเลสและความทุกข์จากภายใน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนฐานคิดแบบพุทธจิตวิทยา ที่มองจิตใจมนุษย์ว่าเป็นระบบที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้อย่างมีแบบแผน

ในเชิงสังคม หนังสือชี้ให้เห็นว่าปัญหาทางสังคมและสุขภาพจิตที่ยังคงดำรงอยู่ แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นข้อพิสูจน์ถึงข้อจำกัดของเทคโนโลยีทางโลก หากปราศจากการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ การฝึกตนตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา จึงมิใช่เพียงกระบวนการทางศาสนาในระดับปัจเจก แต่มีศักยภาพในการสร้างทุนทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับโครงสร้าง

ในเชิงนโยบาย แนวคิด “เทคโนโลยีทางธรรม” เปิดพื้นที่ให้พระพุทธศาสนามีบทบาทเชิงรุกในระบบการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะในฐานะเครื่องมือเสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะทางอารมณ์ และการคิดเชิงปัญญา มากกว่าการปลูกฝังศรัทธาเชิงความเชื่อเพียงอย่างเดียว ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของการลงมือปฏิบัติ มิใช่จุดสิ้นสุดของความเข้าใจ

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้ตอกย้ำว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาที่ล้าสมัย หากแต่เป็นระบบการพัฒนาชีวิตที่มีความร่วมสมัย เป็นสากล และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง การฝึกฝนตนตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง คือเส้นทางสู่การเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ และเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนทั้งในระดับปัจเจกและสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมพัชรญาณมุนี (ฉอน ชยสาโร). (2567). เทคโนโลยีแก๊ทุกซ์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*

BUDDHISM AS THE FOUNDATION OF SCIENCE

พวงเพชร วัฒนวิเชียร¹ และ พระครูสุธีสารบัณฑิต²

Puangphet Wattanawichian¹ And PhrakruSudhisarabandit²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus¹⁻²

Corresponding Author, Email : nasomwa2@gmail.com

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต)

ปีที่พิมพ์ : 2556

สำนักพิมพ์ : วัดญาณเวศกวัน จ.นครปฐม

จำนวนหน้า : 232 หน้า

ISBN: 974-565-556-2

บทนำ

หนังสือ พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นผลงานเชิงวิชาการที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ โดยมีที่มาจากการบรรยายปาฐกถาพิเศษเนื่องในวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื้อหามุ่งชี้ให้เห็นจุดร่วม จุดต่าง เป้าประสงค์ และขีดจำกัดของทั้งสองศาสตร์ในการอธิบายความจริงของโลกและชีวิต หนังสือมีความยาว 232 หน้า ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2535 และได้รับการตีพิมพ์ซ้ำถึง 11 ครั้ง สะท้อนคุณค่าและอิทธิพลทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม คำถามเชิงวิจารณ์ที่สำคัญคือ การพัฒนาจากงานปาฐกถาสู่ข้อเสนอเชิงทฤษฎีสามารถเชื่อมโยงกับบริบทวิทยาศาสตร์ร่วมสมัยได้ลึกเพียงใด

สาระสำคัญของหนังสือครอบคลุมพัฒนาการของศาสนา แนวคิดพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ และความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสนา ผู้เขียนนำเสนออย่างเป็นระบบและเข้าใจง่าย ช่วยให้ผู้อ่านเห็นลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์โดยไม่สับสนในกรอบคิดหรือเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในเชิงวิพากษ์ การอภิปรายยังคงอยู่ในระดับกรอบ

* Received 14 January 2026; Revised 21 January 2026; Accepted 30 January 2026

แนวคิดทั่วไป และยังเปิดคำถามว่าได้เชื่อมโยงกับการถกเถียงในปรัชญาวิทยาศาสตร์ร่วมสมัย มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะประเด็นสถานะของความรู้ ความเป็นกลางทางคุณค่า และบทบาทของมนุษย์ในกระบวนการสร้างองค์ความรู้

ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีคุณูปการสำคัญต่อการเปิดพื้นที่ทางปัญญาให้มอง พุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ในเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะสำหรับผู้อ่านทั่วไปและนักวิชาการ ข้ามสาขา ขณะเดียวกัน หนังสือก็ท้าทายผู้อ่านเชิงวิชาการระดับสูงให้ต่อยอดด้วยกรอบปรัชญา วิทยาศาสตร์เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาการอภิปรายไปสู่ระดับทฤษฎีที่เข้มข้นยิ่งขึ้นในบริบทสังคมร่วมสมัย

โครงสร้างหนังสือพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์

หนังสือ พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ จัดวางโครงสร้าง เนื้อหาออกเป็น 6 เรื่องสำคัญ โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และกรอบคิดทางพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติความรู้ คุณค่า และผลกระทบต่อมนุษย์และสังคม ภาพรวมของเนื้อหาสะท้อนให้เห็นทั้งคุณูปการอันยิ่งใหญ่ของ วิทยาศาสตร์ และในขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นข้อจำกัดเชิงจริยธรรมและโลกทัศน์ที่แฝงอยู่ใน ความก้าวหน้านั้น ดังนี้

เรื่องที่ 1 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความสดใสที่แฝงความสับสน

ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการยอมรับบทบาทเชิงบวกของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใน การยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ในด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หนังสือมิได้มองความก้าวหน้า เหล่านี้ว่าเป็นกลาง หากย้อนพิจารณารากฐานทางความคิดของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่ง ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าธรรมชาติเป็นวัตถุภายนอกที่มนุษย์สามารถแยกออกมา ศึกษา ควบคุม และใช้ประโยชน์ได้ แตกต่างจากพุทธศาสนา ซึ่งมองธรรมชาติเป็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยที่ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่ง มิใช่ผู้ยืนอยู่นอกระบบเพื่อครอบงำ

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า เมื่อแนวคิดการพิชิตธรรมชาติและการยกวัตถุเป็นศูนย์กลางของ ความสุขครอบงำจิตสำนึกทางวิทยาศาสตร์ ความรู้เพื่อเข้าใจความจริงย่อมแปรเปลี่ยนเป็น ความรู้เพื่อสนองความต้องการและอำนาจของมนุษย์ ตรงข้ามกับพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการรู้เท่า ทนความอยากและการใช้ปัญญาเพื่อลดการเบียดเบียนทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ หนังสือยังวิพากษ์ทัศนคติร่วมสมัยของวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การแยกศาสตร์เป็นความชำนาญ เฉพาะด้าน และความเชื่อว่าสามารถแก้ปัญหาทางศีลธรรมด้วยเครื่องมือทางวัตถุเพียงอย่าง เดียว โดยชี้ว่าขัดกับโลกทัศน์แบบองค์รวมของพุทธศาสนา ซึ่งเห็นว่าปัญหามนุษย์ไม่อาจแก้ไข ได้หากละเลยการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมภายใน

จากสารดังกล่าว หนังสือจึงตั้งคำถามเชิงเปรียบเทียบว่า ระหว่างความรู้ที่มุ่ง ควบคุมโลกภายนอกกับปัญญาที่มุ่งเปลี่ยนแปลงโลกภายใน แนวทางใดจะนำไปสู่การพัฒนา

มนุษย์อย่างยั่งยืนมากกว่า และคำถามนี้ได้ปูทางสู่การเสนอพุทธศาสนาในฐานะกรอบคิดเชิงจริยธรรมและปัญญาเพื่อถ่วงดุลวิทยาศาสตร์ในบทต่อไปอย่างเป็นระบบ

เรื่องที่ 2 ศาสนากับวิทยาศาสตร์ เริ่มร่วมแล้วร้างเร็ด

ผู้เขียนนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและวิทยาศาสตร์ในเชิงประวัติศาสตร์และญาณวิทยา โดยชี้ว่าทั้งสองมีรากฐานร่วมจากประสบการณ์ของมนุษย์ต่อความไม่แน่นอนของชีวิต หากแต่พัฒนาขึ้นด้วยวิธีการและเป้าหมายที่แตกต่างกัน ศาสนามุ่งตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงและความหมายทางจิตใจ ขณะที่วิทยาศาสตร์มุ่งอธิบายธรรมชาติด้วยกระบวนการสังเกต วิเคราะห์ และตรวจสอบอย่างเป็นระบบ แม้ทั้งสองเคยบรรจบกันในความพยายามทำความเข้าใจธรรมชาติ แต่เมื่อวิทยาศาสตร์พัฒนาวิธีวิทยาเฉพาะตน ขอบเขตของความรู้จึงจำกัดอยู่ในสิ่งที่พิสูจน์ได้เชิงประจักษ์ ต่างจากศาสนาซึ่งยังคงอธิบายชีวิตในมิติคุณค่า ความหมาย และสัจภาวะ ความแยกห่างระหว่างสองศาสตร์จึงมิใช่ความขัดแย้งโดยเนื้อแท้ หากเป็นผลจากข้อจำกัดเชิงญาณวิทยาของวิทยาศาสตร์ ดังที่เอดดิงตันชี้ว่าวิทยาศาสตร์เข้าถึงเพียงโลกแห่งสัญลักษณ์ ไม่ใช่สัจภาวะโดยตรง ขณะที่พุทธศาสนาเสนอการเข้าถึงความจริงผ่านประสบการณ์ภายในและการพัฒนาปัญญา

ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) จึงเสนอให้มองศาสนาและวิทยาศาสตร์เป็นระบบความรู้ที่ทำหน้าที่ต่างระดับ การประสานกันมิใช่การหลอมรวมวิธีการ หากเป็นการตระหนักถึงขอบเขตและศักยภาพของแต่ละศาสตร์ เพื่อให้การแสวงหาความจริงมีความครบถ้วนทั้งด้านความรู้และคุณค่า

เรื่องที่ 3 วิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนา

เนื้อหาในเรื่องที่สามมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนาในระดับโครงสร้างความคิด โดยตั้งคำถามว่า ทั้งสองเป็นระบบความรู้ที่แยกขาดกันหรือสามารถบรรจบกันได้ในระดับรากฐานของความจริงและการแก้ปัญหา มนุษย์ วิทยาศาสตร์เกิดจากความใฝ่รู้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ภายนอก ขณะที่พุทธศาสนาอุบัติจากการตระหนักถึง “ทุกข์” ในฐานะปัญหาพื้นฐานของชีวิตและมุ่งแสวงหาหนทางคลี่คลายความไม่มั่นคงของการดำรงอยู่ ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ฐานคิดในการแก้ปัญหา พุทธศาสนาวางอยู่บนปัญญาที่รู้เท่าทันเหตุปัจจัย ย้ายศูนย์กลางจากอำนาจภายนอกสู่ความรับผิดชอบของมนุษย์เองผ่านหลักกรรมและอริยสัจ 4 ส่วนวิทยาศาสตร์ แม้ตั้งอยู่บนกฎเหตุและผลเช่นเดียวกัน แต่จำกัดการอธิบายไว้เฉพาะมิติที่ตรวจสอบได้เชิงประจักษ์ทำให้มิติทางจิตใจและจริยธรรมถูกลดบทบาทลง

ในเชิงเปรียบเทียบ พุทธศาสนาอธิบายกฎธรรมชาติแบบองค์รวมผ่านนิยาม 5 ครอบคลุมทั้งกาย จิต และพฤติกรรม ขณะที่วิทยาศาสตร์เน้นมิติทางกายภาพและชีวภาพเป็นหลัก ความต่างนี้ทำให้ประเด็นกรรมในโลกตะวันตกถูกถกเถียงในกรอบเจตจำนงเสรี ขณะที่พุทธศาสนามุ่งพัฒนามนุษย์ไปสู่การดำเนินชีวิตด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันเหตุปัจจัยเหนือกรอบการเลือกเพียงอย่างเดียว

โดยสรุป ความแตกต่างระหว่างวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนาไม่ใช่ความขัดแย้งเชิงสาระ หากเป็นความต่างด้านจุดเน้นและขอบเขต วิทยาศาสตร์มุ่งเข้าใจและจัดการโลกภายนอก ส่วนพุทธศาสนาเสนอปัญญาเพื่อคลี่คลายโลกภายใน การบรรจบกันจึงเป็นไปได้บนฐานกฎเหตุและผล ความไม่เที่ยง และความพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่ง ซึ่งทำให้พุทธศาสนาเป็นกรอบปัญญาที่ช่วยเติมเต็มข้อจำกัดของวิทยาศาสตร์ในการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ทั้งด้านปัญญาและคุณธรรม

เรื่องที่ 4 พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ความต่างในความเหมือน

ศาสนาโดยทั่วไปและวิทยาศาสตร์มีจุดร่วมคือความพยายามอธิบายความจริงของโลกและชีวิตผ่านการแสวงหาต้นเหตุจากธรรมชาติภายนอก โดยมีทิวทัศน์มนุษย์ไว้ในฐานะผู้สังเกตมากกว่าการตระหนักรู้ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มุมมองเช่นนี้นำไปสู่การแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ และเอื้อต่อโลกทัศน์แบบการครอบครองและควบคุมธรรมชาติ อันเป็นลักษณะเด่นของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ตรงกันข้าม พุทธศาสนา มองธรรมชาติแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งมิติภายนอกและภายใน โดยถือว่ากายและจิตของมนุษย์ดำรงอยู่ภายใต้กฎเหตุปัจจัยเดียวกัน มนุษย์จึงมิใช่ผู้ครอบงำธรรมชาติ หากเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์อันซับซ้อนของสรรพสิ่ง ความแตกต่างเชิงโลกทัศน์นี้ทำให้พุทธศาสนาเน้นการรู้เท่าทันและพัฒนาตนเอง มากกว่าการมุ่งเปลี่ยนแปลงธรรมชาติภายนอก แม้วิทยาศาสตร์จะยึดหลักความเป็นระเบียบและกฎเหตุผลของธรรมชาติซึ่งสอดคล้องกับปฏิจกสมุปบาท แต่การพัฒนาความรู้กลับมุ่งไปสู่เทคนิคและเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยละเลยมิติคุณธรรม จิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อผลกระทบของความรู้ ส่งผลให้วิทยาศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการทางวัตถุมากกว่าการยกระดับคุณภาพชีวิตเชิงจิตวิญญาณ

ในทางพุทธศาสนา การเข้าถึงความรู้ประกอบด้วยการรับรู้ตามความเป็นจริงด้วยสติ การคิดเชิงเหตุปัจจัย และการสังเกตตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ แต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์ภายในและการตรวจสอบจิตโดยตรง ขณะที่วิทยาศาสตร์เชี่ยวชาญด้านกฎธรรมชาติทางกายภาพ พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับจิตนิยามและกรรมนิยาม ความต่างนี้สะท้อนในท่าทีที่วิทยาศาสตร์ไม่ยอมรับจิตเป็นเครื่องมือรู้โดยตรง ทั้งที่กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เองอาศัยกิจกรรมของจิต เช่น การตั้งสมมุติฐานและการตีความผลการทดลอง

โดยสรุป ความแตกต่างระหว่างพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์มิได้อยู่ที่การปฏิเสธกฎธรรมชาติ หากอยู่ที่มุมมองต่อมนุษย์และจุดหมายของความรู้ วิทยาศาสตร์มุ่งจัดการโลกภายนอก ส่วนพุทธศาสนา มุ่งพัฒนาธรรมชาติภายใน การบูรณาการทั้งสองจึงควรเป็นการถ่วงดุลจุดแข็งและข้อจำกัด เพื่อให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกื้อหนุนต่อการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ทั้งด้านปัญญา จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและธรรมชาติ

เรื่องที่ 5 สุดแดนวิทย์ เข้ามาจ่อแดนจิต

นักฟิสิกส์ชั้นนำจำนวนมากเห็นพ้องกันว่า วิทยาศาสตร์มิใช่ระบบความรู้ที่ครอบคลุมสิ่งทั้งหมด หากเป็นความรู้เชิงส่วนที่มีขอบเขตจำกัดอยู่ในระดับอินทรีย์ 5 คือการรับรู้และการวัดเชิงกายภาพ เมื่อก้าวพ้นประสบการณ์เชิงประจักษ์ภายนอก วิทยาศาสตร์จึงเข้าถึงได้เพียง “โลกแห่งสัญลักษณ์” ผ่านแบบจำลอง ทฤษฎี และโครงสร้างทางคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นเพียงตัวแทนของความจริง มิใช่สัจภาวะโดยตรง เซอร์ อาร์เธอร์ เอ็ดดิงตันชี้ว่า ฟิสิกส์เข้าถึงได้เพียงเงาของความจริง ขณะที่แม็กซ์ แพลงก์ย้ำว่า ทุกความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ยิ่งเผยข้อจำกัดและปัญหาที่ลึกซึ้งกว่าเดิม เนื่องจากมนุษย์ผู้ศึกษาก็คือเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่กำลังพยายามทำความเข้าใจตนเอง

จากข้อจำกัดดังกล่าว ฟิสิกส์ร่วมสมัยจึงเริ่มตั้งคำถามต่อ “จิต” ในฐานะมิติพื้นฐานของความจริง ซึ่งนำไปสู่ท่าทีเชิงเปรียบเทียบ 4 แนวทาง ได้แก่ (1) กลุ่มออร์โธดอกซ์ที่เชื่อว่า วิทยาศาสตร์อธิบายความจริงได้ทั้งหมด (2) กลุ่มที่แยกวิทยาศาสตร์ออกจากศาสนาอย่างเด็ดขาด (3) กลุ่มที่มองความสอดคล้องเชิงแนวคิดระหว่างฟิสิกส์กับศาสนาตะวันออกในระดับอุปมา และ (4) กลุ่มบูรณาการที่เห็นว่าโลกวัตถุเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแดนจิต ความจริงเชิงกายภาพจึงเป็นระดับรอง และวิทยาศาสตร์ควรเปิดรับการศึกษาประสบการณ์ภายในเพื่อเติมเต็มข้อจำกัดของตน

โดยสรุป ประเด็นนี้ชี้เชิงวิพากษ์ว่า วิทยาศาสตร์ได้มาถึงขีดจำกัดเชิงญาณวิทยาของการอธิบายโลกวัตถุ การหันกลับมาพิจารณาแดนของจิตมิใช่การถอยหลัง หากเป็นพัฒนาการเชิงลึกที่เปิดพื้นที่ให้บูรณาการกับพุทธศาสนา ซึ่งมีความชำนาญในการศึกษาความจริงภายใน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจความจริงอย่างรอบด้าน และการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านปัญญาและคุณธรรมอย่างสมบูรณ์

เรื่องที่ 6 ข้อเสนอเบ็ดเตล็ดเพื่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์

การพัฒนาวิทยาศาสตร์ในบริบทสังคมไทยจำเป็นต้องก้าวพ้นการมองวิทยาศาสตร์เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิคที่แยกขาดจากมิติตุณค่า และหันมาบูรณาการกับคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม วิทยาศาสตร์จึงไม่ควรดำเนินไปอย่างโดดเดี่ยว หากต้องประสานกับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศาสนา เพื่อรับมือกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อนอย่างสร้างสรรค์ เชิงเปรียบเทียบ แม้วิทยาศาสตร์และพุทธศาสนาจะตั้งอยู่บนหลักเหตุและผลร่วมกัน แต่วิทยาศาสตร์มุ่งใช้เหตุปัจจัยเพื่ออธิบายและควบคุมธรรมชาติ ขณะที่พุทธศาสนาใช้เป็นกรอบหล่อหลอมวิถีชีวิต เจตคติ และความรับผิดชอบทางศีลธรรม ความต่างนี้ชี้ว่า การพัฒนาวิทยาศาสตร์ต้องอาศัยกระบวนการเชิงจริยธรรมแบบสามประสาน ได้แก่ การกำกับพฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และการใช้ปัญญาเข้าใจเหตุปัจจัยอย่างรอบด้าน มิใช่อาศัยความก้าวหน้าทางความรู้เชิงประจักษ์เพียงอย่างเดียว

จากมุมมองดังกล่าว พุทธศาสนามีบทบาทเป็นกรอบคิดที่ช่วยกำกับการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ให้เกื้อกูลต่อคุณภาพชีวิต โดยส่งเสริมเทคโนโลยีที่รู้ประมาณ ไม่เบียดเบียน และเสริมปัญญา สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน มากกว่าการตอบสนองความต้องการเชิงวัตถุ

ในเชิงโครงสร้างสังคม การพัฒนาวิทยาศาสตร์ควรมุ่งสร้างวัฒนธรรมใฝ่รู้และการคิดอย่างมีเหตุผล ไม่จำกัดอยู่ที่การแสพเทคโนโลยี การศึกษาและการเลี้ยงดูควรปลูกฝังฉันทะ ความรับผิดชอบ และความสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง ควบคู่การส่งเสริมวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เพื่อสร้างผู้นำทางปัญญาในระยะยาว ขณะที่ในระดับนโยบายรัฐ ควรสนับสนุนวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์อย่างจริงจังเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะวิทยาศาสตร์ที่ขาดมิติคุณธรรมย่อมขยายปัญหา แต่หากกำกับด้วยปัญญาและจริยธรรม ย่อมนำไปสู่ความเจริญที่สมดุลและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ทศนวิจารณ์

1. จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นสำคัญอยู่ที่การออกแบบโครงสร้างการนำเสนอโดยอาศัยกรอบคิดของ อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มาใช้เป็นกรอบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และมนุษย์ในโลกสมัยใหม่ มิใช่เพียงการอธิบายหลักธรรมเชิงนามธรรม หากแต่เป็นการประยุกต์หลักพุทธปรัชญาเพื่อวิพากษ์พลวัตของอารยธรรมวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบและมีเอกภาพ หนังสือสามารถจัดหมวดหมู่สาระสำคัญได้อย่างสอดคล้องกับโครงสร้างอริยสัจ 4 ดังนี้

(1) ทุกข์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ภายใต้ความสับสนของโลกสมัยใหม่

เนื้อหาส่วนต้นสะท้อนภาพ “ทุกข์” ของสังคมร่วมสมัยที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งแม้จะสร้างความสะดวกสบายให้แก่มนุษย์อย่างไม่เคยมีมาก่อน ทั้งด้านการคมนาคม การสื่อสาร การแพทย์ และพันธวิศวรรกรรม แต่ขณะเดียวกันกลับก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรง อาทิ การพัฒนาอาวุธทำลายล้างสูง การปนเปื้อนสารเคมีในอาหาร การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อมเชิงโครงสร้าง

ผู้เขียนชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัววิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี หากแต่อยู่ที่เจตนารมณ์และกรอบคุณค่าของการนำไปใช้ เมื่อความก้าวหน้าขาดศีลธรรมและจริยธรรม วิทยาศาสตร์ย่อมกลายเป็นเครื่องมือขยายกิเลส คือโลภะ โทสะ และโมหะ ซึ่งย้อนกลับมาสร้างทุกข์ให้แก่มนุษยชาติในที่สุด

(2) สมุทัย รากเหตุของความแยกขาดระหว่างศาสนาและวิทยาศาสตร์

ในส่วนของสมุทัย หนังสือวิเคราะห์สาเหตุเชิงประวัติศาสตร์และเชิงญาณวิทยาที่ทำให้วิทยาศาสตร์แยกตัวออกจากศาสนา แม้เดิมจะถือกำเนิดจากรากฐานเดียวกัน คือการ

แสวงหาความจริงของธรรมชาติ วิทยาศาสตร์มองว่าศาสนาอาศัยศรัทธาและอารมณ์ ขาดวิธีพิสูจน์เชิงประจักษ์ ขณะที่ตนเองยึดถือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นระบบเดียวและเป็นสากล อย่างไรก็ตาม การแยกขาดดังกล่าวนำไปสู่ข้อจำกัดสำคัญ คือการที่วิทยาศาสตร์ยอมรับเพียงอินทรีย์ 5 และปฏิเสธมิติของจิตหรืออินทรีย์ที่ 6 ส่งผลให้ไม่สามารถอธิบายประสบการณ์ภายในและคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งทำให้วิทยาศาสตร์กลายเป็นองค์ความรู้เฉพาะกลุ่ม เข้าถึงได้เฉพาะผู้เชี่ยวชาญ แตกต่างจากศาสนาที่เปิดโอกาสให้มนุษย์ทั่วไปเข้าถึงความหมายของชีวิตและการแก้ปัญหาความทุกข์ได้

(3) นิโรธ ความเป็นไปได้ของการบรรจบระหว่างพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์

ในประเด็นนิโรธ หนังสือเสนอว่าหนทางแห่งการคลี่คลายปัญหาอยู่การทำทำความเข้าใจ ความเหมือนในความต่าง ระหว่างพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ ทั้งสองต่างมีศรัทธาเป็นฐาน หากแต่พุทธศาสนาใช้ศรัทธาเป็นสะพานไปสู่ปัญญา มิใช่ปลายทาง พุทธศาสนศึกษาธรรมชาติทั้งภายนอกและภายในมนุษย์ ขณะที่วิทยาศาสตร์มุ่งศึกษาธรรมชาติภายนอกเป็นหลัก

พุทธศาสนาเน้นการนำความรู้มาพัฒนามนุษย์จากภายใน เชื่อมมั่นในศักยภาพของจิตและปัญญา ส่วนวิทยาศาสตร์มักนำความรู้ไปใช้เพื่อพิชิตธรรมชาติและตอบสนองความต้องการทางวัตถุ หนังสือยกทัศนะของนักวิทยาศาสตร์สำคัญ เช่น Eddington และ Einstein เพื่อสะท้อนว่า แม้ในวงการวิทยาศาสตร์เองก็เริ่มตระหนักถึงข้อจำกัดของการพิสูจน์ความจริงที่ไม่ครอบคลุมมิติของจิตใจ

(4) มรรค ทิศทางใหม่ของวิทยาศาสตร์เมื่อเข้าจ่อแดนจิต

ในส่วนของมรรค หนังสือเสนอแนวทางการพัฒนาวิทยาศาสตร์ให้พ้นจากภาวะติดตัน โดยชี้ว่าวิทยาศาสตร์ร่วมสมัยกำลังเข้าใกล้ “แดนจิต” มากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คำกล่าวของนักฟิสิกส์ระดับโลก เช่น Eddington และ Max Planck สะท้อนว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มีได้ลดทอนความลึกลับของธรรมชาติ หากแต่ยิ่งเผยให้เห็นความซับซ้อนของความจริงในระดับลึก

การอ้างแนวคิดเรื่อง Cosmic religious feeling ของไอน์สไตน์ ชี้ให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์ในระดับรากฐานย่อมเชื่อมโยงกับสำนักทางศาสนา และพุทธศาสนาอาจทำหน้าที่เป็นรากฐานทางจิตวิญญาณและปัญญาให้แก่วิทยาศาสตร์ เพื่อให้การแสวงหาความรู้มุ่งสู่ความดีงามของมนุษยชาติ มิใช่จำกัดอยู่เพียงความก้าวหน้าทางเทคนิค

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการทางวิชาการอย่างเด่นชัดในการใช้ อริยสัจ 4 เป็นกรอบวิเคราะห์เชิงปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงปัญหาเชิงโครงสร้างของโลกสมัยใหม่เข้ากับรากเหตุทางจิตใจและคุณค่าของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง หนังสือมิได้ปฏิเสธวิทยาศาสตร์ หากแต่เสนอการยกระดับวิทยาศาสตร์ให้พ้นจากกรอบวัตถุนิยม ผ่านการบูรณาการมิติศีลธรรม จิตใจ และปัญญาตามแนวพุทธศาสนา (Dalai Lama : 2005) หนังสือชี้ให้เห็น

ว่า อนาคตของวิทยาศาสตร์มีได้อยู่ที่การแยกตนออกจากศาสนา หากแต่อยู่ที่การทบทวนรากฐานทางคุณค่าและความหมายของการแสวงหาความรู้ ซึ่งทำให้หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการอภิปรายเชิงปรัชญาวิทยาศาสตร์ ศาสนา และการพัฒนามนุษย์ในบริบทสังคมไทยและสังคมโลก

2. คุณค่าของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งในเชิงวิชาการ เชิงปรัชญา และเชิงการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์ ศาสนา และจริยธรรมในโลกสมัยใหม่อย่างเป็นระบบและลุ่มลึก ผู้เขียนสามารถยกระดับการอภิปรายจากการถกเถียงเชิงเปรียบเทียบทั่วไป ไปสู่การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงปัญหาภายนอกของสังคมโลกเข้ากับรากเหตุภายในของมนุษย์ได้อย่างมีพลังทางปัญญา

ประการแรก หนังสือมีคุณค่าเชิงกรอบคิด โดยการใช้ร้อยสัจ 4 เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการทำความเข้าใจปัญหาของโลกสมัยใหม่ มิใช่ในฐานะความล้มเหลวของความรู้เชิงเทคนิค หากแต่เป็นปัญหาของทิศทาง คุณค่า และเจตคติในการใช้ความรู้ กรอบคิดดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความก้าวหน้าทางวัตถุกับภาวะทุกข์ของมนุษยชาติได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

ประการที่สอง หนังสือมีคุณค่าเชิงบูรณาการศาสตร์โดยสามารถเชื่อมโยงพุทธปรัชญาเข้ากับปรัชญาวิทยาศาสตร์ร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน ผู้เขียนมิได้ปฏิเสธวิทยาศาสตร์หรือยกศาสนาเหนือเหตุผล หากแต่เสนอแนวคิดการเกื้อกูลกันระหว่างวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสนาในฐานะองค์ความรู้ที่มีขอบเขตและบทบาทต่างกัน แต่สามารถสนับสนุนกันในการแสวงหาความจริงและการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์

ประการที่สาม หนังสือมีคุณค่าเชิงจริยธรรมและสังคมโดยชี้ให้เห็นว่า วิกฤตของวิทยาศาสตร์มิได้เกิดจากข้อจำกัดทางวิธีวิทยาเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการขาดรากฐานทางศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อมนุษยชาติ หนังสือจึงมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นสำนึกด้านคุณค่า ความหมาย และความรับผิดชอบต่อนักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยี และผู้กำหนดนโยบายในสังคมร่วมสมัย

ประการสุดท้าย หนังสือมีคุณค่าเชิงการศึกษาและการพัฒนาปัญญา เนื่องจากช่วยขยายขอบเขตการเรียนรู้ของผู้อ่านจากการเสพความรู้เชิงเทคนิค ไปสู่การใคร่ครวญเชิงปรัชญาเกี่ยวกับชีวิต มนุษย์ และเป้าหมายของความรู้ หนังสือจึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน การวิจัยเชิงปรัชญา และการอภิปรายทางวิชาการด้านศาสนา วิทยาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา

ดังนั้นหนังสือเล่มนี้มิได้มีคุณค่าเพียงในฐานะงานอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เท่านั้น หากแต่เป็นงานที่เสนอทิศทางใหม่ของการพัฒนาความรู้และมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีวิสัยทัศน์และความลุ่มลึกทางปัญญา

3. จุดที่ควรพัฒนาของหนังสือ

แม้หนังสือ พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ จะมีคุณภาพทางปัญญาและเชิงแนวคิดอย่างเด่นชัด แต่ในเชิงโครงสร้างและการนำเสนอ ยังมีประเด็นบางประการที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมคำปาฐกถาที่ใช้เวลาบรรยายต่อเนื่องยาวนาน ก่อนนำมาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม จึงส่งผลให้ลักษณะการเรียบเรียงยังคงกลิ่นอายของการบรรยายสดมากกว่างานเขียนเชิงวิชาการ

ประการแรก เพื่อให้หนังสือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรวางกรอบแนวคิด ภูมิหลัง และโครงสร้างโดยรวมของเนื้อหา การกำหนดหัวข้อในแต่ละบทโดยไม่ปรากฏโครงสร้างเชิงระบบตั้งแต่ต้น ทำให้ผู้อ่านต้องติดตามและเชื่อมโยงประเด็นด้วยตนเอง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบทและหัวข้อย่อยบางส่วนยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร หากมีการเพิ่มบทนำเพื่ออธิบายเจตนารมณ์ แนวคิดหลักและแผนผังเนื้อหา จะช่วยเสริมความเป็นเอกภาพของหนังสือได้อย่างมาก

ประการที่สอง เนื้อหาในบางส่วนมีลักษณะซ้ำซ้อนกัน เนื่องจากแนวการนำเสนอแบบปาฐกถาที่มักย้อนทวนประเด็นสำคัญเพื่อเน้นย้ำ เมื่อถ่ายทอดลงสู่รูปแบบหนังสือ จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการซ้ำซ้อนหลักและประเด็นย่อยยังไม่ได้มีการจัดวางอย่างชัดเจนในแต่ละบท การปรับปรุงในลักษณะสรุปประเด็นให้จบภายในบทเดียว และลดการย้อนอธิบายในบทถัดไป จะช่วยให้โครงสร้างเนื้อหามีความกระชับและลื่นไหลยิ่งขึ้น

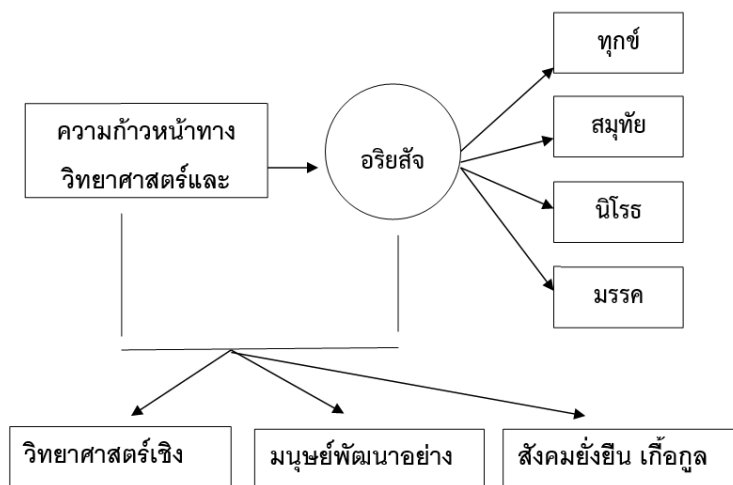
เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จุดที่กล่าวมาข้างต้นอาจมิใช่ข้อบกพร่องในเชิงสาระ หากแต่เป็นลักษณะเฉพาะของงานปาฐกถาที่ผู้เขียนจงใจรักษารูปแบบการนำเสนอไว้ โดยเฉพาะการตั้งชื่อหัวข้อในลักษณะวลีหรือถ้อยคำเชิงคติธรรม ซึ่งมีได้มุ่งเน้นความเป็นวิชาการอย่างเคร่งครัด หากแต่สะท้อนอัตลักษณ์ทางความคิดและลีลาการสื่อสารของผู้เขียนที่มีพลังและยากแก่การลอกเลียนแบบ กล่าวได้ว่า จุดที่ควรพัฒนาของหนังสือเล่มนี้จึงอยู่ที่รูปแบบการเรียบเรียง มากกว่า เนื้อหาสาระ และหากมีการปรับปรุงในเชิงโครงสร้างเพื่อรองรับการอ่านเชิงวิชาการ หนังสือเล่มนี้จะยิ่งเพิ่มคุณค่าในฐานะงานอ้างอิงทางปรัชญาวิทยาศาสตร์และพุทธปรัชญาได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุป

หนังสือ พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ เป็นผลงานที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงปรัชญาอย่างยิ่งของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) โดยนำเสนอการบูรณาการพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ผ่านกรอบอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบ ช่วยเปิดมุมมอง

ใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับมิติศีลธรรม จิตใจ และคุณค่าความเป็นมนุษย์ หนังสือมีได้ปฏิเสธวิทยาศาสตร์ หากแต่ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของวัตถุนิยม และเสนอการยกระดับวิทยาศาสตร์ให้รับผิดชอบต่อชีวิตและสังคมมากยิ่งขึ้น แม้รูปแบบการเรียบเรียงซึ่งมาจากคำปาฐกถาจะทำให้โครงสร้างบางส่วนยังไม่เป็นระบบและมีความซ้ำซ้อนอยู่บ้าง แต่เนื้อหาสาระยังคงมีความลุ่มลึก ทรงพลัง และสะท้อนอัตลักษณ์ทางความคิดของผู้เขียนอย่างชัดเจน โดยภาพรวม หนังสือเล่มนี้เหมาะอย่างยิ่งสำหรับนักวิชาการ ผู้สนใจปรัชญาวิทยาศาสตร์ พุทธปรัชญา และผู้แสวงหาทางออกเชิงคุณค่าต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมในศตวรรษที่ 21 และสามารถนับเป็นงานอ้างอิงสำคัญในเวทีวิชาการระดับชาติและนานาชาติได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากแผนภาพองค์ความรู้นี้ ผู้วิจารณ์ได้เรียนรู้ว่า การบูรณาการพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์สามารถดำเนินได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้อริยสัจ 4 เป็นกรอบวิเคราะห์ปัญหาและเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์ และใช้ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางปฏิบัติที่ช่วยกำกับการพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ให้มีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

ผู้วิจารณ์เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่า วิทยาศาสตร์ในกรอบนี้มีได้ทำหน้าที่เพียงอธิบายธรรมชาติหรือสร้างเทคโนโลยี หากต้องตระหนักถึงผลกระทบต่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม การกำกับความรู้ด้วยคุณค่าทางศีลธรรมทำให้การใช้วิทยาศาสตร์เป็นไปอย่างรอบคอบ รู้ประมาณ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ประเด็นสำคัญที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติม คือ บทบาทของพุทธศาสนาในการเติมเต็มมิติภายในของมนุษย์ ผ่านการพัฒนาศีลเพื่อควบคุมพฤติกรรม สมาธิเพื่อยกระดับจิตใจ และปัญญาเพื่อเข้าใจเหตุปัจจัยของชีวิตและธรรมชาติอย่างถูกต้อง เมื่อมนุษย์

ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ย่อมถูกใช้เพื่อแก้ปัญหาและสร้างคุณค่าต่อสังคม มากกว่าการสนองความต้องการเฉพาะตน

โดยสรุป แผนภาพนี้ช่วยให้ผู้วิจารณ์มองเห็นแนวทางการพัฒนาสังคมที่วิทยาศาสตร์ ศาสนา และจริยธรรมทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูล นำไปสู่การใช้ความรู้ภายใต้ความรับผิดชอบต่อมนุษยชาติและธรรมชาติ และเอื้อต่อการพัฒนาสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ .(พิมพ์ครั้งที่ 11). นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

Dalai Lama. (2005). The universe in a single atom: The convergence of science and spirituality. New York, NY: Morgan Road Books.

พุทธวิธีในการสอน*

BUDDHIST METHODS OF TEACHING

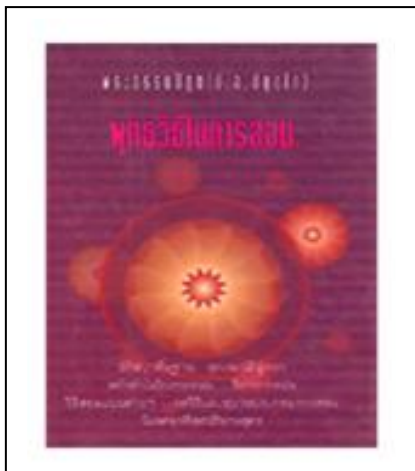
พระครูปริยัติธรรมวงศ์ (อำพล มุลอาษา)¹ และ พระครูสุธีสารบัณฑิต²

Phra Khru Pariyattidhammawong (Amphon Mun-asa)¹ and PhrakruSudhisarabandhit²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand¹⁻²

Corresponding Author's Email: 6805105017@mcu.ac.th.

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2556

จำนวนหน้า : 102 หน้า

สำนักพิมพ์ : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

ISBN 974-7891-64-6

บทนำ

หนังสือ พุทธวิธีในการสอน เป็นผลงานทางวิชาการด้านพุทธศาสนศึกษาที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเรียบเรียงจากการบรรยายในช่วงที่ท่านดำรงสมณศักดิ์เป็นพระศรีวิสุทธิโมลี อันเป็นยุคสำคัญของการวางรากฐานความคิดด้านพุทธปรัชญาและพุทธวิธีการศึกษาในสังคมไทยสมัยใหม่ ผู้ประพันธ์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะพระนักวิชาการผู้บูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์ร่วมสมัย โดยเฉพาะด้านการศึกษา จริยศาสตร์ และการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ผลงานสำคัญของท่าน เช่น พุทธธรรม ได้รับการยกย่องในระดับสากล และส่งผลให้ท่านเป็นชาวไทยคนแรกที่ได้รับรางวัล UNESCO Prize for Peace Education เมื่อ พ.ศ. 2537 สะท้อนบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพบนฐานของปัญญาและคุณธรรม สาระสำคัญของหนังสือมุ่งศึกษาพระพุทธเจ้าในฐานะ “พระบรมศาสดา” หรือ “พระบรมครู” โดยเน้นพระอัจฉริยภาพด้านการสอนเป็นหัวใจของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่า ความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าไม่ได้ได้อยู่เพียงการตรัสรู้สัจธรรม หากแต่อยู่ที่ความสามารถในการถ่ายทอดธรรมให้

* Received 14 January 2026 ; Revised 21 January 2026; Accepted 31 January 2026

สอดคล้องกับบุคคล สถานการณ์ และบริบทที่แตกต่างกัน หนังสือเล่มนี้จึงมิใช่เพียงการรวบรวมตัวอย่างการสอนจากพุทธประวัติ หากเป็นการสังเคราะห์เป็น “ระบบพุทธวิธีในการสอน” ที่มีโครงสร้าง แนวคิด และหลักการชัดเจน

ในเชิงเนื้อหา ผู้ประพันธ์นำเสนอกรอบแนวคิดสำคัญ ได้แก่ คุณสมบัติของผู้สอน ตามแนวพุทธที่เน้นคุณธรรมภายใน ความบริสุทธิ์แห่งเจตนา เมตตา และปัญญา หลักทั่วไปในการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการสอนตามลำดับขั้นแห่งปัญญา สีลาการสอนของพระพุทธเจ้าที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับจริตผู้ฟัง ตลอดจนรูปแบบ วิธีการ กลวิธี และอุปายในการสอน เช่น การสนทนา การตั้งคำถาม การใช้อุปมาอุปไมย เหตุและผล และประสบการณ์ตรง เนื้อหาทั้งหมดได้รับการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงแนวคิด ทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและโครงสร้างทางวิชาการ จากการวิเคราะห์สามารถสังเคราะห์กรอบแนวคิดของหนังสือได้เป็นองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ตัวผู้สอน กระบวนการสอน วิธีการและเครื่องมือ และผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งมุ่งพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และการดำเนินชีวิต กรอบแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พุทธวิธีในการสอน เป็นระบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงผู้สอน กระบวนการ วิธีการ และผลลัพธ์เข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน

ด้วยเหตุนี้ พุทธวิธีในการสอน จึงมิใช่เพียงตำราทางพระพุทธศาสนา หากเป็นงานวิชาการที่มีคุณูปการต่อศาสตร์การศึกษาในภาพรวม สามารถใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาการเรียนการสอน การฝึกครู และการพัฒนามนุษย์ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในบริบทพุทธศาสนศึกษาและการศึกษาทั่วไป

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือ “พุทธวิธีในการสอน” เป็นการบันทึกจากการบรรยายสรุป ณ วิทยาลัยครูธนบุรี เมื่อ 1 ตุลาคม 2513 พิมพ์ครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช 2530 ชื่อเดิมคือเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนในเล่มที่ผู้วิจารณ์นำศึกษาในครั้งนี้เป็นการตีพิมพ์ครั้งที่ 18 ในเดือนมีนาคม 2556 มีจำนวนหน้าที่มีเนื้อหา 99 หน้า รวมส่วนอื่นๆ ของหนังสือพร้อมปกหน้าและหลังทั้งหมด 110 หน้า เป็นหนังสือปกอ่อนแบบพกพา เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย หลักการสอนและวิธีการสอน ผู้วิจารณ์ได้ศึกษารายละเอียดโดยสรุปใจความย่อของแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

1. พุทธวิธีในการสอน (หน้า 1-2) ในตอนต้นของหนังสือ ผู้ประพันธ์อธิบายถึงการที่พระพุทธเจ้าได้รับการยกย่องจากปราชญ์และพุทธศาสนิกชนว่าเป็น “พระบรมศาสดา” หรือ “พระบรมครู” อันหมายถึงศาสดาและครูผู้สูงสุดของโลก สอดคล้องกับบทพุทธคุณว่า สตถา เทวมนุสฺसानํ และ อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ ซึ่งสะท้อนพระปรีชาสามารถด้านการอบรมสั่งสอนอย่างยอดเยี่ยมและไม่มีผู้เสมอเหมือน บทสรรเสริญดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการยกย่อง

พระพุทธเจ้าในฐานะนักการสอนผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ความยิ่งใหญ่ด้านการสอนของพระพุทธเจ้า ปรากฏชัดจากประจักษ์พยานภายนอก กล่าวคือ พระองค์ทรงอุบัติขึ้นในยุคที่เต็มไปด้วยศาสนาและลัทธิความเชื่อหลากหลาย แต่สามารถแสดงชัยชนะทางปัญญาจนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง พระธรรมคำสอนยังท้าทายโครงสร้างความเชื่อดั้งเดิมของสังคม เช่น ระบบวรรณะ และสามารถสถาปนาระบบความคิดใหม่ที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผล ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ พระองค์ทรงสั่งสอนผู้คนทุกชนชั้น ในหลากหลายพื้นที่ โดยทรงปรับวิธีการให้เหมาะสมกับภูมิธรรม สติปัญญา และบริบทชีวิตของแต่ละบุคคล ส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับอย่างลึกซึ้งและสามารถสืบทอดต่อเนื่องยาวนานกว่าสองพันปี

เมื่อพิจารณาในมุมมองการศึกษาแนวร่วมสมัย พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า มีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach) และทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ การตั้งคำถาม และการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล อีกทั้งการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน (Differentiated Instruction) และทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ในการศึกษาสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้ หนังสือ พุทธวิธีในการสอน จึงนำไปสู่การพิจารณาเชิงลึกถึงเนื้อหาพระธรรมคำสอน หลักการสอน และพุทธวิธีในการสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อธิบาย โดยมุ่งนำเสนอภาพรวมเชิงโครงสร้างเพื่อให้เห็นลักษณะทั่วไปอันเป็นสาระสำคัญของพุทธวิธีในการสอน ซึ่งไม่เพียงสะท้อนภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา หากยังมีคุณค่าเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้กับศาสตร์การศึกษาแนวร่วมสมัยได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. ปรัชญาพื้นฐาน (หน้า 3-9) ผู้ประพันธ์เสนอว่าแก่นสารสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ “ความทุกข์” ซึ่งถูกมองในฐานะปัญหาพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ที่จำเป็นต้องรับรู้ เข้าใจ และแก้ไขอย่างถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ การกิจของพระพุทธศาสนาและการศึกษาแนวพุทธจึงมิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้ หากแต่มุ่งพัฒนาความสามารถของมนุษย์ในการจัดการกับปัญหาชีวิตและความทุกข์ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนการมองการศึกษาในฐานะกระบวนการเปลี่ยนแปลงชีวิต มากกว่าการสะสมความรู้เพียงเชิงปริมาณ

ในเชิงเหตุปัจจัย ปัญหาชีวิตมีรากฐานมาจากตัณหา ซึ่งเกิดจากอวิชชาหรือความรู้ความจริงของสรรพสิ่ง อวิชชาทำให้มนุษย์มีกรอบคิดและทัศนคติที่คลาดเคลื่อน นำไปสู่การตัดสินใจและการกระทำที่ก่อทุกข์ การแก้ปัญหาจึงต้องเริ่มจากการขจัดอวิชชาและพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้นแทน ผู้ประพันธ์จึงชี้ว่า การกิจหลักของการศึกษาแนวพุทธคือการฝึกอบรมมนุษย์ให้มีความเข้าใจความเป็นจริงตามเหตุปัจจัย มีทัศนคติที่ถูกต้อง และสามารถจัดการกับชีวิตได้อย่างเหมาะสม การศึกษาที่สมบูรณ์ย่อมก่อให้เกิดทั้งประโยชน์ตน คือ คุณภาพชีวิตและ

อิสรภาพทางจิตใจ และประโยชน์ผู้อื่น คือ ความสามารถในการสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมโดยรวม

ในด้านหลักการสอน ผู้ประพันธ์สรุปแนวคิดสำคัญ ได้แก่ (1) ปัญญาเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องสร้างขึ้นด้วยตนเอง (2) ผู้สอนทำหน้าที่เป็น “กัลยาณมิตร” คอยชี้แนะและสนับสนุน (3) วิธีการสอนเป็นเพียงเครื่องมือ มิใช่สาระสำคัญในตัวเอง และ (4) อิสรภาพทางความคิดเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเกิดปัญญา แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่มองว่าความรู้เกิดจากการสร้างความหมายของผู้เรียน บทบาทผู้สอนในฐานะกัลยาณมิตรยังใกล้เคียงกับแนวคิด Facilitator ในการศึกษาสมัยใหม่ และการเน้นอิสรภาพกับการพัฒนาปัญญาก็สอดคล้องกับการศึกษาเชิงมนุษยนิยม อย่างไรก็ตาม ความโดดเด่นของแนวพุทธอยู่ที่การเชื่อมโยงปัญญาเข้ากับจริยธรรมอย่างแนบแน่น เป็นเสรีภาพที่ตั้งอยู่บนความรับผิดชอบและการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ผู้ประพันธ์ยังจำแนกความรู้เป็น “สุตะ” ซึ่งเป็นความรู้ระดับข้อมูล และ “ปัญญา” ซึ่งเป็นความรู้เชิงลึกที่สามารถวิเคราะห์และนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตได้ การจำแนกนี้สอดคล้องกับแนวคิด surface learning และ deep learning ในการศึกษาสมัยใหม่ โดยการศึกษาแนวพุทธมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ระดับลึกเป็นสำคัญ นอกจากนี้ งานสอนยังแตกต่างกันตามลักษณะของวิชา โดยวิชาด้านข้อเท็จจริงเน้นความเข้าใจข้อมูล ขณะที่วิชาด้านคุณค่าและจริยธรรมต้องมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Outcome-Based Education และ Transformative Learning ที่มองว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงต้องสะท้อนออกมาในการเปลี่ยนแปลงภายในและการกระทำของผู้เรียน

โดยสรุป ปรัชญาพื้นฐานในหนังสือ พุทธวิธีในการสอน มิได้เป็นเพียงกรอบคิดทางศาสนา หากเป็นระบบปรัชญาการศึกษาที่สามารถสนทนาและเชื่อมโยงกับแนวคิดการศึกษาสมัยใหม่ได้อย่างลึกซึ้ง โดยมุ่งพัฒนามนุษย์ทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความหมายและยั่งยืน

3. คุณสมบัติของผู้สอน (หน้า 10–25) ผู้ประพันธ์อธิบายคุณสมบัติของผู้สอนตามกรอบพุทธคุณ โดยจำแนกเป็นสองมิติสำคัญ ได้แก่ คุณสมบัติภายนอก และ คุณสมบัติภายใน ซึ่งเกื้อหนุนกันอย่างเป็นองค์รวม และเป็นรากฐานความสำเร็จของการสอนตามแนวพุทธ กรอบคิดนี้สะท้อนความเข้าใจว่าความเป็นครูมิได้วัดจากทักษะทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากยังรวมถึงบทบาททางจริยธรรมและปัญญาในสังคมด้วย คุณสมบัติภายนอกด้านบุคลิกภาพปรากฏในพระลักษณะอันสง่างาม พระสุรเสียงที่ไพเราะ และพระอิริยาบถที่ก่อให้เกิดศรัทธาและความไว้วางใจ บุคลิกภาพดังกล่าวมิใช่เพียงความงดงามภายนอก หากเป็นผลสะท้อนของความสงบและความมั่นคงภายใน ซึ่งเอื้อต่อการสื่อสารและการถ่ายทอดธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเชื่อมโยงกับบริบทการศึกษาไทยร่วมสมัย จะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพของครูยังมี

บทบาทสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยเฉพาะในสังคมที่ให้คุณค่ากับความเคารพและความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมระหว่างครูกับศิษย์

ส่วนคุณสมบัติภายในหรือคุณธรรม เป็นแก่นสารของความเป็นผู้สอนตามแนวพุทธประกอบด้วย ปัญญาคุณ วิสุทธีคุณ และกรุณาคุณ กล่าวคือ ผู้สอนต้องรู้จริงในสิ่งที่สอน มีความบริสุทธิ์ทางกาย วาจา ใจ และสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักการนี้สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครูไทยที่เน้นความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพศักดิ์ศรีของผู้เรียน ผู้ประพันธ์ยังเห็นว่า ความน่าเชื่อถือของผู้สอนเกิดจากความสอดคล้องระหว่างคำสอนกับการปฏิบัติจริง พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างก่อนการสอน ทำให้คำสอนมีพลังและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ฟัง แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิด ครูต้นแบบ (Role Model Teacher) และการสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงบวก ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเปิดใจยอมรับ และพร้อมนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

โดยสรุป คุณสมบัติของผู้สอนตามแนวพุทธเป็นการบูรณาการระหว่างบุคลิกภาพที่เหมาะสม คุณธรรมภายใน และหลักการสอนที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดพลังทางปัญญาและจริยธรรมรอบคอบคิดนี้สามารถเป็นฐานในการพัฒนาครูไทยร่วมสมัยให้เป็นผู้นำทางปัญญาและคุณธรรมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาที่มุ่งสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งความรู้ ความดี และความรับผิดชอบต่อสังคม

4. หลักทั่วไปในการสอน (หน้า 33–41) ผู้ประพันธ์นำเสนอหลักทั่วไปในการสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเป็นระบบ โดยจำแนกออกเป็นสามหมวดหลัก ได้แก่ (1) เนื้อหาการสอน (2) ผู้เรียน และ (3) กระบวนการสอน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม และสะท้อนพระอัจฉริยภาพด้านการจัดการเรียนรู้ทั้งในมิติสาระ ผู้เรียน และวิธีการ

ประการแรก หลักที่เกี่ยวกับเนื้อหาการสอน เน้นการเลือกสาระที่สอดคล้องกับความจริงของชีวิต มีคุณค่าเชิงปฏิบัติ และสามารถนำไปแก้ปัญหาคความทุกข์ได้จริง ธรรมะจึงถูกเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงของผู้เรียน ไม่ใช่ความรู้เชิงนามธรรมลอยตัว เช่น การอธิบายอริยสัจ 4 ผ่านปัญหาคความเครียดในการทำงานหรือความขัดแย้งในครอบครัว ทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้งและนำไปใช้ได้จริง

ประการที่สอง หลักที่เกี่ยวกับผู้เรียน มุ่งคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านภูมิธรรม สติปัญญา ความพร้อม และบริบทชีวิต พระพุทธเจ้าทรงปรับวิธีสอนให้เหมาะกับจริตของผู้ฟังแต่ละกลุ่ม หลักการนี้สามารถประยุกต์ใช้ในห้องเรียนร่วมสมัยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การเรียนรู้จากปัญหา และการสะท้อนคิด เพื่อรองรับความแตกต่างของผู้เรียน

ประการที่สาม หลักที่เกี่ยวกับกระบวนการสอน เน้นการจัดลำดับการเรียนรู้ที่เหมาะสม ใช้อุปมาและวิธีการที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดและเรียนรู้ โดยเฉพาะการตั้งคำถามเชิงกระตุ้นปัญญาแทนการให้คำตอบโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิด Socratic method และสามารถนำมาใช้ในการออกแบบคำถามปลายเปิดเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการอภิปรายอย่างมีเหตุผล

โดยสรุป หลักทั่วไปในการสอนตามแนวพุทธเป็นกรอบปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทการศึกษาร่วมสมัย ทั้งการสอนพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ทั่วไป หลักการดังกล่าวผสาน สาระ-ผู้เรียน-กระบวนการ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน และเป็นรากฐานสำคัญของพุทธวิธีในการสอนที่ตอบสนองต่อสังคมไทยและการศึกษาศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

5. สีลาการสอน (หน้า 46) สีลาการสอนของพระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายใน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงได้อย่างชัดเจนกับทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยเฉพาะ คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) และ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในมุมมองคอนสตรัคติวิสต์ การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความหมายจากประสบการณ์ของตนเอง มิใช่การรับถ่ายทอดความรู้โดยตรง สีลาการสอนของพระพุทธเจ้าสอดคล้องกับแนวคิดนี้อย่างเด่นชัด กล่าวคือ พระองค์มิได้ทรงบังคับให้เชื่อ หากทรงอธิบายธรรมอย่างเป็นลำดับ ใช้อุปมาอุปไมย และตั้งคำถามกระตุ้นปัญญา จนผู้ฟังสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตของตนเองและเกิดความเข้าใจจากภายใน หลักการ “เห็นธรรมด้วยตนเอง” (ปัจเจกตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ) จึงสะท้อนกระบวนการสร้างความรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์โดยตรง

ขณะเดียวกัน สีลาการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเน้นบทบาทของผู้เรียนในกระบวนการคิดและการปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงชักชวนให้ผู้ฟังพิจารณาใคร่ครวญ และทดลองปฏิบัติจริง เช่น การพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรมด้วยตนเอง การเรียนรู้จึงมิใช่การรับฟังเชิงรับ หากเป็นการลงมือปฏิบัติและประเมินผลจากประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ บรรยากาศการสอนที่ไม่เคร่งเครียด แห่มนั่น และไม่ก่อความเบื่อหน่าย ยังสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ร่วมสมัยที่เน้นอารมณ์เชิงบวกและแรงจูงใจภายใน

โดยสรุป สีลาการสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าพุทธวิธีในการสอนมีคุณค่าเชิงสากล และสามารถประยุกต์ใช้กับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. วิธีสอนแบบต่าง ๆ (หน้า 47-51) วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามีความหลากหลายและยืดหยุ่น สะท้อนหลักการจัดการเรียนรู้เชิงจริยธรรมที่ยังคงร่วมสมัย และสามารถประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีนัยสำคัญ วิธีสอนทั้ง 4 รูปแบบสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาจริยธรรมร่วมสมัยที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะการคิด และคุณลักษณะภายใน

ประการแรก การสอนแบบสากัจฉา เป็นการสนทนาโต้ตอบเพื่อร่วมกันแสวงหาความจริงด้วยปัญญา สอดคล้องกับแนวคิด dialogical ethics หรือการเรียนรู้เชิงสนทนา ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนมุมมอง วิเคราะห์ประเด็นจริยธรรมจากหลายมิติ และพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ควบคู่กับการเคารพความแตกต่าง

ประการที่สอง การสอนแบบบรรยาย เป็นการถ่ายทอดหลักธรรมอย่างเป็นระบบ ทำหน้าที่ให้กรอบคิดและหลักคุณค่าพื้นฐานทางจริยธรรม แม้เป็นการเรียนรู้เชิงรับ แต่ยังมี ความจำเป็นในการวางฐานคุณธรรมที่มั่นคง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ ตัดสินใจและการปฏิบัติจริง

ประการที่สาม การสอนแบบตอบปัญหา มีลักษณะใกล้เคียงกับการให้คำปรึกษา เชิงจริยธรรม ช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์ชีวิตจริง ส่งเสริมความเข้าใจเชิงลึก และ พัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้คุณธรรมอย่างยืดหยุ่น

ประการสุดท้าย การสอนแบบวางกฎหรือข้อบังคับ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อ คຸ້ມครองความประพฤติและประโยชน์ส่วนรวม เทียบได้กับจรรยาบรรณวิชาชีพหรือระเบียบ สถาบันในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของแนวพุทธคือการใช้กฎระเบียบเป็นเครื่องมือ ส่งเสริมจิตสำนึกภายใน มิใช่เพียงการควบคุมพฤติกรรมภายนอก

โดยสรุป วิธีสอนทั้ง 4 รูปแบบของพระพุทธเจ้าสะท้อนการสอนเชิงจริยธรรมที่ ครอบคลุม ทั้งการสร้างใจ การฝึกคิด การแก้ปัญหา และการกำกับพฤติกรรม สามารถ ประยุกต์ใช้เพื่อเสริมพลังการศึกษาจริยธรรมในศตวรรษที่ 21 ให้มีความลึกซึ้ง ยืดหยุ่น และ ตอบสนองต่อความท้าทายทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. นิเทศอาทิตตปริยายสูตร (หน้า 73-100) ในส่วนท้ายของเล่ม ผู้ประพันธ์นำเสนอการ นิเทศ อาทิตตปริยายสูตร เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการจัดการเรียนการสอนเชิงพุทธ โดยแบ่ง เนื้อหาเป็น 2 ตอน คือ ตอนเนื้อเรื่อง และตอนคำอธิบายเชิงวิจารณ์

ในส่วนเนื้อเรื่อง ผู้ประพันธ์สรุปสาระของพระสูตรอย่างเป็นลำดับเชิงเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ (1) การชี้ให้เห็นปัญหาชีวิตที่มนุษย์เผชิญ ซึ่งเต็มไปด้วยความทุกข์ ความร ้อน และความยึดติด (2) การอธิบายสาเหตุของปัญหา อันเกิดจากกิเลสและความหลงใ ลายตนและอารมณ์ต่าง ๆ และ (3) การเสนอแนวปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญา โดยมุ่งพัฒนาความ รู้เท่าทัน การปล่อยวาง และปัญญา โครงสร้างดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสอนจริยธรรม แบบอิงปัญหา ซึ่งเริ่มจากการตระหนักรู้ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และแสวงหาแนวทางแก้ไขบน พื้นฐานของคุณค่าและความรับผิดชอบ

ในส่วนคำอธิบายเชิงวิจารณ์ ผู้ประพันธ์วิเคราะห์สองประเด็นหลัก ประการแรก คือ วิธีการสอน ที่เน้นการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะกับความพร้อม ความสนใจ และบริบทชีวิตของ ผู้เรียน สอดคล้องกับหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งให้เกิดการยอมรับคุณค่าทางศีลธรรม จากภายใน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน ประการที่สอง คือ หลักธรรมหรือ

สาระสำคัญของพระสูตร ซึ่งได้รับการจัดระบบเป็นลำดับ พร้อมนำเสนอในรูปแบบแผนภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างความคิดและความสัมพันธ์ขององค์ธรรมอย่างชัดเจน แนวทางนี้สอดคล้องกับการใช้ **concept mapping** ในการศึกษาจริยธรรมร่วมสมัย

โดยสรุป การประยุกต์ใช้ อาทิตตปริยายสูตร ตามที่ผู้ประพันธ์เสนอ มิใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาทางศาสนา หากเป็นรูปแบบการสอนเชิงจริยธรรมที่สอดคล้องกับการศึกษาในโลกปัจจุบัน ทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมอย่างรอบด้าน แสดงให้เห็นศักยภาพของพุทธธรรมในการเป็นฐานคิดสำคัญของการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมในศตวรรษที่ 21

ทัศนะวิจารณ์

1.จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือ พุทธวิธีในการสอน ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีโครงสร้างการนำเสนอที่เป็นระบบ ชัดเจน และมีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นเหตุเป็นผล ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาที่รัดกุม อ่านเข้าใจง่าย แต่ยังคงความลุ่มลึกทางวิชาการ โดยเฉพาะการอธิบายศัพท์บาลีที่ปรากฏควบคู่กับเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ อันเนื่องมาจากการอ้างอิงพระไตรปิฎกตลอดทั้งเล่ม เช่น การอธิบายพระนาม “พระบรมศาสดา” หรือ “พระบรมครู” ซึ่งในภาษาบาลีปรากฏเป็นบทพุทธคุณว่า สตถา เทวมนุสสานิ หมายถึง พระศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การอธิบายศัพท์ในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเนื้อหาทางธรรมได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ในด้านการจัดวางเนื้อหา ผู้ประพันธ์ดำเนินเรื่องอย่างมีเอกภาพ ไม่วกวน และสามารถสะท้อนเจตนารมณ์ของการประพันธ์ได้อย่างชัดเจน สาระสำคัญของหนังสือมุ่งวิเคราะห์การสอนของพระพุทธเจ้าในฐานะต้นแบบสูงสุดของครู โดยนำหลักการ วิธีการ และตัวอย่างจากพุทธจริยวัตรมาประกอบการอธิบาย เช่น การวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้สอนตามแนวพุทธคุณ ทั้งด้านบุคลิกภาพและคุณธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระลักษณะอันสง่างาม พระสุรเสียงที่โน้มน้าวจิตใจ และพระบุคลิกลักษณะที่ก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะ อันมีหลักฐานรองรับจากคัมภีร์และพุทธประวัติ

นอกจากนี้ หนังสือยังมีลักษณะเด่นในการนำเสนอเชิงวิเคราะห์ โดยผู้ประพันธ์มักแสดงข้อคิดเห็นและข้อสังเคราะห์ไว้ภายหลังการอธิบายแต่ละประเด็น เช่น การวิเคราะห์หลักทั่วไปในการสอนว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนสิ่งที่มีความหมายและเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระวาจา 6 ประการ อันสะท้อนพระลักษณะของการเป็นกาลวาที สัจจวาที ญุตวาที อุตถวาที ธรรมวาที และวินยวาที

ผู้ประพันธ์ยังเสนอข้อสังเกตเชิงวิชาการว่า การใช้อุปมาอุปไมยเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยและมีประสิทธิภาพสูงกว่ากลวิธีอื่น) และใน

ส่วนท้ายเล่มได้สรุปสาระสำคัญเชิงปรัชญาว่า แม้คำสอนของพระพุทธเจ้าจะปรากฏในหลายระดับ แต่แก่นกลางยังคงเป็นแนวทางเดียวกัน คือ การดำรงชีวิตด้วยปัญญา มีชีวิตอย่างผู้รู้เท่าทันโลก ไม่ตกเป็นทาสของกิเลสและความทุกข์ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า ปัญญา ชีวี ชีวิต มหา เสฏฐิ หมายถึง ชีวิตที่ดำรงอยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐที่สุด

อีกประการหนึ่งที่สะท้อนความเป็นระบบของหนังสือ คือ การอธิบายศัพท์บาลีเชิงโครงสร้างและความหมายอย่างครบถ้วน เช่น การแจกแจงองค์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการ พร้อมคำแปลและคำอธิบายอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจทั้งเชิงภาษาและเชิงแนวคิดได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น หนังสือ พุทธวิธีในการสอน จึงนับเป็นงานวิชาการที่มีโครงสร้างชัดเจน ครบถ้วนทั้งด้านเนื้อหา การวิเคราะห์ และการอธิบายศัพท์ อันเอื้อต่อการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการสอนในบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

2. คุณค่าของวรรณกรรม

หนังสือ พุทธวิธีในการสอน โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นงานวิชาการเชิงพุทธปรัชญาที่มีคุณค่าสูง ทั้งในฐานะวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและในฐานะตำราด้านการศึกษา เนื่องจากมีที่มาจากการบรรยายซึ่งผู้ประพันธ์มีเจตนารมณ์ชัดเจนในการถ่ายทอดพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าถึงผู้ฟังและผู้อ่านในวงกว้าง เนื้อหาของหนังสือจึงมิได้มุ่งเพียงการอธิบายเชิงทฤษฎี หากแต่เป็นการเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิตและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม อันสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา การฝึกฝน และการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม

ในเชิงคุณค่าทางเนื้อหา หนังสือเล่มนี้ช่วยเปิดมุมมองให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าในฐานะ “สัจธรรมตามธรรมชาติ” ที่สามารถอธิบายความเป็นไปของชีวิตและโลกได้อย่างมีเหตุผล ผลักดันที่นำเสนอไม่เพียงช่วยให้มนุษย์เข้าถึงความจริงของชีวิต แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ ความขัดแย้ง และความสับสนในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งในมิติส่วนบุคคลและมิติทางสังคม สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การสร้างสันติสุขที่แท้จริงให้เกิดขึ้นแก่ปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม

ในเชิงคุณค่าทางการศึกษา พุทธวิธีในการสอน แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าการสอนตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ผู้ประพันธ์ได้นำพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบทั้งด้านหลักการ วิธีการ กลวิธี และอุปายในการสอน ทำให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพครู สามารถนำแนวคิดเหล่านี้ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสมัยใหม่ ขณะเดียวกัน หนังสือเล่มนี้ยังเหมาะสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจการพัฒนาตนเอง เพราะเนื้อหาช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อชีวิต การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูล

3. จุดที่ควรพัฒนาของหนังสือ

ในมุมมองเชิงวิจารณ์ หนังสือเล่มนี้ยังมีจุดที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ กล่าวคือ หากมีการเพิ่มสื่อประกอบ เช่น ภาพ แผนผัง หรือแผนภาพสรุปพุทธวิธีการสอน จะช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นโครงสร้างความคิดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งการปรับปรุงการจัดรูปเล่มและการจัดย่อหน้าให้มีความโปร่ง อ่านง่าย และดึงดูดสายตามากขึ้น ก็จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและเอื้อต่อการเข้าถึงเนื้อหาของผู้อ่านในยุคปัจจุบัน

โดยสรุป พุทธวิธีการสอน เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทรงคุณค่า ทั้งในด้านเนื้อหา ปรัชญา และการประยุกต์ใช้เชิงการศึกษา เป็นงานที่ช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงและการเรียนการสอนอย่างมีระบบสมควรได้รับการยกย่องเป็นงานอ้างอิงสำคัญสำหรับครู นักการศึกษา และผู้สนใจพุทธธรรมในสังคมร่วมสมัย

สรุป

หนังสือ พุทธวิธีการสอน ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นงานวิชาการที่มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการยกระดับพระพุทธศาสนาให้ปรากฏในฐานะ “ระบบการศึกษาเชิงปัญญา” อย่างสมบูรณ์ ทั้งในมิติปรัชญา กระบวนการ และการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ โครงสร้างของหนังสือถูกออกแบบอย่างมีลำดับชั้น ตั้งแต่การวางอุดมคติของพระพุทธเจ้าในฐานะพระบรมครู การกำหนดกรอบปรัชญาการศึกษาที่มุ่งแก้ปัญหาชีวิตผ่านการพัฒนาปัญญา การกำหนดคุณสมบัติของผู้สอนในฐานะแบบอย่างทางจริยธรรม ไปจนถึงการวิเคราะห์หลักการ วิธีการ ลีลา และอุบายในการสอนอย่างเป็นระบบ

สาระสำคัญของหนังสือชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “การสอนตามแนวพุทธ” มิใช่เพียงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ หากแต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในของผู้เรียน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการปลดปล่อยอวิชชาและความทุกข์ ผ่านการสร้างปัญญาที่ผู้เรียนต้องพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ผู้สอนจึงมิได้ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมหรือผู้กำหนดคำตอบ หากแต่เป็นกัลยาณมิตร ผู้ชี้แนะแนวทาง เอื้ออำนวยเงื่อนไข และเคารพศักดิ์ศรีของผู้เรียนในฐานะผู้แสวงหาความจริง ยิ่งไปกว่านั้น การนำพระสูตร โดยเฉพาะ อาทิตตปริยายสูตร มาเป็นกรณีศึกษาท้ายเล่ม แสดงให้เห็นความสมบูรณ์ของพุทธวิธีการสอนในเชิงบูรณาการ กล่าวคือสามารถเชื่อมโยงหลักธรรม เนื้อหา วิธีสอน และบริบทของผู้เรียนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้อ่านมองเห็นทั้งภาพรวมเชิงทฤษฎีและแนวทางการนำไปใช้จริง

จากคุณค่าทางวิชาการและเชิงปฏิบัติดังกล่าว หนังสือเล่มนี้สามารถนำไปต่อยอดเป็น ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญ ประการแรก ควรส่งเสริมการบูรณาการพุทธวิธีการสอนเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาทั้งในระบบพุทธศาสนศึกษาและการศึกษาสามัญ โดยเฉพาะในรายวิชาด้านคุณธรรม จริยธรรม การคิดเชิงวิพากษ์ และการพัฒนาชีวิต

เพื่อให้การเรียนรู้ได้จำกัดอยู่ที่การสะสมความรู้ หากมุ่งพัฒนาปัญญาและทักษะการจัดการปัญหาชีวิตอย่างเป็นองค์รวม

ประการที่สอง ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยนำกรอบคุณสมบัติของผู้สอนตามแนวพุทธมาใช้เป็นฐานในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมครูทั้งในมิติของความรู้เชิงวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และบทบาทความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน แนวทางดังกล่าวจะช่วยยกระดับวิชาชีพครูจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ไปสู่ผู้นำทางปัญญาและการพัฒนามนุษย์อย่างแท้จริง

ประการที่สาม ในระดับนโยบายการจัดการเรียนการสอน ควรสนับสนุนรูปแบบการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนมีอิสระทางความคิด มีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม วิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง อันสอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนและแนวทางการเรียนรู้ร่วมสมัย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างทั้งสมรรถนะทางปัญญาและคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของผู้เรียนในระยะยาว

ดังนั้น พุทธวิธีในการสอน จึงมิใช่เพียงตำราว่าด้วยเทคนิคการสอน หากแต่เป็นกรอบความคิดเชิงการศึกษาที่ลึกซึ้งและร่วมสมัย สามารถใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายการศึกษา การพัฒนาครู และการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างมนุษย์ให้มีปัญญา คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม อันสอดคล้องกับความท้าทายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้งในบริบทพุทธศาสนศึกษาและการศึกษาทั่วไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษา พุทธวิธีในการสอน ทำให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเสนอการศึกษาในฐานะกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งสร้างปัญญาเพื่อแก้ปัญหาชีวิต มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงข้อมูล ผู้เรียนต้องเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร คอยชี้แนะและเอื้ออำนวยการเรียนรู้ องค์ความรู้สำคัญอีกประการหนึ่งคือ บทบาทของครูตามแนวพุทธซึ่งบูรณาการทั้งบุคลิกภาพและคุณธรรม โดยมีปัญญา เมตตา และความบริสุทธิ์ใจเป็นฐานของการสอน กระบวนการสอนเน้นความยืดหยุ่น คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้เกิดอิสรภาพทางความคิด

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้ให้กรอบคิดทางการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในการพัฒนาครูและการจัดการเรียนรู้ร่วมสมัย เพื่อมุ่งสู่การพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีปัญญา คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). พุทธวิธีการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 18).

กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความทวิสารณห์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

- 1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่านำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1

และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300-350 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคอนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย

รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาร ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsa.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้

เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัศร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์

ของวารสารมติเชษฐาราม วัดจอมมณี ได้ที่

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/issue/view/25> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้
แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : manichettharam@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมติเชษฐาราม วัดจอมมณี

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมติเชษฐาราม วัดจอมมณี หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลั้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารมติเชษฐาราม วัดจอมมณี

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย.. ระบุประเภทของวิจัย.. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง.. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.. การเก็บรวบรวมข้อมูล.. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.. ผลการวิจัยที่พบ.. (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1.....(16.pt).....

2.....(16.pt).....

3.....(16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt).....ระบุรูปแบบของการวิจัย.....ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง.....การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....การเก็บรวบรวมข้อมูล.....การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังกะระห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

.....(16 pt).....

(18 pt)

.....(16 pt).....

_____ (16 pt).

[illegible]

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

.....
(16 pt).

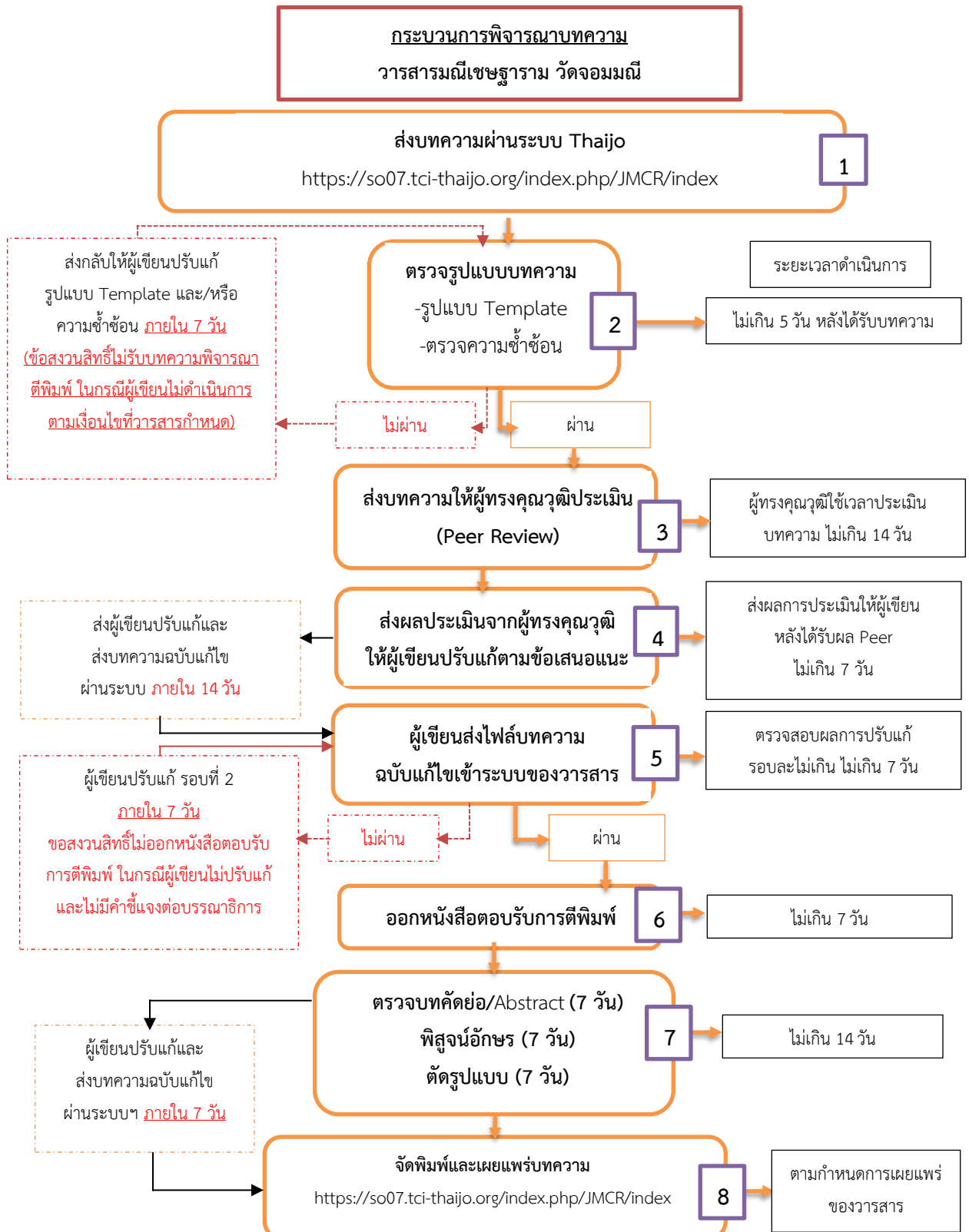
.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้สมัครส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลา
ประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้สมัครบทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)